3. Uluslararası Öğrenciler Sosyal Bilimler Kongresi

Bildiriler Kitabı - II

Siyaset Bilimi, Sosyoloji, Tarih, Uluslararası İlişkiler

02-03 Aralık 2017, İstanbul

ilem
ilmi etüdler derneği

TÜRKİYE SCHOLARSHIPS BURSLARI

Destekleyenler

T.C. BAŞBAKANLIK YURTDIŞI TÜRKLER VE AKRABA TOPLULUKLAR İDARESİ BAŞKANLIĞI

İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ

İLMİ ETÜDLER DERNEĞİ (İLEM)
Adres: Aziz Mahmut Hüdayi Mahallesi, Türbe Kapısı Sk. No:13, 34672 Üsküdar İstanbul/Türkiye
Telefon: +90 (216) 310 43 18 • **E-Posta:** bilgi@ilem.org.tr

Yayına Hazırlayanlar*
Dursun Özyürek
Mehmet Yıldırım
Sabri Eğe
Taha Eğri

Tashih
Hatice Piroğlu
Fatih Güvendi

Tasarım ve Uygulama
Furkan Selçuk Ertargin

ISBN: 978-605-68401-5-9 (2.c) • **TAKIM NO:** 978-605-68401-3-5 (Tk)

Düzenleyen Kurum
İlmi Etüdler Derneği (İLEM)

Destekleyen Kurumlar
Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Bakanlığı (YTB) | İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Düzenleme Kurulu*
İhsan Karaman, İstanbul Medeniyet Üniversitesi | **Dursun Özyürek**, Yıldız Teknik Üniversitesi | **Mehmet Lütfi Arslan,** İstanbul Medeniyet Üniversitesi | **Mehmet Yıldırım**, İlmi Etüdler Derneği | **Muhammed Erkan Karabekmez,** Üsküdar Üniversitesi | **Sabri Eğe,** Galatasaray Üniversitesi | **Serhan Afacan,** İstanbul Medeniyet Üniversitesi | **Süleyman Güder,** İstanbul Üniversitesi | **Taha Eğri,** Kırklareli Üniversitesi

Bilim Kurulu*
Abdulkadir Macit, Kocaeli Üniversitesi | **Ahmet Köroğlu,** İstanbul Üniversitesi | **Ali Osman Karaoğlu,** Yalova Üniversitesi | **Asena Demirer,** Yeditepe Üniversitesi | **Berat Açıl,** İstanbul Şehir Üniversitesi | **Bünyamin Bezci,** Sakarya Üniversitesi | **Canan Özge Eğri,** Kırklareli Üniversitesi | **Erkan Karabekmez,** Üsküdar Üniversitesi | **Eyüp Al,** Marmara Üniversitesi | **Fatih Yiğit,** İstanbul Medeniyet Üniversitesi | **Furkan Yıldız,** Kırklareli Üniversitesi | **Hamdi Çilingir,** İlmi Etüdler Derneği | **Gökhan Şener,** İstanbul Medipol Üniversitesi | **İbrahim Halil Üçer,** İstanbul Medeniyet Üniversitesi | **İhsan Fazlıoğlu,** İstanbul Medeniyet Üniversitesi | **İhsan Karaman,** İstanbul Medeniyet Üniversitesi | **İsmail Hakkı Kadı,** İstanbul Medeniyet Üniversitesi | **Latif Karagöz,** İstanbul Medeniyet Üniversitesi | **Lütfi Sunar,** İstanbul Medeniyet Üniversitesi | **Mahmut Hakkı Akın,** Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi | **Mehmet Güneş,** Marmara Üniversitesi | **Mesut Koçak,** Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi | **Muhammed Hüseyin Mercan,** Erciyes Üniversitesi | **Necmettin Kızılkaya,** İstanbul Üniversitesi | **Nihat Erdoğmuş,** Yıldız Teknik Üniversitesi | **Osman Yılmaz,** İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi | **Rahile Kızılkaya Yılmaz,** Marmara Üniversitesi | **Serhan Afacan,** İstanbul Medeniyet Üniversitesi | **Süleyman Güder,** İstanbul Üniversitesi | **Taha Eğri,** Kırklareli Üniversitesi | **Teyfur Erdoğdu,** Yıldız Teknik Üniversitesi | **Yunus Çolak,** Kırklareli Üniversitesi | **Yusuf Alpaydın,** Marmara Üniversitesi | **Yusuf Ziya Gökçek,** Marmara Üniversitesi

Katkı Sunanlar*
Arife Gümüş, İstanbul Üniversitesi | **Esra Bembeyaz,** İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi | **Kübra Bilgin Tiryaki,** İstanbul Üniversitesi | **Merve Akkuş Güvendi,** İstanbul Üniversitesi | **Nuriye Kayar,** Marmara Üniversitesi | **Oğuzhan İrgüren,** İstanbul Şehir Üniversitesi | **Ömer Faruk Uysal,** İstanbul Şehir Üniversitesi | **Suat Kaymak,** Mimar Sinan Üniversitesi | **Talha Erdoğmuş,** Galatasaray Üniversitesi

* İsme göre alfabetik sıralı

Takdim / Foreword

Akademi camiasının değerli üyeleri,

Türkiye aktif dış politika perspektifi, yakın ve uzak coğrafyada sürdürdüğü küresel ve bölgesel siyaseti bağlamında bölgesinde ve dünyada önemli bir ülke konumundadır. Özellikle geçmişte yakın bağlarının olduğu, ortak tarih, kültür ve medeniyet havzasından beslendiği ülke ve topluluklarla daha sağlam ve kalıcı ilişkiler tesis etmeye başlayan Türkiye bu ilişkilerin ortak bir değer üretebilmesi adına bölgesel ve küresel ölçekte yeni program ve çalışmaları da hayata geçirmektedir. Süregelen sosyal, kültürel, ekonomik, siyasal ve tarihsel ilişkilerin kalıcı olabilmesi, karşılıklı olarak toplum tabanına yayılabilmesi ve farklı boyutlarıyla çeşitlendirilebilmesi için karşılıklı öğrenci, araştırmacı hareketliliği dünya genelinde giderek önem kazanmaktadır.

Türkiye Bursları 4 yıllık kısa bir sürede Türk dış politikasının ve kamu diplomasisinin önemli araçlarından biri olmuştur. Türkiye Bursları adı altında markalaştırılan uluslararası öğrenci hareketliliği ile ilgili olarak Başkanlığımız bünyesinde pek çok çalışma yürütülmektedir. Söz konusu çalışmalar sadece öğrencilerin seçimi ve burslandırılmasına odaklanmamakta; adayların akademik ve mesleki gelişmelerine katkıda bulunmak, kültürel ve sosyal programlar marifetiyle ülkemize gönüldaşlıklarını pekiştirmek amacıyla geniş coğrafyaya hitap eden önemli projeler hayata geçirilmektedir.

Bu projeler uluslararası öğrencilerin akademik, sosyal, kültürel ve mesleki donanımlarının güçlendirilmesi, diğer üniversiteler, öğrenciler ve akademisyenlerle temaslarının sağlanması, mezuniyet sonrası ülkelerine döndüklerinde öncelikle akademik ve mesleki alanlar başta olmak üzere sosyal, kültürel vb. her alanda rekabet edecek konuma gelmeleri, mezuniyetlerinde kendilerine fayda sağlayacak tecrübe ve donanımla yetişmeleri, ülkemizin uluslararası öğrenciler için bir çekim merkezi haline gelmesine katkı sağlayacak önemli adımlar olarak görülmektedir.

Yukarıda bahsi geçen hedeflere bir adım daha yaklaşılması yolunda yürütülen faaliyetlere ek olarak dünyanın dört bir yanından ülkemize eğitim için gelen ve sosyal bilimler alanında eğitim gören uluslararası lisansüstü öğrencilerin çalışmalarını sunabilecekleri, bilgi paylaşımında bulunabilecekleri bir akademik ortamın temin edilmesi amacıyla III. Uluslararası

Öğrenciler Sosyal Bilimler Kongresi YTB ve İlmi Etüdler Derneği (İLEM) işbirliğiyle İstanbul Medeniyet Üniversitesi ev sahipliğinde düzenlenmiştir.

Anılan kongreye 103 farklı ülkeden 402 genç akademisyen bildirilerini sunmak üzere başvuru yapmıştır. Sosyal bilimlerin çeşitli alanlarında farklı ülkelerin birikimlerinin paylaşıldığı kongrede 18 eş zamanlı oturumda 102 bildiri sunulmuştur. Kongrenin Eğitim Diplomasisi başlıklı açılış panelinde alanında uzman kişiler ile uluslararası öğrenciler bir araya gelmiştir.

Gerçekleştirilen bu tür faaliyetlerle uluslararası akademik birikim ülkemize daha fazla katkı sağlayacaktır. Tüm dünyada değerli araştırmacıların üretecekleri ortaklaşa bilgi, sunum ve projeler sadece ülkemize değil başta araştırmacıların geldikleri ülkeler olmak üzere insanlığa yeni çalışma alanları ve işbirliği imkânları sunacaktır.

Kongre sürecinde desteklerini esirgemeyen yurtiçi ve yurtdışındaki üniversitelere, kurum ve kuruluşlarımıza ve tabii ki değerli araştırmacılarımıza içtenlikle teşekkür ederim.

Dear esteemed colleagues,

Turkey is strategically a very important country in its own geographical region and the entire world in terms of its foreign policy perspective, as well as global and regional politics. Turkey has started building stronger and permanent relationships with the communities and countries with which it has a shared history, culture and civilisation. In order to transform these shared traits into strong values and effective outcomes, Turkey has also started several programs and projects at a regional and global scale. In order to make sure that these social, cultural, economic, political and historical relationships are long-lasting, and they have resonance in the society as well, the mobility of students and researchers across countries is becoming more and more important throughout the world is becoming more and more important.

In only 4 years time, Türkiye Scholarships has become one of the significant tools of Turkish foreign policy and public diplomacy. This international student movement has become a brand under the name of Türkiye Scholarships, and our Presidency has been doing a significant amount of work for this program. These programs not only focus on selection processes and scholarships of students; but they also have an agenda of contributing to academic and vocational development of the candidates and to strengthening their personal relationship with Turkey through social and cultural projects. To encompass all of these aims, our projects address a very wide span of regions and societies.

These projects aim to equip the students with academic, social, cultural and vocational skills, to get them in touch with universities, student groups and academics, and to prepare them for a successful career after university education. These projects are also aimed at making Turkey a country of attraction for international students.

In order to come one step closer to all of these aims stated above, 3th International Students Social Sciences Congress was organised in collaboration with YTB (Presidency for Turks Abroad and Related Communities) and ILEM (Scientific Studies Association). The congress was hosted by Istanbul Medeniyet University.

The congress attracted applications of 402 young academics from 103 different countries. In 18 simultaneous sessions, 102 proceedings were presented covering various fields of social sciences. The opening session of the congress, "Education Diplomacy", brought together experts of the field and international students.

These activities will pave the way for an increase in the academic strength of this country. The knowledge and projects produced by researchers from many different parts of the world will benefit both Turkey and the home countries of the participants. As a result, new fields of study and opportunities for collaboration will be created.

I would like to offer my sincerest thanks to the universities from Turkey and abroad, to our institutions and especially our esteemed researchers.

Abdullah EREN
YTB Başkanı / President

Sunuş / Intro

İnsan, bilinmeyenden ve bilmediğinden korkar; kendine benzemeyeni ya da yakından tanımadığını ötekileştirir. Bu sebepten birbirinden farklı olanın buluşması, uzun veya kısa süreli beraber yaşaması, yüz yüze sohbet etmesi, aynı duyguları paylaşması önemlidir. Ülkemizde lisansüstü eğitim almayı tercih eden misafir öğrencilerimizi yakından bizatihi tanımak, onların bizi ve belki daha önce temas etmedikleri diğer uluslararası öğrencileri yakından tanımaları temelde bu vazifeye hizmet etmektedir.

Bununla beraber, uluslararası öğrencilere verilen eğitimin bireyden tüm topluma yansıyan bir başka yüzü de bulunmaktadır. Eğitim politikalarının titizlikle inşası, söz konusu ülkenin verdiği kaliteli eğitim vasıtasıyla etkilediği hayatlar, dolaylı olarak uluslararası arenada ülkenin yumuşak gücünü desteklemektedir. Öğrencilerin akademik donanımları ders ve sınav gibi eğitimin temelinde bulunan unsurlarla oluşmakla birlikte sınırlı bir çevre ile etkileşimde bulunulması yeterli olmamaktadır.

Günümüz dünyasında çok önemli bir yeri olan yükseköğretimin sadece meslekî formasyon kazandırmanın ötesinde evrensel değerlerle beslenen ve bu birikimin zenginleşmesine katkı sunan bireyler yetiştirilmesinde büyük bir rolü bulunmaktadır. Bu yönüyle yükseköğretim, genç kuşaklara çağın gerektirdiği akademik donanımları kazandırma, entelektüel birikimi arttırma ve yeteneklerini keşfedip geliştirme fırsatı sunmaktadır.

Yükseköğretimin büyük bir hızla uluslararasılaştığı günümüzde, Türkiye dünyanın dört bir yanından uluslararası öğrencilere ev sahipliği yapmakta ve uluslararası öğrencilerin çekim merkezi haline gelmektedir. Her yıl kendi hesabına ülkemizde öğrenim görmeye gelen binlerce uluslararası öğrencinin yanı sıra, yaklaşık beş bin uluslararası öğrenci Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı koordinasyonunda yürütülen Türkiye Bursları kapsamında her yıl ülkemize lisans ve lisansüstü düzeyde öğrenim görmeye gelmektedir. Dünyanın dört bir yanından ülkemize eğitim için gelen uluslararası öğrencilerin akademik donanımlarının artırılması, entelektüel birikimlerine katkı yapılması ve kendilerini geliştirme fırsatları sunulması son derece değerlidir.

Bu kapsamda, ülkemizde Sosyal Bilimler alanında öğrenim gören uluslararası lisansüstü öğrencilerinin çalışmalarını sunabilecekleri, bilgi paylaşımında bulunabilecekleri, çeşitli atölyeler ve farklı etkinliklerle ortak çalışmalar üretebilecekleri bir akademik ortamın temin edilmesi önem teşkil etmektedir. İşte bu noktada "Uluslararası Öğrenciler Sosyal Bilimler Kongresi", öğrencilerin akademik donanımlarının artırılması, entelektüel birikimlerine katkı sağlanması ve kendilerini geliştirme adına kaliteli bir akademik ortam sunmaktadır. Aynı zamanda; bilgi birikiminin, kültür deneyimlerinin ve iletişim tecrübesinin damıttığı hayatların ülke sınırları ötesinde manevî ailesini büyütme umudu gelecek nesillerin güvenliği adına olumlu bir hayâlin çerçevesini de çizmektedir. Bu bakışla sadece devlet kurumlarının değil, eğitim alanında ve öğrencilere olumlu katkılarla kendini ispat etmiş bir geçmişe sahip sivil toplum kuruluşlarının da desteği önemlidir.

Bu amaçla I. Uluslararası Öğrenciler Sosyal Bilimler Kongresi 16–17 Mayıs 2015 tarihleri arasında Hacettepe Üniversitesi'nde gerçekleştirilmiştir. 2. Uluslararası Öğrenciler Sosyal Bilimler Kongresi ise 29-30 Nisan 2016 tarihleri arasında Necmettin Erbakan Üniversitesi ev sahipliğinde düzenlenmiştir. Her iki kongreye 50 farklı ülkeden toplam 852 başvuru alınmıştır. Söz konusu oturumlarda sosyolojiden, diasporaya, edebiyattan siyasete, tarihten sinemaya çok değişik alanlarda farklı ülkelerin birikimleri paylaşılmıştır.

Kongrenin üçüncüsü ise İlmi Etüdler Derneği (İLEM) ve Yurtdışı Türkler ve Akrabalar Topluluğu Başkanlığı işbirliğiyle İstanbul Medeniyet Üniversitesi ev sahipliğinde gerçekleştirilmiştir. 3. Uluslararası Öğrenciler Sosyal Bilimler Kongresi'ne 103 farklı ülkeden 402 adet başvuru alınmıştır. Bilim kurulunun titiz değerlendirmesi sonucu kabul edilen 102 bildiri sahibi hazırladıkları çalışmaları kongrede sunmuştur. Edebiyat, Filoloji, Eğitim, Felsefe, Hukuk, İktisat, İlahiyat, İletişim, İşletme, Mimarlık, Sanat, Siyaset Bilimi, Sosyal Politikalar, Antropoloji, Sosyoloji, Psikoloji, Tarih, Uluslararası İlişkiler alanlarından kabul edilen bildiriler çerçevesinde 18 farklı oturum düzenlenmiştir.

Gerçekleştirilen kongre ve bu tür faaliyetlerle uluslararası akademik birikim ülkemize daha fazla katkı sağlayacaktır. Tüm dünyada bilim yolunun değerli meraklılarının, araştırmacılarının üretecekleri ortak bilgi, sunum ve projeler sadece ülkemize değil başta araştırmacıların geldikleri ülkeler olmak üzere insanlığa yeni çalışma alanları ve işbirliği imkânları sunacaktır. Elinizde tuttuğunuz bu kitap da, kongrede sunulan bildirilerden, akademik bir yayın olarak derlenerek ilgili araştırmacılara, kurum ve kuruluşlara katkı sunması amacıyla hazırlanmıştır.

Kongrenin gerçekleştirilmesi için başından beri yoğun çaba sarf eden başta YTB Başkanı olmak üzere kurumun tüm çalışanlarına ve İLEM'in kıymetli mensuplarına içtenlikle teşekkür ederiz. Ayrıca, bildirilerin kabul ve değerlendirme sürecinde katkılarını bizden esirgemeyen bilim kurulu üyelerine müteşekkiriz. Kuşkusuz, en büyük teşekkür çalışmalarıyla kongreye ve bu kitaba katkı veren öğrenci arkadaşlarımızadır.

Human beings are afraid of those who they do not know, and they tend to demonize those who are unfamiliar to what they know. For this reason, it is important for different people to come together, live together for either short or long time, interact with one another and share similar emotions. For this reason, getting to know the international students who chose to continue their studies in our country is as important as them knowing one another, all of whom come from different parts of the world.

There is another side to this story that shows the relationship between an individual and a society in terms of education. Both, building a comprehensive educational policy and positively influencing students' lives with a quality education, support the country's soft power at the international level. Along with a good education, it is very important for these students to have a vast network.

Higher education has two purposes: to enable students gain a professional career, and to help the students in becoming individuals who are nourished with universal values. With higher education, young people are able to gain academic eligibility and intellectual accumulation as well as discover their inherent skills.

In today's world higher education is becoming more and more internationalized. Turkey has become an educational attraction in terms of its increasing number of international students every year. Along with thousands of international students who choose to continue their higher studies in Turkey, approximately five thousand students come to Turkey to continue their bachelor's and higher studies within the framework of Türkiye Scholarship scheme which is implemented by YTB (Presidency of Turks Abroad and Related Communities). This is a valuable opportunity for both Turkey, and the international students coming in.

In this context, it is important to prepare an atmosphere through workshops and different events in which students who continue their social sciences education in Turkey may present, discuss and share their knowledge with their peers. "International Students Social Sciences Congress" aims to prepare such an atmosphere. Furthermore, the knowledge, cultural experiences and communication skills gained by international students can be transformed into a positive framework of life for the security of the future generations. For this reason, along with the government, it is vital for civil society organisations focusing on education to support this effort.

Under this aim, 1st International Students Social Sciences Congress took place on 16-17 May 2015 in Hacettepe University. The 2nd International Students Social Sciences Congress was organised on 29-30 September 2016 and was hosted by Necmettin Erbakan University. Both congresses received a total of 852 applications from 50 different countries. In the sessions, many topics such as sociology, diaspora communities, literature, politics, history and cinema were discussed from unique perspectives.

The third Congress took place in Medeniyet University in collaboration with Scientific Studies Association (ILEM) and Presidency for Turks Abroad and Related Communities (YTB). This

congress attracted 402 applications from 103 different countries. 102 of these applications were accepted and the works were presented in the successive sessions. The accepted presentations were from a quite vast range of fields including Literature, Philology, Education, Philosophy, Law, Economics, Communication, Theology, Architecture, Art, Political Science, Social Policy, Anthropology, Sociology, Psychology, History and International Relations.

These projects will increase the academic accumulation and success of our country. Common knowledge produced and shared by academicians will both benefit our country and the home countries of our international students. The book in hand comprises the proceedings presented in the congress, and is intended mainly for researchers and institutions.

We would like to thank the President and YTB staff, along with the esteemed members of ILEM whose efforts made this event a success. We also want to thank the members of scientific review and referee team of the congress. Lastly, our sincerest gratitude goes to our students who contributed to this book with their proceedings and articles.

Dr. Taha EĞRİ

Düzenleme Kurulu Adına / On Behalf of the Organizing Committee

İçindekiler

Siyaset Bilimi

Abdifatah Abdi Hared
Bureaucracy and Politics -The African Bureaucratic Problems 17

Ahmad Khan Dawlatyar
Afganistan'daki Sorunun ve Savaşın Dinî ve İdeolojik Perspektifi 27

Aizhan Aitbaeva
Conflict Zone in Myanmar 39

Elena Radu
A Multifaceted Conflict and its Chances to be Solved: Yemen's Case..... 49

Flora Hajdarmataj
2015 Seçim Bildirgelerinde Yer Alan Din Konu Başlığının İçerik Analizi 63

Moudassir Hafiz Oumar
Impact of Investigative Methods in The Settlement of Sectarian Conflicts
Central African Republic Case Study..... 83

Orhan Valiyev
Modern Ulusun Oluşumunu İnanç ve İnançsızlık Bağlamında Tartışmak..... 103

Wara Yusuf Abubakar
The Ideological Perspective of Right-Wing Parties in Modern Europe 113

Sosyoloji

Eva Mrekajova
Exhibition Sojourners: Photography and Storytelling Project as a Tool to Increase Cross-Cultural Awareness among University Students (Example of Uludag University) 129

Kassim Idd Balonde
The Status of a Woman in Uganda: Traditional, Religious and Modern Perspective 145

Lala Allahverdiyeva
Ergenlerin Evden Kaçma Nedenleri Üzerine Nitel Bir Araştırma: Azerbaycan/Bakü Örneği..... 159

Olena Lupalo
Architecture and Power: Sociological Perspective 179

Sherbol Zhaparaliev
Günümüz Kırgız Tengrizminin Modernist Açıdan Değerlendirilmesi..... 197

Tudugul Okonbaeva
Çağımızda Din ve Gençlik (Kırgızistan Üniversite Gençliği: Oş Devlet Üniversitesi, Milli Devlet Üniversitesi Örnekliğinde Sosyal Bir Araştırma)..... 213

Tarih

Abdur Rahman Fuad
Arakan'da İslam ve Rohingya Müslümanları: Arakan Tarihine Kısa Bir Bakış 237

Javed Iqbal Ahmed
Terrorism in the Name of Religion in Pakistan: Origin, Development & Its Impacts 253

Jacques Kabano
The Battle for Jerusalem 1948: An Arab Perspective 273

Umidjan Movlyanov
Büyük Selçuklular Döneminde Merv Şehrinde Ticaret ve Ticaret Yolları..... 297

Vi An Lu
Türkiye - Vietnam İlişkileri Tarihi ve Vietnam'da Türkiye Algısı Üzerine Bir İnceleme..... 315

Zainab HajHasan
Church of the Holy Sepulcher and Christians of Jerusalem on the Eve of the Eighteenth Century, a Historiographic Survey 333

Uluslararası İlişkiler

Abdul Mateen
A Genuine Resolution: Exploring the Comprehensive Conflict Resolution and UN's Adoption of it 353

Akmaral Ospanova
Yurt Dışındaki Kazakların Kazakistan'a Geri Dönme Süreci 361

Alpha İbrahima Souare
Afrika'da Gizli Göç 383

Aweis Ahmed Mohamed
The Roots and Resolutions of the Long-Term Conflict Between
Somalia and Somaliland 391

Costenar Cristian-Mihai
Organized Crime and Terrorism: Cooperation or Rivalry? The Case of FARC 409

Wuripe Alhassan
Turkish Soft Power Policy Towards India, Pakistan and Bangladesh:
A Comparative Assessment From Humanitarian Perspective 427

Mohamed Salah Ahmed
The Relationship between Somalia and Turkey: What Makes the Turkish Assistance in
Somalia Unique? 453

Noor Fahmi Pramuji
A Comparative Analysis of Indonesia and Turkey's Foreign Policy Toward
The Middle East: The Case of Palestine Issue 473

Petra Fruzsina Csorba
The Arab League's Role in the Syrian Civil War (2011–2016) 495

Senada Zatagic
Prioritizing Ethnical Rights Over Children's Rights "Two School Under One Roof"
Phenomenon 511

Sylvain Medessoukou
The National Interest: The Secret Behind The Power of The Isis Terrorist Group 525

Siyaset Bilimi

Bureaucracy and Politics
The African Bureaucratic Problems

Abdifatah Abdi Hared*

Abstract: This study analyzes the problems of the African bureaucratic systems during and after the colonial period. The study has discovered that the bureaucratic system in Africa has been hounded by colonial supremacy. Unstable political environment, the prolonged military rule, economic and social crisis, unfavorable policies, poor conditions of public service at all levels of the government institutions is the result of un-born bureaucratic system established by the colonial power in the African. All of these problems have impeded the performance of the African bureaucracy in several ways. For instance, African countries faced problems when they were moving to replace the departing colonial bureaucracy structure with a native-born bureaucratic structure based on western civilization. These problems, however, paralyzed the public management operations and public service delivery in most African countries. The study highlights the challenges of the African bureaucratic problems in areas of policy- formulation, and implementation. The study provides policy suggestions and recommendation in order to overcome the challenges mentioned in the study.

Keywords: Bureaucracy, Africa, Colonization, Democracy, Public Policy.

* Ankara Yildirim Beyazit University, Department of Political Science and Public Administration.
Email: ccxareed@gmail.com

Africa, a Brief Introduction

The African continent is the second largest continent in the world. It has the biggest land in both area and population. The continent has an estimated area of 30.37 million km^2 and 11,699 million square miles. Africa had a population of at least 1.2 billion people and is home to 54 African recognized states. These fifty-four countries in Africa have more than one thousand different languages and as countless distinct ethnic and clan identities, this marked Africa to be the world's most linguistically and ethnically divided societies. The continent is endowed with immense natural resources, as well as great cultural, ecological and economic diversity. Concerning the natural resources, for instance, Africa is the richest continent in the world. As Walter Williams argues Africa has 50% of world's gold, 90% of the world's diamonds and chromium, 40% of the cobalt, and approximately 65% of the potential hydro-electric power, millions of acres of untilled farmland and other natural resources (Walter Williams, 1997) In spite of these natural resources, the fact is that African people are still suffering poor infrastructure, lack of economic development and poor education and health facility. Large areas in Africa ignorance of the people are not a surprising issue. Looking to the recent years, many people also suffer lack of food and water and institutional crisis faced by many states in Africa. The lack of food security is mainly due to the poor political system and lack of functioning Bureaucratic structure in place. The current reports from UN and international organizations are generally focusing on decay that African countries are continuously facing, widespread corruption at all levels of the Bureaucratic institutions, week institutions, poor good governance, hanger, human rights abuse, famine, poverty, and civil wars.

Introduction

Bureaucracy is an important characteristic in the 21st century. Modern society and modern administration require bureaucracy in order the state and the government institutions be able to deliver effective public service and develop effective public policies that impact the lives of the societies. (Peter,1989)

Considering, the Bureaucracy system in Africa, African states don't have a historical background, unlike western countries and America. Though, there are a lot of different concepts and description about the appearance and the history of Africa from bureaucracy. Regarding scholars who studied African politics and the history of Africa, they start the discussion of Bureaucracy system in Africa after the African countries got their independence and post-independence days, while

other scholars have considered the bureaucracy structure and system of administration during the colonial period. Meaning, how African countries' bureaucracy functioned during the colonial era is an essential point for studying the African Bureaucracy and public administrations system in Africa. For example, in (1962) most African countries got their independence from colonial power, and the people of Africa start thinking their position in the world. While other states, begin reforming the colonial bureaucratic structure and restructured public-sector aiming at changing and replacing the colonial Administration with a native-born bureaucratic structure. This has been welcomed by many African states on the continent, and many others referred to as Africanization.

Definition of African Bureaucracy

There is two main argument in relation to the study of bureaucracy. The Weberian view and Marxian view on bureaucracy. Marx Weber, who is a German sociologist has argued and described the term bureaucracy as a rationalistic and efficient organization of government, administration.

Regarding Weber's view bureaucracy has some qualities which he considers essential these include, hierarchy and division of labor in accordance the specialization of the personnel, recruitment process that based on merit and policy of promotion. Additionally, rules and regulations in the operation of functions of the public institutions should be in place. Weber's concept of bureaucracy is the most important and efficient form of administration management in modern days (Eme and Edeh 2007). The researcher needs to point out also that Weber grouped Political Leadership authority structure into three authority categories. The study examined these three authority groups and discusses as follows:

1. Traditional Authority – is an authority where some people are obeyed because of they always though, this is a traditional authority, as exercised by a hereditary priest or by family ties.
2. Rational Authority: is a type of leadership that adheres to the idea that there are defined normative rules, constitution and those who have been selected for leadership can issue commands under those established standards.
3. Charismatic Authority: some people are obeyed because of their exceptional personalities which command direct obedience from their followers (M. Waber, 1958).

Karl Marx however, considered bureaucracy, as a system employed by the ruling class of the state to gather wealth aimed at maintaining their domination and controlling the state affairs. Moreover, Marx argued that bureaucracy as an instrument of domination, by those in the ruling class of the state heads. Unlike Weber, a mark also has some major features of bureaucracy, these include; alienation, bureaucratic imperialism, incompetence, oppression, and domination. (Muozelis1967). This paper conceives the definition of Mayer as he defined bureaucracy as administration of the state institutions, economics, for instance, view on bureaucracy as a means of governing and organizing non-market organizations (Mayer, 1985).

Martin Elbow discovered that the modern definitions of bureaucracy fail in seven important categories. These Include rational organization, the effect of the organization, the rule of law, public administration institutions, administrative staffs both the public and private sector and the organization that has hierarchy based rules and regulation. Mertin argues that all the above mentioned are the categories which we need to see the bureaucratic structures (Martin, Albow, 1979).

According to Ayittey he described the African bureaucratic system an artificial one and comprising degreed and non-degreed bandits, who are out of touch with the people, the system does not a have participatory approach to the citizens, the system operates through deception and abuse of power. In addition to that, he has another big argument that he argued "Africa is poor because she is not free.

Bureaucratic Theory

The theory of bureaucracy was founded by Max Weber between the period of 1864 to 1920. The theory viewed state and the organizations as well as a type of social relationship which has regulations enforced by a few people from at the top of the decision-making process, to lower level personnel carrying out a specific function aimed at achieving maintain efficiency and effectiveness.

On the other hand, this theory of bureaucracy mainly focuses on dividing administrations into hierarchies, establishing strong lines of authority based rules, accountability and transparency in place and control. The author of this paper considers Max Weber's theory of bureaucracy, a theory that is applicable in today's modern states. such as the academic institutions, federal state military affairs, police, businesses industries, and etc.

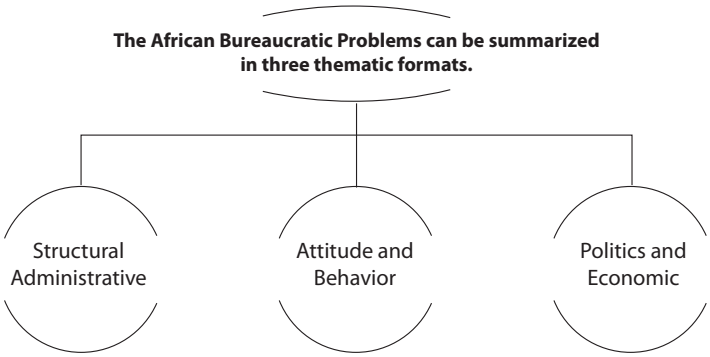

African problems figure 1
Source: The Author

The above-mentioned graph indicates that the African Bureaucratic problems can be discussed Considering the following thematic problems: Structural Administrative, Attitude, and Behavior, Politics and Economics. Under the Administrative Structure, we can divide four bureaucratic problems that exist under the structural of administrative, these include institutional structure, work environment, personnel regulation, and the qualifications of the public personnel. The political economy for instance, administrative have an always a problem from interest groups whose primary objective is to put pressure on the political system in an effort to redistribute wealth to themselves instead of public interest manner.

The problem that exists under the structure of the administrative system is the lack of control of hierarchal based rules and regulations. The attitude and behavior it means that a lot of African bureaucrats have the mentality says don't help the country.

Problems of the African Bureaucracy

Poor rules and regulations, dissatisfaction, slow decision making and limited capabilities of workers in a bureaucratic structure are the problems that Africa bureaucrats are experiencing. For instance, Selected individuals are the decision makers instead of bureaucratic official and authorities in the public offices. On the other hand, Many African countries, bureaucrats are members of the politically dominant group and have significant influence over the allocation of resources and policy development. Under these conditions, civil servants behave like interest groups

whose primary objective is to put pressure on the political system to redistribute wealth to themselves instead of public interest and public manner. While many other also illegally increase their compensation by providing services to interest groups aimed at seeking favors from the government (John Mukum Mbaku)

Other problems that associated with African bureaucracy is the lack of control of hierarchical based rules especially in the operations of the bureaucratic system, this has led to the emergence of conflicts in some African countries within the system of administration due to that lack of control of hierarchal rules in place. Considering one of the leading characteristics given to bureaucracy is the system that has distinct hierarchy rules and regulations defining the roles of every individual in the public and private institutions. In addition to, there is an intensive division of labor in tasks and assignment, which follows set formal responsibilities. These functions are limited and very rarely evaluated in the African bureaucratic system even though bureaucracy implements the laws of the state, handles the routine paperwork of government operations, and designs rules and regulations that layout daily implementation of laws.

Power of decision-making is also a primary problem that is continuously facing the African bureaucracy, as (Gouldner, 1955) argues the bureaucratic structure in Africa lacks the power of decision making. Public administration in Africa compared with many political institutions; seem as lacking a model of effective decision making. Since bureaucracy is in a position to act more rapidly decision making than legislatures on many issues, this power of decision making lacks Africa. Regarding African bureaucratic system, political parties, bureaucratic institutions, civil society organizations and civil servant personnel have their political supporters in making the fund for policy autonomy or policy development.

The success of government policies rests as much on the way the bureaucracy functions are implemented. Many states in Africa failed due to lack of well-functioning bureaucracy and a well-functioning administration with high capacity indicates a healthy democratic system.

Taking as an example "Nigerian Bureaucratic System" which faced many problems that impede the bureaucratic role in governance and development of the country is confronting the public bureaucracy on politicization into top public offices. Several bureaucratic institutions have been politicized and many others support different political intuitions have been established by the name of the Bureaucrats. Another problem that associated them with the bureaucratic struc-

ture is the high level of corruption. Considering a report from the World Bank which examines explicitly Nigeria, has found out that, "Nigeria" s public sector lacks transparency and accountability" there is no any accountability in place. Another recent publication by Transparent international rated Nigeria as the second most corrupt country in the world (World Bank, 2003). There are cases where bureaucrats frustrate development policies and programs that would have assisted in reducing poverty, unemployment, and inequality.

Other problems that are associated with bureaucracy in Africa is over rigidity, lack of innovation, impersonality, resistance to change, and excessive aloofness, ritualistic attachment to routines and procedure" (Kramer, 2008). This problem of rigidity and resistance to change by African bureaucrats had contributed to the failure much of African government to make policy reforms and public policies since the colonial stage till to date.

Meritocracy: rules and regulation guiding the recruitment process. The recruitment process of bureaucrats is a significant problem. Very few countries in Africa have a merit-based system for the recruitment process. Qualifications are not taken into account for a purpose of hiring Bureaucrats and public official, there is no proper exam and policies regarding recruitment and selection process. The most commonly used reference is a political interference in civil service appointments; corruption and nepotism are mostly used when hiring public workers in Africa.

In Somalia, for instance, many scholars noted that there is no merit-based system for recruitment process in place into the public and civil service institutions. This shows that family members and clan members are recruited to the government and public agencies. However, very few countries in Africa improved recruitment process in recent years like Rwanda, Tanzania, and many others. The study argued that recruitment process in the public administration in Africa depends on personal and family ties.

Accountability is crucial in measuring development and good governance. So, bureaucratic officials have a job description in their workplace and the way they implement laws and policies have a substantial impact on national development plan of the country and affect the lives of citizens of every country in the world. Hence, the system of bureaucracy in Africa Accountability is missing since accountability is one way to reduce corruption and nepotism in public office and the Bureaucratic system. But, leaders of African states and policymakers have put more stress on controlling numbers and cost than on making the bureaucracy more useful for

the society. For in concise, the bureaucratic structure in Africa does not, indeed, have adequate staff regarding overall numbers and more importantly concerning specific areas of professional, technical or managerial competence and expertise.

In relation to policy formulation of African bureaucratic structure did not focus on developing many new policy, according to data from the ABSS and Evans/Rauch in 1997 found that only 20% of African bureaucratic systems formulate new policies, 30% have some new policies and filter role, only 10% implement policies formulated in the domestic and African bureaucratic arena, and the data found argued that 40% of the African bureaucratic systems implements policy formulated outside of continent (ABSS, 1997).

The findings of the ABSS data indicated that Eritrea was the only country characterized by having many new policies developed in their bureaucratic system, whereas Mauritius was an example of the bureaucracy playing a filtered role. Additionally, Uganda, Senegal, Cameroon and Togo, bureaucrats believed the policy was formulated outside their country.

Conclusion

Finally, over the past decades since Africa got independence, Africa has taken a path that has only brought misery and social alienation among its population. Corruption, civil war, and ethnic fights, military rules, has been there since post-independence. The establishment of regimes and dictatorships that prevent African people from realizing their full abilities, and their hopes and ambitions have also witnessed in many parts of Africa. Furthermore, the failure of Africa's bureaucratic structure to bring about social and economic development is, therefore, directly related to the elevating of the colonial bureaucracy system and to replace the native-born bureaucratic structure.

The study has found out, the problems of bureaucracy in Africa can result two major power one is that the colonial supremacy and the second one is the military regime that Africa has been experiencing since post-independence.

Recommendation

After a thorough analysis of African Bureaucratic problems, the following recommendations are hereby made.

1. In view of the findings so far made, there is need to establish a native bureaucratic system suitable for African administration.
2. African bureaucrats should be screened and tested to see the suitability of merit and ability in polite and efficient public dealing. The entrance to all civil servants into public service institutions should be guided by meritocracy.
3. There is a need for reforming/removing public policies made outside of African countries.
4. All civil servant employee found unsuitable should be given a chance to take some capacity building course which can improve his/her skills.
5. Since corruption is everywhere in the continent an independent Anti-corruption agency with all necessary resources should be established.

References

Emeh O. I and Eden, H. C. (2007) Bureaucracy and Development in the third world: a case of Nigeria - Agenda for Effective public service Delivery. In the Nigeria journal of humanities and social sciences Nsukka: Published by the Academic and public initiative for the advancement of human knowledge.

Mukum Mbaku, J. "Bureaucratic Corruption in Africa: The futility of cleanups". *the Cato Journal* Vol. 16 No. P.2.

Muozelis, N. P (1967) *Organization, and Bureaucracy.* London: Routledge and Kegan Paul.

Martin, Albrow. A. (1979). *Bureaucracy*. London: Ma Millian.

Rourke, F. E (1976) *Bureaucracy, politics and public policy*. Boston: Little Brown and company.

Mayer. M, (1985). Limits of bureaucratic growth, Walter de greater, New York, United States.

Weber, M. (1958). "The three types of the legitimate rule." Berkeley publications in society and Institutions, 4 (1): 1-11. Translated by Hans Garth.

Afganistan'daki Sorunun ve Savaşın Dinî ve İdeolojik Perspektifi

Ahmad Khan Dawlatyar*

Öz: Afganistan 19 Ağustos 1919'da İngiltere'den bağımsızlığını kazanmıştır. Bağımsızlığından beri Afganistan'da İslam, sosyalizm ve liberalizmin taraftarları, birbirleri ile çatışma ve rekabet içindeler. 1919'dan 1978'e kadar İslam ve sosyalizmin taraftarları uzlaşmıştır. 1978'de sosyalistler, Sovyetler Birliği'nin desteği ile darbe yaparak iktidara gelmiştir. Sosyalist rejim iktidara geldikten sonra ülkede tam sosyalizm hâkim olmuş. Ülkenin siyasi, hukuki ve ekonomi sistemi sosyalizm ideolojisine göre düzenlenmiştir. Bu tarihten sonra İslam ile sosyalizm taraftarları rekabet ve çatışmaya girmiş, liberalistlerin desteği ile 1990'da İslam'ın taraftarları başarılı olmuştur. İslamcılar ilk defa liberalistler ile barışmanın yerine rekabete girmiş yani ülkenin tüm sistemleri sadece İslam'ın hukuku ve değerlerine göre düzenlenmiştir. Mücahitler iktidarı kendi aralarında paylaşamadığı için iç savaş çıkmış ve bu iç savaşı bitirmek için 1994'te tam İslam kimliği ile Taliban hareketi ortaya çıkmıştır. Onlarda başka ideolojilerin taraftarları ile uzlaşmayı kabul etmemişlerdir. 11 Eylül saldırısından sonra Afganistan'da, İslam, sosyalizm ve liberalizm taraftarları rekabet ve çatışmanın yerine uzlaşma zemini aramışlardır. 2004'te Afganistan'ın yeni anayasasında hem İslam'ın hukuku ve değerlerine hem de liberalizmin değerlerine yer verilmiştir. İslam'ın hukuku ve değerleri; şeriat, bütün yasaların İslam hukukuna göre yapılması, cumhurbaşkanının Müslüman olması vs. liberalizmin değerleri ise cumhuriyet, demokrasi, serbest piyasa ve egemenliğin halka geçmesi vs. Bu uzlaşmaya rağmen hâlâ İslam ve liberalizmin bazı taraftarları birbirleri ile rekabet hâlinde ve birbirini mağlup etmeye çalışmaktadır. Eğer bu taraftarlar tarihten derslerini almayıp bu rekabetlerine aşırı şekilde devam ederse ülkede yine bir iç ve iktidar savaşı çıkma ihtimali vardır.

Anahtar Kelimeler: Afganistan, SSCB, ABD, İslam, Sosyalizm, Liberalizm, Demokrasi.

* Ankara Üniversitesi, Siyaset Bilimi.
İletişim: ahmaddawlatyar@gmail.com

Giriş

Afganistan, İslam dünyasında kurtuluş savaşını verip bağımsızlığını kazanan ve ulus devlet şeklinde kurulan üç ülkeden (Türkiye, İran, Afganistan) biridir. Afganistan 19 Ağustos 1919'da ulusal bir ülke olarak bağımsızlığı ve egemenliği güçlü ülkeler tarafından kabul edilmiştir. Afganistan bağımsızlığını önceden kazanmasına rağmen 20. ve 21. yüzyılın şu anına kadar en çok güçlük çeken ve en çok sorun yaşayan ülkelerden biridir. 21. yüzyılın başından beri başta ABD olmak üzere pek çok ülkenin ve uluslararası toplumun siyasi, askeri, ekonomi ve eğitim desteğine rağmen ülkede savaş, güvensizlik ve huzursuzluk hâlâ devam etmektedir. Bu ülkenin sorunlarının çeşitli nedenleri var. Örneğin; zengin yeraltı kaynaklarına sahip olması, coğrafi ve stratejik konumu, kötü komşuları, halkın siyasi eğitiminin düşük seviyede olması, güçlü ülkelerin baskı ve müdahalesi (kendi ideolojilerinin hâkim kılmaya çalışması ve halkın kışkırtması) vs. gibi bütün bu sebepleri, yazının alanının sınırlı olmasından dolayı ele almak zor ve imkânsızdır. Bu nedenle bu yazıda sadece Afganistan'ın güçlük, savaş ve sorunlarının din, ideolojik ve diğer ülkelerin müdahaleleri perspektifinden ele alacağım ve inceleyeceğim. Sonuç kısmında Afganistan'ın bir vatandaşı olarak, savaş ve sorunların içinde yaşamış ve büyümüş biri olarak bütün bilgilerimin çerçevesinde savaşa ve sorunun çözme yollarına değineceğim.

Afganistan'da Din ve İdeoloji Taraftarlarının Karşı Karşıya Gelmelerinin ve Çatışmalarının Tarihçesi

Afganistan'ın bugünkü adı ilk defa 1747'de Ahmad Shah Abdali tarafından gayriresmî olarak verilmiştir. Resmî olarak Ahmad Şah'ın oğlu Zaman Şah tarafından verilmiştir. Ahmad Shah Abdali büyük bir imparatorluk kurmuştur (Türkoğlu, 2017, s. 23, 192-6). Ahmad Şah ülkeyi, şeriat ve İslam'a uyan kendi çıkardığı yasalar ile yönetmiştir. Afganistan sadece Ahmad Şah ve onun oğlu ve torunu (Temur Şah ve Zaman Şah) döneminde egemenliğini ülkenin içinde uygulamış ve ülkenin dışında da temsil etmiştir. Bu ikisinden sonra Afganistan bağımsızlığını kazanana kadar dış egemenliği İngiltere'nin eline geçmiştir. Afganistan ise egemenliğini sadece ülkenin içinde uygulamıştır (Gubar, 2012, s. 355-92). Sonuçta Afgan halkı, İngiltere ile yaptığı üç kurtuluş savaşının sonucunda 18 Ağostus 1919'da İngiltere ile anlaşarak bağımsızlığını elde etmiş ve 19 Ağustos'u İstiklal Günü olarak ilan etmiştir (Farhang, 1988, s. 341). Afganistan, İslam dünyasında sömürgeciliğe karşı kurtuluş savaşını verip bir ulus devlet sıfatında kurulan üç ülkeden (Türkiye, İran, Afganistan) biridir (Davutoğlu, 2016). Afganistan, bir ulus ve özgür devlet olarak

egemenliği başka devletler tarafından tanınmıştır. Afganistan'ın sınırlarını özellikle kuzey ve güney sınırlarını, SSCB ve İngiltere birbiri ile karşı karşıya gelmemek için kendi aralarında anlaşarak çizmişlerdir.

Afganistan bağımsızlığını İngiltere'den savaş yapıp aldığı için dış politikasında SSCB'yi tercih etmiş ve SSCB ile iyi ilişki kurmuştur. Her alanda (özellikle askeri, siyasi, eğitim) SSCB ile ilişkilerini güçlendirmiştir (Farhang, 1988, s. 346-50) Afganistan'a 1975'e kadar dış politikasında SSCB çok yakınmış. Bu dönemde Afganistan halkı ve devleti Müslüman olmasına rağmen sosyalizmden çok etkilenmiştir. Ülkenin kamu personel ve ekonomi sistemi ve çoğu yasaları, sosyalizm ideolojisinin çerçevesinde oluşturulmuştur. Bu dönemde bütün kaynaklar ve çoğu üretim araçları, devletin elindeymiş. Devlet istediği yerde kaynakları kullanmış diğer taraftan ülkenin ceza ve medeni hukuku Hanefî fıkhı çerçevesinde düzenlenmiş ve uygulanmıştır. Hülasa bu dönemde Afganistan karma bir siyasi ve hukuki sistem ile yönetilmiştir. Bu dönemde Amanullah Han Hükûmeti'nin dışında başka hükûmetlerin İslam hukuku ve değerlerine karşı saygısı çok fazlaymış. Bu dönemde pek çok öğrenci yurtdışına eğitim almaya gitmişler. Özellikle SSCB, Mısır, Avrupa ülkeleri, Pakistan, İran, Türkiye ve diğer ülkelere. Bu dönemde SSCB ve ABD pek çok ülkeleri etraflarında toplayarak iki blok oluşturmuşlar. Doğu ve Batı bloğu. Bu iki bloğun önemli özelliği ideolojileriymiş. SSCB ve Doğu Blok'un ideolojisi, sosyalizm; ABD ve Batı Blok'un ise liberalizmdir. Genellikle SSCB ve ABD'ye eğitim almaya giden öğrencilere; bu ülkeler, eğitim alanlarının dışında kendi ideolojilerini öğretmişler ve o öğrencileri destekleyerek onların vasıtasıyla ile bir ülkeyi kendi ideolojileri ve etkileri altına alarak etkilemeye çalışmışlardır. Afganistanlı öğrenciler bu dönemde yurtdışında eğitimlerini tamamlayıp ülkeye döndükten sonra çoğu bulundukları ülkenin ya da örgütlerin desteğini alarak o ülkenin ya da örgütün ideolojisini kendi ülkesinde hâkim kılmaya ve uygulamaya çalışmışlar.

1973'te Afganistan'da Sardar Mohammad Davud Khan beyaz darbe ile iktidara gelmiş. O, ülkenin siyasi rejimini, krallıktan cumhuriyete değiştirmiş (Andeşmend, 2007, s. 100). Mohammad Davud Khan bir reformcuymuş. Bu nedenle 7 senelik ülke çapında bir plan hazırlamış. Bu planın temel amacı; ülkenin kalkınması ve halkın refaha kavuşmasıymış. Hükûmet planı iyi şekilde uygulamak için paraya ihtiyaç duymuş. Parayı bulmak için hükûmet ilk defa yakın dostu SSCB'nin kapısını çalmış ama pozitif cevap alamamış Sonra İran'ın arabuluculuğu ile Dünya Bankası'nın, Suudi Arabistan'ın ve ABD'nin kapısını çalmıştır. Bu ülkeler Afganistan Hükûmeti'nin taleplerine olumlu cevap vermiş ama önüne bir şart koymuşlar

o da SSCB ile ilişkilerinin azaltmasıymış. Mohammad Davud Khan Hükûmeti'nin sosyalizm, liberalizm ve Mısır'da eğitim alan (İhvan-ı Müslimin hareketinde üye olan) siyasi İslam'ın taraftarları birbirleri ile yarışıyorlarmış ve her biri kendi fikirlerini en iyi yol olarak halka yansıtmışlar. Liberalistler ve siyasi İslam'ın taraftarları hükûmetin sosyalizm ideolojisi çerçevesinde ülkeyi yönettiğinden ve halka çok zulüm yaptığından dolayı eleştirmişler. Hükûmet ise onları zorla susturmaya çalışmış ve liderlerinin çoğunu hapishaneye atmış ve öldürmüştür. Bundan dolayı hükûmetin bazı muhalifleri (siyasi İslam'ın taraftarları, Pakistan'ın desteği ile) silah alıp hükûmeti devretmeye kalkmışlardır (Andeşmend, 2007, s. 105). Bu sırada Afganistan hükûmeti bir taraftan bu eleştirileri azaltmak diğer taraftan ABD ve diğer İslam ülkelerinin ekonomik desteğini almak için SSCB ile ilişkisini azaltmaya çalışmıştır. İlk hamle olarak SSCB'ye yakın olan devlet memurlarını özellikle de generalleri görevden almış ve partilerine yasaklar getirmiştir. Diğer taraftan çoğu siyasi İslam'ın taraftarlarını hapse atmış ya da idam etmiştir. Hükûmetin bu karar ve eylemlerinden hem halk rahatsız olmuş hem de müttefiki SSCB (Mehrin, 2012).

1978'de SSCB, Afganistan'daki taraftarları (SSCB'de eğitim alan ve sosyalizmi benimseyen kişiler) ile birlikte darbe yaparak Mohammad Davud Khan Hükûmeti'ni devirmişlerdir (Gorduviz ve Hirisen, 1996, s. 52). Sardar Mohammad Davut'u ailesi ile birlikte öldürmüşler ve sonuçta Afganistan'da tam sosyalist bir rejim hâkim olmuştur. Bu rejim tam sosyalizm ve komünizm düşüncesinin çerçevesinde yasalar oluşturmuş ve ülkeyi yönetmiştir. İslam'ın hukukunu ve değerlerini yasalardan çıkarmıştır. Bu rejim, sosyalizm ideolojisini uygulamak için Afgan halkına çok zulüm, şiddet ve baskı yapmıştır. Halkın zeminlerini kendi kafalarına göre bölüp dağıtmışlar. Halkın değerlerine yasaklar getirmiş sonuçta kendileri gibi düşünmeyen insanları ya öldürmüşler ya da hapse atmışlardır. Halk medeni haklarını kullanarak rejime karşı direnmiş ve ayaklanmıştır. Bu sırada ülkenin aydınlarının çoğu ülkeyi terk etmiştir (Andeşmend, 2014). SSCB kendi yetkisi altındaki rejimin talebi ve rejimi destekleme bahanesi ile Afganistan'ı işgal etmiş ve o dönemdeki devlet başkanı (Hafizullah Amin) ABD'de eğitim almış, ABD ve onun müttefikleri ile iyi ilişki kuracak diye öldürmüş yerine Babarakarmeli iktidara getirmiştir (Andeşmend, 2005, s. 39). Halk SSCB'ye ve kurduğu rejime karşı savaşmış ve bu işi, kendilerine farz olarak kabul etmişlerdir. Bu savaşta tüm dünyanın desteği ile Afgan halkı galip gelmiş, SSCB Afganistan'dan geri çekilmiş ve yerine bıraktığı sosyalist rejimi desteklemiştir. Mücahitler, sosyalist rejimi bir taraftan SSCB yanlısı diğer taraftan sosyalist ideolojisine bağlı olduğu için uzlaşma ve barışmanın yerine savaşmaya devam etmiştir. Sonuçta Mücahitler 1990 yılında başarılı olmuş ve

hükûmeti kurmuş. Mücahitler İslam hukukuna ve değerlerine göre hükûmet kurmuşlar. Bütün kesimi kuşatan, devlet ile vatandaşın ilişkisini düzelten, hükûmetin görevlerini belirleyen, halkın, hak ve hukukunu koruyan bir anayasa oluşturamamış hatta anayasayı Kur'an'a saygısızlık olarak nitelemişlerdir. 'Bizim anayasamız Kur'an-ı Kerim'dir başka anayasaya ihtiyacımız yoktur' demişlerdir. Anayasa olmadığı için evrensel değerlerden (demokrasi, egemenliğin halka ait olduğu, cumhuriyet, insan hakları, kadın hakları, basın özgürlüğü, sivil toplum) söz etmemişlerdir. Mücahitler, sosyalist rejimde çalışanlara hiç önem vermemişler ve onları, sosyalist ve komünist olduklarından dolayı devlet işlerine almamışlardır. Açıkçası onlardan intikam almaya çalışmışlar, onlar da başka iş yapamadıkları için çoğu aç kalmıştır. Mücahitler, ideolojik açıdan evrensel değerleri ve demokrasiyi kabul etmediği, hükûmetin meşruiyeti halkın iradesine dayandırmadığı ve Batılı ülkelerin avantajlarını temin etmediği için ABD ve Batılı ülkeler ile iyi ilişki kuramamışlardır. Ayrıca Mücahitler, iktidarı kendi aralarında paylaşamamış sonuçta iç savaş çıkmıştır. Bu iç savaştan dolayı çok insan hayatını kaybetmiştir.

İç savaşı bitirmek için Pakistan, Batı ve Arap ülkelerinin desteği ile Taliban hareketi ortaya çıkmıştır. Taliban beş sene içinde Afgan topraklarının %85'ini eline geçirmiştir (Spanta, 2017, s. 832-3). Taliban'ın bu kadar toprağı ele geçirmesinin ve başarısının arkasında üç temel unsur vardı.

1- Sosyalist rejimde çalışanların desteği: Çünkü bunlar, deneyimli ve yetenekli kişilermiş ve Mücahitlerin hükûmetinde izole olmuşlar. Mücahitlerden intikam almak için Taliban ile birleşmişler ve Taliban'a destek vermişler. Nasıl ki Irak'ta Saddam'ın komutanları İŞİD'i desteklemişse ve İŞİD'in komutanları olmuşsa Afganistan'da da aynı senaryo yaşanmış.

2- Taliban'ın tam İslam kimliği ile zuhur etmesi ve liderlerinin emîrü'l-mü'minîn olarak adlandırılması bu nedenle bazı İslam ülkelerinin ve Müslümanların onları desteklemesi: Bütün İslam ülkelerinden eğitimi düşük olan ve duyguları akıllarına hâkim olan Müslümanlar özellikle El-Kaide üyeleri Taliban'a yardım etmiştir. Çünkü bunlar Taliban'ın başkanını bütün Müslümanların reisi olarak görmüşler bu nedenle de ona itaat etmeyi kendilerine farz olarak kabul etmişler ve bu yardımları günümüze kadar devam etmektedir ayrıca ABD, Pakistan, Suudi Arabistan ve bazı Arap ülkelerinin finans desteği de yabana atılmamalıdır (Andeşmend, 2007, s. 149-50).

3- Halkın iç savaştan dolayı Taliban'ı desteklemesi: Mücahitler iktidarı kendi aralarında paylaşamadığı için birbiri ile savaşmışlardır. Bu savaştan halk çok

zarar görmüş, Taliban bu iç savaşı bitirmek amacı ile ortaya çıkmış bu nedenle Afgan halkı, Taliban'ı ortaya çıktığı zamanlarda desteklemişlerdir (Aminyar, 2015).

Taliban rejiminde evrensel değerler diye bir şey yoktu çünkü kendilerini tam Müslüman olarak tanıtıyorlardı ve bu evrensel değerlerin dine aykırı olduğunu söylüyorlardı ama İslam adına o kadar şiddet ve baskı uyguladılar ki halkın bir kısmı dinden nefret etti hatta dini terk ettiler. Örneğin; bir insana zorla günde beş vakit namaz yerine on beş defa namaz kıldırıyorlardı. Bir kadın hasta olmasına rağmen hastaneye gidemiyordu. Taliban'ın rejiminde adalet ve hukuk diye bir şey yoktu. Taliban'ın askeri, kral gibiydi her istediğini yapıyordu. Taliban 1996 da Kabil'e girdiğinde ilk yaptığı iş sosyalist rejimin son cumhurbaşkanı Dr. Necibullah ve kardeşini halkın göz önünde asıp öldürmüştü kaldı ki bunlar Birleşmiş Milletler'in Kabil'deki büyükelçiliğine siyasi sığınmacı konumundaydılar. Kızların okula gitmelerini yasaklamışlardı. Ayrıca Taliban ülkede ayrımcılık yapmış, halkını peştun ve gayri peştun, Sünnî ve Şîa'ya bölmüş (Mradiyan, 2009).

Taliban'ın müttefiki El-Kaide, ABD'nin Nairobi'deki ve Darüsselam'daki büyükelçiliğine saldırı yaptığı gibi 11 Eylül'de de ABD'deki Dünya Ticaret Merkezi'ne de saldırı yapmışlardı. El-Kaide'nin lideri Usame bin Ladin, saldırganın kendi örgütüne ait olduğunu kabul etmişti. ABD, Pakistan'ın vasıtasıyla Taliban'dan El-Kaide'nin lideri Usame bin Ladin'i istemiş. Taliban ise kendi kültürüne göre, misafiri düşmana teslim edilmeyeceği gerekçe gösterilerek ABD'nin talebini reddetmiştir. Bunun üzerine ABD, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin kararı çerçevesinde NATO ile birlikte Afganistan'a operasyon yapmış ve üç ay içerisinde Taliban rejimini ortadan kaldırmıştır (Andeşmend, 2005, s. 78-81.) Taliban'dan sonra Afgan halkı, Birleşmiş Milletler ve bütün dünyanın gözü önünde demokratik mekanizmayı kullanarak yeni bir anayasa ve rejim oluşturmuştur. Bu anayasada bir taraftan evrensel değerlere diğer taraftan ise İslam'ın hukukuna ve değerlerine yer verilmiştir. Evrensel değerler dediğimiz şeyler Batı'da ortaya çıkan ve orada kurumsallaşan değerlerdir. Örneğin; cumhuriyet, egemenliğin halka ait olması, demokrasi, serbest piyasa, insan hakları, kadın hakları, kadın ve erkeğin eşitliği, sivil toplum, siyasi ve medeni hukuk, kuvvetler ayrılığı vs. İslam'ın hukuku ve değerleri ise şeriat, gayrimüslimlerin cumhurbaşkanı olamaması, bütün yasaların İslam hukuku ve değerlerine uyması aksi takdirde iptal olması, cumhurbaşkanın din üzerine ant içmesi vs.

Afganistan'ın çok sorunları var ama en büyük sorunu savaştır. Çünkü savaş huzursuzluğu ortaya çıkarır. Huzurun ve istikrarın olmadığı yerde hiç kimse ya-

şayamaz. Savaşı en kolay bitirme yolu tarafların anlaşmasıdır. Bu savaşın arkasında çok sebep vardır. Örneğin; her alanda yolsuzluk, güçlü ülkelerin müdahalesi, yoksulluk, uyuşturucu kaçaklığı, işsizlik, insan kaçakçılığı, insan haklarının ihlali ama önemlisi din ve ideoloji açısından hükûmet ve müttefikleri ile muhaliflerin anlaşmazlıklarıdır.

Savaşı bitirmek için Afganistan ve müttefikleri, 2001'den 2010'a kadar Taliban ile anlaşma yapmayı düşünmeden savaş yapmıştır yani Taliban'ı, savaşarak bitirmeyi düşünmüşlerdir. Sonra baktı ki bu savaş, savaş ile bitirilemez çünkü bir taraftan Afganistan'ın coğrafi konumu diğer taraftan Afgan halkının eğitim seviyesinin düşük olması bir diğer taraftan da terör üzerinden pazarlık yapan pek çok ülke ve ülke komşuları dolayısıyla Taliban ile antlaşmayı ve onların da devlet içinde entegre olmalarını ele almıştır. Afganistan, 2010 yılında önce Yüce Barış Konseyi adında bir kurum oluşturdu diğer taraftan Katar'da Taliban'ın adresinin belli olması için Taliban'a siyasi büro kurmak için izin verdi. Altı sene Afganistan hükûmeti ve Taliban sık sık müzakere yapmış. Bu altı sene içinde Taliban isteklerini hükûmetten her müzakerede değiştirmiştir. Bir defa diyor biz anayasayı kabul etmiyoruz diğer defa diyor biz kabul ediyoruz ama tam İslam ve şeriata göre anayasa düzenlenmeli bir diğer taraftan diyor ABD ve diğer yabancı ülkelerin askerlerini ülkeden çıkartın. Taliban yabancı askerlerin Afganistan'da bulunmasını Kur'an-ı Kerim'in Nisâ Sûresi 141. ayetine aykırı olduğunu söylüyor. Allah (c.c.) bu ayette söyle diyor: "Allah, müminlerin aleyhine kâfirlere hiçbir yol vermeyecektir.". Taliban'ın ilk önce kendisine şu soruyu sorması lazım. Biz ne kadar İslam'ın kurallarına ve Peygamberin emirlerine uyuyoruz? Hatta bir defa Taliban'ın elçisi sarığına patlayıcı malzeme saklayarak Yüce Barış Konseyi'nin başkanını öldürdü. Afganistan Hükûmeti, Taliban her müzakerede, koşullarını değiştirdiğinden dolayı şunu anladı: Taliban kendi başına karar alamaz belki destekçileri onlar adına karar alır. Sonra Hükûmet, Taliban'ın destekçileri ile görüşmeye başladı. Önce Pakistan ile görüştü ama Pakistan bu müzakerelerden Taliban'ın menfaatine olacak şekilde zaman kazandırmaya çalıştı. Bir taraftan Afganistan Hükûmeti ile müzakere yapmak diğer taraftan Taliban'ı güçlendirmek istedi (Spanta, 2017, s. 835-46). Şu an Taliban ile anlaşmak için dört ülke arasında görüşmeler sürüyor. ABD, Çin, Pakistan ve Afganistan ve bu görüşmelerin sonucu hâlâ belli değil bu müzakerelerin sonuca ulaşıp ulaşamadığını ancak zaman gösterecek.

2016'dan sonra Afganistan'da hilafet adına İŞİD'de örgütlenmeye başladı. Şu an İŞİD, Afganistan Hükûmeti ve Taliban ile savaş yapmaktadır. İŞİD, Afganis-

tan'da bir mezhep savaşı çıkarmaya çalışıyor. Sık sık Şîaların camilerinde patlamalar yapıyor ve Şîaları rehin alıyor sonra öldürüyor vs. Taliban örgütünün çoğu üyesi Afgan, İŞİD'in ise çok az hatta yok diyebiliriz. İŞİD evrensel değerler, insan hakları diye bir şeyi tanımıyor. Hatta İslam'ın çoğu hukuk ve kurallarını bilmiyor. Kendileri gibi düşünmeyen insanların kellesini alıyor. Örneğin; bir Şîa'nın, sırf Şîa olmasından dolayı onların önünde kanları helaldir. Camilere de saldırıyorlar hâlbuki camiye saldırmak hiçbir din ve mezhepte kabul edilemez.

Afganistan'da bırakın Taliban'ı ve İŞİD'i, egemenliğin halka ait olduğunu, cumhuriyeti, demokrasiyi, insan ve kadın haklarını, sivil toplumu, kadın-erkek eşitliğini ve seçimi kabul etmeyen çok sayıda insan hatta akademisyen var. Bu evrensel değerlerin hepsini liberalizme ve Batı medeniyetine ait olduğunu ve hepsinin İslam'a karşı Batının oluşturduğunu söylüyorlar. Bu kesim, Batılı değerlerin dışında İslam'ın değerleri ve hukuku çerçevesinde bir devlet ve sistem istiyorlar. Bunların dışında başka bir kesim, ülkenin tam sekülerleşmesini istiyor ve Afganistan'ın çoğu sorunlarının dinden ve şeriattan kaynaklandığını söylüyorlar. Bunlara göre, anayasada dinden hiç söz edilmemeli, şeriat olmamalı vs.

Sonuç

Afgan halkı ve savaşın tarafları, bu anlaşmazlıkları nasıl bitirebilir? Uzlaşmaları için ne yapmaları lazım? Hükûmet ve uluslararası toplum bu konuda hangi politikaları izlemeli? Benim fikrim bu konu ile ilgili şunlardan ibarettir:

1- Afgan halkı özellikle aydınlar, kendi ülke tarihlerinden veya başka ülkelerin tarihlerinden ders çıkarmalı ve evrensel değerler üzerinde çoğulcu bir toplum oluşturmalıdır. Demek istediğim şey şu, nasıl ki komünistler, Mücahitler ve Taliban kendi fikir, düşünce ve ideolojisini sürekli bir şekilde hâkim kılamamışsa bugün de sadece bir kesimin fikir ve düşüncesi hâkim olamaz. Bu nedenle bütün taraflar, birbirlerini aşağılamanın ve ötekileştirmenin yerine birbiri ile uzlaşma ve kucaklaşma kültürünü pekiştirmeli ve ortak bir yol oluşturmalıdır. Bütün taraflar, fikirlerini ve düşüncelerini hâkim kılmak yerine anayasanın uygulanmasına katkı sağlamalıdırlar. Siyasetçiler, siyasi mücadele ile iktidara gelmeyi planlamalıdırlar. Aksi takdirde durumları daha kötü olacak ve tarihten derslerini almamış olacaklardır. Çoğulcu toplum oluşturan milletler bugün her alanda ileri seviyededirler.

2- Afgan halkı ve hükûmeti eğitime daha fazla önem vermeli ve doğru bilgiyi öğretmelidir çünkü bilgisiz ve bilinçsiz insanları başka insanlar istediği gibi kullanabilirler. Eğitimli insanlar kolayca birbiri ile uzlaşabilir. Örneğin; Taliban'ın

düşüncesine göre, ilim sadece Kur'an ve sünnet okumaktır. Diğer ilimler (matematik, kimya, fizik, biyoloji) ise şeytani ilimdir. Hâlbuki kendilerinin kullandığı silahları bu bilim dalları üretiyor. Evrensel değerleri kabul etmeyen kesimin pek çoğu maalesef bu kavramları iyice bilmiyorlar. Mesela; Afganistan'ın tarihine baktığınız zaman çoğu sorunun iktidar değişiminden kaynaklandığını görüyoruz. İktidar ya devrim ya darbe ya da kralın ölüm ile başka birine devredilmiş. Demokrasi yani halkın hükûmeti ile değil. Demokrasilerde her siyasetçi ya da parti halkın çoğunun oyunu alırsa iktidara gelir. Kişi ya da parti iktidara geldikten sonra keyfî davranamaz ve yaptığı şeyden halkın önünde sorumludur. Zaten İslam'da da böyledir. Egemenlik ile ilgili bizim çeşitli egemenlik türlerimiz vardır. Bunlardan ikisi de gerçek ya da hakiki egemenliktir diğeri ise yapay egemenliktir. Müslümanların inancına göre, gerçek egemenlik Allah'a (c.c.) aittir. Ama yapay egemenlik insana aittir. Yani insanlar, toplumu ve ülkeyi nasıl yönettiğine ve adaleti nasıl tesis edeceği noktasında özgürdürler. Bu Batılı dediğimiz kavramların anlamını iyi bilirsek kullanmamızda pek sorun çıkmaz. Nasıl ki Batı'da üretilen bir bilgisayar ya da herhangi bir ürünü kullanıyorsak bu kavramları da İslam'ın temel kurallarına karşı gelmedikçe kullanabiliriz. Seküler rejim isteyenlere vereceğim cevap şudur: Afganistan halkı hiçbir zaman seküler bir rejimi kabul etmez. Eğer kabul etseydi 20. yüzyılın başında Amanullah Han'ın seküler rejimini kabul ederdi. Ayrıca İslam dini, barış dinidir. Müslüman ise her şeyi ifrata ve tefrite götürmeyen insandır. Eğer İslam'ın hukuku güzelce Hz. Muhammed (s.a.v) dönemindeki uygulandığı gibi uygulanırsa nasıl ki saadet asrında yaşayan Müslümanlar ve diğer insanlar bir toplumda huzur içinde yaşamışlarsa Afgan halkı da öyle yaşar. Maalesef ki böyle bir toplum oluşturmak kolay değil. Afganistan'ın şu an ki anayasası da bu kaygıları göz önüne alarak yazılmış. Şu an ki anayasada, bir taraftan İslam hukuku diğer tarafın evrensel hukuk korunma altına alınmıştır. Afganistan'ın şu an ki anayasası eksiklerine rağmen Afgan toplumuna ve milletine uygun bir anayasadır.

3- Afganistan'ın hükûmeti ortak bir yol takip etmeli. Hükûmet, Taliban ile müzakere yaparken evrensel değerler üzerinde pazarlık yapmamalı. Çünkü bu değerler, binlerce insanın kanı pahasına elde edilmiştir. Taliban'a karşı halkı eğiterek kamuoyunda baskı oluşturmalıdır. Hükûmet, Taliban'a, ülkenin içinden maddi ve manevi destek sağlayan kişileri bulmalı ve o bağlantılarını kesmelidir. Taliban'a, İŞİD'in çok tehlikeli olduğunu ve ona karşı birlikte hareket etmelerini anlatmalıdır. Uluslararası arenada terörizme karşı her zaman kendinin hak ve hakkaniyetini dile getirmelidir. Taliban ve diğer terör örgütlerine destek veren ülkeleri dünyaya tanıtmalıdır. Şu an Taliban'ın iki önemli koşulu var.

- Afganistan anayasası, tam İslam'ın hukuk ve değerleri çerçevesinde oluşturulmalı: Ben bir Afganistanlı olarak Taliban'ın anayasanın değiştirilmesi ve evrensel değerleri anayasadan çıkarılması teklifini haklı bulmuyorum. Çünkü anayasa tam İslam'ın hukukuna ve değerlerine göre düzenlenmiş. Afganistan anayasasına göre, Afganistan, bir İslam Cumhuriyeti, bütün ve bölünmez bir ülkedir. Afganistan'ın dini, İslam'dır. Diğer dinler ve mezheplerin mensupları özgürce kendi dinlerine ibadet edebilirler. Hiçbir yasa İslam hukukuna ve değerlerine karşı oluşturulamaz (Afganistan Anayasası, 2004, 1., 2., 3. Madde). Dinî açıdan anayasada sorun yok, sorun, uygulamadadır. O zaman Taliban, anayasayı değiştirmek yerine hükûmet ile barışarak anayasanın uygulamasına katkı sağlamalıdır.
- Taliban'ın başka bir koşulu, ABD ve diğer ülke askerlerinin Afganistan'dan çekilmelidirler. Hâlbuki Taliban'ın müttefiki El-Kaide, ABD'de saldırı düzenleyerek ABD'nin Afganistan'a gelmesine yol açmıştı. Diğer taraftan Taliban'ı destekleyen birçok ülkede ABD'nin askerleri vardır. Ben ABD ve diğer ülkelerin askerlerinin Afganistan'da kalmasına sıcak bakmıyorum ve bunun Afganistan'ın egemenliğini ihlal olarak nitelendiriyorum ama Afganistan'da yine bir iç savaş çıkmaması, kötü komşuları tarafından zarar görmemesi, Afganistan askerlerine iyi eğitim verilmesi için bu askerlerin Afganistan'da bulunmasını bir gereksinim olarak nitelendiriyorum. Mademki teröristler, Afganistan'ın egemenliğine ve toprak bütünlüğüne tehdit ise niye resmî ülkelerin askerleri Afganistan'da bulunmasın. Örneğin; güçlü ülkelerin askerleri çıktı. Kim Afgan halkına güvence verir, Taliban ve İŞİD, hükûmet ile barış yapar mı? Nasıl ki bir hasta, ilacın acı olmasına rağmen kullanıyorsa Afgan Hükûmeti ve milleti bu yabancı askerlerin ülkelerinde bulunmasına izin vermeli, kabul etmeli ve bu fırsattan daha iyi yararlanmalıdır. Taliban, hükûmet ile barışırsa ve bütün tehditler yok olursa Afgan halkı, yabancı askerlerin çıkması üzerinde karar alabilir.

4- ABD ve diğer ülkeler, uluslararası toplum, Afganistan Hükûmeti'nin Taliban ile anlaşması için her türlü desteği vermelidir. Özellikle İslam ülkeleri. ABD ve NATO nasıl ki 2001'de Taliban'ı yıkmış ise hâlâ da onları müzakere masasına getirebilir. Örneğin; 11 Eylül saldırısından sonra ABD, Taliban'ın en yakın müttefiki olan Pakistan'a şöyle söyledi: **"24 saat içinde karar ver bizim ile misin yoksa bizim karşımızda mısın?"** Pakistan 24 saat içinde ABD'nin safında olduğunu ve Taliban'ın bir terör örgütü olduğunu söyledi. Taliban'ın Pakistan'daki büyükelçisini

ABD'ye teslim etti (Andeşmend, 2007, s. 156). Şu an da ABD ve diğer ülkeler, Taliban'a destek veren ülkelerle ciddi konuşurlarsa ve baskı yaparlarsa Taliban, Afgan Hükûmeti ile barışır çünkü Taliban kendi karar alamaz destekçileri ile karar alır. Eğer Taliban barışı kabul etmezse ABD başta olmak üzere tüm ülkeler ve uluslararası toplum, Afganistan Hükûmeti'nin savaş meydanında başarılı olması için her alanda destek vermelidir. Aksi takdirde Afganistan Hükûmeti gün geçtikçe zayıflar, bir gün Taliban ve diğer teröristler, Afganistan'da hâkim olurlar. Onlar keyfine göre davranırsa Afganistan'da faşist ve terörist bir hükûmet kurulur. Afganların çoğunu öldürür, onunla da kalmayıp 11 Eylül saldırısı gibi nice saldırıları gerçekleştirir. Sadece Afganistan değil bütün dünya güvensiz ve huzursuz olacak o zaman bu örgütleri diz çöktürmek çok zor ve geç olacaktır.

Kaynakça

Davutoğlu, A. (2016). *Stratejik Derinlik*. İstanbul: Küre Yayınları.

Mradiyan, D. (2009, Nisan 15). *Naşarat*. Retrieved from Şabakei Camiyeyi Madani ve Hukuk Başar: http://www.cshrn.af/da/?p=1507

Türkoğulu, A. (2017). *Afganistan Tarihi*. İstanbul: Kalkedon Yayınları.

Andeşmend, M. (2007). *Ma ve Pakistan*. kabil: payman.

Andeşmend, M. (2005). *ABD dr Afganistan*. kabil: mayond.

Gorduviz, D., & Hirisen, S. (1996). *Hakayiki Pişti Perdei Tahacimi Şuravi Ber Afganistan*. (R. f. çeviren, & A. C. Sabit, Trans.) Kabil: hurşed.

Andeşmend, M. (2014, 4 26). *27 Nisan 1978, Kudata, Kiyam, İnkılabi prolateri ve çi?* Retrieved from Hurasan Zamin: http://www.khorasanzameen.net/php/read.php?id=2482

Afganistan Anayasası. (2004). Kabil: Resmi Gazete.

Aminyar, M. (2015, Nisan 28). *Asrari Adami Moffakiyeti Mücahidin*. Retrieved from Tand: http://www.taand.com/archives/68557

Farhang, M. (1988). *Afganistan dar pang karn-i ahir*. Pişavur: Aryana.

Gubar, G. m. (2012). *Afganistan dar- masiri tarih*. kabil: muhsin.

Mehrin, N. (2012, 2 27). *Toplum ve Kültür*. Retrieved from DW: http://www.dw.com/fa-af

Spanta, R. (2017). *Siyaset Der Afganistan; Ruayati az darun* (Vol. 1). kabil: Azm.

Conflict Zone in Myanmar

Aizhan Aitbaeva*

Abstract: The events that took place in Myanmar, when more than 3,000 Muslims were killed in just three days, aroused concern around the world. The reason for this event is the migration crisis and the status of a certain nationality - Rohingya. Rohingya is an ethnic group, compactly residing in the Myanmar state of Rakhine (Arakan). Rohingya profess Islam. The authorities of Myanmar call rohingya illegal immigrants from Bangladesh - and on this basis denies them citizenship. The law forbade them to give birth to more than two children. The authorities tried to resettle them in Bangladesh - but there were no special requests for them either. Many representatives of Rohingya run to Indonesia, Malaysia, Thailand. But a number of countries in South-East Asia - including Muslim ones - refuse to accept these refugees, and ships with migrants are deployed at sea. Rohingya practically never quietly on this territory did not live, always were in conflict with local Buddhist population. This conflict was renewed several times. The public of many other Muslim countries stands in support of the Rohingya people. Many countries are on the side of Rohingya, including Turkey and international human rights organizations, the UN Office for Refugees and Human Rights.

Keywords: Myanmar, Muslims, Rohingya, Migration, Refugees.

* Master student, Erciyes University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Political Science.
Contact: aitbaevaaijana@gmail.com

Introduction

Myanmar (Burma) is a state located in Southeast Asia, on the Indochina Peninsula and has a colonial history. Burma (as the state was called until 1989) for a long time was part of India and was a British colony. During the British rule of Rohinj, ethnic Southern Indians, migrated massively to the territory of British Burma: the British used them as cheap labor in the rice fields. (At that time, Burma was the rice breadbasket of all Asia). After the declaration of Burma's independence in 1948, the demarcation of borders began. And it turned out that the government of Burma does not intend to grant citizenship of Rohinj.

In 1962, a military dictatorship was established in the country, the leaders of the state began to think about what to do with this people. In 1982, the law on citizenship was passed, but civil and political rights were not granted to the Rohinj people.

Myanmar is an ethnically very densely populated state, there are 135 ethnic groups. Being in a state of perpetual civil war, the government of Myanmar managed to conclude peace between the 15 ethnic groups, but the rest because of some irreconcilable differences are in armed confrontation with each other. Yet the bulk of the population are Buddhists.

1. Myanmar's main ethnic groups

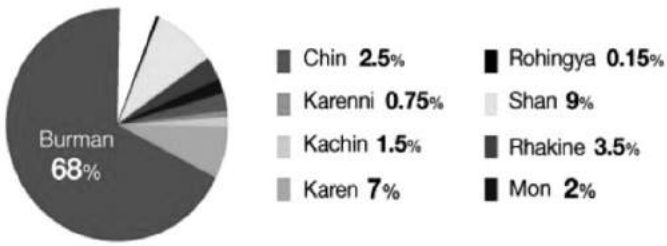

In Myanmar is the state of Rakain - the core of the current showdown. The state is a strip of land along the Bay of Bengal and adjacent to Bangladesh. Here in the greatest concentration live roonja, or rohinya - Muslim ethnic group.

Historical Roots and Subjects of Conflict

The Muslims of Roninja and Buddhist Bamar have been in extremely difficult relations since 1948 to this day. Rohinj are "sedentary refugees" because they do not

have the right to obtain citizenship in Myanmar and to find an official job, receive government services and so on. This caused a wild dislike between the "indigenous inhabitants" of Buddhists and the Mohammedan Rohinis, whom they consider separatists (Kuznetsova, 2017).

Clashes on religious grounds, murders all this is routine for Rakain. Armed conflicts between ethnic groups give rise to mass sweeps from the Burmese authorities. This is what was called the genocide of Muslims in Myanmar. Rohinj are forced to flee to neighboring Bangladesh, however, for many, this path is the last.

2. Location of Rakhain State and Cox's Bazar of Bangladesh

In fact, Rohinjah is a collective term of the Myanmar peoples, professing Islam, and each of them has its own unique history, and its own culture. Even the Muslims of Myanmar do not call themselves rohinj, let alone the Burmese government.

For the first time, the term "rohingya" (rohingya) appears in the work of Francis Buchanan-Hamilton and precisely as the name of a specific language that turned out to be related to the languages of Bengal. Since 1990, this term has become popular in the West as the unifying Muslim of Myanmar.

In Rakhine, or, as it is also called, Arakane lives about a million Rohinj. They pretend to be considered an indigenous population, but the opinions of historians differ on this score. Most of them believe that Rohinjas came here during the British rule, in their opinion, this people was formed as a result of the mixing of Bengalis and the then population of the state - the Arakans.

Part of the Muslims in Arakan (at that time still an independent Rohanj state) appeared simultaneously with the penetration of Arab merchants into Southeast Asia in the 8th and 9th centuries. These are the so-called "Muslims of the first wave" with mixed Burman-Arab roots. The second group of Muslims was formed during the reign of the Great Moguls in India. The emperors of this dynasty led expansion, including in the south-eastern direction, seeking to subjugate Arakan. This confrontation eventually weakened the country and allowed the Burmese to subordinate it and include it in its composition. However, part of the Indian Muslims remained on Arakan, now they are included in the small nations of Myanmar called Kamein. Both the first and second groups are considered ethnically Burmese, therefore they have all the rights of the indigenous population. And there are no special problems in their attitude (Simonia, 2017).

The third group. The conquest of Burma by Arakan was short-lived - the British intervened. Arakan for a long time passes under the control of the English crown. It should be noted that many Buddhists - also the indigenous population of Arakan (who penetrated the territory of modern Myanmar even earlier than the Burmese) - refused to cooperate with the British authorities. That is why - the latter were forced to "import" labor from the nearest Bengal. It is these Bengali Muslims who were forced to settle in the country in the 18th and 20th centuries, for the most part, have the right to be called Rohinjas. Their number seriously increased twice more - in 1948 - during the country's gaining independence and in 1971 - during the separation of Bangladesh from Pakistan. Those. during geopolitical cataclysms.

This last group of Muslim Bengalis are considered "non-citizens" of Myanmar, and therefore has no rights to receive documents, is limited in rights to own property, education, and so on. Moreover, these Bengali immigrants are not recognized by the Government of Bangladesh. Therefore, Rohinjas are unnecessary, superfluous people.

However, the authorities deny them not only the right to be considered an indigenous people - the Government of Myanmar does not generally recognize them as citizens of the country, considering Bangladeshi refugees.

The first clashes in the state began as early as during the Second World War - then the British-backed Rohinj encountered the Arakans, who were armed with Japan. After gaining independence, Rohinj began to demand autonomy and threatened to join East Pakistan. But this country, which is now called Bangladesh, was

not up to it: there was a bloody war of independence from West Pakistan.

After that, in Rakhine, military operations were repeatedly conducted, initiated by the authorities against local radicals. But, as is often the case, the number of civilian casualties significantly exceeded the number of criminals eliminated (Narmania, 2017).

The lack of citizenship entails a whole list of violations of rights. Rohindzha can not occupy administrative posts, they are often denied medical assistance, they do not receive education, they can not legally leave the country, and even in Myanmar, their movement is limited.

3. Statics of Refugees

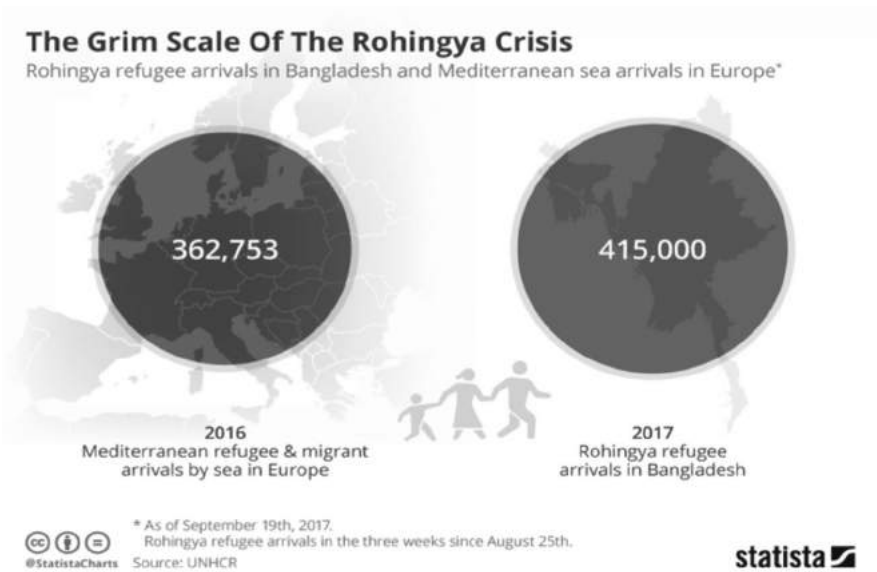

Many try to flee to neighboring states. The border with Bangladesh is closed, the path is one by sea. Rohinj often become victims of illegal arrests and torture. UN representatives accuse Myanmar authorities of crimes against humanity: soldiers burned entire Muslim villages

In February 2017, the UN published a report, which says that out of 101 women, with whom the organization's representatives communicated, more than half were raped or faced another form of sexual violence.

Causes of Conflict and the Current Situation

For five years, Arakan Muslims in Myanmar (Burma) are bleeding even more than in Gaza. The violence to which the Araqan province's Muslim poets have been exposed since 2012 is not inferior to systematic torture, massacres, ethnic cleansing against Palestinians under the occupation of Israel. And in the last week, violence in Arakan has reached the scale of genocide.

For three days (August 25-28), Buddhist racists and Burmese military killed three thousand Muslims. Muslims living in Arakan for eight centuries are now being driven from their homeland and, by burning their houses, they take away the land. Buddhists even set fire to a hundred-kilometer forest belt, where Muslims fled from their homes, and turned their camps into ashes. As a result of ethnic cleansing, which has continued since 2012, the number of Rohinya has decreased from 1.3 million to 800 thousand. One hundred thousand Muslims were killed, 400 thousand - took refuge in Bangladesh, India, Thailand, Malaysia. Two million hectares of land taken from the Arakans were appropriated by Buddhists (Gordienko and Shiryaev, 2017).

The main reason for the crisis in Arakan is, first of all, imperial strategies, which, after Britain, were also persecuted by the United States, China and Russia. Let's start with the first of the mentioned countries ... The British and Burma used the same dirty policies as in Africa, Asia and the Middle East. By joining Arakan in 1948 to Buddhist Burma, and not to East Pakistan (in 1971 became the state of Bangladesh), they sowed the seeds of chaos, which continues to this day.

In response, militants (and, of course, they should be separated from civilians) of the terrorist "Salvation Army Arkan Rohinj" arrange provocations: earlier it was mostly criminal (attacks, robbery, rape), but now it has reached a completely different level.

"The Arkan Rohinj rescue army" arose in 1948 - almost immediately after the declaration of Burma's independence. The aims of this organization can be judged by their flag, which depicts the outlines of the state of Arkan (as it was called earlier, the modern name - Rakhine) as an independent state from Myanmar (Bakanova, 2015).

For a long time, nothing was heard about the "Army", but in the 90s they found funding in Saudi Arabia, which is very sympathetic to the "Muslim brothers" in their struggle for independence. Their training camps are outside the country. Well-trained and armed, they easily penetrate the semi-transparent borders and

arrange various kinds of provocations - from attacks on roadblocks, to burning of Buddhist villages. The Government of Myanmar is not without reason that this organization is considered a terrorist organization. "By eye" to distinguish a young man from an action movie is often very difficult, therefore, when the government starts a sweep in response to provocations, civilians often fall under it.

The present aggravation began after the members of the "Rohinj Arakan Salvation Army", created in October 2016, conducted a coordinated attack on several police posts and the base of the Myanmar army. Twelve law enforcers and 77 insurgents were killed (according to other sources, about 120 people in total). After that, the troops launched an anti-terrorist operation, which resulted in the current wave of refugees. Escaped refugees from the refugee camp told Reuters that the army, along with Buddhist volunteers, deliberately set fire to the villages of Muslims, forcing them to flee to Bangladesh. The total area of fires has already exceeded the last sad record established in 2012 five times (Korostikov, 2017).

The Government of Myanmar denies this information, calling the guerrillas guilty of arsons and murders of government forces. They link militant Rohinj with international Islamic terrorist movements. Certain reasons for this are: "The Salvation Army," according to the International Crisis Group, was founded by Rohinj, who lived in Saudi Arabia and Pakistan and received training in Afghanistan. Financing is supposed to be received by the group from Saudi Arabia.

What we are seeing now is the second serious exacerbation. The first happened on October 9, 2016, when well-armed militants in large numbers carried out a series of attacks on government roadblocks. Then, as now, the authorities of Myanmar reacted to the incident extremely harshly. But it is important to understand that the vast majority of photos and videos about the atrocities of government troops that are massively walking around online are old. Now we have almost no photo and video from the scene - the government of Myanmar has closed the entrance for journalists and employees of international organizations.

Ways of Conflict Resolution

Over the past week, Bangladesh's border guards have been hauling corpses of those who could not swim to neutral territory from the Naf river sharing this country with Myanmar. At the same time, about 30 thousand people have already gathered there. The humanitarian organizations and the authorities of the bordering Bangladeshi district of Cox-Bazaar have involved all the facilities for the accom-

modation of refugees, but the efforts are still not enough. UN Secretary-General António Guterres urged the authorities of Bangladesh to let rohindja go further to the country, to which officials of the official Dacca answered: they do not have places or resources to accommodate so many people. Bangladesh since the beginning of the 1990s has already taken about 400,000 representatives of Rohinj, fleeing persecution in their homeland (Tutar, 2013).

Experts and world leaders expected that with the end of the military junta's rule and the coming of the associates of the Nobel Peace Prize laureate Aung San Suu Kyi to power in Myanmar in late 2015, violence against Rohinge will stop and representatives of this people will finally be given Myanmarian citizenship. Expectations did not materialize: following the electorate, the National League for Democracy, led by Aung San Suu Kyi, came to power, did nothing to improve the situation of this Muslim minority (1.1 million out of 55 million people). Buddhists of Myanmar (89% of the population) consider Rohinge as illegal migrants from Bangladesh, and the authorities deny them civil and political rights. After the latest outbreak of violence, the official Naypyidaw called the armed groups of Rohinj as "Bengal terrorists", hinting at their origin from the Bengal region, which is located in India and Bangladesh.

"The Salvation Army launched this round of violence in order to draw attention to the situation of Rohinj, but as a result it has achieved nothing but more suffering for these people. The Government of Myanmar does not react at all to the calls of the UN to stop violence, and Aung San Suu Kyi can not give these people citizenship, because this measure does not find support among the population of the country." (Zoe, 2017).

For Rohinjah, among others, Turkish President Recep Tayyip Erdogan, Iranian Foreign Minister Mohammad Javad Zarif and Chechen leader Ramzan Kadyrov, all demanded that the UN intervene and stop the violence. The authorities of Myanmar seek to destroy the people, and neighboring countries do not accept refugees. The Buddhist government of Myanmar is trying to explain the massacres and genocide of Rohinj by the actions of those who are trying to provide armed resistance. "The whole world sees that there is a humanitarian catastrophe, sees that this is an open crime against humanity, but it is silent!" On the eve of the UN Security Council held a closed meeting on the situation in Myanmar, but no statement on the outcome was released. As the British diplomats told AFP, it was not possible to pass the resolution because of the position of China, which opposes the excessive interference of the UN in the conflict.

Conclusion

The genocide of Muslims, the antiterrorist operation, can be called anything. So far, ethnic cleansing continues. The world community can not calmly watch such armed conflicts. Thus, Russian President Vladimir Putin and Egyptian President Abdel Fattah al-Sisi condemned the situation in Myanmar and urged the authorities to resolve the conflict as soon as possible.

Aung San Suu Kyi, the leader of the National League for Democracy, who was awarded the Nobel Peace Prize, occupies the post of state councilor in Myanmar, which is similar to the prime minister in the presidential republics. For a long time, the previous military government kept her under house arrest. With her coming to power in March 2016, she promised to end the persecution of Rohinj, but her further actions did not affect the situation of this people. After the congress, convened in August last year, positioned as a forum aimed at the resumption of the peace process in the country, the military operation continued without any changes.

Attempts to repatriate part of Rohinj failed. At present, Rohinj is officially recognized as the "most discriminated minority" on the whole planet. However, only social and political discrimination is real. The fact that the Rohinga live in the conditions of an economic blockade of the ghetto - to be honest, absolutely more than half of all the inhabitants of South and South-East Asia live in absolutely the same conditions of total poverty: in Pakistan, Bangladesh, India, Thailand and in Myanmar itself. Buddhists of the Rakhine, the neighbors of the Rohinge Muslims, live no richer, although their social and political rights are much less restricted.

The majority of the population in Myanmar perceives today's events as a foreign intervention and the invasion of the country by international terrorists. The media writes that the "Salvation Army of Arakan" standing behind the militants is an umbrella organization of armed groups led by a Pakistani man and coordinating their activities with the help of people who came from Pakistan and received special training there.

The newspapers write that the government is trying to somehow solve this issue. For example, recently commissioned by a commission of international experts invited to Myanmar led by former UN Secretary General Kofi Annan, there is talk of the establishment of a free economic zone near Maungdo (the main focus of the enclaves of Rohinj) to attract investments, primarily from Muslim countries, so that local youth had the opportunity to work and put aside the weapons.

The State Counselor and Actual Leader of Myanmar Prior to Aung San Suu Kyi, in her appeal to members of parliament in Naypyidaw, she condemned the violence used by "all parties to the conflict" in Rakhine State. "We condemn the illegal violence used by all parties to the conflict in Rakhine State. All the perpetrators of the violations in the course of the conflict will be held accountable for their actions in all the severity of the law. We deeply commiserate all those who suffered in this conflict, "she said. Also, the leader of Myanmar announced the readiness of the country to allow Rohinj, who fled to Bangladesh, to return to their homes in Rakhine after confirming their right to reside in Myanmar. "We are ready to begin checking those refugees who want to return," she said.

References

Bakanova M. (20159. Who needs Rohinj? http://www.iarex.ru/articles/51763.html of (05.15.2015).

Gordienko I. and Shiryaev, V. (2017). *The Muslim minority of Rohinj is fleeing from Myanmar.* https://www.kommersant.ru/ (02.09.2017).

Korostikov M. (2017). *Myanmar Muslims caused fire on themselves* https://www.kommersant.ru/doc/339814 (01.09.2017).

Kuznetsova, A. (2017). Myanmar: The genocide of Muslims. http://u-f.ru/article/islam/u21/2017/09/05/244574 dd 05.09.2017.

Narmania, D. (2017). *Rohinja: The most oppressed people on Earth*. https://ria.ru/religion/20170903/1501662820 (03.09.2017).

Simonia, A. (2017). *British heritage and the Saudi trail*. https://www.novayagazeta.ru (09/05/2017)

Tutar B. (2013). *Arakan, Gaza of South Asia - whose is this creation?* https://ria.ru/religion (31.08.2013).

Zoe, B. (2017). *The leader of Myanmar condemned the violence of "all parties to the conflict" in the state of Rakhine*. https://www.kommersant.ru/doc/3415175 (19.09.2017).

A Multifaceted Conflict and its Chances to be Solved: Yemen's Case

Elena Radu*

Abtract: Which one of the conflicts in Yemen is deepening more the actual crisis? Without focusing necessarily on the different ways of defining the conflict the aim of the present paper is to analyse the various types of conflict that generated the current crisis and the real chances of the international community or of the local government to solve it. Starting under the Arab Spring's umbrella as a wave of protests with people asking for democratization, the conflict turned into a war with terrible consequences in terms of human costs, duration and threatening the security of the area. From the failure of the National Dialogue initiative intermediated by the Gulf Cooperation Council to the Operation Decisive Storm the divergent political interests and tribal and sectarian various identities contributed one by one to the deepening of the conflict in Yemen and make it as an unsolvable one. Describing the evolution and the present situation of the state which is considered to be in collapse it will be more accessible for the academic community to follow a complete framework with the facts during protests and war and actors involved (Houthi, Ali Abdallah Saleh's regime, Saudi Arabia, etc.). A better and enlarged description as the one mentioned will be valued for analysing the capacity of national and/or international powers in ending the conflict and finding the proper formula of consolidating democracy in a divided and poor state as Yemen. Is Yemen a failed state under the effects of its multifaceted conflict?

Anahtar Kelimeler: Yemen, Revolution, War, Failed State, Democratic Consolidation, Arab Spring, Middle East.

* Graduate Student, Ankara Univesity, Political Science Department.
Contact: elena.radu.14@politice.ro

Yemen's Background

In the first part of the present paper a brief presentation of Yemen's past and current evolutions are presented. Along this presentation the conflicts in the region are also mentioned and analysed as part of the bigger frame inside of which a solution is searched for each of the hostilities revealed both by internal and external problems faced by those living in Middle East.

The Republic of Yemen was founded less than three decades ago gathering together two previous countries as North and South Yemen, first of them being independent from Ottoman Empire since 1918 and the second one has been struggling under British protectorate along 19th century until 1967 after this there was followed a Marxist path by its governing strategy (CIA, 2017). Along that period of time a large number of Yemenis migrated from South to North fact that influenced the hostilities between those two countries that even after unification have never decreased the intensity of their rivalries manifested through secessionist movement in South and almost a civil war in 1994 which reappeared in 2008, fights between government and Houthis minority between 2004 and 2010 (CIA, 2017) that merged with the revolutionary causes generating the Arab Spring events and their extensions.

The total population of Yemen is estimated at 26 million of people 99.1% of them being Muslim, the majority of these being Sunni (65%) and the others are Shia (35%). Shia representatives are Houthi minority in Yemen, a group concentrated in North close to the border with Saudi Arabia which as a Sunni country it is not pleased to be neighbour with such a religious sect not necessary backed directly by Iran but supported by them during Arab Spring evolutions. Analysing the trends regarding tribes and social hierarchies in the region and also describing the socio-economic conditions of Yemen will provide an important base for the present debate fixing so the framework in which the political and international relation related problems will be brought into discussion.

Internal Affairs – Before and After Unification

Taking as reference point Yemen's unification an inclusive argumentation of the problems the Yemeni state(s) had to face on its territory having internal causes that also contributed in a way or another to the volcano's eruption in 2011 along Arab Spring plays a key role in the logic of the present paper. The social structure

and the way of organizing life, the economic development and political activities are presented in a more or less brief history of what Yemen is today as a state or part of the world in which people are struggling to survive to the many threats they are exposed to.

If in some cases the tribes have gained an instrumental role in maintaining social order in many contexts, when it comes to Yemen they play simultaneously a role into stabilising and destabilising the area in which they exist. Paul Dresch in his analysis of Yemen's tribalism identifies two branches of Saba's line, Himyar branch being wide-spread in South while in North Hashid and Bakil Federations rooted in Kahlan branch could be much more frequently met (Lewis 2015: 21). Previous to Yemeni unification under President Saleh he highlighted in one of his speeches the importance of tribes describing them as the basis of "official and popular apparatuses of the state" (Ibid.). The two Federations in north are the most powerful tribal structures nowadays even if they don't have a clearly specified way of influencing the elites or the tribal hierarchy while this privileged status of tribes is less applicable in South due to the previous colonial and socialist administrations (Ibid.).

From this point of view of the importance showed to Northern tribes created a conflict regarding their governmental over-representation emerged at the national level (Ibid.) fact that generated most of time disputes, fights and wars. Since the Yemeni unification in 1990 until Arab Spring events in 2011, the second most powerful person in Yemen after President Saleh was represented by Shaykh Abdullah al Ahmar, the head of the Hashid tribal Federation and president of Islah Party (Ibid.). Even if during 2006 elections the al Ahmar family through its influence in politics managed to confirm one more time Saleh as president after only 5 years in 2011 when Arab Spring had been spread also into Yemen after Tunisia and Egypt al Ahmar family turned the guns against Saleh's regime (Lewis 2015: 23). For authors as Paul Dresch or Sarah Phillips who researched the genealogy and importance of tribalism in Yemen al Ahmar's behaviour confirms one more time the influence tribes may exert in maintaining state authority or making it fragile (Ibid.).

It could be stated that while facing such a social structure as a tribe which is internally much more powerful than the state is the interdependency between tribe and state is much in state's interests to continue that in tribe's ones which can also function without the state but the relation is not reversible in the same

circumstances. It is more than obvious that the tribe plays a powerful role in a state as Yemen not only when it comes to point out the basic element of group reference as it is used to do in the Arab World but also when matters of state are involved into debate. The differences between tribal and non-tribal communities in Yemen and also those between Northerners and Southerners have been determined culturally, politically and economically because until the unification in 1990 the countries had been followed a completely different model of governance which influenced their status in the newly formed Republic of Yemen.

One Century Three Types of Political Organization

Along the 20th century the territories belonging to nowadays Yemen were under 3 different political openings. Between 1950s-1960s Aden and the protectorates were under British authorities' control which restricted political organization, invested money in developing transport, commerce, utilities, health care, education and military and allowed some forms of civil society activities as labour unions, rural movements, labour political parties and local self-help (Carapico, 1998: 16). During 70s-80s the Yemen Arab Republic was established and through a military corrective movement the constitution is suspended, no press, labour rights or parties are allowed but there are demands for local autonomy and local elections (Ibid.). The third political opening starts in 1990 when the voluntarily unification of the two existing Yemen's launched the challenges for a new constitution and legislation that was creating a proper environment for independent parties, press and associations and from the economic point of view the development of Yemeni oil industry raises expectations and the investment attractiveness, but the civil war in 1994 and the Gulf Crisis caused the decline of all the hopes nurtured by both society and state regarding its development in a democratic way (Ibid.).

Sheila Carapico identities three generations of state as previously presented. First of them could be characterised as a "mixture of semi-feudal and colonial systems" which after the British withdrawal in 1967 from the Gulf of Aden turned into the existence of two republics each of them backing a different side of the Cold War, a socialist South and a so-called Arab Republic in North. Since 22nd of May 1990 a governmental coalition was aimed to be the sustainable resort of two former executives, cabinets, legislators and courts (Carapico, 1998: 19-20). Even if some sort of development was recorded in the new created Republic there was a process dependent on external support at least for matters concerning the eco-

nomic situation of the country which was bad and has become a deplorable one. Yemen's infrastructure was built only on other states financial support like the United Kingdom, and many Arab, communist or Western agencies that constructed "everything from port facilities to agricultural research centres" and also have trained the working staff of public administration, government and governmental agencies (Ibid, 21).

The state and its institutional development were not strong enough to provide nor the necessary coercion to confirm its legitimacy neither the required financial support which could have ensure to the population the basic requirements for a decent life and guarantee access to health or education. The state was incomplete and unprepared for all the challenges rose by a divided society like the Yemeni one was fact that determined the governance to be an unstable one.

Beside of all its cleavages Yemen is the first state in the Arabian Peninsula which declared itself a participatory parliamentary democracy granting to all its citizens over eighteen years old the right to vote and ensuring a plenty of freedoms in expression and in political organization, including women in the electoral process too (Phillips 2008: 46). From this point of view neighbours as Saudi Arabia qualified the new country as "un-Islamic" due to its democratic shift and radical changes disagreeing with local traditions while searching for potential short-term economic and political benefits that would have neutralize the conflicts between Northern and Southern leaders that were profoundly distrusting each other (Ibid, 48).

The source of the lack of mutual trust between elites was influenced by the discovery of oil in 1984 along the border between YAR (Yemen Arab Republic, Northern state before unification) and PDRY (People's Democratic Republic of Yemen) which somehow made leaders think that a common exploitation and administration of the resources will decrease the fraud chances as far as the real border needed for a peaceful process of extraction of oil was impossible to be traced. The planned did not worked as it was supposed to and because of short-term aims the real implications of such a project failed in actively encourage tolerance and cooperation between regional, tribal and sectarian identities of both leaders and population (Ibid.). The traditionalist North Yemen was 4 times bigger than Marxist South fact that helped them into achieving the victory in 1994's civil war and offered the proper terrain to establish their domination upon the entire country influencing the political culture and institutional practice in their own way as being also over-represented in all the existing structures (Ibid, 47). Those in North

were angry because those in South were not content with the status quo that was only ensuring to them under-representation.

The large number of political parties running for office in 1993's elections shows that Arab population was interested in taking part of political decision and it is not a passive actor as it was assumed (Carapico, 1998). Most of the political parties did not survived until the next elections in 1997 and those which passed the resistance test (General People's Congress, Yemeni Socialist Party and Islah) were built mostly around social, religious and regional cleavages confirming once again the never ending conflict on the same unsolved problems.

Houthis and Tribalism

Ansar Allah which means "Helpers/ Supporters of God" is the official name of Houthis which emerged as a Zaydi predominantly Shia-led religious-political movement in Sa'dah, northern Yemen in the 1990s and even if it started its activity preaching peace now they are involved in an international conflict (Al Batati, 2015). As they started as a youth-orientated movements aimed to defend the religious traditions of Zaidism as a branch of Shia Islam the military insurgency led in 2000s against President Saleh's military was a major transformation (Schmitz, 2015) and by time passing they became a problem of the regime.

Another internal issue is the one concerning Houthi community concentrated in North Yemen which is close to the Saudi Arabia border. It started as a religious educational movement in 90s and was aimed to counter the spreading of radical Wahhabi doctrine. Due to their descendants represented by Sayyid families the Houthis were excluded from political and economic participation in society together with the rest of their social class (Orkaby, 2017: 208). By time passing they started to gain military force and to use it during altercations with the Yemeni government. In one of their battles their first leader Hussein al-Badr al-Houthi was killed in 2004 when Houthi Rebellion was launched in Sa'adah and as a consequence the armed conflict between the two sides expanded (Ibid.) more and more the Houthis taking under control almost all the country using military force during Arab Spring and after.

A continuously train of events from the secession was in 1994 to Houthi Rebellion in 2004 accusing President al Saleh about his pro-American and pro-Israeli positions and tribes lack of trusting formal institutions of state. Tribes are acting

as a state within the state respecting their own rules and not recognising state's legitimacy from many points of view considering the state and its institutions inefficient in satisfying their needs and solving their problems. These aspects could represent one of the basis on which the tribes decided to achieve as much military force as possible aimed to safeguard themselves by themselves. In North of Yemen the majority population is represented by Shafi Sunni Muslims and Houthis, as Zaidi Shia clans which once marginalised in Parliament they started to believe that due to their religious beliefs and identities their living area was "deliberately marginalised from investment" (Lewis, 2015:73).

Nevertheless as a last resort solution to keep under control the area where Houthis were protesting and fighting for their causes the state decided to recruit loyal local tribes in assisting them to combat the crisis in the region. Such a decision altered more the conflict and radicalised the Northern communities (Lewis, 2015: 76). President Saleh seems that has been adopted not a new strategy to administrate the territory, dividing and ruling being his motto under which he managed to influence the birth of many social movements as Southern Mobility Movement (Hiraak) by 2009. Unemployment and extreme poverty have been problems that affected local population for a long time and starting with peaceful demonstrations in South the movement could have turned into a more radicalised one but several internal inconsistencies slowed down these tendencies (Ibid. 77).

On short it could be stated that Yemen is a weak new state which tried to experiment democracy and its principles in a community lacked of cultural and religious homogeneity. Even if the social dialog was in a way or another sustained by some associations and political parties the fact that for 33 years the same president ruled together with its closest supporters in high ranked positions like Major-General Ali Muhsen al-Ahmar (who abandoned Saleh in 2011 seeking a better position for himself). All the cleavages that may exist in the regions between different tribes, religious movements or political groups are primary causes of existing conflicts. Without focusing yet on Arab Spring events the existence of tree types of states during 20th century made people to first think locally and then to assume their Yemeni identity. Also it should be added that the Yemeni nationalism was not the major factor for unification but short-term economic and political objectives and by only looking at them represented an impediment in seeing the bigger picture of what Yemen really is from social and cultural point of view.

Arab Spring and Another Civil War

Even if the events during Arab Spring represented one of Middle East's bloodiest periods in Yemen's case there was noticed a switch to national unity, Yemenis having a common goal in removing Saleh's dictatorship after 33 years of simulated democracy in which few political elites where sharing the power in ruling the country in an arbitrary way by also using military force to intimate and subdue the local population (Lewis, 2015: 79). Arab Spring in Yemen testified the regime change through a unique nationally integrated action which was the result of the cooperation across rival factions (Ibid.). In January 2011 a youth-led protest movement in Sana'a was the starting point of Arab Spring in Yemen (Ibid, 80).

Yemen is known as the poorest country in Middle East and before 2011 it faced numerous crises at economic and social levels as a looming water crisis, the depletion of already limited oil reserves, a demographic explosion, weak infrastructure, administrative capacity and government services, massive corruption and high illiteracy (Juneau, 2013: 408). All this shortages determined firstly youth to protest against a regime which was unable to represent them and their needs. After this the movement extended to the entire population with all its factions interested in gaining more representativeness in society.

President Saleh's removal was the main target of the protests. Those who invaded the streets in a peaceful manner assuming that Saleh's removal is required to start cleaning the system of its patronage relations were determined by high rate of unemployment among young people and socio-economic difficulties of most of the inhabitants in having access to decent living conditions. It may be noticed the conflict between the mass and the elite fact that generated the protests and Arab Spring movement as a raise of population's voice against the corrupted leaders who led the country in an irresponsible way only representing their own interests.

While Saleh tried to negotiate his sentence and planned to secure his future as far as he was not supposed to be President anymore but wanted a good life and no punishment for the manner in which he ruled for such a long period of time. At the beginning of protests in January 2011 President Saleh announced that neither him nor his son will run into electoral campaign in 2013 but this promises were not enough for an angry mass of Yemenis. In June Saleh in injured in a rocket attack which made him go immediately to Saudi Arabia and come back in September when take the decision to hand over power to Abdu Rabu Mansour Hadi, his deputy who won the elections in 2012 February (*BBC* 2017).

In contrast to the Arab world's 2011 up-risings and its way to manage the transition to a new regime Yemen's political future was guided from abroad through a Gulf Cooperation Council (GCC) initiative representing the exception of a negotiated settlement that makes provision for a national dialogue (Alley, 2013: 74). Representatives of former opposition were being part of the transitional government and the five-party alliance named Joint Meeting Parties were holding half of the cabinets and also delegated the prime minister (Ibid.). An unusual mechanism called National Dialogue Conference was initiated Yemenis aiming to organize a debate with 565 delegates from all over the country on the challenges and new constitution writing process (Ibid, 81). The diverse character of the delegates, half of them coming from South, made the consensus hard to achieve especially when it was about sensitive topics as Southern Issue, state building and the Sa'adah Issue. With Hiraak activists in South that demand independence or at least the federalization of Yemen Saleh's party (General People's Congress) and Islah (a coalition of islamists, tribal leaders and businessmen founded by Abdullah al-Ahmar) were not willing to consider a two-entity federal solution which in their opinion was just a big step back, but a multiple-entity federal option seems a better compromise solution (Ibid, 82).

Beside a document which was supposed to represent the base to a new constitution along the National Dialogue Conference presidential panel approves for Yemen to become a federation of six regions as part of its political transition (*BBC*, 2017). Three-quarters of the national budget is paid by oil wealth and while the oil reserves are becoming limited the economic and political crises are deepening as far as new oil resources are not found (Alley, 2013: 77). In July 2014 the tribesmen blow up the largest oil pipeline the supply from the interior to a Red Sea export terminal being cut and President Hadi decides to dismiss his cabinet and fuel price rises (*BBC*, 2017).

In this context in which fuel price is affected by the blow up of oil pipeline anti-governmental protests start again and Houthis are involved. Their involvement does not remain a peaceful one since Houthis reject draft constitution submitted by government and ask the replacement of President Hadi (*BBC*, 2017). They also claimed that they and their interests were unrepresented among National Dialogue Conference fact that influenced the Houthi rebels to use the force they have and take control of the country extending their control until capital Sanaa. Since 2004 the northern Yemen has part of an on-and-off civil was with the Houthis

as they are fighting for greater autonomy (Juneau, 2013: 410). The high rate of proliferation of arms in Yemen is also a decisive factor in creating the proper conditions that represent an advantage for the militarization of a peaceful movement as Houthi started.

In 2015 the rebels advanced to southern parts of Yemen their target being Aden were President Hadi has fled. This is the main turning point into the evolution of Arab Spring in Yemen. The so-called peacefully negotiated and debated transition to a more inclusive and representative political system turned into a military intervention as far as international intervention was arranged to stop the Houthi's spreading and occupying the capital (September 2014) and main cities to confirm their own power against elected President Hadi. A Houthi-led state so close to Saudi Arabia is seen as a real threat by the Gulf countries so for this reason the aggressive reaction to the anticipated high risk did not delay.

In March 2015 when Houthis assaulted Taizz (Yemen's third-largest city) a Saudi Arabia-led coalition of Arab states started *Decisive Storm* Operation by launching air strikes against Houthis (Hokayem & Roberts, 2016: 165) this representing the first step of involving foreign military actors into internal affairs that began as a revolution and transformed into a war. President Hadi himself request Saudi Arabia's intervention to halt the Houthi's advance and by accepting to take part to Yemen's internal conflict it brought another player into stage as regional power, Iran. A multitude of conflicts rising from tribalism, sectarianism and socio-economic reasons was converted into a proxy war as the regional 'superpower rivalry' between Saudi Arabia and Iran gives expression to military and other kinds of assistance on Yemenis' territories (Jeong, 2008: 129).

Without giving technical details regarding *Decisive Storm* Operation the present debate is focusing on the implications of such an operation at local, regional and international level. On the one hand Saudi Arabia aimed to obtain high international support for the intervention, to test its international legitimacy and also to combat Houthis through a symbolic coalition of Sunni countries against a Zeydi Shia group being interested in pointing more the already existent sectarianism in the region (Hokayem & Roberts, 2016: 170). In 2015 UN found that since 2009 Iran had been supplying weapons to Ansar Allah but with all this the group cannot be considered a Iranian-controlled one as far as Houthis' decisions are made by themselves not by Iran so the relation is between them is opportunistic and does not last for long time (Ibid, 163).

The increased Sunni-Shia polarization in Middle East since 2000s is also confirming the cold war style rivalry between Iran and Saudi Arabia through their intervention in Yemen (Terrill, 2014: 432). In search to expand its influence Iran chose to help Houthi military forces and also find the opportunity to support the southern movement even if the involvement seems to be limited (Ibid, 439-40). While Yemen was even more deeply fragmented during Arab Spring and after while National Dialogue Conference Saudi Arabia and Iran take advantage of Yemen's conflict to extend their regional influence under the name of support and help but not in a neutral way.

Most of the scholars mention that Iran's influence over Houthis is unclear (Esfandiary & Tabatabai, 2016: 164) but reports published after 2011 show that not only assistance but also weapons and materiel were provided to Houthis by Iranian government in its attempt to affirm the capacity of being a superpower at regional level. Re-elected Iranian President Hassan Rouhani's agenda includes the engagement of Iran's neighbours but Riyadh is not that much opened to negotiation on such uncertain terrains even if 'many recognize that the key to bringing stability and security to the region lies in Saudi-Iran dialogue' (Ibid, 168).

Yemen and its short unified history are under the sphere of influence of a plenty of conflicts internally or externally determined. Thomas Juneau presents 7 different scenarios concerning upraising in Yemen after Arab Spring protests and the most favourable one for which many hoped seems to be the federal and democratic Yemen but also the author says it is unlikely because the lack of proper environment for this and all major elite factions oppose the reforms (2013). At that time the present civil war was not anticipated but the prolonged instability as the most likely outcome was obvious. Generalized distrust in governmental forces and the state-in-state character of tribes' organization and structure are the sources of some of the conflicts in Yemen. Its geographical localization is vital as Aden port is geopolitically important for the region. The internal conflicts mainly between Houthis and government offered the necessary resources of space for the al Qaeda in the Arabian Peninsula (AQAP) to become more active and take control over certain territories in Yemen. Another reason that justified the international intervention is represented by the incapacity of Yemenis to combat a terrorist movement as AQAP or ISIS but the reasons behind this should not be ignored either.

More than One (Un)solvable Conflict

After presenting the Yemeni conflicts before and after the Arab Spring it could be affirmed that the National Dialogue Conference was put on hold by the Houthi rebels who were allied with former President Saleh (Fraihat, 2016: 54). According to Houthis' ideology and Zaydi founder there are legitimized to wage an armed rebellion against a ruler as far as he is considered an 'oppressive' one and it is their religious duty to act according to such a principle (Ibid, 52). The gun turned against President Hadi was necessary because he was unable to satisfy population's needs and failed in providing basic services as water and electricity and in changing the corrupt nature of governance (Ibid, 51).

The nature of a tribe transcends the state especially when it is not able to confirm its legitimacy. Even if the mechanisms where changed and the state became more open to debate with society's all factions for common solutions to their problems is the 'deep state' established during Saleh's presidency the structure of the dictatorship was not removed fact that left the transition vulnerable (Ibid, 53). Also, in the detriment of Yemeni interest the international community is having competing agendas. Saudi Arabia and United States are following their own regional interests by fighting Iranian influence and AQAP (Schmitz, 2014: 2).

During National Dialogue Conference the street protestors' demands were not totally pointed out because the initiative was an elite pact (Ibid, 5). Lack of representativeness is always a justified reason to protest against the political power and to ask for changes. The cleavages may have different origins but as far as the seek the democracy is under question the political elite should not only simulate but adopt more democratic practices and also confer them the deserved place.

Some authors argued that sectarianism reflects 'ancient hatreds' (Colgan, 2015) assumption that could be confirmed from some point of view in Yemen's actual state. On the other hand, most of the scholars adopt the belief that sectarianism is a latent factor that can be activated at political level by elites or circumstances (Ibid.). Alliances between Sunni countries while Decisive Storm Operation were an expression to the Shia block backed by Iran and represented by Houthis at local level. Backing their actions with sectarian justification could be easier for Saudi-Iran cold war to obtain the mass support they need for deeper meanings of their battle in the region and also at the international system level.

To sum up and conclude regarding the potential effective solution to such a sophisticated multiple conflict is at the root of the conflict even if the probability

to achieve it now could be mostly impossible because of the attacks which still continue to happen in Yemen. The main problems of the state seemed to be the lack of a legitimate democratically consolidated state. Free civil society, autonomous political society, rule of law, bureaucracy and institutionalized economy are the basis of a democratic consolidation (Linz & Stepan, 2004: 53). Yemen first should obtain these as the authors argue that the qualities of political regime are those which influence the overall quality of democracy. Yemenis should not only aggregate general anger against the political system in office and protest or violently fight against it but present a clear set of values and promote their interests as organized groups and movements. The National Dialogue Conference was such a platform for debate aimed to revive the state but the lack of homogeneity of interests regarding the state and no other forms of social organization made the attempt sink. In my opinion a legitimate state is the solution for each of the conflicts in Middle East and the type of state, its structures and way of functioning must be decided internally as a negotiated social contract between parts not imposed from above. Lack of education, illiteracy and poorness may represent difficulties along the process of democratic consolidation. For sure the solution is not the simple or easy to access in practice but in comparison with all those tried until now I believe that the one mentioned above is able to prevent the failure or somalization of Yemen and also could offer a new field of research on Middle East. There is required a political system based on actual structure of society and not an experiment of democracy as it was simulated until Arab Spring with the aim of economic and political short-term gains.

References

Al Batati, S. (2015). Who are the Houthis in Yemen?. *Al Jazeera*. www.aljazeera.com.

Alley, L. A. (2013). Yemen Changes Everything…And Nothing. *Journal of Democracy*, *24*(4), pp. 74-85.

BBC (2017). Yemen profile – Timeline. *BBC*. www.bbc.com.

Carapico, S. (1998). Civil society in Yemen. *The political economy of activism in modern Arabia*. Cambridge University Press.

CIA (2017). The World Factbook Yemen. https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ym.html.

Colgan, D. J. (2015). How sectarianism shapes Yemen's war. *Washington Post*. www.washingtonpost.com.

Esfandiary, D. & Tabatabai A. (2016). Yemen: An opportunity for Iran-Saudi dialogue? *The Washington Quarterly*, *39*(2), pp. 155-174.

Fraihat, I. (2016). Unfinished revolutions. *Yemen, Libya and Tunisia after the Arab Spring*. Yale University Press.

Hokayem, E. & Roberts, B. D. (2016). *The war in Yemen in survival*, *58*(6), pp.157-186.

Jeong, H. W. (2008). *Understanding conflict and conflict analysis*. London: Sage Publication.

Juneau, T. (2013). Yemen and the Arab Spring: Elite struggles, state collapse and Regional Security in Foreign Policy Research Institute, pp. 408-423.

Lewis, A. (2015). Security, Clans and Tribes. *Unstable governance in Somaliland, Yemen and the Gulf of Aden*. Hampshire, Palgrave Macmillan UK.

Linz, J. J. & Alfred S. (2004). Drumul spre o democrație consolidată in *Cum se consolidează democrația [How to consolidate democracy?]* (Ed. Larry Diamond et al.). Iași, Polirom. pp. 51-67.

Orkaby, A. (2017). Beyond the Arab cold war. *The international history of the Yemen civil war 1962-68*. New York: Oxford University Press.

Phillips, S. (2008). Yemen's democracy experiment in regional perspective. *Patronage and Pluralized Authoritarianism*. New York, Palgrave Macmillan.

Schmitz, C. (2014). Yemen's National Dialogue. *MEI Policy Paper-1*.

Schmitz, C. (2015). The rise if Yemen's Houthi rebels. *BBC*. www.bbc.com.

Terrill, W. A. (2014, 24 May). *Iranian Involvement in Yemen in Foreign Policy Research Institute*, pp. 429-440.

2015 Seçim Bildirgelerinde Yer Alan Din Konu Başlığının İçerik Analizi

Flora Hajdarmataj*

Öz: Din genellikle doğaüstü, kutsal ve ahlâki öğeler taşıyan, çeşitli ayin, uygulama, değer ve kurumlara sahip inançlar ve ibadetler bütünüdür. Zaman zaman inanç sözcüğünün yerine kullanıldığı gibi bazen de inanç sözcüğü din sözcüğünün yerinde kullanılır. Dinler tarihine bakıldığında farklı kültür, topluluk ve bireylerde din kavramının farklı biçimlere sahip olduğu, dinlerin müntesipleri tarafından her çağda, coğrafya ve kültür değerlerine göre yeniden tasarlandığı görülür. Türk Dil Kurumu'na göre, din kelimesine bakıldığında (İngilizcesi, religion), insanların anlayamadıkları, karşısında güçsüz kaldıkları doğa ve toplum olaylarını, tasarladıkları doğaüstü, gizemsel nitelikli güçlerle açıklamaya yönelmeleri olgusudur. Bu çalışmada 2015 milletvekilliği seçimlerinde barajı geçmesi beklenen dört partinin (AKP, CHP, MHP, HDP) seçim bildirgelerinde yer alan din kavramının içerik analizi yöntemiyle incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu çerçevede siyasi partilerin seçim bildirgelerinde yer alan din kavramı, partilerin ideolojik olarak yer aldıkları merkez göz önünde bulundurularak, kuruluşlarından bugüne geçirmiş oldukları tarihsel süreçle beraber bugüne kadar yaptıkları din uygulamaları ile seçim bildirgelerinin içerik analizi (çözümlemesi) yapılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Din, Olgu, Parti Bildirgeleri, İçerik Analizi, İdeolojiler.

* Ege Üniversitesi, Gazetecilik, Yüksek Lisans.
İletişim: flora.hajdarmataj@gmail.com

Giriş

Türkiye'de din olgusu yönetimsel anlamda her zaman ön planda tutulmuştur. Bunun çeşitli sebepleri olabileceği gibi en önemli nedeninin Türkiye Cumhuriyeti'nin halifelik ile yönetilen Osmanlı İmparatorluğu'nun üzerine kurulmuş olduğunu söyleyebiliriz. Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılmasından sonra kurulan Türkiye Cumhuriyeti adından da anlaşılacağı üzere yönetim biçimi olarak cumhuriyeti benimsemiştir. Cumhuriyetin gerekliliği olarak laiklik ilkesi değişmez bir kanun olarak Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda yer almıştır.

Din ve devlet işlerinin ayrımı olarak kabul edilen laiklik sistemi ile beraber halifelik uygulaması da son bulmuş oldu. Din alanında yapılan bu ve buna benzer reformlar halkın tutucu kesimi ve saltanat yanlıları tarafından tepki ile karşılandı. Bu karşıtlık Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan bugüne kadar ki din tartışmalarının temelini oluşturmuştur. Türkiye siyasi hayat tartışmalarında sık sık gündeme gelen din olgusu zaman zaman mücadele alanı hâline gelmiştir. Din olgusu her zaman siyasi alan içinde kullanılmaya çalışıldı. Bu çalışmamızda partilerin geri planını gözeterek seçim bildirgelerinde yer alan din olgusunun içerik analizi yapılmaktadır.

Din ve Siyaset İlişkisi

Din ve siyaset işlevsel olarak insanlığın birbirinden ayrılamaz iki temel kurumudur. Bu kurumların temel nitelikleri hep birini diğerine yönlendirmiş, onları kopmaz bir ilişki içinde tutmuştur**.** Gerçekten de insanlık tarihinin başından beri dinin ilgili olduğu alanlardan birisi şüphesiz siyaset oluşturmaktadır. Ünlü sosyolog Durkheim'a göre dinin öznesi olan kutsallık bir kamu olgusudur. Yukarıda da belirtildiği üzere siyaset ise kamusalın en önemli açılımlarından biridir. Böylece din ve siyaset arasında aynı düzlemi paylaşmaktan doğan bir ilişki vardır (Din ve Siyaset Kurumları Arasındaki İlişki, 2017).

Din, paylaşılan bir anlamlar sistemi olarak tanımlanabilir. Birey, yaşamının merkezine dini aldığında hem kendini hem de içinde bulunduğu toplumu algılayışı biçimlenmektedir (Güneyli, 2014). Bütün dünyayı derinden sarsan birtakım gelişmeler ile birlikte dinin konumu tartışılmaya başlanmıştır. Avrupa'da 17. yüzyıldan başlayarak 19. yüzyıla kadar yaşanan bu gelişmeler sosyal bilimler literatüründe modernleşme olarak nitelendirilmiştir. Batı Avrupa'da Rönesans ile başlayan süreç Protestan Reformu ve Bilimsel Devrim ile devam etmiş, Aydınlanma Dönemi ile zirveye ulaşmıştır (Erkol, 2015, s. 132).

Din kavramı, din sosyolojisinin başlangıçtan beri en çok tartıştığı kavramlarından bir tanesidir. Birçok sosyolojik kavram gibi dinin tanımı, problemli bir alan olarak karşımıza çıkmakta; dinden neyi kastettiğimize bağlı olarak tanımlamalar farklılık göstermektedir. Batılı din bilimcileri genellikle dini, özsel (substanti ve essentialist) ve işlevsel (functional) olmak üzere iki kategoride tanımlama ya da açıklama eğilimindedirler. Tartışma ana hatlarıyla Durkheim'a ait olan ve dinin ne işe yaradığı üzerine yoğunlaşan işlevselciliğe karşı Weber'in temel vurgusu olan dinin ne olduğu şeklindeki özsel tanım arasındadır (Davie, 2006, s. 103).

Dinin, kutsal, aşkın, ilahi ve tabiatüstü gibi gerçek özü ve içeriği açısından yapılan tanımlara özsel tanımlar denir. Bu tanıma odaklananlara göre din, bütünüyle özle ilgilidir: Tanrıya, manevi güçlere ya da "kutsal" olarak bilinen şeylere iman edenlerin bir dini vardır, inanmayanların ise yoktur (Kurt, 2008, s. 75). Dinin özsel bir tanımını kabul etmek, Tanrı, kutsal, hakikat, sır, güç, ruh, tabiat-üstü, tecrübe-ötesi gerçek, müteal, gerçek gibi aşkın bir varlığa hatta hiçlik vb. işaret eden inançlar sistemine inanmak demektir. Özsel bakış açısından din, tamamen kendi dünyamızı anlama çabası olup gerçekte sosyal ya da psikolojik yaşantımızla ilgisi olmayan spekülatif bir girişimdir. Özsel tanımlar dini, insanın Tanrı'ya, manevi güçlere ya da "kutsal" olarak bilinen şeylere inanmasıyla sınırlı görüp bu inancın sosyal ve psikolojik hayattaki yansımalarını yadsıdıkları; onun ahlâki, estetik, sosyo-ekonomik ve kültürel tezahürlerini kapsamadığı için dar tanımlar olarak değerlendirilirler. Bütün dinler, inanç, düşünce ve tasavvurlar üzerinde şekillenmekle birlikte genellikle sadece "insan ile Tanrı arasındaki mahrem ilişki" biçiminde sınırlı kalmamış aksine her din, dış dünyaya bir inanç, renk, duygu, tavır ve davranış biçimleri olarak yansımıştır, diyebiliriz (Kurt, 2008, s. 76).

Din felsefecisi John Hick'in belirttiği gibi doğruluğu tasdik edilen bir inanç istikametinde hareket etmek ve icraata geçmek ya da bu inancın doğruluğuna yapılan itirazlara karşı gelme heyecanını duymak sebebiyle eyleme (amel) dönüşen dinî inanç artık bir fenomen olarak sosyal hayatın temel bir motivasyon unsuru hâline gelir (Akt. Kurt, 2008, s. 77).

İşlevsel tanımlara odaklananlara göre din, dünyevi görünüşlerine; insan ve toplum üzerindeki sosyal ve psikolojik etkilerine göre tanımlanır. Sözgelimi, insanın inanç sistemi, hem toplumsal yaşantısında hem de psikolojik yaşantısında belirli bir rol oynuyorsa o bir dindir, böyle bir etkisi yoksa (felsefe gibi) başka bir şey olarak görülür. Böyle bir durumda din, örneğin; bir toplumu birleştiren ya da bir kimsenin ölüm korkularını yatıştıran bir araç olarak tanımlanabilir. Diğer bir ifa-

deyle din, gerçekte uluhiyetin veya kutsalın bir kısmını paylaşmak veya onlara katılmaktan çok bir güvenlik mekanizmasıdır. Din, sözgelimi, bireylerin saldırganlık duygularını önlüyor ve sosyalleşmelerine olumlu katkı sağlıyorsa politik iktidarlar tarafından dindarlık, arzu edilen bir özellik olabilir ve bu istikamette politikalar üretilebilir (Kurt, 2008, s. 77-8).

Diğer taraftan nesnel ve toplumsal niteliğini dikkate almaksızın dini sadece kutsal ile bireysel tecrübeye indirgeyen özsel tanımlamalar da tek taraflı görünüme sahiptir. Özsel tanımlar dini, insanın Tanrı'ya, manevi güçlere ya da "kutsal" olarak bilinen şeylere inanmasıyla sınırlı görüp bu inancın sosyal ve psikolojik hayattaki yansımalarını yadsıdıkları; onun ahlâki, estetik, sosyo-ekonomik ve kültürel tezahürlerini kapsamadığı için dar tanımlar olarak değerlendirilirler. Kutsalın tecrübesini sadece insanla sınırlı gören bu tanımlar, tebliğci ya da misyoner dinler için kabul edilebilirlikten uzaktırlar. Zira kutsal olan ile gerçekleştirilen nitelikli bir tecrübe sadece insanın kendisiyle sınırlı kalmaz mutlaka diğer insanlara da sirayet eder. Fertler tarafından sadece öznel bir tecrübe olarak hissedilen ama dış dünyada somutlaşıp nesnelleşemeyen (objectivization) bir din, toplum üzerinde etkili olamaz. Dinin tam anlatımı öncelikle deruni tecrübenin kontrolünü gerektirmekle beraber söz konusu deruni tecrübenin anlaşılması ancak onun nesnel/objektif boyutunun açıklanmasıyla mümkün olabilir (Kurt, 2008, s. 91).

Yöntem ve Bulguların Yorumlanması

Partilerin seçim bildirgelerinde yer alan din bölümünde kullanılan kelimelerin sıklık oranını bulmak için her partinin kelime bulutu oluşturulmuştur. Bu kelime bulutu oluşturulurken çevrimiçi kelime bulutu oluşturma uygulaması olan *Tagul* kullanılmıştır.

Bu çalışmada uygulayacağımız yöntem, içerik analizinin içerisinde yer alan tümevarımcı analiz, kavram, kategori aşamalarıyla incelenmektedir. Bizim araştırma sorunsalımız olan dört partinin seçim bildirgelerinde yer alan din olgusunun ele alış biçimi bu şema sırasıyla incelenmektedir. Tümevarımcı analiz: Kodlama yoluyla verilerin altında yatan kavramları ve bu kavramlar arasındaki ilişkileri ortaya çıkarmaktır. Strauss ve Corbin (1990) bu süreci "kuram oluşturma" olarak adlandırılmıştır. Strauss ve Corbin'e göre, incelenen olguya temel oluşturulabilmek bir kuramın olmaması durumunda tümevarımcı analiz, yeni kodlamaya içerik analizi gereklidir. Ortaya çıkan kodlar (kavramlar) ve bu kavramlar arasında ilişkiler (temalar), verilerin altına yatan olguyu ya da kuramı açıklamada kullanılan temel taş-

lar olarak görev yapmaktadır. Verilerin içerik analizine tabi tutulması yani veriler arasında yer alan anlamlı bölümlere (bir sözcük, cümle, paragraf gibi) isim verilmesi sürecidir. Kodlama süreci, elde edilen verileri bölümlere ayırmayı, incelemeyi, karşılaştırmayı ve ilişkilendirmeyi gerektirir(Şimşek ve Yıldırım, 2005, s. 227).

Ayrıntı bir biçimde tanımlanan ve sunulan bulguların araştırmacı tarafından yorumlanması ve bazı sonuçların çıkarılması bu son aşamada yapılır. Nitel araştırmada araştırmacı, incelenen olguya yakın olduğu ve gerekirse o olguya ilişkin ilk elden deneyimler edindiği için onun yapacağı yorumlar değildir. Daha önceki bölümlerde de tartışıldığı gibi araştırmacı, nitel araştırmada bilgi toplama sürecinin doğal bir parçasıdır ve onun incelenen konuyla ilgili düşünceleri büyük önem taşır. Ancak bu düşünceler, üçüncü aşamada sunulan verilerin tanımıyla tutarlı olmak zorundadır. Yani ilk elden toplanmış verilerle desteklenmeyen görüşlerin bir araştırmada sunulması uygun değildir. Toplanan verilerin açıklanmasında ve anlamlandırılmasında yardımcı olabilecek araştırmanın görüş ve yorumları, nitel araştırmada önemli bir yer tutmaktadır. Bu nedenle araştırmacı bu son aşamada, topladığı verilere anlam kazandırmak ve bulgular arasındaki ilişkileri açıklamak, neden-sonuç ilişkileri kurmak, bulgulardan birtakım sonuçlar çıkarmak ve elden edilen sonuçları önemine ilişkin açıklamalar yapmak zorundadır. Yani ortaya çıkan kodlar ve temalara göre, verilerin düzenlenmesi ve betimlenmesi söz konusudur. Bu betimlenin çoğu zaman ayrılmaz bir parçası olan da yorumlama da araştırma bulgularının sunulmasında önemli bir aşamadır(Şimşek ve Yıldırım, 2005, s. 238).

İçerik Analizin Metodu ve Gelişimi

İçerik analizi, çok çeşitli söylemlere uygulanan birtakım metodolojik araç ve tekniklerin bütünü olarak tanımlanabilir. İçerik analizi, mesajda, bireyi görünmeden etkileyen ögelerin belirlenmesine yönelik "ikinci bir okuma"dır. Söz konusu okuma, okuyanı önyargılarında onaylayan, ilk duygularında rahatlatan, ideolojik, politik ve kültürel kanaatlerini pekiştiren bir okuma değil ona gerçekten de yeni bir şeyler öğreten, onun önüne yeni bir şeyler koyan bir okumadır (Bilgin, Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi – Teknikler ve Örnekler Çalışmalar, 2006, s. 1). İçerik analizi; iletişim içeriğinin, genellikle önceden belirlenmiş kategoriler çerçevesinde sistematik olarak incelenmesi sağlayan bir araştırma tekniğidir.

İçerik analizi (çözümlemesi); yazılı, görsel ve işitsel alanlardaki yayınların irdelenmesini amaçlamaktadır. İletişim alanında oldukça yoğun olarak kullanılmaktadır. İçerik çözümlemesi, bir mesajın içindeki verilerden yinelenebilir ve anlamlı

çıkarımlar yapabilen, güvenilir sonuçlar vermesi beklenen bir araştırma tekniğidir. Analiz edilecek içerik; gazete, dergi, poster, internet sayfası, reklam, radyo ya da televizyon programı, film ve fotoğraf gibi çok çeşitli şekillerde olabilir. Sözel, yazılı ve diğer materyallerin nesnel ve sistematik bir şekilde incelenmesine olanak tanıyan bilimsel bir yaklaşım olan içerik analizi; bu materyallerin satır arası mesajlarını anlamamıza yardımcı olmaktadır (Salihoğlu, 2007, s. 45).

Simon ve Burnstein, içerik analizinin yazılı ve sözlü materyallerin sistemli bir şekilde analiz edilip insanların söylediklerinin ve yazdıklarının açık talimatlara göre kodlanarak nicelleştirilmesi süreci olduğunu belirtmektedir. İçerik analizi, sözel-yazılı verilere, sonradan istatistik işlemlerin uygulanabilmesine ve belirli bir kavram, görüş, durum, özellik ya da değişken hakkında önemli bilgiler edinmeye olanak sağlar (Tavşancıl ve Aslan, 2001, s. 19-21). İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilmek, kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Strauss ve Corbin'in (1990) belirttiği gibi; "Bilim kavramlar olmadan var olamaz, kavramlar bizim olguları anlamamıza ve bu olgular üzerinde etkili düşünmemize yardımcı olur. Bir kavrama bir ad verdiğimiz zaman o kavramla ilgili sorular sorabiliriz, o kavramı inceleyebiliriz ve başka kavramla ilişkilendirebiliriz". Kavramlar bizi temalara götürür ve temalar sayesinde olguları daha iyi düzenleyebilir ve daha anlaşılır hâle getirebiliriz. Bu çerçevede, içerik analizi yoluyla verileri tanımlamaya, verilerin içinde saklı olabilecek gerçekleri ortaya çıkmaya çalışırız(Şimşek ve Yıldırım, 2005, s. 62).

İçerik analizinin, XX. yüzyıl başında, Columbia Gazetecilik Okulu'nun gazetelerin nicel analizine ilişkin çalışmalarıyla ortaya çıktığı kabul edilmektedir. İçerik analizinin ilk önemli kişisi *Harold Laswell* olmuştur. Laswell 1915'ten itibaren basın ve propaganda analizlerine girmiş ve çalışmalarını *Propaganda technique in the World War* adlı kitapta toplamıştır. Bu çağ, sezgisel içebakışa dayalı bir psikoloji yerine objektif davranışsal bir psikolojinin geliştiği bir dönemdir. Bu dönemde (1940-1950) Laswell, Chicago Üniversitesi'nde siyasal sembollerin ve mitolojilerin analizini sürdürmüş ve içerik analizinde uzmanlaşmış yeni araştırmacılar (Leites, Fadres, Goldsen, Gray, Janis, Kaplan, Jakobson vs.) ortaya çıkmıştır. 1940-1950 dönemi, metodolojik planda Lazarsfeld'in yardımıyla Berelson'un içerik analizinin kurallarını belirdiği bir dönem olmuştur. İçerik analizi, iletişimin görünen içeriğinin nesnel, nicel ve sistematik betimlemesini amaçlayan bir araştırma tekniği olarak tanımlanmıştır (Bilgin, Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi – Teknikler ve Örnekler Çalışmalar, 2006, s. 3). Kullanılan tekniklere yönelik Osgood ve arkadaşları

(1957), değişik yollar önermiş ve geliştirmiştir. Osgood'un çalışmalarında, "*anlamların ölçümü*" esas alınmıştır. Bir iletişimin sözcülerinin veya belirtenlerinin değerlendirme, duygu ve yananlam (konotasyon) boyutları vurgulanmıştır ve boyutların çift kutupluğu olduğunu ölçekler üstünde ölçülebileceği ve bazı boyutların evrensel olduğunu öne sürülmüştür.

AKP Seçim Bildirgesinde Yer Alan Din Olgusu

AKP'nin kuruluş amaçlarından biri olarak gördüğü dinî özgürlükler konusu, partinin her zaman ön planında yer almaktadır. AKP'nin kökeninin milli görüşe dayanması ve parti yöneticilerinin birçoğunun irtica sebebiyle zamanında siyasi yasaklı olması AKP'nin tabanında din algısını ön plana çıkarıyordu. 13 yıllık iktidarları döneminde kamuda türban yasağını kaldırmaları, imam hatip lisesi çıkışlıların katsayı problemini çözmeleri ve askeri vesayete son vermeleri AKP'nin din konusunda önemli uygulamaları olmuştur. 2015 seçimlerine bu uyguları ile hazırlanan AKP bu çerçevede din olgusuna seçim bildirgesinde yer vermektedir

AKP din olgusuna en çok bildirgenin eğitim bölümünde yer vermektedir. Bunun en büyük nedeni, kendi siyasi seçmeninin bu alanda daha çok engellerle karşılaştığını düşünmesidir. Şimdi bildirgeden aldığımız bölümler ile din olgusu kodlama yoluyla incelenmektedir. Bildirgenin Birinci Bölümü olan "Demokratikleşme ve Yeni Anayasal Sistem" başlığı altında yer alan dinî vurgular şunlardır:

Bütün etnik, mezhebi ve dini kesimlere, başörtülü veya başı açık, köylü veya şehirli, kadın veya erkek, yoksul veya zengin, şu veya bu siyasi görüşten tüm vatandaşlarımıza eşit mesafede duruyor; her bir bireyin temel hak ve özgürlüklerden en ileri derecede yararlanacağı bir Türkiye'yi hedefliyoruz (AKP Bildirgesi, s. 24-25).	**Özgürlük ve Eşitlik**
Etnik, dini ve mezhepsel aidiyetlerden önce, milletimizin temel değerlerinin yoğrulduğu tarihi yolculuktaki birlikteliğimizi ve eşit vatandaşlık anlayışını benimsiyoruz (AKP Bildirgesi, s. 24-25).	

Görüldüğü gibi, ilk paragrafta din olgusu "Özgürlük" ve ikinci paragrafta "Eşitlik" kodlamasıyla birlikte verilmiştir. Bildirgenin Eğitim bölümüne gelecek olursak dinî eğitim kodlaması ön plana çıkmaktadır.

Hz. Muhammedin Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler derslerini isteğe bağlı seçmeli dersler olarak müfredata dâhil ettik (AKP Bildirgesi, s. 77). Gençlerimizi geleceğe hazırlamaya yönelik bilgi ve beceri kazandırmak üzere; Liderlik ve Kişisel Gelişim Seminerleri, Farkındalık Konferansları, Kariyer Sohbetleri, Din ve Değerler Eğitimi, Dil ve Tasarım ile Müzik ve Görsel Sanatlar Kursları düzenlenmektedir (AKP Bildirgesi, s. 116).	**Dinî Eğitim**

Bu bölümde "Dinî Eğitim" kodlaması ön plana çıkmaktadır. Başörtüsünden dolayı kadınların kamusal alanda birtakım sıkıntılar ile karşılaşması ve bunları çözmeye yönelik AKP'nin attığı adımlar bildirgede kadın bölümünde yer almaktadır.

Dini inançları yüzünden ayrımcılığa uğrayan, başörtüsü yüzünden eğitim özgürlüğü kısıtlanmış, ayrımcılığa uğramış kadınlarımızın eğitim ve çalışma haklarını kullanabilmelerini mümkün hale getirdik (AKP Bildirgesi, s. 110).	**Dinî İnançlara Yönelik Yasaklar**

Bu paragrafta görüldüğü gibi "Dinî İnançlara Yönelik Yasaklar" kodlaması görülmektedir. Brelson'a göre (1952) içerik analizi, iletişimlerin kodlaması sorunuyla yani mesajı birtakım kategorilere bölmek, belirli kodlamaya ya da kayıt birimlere saptamakla ise başlayacaktır. Kodlamaya, analiz kategorilerinin saptanmasıyla başlanır (Bilgin, 2000, s. 10). Kodlama listesi şöyledir:

- Eşitlik,
- Özgürlük,
- Dinî eğitim,
- Dinî inançlara yönelik yasaklar.

Bu dört kavram AKP'nin bildirgesinde din başlığı altında öne çıkan kodlamalardır. Yazımızın başında da belirttiğimiz gibi AKP'nin muhafazakâr bir parti olması ve dine yönelik yasaklar ile mücadelesi, bu alanda AKP'yi ön plana çıkarmaktadır. Bu çerçevede AKP Bildirgesi'nde daha çok dinî inançlara yönelik yasakların kaldırılmasında attığı adımlara yer vermektedir.

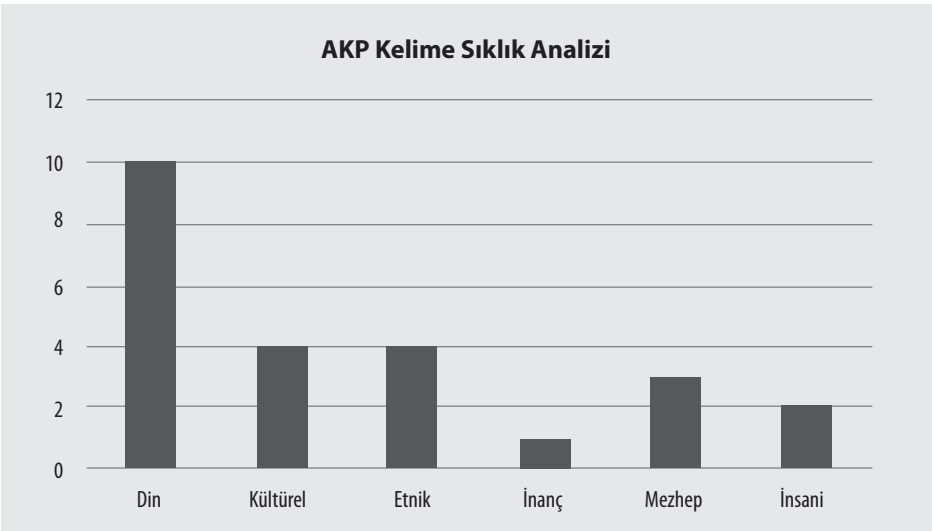

Grafik 1. AKP Kelime Sıklık Analizi

Grafikten anlaşıldığı gibi AKP Kelime Sıklık Analizinde "Din" kavramına daha fazla yer vermekte ve "İnanç" kavramına daha az yer almaktadır.

CHP Seçim Bildirgesinde Yer Alan Din Olgusu

CHP, cumhuriyetin kurucu partisi olduğu için din ile siyasetin ayrılmasındaki oynadığı rol hâlen siyasi alanlarda tartışılan bu konudur. Bu bağlamda CHP'nin seçim bildirgesinde yer alan din olgusunun içerik analizi yapılmaktadır.

Laiklik ve inanç özgürlüğü korunacak ve geliştirilecektir. Laiklik, demokrasi ve toplumsal barış için bir zorunluluktur. Devlet, tüm inançlara eşit mesafede duracak, tüm inançlara saygı gösterecektir. Din ve vicdan özgürlüğü tam güvence altına alınacaktır. Din ve siyaset işleri ayrı tutulacak, dinin siyasete alet edilmesine izin verilmeyecektir (CHP Bildirgesi , s. 16).	**Laiklik**

Bu paragrafta görüldüğü gibi "Laiklik" kodlaması ön plana çıkmaktadır.

"CHP'nin "haklar ve özgürlükler siyaseti", demokratik yurttaşlık anlayışının temelini oluşturmaktadır. Haklar ve özgürlükler siyaseti, ayrım yapmaksızın tüm yurttaşları etnik, dinsel, sınıfsal ve cinsel tahakküm biçimlerine karşı koruyan, dezavantajlı gruplarla dayanışmayı öngören tek siyaset biçimidir. CHP, yurttaşlığı sembolik bir hukuki statü olarak değil, bireyleri demokratik dönüşüm ve dayanışma gücüne kavuşturan bir siyasi fırsat olarak tanımlamaktadır. Yurttaşlığı, barışçı ve demokratik bir gelecek için dayanışmayı seçen insanların demokratik yönetim iradesine sahip olması olarak tanımlamaktadır" (CHP Bildirgesi , s. 20).

Eşitlik ve Özgürlük

"Eşitlik" ve "Özgürlükler" kodlaması ortaya çıkmaktadır.

CHP iktidarında din ve vicdan özgürlüğü güvence altına alınacaktır. Siyaset ve din ayrı tutulacak, dinin siyasete alet edilmesine karşı çıkılacaktır. Devlet tüm inançlara ve bireysel tercihlere eşit mesafede duracak, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın bu ilke çerçevesinde hareket etmesi sağlanacaktır. Kurum, çoğulcu ve kapsayıcı bir yapıya kavuşturulacak, gündelik siyasetin dışında tutulacaktır (CHP Bildirgesi , s. 22). Diyanet İşleri Başkanlığı'nı, tüm inançlara eşit mesafede duracak şekilde yeniden yapılandıracağız (CHP Bildirgesi , s. 33).

Diyanet İşlerinin Yapısı

Burada öne çıkan kodlama "Diyanet İşlerinin Yapısı" olarak ön plana çıkıyor.

CHP iktidarında, yurttaşların inanç, etnik köken ve yaşam tarzları yüzünden ayrımcılığa uğramalarının önüne geçilecek, bireysel düzeyde demokratik haklardan yararlanmalarının önü açılacaktır. Kimlikler hiçbir biçimde baskılanmayacak; ancak suistimal konusu olmaktan çıkarılacaktır." "CHP, demokratik yurttaşlık anlayışına ve "bir arada yaşama etiğine" uygun olarak, tüm inanç gruplarına, etnik kimliklere ve bireysel yaşam tarzlarına saygı duyacaktır (CHP Bildirgesi , s. 22).

Eşit Yurttaşlık ve Çoğulculuk

"Eşit Yurttaşlık" ve "Çoğulculuk" kodlaması bu paragraflarda ön plana çıkmaktadır.

Evrensel insan hakları ilkeleri çerçevesinde, farklı din ve inançlara mensup tüm yurttaşların ibadethane açmalarının önündeki engelleri kaldıracağız."

Alevilere Yönelik İbadethane Açma

Burada öne çıkan kodlama "Alevilere Yönelik İbadethane Açma" olarak karşımıza çıkıyor.

Zorunlu din derslerini kaldıracağız. Bu dersleri çoğulcu bir içeriğe kavuşturacak ve seçmeli hale getireceğiz. Din ve inanç temelli ayrımcılık ve nefret suçlarına karşı yasal yaptırım uygulayacağız (CHP Bildirgesi , s. 34).	**İnanç Özgürlüğü**

Burada Alevilerden ve diğer inançlardan olanların istekleri göz önüne alınarak "İnanç Özgürlüğü" kodlaması ön plana çıkmaktadır.

Dış politikamız tüm kültürlere, dinlere, mezheplere eşit mesafede olmalı, bunların barış ve huzur içinde yaşadığı bir dünya için dünya siyasetine katılmalıdır. İşte bu yüzden CHP, dış politikada tüm inançlar arasında eşitliği sağlayan laiklik ilkesini savunmaktadır (CHP Bildirgesi , s. 174).	**Barış**

Burada CHP'nin dış politikasında yürüttüğü bazı dinî kesimlere dayalı politikasına son vereceğini ifaden "Barış" kodlaması ön plana çıkmaktadır. Kod Şeması:

- Laiklik,
- Eşitlik ve Özgürlük,
- Eşit Yurttaşlık ve Çoğulculuk,
- Diyanet İşlerinin Yapısı,
- Alevi Hakları,
- Seçmeli Din Dersi,
- Barış.

Bu kodlar çerçevesinde CHP ideolojik düşüncesine bağımlı kalarak laiklik kavramını öne çıkardığı görülmektedir.

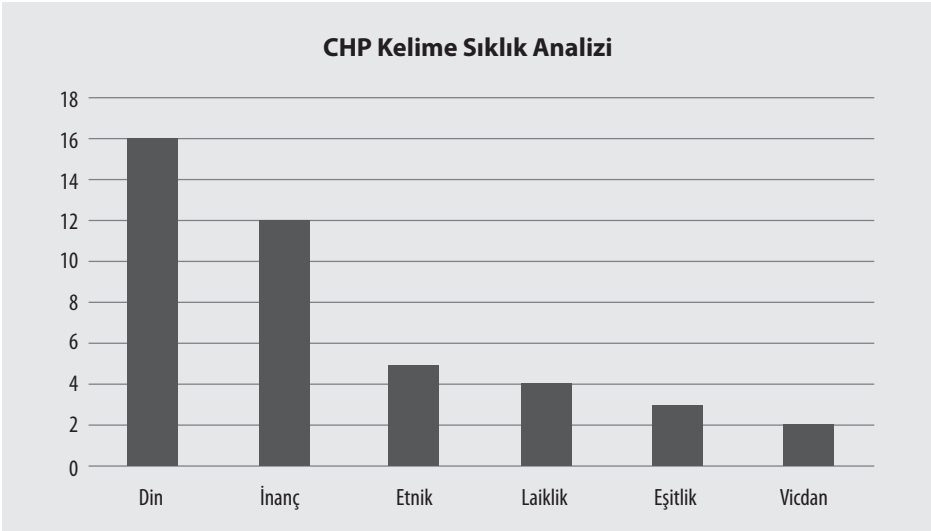

Grafik 2. CHP Kelime Sıklık Analizi

AKP'de olduğu gibi CHP'de "Din" kavramını ön planda tutmaktadır.

MHP'nin Seçim Bildirgesinde Yer Alan Din Olgusu

Küresel saldırı karşısında, asgari müşterekleri zayıflayan, ahenkli bir toplumsal birliktelik zemini oluşturamayan, ortak karar ve çözüm üretemeyen toplumlar bu süreçte milli direnç kalelerini birer birer kaybetmekle yüz yüze kalmışlardır. Özellikle etnik ve dini kırılganlığın hâkim olduğu bölgelerde, kamu düzeni bozularak kaotik bir ortam oluşturulmak suretiyle çok kimlikli, çok kültürlü, çok dilli ve çok hukuklu parçalı yapıların oluşumu körüklenmiştir (MHP Bildirgesi, s. 26).

Tek Din, Dil, Bayrak

Bu paragrafta "Tek Din, Tek Dil, Tek Bayrak" kodlaması öne çıkıyor.

Vatandaşların inançlarına saygı duyan, din ve vicdan özgürlüğünü esas alan bir laiklik anlayışını, milli birlik ve bütünlüğün güvencesi olarak görmekteyiz (MHP Bildirgesi, s. 45). Herkes vicdan, dinî inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir. Toplum ve devlet hayatında din ve vicdan özgürlüğünün engellenmemesi, insanların inançları ve ibadetlerinden dolayı kınanmaması, tenkit edilmemesi, hor görülmemesi, hangi gerekçe ile olursa olsun din ve vicdan özgürlüğünün kısıtlanmaması, din ve vicdan özgürlüğü anlayışımızın esasını oluşturmaktadır (MHP Bildirgesi, s. 123).

Din ve Vicdan Özgürlüğü

Bu bölümde öne çıkan kodlama "Din ve Vicdan Özgürlüğü" olarak karşımıza çıkmaktadır.

> Türk milletine mensubiyetin gurur ve şuuruna sahip, manevî ve kültürel değerlerimizi özümsemiş, düşünme, algılama ve problem çözme yeteneği gelişmiş, yeni gelişmelere açık, sorumluluk duygusu ve toplumsal duyarlılığı yüksek, bilim ve teknoloji üretimine yatkın, girişimci, demokrat, kültürlü, erdemli ve inançlı nesillerin yetiştirilmesi eğitim politikamızın temel amacıdır (MHP Bildirgesi, s. 123).

İnançlı Nesil

Eğitim ve insan kaynakları bölümünde öne çıkan kodlama "İnançlı Nesil" üzerinde şekillenmektedir.

> Milli birlik ve bütünlüğün sağlanması, vatandaş ile devlet arasındaki yakınlaşma ve çeşitli ön yargıların giderilmesinde önemli katkılar sağladığını düşündüğümüz din eğitiminin okullarda devlet eliyle verilmesi sağlanacaktır (MHP Bildirgesi, s. 194).

Zorunlu Din Derslerinin Devamı

Eğitim Sistemi Yeniden Yapılandırılacak bölümde öne çıkan kod "Zorunlu Din Derslerinin Devamı" yönündedir.

> Hazırlayacağımız "Milli Birlik ve Bütünlük Projesi" kapsamında milli ve manevi değerlerimizin toplumsal çatışma konusu yapılmaması, etnik, inanç ve mezhep temelinde ayrışma yaşanmaması için Alevi İslam inancını benimseyen vatandaşlarımızın inanç ve kültür temelli sorunları Alevi inanç önderleri, Alevi İslam'ın çatı kuruluşları ve akademik çevrelerin katkı ve katılımıyla çözüme kavuşturulacaktır (MHP Bildirgesi, s. 210).

Alevi Sorunları

Bu parafta öne çıkan kodlamanın "Alevi Sorunları" temelli şekillendiğini görüyoruz.

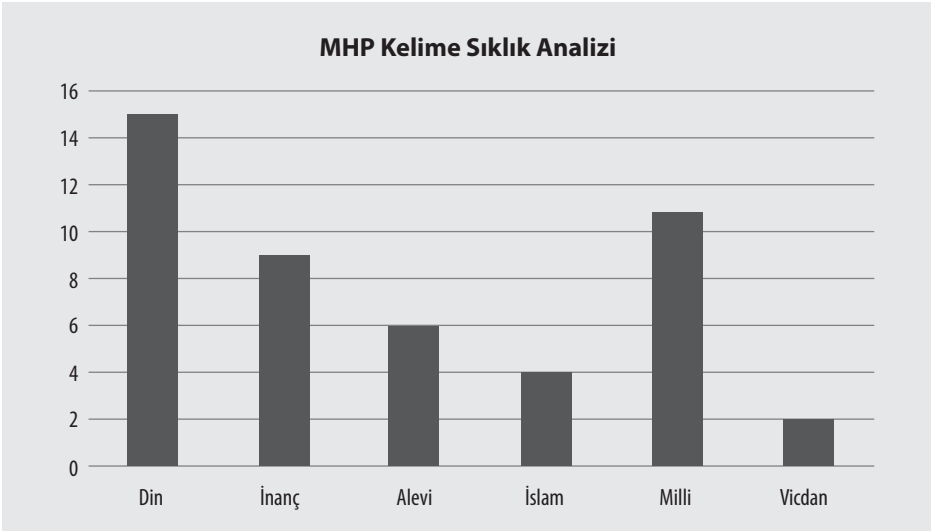

Grafik 3. MHP Kelime Sıklık Analizi

Partiler "Din" kavramına önem vermektedirler. MHP'nin de Kelime Sıklık Analizinde Din, İnanç, Alevi, Milli, Vicdan gibi kavramları kullanmıştır. Din ve Milli kavramlar ön plana çıkarken Vicdan kavramı diğerlerine oranlar az sonuç elde etmektedir.

HDP'nin Seçim Bildirgesinde Yer Alan Din Olgusu

HDP'nin bölgesel sorunlarla ilgilenen bir parti olması HDP'yi diğer partilerden ayırıyor. Kürt kökenli bir siyasi anlayış benimsemesi HDP'nin Kürt sorununa odaklanmasını sağlamaktadır.

HDP, eşitlikçi, cinsiyet özgürlükçü, sosyal, ekolojik ve demokratik bir anayasayı yapmak için tüm gücüyle çalışacak. HDP'nin öngördüğü anayasa; eşit yurttaşlık temelinde din, inanç ve vicdan özgürlüğü ile ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel, bütün temel hak ve özgürlükleri güvenceye kavuşturan, ekolojik, doğal varlıkların ve hayvanların korunmasını esas alan bir anayasa olacak (HDP Bildirgesi, s. 7).	**Din ve Vicdan Özgürlüğü**

Bu paragrafta öne çıkan din saplaması "Din ve Vicdan Özgürlüğü" kodlaması ile karşımıza çıkmaktadır.

Farklı din ve inanca sahip olan ya da herhangi bir dini inancı olmayan yurttaşların inanç ve vicdan özgürlüğünü eşit yurttaşlık temelinde anayasal güvenceye kavuşturacak (HDP Bildirgesi, s. 19).

Din Özgürlüğü

Bu parafta öne çıkan kod "Din Özgürlüğü" kavramıdır.

Zorunlu din dersi uygulamasına son verilerek, her bir öğrencinin kendi inancı doğrultusunda seçmeli olarak ders ve eğitim alma hakkı gözetilecek. Sivil din eğitimi tümüyle serbest olacak (HDP Bildirgesi, s. 19).

Din Eğitimin Kaldırılması

Burada öne çıkan kodlama "Din Eğitiminin Kaldırılması" olgusudur.

Diyanet İşleri Başkanlığı kaldırılarak, devletin din ve inanç alanından elini çekmesi sağlanacak, din ve inanç işleri topluma, inanç sahiplerine bırakılacak. İnanç topluluklarının örgütlenme özgürlüğünün önündeki engeller kaldırılacak, kendi inançlarını istedikleri gibi yaşayabilecekleri koşullar yaratılacak. Diyanet işleri çalışanlarının özlük hakları korunacak (HDP Bildirgesi, s. 19).

Diyanet İşlerini Yapısına Son verileceği

Bu bölümde öne çıkan kodlama "Diyanet İşlerinin Yapısına Son Verileceği" ön plana çıkan unsur olmuştur.

Başta cemevleri olmak üzere, Alevilerin bütün ibadet mekânları "ibadethane" olarak tanınacak. Kapatılmış dergâh ve benzeri ibadet mekânlarının önündeki engeller kaldırılacak, bu konuda yerel yönetimlere inisiyatif tanınacak (HDP Bildirgesi, s. 19).

Alevilere Verilecek Hak

Bu paragrafta "Alevilere Verilecek Haklar" kodlama olarak karşımıza çıkmaktadır.

Dini inançların gereği olarak tercih edilen kılık ve kıyafete hiçbir alanda müdahale edilmeyecek. Düşüncelerimizi, inançlarımızı özgürce ifade edebildiğimiz; Başörtümüze de, etek boyumuza da kendimiz karar verebildiğimiz (HDP Bildirgesi, s. 19).

Kılık Kıyafet Özgürlüğü

Bu paragrafta "Kılık Kıyafet Özgürlüğü" kodlama olarak kullanılmıştır. Kod şeması:

- Din ve Vicdan Özgürlüğü,
- Din Özgürlüğü,
- Din Eğitiminin Kaldırılması,
- Diyanet Kaldırması,
- Alevilere Verilecek Haklar,
- Kılık Kıyafet Özgürlüğü.

Bu şemaya göre din konusunda en katı söylemlerin HDP'ye ait olduğunu görüyoruz. Özellikle diyanet işlerinin kaldırılacağına ait söylemi oldukça dikkat çekmektedir. Diğer partilerin aksine HDP'nin bu söylemleri benimsemesi çeşitli tartışmaları beraberinde getirmektedir.

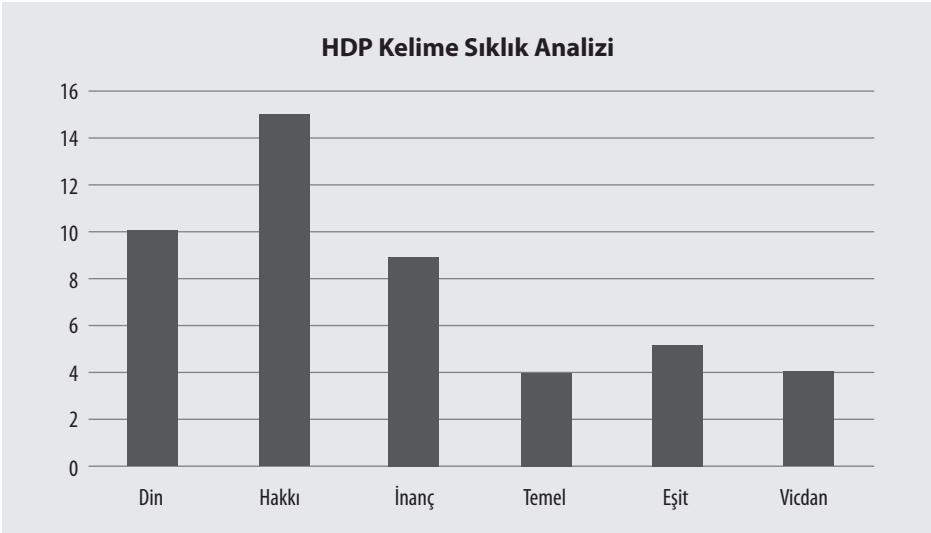

Grafik 4. HDP Kelime Sıklık Analizi

Diğer partilerden farklı olarak HDP'nin Kelime Sıklık Analizinde "Din" kavramı ikinci sırada yer almaktayken "Hakkı" kavramı ön planda görülmektedir.

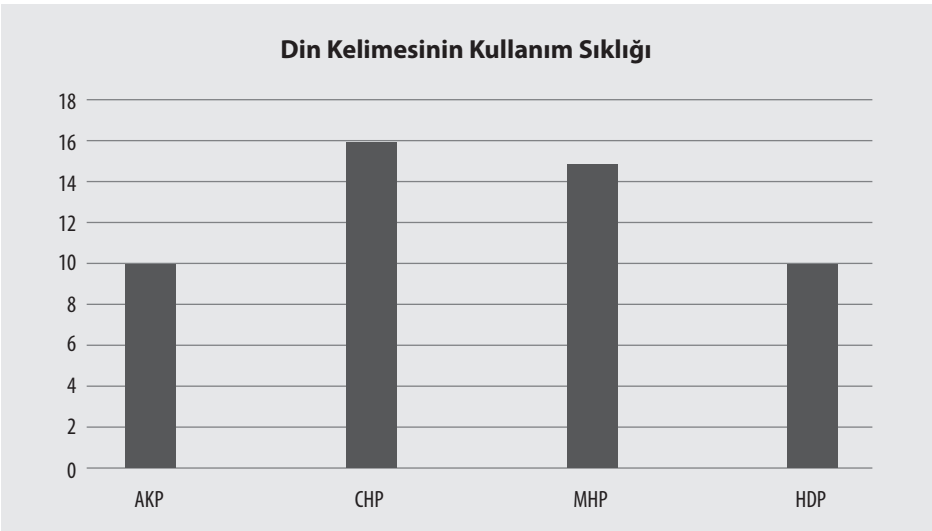

Grafik 5. Din Kelimesinin Kullanım Sıklığı

Grafikte partilerin seçim bildirgelerinde yer alan "Din" kelimesinin kaç kez kullanıldığını görmektedir. Bu oranlara göre CHP'nin din kelimesine bildirgesinde en fazla yer veren parti olarak görmektedir.

Sonuç

Sol yelpazenin içinde yer alan CHP'nin din kelimesini en fazla kullanan parti olmasındaki neden olarak bildirgesinde sık sık din alanında gerçekleştireceği reformlardan bahsetmesini göstermektedir. Zorunlu din dersinin kaldırılması ve cemevlerinin ibadethane olarak kabul edileceğini belirtmesi, CHP seçmenleri arasında önemli bir yere sahip olan Alevi vatandaşların talepleri doğrultusunda gerçekleştiğini söyleyebiliriz.

Diğer yandan HDP'nin oy potansiyeli olarak gördüğü Alevi vatandaşlar için CHP'nin sunduğu aynı vaatlere birtakım eklemeler yaparak seçim bildirgesini hazırlamaktadır. CHP Diyanet'in bütün dinlere eşit mesafede olacak bir yapıya kavuşturulmasını savunurken HDP ise Diyanet İşleri Başkanlığı'nın tamamen kaldırılacağı yönünde açıklamaya bildirgesinde yer vermektedir.

MHP ise din kelimesini CHP'den sonra en çok kullanan parti olarak ikinci sırada yer almaktadır. MHP'nin milliyetçi söylemi, din alanına da yansıyarak dinî

değerlerin korunacağı bildiride belirtilen dinî konuların başında yer almaktadır. Alevilerin isteklerine üstü kapalı bir şekilde yaklaşan MHP, bu konuya ait çözümün yürütülecek olan müzakerelerle gerçekleşeceği belirtmesi ucu açık bir sürecin bizlerini beklediğini göstermektedir. Bildiride şaşırtıcı derece de AKP'nin din kelimesini az kullanmasındaki sebep ise din alanında başka kelimelerin kullanımının bildiride daha fazla yer alması gösterilebilir. AKP'nin diğer partilerin aksine bildiride daha fazla bugüne kadar din alanında attığı reformlardan bahsetmesi, AKP'nin geleceğe yönelik ne gibi adımlar atacağını eksik bıraktığını söyleyebiliriz. Din alanında yaptığı hizmetlerden bahsederken özellikle başörtü yasağının kaldırılması, AKP'nin seçim döneminde muhafazakâr seçmenin gözünde öne çıkmasını sağlanmaktadır.

Sonuç olarak, bu seçimlerden giren dört büyük partinin ikisi sol blokta (CHP, HDP) yer alırken diğer ikisi sağ blokta (AKP, MHP) yer almaktadır. Bildirgelerde diğer konularda görüldüğü gibi din alanında da partiler kendi ideolojilerine göre seçim bildirgelerini şekillendirmektedir. AKP ve MHP muhafazakâr seçmenin dikkatini çekmeye çalışırken CHP ve HDP Alevi kökenli vatandaşların taleplerini ön plana çıkarmaktadır. Bütün bu olgular sonucunda oy akışlarının muhafazakâr kesimin AKP ve MHP arasında diğer yanda Alevi vatandaşların ise CHP ve HDP arasında şekilleneceğini söyleyebiliriz.

Kaynakça

AKP Bildirgesi. 7 Haziran 2015 Genel Seçimleri Seçim Beyannamesi. 2 Haziran 2015 tarihinde https://www.akparti.org.tr/site/haberler/secim-beyannamesi.../73293 adresinden alındı.

Bilgin, N. (2000). *İçerik analizi.* İzmir: Ege Ünirsitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Bilgin, N. (2006). *Sosyal bilimlerde içerik analizi, teknikler ve örnekler çalışmalar.* Ankara: Siyasal Kitapevi.

CHP Bildirgesi. (t.y.). CHP Seçim Bildirgesi 2015. 2 Haziran 2015 tarihinde http://yasanacakbirturkiye.com/CHP-SECIM-BILDIRGESI-2015.pdf adresinden alındı.

Davie, G. (2006). Din sosyolojisi: Gelişimi ve teorik çalışmalar. B. Solmaz ve İ. Çapçıoğlu (Ed). *Din Sosyolojisi, klasik ve çağdaş yaklaşımlar* içinde. Konya: Çizgi Kitabevi.

Din ve Siyaset Kurumları Arasındaki İlişki. (2017). 5 Kasım 2017 tarihinde http://sosyolojisi.com/din-ve-siyaset-kurumlari-arasindaki-iliski/3251.html adresinden alındı.

Erkol, M. (2015). Türkiye'de dini hayatı anlamlandırmak: Dindarlık olgusu ve dindarlığın ölçülmesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 17*(2), s. 131-161.

HDP Bildirgesi. (t.y.). HDP 2015 Seçim Bildirgesi. 2 Haziran 2015 tarihinde http://www.hdp.org.tr/images/UserFiles/Documents/Editor/HDP%20Se%C3%A7im%20Bildirgesi%20Tam%20Metin.pdf adresinden alındı.

Kurt, A. (2008). Sosyolojik din tanımları ve dine teolojik bakış. *Uludağ Üniversitesi İlahyat Fakültesi Dergisi, 17*(2), s. 73-93.

MHP Bildirgesi. (t.y.). MHP 7 Haziran 2015 Seçim Beyannamesi. 2 Haziran 2015 tarihinde http://www.bizimleyuruturkiye.com/usr_img/usr/beyanname/taahhut.pdf adresinden alındı

Güneyli, A. (2014). Din-siyaset ilişkisi ve Türkiye'deki durum üzerine kaynak: Din-siyaset ilişkisi ve Türkiye'deki durum üzerine. 5 Kasım 2017 tarihinde http://www.yeniduzen.com/din-siyaset-iliskisi-ve-turkiyedeki-durum-uzerine-81123h.htm adresinden alındı.

Salihoğlu, S. (2007). 2006 yılında Türkiye'de üç yazılı basın organında yer alan "Çocuk Haberleri"nin içerik analizi yöntemi ile değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi SBE.

Şimşek, H. ve Yıldırım, A. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri.* 5. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Tavşancıl, E. ve Aslan, A. E. (2001). *İçerik analizi ve uygulama örnekleri.* İstanbul: Epsilon.

Impact of Investigative Methods in The Settlement of Sectarian Conflicts Central African Republic Case Study

Moudassir Hafiz Oumar*

Abstract: In the modern political age diplomatic methods emerged as an alternative way to the resolution of armed conflicts, whether they were between several countries or in one region. They were marked by violence and armed conflict so war was the main instrument for solving conflicts between nations, but human progress began to find ways to resolve conflicts through investigation methods. In our work on this research, we will use the analytical descriptive approach to describe Investigation as an international mechanism for resolving international disputes peacefully, highlighting its content in the context of international politics. The second approach we will use it analytical historical approach that we will using it to obtain an analytical view of the application of this peaceful mechanism in some international and regional organizations and how they are addressed a crisis. The study aims to test the validity of the following hypotheses: The investigation is a degree of peaceful and best methods to achieve peace, investigation is using to resolve any international dispute as a peaceful mechanism for conflict resolution, France has contributed to fueling this crisis by supporting a part at the expense of another part in this conflict, France has contributed in one way or another to the killing of many of Muslim minority during this conflict

Keywords: Conflict, Investigation, Crisis, Central African Republic.

* PhD Student, Kocaeli University.
Contact: Moudassir235@gmail.com

Introduction

In the modern political age, diplomatic means emerged as an alternative to the resolution of conflicts through violence and armed conflict as wars were the principal means of resolving disputes between nations. With human progress, intellectual development has begun to find ways to resolve conflicts other than violence and war,

Article 33 of clause 1 of the Charter of the United Nations affirms peaceful solutions, it recognizing that parties to a conflict that threatened to maintain international peace and security must seek to find peaceful solutions for this conflict, the means of resolving disputes by peaceful means are many and varied. They may be directly between the States concerned and without a third party, the settlement may be achieved through a benign endeavor, intermediary intervention or an investigation or reconciliation between the concerned, or a prominent figure plays an important role in this settlement and in some disputes of a legal nature may be settled by arbitration or resort to international justice.

Research problem

The real question of the investigation is not to define the investigation as a peaceful mechanism in resolving international disputes, but rather to the role of commissions of inquiry in solving international disputes, not to develop or understand their characteristics and categories. Therefore, we can formulate the research question as follows:

Is The Investigation Being Instrumental In Resolving Conflicts In The Central African Republic?

Research Assumes

The investigation is a degree of peaceful and best methods to achieve peacefully, the investigation is used to resolve any international dispute as a peaceful mechanism for conflict resolution, France has contributed to fueling this crisis by supporting a part at the expense of another part in this conflict, France has contributed in one way or another to the killing of many of the Muslim minority during this conflict.

Research Methodology

In our work on this research, we will use the analytical descriptive approach to describe investigation as an international mechanism for resolving international disputes peacefully, highlighting its content in the context of international law and most importantly its types.

Geographical Background

The Central African Republic is a landlocked nation within the interior of the African continent. It is bordered by Cameroon, Chad, Sudan, South Sudan, the Democratic Republic of the Congo, and the Republic of the Congo. The country lies between latitudes 2° and 11°N, and longitudes 14° and 28°E., Much of the country consists of flat or rolling plateau savanna approximately 500 metres (1,640 ft) above sea level. Most of the northern half lies within the World Wildlife Fund's East Sudanian savanna ecoregion. In addition to the Fertit Hills in the northeast of the CAR, there are scattered hills in the southwest regions. In the northwest is the Yade Massif, a granite plateau with an altitude of 348 metres (1,143 ft). At 622,941 square kilometres (240,519 sq mi), the Central African Republic is the world's 45th-largest country. It is comparable in size to Ukraine, much of the southern border is formed by tributaries of the Congo River; the Mbomou River in the east merges with the Uele River to form the Ubangi River, which also comprises portions of the southern border (Live Central African Republic population, 2017).

The Sangha River flows through some of the western regions of the country, while the eastern border lies along the edge of the Nile River watershed, it has been estimated that up to 8% of the country is covered by forest, with the densest parts generally located in the southern regions. The forests are highly diverse and include commercially important species of Ayous, Sapelli and Sipo, The deforestation rate is about 0.4% per annum, and lumber poaching is commonplace, In 2008, Central African Republic was the world's least light pollution affected country, The Central African Republic is the focal point of the Bangui Magnetic Anomaly, one of the largest magnetic anomalies on Earth, The climate of the Central African Republic is generally tropical, with a wet season that lasts from June to September in the northern regions of the country, and from May to October in the south. During the wet season, rainstorms are an almost daily occurrence, and early morning fog is commonplace. Maximum annual precipitation is approximately 1,800 millimetres (71 in) in the upper Ubangi region, the northern areas are hot and

humid from February to May, but can be subject to the hot, dry, and dusty trade wind known as the Harmattan (IMF, 2016).

The southern regions have a more equatorial climate, but they are subject to desertification, while the extreme northeast regions of the country are already desert, the population of the Central African Republic has almost quadrupled since independence. In 1960, the population was 1,232,000; as of a 2016 UN estimate it is approximately 4,594,621, The United Nations estimates that approximately 11% of the population aged between 15 and 49 is HIV positive. Only 3% of the country has antiretroviral therapy available, compared to a 17% coverage in the neighbouring countries of Chad and the Republic of the Congo. The nation is divided into over 80 ethnic groups, each having its own language. The largest ethnic groups are the Baya, Banda, Mandjia, Sara, Mboum, M'Baka, Yakoma, and Fula or Fulani, with others including Europeans of mostly French descent (World Population Prospects, UN, 2017).

Historical Background

Approximately 10,000 years ago, desertification forced hunter-gatherer societies south into the Sahel regions of northern Central Africa, where some groups settled and began farming as part of the Neolithic Revolution. Initial farming of white yam progressed into millet and sorghum, and before 3000 BC (Fran Osseo-Asare, 2005) the domestication of African oil palm improved the groups' nutrition and allowed for expansion of the local populations. This Agricultural Revolution, combined with a "Fish-stew Revolution", in which fishing began to take place, and the use of boats, allowed for the transportation of goods. Products were often moved in ceramic pots, which are the first known examples of artistic expression from the region's inhabitants.

The Bouar Megaliths in the western region of the country indicate an advanced level of habitation dating back to the very late Neolithic Era (c. 3500–2700 BC). Ironworking arrived in the region around 1000 BC from both Bantu cultures in what is today Nigeria and from the Nile city of Meroë, the capital of the Kingdom of Kush, Production of copper, salt, dried fish, and textiles dominated the economic trade in the Central African region (Methodology and African Prehistory, UNESCO, p. 548).

During the 16th and 17th centuries slave traders began to raid the region as part of the expansion of the Saharan and Nile River slave routes. Their cap-

tives were enslaved and shipped to the Mediterranean coast, Europe, Arabia, the Western Hemisphere, or to the slave ports and factories along the West and North Africa or South the Ubanqui and Congo rivers. In the mid-19th century, the Bobangi people became major slave traders and sold their captives to the Americas using the Ubangi river to reach the coast.During the 18th century Bandia-Nzakara peoples established the Bangassou Kingdom along the Ubangi River. In 1875, the Sudanese sultan Rabih az-Zubayr governed Upper-Oubangui, which included present-day CAR.

French colonial period: The European penetration of Central African territory began in the late 19th century during the Scramble for Africa (Thomas E. O'Toole, Encyclopedia Britannica, 2017). Europeans, primarily the French, Germans, and Belgians, arrived in the area in 1885, France created Ubangi-Shari territory in 1894, In 1911 at the Treaty of Fez, France ceded a nearly 300,000 km^2 portion of the Sangha and Lobaye basins to the German Empire which ceded a smaller area (in present-day Chad) to France, After World War I France again annexed the territory, In 1920 French Equatorial Africa was established and Ubangi-Shari was administered from Brazzaville, Modeled on King Leopold's Congo Free State, concessions were doled out to private companies that endeavored to strip the region's assets as quickly and cheaply as possible before depositing a percentage of their profits into the French treasury. The concessionary companies forced local people to harvest rubber, coffee, and other commodities without pay and held their family's hostage until they met their quotas. Between 1890, a year after the French first arrived, and 1940, about half of the population died as a result, (Dennis D. Cordell, French Equatorial Africa, 2013). During the 1920s and 1930s the French introduced a policy of mandatory cotton cultivation, a network of roads was built, attempts were made to combat sleeping sickness and Protestant missions were established to spread Christianity. New forms of forced labor were also introduced and a large number of Ubangians were sent to work on the Congo-Ocean Railway. Many of these forced laborers died of exhaustion, illness, or the poor conditions which claimed between 20% and 25% of the 127,000 workers, in 1928, a major insurrection, the Kongo-Wara rebellion or 'war of the hoe handle', broke out in Western Ubangi-Shari and continued for several years. The extent of this insurrection, which was perhaps the largest anti-colonial rebellion in Africa during the interwar years, was carefully hidden from the French public because it provided evidence of strong opposition to French colonial rule and forced labor, In September 1940, during the Second World War, pro-Gaullist French officers took

control of Ubangi-Shari and General Leclerc established his headquarters for the Free French Forces in Bangui, In 1946 Barthélémy Boganda was elected with 9,000 votes to the French National Assembly, becoming the first representative for CAR in the French government. Boganda maintained a political stance against racism and the colonial regime but gradually became disheartened with the French political system and returned to CAR to establish the Movement for the Social Evolution of Black Africa (MESAN) in 1950 (Thomas O'Toole, 1997, p. 111).

Independence 1960

In the Ubangi-Shari Territorial Assembly election in 1957, MESAN captured 347,000 out of the total 356,000 votes, and won every legislative seat, which led to Boganda being elected president of the Grand Council of French Equatorial Africa and vice-president of the Ubangi-Shari Government Council, within a year, he declared the establishment of the Central African Republic and served as the country's first prime minister. MESAN continued to exist, but its role was limited, After Boganda's death in a plane crash on 29 March 1959, his cousin, David Dacko, took control of MESAN and became the country's first president after the CAR had formally received independence from France. Dacko threw out his political rivals, including former Prime Minister and Mouvement d'évolution démocratique de l'Afrique centrale (MEDAC), leader Abel Goumba, whom he forced into exile in France. With all opposition parties suppressed by November 1962, Dacko declared MESAN as the official party of the state.

Bokassa and the Central African Empire (1965–1979)

On 31 December 1965, Dacko was overthrown in the Saint-Sylvestre coup d'état by Colonel Jean-Bédel Bokassa, who suspended the constitution and dissolved the National Assembly. President Bokassa declared himself President for Life in 1972, and named himself Emperor Bokassa I of the Central African Empire (as the country was renamed) on 4 December 1976. A year later, Emperor Bokassa crowned himself in a lavish and expensive ceremony that was ridiculed by much of the world.

In April 1979, young students protested against Bokassa's decree that all school attendees would need to buy uniforms from a company owned by one of his wives. The government violently suppressed the protests, killing 100 children

and teenagers. Bokassa himself may have been personally involved in some of the killings. In September 1979, France overthrew Bokassa and "restored" Dacko to power (subsequently restoring the name of the country to the Central African Republic). Dacko, in turn, was again overthrown in a coup by General André Kolingba on 1 September 1981 (Mike Thomson, 2009).

Central African Republic under Kolingba

Kolingba suspended the constitution and ruled with a military junta until 1985. He introduced a new constitution in 1986 which was adopted by a nationwide referendum. Membership in his new party, the Rassemblement Démocratique Centrafricain (RDC), was voluntary. In 1987 and 1988, semi-free elections to parliament were held but Kolingba's two major political opponents, Abel Goumba and Ange-Félix Patassé were not allowed to participate, By 1990, inspired by the fall of the Berlin Wall, a pro-democracy movement arose. Pressure from the United States, France, and from a group of locally represented countries and agencies called GIBAFOR (France, the USA, Germany, Japan, the EU, the World Bank, and the UN) finally led Kolingba to agree, in principle, to hold free elections in October 1992 with help from the UN Office of Electoral Affairs. After using the excuse of alleged irregularities to suspend the results of the elections as a pretext for holding on to power, President Kolingba came under intense pressure from GIBAFOR to establish a "Conseil National Politique Provisoire de la République" (Provisional National Political Council, CNPPR) and to set up a "Mixed Electoral Commission", which included representatives from all political parties, When a second round of elections were finally held in 1993, again with the help of the international community coordinated by GIBAFOR, Ange-Félix Patassé won in the second round of voting with 53% of the vote while Goumba won 45.6%. Patassé's party, the Mouvement pour la Libération du Peuple Centrafricain (MLPC) or Movement for the Liberation of the Central African People, gained a simple but not an absolute majority of seats in parliament, which meant Patassé's party required coalition partners.

Patassé Government (1993-2003)

Patassé purged many of the Kolingba elements from the government and Kolingba supporters accused Patassé's government of conducting a "witch hunt" against the Yakoma. A new constitution was approved on 28 December 1994 but had lit-

tle impact on the country's politics. In 1996–1997, reflecting steadily decreasing public confidence in the government's erratic behaviour, three mutinies against Patassé's administration were accompanied by widespread destruction of property and heightened ethnic tension. During this time (1996) the Peace Corps evacuated all its volunteers to neighboring Cameroon. To date, the Peace Corps has not returned to the Central African Republic. The Bangui Agreements, signed in January 1997, provided for the deployment of an inter-African military mission, to Central African Republic and re-entry of ex-mutineers into the government on 7 April 1997. The inter-African military mission was later replaced by a U.N. peacekeeping force (MINURCA). Since 1997, the country has hosted almost a dozen peacekeeping interventions, earning it the title of "world champion of peacekeeping (Mccormick, 2015). In 1998, parliamentary elections resulted in Kolingba's RDC winning 20 out of 109 seats but in 1999, in spite of widespread public anger in urban centers over his corrupt rule, Patassé won a second term in the presidential election, On 28 May 2001, rebels stormed strategic buildings in Bangui in an unsuccessful coup attempt. The army chief of staff, Abel Abrou, and General François N'Djadder Bedaya were killed. In the aftermath of the failed coup, militias loyal to Patassé sought revenge against rebels in many neighborhoods of Bangui and incited unrest including the murder of many political opponents. Eventually, Patassé came to suspect that General François Bozizé was involved in another coup attempt against him, which led Bozizé to flee with loyal troops to Chad. In March 2003, Bozizé launched a surprise attack against Patassé, who was out of the country and Bozizé's forces succeeded in overthrowing Patassé (Crisis Group, 2007).

The Last Civil War

On 20/20/2014, UN Secretary-General Ban Ki-moon called for the rapid deployment of additional military forces to Central Africa to prevent a deterioration of the security situation with the knowledge that France sent 2,000 troops alongside the African troops, which numbered more than 5,000 troops after the Security Council issued in 2013/12/5 a decision to intervene militarily in Central Africa, after the Christian militias carried out brutal and ugly acts against Muslims from killing, burning, eating their meat , destroying their homes, looting their property and displacement, Michel Gautudia resigned the first Muslim president of the Central African Republic on 10/1/2014 and announced the election of Catherine Samba-Banza as President of the Republic on 20/1/2014. America has announced

its support for African troops and called for elections before February 2015, so what is the reality of the conflict? How did the situation explode? And what causes the crisis in this country. To answer this, we must first review the situation of Muslims in Central Africa and present the story of the coups in relation to the civil conflict and the resulting result in the following points:

After François Bozizé seized power in 2003, the Central African Republic Bush War (2004–2007) began with the rebellion by the Union of Democratic Forces for Unity (UFDR) in North-Eastern CAR, led by Michel Djotodia, During this conflict, the UFDR rebel forces also fought with several other rebel groups including the Groupe d'action patriotique pour la libération de Centrafrique (GAPLC), the Convention of Patriots for Justice and Peace (CPJP), the People's Army for the Restoration of Democracy (APRD), the Movement of Central African Liberators for Justice (MLCJ), and the Front démocratique Centrafricain (FDC), tens of thousands of people were displaced by the unrest, which continued until 2007, with rebel forces seizing several cities during the conflict.

In August 2012 a peace agreement was signed between the government and the CPJP. On August 20, 2012, an agreement was signed between a dissident faction of the CPJP, led by Colonel Hassan Al Habib calling itself "Fundamental CPJP" and the Patriotic Convention for Saving the Country (CPSK), Al Habib announced that, in protest of the peace agreement, the Fundamental CPJP was launching an offensive dubbed "Operation Charles Massi", in memory of the CPJP founder who was allegedly tortured and murdered by the government and that his group intended to overthrow Bozizé. In September, fundamental CPJ, using the French name alliance CPSK-CPJP took responsibility for attacks on the towns of Sibut, Damara and Dekoa, killing two members of the army. It claimed that it had killed two additional members of the Central African Armed Forces (FACA) in Damara, capturing military and civilian vehicles, weapons including rockets, and communications equipment, and launched unsuccessful assault on a fourth town, Grimari and promised more operations in future. Mahamath Isseine Abdoulaye, president of the pro-government CPJP faction, countered that the CPJP was committed to the peace agreement and the attacks were the work of Chadian rebels, saying this group of "thieves" would never be able to march on Bangui. Al Habib was killed by the FACA on 19 September in Daya, a town north of Dekoa.

In November 2012, in Obo, a FACA vehicles were injured in an attack attributed to Chadian Popular Front for Recovery rebels. On 10 December 2012, the rebels

seized the towns of N'Délé, Sam Ouandja and Ouadda, as well as weapons left by fleeing soldiers. On 15 December, rebel forces took Bamingui, and three days later they advanced to Bria, moving closer to Bangui.

On 25 March 2013, the capital Bangui fell into the hands of the Selka rebels , Séléka leader Michel Djotodia, who served after the January agreement as First Deputy Prime Minister for National Defense, declared himself President. Djotodia said that there would be a three-year transitional period and that Nicolas Tiangaye would continue to serve as Prime Minister. Djotodia promptly suspended the constitution and dissolved the government, as well as the National Assembly, He then reappointed Tiangaye as Prime Minister on 27 March 2013.

Ex-Séléka and Anti-Balaka Fighting (2014–2016)

In the day after the election of the interim president Samba-Panza, anti-Muslim violence continued in Bangui, just days after the Muslim former Health Minister Dr. Joseph Kalite was lynched outside the Central Mosque and at least nine other people were killed when attacked when a mob, some of whom were from Christian self-defense groups, looted shops in the Muslim-majority Miskine neighborhood of Bangui (Emmanuel Braun, 2014).

The European Union then decided to set up its first military operations in six years when foreign ministers approved the sending of up to 1,000 soldiers to the country by the end of February to be based around Bangui. Estonia promised to send soldiers, while Lithuania, Slovenia, Finland, Belgium, Poland and Sweden were considering sending troops; Germany, Italy and Great Britain announced that they would not send soldiers. The move still needed UNSC approval. As of 20 January, the ICRC reported that it had buried about 50 bodies within 48 hours. It also came after a mob killed two people who they accused of being Muslim, then dragged the bodies through the streets and burnt them. Within the previous month, about 1,000 people had died.

In Boali, Muslims sought refuge from sectarian violence at a church, while MISCA troops were present to maintain security. On 27 January, Séléka leaders left Bangui under the escort of Chadian peacekeepers. At the same time, eight people were killed and seven others were wounded by a mob in Bangui. U.S. Secretary of State John Kerry also said: "The United States is prepared to consider targeted sanctions against those who further destabilise the situation, or pursue their own selfish ends by abetting or encouraging the violence." Two days later, the UN Se-

curity Council unanimously voted to approve sending European Union troops and to give them a mandate to use force, as well as threatening sanctions against those responsible for the violence. The E.U. had pledged 500 troops to aid African and French troops already in the country. Specifically the resolution allowed for the use of "all necessary measures" to protect civilians.

On 5 February, following a speech by Samba-Panza which told 4,000 troops and dignitaries at the National School of Magistrates that she had "pride in seeing so many elements of the Central African Republic Forces reunited", uniformed soldiers attacked a civilian youth by stamping on his head, stabbing him and throwing stones at him after accusing him of being an infiltrated Séléka member. His body was then dragged through the streets as MISCA troops looked on; it was then dismembered and burned before the MISCA troops intervened to disperse the crowd with tear gas and firing shots into the air. U.S. State Department spokeswoman Jen Psaki said: "This sectarian violence must end. The people of the CAR break the cycle of violence. They must seize the opportunity afforded by its newly appointed transitional leadership and a strong level of international support to end the present crisis and move toward a stable and peaceful society (Al Jazeera, 2014). The aftermath of Djotodia's presidency was said to be without law, a functioning police and courts. National Transitional Council member Jean-Emmanuel Ndjaroua was killed by unknown gunmen in early February. This was condemned by the United Nations Integrated Peacebuilding Office in the Central African Republic (BINUCA), whose leader, General Babacar Gaye, condemned the killing and the violence as "unnecessary and indiscriminate violence that creates a climate of fear and encourages the emergence of acts of banditry." As UN Secretary-General Ban-ki Moon warned of a de facto partition of the country into Muslim and Christian areas as a result of the sectarian fighting, He also called the conflict an "urgent test" for the UN and the region's states. Amnesty International blamed the anti-balaka militia of causing a "Muslim exodus of historic proportions." Samba-Panza suggested poverty and a failure of governance was the cause of the conflict. Some Muslims of the country were also weary of the French presence in MISCA, with the French accused of not doing enough to stop attacks by Christian militias. One of the cited reasons for the difficulty in stopping attacks by anti-balaka militias was the mob nature of these attacks. On 4 February 2014, a local priest said 75 people were killed in the town of Boda, in Lobaye province. On 5 February, Samba-Panza gave a speech to a group of Central African soldiers in the Bangui area. Moments after she left in her presidential motorcade, the soldiers lynched a man suspected of being a Séléka

member. On 10 February, Jean-Emmanuel Ndjaroua, a member of Samba-Panza's transitional government, was killed by unknown gunmen. On 15 February, France announced that it would send an additional 400 troops to the country. French President Francois Hollande's office called for "increased solidarity" with the CAR and for the United Nations Security Council to accelerate the deployment of peacekeeping troops to the CAR. Moon then also called for the rapid deployment of 3,000 additional international peacekeepers. In the northeast of the country, the former Séléka rebels were reported to be regrouping amid fears of continued reprisal attacks against Muslims in Christian areas and vice versa. In the aforementioned part of the country a new armed movement named Justice et Redressement was reported to be operating in and around Paoua and Boguila. Though its goals were unknown, there were threats that the weakening writ of the state could evolve into third-party armed groups form to pursue their own agendas, while even violent Islamist groups could appear (United Nation News Center, 2014).

In the southwest, anti-balaka militants attacked Guen in early February resulting in the deaths of 60 people, according to Father Rigobert Dolongo, who also said that he had helped bury the bodies of the dead, at least 27 of whom died on the first day of the attack and 43 others the next day. As a result, hundreds of Muslim refugees sought shelter at a church in Carnot. In the end of the month, French President Francois Hollande made another trip to the country after a security conference in Nigeria. He met the French MISCA contingent, Samba-Panza and other unnamed religious leaders. UN humanitarian coordinator Abdou Dieng said that only about US$100 million, or one-fifth of that which was pledged, had arrived in the country to fight a food shortage. He also warned of a food crisis that was thus looming. On a visit to Angola at the behest of President Jose Eduardo dos Santos, who was praised for his "special involvement" in the country, Samba-Panza said: "We do not have a situation of genocide, but the situation prevailing is really worrying, so we are fighting to take security to all population, no matter their religions." She also suggested that while the situation was "worrying" it was "under control." By mid-March, the UNSC had authorised a probe into possible genocide, which in turn followed International Criminal Court Chief Prosecutor Fatou BEnsouda initiating a preliminary investigation into the "extreme brutality" and whether it falls into the court's remit. The UNSC mandate probe would be led by Cameroonian lawyer Bernard Acho Muna, who was the deputy chief prosecutor for the International Criminal Tribunal for Rwanda, former Mexican Secretary of Foreign Affairs Jorge Castaneda and Mauritanian lawyer Fatimata M'Baye. On 13

March, a group of religious leaders-Imam Omar Layama, Reverend Nicolas Gbangou and Archbishop Dieudonne Nzapalainga-asked the Ban-ki Moon to redouble efforts to bring peace to the country.

Flavien Mulume, the acting commander of the Congolese contingent of MISCA, said that two Rwandan peacekeepers were wounded by the anti-balaka after fighting on 23 March in Bangui. The next day, angry youths had set up barricades to block the MISCA troops from entering an unnamed neighborhood. On 30 March, a group of Christian mourners was attacked by a Muslim who threw a grenade and resulted in 11 deaths, according to the national Red Cross. On 29 March, Chadian peacekeepers that were not a part of MISCA entered Bangui's PK12 district market in a convoy of pick-up trucks at about 15:00 and allegedly indiscriminately opened fire resulting in 30 deaths and over 300 injuries, according to the UN. Some sources indicated they were in Bangui to evacuate Chadians and other Muslims from the anti-balaka. On 3 April, Chad announced the withdrawal of its forces from MISCA, which the UN hoped would prevent further incursions by troops travelling directly from Chad. The first batch of 55 EUFOR troops arrived in Bangui, according to the French army, and carried out its first patrol on 9 April with the intention of "maintaining security and training local officers." France called for a vote at the UNSC the next day and expected a unanimous resolution authorizing 10,000 troops and 1,800 police to replace the over 5,000 African Union soldiers on 15 September; the motion was then approved. On 10 April, MISCA troops escorted over 1,000 Muslims fleeing to Chad with a police source saying "not a single Muslim remains in Bossangoa."In the week of 14 May, former Séléka rebels shot and killed a Christian priest in Paoua. The next week, Dimanche Ngodi, an official in Grimari, said that during a clash between the anti-balaka and the former Séléka rebels French MISCA troops intervened resulting in several deaths. Captain Sebastien Isern, spokesman for the French troops, said the anti-balaka group had been "neutralized".

On 28 May, Séléka rebels stormed a Catholic church compound, killing at least 30. On 2 June, the government banned text messaging, deeming it a security threat, after calls for a general strike were made via SMS. On 23 June, anti-balaka forces killed 18 members of the mostly Muslim village of Bambari. Several young Séléka took revenge against this attack the same day by killing 10 anti-balaka. On 8 July, 17 people were killed when Séléka forces attacked a Catholic church in Bambari, believing that the church was supposedly sheltering anti-balaka troops.

After three days of talks, a ceasefire was signed on 24 July 2014 in Brazzaville, Republic of Congo.The Séléka representative was General Mohamed Moussa Dhaffane, and the anti-balaka representative was Patrick Edouard Ngaissona. The talks were mediated by Congolese president Denis Sassou Nguesso. The Séléka delegation had pushed for a formalization of the partition of the Central African Republic with Muslims in the north and Christians in the south but dropped that demand in talks. Many factions on the ground claimed the talks were not representative and fighting continued with Séléka's military leader Joseph Zindeko rejected the ceasefire agreement the next day saying it lacked input from his military wing and brought back the demand for partition. Ngaissona told a general assembly of Antibalaka fighters and supporters to lay down their arms and that Antibalaka would be turned into a political party called Central African Party for Unity and Development (PCUD) but he had little control over the loose network of fighters. Further talks were held with Joachim Kokate representing the Antibalaka and Djotodia representing the Exseleka and another ceasefire agreement was reached in Nairobi, Kenya in April 2015. However the talks were not recognized by the French, the UN or the transitional government, who termed the parties "Nairobists".Similar to the previous ceasefire, it had little effect in stopping the fighting. In May 2015, a national reconciliation conference organized by the transition government of the Central Africa Republic took place. This was called the Bangui National Forum. The forum resulted in the adoption of a Republican Pact for Peace, National Reconciliation and Reconstruction and the signature of a Disarmament, Demobilisation, Rehabilitation and Repatriation (DDRR) agreement among 9 of 10 armed groups.

With the de facto partition of the country between ex-Séléka militias in the north and east and Antibalaka militias in the south and west, hostilities between both sides decreased but sporadic fighting continued. In August 2014, 34 people were reported killed by Séléka fighters around Mbrès. In September 2015, at least 42 people were reported killed and about 100 injured in Bangui as Muslims attacked a mainly Christian neighborhood after a Muslim man was killed and dumped on the street.

In February 2016, after a peaceful election, the former Prime Minister Faustin-Archange Touadéra was elected president. In October 2016, France announced that it was ending its peacekeeping mission in the country, Operation Sangaris and largely withdrew its troops, saying that the operation was a success, since 2014, there was little government control outside of the capital, Bangui. Armed entrepre-

neurs have carved out personal fiefdoms in which they set up checkpoints, collect illegal taxes, and take in millions of dollars from the illicit coffee, mineral, and timber trades. By 2017, more than 14 armed groups vied for territory, notably four factions formed by ex-Séléka leaders who control about 60% of the country's territory.

International Commission of Inquiry

In paragraph 24 of resolution 2127, the Security Council requested the Commission to compile informatic on to help identify the perpetrators of such violations and abuses, point to their possible criminal responsibility and help ensure that those responsible are held accountable. The Commission started work only in April 2014, under very difficult conditions, including a hostile and violent atmosphere that made it difficult for investigators to carry out their work, especially in the interior of the country. It was initially able to conduct investigations, albeit only in a constrained and limited manner, of the violations and abuses that were committed in Bangui, parts of which enjoyed relative calm at certain intervals, thus permitting access by investigators. At the onset of its activities, the Commission drew up an ambitious but realistic plan to undertake a far wider range of investigative missions, covering the key areas most affected by the violence in the western part of the country. However, missions to the central part of the CAR proved impossible due to high security risks to the members of the investigate in teams. The Commission gathered as much information as possible and attached great importance to meeting with the President and members of the National Transitional Government, members of the diplomatic community in Bangui, United Nations organs and age nicest, and international and national NGO' s. The Commission also met with members of the CAR judicial and prosecution services, private legal practitioners as well as leaders of their respective associations. On December 22, 2014, the Commission for the Investigation of Human Rights Violations in the Central African Republic submitted its final report to the 128-page Secretary-General of the United Nations. A commission of inquiry confirmed that Christian militias had carried out ethnic cleansing against the Muslim population during the civil war in the country, but there is no evidence of genocide. The committee said, the two parties to the conflict (Christian Anti-balaka and the Muslim-minority Séléka militia) committed war crimes and crimes against humanity, including "ethnic cleansing", but international intervention prevented genocide. The report said up to 6,000 people were killed, but said "such estimates fail to capture the full scale

of the killings. Although the Commission can't conclude that a genocide has taken place," the ethnic cleansing of the Muslim population by the Christian anti-Balakas represents a crime against humanity, and the "necessary element of genocide intent" has not been reached, the report also mentioned thousands of cases of murder, rape of women and the burning of houses and shops.

Role of French Troops In Enriching The Sectarian Conflict.

The situation in Central Africa has deteriorated rapidly, with the continued displacement and killing of thousands of Muslims, without serious international intervention, except warnings by the United Nations of an expected war of genocide. Local Islamic leaders and activists accuse the French forces of providing an umbrella for the Anti-Balacca movement to carry out massacres in the capital, Bangui. Paris defended its intervention in Africa's poorest country, despite its richness in precious metals, as supporting African forces for stability, we will therefore try to stand on the role of French forces in this conflict. The Intervention in the Central African Republic by France, putted French army in a difficult position and has to choose between two bitter options. As what is seen in Central Africa of failed French intervention is unusual. And that the intervention of the French army to disarm the militias was supposed to be short and without losses and all parties should be disarmed to the conflict. But the French military operation stretched for weeks, and instead of calming the situation in the capital Bangui, the deployment of 1,600 French troops has exacerbated the crisis and chaos has been more prevalent in the country. The reason for the escalation of the crisis after the French intervention is that France is seen as a new colonial power in this country. Once France sent its troops and after French President Hollande paid a quick visit to Bangui, everyone thought that France would isolate the leader of the Séléka alliance without bloodshed.

But in fact, the French forces did not do anything like that. They even disarmed the fighters of the "Séléka" and did not happen any kind of political negotiations with them or put an end to the opposition militias which was more brutal and the government "Which was headed by a Muslim" was not received any political support from any party.

The former minister, Mohamed Noureddine Adam, accuses the French of "they are aligned with anti-Balacca militias and providing them with weapons after the Muslims were disarmed."

Then The Logical Question Is: Why Did Not The French Troops Disarm The Christian Militias?

Observers fear that the French position will be a repetition of the deliberate attitude of Paris, as the investigations showed, from the events of Rwanda in 1994, during the conflict between the Hutus and the Tutsi, which claimed the lives of nearly 800,000 people in the biggest massacres of the African continent, A report by seven Rwandan jurists, headed by former Justice Minister John Deyo Musio in 2008, contains 166 pages. The operation "Turquoise" was in fact only a cover to complete the French military mission to help the Hutu militias continue to implement Their crimes against their Tutsi citizens. The report cites testimony from survivors of the horrific massacres, and these witnesses speak of the conspiratorial behavior of the French soldiers with the perpetrators of the massacres. ,France has never and will never allow Central Africa to govern by Muslim minority for fear of spreading Islam in a country that is a vital area of influence for France in Africa and for fear of strengthening ties between the north and south of the continent, which would be tantamount to curbing French influence in Central Africa and to limit the looting of French companies to the resources of the Central African Republic, where the country is famous with its mineral wealth of various kinds of precious metals, including gold, diamonds and copper It is also believed to contain large amounts of uranium, The group "Areva" French which works in the field of nuclear energy owns Uranium conversion unit in Bakoma (South-east of the country), And a mine containing some 32,000 tons of radioactive material, whereas France currently relies on about 75 percent of its electricity needs on nuclear power.

Conclusion

It is clear to us from the foregoing that the use of the method of investigation alone in resolving international issues or sectarian conflicts cannot produce positive results without the force to punish the wrong side, but we acknowledge that the final report of the UN Commission on Human Rights violations in the Central African Republic Like a kind of political pressure on the government to curb the atrocities committed by Christian militias against the Muslim minority in the country because it proved that this minority has already been subjected to a process of ethnic cleansing large-scale.

Unfortunately, the French forces facilitated this ethnic cleansing by not to disarm Christian militias and the Muslim minority was left with no weapon to

defend themselves against the atrocities committed by Christian militias against children, women and the disabled, French troops did not provide security in Muslim areas, although they have a large force of 1,600 troops, This proves that France has had a negative role in enriching the conflict for it interests in of the Central African Republic

References

Antoine, A. G., Reimold, W. U. and Tessema, A. (1999). The Bangui magnetic anomaly revisited.

Al-Ahram Newspaper, Issue 44442, 10 August 2008.

Alistair Boddy-Evans. Central Africa Republic Timeline – Part 1: From Prehistory to Independence (13 August 1960), A Chronology of Key Events in Central Africa Republic

ANNEX 3: Country progress indicators. 2006 Report on the Global AIDS Epidemic. unaids.org

CAR conflict: Unicef says children 'beheaded' in Bangui". BBC. 31 December 2013.

CAR hails French pledge on rebels. BBC. 14 November 2006

CAR interim President Michel Djotodia resigns". BBC News. 2014.

CAR president dissolves government, vows unity". Taipei Times. Agence France-Presse. 20 January 2009

Centrafrique : un civil tué par des hommes armés dans l'est (militaires)». Bangui, CAR : ReliefWeb. Agence France-Presse. 13 November 2012.

Central African rebels advance on capital". 28 December 2012.

Central African Republic president flees capital amid violence, official says". CNN. 24 March 2013

Central African Republic". European Commission. 10 February 2014

Central African Republic". International Monetary Fund.

Central African Republic". Unaids.org. 29 July 2008.

Central African Republic, rebels sign peace deal". USA Today. Associated Press. 13 April 2007

Central African Republic. Encyclopædia Britannica.

Central African Republic: Country Study Guide volume 1,

Central African Republic: Rebels Call for Dialogue After Capturing Key Town". 2 NOVEMBER 2006

Central African Republic: The colonial era – Britannica Online Encyclopedia. Encyclopædia Britannica

Col. Alkassim , «communiqué de presse de l'alliance CPSK-CPJP»,15 September 2012

Dr. Ijal Raafat, French Policy in Sub-Saharan Africa, Journal of International Politics, No. 145, July 2001

Final Report of the UN Commission to Investigate Human Rights Violations in the Central African Republic, 22 December 2014

Four killed in Christian-Muslim clashes in Central African Republic's capital". Reuters. 30 December 2013.

Fran Osseo-Asare (2005) Food Culture in Sub Saharan Africa

France says Central African Republic on verge of genocide". 21 November 2013

French Colonies – Central African Republic. Discoverfrance.net.

French planes attack CAR rebels". BBC. 30 November 2006

Good old days' under Bokassa? BBC News. 2 January 2009

Hancock, Stephanie, Bush war leaves Central African villages deserted, (30 August 2007).

Heavy fighting in northern CAR, many flee: military". Bangui, CAR: Agence France-Presse. 10 December 2012

HISTORIQUE DE L'OPÉRATION MICOPAX». RÉSEAU DE RECHERCHE SUR LES OPÉRATIONS DE PAIX. 1 February 2012.

Ibrahim, Alkhali; Abdraman, Hassan, «RCA: Protocole d'accord militaro-politique contre le régime de Bozizié»,2012-08-20

International Business Publications, USA (7 February 2007). Central African Republic Foreign Policy and Government Guide (World Strategic and Business Information Library). **1**. Int'l Business Publications. p. 47.

International Crisis Group. "Central African Republic: Anatomy of a Phantom State" (PDF). Crisis-Group.org.

International Religious Freedom Report 2010". U.S. Department of State. 17 February 2010.

Le CPJP, dernier groupe rebelle actif en Centrafrique, devient un parti politique». Radio France Internationale. 26 August 2012.

Leader of Central African Republic Fled to Cameroon, Official Says". Lydia Polgreen (25 March 2013). The New York Times.

Live Central African Republic population (2017). Current population of Central African Republic — Country meters".

Mark Tran, "Central African Republic crisis to be scrutinised by UN security council". 14 August 2013, The Guardian.

Methodology and African Prehistory by, UNESCO. International Scientific Committee for the Drafting of a General History of Africa.

National Geographic Magazine, November 2008.

One day we will start a big war. Foreign Policy.

Paul-Marin Ngoupana "Central African Republic's capital tense as ex-leader heads into exile, 11 January 2014.

RCA : signature d'un accord de cessez-le-feu à Brazzaville. VOA. 24 July 2014.

Rebel declares autonomous state in Central African Republic". 16 December 2015

Sayare, Scott,"Rebel Coalition in the Central African Republic Agrees to a Short Cease-Fire". The New York Times, 11 January 2013.

Smith, David, Unspeakable horrors in a country on the verge of genocide, 22 November 2013.

Thomas O'Toole (1997) Political Reform in Francophone Africa. Westview Press. p. 111

Touadera names rebels in new Central African Republic govt". Agence France-Presse. 19 January 2009.

UN warning over Central African Republic genocide risk". BBC News. 4 November 2013.

UNESCO World Heritage Centre. Les mégalithes de Bouar

Ward, Inna, ed. (2007). Whitaker's Almanack (139th ed.). London: A & C Black.

World Population Prospects: The 2017 Revision, UN.org (custom data acquired via website) United Nations Department of Economic and Social Affairs, Population Division.

Modern Ulusun Oluşumunu İnanç ve İnançsızlık Bağlamında Tartışmak

Orhan Valiyev*

Öz: Modern dönem, insanlık tarihinde geçmişe kıyasla değişim/dönüşümün daha radikal yaşandığı, kabullerin, inançların sarsıldığı bir döneme tekabül etmektedir. Bu dönüşüm sonucunda insanlık ilahi olanın etkisinden kurtuldukça tanrıyı yaratma işlevi ile sınırlandırdı ve kendine ait olanı keşfetmeye başladı. Bu sürecin sonunda Kıta Avrupa'sında doğan ve devrimlerle kıtanın dışına yayılan *Modern Ulus* doğdu. Bu dönüşümün mantığı insanın/bireyin modern benliğin oluşumunda temel teşkil eden *Kartezyen felsefe*den de anlaşılacağı gibi bilgiye erişmek iradesinin, bağımsızlığının ortaya çıkması ve bu bilgiye erişmenin de bireyin dünyayı denetimi altına alması anlamına gelmesidir. Bu, tanrıya inanç konusundaki bir gerileme sürecidir. Artık insan, bilme istemini herhangi bir aracı olmadan, bireysel olarak verebilme iktidarına sahip oluyordu. Bu durum modern insanın sorunu olan *tanınma* isteğini de beraberinde getirdi. Kendini ilahi olandan soyutlayan insan, artık kendi farklılığının da bilincindedir. Modern düşüncede artık insanın/bireyin kendine hakim olması söz konusu, bu aklın hegemonyası olarak somutlaştı. Descartes bunu *bağımsızlaşma* (*disengagement*) fikri ile somutlaştırmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ulus, İnanç, İnançsızlık, Hristiyanlık, Birey.

* Doktora öğrencisi. Sakarya Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi.
İletişim: orkhan.h.veli@gmail.com

Kilise'den Bireye: Batı Toplumsal Yapısının Dönüşümü

Modern dönem, insanlık tarihinde geçmişe kıyasla değişim/dönüşümün daha radikal yaşandığı, kabullerin, inançların sarsıldığı bir döneme tekabül etmektedir. Bu dönüşüm sonucunda insanlık ilahi olanın etkisinden kurtultuldukça, tanrıyı yaratma işlevi ile sınırlandırdı ve kendine ait olanı keşfetmeye başladı. Bu sürecin sonunda Kıta Avrupa'sında doğan ve devrimlerle kıtanın dışına yayılan Modern Ulus bilinci doğdu. Ulus bilinci ve ulus oluşumunu (Nation-building) açıklayan muhtelif kuram ve yaklaşımlar mevcuttur. Özellikle İkinci Cihan Harbi'nden sonra milliyetçilik, ulusçuluk üzerine akademik çalışmalarda artış gözükmektedir ve çalışmalar içerisinde modernist bakış açısı ön plandadır. Bu çalışmalar *İlkçiler*, *modernistler* ve *etnosembolcüler* olarak tasnif edilmektedir. Bu çalışmada ulusun oluşumu inanca ve inançsızlık bağlamında tartışılacaktır, yani modern bağımsız bireyi oluşturan yeni *ahlaki düzen* ele alınacaktır. Ana teması ilahi olana inancın azalmasının modern ulusu doğuran temel etmen olmasıdır. Ulusu bir icat olarak değerlendiren Zawadzki (2010)'e göre, "ulus teolojik-politikadan kopuş ve insan egemenliğinin sahneye çıkması ve demokrasinin doğuşu bağlamında kavranabilir" (s. 211-212).

Bu dönüşümün mantığı insanın/bireyin modern benliğin oluşumunda temel teşkil eden Kartezyen felsefeden de anlaşıldığı gibi bilgiye erişmek iradesinin, bağımsızlığının ortaya çıkması ve bu bilgiye erişmenin de bireyin dünyayı denetimi altına alması anlamına gelmesidir. Taylor (2012)'a göre; "burada asıl dikkat edilmesi gereken mesele tanrının dünyayı ve insanı yaratmakla beraber insanın hayatına da müdahele etmesine olan inancın azalması idi. Binaenaleyh Batı toplumsal yapısı – dini yaşamın zayıfladığı, alt kültür haline geldiği ve özel yaşamın öne çıkdığı – dönüştü ve dine dolayısıyla ilahi olana inanç kamusal ve özel yaşamda belirleyiciliğini kayb etti" (s.469).

Dolayısıyla daha önceki çağlar ve insanlık tarihinin çoğu göz önünde tutulduğunda, belki de en çarpıcı olan dönüşüm (transformation) inançtaki dönüşümdür. Netice itibariyle modern birey kendini "bilme"yi önceleyen "özne" olarak betimledi ve bu bağlamda "inanma, iman etme" ile kendini var eden modern öncesi insandan farklılaştı. Bilimin, bilimciliğin ortaya çıkması da bu durumu pekiştirmiştir. Ulusun oluşumunu bu çerçevede aramak gerekiyor. Bu bağlamda ulus biçiminin insan/bireye bilme edimini kazandıran modern düşüncenin ürünü olduğu düşünülebilir. Touraine (1994)'e göre "ulus modernliğin siyasal biçimidir çünkü geleneklerin, göreneklerin ve ayrıcalıkların yerine bütünleşmiş, aklın ilkelerinden esinlenen yasa tarafından yeniden yapılanmış bir ulusal uzamı koyar" (s.155).

Bunun aksine Fransız tarihçi Ernest Renan dinin ulus oluşumunda rolünü kabul etmiyor. Renan (2016)'a göre;

> Uluslar tarihte yeni kurumlardır ve ulusun oluşumu genelde kıyımların sonucunda tamamlanmıştır. Ulus'un varlığı için unutmak elzemdir. Bu durumda modern ulus aynı yöne yönelen bir dizi olgunun doğurduğu tarihsel bir sonuçtur. Diğer taraftan ulusun hanedanlık tarafından kurulduğunu da unutmamak lazım. Bunun sonucunda XVIII. Yüzyıla gelindiğinde insanlar antik zamanların ruhuna, kendine saygı duymaya başladı. Modern ulusların oluşumunda etnografik/ırki tasavvurların da yeri yoktur. Modern ulus oluşumunda din de artık belirleyici değil, kişisel bir şeye dönüşen din, artık kişinin vicdanına bağlıydı. Diğer tarafdan ırk gibi toprak da ulus oluşturmaz. Dolayısıyla ulus geçmiş olarak ortak mirasa sahip olmak, şimdi ise ortak karara varabilmektir (s. 33-52).

Modern ulusun ortaya çıkması daha önce halkın olmadığı, toplumsal örgütlenmenin olmadığı anlamına gelmemektedir. Sekülerleşme ile beraber vuku bulan yenilikle artık toplumsal örgütlenmede kilisenin belirleyiciliği berteraf edilmiştir ve vazifeyi kendini kilisenin egemenliğinden koparan devlet yapmaya başlamıştır. Yani sekülerleşme ile beraber toplumun sadece "inananlardan" ibaret olmadığı fikri kabul görmeye başladı. Bu bağlamda meşruiyet kaynağını ilahi olandan soyutlayan ulusa dayandırdı. "Sekülerleşme aynı zamanda kamusal alan (Public spehere) demektir, çünkü kamusal alan ilahi olandan arındırılmış mekanlar olarak modern dönemin ürünüdür" (Taylor, 2014 s.4). Modern öncesi toplumlar ilahi olana iman temelli topluluklardır, dolayısıyla toplumsal tahayyülün temelinde de bu duygu/düşünce belirleyicidir.

> Bunun aksine modern toplumlar ise inançsızlık temelinde kurulmuştur, bu durum toplumsal tahayyül biçimlerini dönüştürmüştür. Artık pazar ekonomisi, kamusal alan, halk egemenliği gibi yeni toplumsal tahayyül biçimleri egemen hale gelmiştir. Netice olarak 19. asır Avrupası'nda insanları bağlantılandıran artık *kategorik kimlikler* idi (Taylor, 2014 s. 434).

Binaenaleyh modern ulusun oluşumunun toplumsal tahayyül biçiminin yani insanların bir arada yaşama nedenlerinin dönüşmesi sonucunda vuku bulduğu görülmektedir. Artık insan bilme istemini herhangi bir aracı olmadan, bireysel (rational) olarak verebilme iktidarına sahip oluyordu. Bu durum modern insanın sorunu olan "tanınma" isteğini de beraberinde getirdi. Kendini ilahi olandan soyutlayan insan, artık kendi farklılığının da bilincindedir. Modern düşüncede artık insanın/bireyin kendine hakim olması söz konusu, bu aklın hegemonyası olarak somutlaştı ve modern akıl soyutluk (abstract) kanıtlanabilen ve açıklanabilen ya-

lın matematiksel, mekanik düşüncenin ürettiği akıl idi. Descartes bunu *bağımsızlaşma (disengagement)* fikri olarak niteledi. Modernite Ortaçağ Hristiyan düşüncesinin aksine öznenin doğayla ilişkisini değiştirdi. Descartes'in "düşünüyorum öyleyse varım" söylemi modern bireyin karakteristiğini yansıtması bakımından anlamlıdır. Bu bağlamda Louis Dumont ulusu "kendilerini birey olarak değerlendiren insanlardan oluşan bütünsel toplum" (aktaran Touraine, 1994 s. 155) olarak değerlendiriyor.

"Bu yönüyle ele alındığı zaman somut olarak ulusun kendisi modern karaktere sahiptir" (Hobsbawm, 2014 s. 29) ve ilahi olana inançsızlığın yaygınlaşması doğrultusunda somutlaşmıştır.

> Bu bağlamda Fransız Devrimi ve Aydınlanma harekatı ulusun somutlaşmasında belirleyici olmuştur. Aydınlanma harekatının dinle gerilimli bir ilişki içerisinde olduğu aşikardır, bunun nedeni ve sonucu ise meşrulaştırma kaynağının din yerine, akılda, bilimin işleyişinde yani özgür birey ve onun etkinliklerinde gerçekleşmesidir (Çağla, 2011 s. 49-50).

Modern dönem Rönesans'tan başlayarak insan formunun *Greko-Roman* geçmişe başvurarak yüceltilmesine dayanmaktadır ve "tarihte ilk kez kitleler tarihin itici gücü" haline geldi. Bu kendini vatandaşlık duygusu üzerinden ulus olarak somutlaştırdı ve bu dönüşüm Batı Avrupa'da gerçekleşti. Smith (2002)'e göre ulusun Batı'da ortaya çıkması üçlü devrim olarak nitelediği -iş bölümünde, yönetimin denetlenmesinde ve kültürel- düzenlemelerdeki devrimlerle açıklanmalıdır (s.172-177). (İş Bölümü ekonomik entegrasyonu, yönetimdeki devrim bürokratik/merkezi devleti ve kültürel devrim ise dünyevi kurtuluş duygusunu temin etti) Ancak ulusu doğuran temel nedenlerin başında ilahi olana inancın ortadan kalkması olduğu düşünüldüğünde burada kültür ve eğitim alanındaki devrimler önem arz etmektedir. Zira kültür ve eğitim alanındaki devrimler sonucunda kiliseye dayalı ilahi otorite ve geleneğin yerini, içinde egemen devletin bulunduğu tamamen yeni bir kavramsal aygıt aldı. Bu değişimin kitlelere ulaştırılmasında hiç kuşkusuz *yeni din adamları* olarak tabir edilen münevverler -ki bunlar öğretmenler ve uzmanlardı- gerçekleştirdi. Bu bağlamda *aile-kilise* ikilisinin yerini aile-okul'un aldığını görüyoruz. Althusser bu durumu *egemen ideolojinin çekirdeğinin aile-okul lehine değişmesi* şeklinde yorumluyor. "Tanrı inancını pratik kurtuluş sözüne bağlayan bir devlet aygıtıyla birlikte vatandaşlar ve eşitlerden oluşan bir topluluğun yaratılması için başlangıçta sınırlı ve görünür olan dünyevi bir kurtuluş fikrinin araçları oluşturuldu" (Smith, 2002, s. 175- 176). Modern ulusun oluşumu aslında bir zihinsel

dönüşüm olarak da ele alınabilir. Bu sürecin sonucunda ilahi olandan soyutlanmış modern ahlak anlayışı doğmuştur. Bu yeni ahlaki vizyon din savaşlarına tepki olarak ortaya çıkan doğal hukuk kuramlarında ortaya çıkar (Taylor, 2014 s.191). İlahi olandan soyutlanmış ahlaki vizyon, modern ulusun oluşumunda belirleyici olmuştur. Aynı zamanda *sözleşmelerle* beraber meşruiyetin kaynağı halka intikal etmiştir ve "kitleler, tarihin itici gücü" haline gelmiştir. Binaenaleyh din dışı ahlaki görüşün vuku bulması sonucu ahlak kaynaklarının çeşitliliğinden söz edilebilir.

Ahlaki düzenin dönüşümü toplumsal yapıyı, toplumsal tahayyülü de dönüştürdü. Sonuç olarak bireyin *özkavrayışı*'nın deyişmesi ile sonuçlandı. Bu deyişimi Taylor ahlaki düzenin değişmesi olarak açıklamakdadır. Taylor (2014)'a göre; "modern ahlaki düzen fikri modern öncesindeki tanrının takdirinin aksine, insanın iradesiyle egemen kılınır. Bu dönüşümün kaynağı olarak da modern öncesi dönemde var olan *tamamlayıcılık* ilkesinin aksine insanların birbirine hizmet ilkesince bağlanmasında yattığını açıklıyor (s.191-205).

Ahlak kavramı modern dönem açısından önem arz etmektedir, birçok düşünür ahlak kuramı üzerinde durmuştur. Durkheim de modern dönemde ahlak konusunda yaşanan dönüşüm ve ulus oluşumunda etkisini ele almıştır. Durkheim (2010)'e göre;

> Ulusların karakteristiğini, dinden, ilahi olandan arındırılmış ahlak eğitimi ve bu eğitim neticesinde yetişecek birey oluşturmaktadır. Rasyonel, akla dayalı ahlakın oluşturulması "ilkel toplum"ların aksine insanların birbirilerine karşı olan görev ve yükümlülükleri Tanrı'ya karşı görev ve yükümlülüklerinden daha önemlidir. Ahlak disiplini Tanrı için değil, insanlar için oluşturuldu. Tanrı sade bir "bekçilik" görevini yerine getirmelidir. Durkheim yeni bireyin ahlakın çeşitlendiğinin ve İncil'in sunduğu ahlaka kendisinin de bir şeyler ekleyebileceğinin bilincinde olması gerektiğini söylüyor (s.26, 28, 29, 35).

Yeni dönem bilimin/tekniğin etkisini artırması oranında din adamlarının yerini alan aydınların yükselişine şahitlik ediyor. Bu bağlamda piyasa ve devletin belirleyici güce dönüştüğünü görüyoruz. Bu durum ise Batı Avrupa'da gerçekleşen "üçlü devrim"in sonucunda gerçekleşmiştir. Bilimin farklı bir biçim olarak ortaya çıkması bilginin üretimini ve toplumsal tahayyülü değiştirdi ve seküler bir bakış açısı yarattı (Smith, 2002. s. 204-209). Hobsbawm (2003)'a göre;

> tarihin büyük bir bölümünde insan düşünürken dini terimleri kullanmak zorunda kaldı, ancak devrimlerle bu durum değişti ve "kamusal alan"a ussalcı, aydınlanmacı görüş hakim oldu. Sonuçta rahiblerin yerine yeni dinin kurucusu (instituteur) olarak anılacak ve din dışı yeni ahlak öğreten öğretmen sınıfı ortaya çıktı (s. 237-239).

Modern öncesi dönemde belli bir hiyerarşi mevcut idi: *Dua edenler, savaşanlar ve çalışanlar*, bunun tersine modern dönemle beraber "kitleler tarihin itici gücü" haline geldi. Bu kitlelerin ulusa dönüştürülmesinde yeni bilim belirleyici oldu.

> O halde yeni ulusal tahayyüllerin hedefi ve içeriği şudur: bütünleştirilmiş bir geçmişin ortaya çıkarıldığı ve bir müze tarzında yeniden sunulduğu tarihsel bir drama aracılığıyla, elitlerin ve halk kitlelerinin etnik birliğine ilişkin bir hayal sunmak ve böylece modern endüstrileşme ve bilimin yol açtığı tehlikeli düzeyde parçalanma ve yabancılaşma karşısında kolektif alın yazısını ve toplumun daha derin anlamlarını canlandırmaktır (Smith, 2002 s. 219-223).

Yaşanan dönüşüm sonucunda meselenin epistemik bir problem olmaktan ziyade sorunun varlık (ontolojik) temelli olduğu görülmekdedir. Çünkü modern öncesi dönemde varlık tehvid ilkesinden türetilirken, yeni dönemle beraber bireyin bilme istemine indirgenen varlık nosyonundan bahsediyoruz. Bu bağlamda Benedict Anderson ulusu hayal etmeyi olanaklı kılan kültürel gelişmeleri genel itibariyle ontolojik dönüşümle esaslandırmaktadır ve dönüşüm yaygınlaşmasını ise kapitalist matbaacılıkla bağlantılandırmaktadır. Anderson (2015)'a göre "ilk olarak kutsal yazı dillerinin ontolojik hakikata ulaşmaktaki ayrıcalıklı konumunun değişmesi; ikincisi, toplumun tanrının temsilcisi olduğu düşünülen hükumdarların etrafında örgütlendiyi fikrinin zayıflaması; üçüncüsü, iç içe geçmiş kozmoloji ve tarihin birbirinden ayrılması" ulusu hayal edilebilir kılan nedenler idi" (s.51). Wallerstein (2013)'a göre ise "Kapitalist dünya ekonomisinin siyasal üstyapısı olarak devletlerarası sistemin gelişiminin dışında veya öncesinde var olan siyasi varlıkların "ulus" olması gerekmezdi değillerdi de" (2013 s.102).

Ulus kurumunu ister etnosembolcü ister modernist bakış açısıyla inceleyelim, bir şekilde ilahi inancın zayıflaması vurgusu her iki tarafın da mutabık kaldığı bir konudur. Dolasıyıla modern ulusun oluşumunu inanç ve inançsızlık bağlamı dışında incelemek nitelikli bir sonuca götürmez. Ulusun modern dönemden önce de bir bağı var mıdır, yok mudur bu çalışmanın konusu dışındadır. Çünkü araştırma milliyetçilik üzerine teorik bir çalışma değildir. Taylor (2012)'a göre;

> Modern insan kendine has iyilik anlayışı buldu, iyi anlayışını oluşturdu, iyi kavramı insanın/bireyin kararlılığına dayandırıldı, Tanrı'nın konumu yaratılmışlara has terimlerle tanımlanan bir mutluluk anlayışına tabi kılındı yani insanın varlığının (ontoloji) amacının artık kendisi olan deist görüş eski görüşü dönüştürmeye başladı. Bu bağlamda deist tabiat ve mutluluk anlayışı klasik dönemdeki yüce kader inancının kabul edilmediği gündelik hayatın benimsenmesi ilkesine dayanır. Gündelik hayatın benimsenmesi hiyerarşik anlayışa karşı olmak anlamına geliyordu (s.45-417).

Artık tanrı'nın *özel takdir*le fert ve ulusların hikâyelerine müdahelesine yer yoktu ve tanrı'nın iyiliği kendini varlığın normal düzeninin insana/bireye sağladığı yararlarda tezahür eder. Tanrı, dünyanın işleyişine müdahelede bulunamayacağı gibi, *hakikatlere* akılla erişilebilineceğinden vahiy gereksiz hâle geldi. Dolayısıyla modern ulusun oluşumunu, bireyin yaratıcı ile olan ilişkisinin dönüşümünü irdelemeksizin anlamak zordur. Zira bu dönüşüm sonucu birey kendini yaratabilecek *sanatkâr* konumda görmüştür. Bu da kendini sanatın taklitçilikten *mimesis* yaratıcılığa geçerek kendi dilini yaratmasında göstermiştir. Artık dine/kiliseye bağlı insan anlayışı dönüşmüştür ve ulus biçimi bu boşluğu doldurmuştur. Ulusun oluşumunun temeli inanç ve inançsızlık arasındaki yer değişmedir.

> İnançsızlık ilk olarak bilimde ve kozmos tahayyülü sayesinde derinleşti. Materyalist düşünüş insanın iç derinliğine yöneldi. İnançsızlığın ikinci aşaması ise saf seküler zamandaki eşzamanlılığın ve eylemin etrafında kurulmuş -Pazar ekonomisi, kamusal alan, halk egemenliği rejimi gibi- toplumsal tahayyül formlarının giderek daha egemen hale gelmesiyle ilişkilidir (Taylor, 2014 s.432-434).

Ulusun oluşumu üzerine ortak kanı son iki yüzyıl içerisinde gerçekleşen dönüşümler sonucunda somutlaşmasıdır. Yaşanan bu kopuş, seküler siyaset, dini kendi belirlediği sınırlara hapsetmiştir. Modern insanın/bireyin dolayısıyla ulusun bir nevi antik felsefeden sonra Augustinus'la beraber Hristiyanlığın yani Tanrı'nın egemenliğine/inayetine geçen ulusun yeniden özgürlüğünü kazanması olarak yorumlanabilir. İnsanın kendi usunu Tanrı'nın yardımı, inayeti olmaksızın kullanabileceği düşüncesinin hakim kılınması sonucunda ulus doğmuştur. Yani ulusu oluşturan koşullar *İnsan Nedir?* sorusuna ulusun yardımıyla bireyin kendisinin cevap verebilecek duruma gelmesidir. Ulusun oluşması/inşası sürecinde dünyevileşme önem arz etmektedir.

> Kültür ve sembollerin din etkisinden kurtulması aynı zamanda seküler bir bilinç oluşturdu. Batıda dinin dünyevileşmesi neticesinde Kilisenin kutsallık kavrayışına rakip ve yerel/milli dillerde din kavrayışları ortaya çıktı. Protestanlık bunlardan en önemlisi idi, hatta Weber'e göre en belirleyici olanıdır. Bu anlayışa göre Tanrı dünyayı yarattı ancak kutsallıktan (sır, mucize ve büyü) mahrum bir dünya var artık (Berger, 2015 s.192-205).

Ulus, içerik itibariyle moderndir, ulus demek hikâyeden kopmak, romanla *eşzamanlılık* kavramıyla var olmaktır. Burada kendiyle başbaşa kalmış bireyin kendinden başka kimsenin bilmediği "hikâyesini" dinliyoruz, matbaa'nın icadı da bu durumu yaygın hale getirdi. Modern dönem tekniğin doğa üzerindeki tahakkümü olarak kabul edilir ve bu "teknik tahakküm" insanın bilgiye erişme özgürlüğünün

sonucudur. Ulusu bu bağlamda değerlendiriğimizde bireyin rasyonel bağımsızlığa erişmesiyle doğrudan ilintili olduğu ortaya çıkar. Milliyetçiliğin temel ilkelerinden biri siyasi iktidarların onlara tabi olan halkın iradesini yansıtması fikri idi. Bu, egemenlik hakkının halka, ulusa intikal etmesi demek idi, meşruiyetin halktan çıktığı fikri her ne kadar antik Greko-Roman dönemden etkilense de ulus biçimi şeklinde tezahürü modern dönemde gerçekleşmiştir. Diğer taraftan Batı'da gerçekleşen devrimler siyasi iktidarın toplumsal örgütleniş biçimini dönüştürdü. Ancak milliyetçiliği dolayısıyla Avrupa'da gelişen devrimlerle insanların kutsal metinlere hiyerarşiden bağımsız şekilde başvurması sonucunda gerçekleşti. Netice itibariyle halkın meşruiyetin temel aktörü haline gelmesine neden oldu (Calhoun, 2009, s. 95-110).

Modern ulus öncesi dönem genellikle hetorejen cemaat yapılarının olduğu dönem olarak ele alınmaktadır. Ancak kutsiyet bağlamında din dili olan Latincenin belirleyiciliğini ele aldığımızda, dini cemaat üzerinden bir homojenliğin olduğunu gözlemleyebiliriz. Ulusun getirdiği homojenlik ise ilahi olana inancın dönüşmesi doğrultusunda dini ve dünyevi otoritelerin ayrılması sonucunda farklı bir cemaat yapısının oluşması idi.

> Ulusun geleneksel hiyerarşi ilkesi yerine eşitliği/özgürlüğü savunması, ulusun kendi kendini yönetmek talebi, kendini tanımlama, egemenlik gibi talepleri ulusu demokrasi safına yerleştirmektedir. Ulus inşası *Nation building* süreci devlet tarafından yönetildi ve dinsel içeriğinden ayrıştırdı ve dini ilkeyi siyasete tabi kıldı. Netice itibariyle milliyeçilik geleneksel toplumun başat belirleyicisi olan dinin karşına modern siyasal meşruiyet kavramını çıkarmıştır ve bu özellikleri ile demokrasi ile bağdaşmaktadır (Zawadzki, 2010 s.215-223).

Modernist perspektifi benimsemiş Jafflet (2010)'a göre;

> Gellner ulusu geleneksel toplumların sanayi toplumlarına "dönüşmesi" sonucunda ortaya çıktığına dikkat çekiyor. Gellner *nation-building* ekolünü temsil etmektedir ve ulusun modern sanayinin, kapitalizmin gereksinimi için hetorejen bir toplumdan homojen bir ulus yaratılması olarak tanımlamaktadır. Bu kültürel homojenleşmeyi yüksek kültür (High Culture) olarak tanımlar (s. 338-41).

> Yeni dönemde ticaretin yeni değer kazanması, romanın doğuşu, aile anlayışlarında da değişim yaşandı. Ticarette yaşanan değişim sonucu toplumsal oluşumun temelini oluşturan aristokratik şeref, şan yerine gündelik yaşamla ilgili eylemlere vurgu yapılmaya başlandı. Romanın doğuşuyla "eşzamanlılık" kavramı vücut buldu. Okuyucu (birey) zamanın nesnelleştirilmesinin edebiyata etkisi sonucu bir gözlemciye dönüştü. Yeni dönemle beraber evlilik ve aile de dönüştü, aile kurumunda gizlilik ön plana çıkmaya başladı. Aile hayatındaki bu devrim ahlaki boyutla kişisel özerklik iddiasının yansımasıdır. Dolayısıyla daha kişisel (aile) mahremiyet talebi ortaya çıktı (Taylor, 2012, s.433-441).

Ulus kavramına farklı yaklaşımlar da sözkonu, bu bağlamda Balibar ulusu kapitalist üretim ilişkilerinden çıkarsamıyor. Balibar (2013)'a göre;

> Kapitalist üretim ilişkilerinden ulus biçimini "çıkarsamak" mümkün değildir. Çünkü parasal dolaşım ve ücretli emeğin sömürüsü belirli bir devlete bağlanamaz. Ulus ve ulus devleti oluşturan şey "saf" iktisadi mantık değil, sınıf mücadelesinin biçimleridir. Burada ulusun ayrıcalığı heterojen sınıf mücadelelerine hakim olma ve son kertede devlet burjuvazisinin kurulmasına müsait olmasıdır (Balibar, 2013, s.110-112).

Modern düşünce modern öncesi hiyerarşik yapıya karşı insanı/bireyi özgür/egemen kıldığını varsayar. İnsanın/bireyin egemen kılınması yeni doğruların ve sınırlılıkların, sınıflandırmaların üretilmesi anlamına gelmektedir. Önceki dönemin (dinin) söyleminin yanlışlanması sonucunda modern ulus "hayal edilmiştir". Bu aynı zamanda bir "epistemic kopuş"tur ve sonuçta insan/birey merkezli olduğu varsıyalarak ortaya çıkan bu biçim sorgulanabilir, yanlışlanabilir değildir. Belli sınırlar dahilinde yaşayan halkın (ulus) hepsini kapsadığı iddia edilir ve bu doğrular modern devletin herkes için geçerli ve zorunlu kıldığı eğitim, askerlik vs. kurumları ile halka benimsetildi.

Kaynakça

Anderson, B. (2015). *Hayali cemaatler*. (Çev. İ. Savaşır). İstanbul: Metis.

Balibar, E. & Wallerstein, I. (2013). *Ulus, ırk, sınıf*. (Çev. N. Ökten). (5. Baskı). İstanbul: Metis.

Berger, L.P. (2015). *Kutsal şemsiye*. (Çev. A. Coşkun). (5. Baskı). İstanbul: Rağbet.

Bumin, T. (2016). *Tartışılan modernlik: Descartes ve Spinoza*. İstanbul: Yapı Kredi.

Calhoun, C. (2009). *Milliyetçilik*. (Çev. B. Sütçüoğlu). (2. Baskı). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.

Cassier, E. (1997). *İnsan üstüne bir deneme*. (Çev. N. Arat). İstanbul: Yapı Kredi.

Diecckhoff, A. & Jaffrelot, C. (Ed.). (2010). *Milliyetçiği yeniden düşünmek*. (Çev. D. Çetinkasap). İstanbul: İletişim.

Durkheim, E. (2010). *Ahlak eğitimi*. (Çev. O. Adanır). İstanbul: Say.

Ernest, R. (2016). *Ulus nedir?*. (Çev. G. Yavaş). İstanbul: Pinhan Yayınları.

Hobsbawm, E. (2003). *Devrim çağı*. (Çev. B. S. Şener). (3. Baskı). Ankara: Dost.

Smith, D. A. (2002). *Ulusların etnik kökeni*. (Çev. S. Bayramoğlu). Ankara: Dost.

Taylor, C. (2006). *Modern toplumsal tahayyüller*. (Çev. H. Koyukan). İstanbul: Metis.

Taylor, C. (2012). *Modern benliğin kaynakları*. (Çev. S. A. Baş). İstanbul: Küre.

Taylor, C. (2014). *Seküler çağ*. (Çev. D. Körpe). İstanbul: Türkiye İş Bankası.

Touraine, A. (1994). *Modernliğin eleştirisi*. (Çev. H. Tufan). İstanbul: Yapı Kredi.

The Ideological Perspective of Right-Wing Parties in Modern Europe

Wara Yusuf Abubakar*

Abstract: The article uses the concept of ideology as an instrument of parties' classification to categorize the right-wing party families in modern Europe, using some specific examples as case studies. I divided the right-wing parties into five distinct classes: Populist, Centre, Extreme, Radical and Neo-Liberalist rights. Then select and place some renowned right parties in the continent in to a particular category and analyzes the reasons for such placement and categorizations. In as much as there is a significant rise of the right-wing parties in Europe, the behaviors of most parties remain unclear to be place in a particular class of right or otherwise- as they seems to possess numerous ideological views, a reason that makes ideological criterion a cumbersome tool for parties' classification. The article adopts both quantitative and quantitative approaches of data analysis to identify the types and rate of ideology of each right-party type- populist, center, radical, extreme and neoliberal. The article shall indicate the significant differences between the classes of the right parties' base on their attitudes and believes towards the contemporary issues such as anti-system, anti- Immigrants, Islamophobia anti-Europe union and xenophobic in European society.

Keywords: Ideology, Right-Wing Parties, Populism, Neo-Liberalism, Modern Europe.

* Postgraduate, Gazi University, Department of Politics and Social Science, Beşevler-Ankara.
Contact: wara98@yahoo.com

Introduction

In modern day Europe, the trend of party movement is tilting towards the right with significant impact arising from the ideological nature of the different types of the rightists. The emergence of different form of political and social ideologies led to the birth of both natural and artificial transformation and changing of the class of parties from one angle to another in modern day Europe. Ideology is tightly connected with a party's behaviour, action and successes. The main argument is that ideology plays an important role in framing partisan strategies in the delicate and increasingly prominent field of social politics. Ideological change reflects not only exogenous socio-economic transformations but also endogenous and relatively autonomous epistemic dynamics that bridge intellectual and partisan arenas (Ferrera, 2014, p. 1).

This article tends to identify the various notable right-wing parties' ideology observing European political change in modern day politics. Current idea and project of unification and re-integration of East and Western Europe; as well as the significant changes in the contemporary European democracies offer a new pan-European study deduced from the ideological and psychological change of the people and subsequently the ideological variation of political parties in the continent.

In any case parties rise and diversified themselves based on the existing occurrences and happenings around them. This is the bedrock of their classification into different family categories. Whereas the competitive model of parties emphasizes their capacity to adapt and adopt ideological positions in the light of the values, opinions and attitudes of their target electorates, the party family approach emphasizes the extent to which parties are institutional bearers of ideological traditions transmitted over time (Flood and Simon, 2007, p. 4-5). It is on these philosophies that parties are identifying as right, centre or left.

As a result of changing attitudes in today's Europe, the parties' philosophy are also changing, this gave the room for the emergence of some certain behaviours such as anti-system, anti- Immigrants, xenophobic etc. which justified the existence of right-wing parties. The right-wing parties were divided into substructures depending on how softly or hardly have they responded to the existing attitudes.

This article adopts quantitative approach of data analysis to identify the types and rate of ideology of each right-party type- populist, canter, radical, extreme and neoliberal. The article shall indicate the significant differences between the classes of the right parties' base on their attitudes and believes towards the contemporary issues of the European society.

The Concept of Ideology

Generally, ideology is a sociological concept that means ideas, attitude, belief and reasoning of individual in a particular community. The term itself was used during the great terror of French revolution and it was coined by Antoine Destutt de Tracy in 1796, through assembling the word "idea" from Greek and "logy". His attempt was to form a rational system of ideas to oppose irrational behaviour by forming "idea of science.

Ideology becomes use concept in today's field of social sciences and is defined in different terms and perspectives. According to Charles Blattberg ideology is the role in which ideas play in human-social interaction; For Willard A. Mullins an ideology an ideology is composed of four basic characteristics: it must have power over cognition, it must be capable of guiding one's evaluations; it must provide guidance towards action; and it must be logically coherent. For Terry Eagleton ideology is defined as body of ideas characteristic of a particular social group or class.

The Terry definition of ideology is classical to the parties' ideology; parties in everywhere behave in the body of ideas characteristics of the people of their community, his perception on ideology is connected with political ideology since it identifies "body of ideas, characteristics of the people in society", ideas which help to legitimate a dominant political power; false ideas which help to legitimate a dominant political power and as a systematically distorted communication."

In the contemporary politics, most parties' ideas are based on the Terry phrases such as "features of social groups; false ideas and systematic distortion" to gain momentum and win elections or at least to draw attention of the large society. We can venture to identify these notions as the modern day *Political Ideology*.

By political ideology we mean body of attitudes and values that determine the nature of political parties and societal political variations. Political ideology is defined connected to political parties' contestation by referring it to processes and institutions turning on the quest to control the state machinery (or, analogously, other organizations but let us put such analogous usages to the side). In most democracies, this means an orientation to political parties, as these are the organizations that have arisen to pursue such a quest (Martin, 2015).

Political ideology is rigorously defined by wikepedia:

> as a certain ethical set of ideals, principles, doctrines, myths, or symbols of a social movement, institution, class, or large group that explains how society should work, and offers some political and cultural blueprint for a certain social order. Political ideologies are concerned with many different aspects of a society, including (for example): the economy, education, health care, labor law, criminal law, the justice system, the provision of social security and social welfare, trade, the environment, minors, immigration, race, use of the military, patriotism, and established religion.

However, political ideology was classified as having two dimensions: Goals and Methods. While goals determine how society should work, methods, indicate the most appropriate ways to achieve the ideal arrangement. These methods are responsible for determining political spectrum that is significant in classifying parties into different classes. In most cases, political strategies of the politicians can also lead to determining the nature of political party whether right, canter, left or populism. This is because there is divergent opinion and interest in every democratic society that account for the shared ideological and political structure which maintain together these variant associations and ideas and turns them into a collective actor with a distinct political identity (Talshir, 2002, p. 17-20). The political identity then become a tool for the societal political action and inaction that resulted to the various divisions in the community. This is easily possible if the people become addicted to some certain ideologies. Ideologies are like a laminated board. You can't untie the bundle. You need fewer institutions to hold together people who already agree (Noel, 2011, p. 15-17). Noel further outlined how ideology and party are connected; he states that while ideology shapes the issue space, party operates on it. According to him a party might have a reason it wants power and that reason might be an ideology. The ideologues want to make their ideology be the party's purpose, ideologues can influence activists, other actors within the party to force the party to go long and party leaders who are indifferent on policy have reason to go along with an ideology. This is a typical indication that ideology greatly affects the parties' type, structure and behaviour, may it be right, left or centre.

Populist Right Ideology

Populist or pro masses party strongly stand against elite action and inaction in the society, so, it draws its own ideologies by proposing peoples oriented policies while trying to guide the system from the infiltration of the powerful- such as corrupt and authoritarian. The electoral success stories of the populist parties and the rate at which the major European historical parties such as the socialist, liber-

als, greens, social democrats and Christian democrats are losing votes testify the change of political ideology favouring the right-wings in the continent.

With the growing risk of poverty and unemployment in some section of the continent coupled with unchallenged and continual reoccurrences of economic crises, the populist adherent politicians were able to "objectively or subjectively" create a series of both 'rightful' and 'falsehood' ideologies and are marching on towards and even beyond their current political strength. Obviously, the failure of the leaders to curtailed economic and financial crises reinforce the anti-European arguments by accusing the European elite of complicity with globalization, or by stigmatizing "technocrats" who, they claim, are under the command of international capitalism whose objective is to relay its ideological and political message and policy. This anti-globalization, anti-capitalist and anti-European rhetoric is widely present in the discourse of extremist parties, from the right-wing nationalist parties to the extreme left anti-capitalist parties (Durant, 2013, p. 10-22).

Ideologically, aside what media say is necessary, populism can be studied as a set of values, arguments, opinions, not always expressed publicly, not always leading to an extremist vote, but which is seen as a reference to citizens' immediate environment (Durant, 2013). That is the concept itself is in most cases misused, misunderstood and misrepresented to mean something else instead of what it actually stands for. Therefore, identifying populism with "party Extremism" is wrong in my assumption and what I venture to term as *acceptance and adoption of modern-day media fabrication*. As far as I'm concern populism has nothing to do radicalism or extremity as it is accepted today, in fact the ideological nature of populism is to redefined liberal status base on the customs and tradition of the people, and it is adopted by even the government's agent to achieve societal order and political advantage by adherence to strict democratic rules, without any justification for violence and furthermore, distance themselves from any form of extremism. In fact, it is via democratic procedures that populism derives much of its success (Hastings, 2013, p. 8-10). However, this is not to draw populism far away from being a political style and a source for change based on the systematic use of rhetorical appeal to the people. And it is not to say that it does not contains some empty statement heterogeneous indignations: ethno-cultural, anti-tax, anti-elitist, Euro scepticism. But to do justice to the concept and make an in-depth analysis of its ideology shifting away from what is generally known.

Some parties in Europe may seems to assume the features of this empty statement such as the Hungary Hungarian Civil Alliance (FIDESZ) a party in power

that sponsored President Victor Orban victory, a person who mostly accused the current European Union policies and an anti- immigration figure. In one of his speech is classified EU as weak to face the current challenges of the continent. According to him "Today Europe is a fragile, weak and sickly as "a flower being eaten away by a hidden worm" On immigrants he continue to pinpoint the danger it will posse to his people, as a pro-masses leader he promise not to allow that, in his own words "We shall not allow EU to force upon us the bitter fruits of its cosmopolitan immigration policy, we shall not import to Hungary crime, terrorism, homophobia and synagogue burning anti-Semitism. No immigrants riot here, and there shall be no gangs hunting down our women and daughters" (Orban, 2016). Other examples of populist parties in Europe are: Alternative for German-AFD, Denmark Peoples Party, Real Finnish Party of Finland. The so-called features of these parties that characterized them as populist party are only coined and use by their partisan group to translate them in to political regeneration projects by mobilizing the imagination of a virtuous people, who symbolizes the last repository of national values, ready to follow a strong leader who embodies the axioms of transparency, proximity, similarity and truthfulness (Hastings, ibid). We therefore, claim that such are not the true ideology of populism, as stated above the true ideologies of populism is vigorously and lawfully proposing pro-people policy by adhering to the basic rules of democracy and distance itself from all form of extremism.

Centre Right Ideology

Centre or moderate right parties are also class of parties that are on the move in the contemporary European politics. It mainly composes of two party types as stated by National Democratic Institute of International Affairs, "Centre right ideology encompasses two modern day party families: Christian democrats and conservatives. Unlike their conservative counterparts, Christian democrats favour more social", in policy wise, *while generally believing in separation of church and state, members of the centre right usually believe that a society best functions when influenced by beliefs rooted in religious faith. They doubt the extent to which problems such as crime and poverty can be solved by social engineering. Safety nets and promotes non-government institutions, like the church, to provide social services.* However, the party family seems to be in the middle with the response to most European issues that are strongly condemned by their extreme and radical counterpart. For example, on immigration, although they worry about the treat it will has on national

security and national tradition; they are somewhat moribund on decisive action against it as do by radicals (NDI, 2008).

Identifying parties' typology in today's politics is done by two significant methods: ideology and propaganda. While propaganda is adopted by politicians and media to justify their falsehood assumptions in order to fulfil their personal interest; ideology is adopted by political scientists and policy analysis's to explain the political trends of the society. The typical ideologies of the moderation party or centrist against the general yearnings of the most public came into limelight long ago as the best, and only, alternative to the polarities of popery and fanaticism, it provided a safe haven from the dangers of arbitrary government. The very long shadow of the past was a constant reminder that tyranny, disorder, military rule, and false religion resided equally at either extreme (Montano, 2002, p. 27-31).

A typical current example is the Republican Party in France who presented a presidential candidate in person of François Fillon who is strict in bringing down Muslims Brotherhood and Islamic state. What makes it Centrist is its membership to the Centrist Democrats International and the actions of its 2017 presidential nominee Mr. Fillon. In one of his speech, although he seems to be anti-refugees, he is of the opinion of taken some decisive step to end what gave birth to refugees in the first place and he is admiring action of some foundations in assisting the refugees with shelter and medication around the world (Fillon, 2016). Major famous Centre Right Parties in Europe with centrists ideologies such as Economic Liberalism, Unionism, Conservatism and Liberal Conservatism are the Spain Peoples' Party (PP) whose presidential candidate Mariano Rajoy won election in 2011, Italy, Union of the Centre (UDC) and Portugal Social Democratic Party (PSD).

An important Center-Wing party in Europe is En Marche (On the Move), the party is nicknamed 'Association pour le renouvellement de la vie politique' ("Association for the Renewal of Political Life"), is a social liberal political party in France founded on 6 April 2016 by Emmanuel Macron, a former Minister of Economy and Finance, as well as a 2017 presidential candidate and frontrunner in the first round of the 2017 French presidential election (Wikepedia; 2017). Both the party's presidential candidate-Mr. Macron and the General Secretary-Richard Ferrand indicate their party's centrism by stating that their party is a progressive movement, uniting both the left and the right (Ferrand, 2017). The social liberalism, pro-Europeanism, third way and centrism ideological En Marche party's candidate became the frontrunner by scoring 8,528,585 which is %23.86 in the 2017 first round election, this is an indication that centrism is also on the rise.

Extreme Right Ideology

The extreme right parties' families have shifted away from behaving like a neo-fascist party since 1980; this was due to contemporary phenomenon in global politics. A while after, conservatism and fascism appear to be the major ideologies of the right albeit their obvious differences, while for the conservatives the recall to the past involves a codification and an assessment of stable and solid anchorage, for the fascists it constitutes just a platform on which to build the new order. (Ignazi, 2003, p. 21-27). The various features of these variables form the modern-day ideologies of extreme right parties, such characteristics includes: concerning social policy, the uneasiness with mass politics, the turnover of the elite, the break-up with formal rules and traditional institutions, the thrust for innovations, vitalistic activism, and warfare.

There is a argumentative and unclear method of identifying exactly which category a party belongs and therefore their exact ideological views continue to be lingering. Take Austria Freedom Party (FPO) for example, while majority of its opponent see it as extreme right party because of its anti-immigration, anti- Islamic view, the party presidential candidate Norbert Hofer, who won election in May, 2016 as the first right wing proponent persons to be a president in an European country since World War 11 (Ramirez, 2016), poignantly rejects the view of his party as extreme but rather prefer to see his party as Centre Right party with a lot of responsibilities.

The question here is what are those "responsibilities" Mr. Hofer is talking about? Of course, whatever they maybe may not be far away from the idea of xenophobia which will render it as extreme if the degree is somewhat high. As Ramirez reports the victory of Mr. Hofer was as a result of what analysts say that voters in the country are being heavily influenced by Brexit and the election of Donald Trump in the United States. A reason most analysist see it as having extreme right ideology.

Radical Right Ideology

Base on the general perspectives, radical parties adopt a heavy approach to redefine the current system. The difficulty in determining the radical right and even outlining their ideologies liaise with fact that most parties seems to behave as radical during election atmosphere as indicated by Wagner 'Parties may 'adopt' the position of the radical right in order to maximize their vote share and close down

the issue space occupied by the radical right' (Wagner and Meyer, 2017, p. 87). The basic ideology of radical party is based on liberal-authoritarianism that entails the position of reacting to immigration and integration policies in Europe.

Radical party family is seemed to be the most successful in the post-war Europe; this is due to the changing of significant factor in the continent. The parties in this family share a core ideological items that combines nativism, authoritarianism and populism. Mudde define Nativism as a xenophobic form of nationalism in which a mono-cultural nation-state is the ideal and non-natives are perceived as a threat to the nation. He defines authoritarianism as an idea that entails a strict belief in order and its stringent enforcement within society through discipline, law and order-based policies. He finally defines populism as a thin ideology that considers society to be essentially divided between two antagonistic and homogeneous groups, the pure people and the corrupt elite, and wants politics to reflect the general will of the people. He conclude that the combination of all the three defines the populist radical right family (Mudde, 2014, p. 218).

Considering the above features, I venture to classify the National Front Party in France, The United Kingdom Independence Party- UKIP and Swiss Peoples Party, The Radical Party in Italy as types of Radical Right Parties. Analysing the speech of some leaders of the above mention parties one will one will have no option but to classify them as radical right-wing populists. Taking one of the speeches of the French National Front Party's leader in person of Mrs. Le Pen, one may be analysing it as both energetic and provocative. She proposed strong anti-immigration, economic policies and ardently accuse both the leadership of EU and her country's president- Mr. Holandia as having selfish policy. In her words:

> (referring to Mrs Merkel) Your model is to become a servant of the USA, austerity, disloyal competition, massive spying on citizens, social dumping, migratory submersion. I represent another model. That unites Europe's people. One of independence of a Europe of nations in a multipolar world. Of intelligent protectionism, of individual liberties. Of the defences of our safety and our identity by a total stop of mass immigration.

She moves further to critically criticize and insult the EU's leadership and her country's leadership style. "I am here the voice of the free Europeans. Of our sovereign nations that show their back to the European Union because they want nations. I am a representative of the French people who turn their back on you Mr. Hollande like they turned their back on Sarkozy because they are fond of France (Pen, 2017).

The UKIP new leader Mr. Paull Nuttall has indicated his need to take 'firm' immigration control to protect innocent victims not 'career criminals'. His usage of the words firm and criminals is pinpointing the need to act radically in achieving his party's aims and objectives. The former leader of the party, Mr. Nigel Farage's action and inaction in both speech and body languages show that UKIP is tilting towards if not radical populist radical right party. Speaking at Freedom Centre in US, because of the successful realization of Brexit and winning of Donald Trump in the same year of 2016 he refer to the year "the year of revolution" He went further to analyse the failures of most left-wing and EU which according to him the ordinary people in UK supported Brexit as they got enough of open door mass immigration, driving down their "wages" stopping them getting access to public services and experiences "social change" within their community the "life" they never experience before (Farage, 2016). He concluded his speech by saying he got UK out of European Union and he will get Europeans out of EU. Nigel anti-EU ideology is not only to transform the EU but to annihilate the body completely, a notion I found beyond the idea of a moderate or populist right.

The Neo-Liberal Right Ideology

Neo-Liberalism itself is generally defined as extensive economic liberalization policies such as privatization, fiscal austerity, deregulation, free trade, and reductions in government spending in order to increase the role of the private sector in the economy and society. The party that abide and act by these notions are classified either by the term 'new right' or neo-liberal party. However, Neoliberal theory argues that a free market will allow efficiency, economic growth, income distribution, and technological progress to occur. Any state intervention to encourage these phenomena will worsen economic performance- these are the ideological philosophy that some parties base their assumptions on and are doing everything possible to defend it.

Some certain examples of neo-liberal rights can be seen in Europe. For example by ideology the Danish Progress Party in Denmark can be classify as neo-liberal right party because of its deregulations policies, an idea that is one of the bedrock of neo-liberalism. The party calls for "the gradual abolition of income tax, the disbandment of most of the civil service, the abolition of the diplomatic service and the scrapping of 90% of all legislation." Its privatization approaches such as abolition of income tax, drastic reduction of bureaucracy and calling for Denmark

to trade throughout the world position it in no other place than neo-liberalist. A second example is Norwegian Progress Party, I see it a neo-liberal because of its strongly economic individualistic policy, while it also stands for removal of inheritance tax and property tax, it call for increased market economy. The party leader Mrs. Siv Jensen's interview with The Agenda TV indicates the neo-liberalistic nature of her party; she sees high taxation as bad policy and so calls for tax reduction. She indicates her party's trust in individualism to accelerate economic growth even without government interference (Jensen, 2010).

Conclusion

As the world is changing faster in both political and social aspects, so are the 'real' ideologies of political parties fading away. What is been described today as parties' ideologies are not their real ideology but some 'noise' political motivating factors which are concocted and manipulated by politicians and media to gains some certain momentum interest, either to win an election or serve as weapon of mass obstructions for some particular invincible groups.

Even though, ideologies are used as instruments of control in contemporary politics, and off course are on the decline from the current parties, we cannot rule out their existence to some extent among even the major parties in EU. We have seen several parties that are classified based on their ideology: populist, centre, extreme, radical and even neo-liberalist rights. But the major problem with classifying a party to a particular group is that most of the parties if not all may have different kind of ideologies and change their philosophy and ideology base on the existing circumstances. They are like chameleon that accommodates itself to her new environment and situations.

Take Forza Italia in Italy for instance, although it's by principle a centre-right political party, it possess liberal- social-conservative- religious notions: Catholic Social Teaching, Social Market Economy and Centrality of Individual. These notions make the party a wind vane turning to the ideological directions that the 'nature' presents.

In spite of these difficulties, this article has analysed and classified the ideological nature of right-wing parties, using relevant examples in modern day Europe. The populist right wing parties' ideologies generally stand for the betterment of the people and call for fight against authoritarianism and dictatorship of the elite bourgeoisie against the proletarians.

The article also made an in-depth analysis of the nature of centre-right party, a moderate party that tries to address the societal issues with light fair view. The Republican Party in France, although anti-refugee advocate for a solutions to what created the refugees in the first place. This is the view of its leader François Fillon. Growing further than Republican France Party are the extreme right party families, Austria Freedom Party shows intensive hates for immigrants and possess a significant level of Islam phobia little less than their counterpart - the radical right party families such as French National Front that has rigorous anti-EU, anti-immigrant view as the leader of the party Mrs. Le Pen usually advocates.

The neo-liberalist right party somewhat shifted away from its right families ideologies to a more reasonable and beneficial "economic growth" attitudes. The party family tends to be anti-system's economic and tax policies and calls for economic transformation through tax reduction, centrality of economic individualism. Norwegian Progress party is a typical example of this typology.

To sum up, although there are numerous ways to classify party families, I have focused on the ideology of parties to identify the category right-wing parties belong in modern Europe. Other classification criteria such as numerical as identify by Mudde can also be an excellent way to classify parties' especially as most European countries have had multiparty systems since 1940's, and this has not changed. But two two-party systems do exist in Europe and are quite stable-Malta and UK.

References

Clarke, S. (2017). French presidential election 2017 full results and analysis. May 21, 2017. The guardian: https://www.theguardian.com/world/ng-interactive/2017/may/07/french-presidential-election-results-latest.

David, A. (2011). *Inside the radical right: The development of anti-immigrant parties in Western Europe*. New York: Cambridge University Press.

Durant, I. (2013). *The rise of populism and extremist parties in Europe*. Brussel: The Spinelli Group.

En Marche, https://en.wikipedia.org/wiki/En_Marche!

Farage, N. (2016, November 28). UKIP nigel farage mep speaks at the freedom center conference. In U.S. Retrieved April 17, 2017, from You Tube: https://www.youtube.com/watch?v=nqcQ6l-mOTM4.

Ferrand, R. (2017 Feb. 13). Les 4 vérités - Richard Ferrand, Retrieved April 24, 2017 from https://www.youtube.com/watch?v=OWUpjKBL0hM.

Ferrera, M. (2014). Ideology, parties and social politics in Europe. *Journal of European Politics, 37*(2), p. 420-438.

Fillon, F. (2016, November 29). French Republican candidate, Fillon, on Islam and geopolitics. Retrieved April 16, 2017, from You Tube: https://www.youtube.com/watch?v=7GcjSPtmVw4.

Flood, C. (2007). Ideological Factors in Party Alignments on the EU: A Comparison of Three Cases. Paper presented at EUSA Tenth Biennial International Conference, Montreal, May 17 - May 19, 2007, p. 4.

Hastings, M. (2013). The success of extremist party in Europe. Durant (Eds.). In *The rise of populism and extremist party in europe*, 2013, p. 8-10. Brussels: The Spinelli Group.

Heinisch, R. (2016). *Understanding populist party organisation: The radical right in Western Europe*. London: London.

Ignazi, P. (2006). *Extreme right parties in Western Europe*. New York: Oxford University Press.

Jensen, S. (2010, December 3). Siv Jensen: Not-so-Socialist Norway? Retrieved April 17, 2017, from You Tube: https://www.youtube.com/watch?v=FZ6ktmGc6uY.

Macron, E. (2017, April 24) Replay Integral- L'Emission Politique avec Emmanuel Macro (France 2) Retrieved April 24,2017 from https://www.youtube.com/watch?v=ksBfbaJM9Ys.

Martin, J. L. (2015). What is Ideology. *Sociologia, Problemas E Práticas,* 77, p. 9-31.

Montano, J. P. (2002). *Counting the moderates: Ideology, propaganda and the emergence of party*. London: University of Delware Press.

Mudde, C. (2007). *Populist radical right parties in Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.

Mudde, C. (2014). Fighting the System? Populist radical right parties and party system change. SAGE Journal , 218.

NDI. (2008, March). Manual on Political Party and Ideology. National Democratic for International Affairs.

Noel, H. (2011). *The coalition marchant: Political ideologies and political parties*. Wisconsin: Georgetown University Press.

Orban, V. (2016, March 18). Orban's historic speech puts Hungary on war footing. Retrieved April 16, 2017, from You Tube: https://www.youtube.com/watch?v=EbINrdyAXlE.

Pazzanese, C. (2017, February 27). In Europe, nationalism rising: After the triumphs of Trump and Brexit, right-leaning parties see paths to political power. May 21, 2017 Havard gazette: http://news.harvard.edu/gazette/story/2017/02/in-europe-nationalisms-rising/.

Pen, L. (2017, February 25). Le Pen destroys Merkel. Retrieved April 17, 2007, from You Tube: https://www.youtube.com/watch?v=VsORFr5sLGo.

Ramirez, L. (2016, November 29). Austria Elections Reflect Europe's Right-wing Surge. Retrieved April 16, 2017, from Voice of American News: http://www.voanews.com/a/austria-elections-reflect-europe-right-wing-surge/3616573.html.

Talshir, G. (2002). *The political ideology of Green Parties; From the politics of nature to redefining the nature of politics*. New York: Palgrave Machillan.

Wagner, M. (2017). *The radical right as Niche Parties? The ideological landscape of party system in Western Europe*. SAGE Political Studies Association, No. 87.

Sosyoloji

Exhibition Sojourners: Photography and Storytelling Project as a Tool to Increase Cross-Cultural Awareness among University Students
(Example of Uludag University)

Eva Mrekajova*

Abstract: The paper is composed of three parts: Firstly, it provides a general overview of challenges that international students face in a new country as well as a list of potential benefits of frequent contact with host nationals. Secondly, it analyzes the possible implications of limited interaction among these two groups via examination of international student's friendship networks at Uludag University and finally, a design for photography and storytelling project as a tool to increase cross-cultural awareness among university students is provided. For these purposes, in-depth, semi-structured interviews and photography sessions with 20 international students were organized. The interviews covered topics such as family background, friendship networks, decision to come to study to Turkey and the process of adaptation to a new culture. In accordance with the Bochner's (1977) "functional model for the development of overseas students friendship patterns" our findings have shown a strong preference for co-national friendships among international students what may have a direct impact on their future academic performance. Therefore, meaningful contact between international and domestic students should be facilitated by the responsible institutions. The aim of the exhibition Sojourners (*Misafirler*), created based on the interviews, is to make Turkish students understand better the backgrounds of international students and their different cultural perspectives as well as to promote cultural awareness and cross-cultural sensitivity on the campus.

Keywords: International Students, Turkey, Photography, Storytelling, Cross-Cultural contact.

* Master's student, Uludağ University, Institute of Social Sciences, Department of Sociology
Contact: mrekajova1@gmail.com, Dumlupınar Mah. Park Cad. No:9, Görükle/Nilüfer, Bursa

Introduction

Turkey has been for a long time characterized primarily as a sending country under the global scheme of student mobility. But its internationalization efforts date back to the 1990s and despite some fluctuations over the last couple of decades, the number of international students has been growing since 2004 (Özoğlu et al., 2015, p. 225). The trend of internationalization of higher education does not have only economic and political reasons. Researchers have shown that "diverse student populations provide unique social forums to foster intercultural development (Volet, 1999), reciprocal tolerance (Horne, 2003) and development of multicultural individuals" (Adler, 1974; Volet, 2004; via Dunne, 2013).

Similarly, focusing specifically on the host country students, Bruch and Barty (1998) suggested that "the student diversity broadens students' cultural horizons and promotes international understanding and cross-cultural sensitivity".

However, the other researchers have been warning that the mere presence of international students is not sufficient and there must be some meaningful contact first if the potential benefits of a multicultural environment are to be achieved (Dunne, 2013).

The present research is the first stage of a longitudinal study evaluating the contact and existing friendships of international students with Turkish nationals. Regarding the international students, our target group is international students who decided to pursue their university education instructed in the Turkish language, in its entirety in Turkey. Many of these students are coming to Turkey without any previous knowledge of Turkish language and are expected to master the language within 10-12 months before they start the university program of their choice. They had usually excelled in their respective countries and many of them had received one of the available scholarships in Turkey. Nevertheless, the statistics show that the success rate of these students is relatively low (e.g. less than 50% of students who were awarded scholarship between 1992 and 2009 were also able to complete their programs on time) (Özoğlu et al., 2015, p. 225). While some researchers attribute this situation to an ineffective selection procedure (Vural and Alkan, 2009), the others link it to a lack of planning and insufficient care and support for international students (Kavak and Baskan, 2001). While these may be some valid factors, our research is trying to assess the potential of frequent contact with host nationals as a predictor of international students' academic success.

This paper covers the first stage of our research. In its three parts, a general overview of the challenges that international students face in a new country, as well as some potential benefits of frequent contact with host nationals, will be outlined together with an analysis of possible implications of limited interaction among these groups via examination of international students' friendship networks at Uludag University. Finally, a design for photography and storytelling project as a tool to increase cross-cultural awareness among university students is provided.

Challenges of International Students and Benefits of a Frequent Contact with Host Nationals

Studying abroad is a great opportunity for professional and personal development but it also represents many challenges for international students the extent of which may not be known or fully grasped by their host national peers. Based on the current research, the problems faced by international students can be grouped into three main categories: the problems of living in a foreign culture (e.g. insufficient linguistic and cultural skills, discrimination, homesickness, loneliness, dietary restrictions, financial difficulties, accommodation situation, pressure associated with the role of "foreign ambassador", etc.), problems related to personal development in late adolescence and early adulthood and academic challenges and stressors associated with transition to a new school or university (Furnham & Tresize, 1983; Furnham & Bochner, 1986).

After the initial shock, international students need to find a way of coping and adapting to a new culture. Within the literature two distinct but related dimensions of adaptation, each predicted by different sets of factors, has been distinguished. These are: "socio-cultural adaptation and psychological adaptation" (Searle & Ward, 1990). Socio-cultural adaptation refers to the competence of handling daily life problems and social interactions in a new cultural context, whereas psychological adaptation reflects more on the psychological well-being of an individual (Searle & Ward, 1990; Ward & Kennedy, 1994). By the same token, predictors of psychological adaptation are personality variables, life-changing events, and social support, whereas, socio-cultural adaptation is predicted more by cultural distance, duration of residence, cultural knowledge and competence, and contact with host nationals (Ward, 1996; Ward & Kennedy, 1994; Wilson, Ward, & Fischer, 2013). We will now take a closer look at potential benefits of the contact with host nationals and possible consequences of the lack of it for international students in Turkey.

According to the current research, frequent contact with host nationals has been associated with fewer academic problems among international students (Pruitt, 1978); better socio-cultural adaptation (Ward & Rana-Deuba, 2000; Swami, 2009), sojourn satisfaction (Rohrlich and Martin, 1991) as well as lower levels of stress and better psychological adjustment (Berry & Kostovcik, 1990; Pruitt, 1978; Searle & Ward, 1990; Redmond & Bunyi, 1993). By the same token, Severiens and Wolff (2008) found that students who "feel at home, who are well-connected to fellow students and professors and who take part in extracurricular activities are more likely to successfully graduate from the university".

Moreover, interacting with local students has also been found to improve communication competency and to facilitate general adaptation to life in a host country (Ward and Kennedy, 1993; Zimmerman, 1995).

To assess the situation of international students in Turkey we decided to conduct an interview with 20 international students enrolled in a Turkish Course at the ULUTÖMER (*Uludağ Üniversitesi Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi*) in Bursa and to look into their friendships networks concentrating on their close friendships with Turkish nationals.

Friendship Networks of International Students: Example of Uludag University

The Bochner's (1977) "functional model for the development of overseas students friendship patterns", one of the first studies concerning friendship networks of international students, suggested that sojourners belong to three distinct social networks, each serving a particular psychological function: The "primary, mono-cultural network", consisting of close friendships with other sojourning compatriots (read as people from the same, similar or neighboring countries) functions as a setting to rehearse, express, and affirm culture-of-origin values. "Secondary or bi-cultural network", consisting of links with host nationals (e.g. the host country students, teachers, counselors etc.) has an instrumental function and it facilitates students' academic and professional aims. Finally, the third, "multi-cultural network" consists of friendships with other non-compatriot foreign students and its function is largely recreational; it provides students with the sense of companionship and social support based on the shared experience of foreignness (Ward, Bochner & Furnham, 2001). The study also suggested that international students prefer their co-national and multi-cultural friendships and

the relationships with host nationals are usually less developed (Bochner *et al.*, 1977; Furnham and Alibhai, 1985).

Our data collected after the first round of the interviews at Uludağ University in Bursa were in line with the abovementioned findings. Only 3 out of 20 interviewed students reported that their best friend is a Turkish national. Student's interaction with Turkish nationals was in general limited and the relationships utilitarian in nature lacking the intimacy of close friendships. Students were usually aware of possible benefits of interaction with their Turkish peers but the lack of Turkish proficiency and cultural distance (especially different religious backgrounds) made it difficult for them to form some closer bonds. Some students even perceived the signs of jealousy of domestic students against international students with scholarships. The lack of meaningful contact persisted even though the international students had been placed mostly in dormitories together with Turkish students. The latter confirms that the mere presence of the students from different cultures cannot guarantee a cross-cultural communication unless it is also facilitated and properly managed by the responsible institutions.

Further Implication of Limited Contact with Host Nationals: Call for Intervention

There are many further implications associated with the limited interaction of international and domestic students.

First of all, limited contact with host nationals deprives international students of an important source of culture learning and they may fail to acquire the social skills appropriate to a new culture. In our case, the international student's main (and in some cases the only) source of information about the local culture was the Turkish Course. However, the "culture learning in class" usually puts more emphasis on the strange and/or exotic of the target culture and the interpersonal aspects of the sojourn are often overlooked (Furnham & Bochner; 1982, p. 194). In comparison, the contact with host nationals provides direct insights into minds and behaviors of local people and put the new and unexplained behaviors into context what makes their interpretation and understanding much easier for a foreigner (Kim, 2001).

Secondly, there is a risk that international students will fail to acquire Turkish proficiency what can significantly influence their academic performance. Brown's

model of "optimal distance" (1980) for language learning, therefore, recommends synchronization of linguistic and cultural development. Otherwise, the learners may lose interest in mastering the language if they achieve adjustment to a new culture via nonlinguistic means of communication or fossilized forms of the language (Brown, 2000, p. 188). (Fossilization here means the relatively permanent incorporation of incorrect linguistic forms into a person's second language competence. (For more see Brown, 2000, p. 231) Indeed, Özoğlu's (2015) study has confirmed that the lack of language proficiency is one of the biggest problems of international students in Turkey. To remedy the situation, the period of international student's initial adjustment to a new environment should be full of stimulus forcing them to use the language in new and different situations on a regular basis. Again, this cannot be achieved if the contact with host nationals is so limited.

Finally, the lack of meaningful interaction among domestic and international students also represents a missed opportunity and a potential source of problems for students and/or institutions. As we stated at the beginning, the student diversity and a cross-cultural contact can have many benefits but the potential benefits should be clearly defined together with a strategy leading to their achievement. Otherwise, it may have the opposite outcome and instead of cross-cultural sensitivity it may contribute to stereotyping, hardening of prejudicial attitudes and intergroup hostility (Asmar, 2005; Henderson-King & Kaleta, 2000; Lerner & Nagai, 2001; Rothman, Lipset, & Nevitte, 2003; Wood & Sherman, 2001 via Dunne, C., 2013). It is clear from the example of - Uludag University and the cases of perceived jealousy that the presence of international students are not always understood properly by domestic students. The key point here is that the responsible institutions should take proper steps to facilitate and maintain the meaningful interaction among international and domestic students if they want to secure the benefits of a multi-cultural environment (Kimmel & Volet, 2012; Ujitani, 2006). The need for the intervention right from the beginning seems to be even more relevant considering the fact that once established, student's social networks do not necessarily become more integrated over time (Rienties & Nolan, 2014).

In the next part, a photography and storytelling project as a tool to promote cross-cultural awareness among university students will be introduced. It is also an attempt to stimulate a discussion about the possible solutions which could improve the situation.

Exhibition Sojourners (Misafirler)

The exhibition Sojourners *(Misafirler)*, has been inspired by the concept of "homophily" (Lazarsfeld & Merton, 1954), which seems to be one of the main barriers to intercultural contact. The "homophily principle" represents the hypotheses that given a free choice to interact with anyone of a variety of people, an individual will typically opt for a person whom they perceive to be similar to themselves (Rogers & Bhowmik, 1970, p. 528). The exhibition was created based on the interviews with 20 international students to make Turkish students understand better the backgrounds of international students and their different cultural perspectives and to show them that they may have something in common even with somebody from a different country.

Participants

The sample consisted of 20 international students enrolled in a Turkish Course at the ULUTÖMER (Uludağ Üniversitesi Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi) in Bursa. All of them, with one exception, had relocated to Turkey within 6 preceding months. Only one student had been living in different cities in Turkey for last 5 years. Participants represented 19 different countries including Afghanistan, Bosnia and Herzegovina, Chad, Djibouti, Egypt, Guatemala, India, Indonesia, Kenya, Liberia, Macedonia, Madagascar, Morocco, Myanmar, Syria, Tajikistan, Ukraine, Yemen. The sample generally included one respondent per country, with the exception of Egypt (n = 2). Overall, there were 10 female and 10 male participants. All, but 2 participants were identifying themselves as Muslims, other two were Christians. The age of the participants ranged from 18 to 28 years of age, with most participants being 18-19 years old. Three students were married and one of them had a child. Only one of the married students came to Turkey together with his spouse (she was pursuing her studies in a different city in Turkey). All participants were planning to enroll in one of the university programs in Turkey (mostly at Uludağ University in Bursa) the following academic year. All programs are officially instructed in Turkish. According to their programs, the participants were planning to stay in Turkey for 3 to 7 years. Three students were planning to start their doctor's and 3 of them their master's degree. The remaining 14 students were undergraduates. Most of the students were recipients of full scholarships covering their studies and living costs in Turkey. Only 4 undergraduate students had come to Turkey without any scholarship. They were relying mostly on the support from their families. Two of them started a part-time work as English teachers.

Participant's recruitment

The participants were selected in cooperation with the teachers of the ULUTÖMER in Bursa in an effort to provide the best representation of students from different cultural, ethnic and religious background. Another important criterion was the ability of students to express themselves either in English or Turkish, the working languages of our research.

Data collection: storytelling and photography

The interviews were initially planned to be conducted at the ULUTÖMER in Bursa between 14 April - 14 May 2017 but due to the late endorsement of the project the actual interviews took place between 03 - 28 April 2017. Semi-structured, in-depth interviews were conducted either in English or Turkish based on the preference of the participants. The list of topics and questions were given to all participants in their language of preference few days before the interview. They covered topics such as student's friendship networks, family background, decision to come to study to Turkey and the process of their adaptation to a new environment and culture. All interviews were recorded with the permission of the participant using the digital voice recorder and were transcribed via intensive back-and-forth listening process in a preparation for the compilation of student's stories. The length of each interview session was 25 min – 1,30 h and the range of each transcription was anywhere between 4 - 9 single-spaced typed pages.

After the interview, all interviewees were asked to bring the personal objects representing different aspects of their identities. Most of the students brought subjects representing their country, religion, family and friends or their hobbies and interests. Photographs of students' personal objects together with their portraits were taken with their permission and accompanied by student's narratives covering the following themes: family background, motivations to study in Turkey, cultural differences, friendship networks, perceived changes in their personalities and feeling at home in Turkey. All stories featuring in the exhibition were approved by the students themselves (see 2 examples in the Appendix).

The exhibition was displayed on the campus of Uludag University between 8-15 December 2017 and while it received some very positive attention, in general, we can say that it attracted mainly international students. This only proves that more needs to be done to stimulate the interaction among international and

domestic students and to create a platform for cultural exchange attractive to international as well as domestic students.

Conclusion

The current stage of our research and the exhibition Sojourners (Misafirler) has been showing that a timely intervention facilitating the interaction among international and domestic students is necessary to promote the cross-cultural sensitivity and a general satisfaction of international students in Turkey. As a next step, we are planning to conduct follow-up interviews with all 20 international students in January 2018 after the first completed semester of their respective studies and a questionnaire mapping the attitudes of Turkish students towards international students will be also distributed. This will hopefully give us a better understanding of the current dynamics of the relationship between both groups and their development after the transition from language preparation to actual university education. We also hope that our research will equip us with the sufficent knowledge to draft possible recommendations on how to improve the current situation. The findings of our research will thus serve as a valuable source of information for future policies dealing with international students in Turkey.

Appendix
Exhibition: SOUJEURNERS (MİSAFİRLER)

(2 examples)

India, Female, 22 years

Ben Hindistan'ın en kuzeyinden Cammu ve Keşmir Eyaleti olarak bilinen yerden geliyorum. Keşmir'in üç büyük ili var: Keşmir'de çoğunlukla Müslümanlar, Cammu'da Hindular ve Ladakh'da Budistler yaşıyor. Bu nedenle çok fazla kültürel çeşitlilik var. Ben memleketimden geleneksel ipekli el yapımı bir elbise getirdim. Bileklik aynı şekilde el yapımıdır. Ailemin resimleri de var. Biz 4 kişiyiz, ben, annem, babam ve küçük erkek kardeşim. Annem ekonomi profesörü, babam da ihracat ve ithalat yapan bir işadamı. O hep çok seyahat ediyordu. 120'den fazla ülkeyi ziyaret etti ve 7 yabancı dil konuşabilme becerisine sahiptir. Hindistan'a yılda bir kez geliyor, yılın çoğu Afrika'da kalıyor. Ailemde erkek kardeşime kendimi en yakın hissediyorum. O, bu yıl Lisans eğitimine Malezya'da başladı. Annem bir akademisyen olduğu için çok otoriter bir kişidir. Biz çok programlı bir rutin içinde büyüdük. Her şey her zaman bizim için planlandı, sadece hafta sonları annenin gözetimindeyken dışarıya oynamak için çıkabilirdik. Hafta içi ise dışarıya çıkmamıza müsaade edilmezdi. O yüzden erkek kardeşimle beraber oyunları oynarken evde çok zaman geçirdik. Ailem her şeyin İslam sınırları içinde yapılması gerektiğine inanan çok muhafazakâr Müslüman bir ailedir ve ben de buna tamamen katılıyorum. Fakat benim düşünceme göre, herkes körü körüne uymakla kalmamalı, dinini kendi başına okumalı ve anlamalıdır. Ben Türkiye'yi ilk olarak kitaplardan öğrendim. Önce bir kitabı okudum ve daha sonra bu kitaba dayalı film ve belgeselleri izledim. Sanırım Türk tarihi hakkında pek çok Türk'ten daha çok şey biliyorum. Okurken müzik dinlemeye alıştım, çünkü zihnim okuduklarım ile şarkının sözleri arasında bağlantı kurar. Ben okuma sırasında dinlediğim müziğe göre okuduğum şeyleri hatırlıyorum. Son olarak, çeşitli ülkelerden hatıra olarak para toplamayı seviyorum. Çikolata ve dondurma yemeyi de severim, bu yüzden en sevdiğim çikolatayı da getirdim.

Türkiye'de Biyosistem Bilimleri bölümünde yüksek lisans yapacağım. Temel eğitim Hindistan'da çok iyi ancak devlet üniversiteleri hem sınırlı sayıdadır hem de çok öğrencileri rekabetçi olmaya iten bir sisteme sahiptirler. Türkiye'de olduğu gibi çeşit çeşit programlar mevcut değil. Bu yüzden yurtdışında yüksek lisans yapmak istedim. Ancak anneme ve babama eğitimimle daha fazla yük olmak istemedim. O yüzden burslu bir program ya da en azından öğretim ücretinden feragat ihtimali olan bir yeri arıyordum. Mevcut programları internette araştırırken Türkiye Burslarını buldum. Başvurdum ve kabul edildim. Türkiye'de okumak amacım olmamasına rağmen buraya gelmeden önce Türkiye hakkında çok şey biliyordum. Türkiye her zaman ekonomik, politik ve dini açıdan çok önemli bir ülke olmuştur. Tarih boyunca Türkiye her zaman yön gösterici ülke olmuştur ve onu takip eden diğer ülkeler vardı. Şimdilerde Müslümanların Batı kültürüne uyum sağlamaya çalışmaları benim için çok üzücüdür. Buraya geldiğimde bu yaşadığım en büyük şoktu. Türkiye'den çok şey bekliyordum ama buraya geldiğimde hepsinin Batılılaştırılmış olduğunu anladım. Ayrıca, Türklerin yabancılara açık olmadığını da düşünüyorum. Benim Türkçe anlamadığımı düşünen ve yabancı öğrencilerden şikayet eden Türk öğrencileri gördüğüm için böyle düşünüyorum. "Neden buraya geldiler?" ve "Hükümet neden eğitimleri için para ödüyor?" gibi sorular soruyorlardı. Küreselleşen bir dünyada yaşıyoruz, hiçbir şehir ve hiçbir ülke tek başına kalamıyor, bu yüzden herkes gidip farklı kültürleri öğrenmeli. Günümüz şartlarında bir gün Türkiye'de çalışıyor olabilirsiniz ve ertesi gün sizi başka bir ülkeye gönderebilirler. Kapalı fikirli iseniz, nasıl hayatta kalacaksınız? İnsan her kültürden olumlu bir şey almalıdır ancak bu şekilde gelişme sağlanabilir. Ben yeni bir yere çok kolay uyum sağlayabiliyorum çünkü genelde kimseden hiçbir şey beklemiyorum ve inançlarıma aykırı bir durum olmadığı sürece çoğunluğa uyuyorum.

Madagascar, Male, 19 years

Kültürümüzde fihavanana diye bir kavram var. Bu kavram misafirverperverlik, başkalarıyla bir aile gibi olmak ve birbirine yardım etmek gerektiğini ifade eder. Ben Madagaskar'lıyım. Madagaskar Afrika'da büyük bir adadır. Türkiye'de İktisat bölümünde Lisans programında okuyacağım. Benim bu maceram yurt dışına gitmek ve okumak fikri ile başladı. Madagaskar öğrencilerinin çoğu Türkiye'de veya İslami bir ülkede okumakla ilgilenmiyorlar. Genelde Almanya'yı veya Fransa'yı tercih ediyorlar. Ben Türk burslarını öğrendiğimde bunu ilginç bir fırsat olarak gördüm. Bursu kazandığımda annem benim gitmemi istemedi. Ülkemde Müslüman ülkelerin çok iyi bir üne sahip olmadığı için tehlikeli olacağını düşündü. Ama ben gelmeye karar verdim. Madagaskar'daki bazı insanlar Müslümanların kötü insanlar olduklarını düşünüyorlar ancak ben buraya geldiğimde insanlar bana çok samimi davrandılar. Bazılarıyla konuşmaya başladıktan sonra beni çay içmeye çağırdılar. Şaşırdım ve görüşlerim çok değişti. Yurtdışında okumak benim için hem çok büyük bir değişiklik hem de bir meydan okumadır. Ailemi de çok özlüyorum. Ülkemde herkes internet erişimine sahip değil ve Madagaskar'ı telefonla aramak çok pahalı. Bursumu aldıktan sonra bazen onları arama imkanım oluyor. Buradaki en iyi arkadaşım Edilo, o da Madagaskar'dan geliyor. Benim yakın Türk arkadaşım yok. Henüz Türk diline yeterince hakim değilim. Çat pat Türkçe konuşuyorum. Bu yüzden Türk arkadaşlarımla birbirimizi iyi anlayamıyoruz. Umarım ilerleyip derslerimde başarılı olacağım. Ailemde hiç kimse eğitimini bitirememiş, üniversite mezunu yok. Ben ilk olmak istiyorum. Hatta okulumu bitirdikten sonra burada kalabilirim. Kültürümüzde böyle bir şey var: Eğer yurtdışına çıkma şansımız varsa, çıktıktan sonra artık geri dönmüyoruz.

Ülkemde birçok Hristiyan mezhebi var. Benim mezhebim Yedinci Gün Adventist Kilisesi. Ailem ve dedelerim adventistti, bu hayatım boyunca tanıdığım tek din. Tanrı'ya inanmakta ve hayatımı sürdürmekte bana yardımcı oluyor. Ülkemdeki insanlar din hakkında sorular sormazlar. Buradaki insanlar ilk olarak bana nereli olduğumu soruyorlar. Bazıları Yemen'den veya başka bir Arap ülkesinden geldiğimi düşünüyorlar. Sonra dinimi soruyorlar. Bazen Hristiyan olduğumu söyledikten sonra atmosfer tamamen değişiyor. Bazıları beni İslam'ın doğru yol olduğuna ikna etmeye çalışıyor. Madagaskar'da İslam'ı hiç duymamıştım. Bu durum beni biraz sinirlendiriyor çünkü onlar İslam'ın hakikat dini olduğunu söyledikleri zaman benim dinimin yanlış olduğunu ima ediyorlar. Yurdumda bir arkadaşım da bana zaman zaman Müslüman olup olmadığımı soruyor. Ama ben inancımı yaşamaya devam ediyorum. Bursa'da hiçbir adventist kilise yok, ancak benim inancıma sahip bir grup var burada. Onları internetten buldum ve her Cumartesi günü buluşuyoruz. Orada sadece yabancılar var. Grupta hiçbir Türk yok. Bu grupta İngilizce kullanırken, memleketimdeki kilisemizde Fransızca kullanıyoruz. Yahudilik'te olduğu gibi dinimde benzer bayramlar var. Bizde Pesah Bayramı denen bir şey var. Bu sene Pesah Bayramı'nda İzmir'e gittim. Orada Burundi'den gelen, adventist bir arkadaşım var. O burada evlendi ve düğününden önce Pesah Bayramını birlikte kutladık. Bu benim için çok farklıydı çünkü daha önce hep ailemle kutluyordum. Dinimle ilgili sorulan tüm sorular biraz rahatsız edici oluyor. Bu yüzden şimdi bazen gerçek dinimi söylemiyorum bile. İnsanların Müslüman olduğumu düşünmelerine izin veriyorum çünkü aksini söylersem ne geleceğini duymakla ilgilenmiyorum. Dinimin farklı olduğu ve ailem yanımda olmadığı için de Türkiye'de kendimi evde hissetmiyorum.

References

Berry, J.W. (1992). Acculturation and adaptation in a new society. *International Migration*, *30*, 69-85.

Brown, H.D. (2000). *Principles of Language Learning and Teaching* (4th ed.). Addison Wesley Longman Inc.

Berry, J.W. (1997). Immigration, acculturation and adaptation. *Applied Psychology: An International Review*, *46*, 5–68.

Berry, J.W., & Kostovcik, N. (1990). Psychological adaptation of Malaysian students in Canada. In A.H. Othman and W. R. Adbul Rahman (Eds). *Psychology and socioeconomic development* (pp. 155-162). Bangi, Malaysia: National University Press.

Berry, J. W. (2005). Acculturation: Living successfully in two cultures. *International Journal of Intercultural Relations*, *29*, 697-712.

Bochner, S., McLeod, B., & Lin, A. (1997). Friendship patterns of overseas students: a functional model. *International Journal of Psychology*, *12*, 277-294.

Bruch, T., & Barty, A. (1998). Internationalizing British higher education: Students and institutions. In P. Scott (Ed.). *The globalisation of higher education* (pp. 65-122). Buckingham: The Society for Research into Higher Education.

Dunne, C. (2013). Exploring motivations for intercultural contact among host country university students: An Irish case study. *International Journal of Intercultural Relations*, *37*, 567-578.

Furnham, A. & Alibhai, N. (1985). The friendship networks of foreign students: A replication and extension of the functional model. *Internatıonal Journal of Psychology*, 20, 709-722.

Furnham, A., & Bochner, S. (1986). *Culture shock: Psychological reactions to unfamiliar environments*. London: Methuen.

Furnham, A.F. & Bochner, S. (1982). Social difficulty in a foreign culture: An empirical analysis of culture shock. (Ed. S. Bochner) *Culture in Contact: Studies in cross cultural interaction.* (pp. 161-198). Pergamon: Oxford.

Furnham, A., & Tresize, L. (1983). The mental health of foreign students. *Social Science and Medicine*, *17*, 365-370.

Gareis, E. (2012). Intercultural friendship: Effects of home and host region. *Journal of International and Intercultural Communication*, 1-20.

Glass, C. R., & Westmont, C. M. (2014). Comparative effects of belongingness on the academic success and cross-cultural interactions of domestic and international students. *International Journal of Intercultural Relations*, *38*, 106-119.

Hendrickson, B., Rosen, D., & Aune, R. K. (2011). An analysis of friendship networks, social connectedness, homesickness, and satisfaction levels of international students. *International Journal of Intercultural Relations*, *35*, 281-295.

Holstein, J.A., & Gubrium, J. F. (2004). The active interview. In D. Silverman (Ed.), *Qualitative research: Theory, method and practice* (2nd ed., pp. 140–161). Thousand Oaks, CA: Sage.

Hotta, J. & Ting-Toomey, S. (2013) Intercultural adjustment and friendship dialectics international students: A qualitative study. *International Journal of Intercultural Relations*, *37*, 550-566.

Kavak, Y. & Baskan G.A. (2001). Türkiye'nin Türk Cumhuriyetleri, Türk ve akraba topluluklarına yönelik eğitim politika ve uygulamaları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *20*(1), 92-103.

Kim, Y.Y. (2001). *Becoming intercultural: An integrative theory of communication and cross-cultural adaptation*. Thousand Oaks, California: Sage.

Kimmel, K., & Volet, S. (2012). University students' perceptions of and attitudes towards culturally diverse group work: Does context matter?. *Journal of Studies in International Education*, *16*(2), 157-181.

Ng, K. T., Wang, K.W.Ch., & Chan, W. (2017). Acculturation and cross-cultural adaptation: The moderating role of social support. *International Journal of Intercultural Relations*, *59*, 19-30.

Kondakci, Y. (2011). Student mobility reviewed: Attraction and satisfaction of international students in Turkey. *Higher Education*, *62*, 573-592.

Lazarsfeld, P. F., & Merton, R. K. (1954). Friendship as a social process: A substantitive and methodological analysis. (Ed. M. Berger) *Freedom and controling modern society* (pp. 18-66). New York: Van Nostrad.

Lee, P. (2006). Bridging cultures: Understanding the construction of relational identity in intercultural friendship. *Journal of Intercultural Communication Research*, *35*, 3-22.

Lindlof, T. R., & Taylor, B. C. (2010). *Qualitative communication research methods* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

Özoğlu, M., Gür, B.S. & Coşkun, İ. (2012). *Küresel eğilimler ışığında Türkiye'de uluslararası öğrenciler*. Ankara: Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı.

Özoğlu, M., Gür, B.S. & Coşkun, İ. (2015). Factors influencing international students' choice to study in Turkey and challenges they experience in Turkey. *Research in Comparative & International Education*, *10*(2), 223-237.

Rienties, B., & Nolan E.M. (2014). Understanding friendship and learning networks of international and host students using longitudinal Social Network Analysis. *International Journal of Intercultural Relations*, *41*, 165-180.

Redmond, M.V. & Bunyi, J.M. (1993). The relationship of intercultural communication competence with stress and the handling of stress as reported by international students. *International Journal of Intercultural Relations*, *17*, 235-254.

Rohrlich, B.F. & Martin, J.N. (1991). Host country and re-entry adjustment of student sojourners. *International Journal of Intercultural Relations*, 15, 163-182.

Rogers, E. M., & Bhowmik, D. K. (1970). Homophily–heterophily: Relational concepts for communication research. *Public Opinion Quarterly*, *34*(4), 523-538.

Searle, W. & Ward, C. (1990). The prediction of psychological and sociocultural adjustment during cross-cultural transitions. *International Journal of Intercultural Relations*, *14*, 449-464.

Severiens, S. & Wolff, R. (2008). Acomparison of ethnic minority and majority students: social and academic integration, and quality of learning. *Studies in Higher Education*, *33*(3), pp. 253-266.

Swami, V. (2009). Predictors of sociocultural adjustment among sojourning Malaysian students in Britain. *International Journal of Psychology*, *44*(4), 266-273.

Ujitani, E. (2006). *Intercultural relational development between Australian and host Japanese students: A Longitu vdinal study of students' socio-emotional experiences and interpretations*. Australia: Murdoch University (PhD thesis).

Volet, S. (2004). Challenges of internationalisation: Enhancing intercultural competence and skills for critical reflection on the situated and non-neutralnature of knowledge. (Eds. P.P. Zeegers, & K. K. Dellar-Evans). Language & academic skills in higher education (pp. 1-10). Adelaide: Flinders University.

Vural, F.T.Y. & Alkan, S. (2009). *Büyük öğrenci projesinin değerlendirilmesi (1992–2008)*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.

Wang Q., & Hannes K. (2014). Academic and socio-cultural adjustment among Asian international students in the Flemish community of Belgium: A photovoice project. *International Journal of International Relations*, *39*, 66-81.

Ward, C. (1996). Acculturation. In D. Landis, & R. Bhagat (Eds.). *Handbook of intercultural training* (2nd ed.). Newbury Park, CA: Sage.

Ward, C., Bochner, S. & Furnham, A. (2001). *The psychology of culture shock* (2nd ed.). London: Routledge.

Ward, C. & Kennedy, A. (1993b). Where's the culture in cross-cultural transition? Comparative studies of sojourner adjustment. *Journal of Cross-cultural Psychology*, *24*, 221-249.

Ward, C., & Kennedy, A. (1994). Acculturation strategies, psychological adjustment, and sociocultural competence during cross-cultural transitions. *International Journal of Intercultural Relations*, *18*, 329-343.

Ward, C., & Rana-Deuba, A. (2000). Home and host culture influences on sojourner adjustment. *International Journal of Intercultural Relations*, *24*, 291-306.

Wilson, J., Ward, C., & Fischer, R. (2013). Beyond culture learning theory: What can personal tell us about cultural competence?. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, *44*, 900-927.

Wu, H. P., Garza, E., & Guzman, N. (2015). International student's challenge and adjustment to college. *Education Research International*, 1-9.

Zimmerman, S. (1995). Perceptions of intercultural communication competence and international student adaptation to an American campus. *Communication Education*, *44*, 321-335.

Zhou, Y., Jindal-Snape, D., Topping, K. & Todman, J. (2008). Theoretical models of culture shock and adaptation in international students in higher education. *Studies in Higher Education*, *33*, 63-75.

The Status of a Woman in Uganda: Traditional, Religious and Modern Perspective

Kassim Idd Balonde*

Abstract: The level of development in a modern society can be assessed through the status of its members, regardless of their gender, democracy, economic, religion or quality of education. Today, the status of women is a fundamental issue in our society ties and the level of modernity achieved in non-western societies is basically assessed according to women's status in that particular society. Before the coming of foreign religions namely Islam and Christianity, women in Uganda were lagging behind men in all aspects of life. Although modernity is prevalently believed to be a product of the West, it didn't cause any change to an African woman as both women and men were taken as slaves. Therefore this scholarly article examines the situation of a woman in Uganda in traditional, religious and modern perspectives and their effects to her status socially, politically and economically. It is expected that the submissions in this paper shall add immensely to the growing body of knowledge that seeks to explore issues of the current status of woman in Uganda from the socio-religious perspectives and how other people lament about it in modern world.

Keywords: Woman, Uganda, Social, Traditional, Religious, Modernity.

* Marmara University, Faculty of İlahiyat, Department of Sociology of Religion, İstanbul / Turkey.
Contact: hajj2006@yahoo.com

Introduction

The role that women play in economic and social development at the local and national levels and women's roles as change agents have gained considerable attention in recent years. This recognition may be a result of the activities related to the launching of the United Nations Decade for Women in Mexico City in 1975 followed by the 1980 Copenhagen and the 1985 Nairobi meetings where participants discussed issues such as pay equity, violence against women, landholding and basic human rights (Antrobus, 2004: 41). This has been coupled with social and development imbalances that call for the need for remedial actions.

In recognition of the multidimensional activities done by women all over the world, and the impact of such activities on development and welfare of nations, a number of policies and applicable researches to bring women into the mainstream of the development process have been established and promoted in different countries. However, in spite of the increasing recognition of the important services provided by women, gender division of labor and roles assigned to women in various societies, especially within traditional cultures, continue to devalue women's contribution in the development process. The apparent invisibility of women's worth, as well as their work, is widespread and persistent. Women's work, has, on the whole, been severely devalued by a universal ideological framework that regards them as inferior bearers of labor and generally defines their work as the property of men (Afshar, 1985: IX).

Nevertheless, Africa as a continent is a mother to diverse traditional cultures. For instance, in Central and Eastern Uganda, women have to kneel as a sign of honor to men. Women kneel while greeting. Among other norms includes; separating children from men while eating; serving men first during meal; to keep quiet before men and to address men as 'master'. Also wife beating is often regarded as prejudice. According to the Uganda Demographic and Health Survey (UDHS) gathered information in 2011 on women's attitude towards wife beating. This survey found that women beaten due to the following situations; if she burns the food, if she argues with a husband, if she goes out without husband's consent; if she neglects the children; if she refuses to have sexual intercourse with him, whether the husband is right to beat her. Notably, six in ten of women especially those in rural areas with low level of education believe that the man has a right to beat his wife. (UDHS, 2011: 232). More so, there is also widespread preference for male children compared to the female, as a result of these customs male superiority has been institutionalized and women themselves feel like have accepted the custom.

Remarkably, as a patriarchal society, most properties like land in Uganda is usually registered in the name of the husband. Hence, he is free to dispose it off the way he wishes during marriage or at death through his Will. A woman is a worker in the home and traditionally expected to lay no claim to the wealth in the home. In marriage, a woman does not own immovable property. This is because, in traditional society, the land and all on it belongs to man. Under traditional perspective, all property acquired during marriage is under the sole control of the husband. A wife has control only over her personal belongings like clothes and cooking utensils she carried with her while coming to marry. Upon divorce a woman's access to property will depend on the rules of a particular ethnic group. In some cases, a woman usually leaves with her clothes and sometimes with young children (Otiso, 2006: 92). Although customary law is common in most communities, division of matrimonial assets under customary law is not recognized and family of the deceased tends to send away the widow without any share. This is because the husband's family regards divorce as a loss of labor power.

Basing on the above background, this paper presents an analysis of the major changes that have taken place in the status and role of Ugandan women before and after the independence. The changes are described and analyzed in three major perspectives; tradition, religion and modernity. The analysis focuses mainly on the situation of a woman in Uganda socially, politically and economically in these three aspects and at last a comparison will be made. This work is mostly based on secondary data collected in the past works.

Literature Rewiev

In several societies in Africa, women have continued to lag behind men because the social roles assigned to them tend to bind them to the household. Household and other familial obligations, lack of education, access to land, financial and other material resources, lack of appropriate household and farm technology suited to the work and needs of women, lack of adequate health provision, and lack of exposure resulting in curtailed contact with the world outside their immediate environment tend to prevent women, especially those in traditional societies, from taking advantage of development-related opportunities. These opportunities include education or training that will result in self-improvement or family and community improvement. A study by Greene (1985) in Kenya, Sierra Leone and Nigeria noted that one of the obstacles to women's participation in development-oriented training programs was a lack of time due to household obligations.

Cornia (1987) stresses that in Africa, about 85% of rural women are farmers and they grow and process as much as 80% of the food needed for family consumption and maintenance. Improvements in smallholder farming techniques can be very effective both for improving household food security and for empowering women, but little or no improvements have occurred in farming techniques of the smallholder farmer in Africa. In some African countries, women grow up to 80 percent of the food and are involved in every type of agricultural activities (Cornia, 1987: 65).

According to the 2014 National Census, the population of women in Uganda was 17.5 million and all the previous census curried out except the 1948, 59 and 69 the number of women has been higher than that of men as it is seen in the table (1) below. However, their status has been undermined mostly due to the traditional beliefs that woman is of low status compared to man. For example in Tanzania the marriage Act of 1971, it legalized polygamy while at the same time giving a first wife a decision in her husband's marriage of a second wife. This clause was the most controversial and one male Member of Parliament said: "If a man has to get his wife's consent to a second marriage, the African tradition where a man has always been superior to a woman will be endangered. Unless the Marriage Bill intends to change men into women this clause should be changed (Mbilinyi, 1972: 67).

Table 1. Showing the Population of Women Compared to Men in Uganda.

Census year	Male	Female	Total
1911	1,116,903	1,349,422	2,466,325
1921	1,320,286	1,534,322	2,854,608
1931	1,707,437	1,834,844	3,542,281
1948	2,481,394	2,477,126	4,958,520
1959	3,236,902	3,212,656	6,449,558
1969	4,812,447	4,722,604	9,535,051
1980	6,259,837	6,376,342	12,636,179
1991	8,185,747	8,485,558	16,671,705
2002	11,824,273	12,403,024	24,227,297
2014	17,060,832	17,573,818	34,634,650

Source: National Population and Housing Census 2014 main report, page 8.

Notwithstanding previous attempts to educate women about birth control and economic advantages of smaller families, the Ugandan population has one of the highest fertility rates in the world with 6.14 children born per woman and

continues to grow. Uncontrolled birth-rates, which mean that uneducated women have less economic control over their lives. Traditionally according to Ssekamwa (1997) Ugandan children are regarded as wealth, with many families deciding to have more rather than fewer children, to provide economic security in old age (Ssekamwa, 1997: 21).

In the modern era, access to basic education is essential for both male and female children. But inspite of the benefits associated with education, women's educational attainments in several societies continue to lag behind compared to men. This is especially common in several developing communities like Uganda. Disparities continue to persist in the numbers of females and males enrolled in various educational levels, institutions, and subject areas of study in several developing countries (UNICEF, 1991). Lesser enrollments of females in institutions of learning may be explained by cultural, historical, Ideological, religious and political systems that existed in these areas.

In sub-Saharan Africa countries like Uganda, free access to secondary and Higher Education, which are necessary for the development of a skilled and knowledgeable labor force, continues to elude females. Despite it being considered an essential social right a view set out in the Universal Declaration of Human Rights (1994) and reinforced by international conferences like the Fourth World conference on Women in Beijing (1995) and the Millennium Development Goals (MDG 2000). This situation persists despite the approval of the eight Millennium Development Goals (MDGs) by nearly 190 countries, including Uganda at the United Nations Millennium Summit in 2000 (Women's Studies International Forum 33 (2010) 3-12). These goals include improved education to sustain economic growth. Gender equality and women's empowerment provide prerequisites of a democratic society, fundamental in fostering development, since neglecting them often means poor health care, inadequate legal rights and closed access to labor markets.

Despite almost universal endorsement and approval of these development goals, globally some 72 million primary aged children are still not enrolled in school, 57% (41 million) of whom are girls. Lack of basic education severely limits choice and opportunities for young people, making it harder for developing countries to tackle poverty and disease. Moreover, Uganda and other sub-Saharan African countries accounted for more out-of-school children than any other region - 33 million children including 18 million girls (UNESCO Institute of Statistics, 2008).

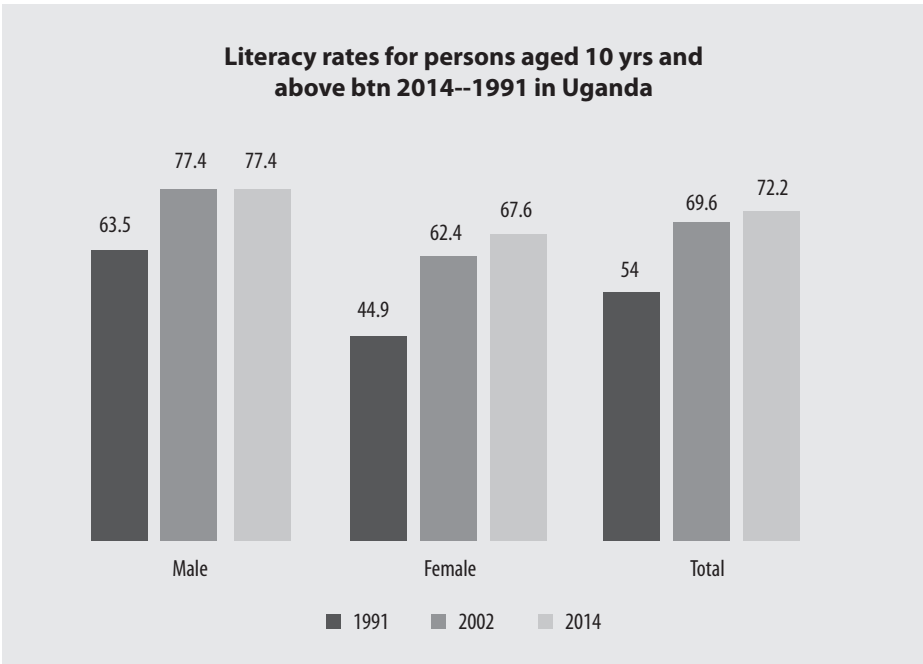

Graph (1) Showing Literacy rate in Uganda 1991-2014

Source: National Census main report, 2014, s. 27.

Women's roles in Africa have traditionally centered around child bearing, providing for family welfare, and agricultural production. As part of the changes taking place more women now engage in paid employment sectors. More women also undertake various entrepreneurial activities to earn additional income towards family support. However, factors such as lack of access to capital resources, health services and health care, technology for farm and household activities, child care facilities, and other social support services, still pose obstacles to women's performance and productivity in their respective roles.

Methodology

This study is basically a literature review and desk research study that explored and reviewed the results of previous researches on the status of a woman in the traditional, religious and modern dimensions. The data are secondary data that has been collected library and online research. The data are published articles, books, annual reports and other studies that reflect the historical and currently conditions.

Findings and Discussion

In this sub section of this paper, the reseracher presents findings basing on the key themes of the paper that examines the situation of a woman in Uganda from the traditional, religious and modern perspectives and their effects to her status socially, politically and economically.

Ugandan Women in the Traditional Perspective:

In this article, when we talk about tradition, we refer to the African ideologies towards gender before the coming of foreign religions, for instance Islam and Christianity, later the rise of modernity. Within this scope custom portrays women as being unable to manage property adequately and considered also weak and more vulnerable to the environment.

Women in Africa, though not having benefitted from the full recognition they deserve, have always been the pillar upon which all development endeavors depend, be it at the local or international levels. These women have always been a part of the work force. Gender-role differences continue to hamper women's participation in development activities. Uganda, like other traditional cultures in Africa, has certain codes of conduct that are considered appropriate differentially for men and for women. Nevertheless, the Ugandan society, like societies elsewhere, is undergoing change. The changes occurring have in turn affected traditional gender roles (Rogers, 1969: 3).

Ugandan woman as Gilligan (1982) noted that the traditional American woman has always been pampered and cushioned from the harsh realities of life. She asserts that from childhood, girls are not encouraged to participate in strenuous competitive activities, but instead are praised and rewarded for their cooperation and charm. Much as such attitudes appear to be changing, they still, to a greater extent, appeal to most women's sense of social acceptance. In most traditional societies in Africa, and elsewhere, women are trained and brought up to cultivate a value system that will make them submissive to their husbands; such women, traditionally are highly priced.

In Uganda, traditionally, boys and girls have been valued and treated differently from birth and also given exposure to different life experiences. And this is right from code of dress i.e. trousers and shirts were won only by boys and dress, blouse and knee-length skirts for girls, girls were not allowed to eat chicken and

its products, girls were not allowed to sit up on chairs they were only supposed to sit on mats as a sign to show they are of lower level compared to men although the situation is changing gradually (Otiso, 2006: 80).

Table 2. Showing Some of the Expected Qualities for Men and Women:

Male	**Female**
Acts as a leader	Affectionate
Aggressive	Childlike
Ambitious	Gullible
Analytical	Does not use harsh language
Competitive	Shy
Makes decisions easily	Soft-spoken
Self-reliant	Loves children

Source: Field observation, 2017

However, some women in Uganda went through obstinate traditional practice called Female Genital Mutilation (FGM). In some societies of Uganda especially the Sebei, like in other societies in the world, women/girls circumcision or genital mutilation is a traditional practice. These practices include circumcision/clitoridectomy and infibulation and are variously rationalized on the basis of morality and faithfulness by acting to reduce female sexual pleasure. Clitoridectomy can consist of "removal of the entire clitoris together with adjacent parts of the labia majora" and infibulation has been described as: "removal of the whole clitoris and labia minora as well as part of the labia majora. The two sides of the vulva are then closed over the vagina except for a small opening to allow passage of urine and menstrual blood (Kisekka, 1976/77). The research carried out by United Nations Population Fund (UNFPA) shows that an estimated 200 million girls and women in the world, Uganda inclusive are believed to have been subjected to FGM done by community as cultural heritage (UNFPA Dec. 2010). Although, this customs was banned by law in Uganda in 2010, in some areas is still being practiced.

Women and the New Religion:

When we talk about new religion, we refer to Islam, Christianity and other religion that came later like Judaism, Hinduism and others. Islam was the first foreign religion to arrive in Uganda by the mid of the 19th century (1844) followed by Protestant denomination in 1877 and Catholic denomination in 1879 (Oded, 1995:

142). Although the coming of new religions didn't completely change the status of woman in Uganda, to a certain extent it played a great role in some areas. For example the coming of Christianity marked the beginning of secular education where people were taught several subjects like mathematics, geometry, architecture, reading and writing and so on, as it paved a way to modernity. Therefore, by the time modernity reached, new religions had made fundamental changes in the lives of Ugandans socially, economically and religiously and some people had started abandoning cultural beliefs not all but to a certain extent. Traditionally in Buganda and Busoga regions, men according to his status and capability he would marry as many wives as he could and divorce whenever he wishes. For instance, chief Wakoli of Busoga had four hundred wives (Cunningham, 1905: 118). Buganda kings on the other hand; Kabaka Dawdi Chwa had eight, Rashid Kalema being a Muslim had four, Mutesa I had eighty four, Mutesa II had more than thirteen, Mwanga had six and Suna (1824-1854) married 148 wives (http://www.buganda.or.ug/index.php/our-history/the-past/bakabaka). Nonetheless, with the introduction of new religion to the country restricted those who embraced Islam to four wives and those who embraced Christianity to one.

As far as marriage was concerned, new religion like Islamic religion limited the number of women a man could marry. Most of the Muslim men took it that Islam by recommending to marry up to four it is obligatory and up to today it's like a slogan every man to be proud of saying "Islam says four" regardless the economic status of someone and its very common in the Muslim society in Uganda to find men with more than one as its common also to find those with more than four in non-Muslim community. Child marriage (girl) below 18 year was paramount as it was common even before these religions. The custom continued in most areas in the country especially in the Muslim community most of girls were handed in marriage at below the age of fifteen and in most cases married to old men who are either were friends to the family or with money and this customs is still preserved especially in Muslim families even though the government recommends 18yrs of age and police have been always arresting people with such cases several times.

Women and Modernity:

The coming of Christianity in the late 19th century (1877) the Protestant denomination and 1879 Catholic denomination, opened the doors to modernity to enter in the country with characters different from common behaviors in the society,

like code of dress, eating, marriage, associating with people started to emerge in the country. Although we see modernity came as early as the introduction of Christianity in the country, things have not changed completely in the Ugandan perception towards women like we see in the West. Women in Uganda are still regarded as vulnerable who can't be equal to man in social rights who still need to cling to men in order to access certain rights.

Wanyeki (2003) puts it out that women customarily have no proprietary rights to land. They get access and user rights to economically significant resources through marriage. Women often lack the collateral necessary to obtain loans to buy land themselves. Some banks also deny women loans unless a male relative has guaranteed them. Additionally, women's contribution to marital property acquisition is often not recognized, because marital property is usually registered in the man's name" (Wanyeki, 2003: 306). Men also still argue that they need to have full control over house hold to fulfill the gender based roles prescribed to them by the society. The rights of a woman to land and other material resources in most cases depend also on their marital status and children. If they have no children they are considered to have no right to claim for inheritance as in some families the widow is even accused of being responsible for the death of her husband and she is chased away by the deceased relatives.

Furthermore, in the most circumstances especially in Baganda and Basoga tribes having a child is not a sign of security but the gender of the child a mother has is important. When a woman give birth to only girls she is not safe not only with her husband but also with husband's relatives and she is always worried of losing a lion's share in case her husband dies. Like in Baganda and Basoga tribes a deceased father is always succeeded by a male relative (Wanyeki, 2003: 307) in such a sıtuation a mother of only female children will even go to witch doctors in search for a baby boy to rescue her marriage and status in the family because lack of baby boy leads to a man to look for another wife to marry. The practice, though, is that in the majority of cases a man inherits all of his wife's property, while culture dictates that a woman does not inherit from her husband at all. In other words, regarding inheritance, where there is conflict between cultural unwritten law and the written modern law, the cultural laws tend to take precedence (http://www.everyculture.com/To-Z/Uganda.html#ixzz4iKcaVz6q).

Meanwhile, as long as women's traditional economic contribution to family income remained substantial, though hidden and unpaid, lack of experience com-

bined with low economic and social standing further undermined female status and power, increasing vulnerability. Moreover, dominant patriarchal values meant investment in female education was generally regarded as wasteful. Educated females would only benefit the family of marriage rather than families of origin. When we look at the economic activities carried out in the country we find that the number of women involved is also low compared to that of male as shown on the graph below.

Graph (2) showing the economic activity success of male compared to female.
Source: Uganda Population and Housing Census main report 2002.

When we look at the above report we find that, there is a need to help women raise their standard of leaving because they are lagging behind, few are paid and more are unpaid compared to the number of male. The status of Ugandan women in the modernity world started gaining momentum in the 70s during the reign of President Idi Amin as he was encouraging Ugandan women to be employed as managers, secretaries etc. in big hotels and other public places. The NRM government which took power in 1986 under the leadership of president Yoweri K. Museveni has also done much in improving the status of women socially, economically and politically and for this reason the president always win the majority of women votes in every election since 1996 and men always accuse them of imposing the president on them for so long. As a way of uplifting the status of women and gender balance in the 1995 constitution chapter four r**ights of women** were included and states the following clauses:

(1) Women shall be accorded full and equal dignity of the person with men.

(2) The State shall provide the facilities and opportunities necessary to enhance the welfare of women to enable them to realize their full potential and advancement.

(3) The State shall protect women and their rights, taking into account their unique status and natural maternal functions in society.

(4) Women shall have the right to equal treatment with men and that right shall include equal opportunities in political, economic and social activities.

(5) Without prejudice to article 32 of this Constitution, women shall have the right to affirmative action for the purpose of redressing the imbalances created by history, tradition or custom.

(6) Laws, cultures, customs or traditions which are against the dignity, welfare or interest of women or which undermine their status, are prohibited by this Constitution.

As a final point, the status of woman today in Uganda can be compared to the western countries because they vote; voted and appointed in high ranking government positions like ministers, directors of authorities like Jenifer Musisi director of Kampala City Authority (KCCA), Kajina director of Uganda National Roads Authority (UNRA), Grace Akol the CID director, Janet Museveni, minister for Education and sport and even her predecessor was a woman Jessica Allupo, Rebecca Kadaga, speaker of the parliament to mention but a few. More so the government created a post of woman MP which is contested only by women in all the 112 districts in the country.

Conclusion

Conclusively, modernity has played a role in changing the status of a woman in Uganda. However, traditional and religious people blame modernity of being imported western culture to the society in the name of democracy and as a result morals has declined in people especially in girls for example due to the code of dress. They cite that before modernity women did not wear miniskirts, trousers and jeans but now everywhere in the urban areas it's the model especially the educated one. They blame the wide spread prostitution and people preferring single parent life also on modernity.

Although the government has tried to create a favorable atmosphere by uplifting the status of women, still more work is needed to be done by putting into practice the required laws which helps women rights like as we have seen above FGM was abolished by the law in 2010 but still practiced by some people. Women especially in rural area need more support in terms of sensitization concerning their rights as women. More so, women still need sensitization about their status and gender equality especially those leaving in the rural areas and they are the majority who still do all house work i.e. cooking, washing clothes, fetching water moreover from a long distance, putting house in order among others, it seem to be their responsibility and the man is not supposed to do any house work and if he does then he is under estimating her potential. Women should also be aware that they can share some responsibilities when asked to do by a man. For example, I remember in 2013 a friend narrated a story concerning him and his wife the time she gave birth to a baby girl when he was not at home. Immediately after her birth, his wife rung him for the good news of getting a new family member and asked for a name. He congratulated her and told her to name the baby. After two days, she rang him angrily telling him to help her and name the baby and he had to give the baby a name. From this experience when a woman is left to name the baby she is not comfortable because she thinks the father is suspicious with the baby or he is trying to reject the baby.

References

Afshar, H. (1985). *Women, work and ideology in the Third World*. New York: Tavistock Publications.

Antrobus, P. (2004). *The global of women's movement*. London: Zed Books.

Cornia, G.A., Jolly, R., & Stewart, F. (1987). *Adjustment with a human face*. Oxford: Clarendon Press.

Cunningham, J.F. (1905). *Uganda and its people*. London: Hutchinson & Company.

Gilligan, C. (1982). In a different Voice, Harvard University Press, Cambridge.

Greene, P.A. (1985), Approaches in Rural Women's Programs in Three African Countries: Kenya, Nigeria, Sierra Leone: Implications for training field development workers. FAO Report, Rome.

International Economic and Social Affairs. New York: United Nations, accessed: https://www.unjiu.org/en/reports-notes/JIU%20Products/JIU_REP_1983_7_English.pdf 12/9/2017.

Kisekka, M.N. (1976/77), Polygamy and the Status of African Women, Urban African Notes, 2, 21-24.

Making the Case for U.S. International Family Planning Assistance Report. Accessed: http://www.prb.org/pdf09/makingthecase.pdf: 15/9/2017.

Mbilinyi, M. (1972). *The State of Women in Tanzania Canadian Journal of African Studies*. *6*(2), 371-377.

Oded, A. (1995). *Religion and politics in Uganda: A study of Islam and Judaism*. Nairobi: East African Education Publishers.

Otiso, K. M. (2006). *Culture and customs of Uganda*. London: Greenwood Press.

Rogers, B. (1980). *The domestication of woman: Discrimination in developing societies*. New York: The Ronald Press co.

Ssekamwa, J.C. (1997). *History and development of education in Uganda*. Kampala: Fountain Books.

Uganda Demographic and Health Survey (UDHS) 2011. (2011). Accessed: https://www.usaid.gov/sites/default/files/documents/1860/Uganda_Demographic_and_Health_Survey_2011.pdf.

Uganda Population and Housing Census main report 2002. (2002). Accessed: http://www.ubos.org/onlinefiles/uploads/ubos/pdf%20documents/2002%20CensusGenderAnalyticalReport.pdf.

Uganda Population and Housing Census main report 2014. (2014). Accessed: http://www.ubos.org/onlinefiles/uploads/ubos/NPHC/2014%20National%20Census%20Main%20Report.pdf.

UNICEF. (1991). Challenges for children and women in the 1990's: Eastern and Southern Africa in profile. Nairobi: UNICEF Country Office. Accessed: https://www.unicef.org/about/history/files/challenges_children_women_1990s.pdf.

United Nations Population Fund (UNFPA) Dec. 2015. (2015). Accessed: http://www.unfpa.org/resources/female-genital-mutilation-fgm-frequently-asked-questions#types_fgm.

Wanyeki, M. (2003). Women and land in Africa: culture, religion and realizing women's rights. London: Zed Books Ltd.

http://www.buganda.or.ug/index.php/our-history/the-past/bakabaka. Accessed: 13/08/2017.

http://www.everyculture.com/To-Z/Uganda.html#ixzz4iKcaVz6q. Accessed: 13/08/2017.

Ergenlerin Evden Kaçma Nedenleri Üzerine Nitel Bir Araştırma: Azerbaycan/Bakü Örneği

Lala Allahverdiyeva*

Öz: Bu araştırma, 2015-2016 yılları arasında Azerbaycan'ın başkenti Bakü'de, 14-17 yaş grubundaki evden kaçan ergenleri, evden kaçmaya iten faktörlerin araştırılmasını, bu faktörlerin hangi nedenlerden kaynaklandığını, bununla beraber, evden kaçan ergenlerin karşılaşabilecekleri risk faktörlerini hem sosyal hem de sosyo-psikolojik bakış açısıyla değerlendirmeyi ve konuyla ilgili yapılması gereken hususlara dikkat çekmeyi amaçlamaktadır. Araştırmada nitel araştırma yöntemi olan Gömülü Teori kullanılmıştır. Araştırma, Gömülü Teori içinde yer alan Yapılandırmacı desenle ele alınmaktadır. Toplamda yirmi altı kişi ile görüşme yapılmıştır. Katılımcılardan on dördü evden kaçan ergenler, altısı evden kaçan ergenlerin aileleri/anneleri ve altısı da evden kaçan ergenlerle çalışan uzmanlardır. Ergenleri evden uzaklaştıran birçok neden(ler) bulunmaktadır. Bu nedenler, ergenin yaşadığı topluma yüklediği anlama göre farklılık göstermektedir. Ergenlerde evden kaçma davranışı, onların var olduğu toplumsal kurumlarda, aile (çatışma ve şiddet; sevgi ve ilgi eksikliği; iletişim sorunu), okul (iletişim sorunu) ve sosyal çevrede (olumsuz rol model ve çevre) yaşanan olumsuzluklar ve bu olumsuzlukların ergenlik döneminin etkileri ile birleşimi sonucunda ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, ergenin etrafındaki toplumsal kurumların (aile, okul ve sosyal çevre) birinde oluşan olumsuzluğun farkına varılmaması ve bu kurumlarda varolan/oluşan olumsuzluğun giderek ergeni "dışarı", "sokağa" itmesiyle başlar sokak hayatı, sokak düzeni. Bu sorunların kökünde ise ailede, okulda, toplumda, insanların sadece kendi dünyalarına odaklanarak, "yalnızca kendim için yaşarım" düşüncesi yatmaktadır. Sosyal ağların insanları yüz-yüze iletişimden uzaklaştırarak yabancılaştırması, sadece toplumda değil, ilk olarak ailelerde gözükmektedir. Toplumda yaşanan değişim süreci ve süreçte yaşanan olumsuzluklar ise "BİZ"den "BEN"e doğru gidişe işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ergenler, Evden Kaçma, Gömülü Teori, Azerbaycan/Bakü

* Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Bölümü
İletişim: psixoloq.lale@mail.ru, Tel: (83 33 146 (553 90+

Giriş

İnsan, gelişim süresi açısından tüm canlılar arasında en uzun olanlardan birisi sayılmaktadır. İnsanın bu gelişim süreci ise kendinden önceki ve sonraki dönemden etkilenerek gerçekleşmektedir. Bedensel, zihinsel, biyolojik, ruhsal, cinsel, sosyal ve ahlaki süreçlerden oluşarak bir bütün haline gelen gelişim sürecinde *ergenlik* dönemi önemli bir yer tutmaktadır. *Ergenlik*, kelime itibariyle Latince kökenli olup "yetişkinliğe doğru büyüyen" anlamına gelen "adolescere" yükleminden türemiştir (Steinberg & Lerner, 2004). Hemen her toplumda ergenlik, çocukluktan yetişkinliğe veya olgunlaşmamışlıktan, olgunluğa geçişin gerçekleştiği bir inkişaf dönemi sayılmaktadır (Larson & Wilson, 2004).

Peki, ergenlik dönemi ne zaman başlamaktadır? Bir biyolog, erinliğe/buluğa ulaşma ve tamamlamaya büyük önem verdiği halde, bir avukat yasalarla düzenlenen yaş aralıklarına dikkat etmektedir. Tartışmayı biraz daha açmak için şu sorular da düşünülebilir: Biyolojik olarak olgun bir altıncı sınıflı bir ergen mi, yoksa bir çocuk mudur? Bağımsız karar vermekte zorluk yaşayan yirmi bir yaşındaki bir üniversite öğrencisi bir ergen mi, yoksa bir yetişkin midir? Bütün sorular kişinin dönemi tanımlamada kullandığı sınırlara, bakış açısına dayanmaktadır. Ergenliğin başlangıcını ya da bitimini belirlemenin, kesin, net bir yaş belirtmenin gerçek olmaktan çok, bir görüş meselesi olduğu görülmektedir. Bu görüş meselesi ise kişiden kişiye, aileden aileye, toplumdan topluma, dönemden döneme göre değişkenlik gösterir. Keza her toplum, içinde var olan koşullardan asılı olarak farklı anlam kazanır ki bu farklılıkların oluşmasında da biyolojik, psikolojik, sosyolojik ve ekonomik gelişimin önemli derecede rolü vardır. Burada hangi sınırların doğru olduğunu ileri sürmekten çok, ergenlikteki gelişimin olgunlaşmamışlıktan olgunluğa doğru bir dizi geçiş olduğunu kabul etmek daha anlamlı sayılmaktadır (Furstenberg, 2004; Graber & Brooks-Gunn, 1996). Geçiş döneminin kimileri uzun, kimileri kısa, kimileri yumuşak, kimileri serttir. Ergenliğin çeşitli yönlerinin her birey için farklı başlangıçları ve farklı bitişleri vardır. Hatta bir birey bazı açılardan çocuk, bazı açılardan yetişkin de olabilir.

Ergenler her zaman var mıydı? Basit gözüken soru olsa da aslında yanıtı karmaşıktır. Tabii, doğal olarak her zaman 10 ve 20'li yaşlar arasında bireyler olmuştur. Ancak buluşçuların bakış tarzına göre çağdaş toplumda bilinen haliyle ergenlik, 19. yüzyılın ortalarındaki sanayi devrimine kadar gerçekten yoktu (Fasick, 1994). O zamandan evvel ise 16 ve 17. yüzyılın tarıma dayalı dünyasında, çocuklar esas olarak *minyatür yetişkinler* sayılırdı ve insanlar muhtelif yaşlardaki çocuklar

arasında kesin bir ayrım yapmazlardı (çocuk terimi on sekiz, hatta yirmi bir yaşın altındaki herkes için kullanılırdı). Ailelerine önemli bir iş gücü sağlayan çocuklardan, gelişimlerinin başlarında öğrendikleri rolleri yaşamlarının sonrasında yerine getirmeleri beklenirdi. Çocuklar ve yetişkinler arasındaki temel ayrım, yaşlarına ya da potensiyellerine göre değil mal-mülke sahip olup olmadıklarına göre de yapılırdı (Modell & Goodman, 1990). Bundan dolayı da bazı gençleri "çocuk" bazılarını da "ergen" olarak adlandırmak için çok az neden vardı. Aslına bakılırsa, ergenlik terimi 19. yüzyıldan önce yaygın olarak kullanılmamaktaydı (Fasick, 1994).

Sanayileşme ile birlikte yeni iş, aile, okul yaşamı gibi değişimlerin ortaya çıkmasıyla ergenler de etkilenmekteydi. Ekonomi çok hızlı değiştiği için tarım toplumunda bilinen sade ve basit yaşamdan uzaklaşıldı, bireylerin çocukluk dönemlerinde öğrendikleri ile yetişkinliklerinde bilmesi gereken şeyler arasındaki bağlantı giderek belirsizleşti. Bu belirsizliğe bir tepki olarak, özellikle orta sınıf aileler, ergenleri okul gibi toplumsal kurumlar içinde yetişkinliğe hazırlayacak biçimde zaman geçirmeleri yolunda cesaretlendirdiler. Ebeveynleri ve evdeki diğer yetişkinlerle sanayileşme öncesinde olduğu gibi birlikte çalışmak yerine, 19. yüzyıl ergenleri, artan bir tarzda zamanlarını, günlerini yaşıtlarıyla geçirme eğilimindeydiler (Modell & Goodman, 1990). Sanayileşmenin getirdiği sonuçlardan biri de makinelerin işçilerin yerine kullanılması ve bu nedenle de iş fırsatında kısıtlılığın oluşmasıydı. Ergenler ucuz emek sağladığı halde, sınırlı iş talepleri için yetişkinlerle yarışıyorlardı. Yetişkinler ise işleri koruma amacıyla ergenleri tam zamanlı öğrencilere dönüştürüp iş gücünden uzaklaştırmaya çalışıyorlardı. Yüzyılın başlarında yetişkinlerle birlikte çalışan bireyler, şimdi benzer işleri yapmada yetersiz veya olgunlaşmamış, ya da çok potensiyelsiz olarak görülmekteydi. Sanayileşme, özellikle kentlerde toplum yaşamında kaygı verici değişimleri de beraberinde getiriyordu. Fabrikalar yeni ve bilinmeyen makinelerle dolu tehlikeli iş ortamlarıydı. Küçük tarım toplumunun bozulması ve sanayiye dönüş neticesinde, geniş kentsel alanların büyümesiyle suçta artış ve ahlaki anlamda bozulmalar da bu dönüşümün getirisi içinde kendine yer edinmişti. Bu dönemde çocuk korumacıları, gençleri bu tehlikli iş ortamlarından ve onun getirebileceği fesatlardan korumak amacıyla okulların yükselişine ek olarak, gençlik külüpleri gibi örgütlerin gelişimine zemin yaratmışlardı (Modell & Goodman, 1990). Görüldüğü üzere 19. yüzyılın sonuna kadar ergenlik çağı, hiç de şu an gözlemlenen ergenlik dönemi gibi değildir. Genç insanların rehberlik denetiminde bulunduğu, büyüklerine iktisadi anlamda bağlı olan ve yetişkinliğe uzun bir hazırlanma süreci söz konusu olmaktaydı. İş dünyası geleceği belirsizleştirecek biçimde değişmeye devam ettiğinden, yetişkinliğe hazırlık için ayrı bir dönem olarak ergenlik görüşü bozulmadan kaldı (Larson & Wilson, 2004).

Ergen kavramı farklı disiplinlerde farklı şekilde ifade edilmektedir: "Adolesans", "genç", "delikanlı", "yeni yetme", "buluğ çağında olan", "yetişmekte olan birey" vs. gibi. Bu çerçeveden bakıldığında, kavramların bu kadar farklılaşması karmaşık gözükebilir. Fakat kavram tanımlarının ihtiva ettiği anlam bakımından aşağı yukarı aynı dönemleri, yani çocukluk döneminden çıkış ve yetişkinlik dönemine giriş arasında kalan ya da "sıkışan" bir süreci kapsadığı görülmektedir.

DSÖ, ergenlik dönemini 10-19 yaş aralığı olarak kabul etmektedir. UNESCO tarafından 15-25 yaş aralığı gençlik dönemini kapsamakta olup BM'nin tanımlamalarında gençlik dönemi 12-24 yaş aralığı olarak gösterilmektedir (Koç, 2004). Ergenlik konusunu araştıran bir çok sosyal bilimci, genellikle ergenlik dönemini üç evreye ayırmıştır: Erken Ergenlik, Orta Ergenlik, İleri Ergenlik.

- Erken Ergenlik (10-13 yaş)
- Orta Ergenlik (14-17 yaş)
- İleri Ergenlik (18-22 yaş)

İleri ergenlik evresi bazen *gençlik* ya da *beliren yetişkinlik* olarak da ifade edilmektedir (Arnett, 1999; Kagan ve Coles, 1972).

Ergenlerde görülen kaçma davranışı ise hangi evrede görüldüğüne göre farklı ele alınmaktadır. Erken ergenlik döneminde görülen evden kaçma, 9-10 yaşlarından 12-13 yaşına kadarki bir süreçteki evden kaçma ve onun nedenleri, diğer evrelerdeki evden kaçma ile farklılık göstermektedir. Bu araştırmada orta ergenlik döneminde ortaya çıkan evden kaçma olayı/davranışı incelenmektedir. Evden kaçan ergenin kimliği konusunda sınırları belli, kesin bir şablon bulunmamaktadır. Fakat ergenin evden kaçma davranışı, bireyin ebeveynlerinin ya da yasal koruyucularının izni olmadan evi/yaşadığı yeri terk etmesi anlamına gelmektedir.

Avrupa ve özellikle de ABD'de yapılan çalışmalarda, Tv'deki melodramlarda gösterildiğinden farklı bir resim ortaya çıkarılmıştır. Ülkeyi temel alan örneklemler üzerinde yapılan araştırmalar, ergenlerin ancak %4 ile %10'unun evlerinden en az bir kez kaçmalarını (evden kaçma yoksul ergenlerde daha çok görülmektedir) ve evden kaçanların yarısından biraz daha azının, evden birden fazla kez kaçtıklarını göstermektedir. İkincisi, ülkeyi dolaşan ergen imgesinin tersine, araştırmalar evden kaçanların yarısının kendi topluluklarında, akrabalarıyla ya da arkadaşlarıyla kaldıklarını göstermektedir. Son olarak, sıklıkla uzun süreli kayboldukları imgesine karşın kaçanların yaklaşık yarısı, bir-iki gün içinde, %75-%80'i ise ilk hafta içinde evlerine dönmektedir (Whitheck, Hoyt ve Yoder, 1999).

Kamuoyu, evden kaçmaya her zaman yüksek ilgi gösterir. Bunun nedeni ise evden kaçanları dışarıda bekleyen risk faktörleridir ve kaçanların %20'si hemen evlerine dönememektedir. Bu ergenler, fahişelik ve diğer suçlar, AIDS\HİV ve diğer cinsel yolla bulaşan hastalıklar, mağduriyet ve saldırı, sigara, uyuşturucu madde ve alkolün kötüye kullanımı gibi pek çok psikolojik ve fiziksel riske maruz kalmaktadırlar (Whitheck, Hoyt & Yoder 1999).

Suç, saldırganlık, okuldan kaçma, erken cinsellik gibi evden kaçma da dışarı yönelim problemlerinden sayılmaktadır. Bundan dolayı, evden kaçanların, özellikle de sık sık evden kaçanların okulu bırakma, saldırgan davranışlar sergileme, suç işleme olasılıkları vs. davranışları diğer ergenlerden daha yüksek olarak kabul edilmektedir (Garbarino, Wilson & Garbarino, 1986; Windle, 1989).

Literatürde, ergenin ailesinin/ebeveyn(ler)inin izni olmadan gizlice evden kaçma davranışı, özelliklerine ve nedenlerine bağlı olarak dört tipe ayrılmaktadır (Zide & Cherry 1992; Cherry 1993):

- Herhangi bir yere/birine kaçma
- Herhangi bir yerden/birinden kaçma
- Dışarıya Atılma
- Terkedilme

Herhangi bir yere/birine kaçma: Birey(ler)e koşan, yaşam serüvenini kendi başına arayan kişilerdir. Bu kişiler yeni bir şehirde/yeni bir yerde hayatın heyecanı ve macerası için evden ayrılan ergenlerdir. Yaşadıkları hayatın dışındaki hayatları merak eden, ebeveynlerinin kural ve kısıtlamalarının sınırları dışında onları bekleyen dünyanın daha üstün, cezbedici oluşuna inanırlar. Bu ergenler aile içi travma ya da olumsuz herhangi bir dinamik yüzünden evden ayrılmamaktadırlar, rahatsız edici, ihmal edici ebeveynlere de sahip değillerdir. Aslında bu gençlerin çoğu, normal bir aile tipinden gelmekteler ki onların geri dönüşlerinde de aileleri onların davranışlarını pek olumsuz görmemektedir (Zide & Cherry, 1992, s. 158).

Herhangi bir yerden/birinden kaçma: Bu gruba dahil olan ergenler ise evlerindeki negatif bir atmosferden veya herhangi bir şeyden kaçmaya çalışanlardır. Bahsi geçen ergenler, çoğu zaman da ailede/evde fiziksel, cinsel, duygusal anlamda istismara maruz kalma nedenlerinden, zararlı alışkanlıkları olan ebeveynlerinden ve onların baskılarından, ailenin aşırı maddi sorunlarından kurtulmaya çalışanlardır. Bir önceki herhangi bir yere/birine kaçma tipinden farklı olarak bu ergenler ev dışındaki heyecan/macera arayışında değillerdir. Aksine, hoşgörülü, problemsiz bir

hayat arama çabasındalar. Ebeveynleri geri dönmelerini istese de evlerinde olumlu bir ortamın olmayışı nedeniyle başka hayatlara savrulabilmektedirler (Zide & Cherry, 1992, s. 65-68; Cherry, 1993).

Dışarıya atılma: Buraya dahil olan ergenler ise yoğun bir şekilde yabancılaşma sonucunda evden ayrılmak zorunda olanlardır. Diğer kaçma tiplerinden farklı olarak buraya dahil edilenler, çevrelerinden, özellikle anne-babalarından soyutlanmış (soğumuş), onlara yabancılaşmış ergenlerdir ki onların geri dönmeleri de çoğu zaman ailenin umurunda olmamaktadır. Duygusal açıdan dağınık, parçalanmış olan bu ergenler, sadece evde değil aynı zamanda okulda ve toplum içinde uzun bir dönem başarısızlıklarla karşılaşmış bir durumdalardır. Bu ergenlerin ciddi anlamda cezai faaliyette bulundukları ve anti-sosyal davranışlar sergiledikleri, herhangi bir suça karıştıkları gözükmektedir (Zide & Cherry, 1992, s. 65-68).

Terkedilme: Son olarak dördüncü tip terkedilme grubunda olanlar ise ailenin aşırı maddi sıkıntılar yaşaması sonucunda kaçmak zorunda kalan terk edilmiş ergenleri içermektedir. Genellikle bu ergenlerin aileleri ve akran çevreleri kısıtlıdır. Basitçe söylemek gerekirse, bu ergenlerin evde sosyal, duygusal, ekonomik destek gibi herhangi bir sistemi yoktur. Dolayısıyla bu ergenler çalıştırıldıklarında sömürülme ihtimalleri yüksektir ve gerçek anlamda mağduriyet yaşamaktadırlar (Cherry, 1993, s. 204-209).

Bakü'de araştırmaya dahil olan katılımcı ergenlerden bazıları *herhangi bir yere/birinden kaçma*, bazıları *terkedilme* grubunda bazıları ise *birine kaçma* grubunda yer almaktalar. Fakat ergenlerin büyük bir çoğunluğu, *birinden kaçma* grubunda yoğunlaşmaktadır. Aile içi şiddet ve iletişim sorunları, ekonomik sorunlardan kaynaklı ortaya çıkan çatışmalar, ergen-ebeveyn ilişkisi vs. ergenlerin kaçma nedenleri arasında esas yer tutmaktadır.

2016 yılı itibariyle, Azerbaycan'ın nüfusu 9.705.600 kişi, yirmi dört ve daha küçük yaşta olanların sayısı 3.753.200, onlardan da ergenlik dönemini yaşayan yani 10-19 yaş arası bireylerin sayısı ise yaklaşık 1.318.700'dür. Beş-on sene öncesine bakılırsa, nüfustaki demografik dönüşüm ve aradaki farklılıklar daha net görülebilir. Nüfus yapısının dönüşümü ve nüfusunun 1/3'den çoğunu çocuk ve gençlerin teşkil ettiği bir ülkede yaşanan ergenlik sorunları bu anlamda hususi bir önem arz etmektedir.

Araştırma, Bakü'de yaşayan evden kaçan ergenleri evden kaçmaya iten faktörlerin araştırılmasını, bu faktörlerin hangi nedenlerden kaynaklandığını, bununla beraber evden kaçan ergenlerin karşılaşabilecekleri risk faktörlerini hem sosyal

hem de sosyo-psikolojik bakış açısıyla değerlendirmeyi ve bugüne kadar konuyla ilgili yapılmış ya da yapılması gereken hususlara dikkat çekmeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın temel sorusu şu şekilde tanımlanabilir: Azerbaycan'da, Bakü'de 14-17 yaş aralığında olan ve 2015-2016 yılları arasında evden kaçan ergenlerin kaçma nedenleri ve onların karşılaşabilecekleri risk faktörleri nelerdir?

Dünyada her sene 20.000'den fazla genç evden kaçma sorunu yaşamaktadır. Bu durum yaklaşık olarak (16 yaşına gelmeden) her dokuz kişiden en az birini etkilemektedir. 1971 yılından bugüne kadar faaliyet gösteren, evi olmayan (homeless) ve evden kaçan insanlar (özellikle, gençler) için bir iletişim ağı olan National Runaway Switchboard'ın raporlarında yer alan verilerde (her ne kadar kesinliği tartışmaya açık olsa bile) her yıl minimum 1.6, maksimum 2.8 milyon 18 yaş altında olan gencin evden kaçtığı/evden kovulduğu gösterilmiştir (Oyman & Karaşar, 2011). Evden kaçan ergenlerin %60'nın fiziksel ve cinsel istismara maruz kaldığı ortaya çıkmaktadır. İstismar nedeniyle evden kaçma daha çok kız çocukları arasında görülmektedir. Evden kaçan ve sokakta yaşayan bu çocukların beş bine yakını saldırı, hastalık, intihar yüzünden ölmektedir. Modern dönemin getirdiği ve hızla *kalabalık yalnızlık diyarına* dönüşen şehir hayatında yaşam şartlarının zorlaşması ve bununla başlayan değerler kaybı, başlıca olarak aile kurumunu etkilemektedir. Bu kurum içinde yaşanan çatışmalar, eksiklikler, rol karmaşası vb. sorunlar giderek artmaktadır. Bir ülke olarak Azerbaycan, başkent olarak Bakü, hızla gelişen coğrafi kentlerden birisidir. Bu gelişme gerek iktisadi gerekse de kültürel anlamda kendini göstermektedir. Ne var ki hızla gelişen şehir, sanki tüm Azerbaycan'ın toplandığı bir yer olarak gözükmektedir. Böyle bir gelişim ise beraberinde yeni problemleri de getirmektedir. Çocuk Hukukları Azerbaycan Sivil Toplum Kuruluşları Alyansı'nın[1] milli koordünatörü Nabil Seyidov, Azerbaycan'da, özelde ise Bakü'de, evden kaçan ergen sayısının 500-600 kişi arasında değişiklik gösterdiğini ifade etmektedir. Yaklaşık iki bine yakın sokak çocukları olduğunu vurgulayan Seyidov, evden kaçan ve sokağa itilen çocuk ve ergenlerin sorunlarının altında yatan nedenleri yoksulluk, sosyo-ekonomik durumun yetersiz oluşu ile açıklamaktadır (Seyidov, 2015).

Sokağa itilen iki bin çocuğun aslında büyük çoğunluğu, evinden/ailesinden kaçmış veya ailesini terk etmiş/terk etmek durumda kalmış vs. çocuklardır. Fakat burada özellikle üzerinde durulan nokta, evden kaçan ergenler olduğu için bu er-

1 Çocuk Hakları Azerbaycan STK Alyansı 2001 yılında Azerbaycan'da çocuklar için faaliyet gösteren yerel STK'ların ulusal ağı olarak çocukların sesini ve onların yaşadıkları sorunları topluma duyurmak amacıyla kurulmuştur.

genlerin ne kadarının eve yeniden döndüğü, ne kadarının tekrar evden kaçtığı meselesidir. Evden kaçış nedenlerinin altında yatan toplumsal ve bireysel faktörlerin araştırılması ise meselenin diğer bir tarafıdır. Evden kaçan ve sokağa sürüklenen ergenin karşılaşabileceği sorunlar da ayrıca önem arz etmektedir. Çünkü evden kaçma, ilk bakışta belki bir problem gibi gözükmeyebilir. Lakin evden kaçmayla başlayan ve "sokak hayatına" sürüklenmeye elverişli zemin yaratabilecek bu davranış, kendisiyle birlikte birçok sorunu da beraberinde taşımaktadır. Bir zincir misali ve zincirin esas halkalarından birisi: *Evden Kaçma*'dır.

14-17 yaş arasındaki evden kaçan ergenlerin sosyolojik olarak tespiti; evden kaçmada etken faktörler boyutu; evden kaçan ergenlerin karşılaşabilecekleri risk boyutu ve evden kaçan ve risk grubuna dahil olan ergenleri sokağa alışmadan önce tespit etmede öneriler boyutu, bu araştırmanın kapsamını oluşturmaktadır. Araştırma, Azerbaycan'ın başkenti Bakü'de 2015-2016 yıllarında 14-17 yaş arasındaki evden kaçan ergenler ile sınırlıdır.

Çalışma Grubu ve Veri Analiz Süreci

Çalışmada, nitel araştırma tekniklerinden olan Gömülü Teori kullanılmıştır. Ele aldığı sorunu veya sosyal süreci var olan teorilerle açıklamak yerine verilerden doğan, daha doğrusu sahaya gömülü olan verilerden ortaya çıkan ve araştırılan sosyal süreçle bağlı olan kavramlar ve teorilerle açıklamaya çalıştığı için Gömülü Teori yöntemi denilmektedir. Bazı kaynaklarda ise *Temellendirilmiş Kuram* olarak adlandırılmaktadır (Çelik & Ekşi, 2015).

Gömülü Teori kendinde üç bakış açısı veya üç araştırma deseni ihtiva etmektedir: Strauss ve Corbin'in adıyla anılan *Sistematik Desen,* Glaser'in *Klasik Deseni* ve Charmaz'ın *Yapılandırmacı deseni*. Evden kaçan ergenlerin kaçma nedenleri üzerine incelenen bu araştırma, Gömülü Teori içinde yer alan ve Charmaz tarafından benimsenen *Yapılandırmacı desen* ile ele alınmaktadır.

Araştırmanın çalışma grubunu ise Azerbaycan/Bakü'de 14-17 yaş aralığında olan evden kaçan ergenler, onlarla çalışan saha çalışanları/uzmanlar ve evden kaçan ergenlerin aileleri/ebeveynleri oluşturmaktadır. Yaş grubu ağırlıklı olarak 14-17 yaş olsa da araştırmaya 12-13 yaşındaki iki ergen de katılımcı olarak dahil edilmiştir. Evden kaçan ergenlerle çalışan uzmanlardan bir avukat, bir sosyolog, bir sosyal hizmet uzmanı, iki polis memuru, bir pedagog, toplam olarak altı uzmanla; evden kaçan ergenlerin ailelerinden ise beş anne, bir dede, toplam altı ebeveyn/

aile ile görüşme yapılmıştır. Saha araştırmasına evden kaçan ergenler, onların aileleri/ebeveynler ve evden kaçan ergenlerle çalışan uzmanlar katılımcı olarak dahil edilmiştir. Her üç grupla yapılan görüşmelerdeki sorular birbirinden farklıdır.

Görüşmeler Bakü'de, Azerbaycan dilinde gerçekleşmiştir. Azerbaycan dilinde olan veri, tarafımdan elektronik metin haline dönüştürüldükten sonra Türkçeye çevrilmiştir. Azerbaycan dili ve Türkçe birbirine yakın diller sayılmaktadır. Çeviri yapılırken katılımcıların ifade ettikleri sözlerin, düşüncelerin anlatılmak istendiği gibi aktarılmasına özen gösterilmiştir.

Araştırmanın Bulguları

Bakü'de ergenlerin evden kaçma nedenlerini kapsamlı ve objektif şekilde araştırabilmek adına, hem evden kaçan ergenler hem onların aileleri/ebeveynleri hem de evden kaçan ergenlerle çalışan uzmanlarla görüşmeler yapılmıştır.

Toplamda on dört evden kaçan ergen görüşmelere katılmış, onlardan yedisi kız, yedisi erkektir. Evden kaçma nedenlerine geçmeden önce, ilk olarak görüşmelere katılan ergenlerin genel profilini incelemek adına onların demografik özelliklerine, duygu ve düşüncelerine değinmek gerekmektedir. Katılımcı ergenlerden biri hariç, diğer on üç ergen Bakü'nün kasaba ve köylerinde yaşamaktadır. Onların aile yaşantılarına bakıldığında ise sadece dördünün anne-babasının birlikte yaşadığı, diğer on ergenin anne-babası ayrı yaşadığı veya bu ergenlerin tek ebeveynli oldukları görülmektedir. Ebeveynleri birlikte olan dört ergenden ikisi evlatlıktır. Anne-babası ayrı olan ergenlerin ebeveynlerinden bazıları boşanmış bazıları ise vefat etmiştir. Bundan ziyade, evden kaçan ergenlerin ebeveynlerinden sekizinin gayri-resmi, yalnızca altısının ise resmi nikahlı olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca ergenlerin büyük bir kısmı ya ailenin tek çocuğu ya da ilk çocuğudur. Ekonomik açıdan düşük gelirli ailelerde yetişen ergenlerin eğitim hayatlarında da başarısız oldukları, hedeflerinin olmadığı ve/veya onun gerçekleşmesine inanmadıkları ve geleceğe dair arzular ile ilgili yaşanılan karamsarlık dikkat çekmektedir. Bir diğer önemli nokta ise kaçma davranışında bulunan ergenlerin rol modellerinin olmayışı ve/veya onların rol model olarak seçtikleri kişi(ler)in yasal olarak suç işleyen kişiler olmasıdır. Burada Bandura'nın sosyal öğrenme kuramının açıklayıcı olduğu da görülmektedir.

Ergenlerin evden kaçma sıklıkları ilgili soru başlığından ortaya çıkan bulgulara göre, yalnız iki ergende ilk kez, ikisinde defalarca, on ergende ise birkaç kez ev-

den kaçma davranışı görülmüştür. Bahsi geçen ergenlerin zararlı alışkanlıklarının olup-olmadığı konusunda gelinirse, onlardan yalnız dördünün zararlı alışkanlığının (sigara, alkol ve uyuşturucu madde) olmadığı, lakin sekiz ergenin sigara, alkol ve uyuşturucu madde kullandığı, ikisinin ise aşırı internet kullanıcısı (özellikle de sanal âlemde oyun bağımlısı) olduğu tespit edilmektedir.

Evden kaçma nedenleri araştırılırken ergenlerin "Aslında kaçmadım", "Kaçmadım ki gittim sadece", "Ben aslında problemden kaçıyordum" vs. gibi ifadeler kullanması aslında onların "kaçma" eylemine yükledikleri anlamı açıklamaktadır. Yetişkinlerin, ailelerin/ebeveynlerin "evden kaçma" olarak nitelendirdikleri davranışın, ergenler için problem çözme yolu, tarzı olduğu ortaya çıkmaktadır.

Toplamda, ailelerden beş ebeveyn/anne ve bir dedeyle görüşme yapılmıştır. Ailelerin çoğunun düzenli olarak çalışmadığı, sosyo-ekonomik durumlarının düşük olduğu, eğitim durumuna bakıldığında ise ortaokul mezunu oldukları tespit edilmektedir. Belki Türkiye veya başka ülkelerle karşılaştırıldığında, eğitim durumu çok düşük seviyede karşılanmayabilir. Fakat Azerbaycan'da ortaokul okuma zorunlu olduğundan dolayı, eğitim durumunun ortaokul mezunu olması, eğitim seviyesinin yüksek olmaması anlamına gelmektedir. Ailelerin/annelerin kendi yetiştiği aile ortamı ve çocuklarını yetiştirdiği ortamı bilmenin ergenlerin yetiştirildiği aile atmosferinin ortaya çıkması açısından önem arz etmektedir.

Her ebeveynin kendi içinde/kendi ailesinde yaşadığı çatışma ve şiddet ortamının varlığı, dikkat edilmesi gereken noktalardan biridir. Bununla beraber ailelerin kendi yetiştiği aile ortamının sağlıklı olmayışı veya sorunlu oluşu, kurdukları aileye, yetiştirdikleri çocuklara yansıdığı görülmüştür. Böylelikle de zincirvari oluşumdan söz edilebilir. Ayrıca ergenlik dönemini yaşayan çocuklarının yaşadıkları durumu veya psikolojik durumu hakkında bilgi sahibi olmayışları, farkındalıklarının yeterli düzeyde olmayışı gözlemlenmektedir. Bu yaklaşım tarzı, tutum ve davranışlar ise aile ortamının sağlıklı olmamasına getirmektedir.

Yapılan bu çalışmadan ortaya çıkarılan Gömülü Teoriye geçmeden önce, üç farklı objektif tarafından ortaya çıkarılan temel veya çekirdek nedenlere değinilmelidir:

(1) Evden Kaçan Ergenlerin Gözünde Kaçma Nedenleri

- Ailede Yaşanan Şiddet ve Çatışmalar\ *«Evde Her Gün Problem, Her gün Sıkıntı...»*
- Ailede Sevgi ve İlgi Eksikliği\ *«Beni De Sev»*
- Ebeveyn-Ergen İlişkisinde İletişim Sorunu\ *«Beni Anlayacak Biri Yok!»*

(2) Evden Kaçan Ergenlerin Ailelerinin Gözünde Kaçma Nedenleri

- Ailede Yaşanan Çatışmalar\ *«Kavgalar Çocuğu Bıktırdı Herhalde..»*
- Çevre-Akran Etkisi\ *«Arkadaşının Tesiriyle Oluyor»*

(3) Evden Kaçan Ergenlerle Çalışan Uzmanların Gözünde Kaçma Nedenleri

- Değişen Değerler: "Biz"den "Ben"e Doğru
- İletişim Yoksunluğu ve Kopukluğu
- "Ben de Varım!" Hissi ve Bunu Gösterme İsteği
- Boşuna Geçen Zaman

Yukarıda yer almış temel nedenlerden de gözüktüğü gibi evden kaçan ergenlerin kaçma nedenleri farklılık göstermektedir. Bu üç yaklaşımdan ortaya çıkan nedenler ise araştırmanın Gömülü Teorisini oluşturmaktadır. Bu teori aşağıdaki diyagramda gösterilmiştir.

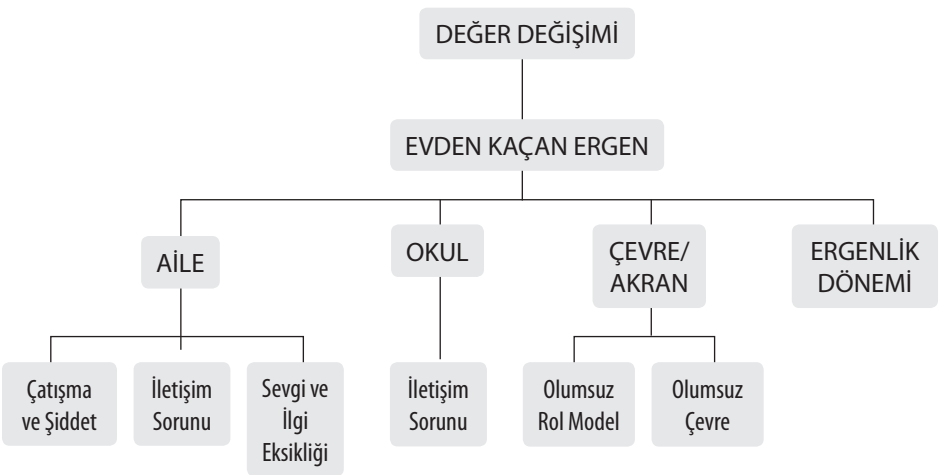

Şekil 1. Evden Kaçan Ergenlerin Kaçma Nedenleri Üzerine Gömülü Teori

Şekil 1'de yer alan şemadan da gözüktüğü gibi, evden kaçan ergenin etrafında olan ilk kurum aile, daha sonra ikinci sosyalleşme ortamı olan okul kurumu, sonrasında ise çevre/akran oluşumudur.

Dikkat edilmesi gereken ilk nokta, aile kurumu ve orada ergeni evden kaçmaya iten nedenlerin oluşum sürecidir. Ailede yaşanan çatışma ve şiddet, ergeni evden uzaklaştıran temel nedenler arasındadır. Aile üyeleri, anne-baba, anne-ergen,

baba-ergen vs. aile bireyleri arasında yaşanan fiziksel, duygusal şiddet (psikolojik baskı ve söz ve davranışlarla karşı tarafa baskı yapmak ve onun davranışını, düşüncesini engellemek vs.), cinsel ve sosyal şiddet (herhangi bir yere gitmeyi engelleme, toplumdan uzaklaştırma vs.), çatışmalar vs. buraya dahil edilmektedir.

Ailede yaşanan ve ergeni evden dışarıya iten temel nedenlerden biri de ailedeki sevgi ve ilgi eksikliğidir. Bu kısıma sadece ergene karşı olan sevgi ve ilgisizlik değil hem de aile bireyleri, özellikle de anne-baba arasındaki sevgi ve ilgisizlik, aile bireylerinin birbirine saygılı davranmayışı vs. dahil edilmektedir.

Bir diğer esas nedenlerden biri de ailede yaşanan iletişimsizliktir veya sağlıklı olmayan iletişimdir. Ergenlik döneminde olan bireyin ailesi, anne veya babası bu dönemin özelliklerinden, buhranlı dönemde yaşanan fiziksel, biyolojik, psikolojik ve sosyal gelişim hakkında yeterli bilgiye sahip ol(a)madıklarından, ergene karşı yanlış tutum ve davranışlar sergilemekteler. Yanlış tutum ve davranış denildiğinde, ailenin ya baskıcı ya da aşırı rahat tutumu kastedilmektedir. Bu yalnış tutum ve yaklaşımlar ise anne-ergen, ebeveyn-ergen arasında iletişim sorununu ortaya çıkarmaktadır. Ailede anlaşılmadığını düşünen ergen ise evden uzaklaşmayı seçmektedir.

Araştırma, evden kaçan ergenlerin kaçma nedenleri üzerine olsa da yapılan görüşmelerden, ergeni evden uzaklaştıran nedenler arasında zincirin ilk halkasının okul olduğu gözlemlendi. Bundan dolayı da ergenin var olduğu kurumlardan birinin de okul olduğu dikkate alınırsa, evden kaçmada okulun üzerine düşen sorumluluğun çok olduğu görülüyor. Şöyle ki ergenin hayatında aileden sonra önemli yere sahip ikinci kurum okuldur. Okul hayatına düzenli devam eden ergen, gününün minimum altı-yedi saatini okulda geçirmektedir. Fakat evden kaçan ergenlerin okul hayatlarına dikkat edildiğinde, onların ilk olarak okuldan kaçtıklarını, derslerinde başarısızlık gösterdiklerini, okuma eğilimlerinin zayıf olduğu görülmektedir. Özellikle de okulda öğretmen-ergen ilişkisinde yaşanan iletişim kopukluğu, ergenin okul ile ilişkisini sekteye uğratmakta ve onu okuldan uzaklaştırmaktadır.

Bir diğer esas nedenlerden biri de ergenin içinde yer aldığı yalnış çevre ve onun yanlış rol modelidir. Evden kaçan ergenlerden kızların rol modellerinin olmadıklarını veya rol model olarak biri(ler)ni seçmede tereddütte oldukları görüldü. Fakat erkeklerin çoğunda rol modellerinin olduğunu, hem de bu kişilerin onların hayatlarını olumsuz yönde etkilediklerinden dolayı yalnış örnek oldukları ortaya çıkarıldı. Şöyle ki hapishane hayatı yaşamış ve sevgi/saygıyı kabadayılıkla kazanmış bir grup mafya örgütlü insanlardan oluştuğunu ve ergenlerin bu insanları rol model alarak olumsuz anlamda etkilendikleri gözlemlenmektedir. Yalnış rol model ise doğal olarak ergeni yalnış çevreye itmektedir.

Özellikle ergenlik döneminde görülen evden kaçma davranışı inceleniyorsa, bu dönemin dikkate alınmaması, konunun eksik olarak ele alındığını gösterirdi. Araştırmadan da ortaya çıktığı gibi, ergenlik dönemi buhranlı dönem sayılmaktadır. Hem fiziksel hem biyolojik, duygusal (psikolojik) anlamda önemli değişimlerin yaşandığı bu dönemde ergen hem kendini tanımak, araştırmak hem de kendi "ben"ini ortaya koymak için birtakım davranışlarda bulunur. Buraya, yalnız kalmak, macera arayışı vs. dahildir. Bu dönemde görülen özellikler, çoğu kişide benzer olsa da kimde nasıl etki yaratacağı kişiden-kişiye göre değişmektedir. Bundan dolayı da evden kaçmada bu dönemi de dikkate almak gerekmektedir.

Burada ergeni evden uzaklaştıran ve sokağa iten nedenin tek olmadığı görülmektedir. Yani ailede her yaşanan çatışma veya şiddet her ergeni evden kaçmaya itmez. Ergeni evden uzaklaştıran nedenin birden fazla olduğunu ve ergenin yaklaşım ve bakış açısından kaynakladığı söylenebilir. Buna ilave, yukarıda iletişimsizlik veya sağlıklı olmayan iletişim derken, sadece ailede bireyler arasındaki iletişimi değil ergenin etrafında olan aile, okul ve çevre arasında yaşanan iletişim kopukluğu ve kurumlararası iletişimin olmayışı kasdedilmektedir. Ergenin etrafında oluşan bu üçlü kurumun/sistemin birinde oluşan olumsuzluğun veya zincirin ilk halkasında oluşan kopmanın farkına varılmaması, bu olumsuzlukların diğerlerine de sıçraması ve diğer kurumların da kendi içinde varolan/oluşan olumsuzluğun giderek, ergeni "dışarı", "sokağa" itmesiyler başlar sokak hayatı, sokak düzeni...

Araştırmaya katılan uzmanların da altını çizerek söylediği "ben" düşüncesi, ister aile içinde isterse de diğer kurumlarda, okulda, toplumda, insanların sadece dünyalarına odaklanarak "yalnız kendim için yaşarım" düşüncesinin hakim olduğu görülmektedir. Giderek bireycilik düşüncesinin yaygınlaşması, sosyal ağların insanları yüz-yüze iletişimden uzaklaştırması, yabancılaştırması sadece toplumda değil ilk olarak ailelerde de gözükmektedir. Bu düşüncenin kökünde ise "biz"den "ben"e doğru gidiş vardır. Sosyalleşme ve iletişim yetersizliği ise bu faktörün altında yatan nedenlerdendir.

Araştırmalardan ortaya çıkan sonuçlara göre ergenlerin var olduğu toplumsal kurumlar aile, okul ve onun sosyal çevresidir.

Bu üçlü sistemin herhangi birinde veya bir kaçında oluşan sorunlar, ergenleri evden kaçmaya itmektedir. Araştırmanın bulguları kısmında da belirtildiği gibi, evden kaçan ergenlerde ilk olarak okuldan kopmalar görülmektedir. Okul hayatını terketmede oluşan sorunlar hem okuldan hem de aileden kaynaklı olabilir. Fakat okuldan uzaklaşan ergenlerin zamanla evden de kaçtıkları tespit edilmektedir.

Evden kaçarak sokağa adım atmakta olan ergenler, onların aileleri/ebeveynleri ve ergenlerle çalışan uzmanlarla yapılan görüşmelerden ortaya çıkan Gömülü Teoriye göre, 2015-2016 yılları arasında Bakü'de yaşayan ergenlerin evden kaçma nedenleri üç ana başlık etrafında ele alınmaktadır:

(1) İletişim Sorunu;

(2) Çatışma Ve Şiddet;

(3) Sosyal Çevre;

Aile bireyleri arasında, özellikle de ergen-ebeveyn arasından yaşanan iletişim çatışması, hem de ailede yaşanan şiddet ve çatışmadan ortaya çıkan iletişim sorunu, ergeni evden uzaklaştırmakta olup, onun farklı sosyal çevrelerde kendini arayışa sürüklemektedir. Ayrıca ergenin olduğu toplumsal kurumlar aile, okul ve sosyal çevre arasında yaşanan iletişim sorunu veya iletişimsizlik, ergenin sokağa adım atmasından sonra karşılaştığı birçok sorunlara erken müdahele edilmemesine neden olmaktadır.

Araştırmanın Sonucu

14-17 yaş aralığında evden kaçan bu ergenlerin profil özelliklerine bakıldığında, çoğunun okul hayatından uzaklaştığını, okulda olanların ise başarılarının düşük olduğunu, gününün büyük bir bölümünü sözün asıl anlamında "boş" geçiren, hedef ve arzularından uzak düşmüş/veya uzaklaştırılmış ergenler olduğu görülmektedir. Bahsi geçen ergenlerin çoğunun anne-babasının ayrı olduğu, yani tek ebeveynli oldukları, yine çoğunun aile içi çatışma ve şiddet yaşadığı/tanık olduğu, ailelerinde düzen ve birlik kavramının olmayışı ortaya konulmuştur. Bütün bunlarla beraber ergenlerin rol modellerinin olmayışı veya yanlış insanları rol model olarak gördükleri ve onun etkilerini bariz bir şekilde yansıtan bir ergen profili ile karşılaşılmıştır.

Uzmanların hemen hemen hepsi ergenlerin kaçma nedenlerini ifade ederken, Sovyetler Birliği'nin etkisi altında olan Azerbaycan ile ve Bağımsız Azerbaycan arasında karşılaştırma yapmış ve bağımsızlıktan sonra oluşan negatif durumları değişen değerlere bağlamaktadırlar. Aile bireylerinin birbirine saygı göstermemesi, anne-baba arasındaki ilişkinin sevgi ve saygıya dayalı olmaması, anne-çocuk, anne-baba, baba-çocuk vb. bireyler arasında "biz" kavramının "ben"e dönüşmesi ve bunun sonucunda oluşan bireycilik, "ben" merkezli düşünce ve yaklaşımların getirdiği negatif durumlardır. Ayrıca ailede yaşanan rol karmaşası, yani ailede anne

ve babanın kimliğinde oluşan karmaşa ve bu ailelerde yetişen ergenlerde yaşanan sıkıntılar (gelişim açısından psiko-sosyal problemler) da buraya dahildir.

Uzmanların gözünde bir diğer neden iletişim yoksunluğu ve iletişim kopukluğudur. Burada iletişim yoksunluğu ve kopukluğu derken ilk olarak ailede ergen-ebeveyn, ebeveyn-ebeveyn, ailenin diğer üyeleri arasında yaşanan iletişim yoksunluğu kastedilmektedir. Ayrıca okulda öğretmen-öğrenci ilişkisinde yaşanan kopukluk, aile-okul arasında olan iletişim yoksunluğu da buna dahil edilmektedir.

Ebeveynlerin veya aile bireylerinin ergenin yaşadığı buhran döneminde ortaya çıkabilecek durumların farkında olmaması ve gelişen "benliği"ni umursamadan yalnış davranış ve tutumlarda bulunması da nedenler arasında yer almaktadır. Özellikle de ergenlerin yalnız yaşama ve özgürlüğe can atma duygularının daha kabarık şekilde ortaya çıktığını vurgulayan uzmanlar, ailelerin kontrolünden farklı taraflara/mecralara gidebileceklerini vurguladılar. Ergenlerin sözün asıl anlamında boş kalmaları, zamanlarının doğru değerlendirilmemesi ve evden, aileden uzakta farklı yönlere, özellikle de "dışarıya" itilmesi de nedenler arasındadır.

Sonuç olarak her üç bakış açısından, ergenlerin evden kaçma nedenlerinin bir tek nedene bağlı değil kişiden-kişiye, aileden-aileye, dönemden döneme göre değişkenlik göstermekle birlikte, ergeni etkileyen faktörlerin farklı şekilde bileşiminden ortaya çıktığı görülmektedir.

Araştırmaya katılan uzmanların da altını çizerek söylediği, "ben" düşüncesi, ister aile içinde isterse de diğer kurumlarda, okulda, toplumda, insanlarda "yalnız kendim için yaşarım" düşüncesinin hakim olduğu görülmektedir. Giderek bireycilik düşüncesinin yaygınlaşması, sosyal ağların insanları yüz-yüze iletişimden uzaklaştırması, yabancılaştırması, sadece toplumda değil ilk olarak ailelerde gözükmektedir. Bu düşüncenin kökünde ise "biz"den "ben"e doğru gidiş vardır. Sosyalleşme ve iletişim yetersizliği ise bu faktörün altında yatan nedenlerdendir. Gerek kapitalist sistemin gerek teknoloji yüzyılının gerekse de inkişaf sürecinin, modernizmin getirdiği olumsuzluklar, bireyin birey olarak toplumsallaşmasını değil aksine bireyin toplum içinde yabancılaşmasına neden olmakta ve kendisini saran egosu onu "kendi dünyası"na çekmektedir. Nitekim birey, "kendi dünyası"na sadece egosunu almakta ve ışık hızıyla yayılan "21. yüzyıl yalnızlığı" modern toplumun "modern hastalığı" haline gelmektedir. Bu hastalık ise beraberinde toplumun ve bireyin değerler sistemini etkilemekle kalmayıp onu değiştirmeye, dönüştürmeye, çalışmakla, "yeniden farklı bir varoluş" sürecine itmektedir. Ergenlik döneminde yaşanan problemli davranışlar yıllardan beri araştırma konusu olmuş, bu davranışların ne-

denleri, ortaya çıkma sebepleri farklı görüşlerle ele alınmıştır. Alan taraması yapıldığında, ilgili literatürde problem davranışının ortaya çıkmasında, ergenin ailesi veya arkadaş ortamı veya aile/ebeveyn, okul ile birlikte ergenin çevresi vs. birçok alanın etkili olması faktörü esas alınmaktadır (Bingham & Shope, 2004).

Ergenlik döneminde ortaya çıkan kural dışı davranışları farklı disiplinler bağlamında ele alan kuramlar, ergeni kendine has bakış açısıyla değerlendirmekte ve o çerçeveden bakmaktadır. Araştırmanın kavramsal şemasında ergenlerin kural dışı davranışlarını farklı disipliner yaklaşımlar açısından değerlendiren kuramlar yer almaktadır. Bu yaklaşımlar içinde de Durkheim ve Merton'un Anomi ve Gerilim Teorileri, T. Hirschi tarafından geliştirilmiş Sosyal Kontrol veya Bağ Teorisi, Elliot'un Sosyal Kontrol Kuramı ve Emler'in Saygınlığı Arttırma Teorisi ve Sosyal Gelişimsel Kuram kendine yer edinmiştir. Bu kuramların ortak noktaları, ergenlerde görülen kural dışı davranışları, sadece toplumsal yapılar bağlamında, yaşanan sosyal krizler, sanayileşmede meydana gelen hızlı büyüme sonucu ortaya çıkan anomik ortamdan kaynaklandığı yöndedir. Bazı kuramlar ise sosyal kontrol mekanizmalarının işlevinde yaşanan sıkıntılar ve onların sonucunda ortaya çıkan anormal davranışlar, toplumun önüne konulmuş amaçlar ve araçlar arasındaki uyumsuzluk nedeniyle ortaya çıktığını savunmaktadır. Bahsedilen bu sosyolojik kuramlar, bireyin davranışlarını, onun bireysel özelliklerinden ve bu özelliklerle birlikte ortaya çıkabilen sorunlardan bağımsız şekilde ele almaktadır. Yani bireyi sadece toplumsal açıdan değerlendirmektedirler. Fakat araştırmanın gelişmekte olan ve sahaya Gömülü verilerinden ortaya çıkan teori, ergenlere, özellikle evden kaçan ergenlere hem toplumsal açıdan hem de bireysel açıdan yaklaşarak bütüncül bir yaklaşım çerçevesi sunmaktadır. Araştırmanın Gömülü Teorisine göre, ergenin bulunduğu aile, okul, çevre vs. tüm toplumsal yapılar göz önünde bulundurularak, bu yapılar içinde ayrı ayrılıkta ve/veya birbiriyle ilişkili olarak yaşanan sosyal ve psikolojik krizlerin (iletişim sorunu, şiddet ve çatışma ve sosyal çevre), ergenlik döneminde yaşanan fizyolojik, psikolojik ve sosyolojik değişimlerle birlikte ortaya çıkması, ergenin evden kaçmasında ciddi şekilde rol oynamaktadır. Sovyet otoritesi ve sömürüsünden kurtulan Azerbaycan'ın ve onun sanayi ve teknoloji açısından diğer şehirlerinden daha gelişmiş olan başkenti Bakü'nün, bağımsızlıktan sonra geleneksel toplumdan modern topluma doğru ilerleyen çizgisi sonucunda, toplumsal yapılarda yaşanan sosyal ve psikolojik değişimler krizlere neden olmaktadır. Modernleşme hareketleri içinde görülen krizler ise değerlerin değişimine getirip çıkarmaktadır. Kolektiften bireyselliğe veyahut biz'den, ben'e doğru ilerleyen bu süreç, ergenlik döneminde olan bireyin yaşadığı değişikliklerle birlikte ele

alındığında, ergenin, olduğu toplumsal yapılar içerisinde, özellikle de evde (ailede) oluşan kriz ve değişim durumunu kabullenmemesi, onun "evden" değil, "problemden" kaçmasına neden olmaktadır.

Çalışmanın giriş kısmında da belirtildiği gibi Azerbaycan'da, çocuk ve ergen problemlerinde sivil toplum kuruluşlarının daha ön planda yer aldıkları görülmektedir. Fakat araştırma boyunca STK'ların bahsi geçen problemleri ele almada eksik, yetersiz olduğu, yapılmakta olan projelerin sürdürülebilirlik ve devamlılık anlamında kesintilerin oluştuğu gerçeği, alanda çalışan uzmanların da görüşlerinde yer almaktadır. Araştırmaya katılımcı olarak dahil olan uzmanlar alandaki eksiklikler ve yapılması gerekenler üzerinde durdular. Onların düşüncelerine göre ergenlerle ilgili mevcut sorunlar aşağıda yer alan eksiklerden dolayı daha da artmaktadır: *(1)* Yasalarla gerçeklerin uyuşmaması ve *(2)* yapılan işlerde sürekliliğin ve devamlılığın olmaması[2].

Uzmanların görüşlerine katılmakla beraber esas bir hususa da dikkat çekilmelidir. O da kurumlararası iletişimin olmayışı veya zayıf oluşu meselesidir. Bu anlamda sadece ergenlerle çalışan kurum ve kuruluşların değil sosyal kurumların çoğunda yaşanan bu iletişimsizlik birçok problemlerin ele alınmasında, hatta sorunun ortaya çıkmasında bile engel yaratmaktadır.

Peki, bu alanda yapılması gerekenler nelerdir?

Katılımcı uzmanların bu konuda yapılmasını gerekli gördüğü adımlar iki kısma ayrılmaktadır: *(1)* Devletin üzerine düşen görevler; *(2)* Ailelerin üzerine düşen görevler.

(1) Devletin üzerine düşen görevler:

- Devletin uygulaması gereken sosyal programların geliştirilmesi,

- Alanda deneyimli sosyolog ve psikologlarının sayının artırılması,

- Zor eğitilen çocuk ve ergenlerin aileden uzaklaştırılarak terbiye edilmesi için uygun rehabilitasyon merkezlerinin kurulması,

- Bununla beraber kapalı rehabilitasyon merkezlerinin ebeveynlere yönelik faaliyetinin olması,

2 Örnek olarak bir uzman katılımcının ifadeleri gösterilebilir: "Ayrı ayrı QHT'lerde (sivil toplum kuruluşlarında) iş var ama onlar da projelerle çalışıyorlar. En az 6 aylık, maksimum 1-2 senelik çalışmalarla bir neticeye varmak zor. İşin devamlılığı ve sürekliliği önemli. Proje bitti mi iş de bitiyor ama çocuklar, yeniyetmeler yine sokaktalar. Bu işte süreklilik olmalı, zincir kırılmamalı".

- Ailelerin sorumluluk almaları ile ilgili yasaların olması,

- Gayri-resmi nikahların azaltılması yolunda uygun programların geliştirilmesi,

- Anne-babası olmayan ve sokağa sürüklenen çocuk ve ergenlerin devlet himayesine verilmesi ve devletin de ihtiyaç sahibi ailelere vermesi,

- Sosyal medya/iletişim araçlarının çocuk ve ergenlerin kullanılmasına karşı kontrol edilmesi ve güvenilirliğinin sağlanması,

- Sosyal, hukuki ve psikolojik problemlerin bütüncül bir şekilde çözülmesi için devletin bütüncül tedavi ve danışmanlık merkezlerini açması,

- Meslek edindirmenin sağlanması,

- Çocukların topluma yeniden entegre edilmesi,

- Şiddete başvurmadan yasal yaptırımın oluşturulması ve

- Ailelerin bilgilendirilmesi

(2) Ailelerin üzerine düşen görevler:

- Ailelerin ergeni kendi isteği ve potensiyeline göre yönlendirmesi

- Ailelerin ergenleri dengeli olarak kontrol etmesi ve

Ailelerin eğitilmesi ve bilgilendirilmesi

Sonuç olarak vurgulamak gerekir ki evden kaçma davranışı, sonuçlarından bağımsız şekilde ele alındığında problem gibi gözükmemektedir. Fakat sorunlar zincirinin ilk halkasını oluşturan evden kaçma ve onunla başlayan suç, cinayet, istismar, zararlı alışkanlıkların edinilmesi, özellikle de toplumun «beyaz» belası olan uyuşturucu kullanımının başlanılması, insan ticareti vs. gibi sorunların «*çocuklukla yetişkinlik dönemi arasına sıkıştırılmış bireyin kendini arama*» çağı sayılan ergenlik döneminde ortaya çıkması, toplumun ve bireylerin gelişiminde sorunsallık anlamında bir başlangıç sayılmaktadır. Bu anlamda yapılması gereken şey, toplumsal kriz ve değişimlerin ergenlik dönemindeki bireyleri evden kaçmadan, sokağa sürüklemeden önce, risk faktörlerinin araştırılarak önleyici çalışmalar yapmak, ergenin bireysel özelliklerini dikkate alarak bütüncül yaklaşım sunmaktır. Azerbaycan'ın başkenti Bakü'de evden kaçan ergenlerle yapılan görüşmelerden ortaya çıkan teori, sosyologların, sosyal hizmet uzmanlarının, psikologların, pedagogların vs. tüm sosyal bilimciler tarafından evden kaçma problemini bütüncül şekilde hem aile sosyolojisi hem ergen sosyolojisi hem iletişim sosyolojisi hem de ergenin olduğu tüm sosyal yapılar çerçevesinde yaklaşılması gerektiğini zaruri kılmaktadır.

Kaynakça

Arnett, J.J. (1999). Adolescent storm and stress, reconsidered. *American Psychologyist*, *54*(5), 317-326.

Bandura, A. (1973). *Aggression: A social learning analysis*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

Bingham, C.R. & Shope, J.T. (2004). Adolescent problem behavior and problem driving in young adulthood. *Journal of Adolescent Research*, *19*(2), 205-223.

Corbin, J., & Strauss, A. (1990). Grounded theory research: Procedures, canons and evaluative criteria. *Qualitative Sociology*, *13*(1), 3-21.

Çelik, H., & Ekşi, H. (2015). *Gömülü teori*. İstanbul: Edam Yayınları.

Durkheim, E. (1951-1897). *Suicide: A study in sociology*. Glencoe, III: Free Press.

Fasick, F.A. (1994). On the "Invention" of adolescence. *The Journal of Early Adolescence*, *14*(1), 6-23.

Furstenberg, F. (2004). The sociology of adolescence and youth in the 1990s: A critical commentary. *Journal of Marriage and Family*, *62*(4), 896-910.

Garbarino, J., Wilson, J., & Garbarino, J. (1986). The adolescent runaway. (Ed. J. Garbarino & J. Sebes). *Troubled Youth, Troubled Families*. New York: Aldina Publishers. 315-351.

Graber, J.A. & Brooks-Gunn, J. (1996). Transitions and turning points: Navigating the passage from childhood through adolescence. *Developmental Psychology*, *32*(4), 768-776.

Kagan, J. & Coles, R. (1972). *Twelve to sixteen: early adolescence*. New York: Norton.

Koç, M. (2004). Gelişim psikolojisi açısından ergenlik dönemi ve genel özellikleri. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *1*(17), 231-238.

Quliyev, N. (2014). Evdən Qaçan Gənc Qızların Hekayələri. Azərbaycan Uşaq Hüquqları Üzrə QHT Alyansı http://www.qafqazinfo.az/sosial-3/evden-qacan-genc-qizlarin-hekayeleri-81982 adresinden edinilmiştir.

Larson, R. & Wilson, S. (2004). Adolescense across place and time: Globalization and the changing pathways to adulthood (10. Bölüm). *Handbook of adolescent psychology*. New York: Wiley.

Merton, R. K. (1938). *Social structure and anomie*. Indianapolis: Bobbs-Merrill.

Modell, J. & Goodman, M. (1990). Historical perspectives. *At the threshold: The developing adolescent*. Cambridge, MA: Harvard University Press, s. 93-122.

Oyman, R.D ve Karaşar, A. (2011). *Ortak umut projesi, yetişkin bildirileri kitabı-2*. (haz. A. Gülan, M.R. Şirin, M.C. Şirin). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Seyidov, N. (2015). *Amerikanın Sesi Programı*. (Seyidov ile röportaj) www.contact.az/index_az.html adresinden edinilmiştir.

Steinberg, L. & Lerner, R.M. (2004). *Handbook of adolescent psychology*. New York: Wiley.

Zide, M.R. & Cherry, A.L. (1992). A typology of runaway youths: An empirically based definition. *Child and Adolescent Social Work Journal*, *9*(2), 155-168.

Whitbeckl, L.B., Hoyt, D. R., & Yoder, K.A. (1999). A risk amplification model of victimization and depressive symptoms among runaway and homeless. *American Journal of Community Psychology*, *27*(2), 273-296.

Architecture and Power: Sociological Perspective

Olena Lupalo*

Abstract: Present paper, by taking modernist sociological views of Michael Foucault on interrelation between space and power as basic theoretical framework, focuses on architecture as a mean of legitimization of political power. The study is to show how architecture appears to be an inevitable part of material and socio-cultural space and creates both physical and symbolic boundaries, trajectories of individual and social activity, which consequently leads it to becoming an object for a sociological research. The author considers the development of architecture in its interaction with the surrounding socio-cultural and highly politicized environment. In particular, the author describes the relationship between architecture and power, speaking of imperial regimes of Peter I in Russian Empire, where architecture was given a separate place in building the ideology of power, comparing to some architectural constructions of Istanbul as an imperial capital with its ostentation of splendour and mightiness of rulers. This study will contribute into sociological investigations of relationship between notions of "social", "power" and architecture".

Keywords: Foucault, Architecture, Power, Power relations, Representation of Power.

* Master Student, Uludağ University, Department of Sociology.
Contact: 701444013@ogr.uludag.edu.tr, Özlüce Mahallesi, Otopark İç yolu, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Emstitüsü, 16120, Nilüfer/Bursa.

Introduction

Spatial dimension of human life is so natural, that until very recent times it was not problematized as an object of sociological and political researches. However, power communications never neglect space, on the contrary, it make it the dominant means of control over subordinates. Thus, subjects of power try to control attention in public spaces in every way: arranging them materially (architecture, noblemen's clothes, works of art), audibly (proclamation, horns, drums, bells), influencing the smelling perception (incense burning) and temporally -more or less regularly demanding masses be presence at meetings- either compulsorily (military gatherings, court), or voluntarily (theatre, carnival, festival).

Space, in its turn, is the most important and strongest instrument of politics, in a broad sense, and the mechanism for exercising power. It is in space, above all, that power is exercised. The space that is conceived and implemented in the process of urban development has a tremendous potential for management and manipulation of society. It must be very clearly imagined: space, as a resource of the influence of power on society, and the architect, as part of this power, have a very strong and direct impact. Architecture, as an inseparable part of the space, creates both physical and symbolic boundaries, trajectories of individual and social activity. The way the space is formed architecturally- whether it is organized hierarchical or networked, whether the system of corridors is open or close, what is the steepness of the staircase, and so on - all this eventually affects both individual life and public behaviour.

In present paper the emphasis will be done on the architecture as a part of space, a space where power is exercised. First of all, because among all visual dimensions it is unavoidable one within the existence of people. One cannot imagine social activity without being involved into architectural construction in one way or another. Secondly, architecture is neither only built environment, nor it can be solely perceived as an artform. Architectural constructions are also not only a place where power is being performed, not only a symbolic representation of it, but architecture is also power. It is especially important for states seeking recognition at the regional or world level, including those claiming imperial status to supply representation with a mean of architectural constructions. It is important for them to reflect not only financial opportunities and patronage on art in architecture, but also the power and effectiveness of state and social institutions. Representative constructions underline the readiness of the society for mobiliza-

tion in order to realize state ideas and the right to possess power and dictate their terms to other participants of international relations.

In the following discussion it is important to clear out the understanding of the notions of "power" and "architecture". The idea of power can be considered in various contexts: mental, social, can be regarded as an ethical concept or part of political discourse. Equally, architecture can be understood in different ways. On the one hand, architecture can be considered as a creative profession, also as a business, architecture as an institution and some materialized activity, architecture as an embodiment of our spatial environment. If we combine these two plans - the plan of power will be superimposed on the plan of architecture - then we get an unusually dense versatile lattice of semantic nodes, points of intersection of architecture and power. Above all possible interpretation of the term "architecture" considering it as an art activity, construction activity, design activity and so on, for this discussion, it seems the most fruitful to define *architecture as* a political activity[1], consequently *an activity of exercising power*. Architecture in its essence is a political activity: from acts of individual creativity -the activity of each architect- up to being a constructed object or a mastered space. So, in order to understand how can architecture be considered as an activity exercising power, it is essential to understand the nature of power and power relations.

It is difficult to explain unambiguously what power is, since power manifests itself in our lives in various aspects. In this regard, we can talk about the power of nature, the power of man over man, the power of emotions, feelings, etc. Obviously, there is no one-sided focus on the political side of life in power. It means, that the power initially was not the political phenomenon, as it is often considered nowadays.

The society is considered in the form of the hierarchy, the hierarchy of social relations. Wherever there is a hierarchy, there is an inequality of positions. From the sociological point of view, inequality exists *a priori*, we are all born unequal. Why is it established in the constitutions of many countries that all people are naturally equal? Because people are unequal 'beforehand'. All of us are being born into inequality and all of us are involved into social relations, consequently all of

1 This expression was used by Quilian Riano during a public conversation at the Storefront for Art and Architecture for the book launch of "Architecture and Capitalism" when he said "all design is a political act". He claims that both architectural and urban forms are the result of political and economic forces (Wolfe, 2017).

us are involved into relations of inequality. Thus, society consists of social relations of inequality.

There are three main kinds of relations for human beings:

1. relations between individual and individual, individual and society, individual and institution, institution and states, states and empires, empires and empires and so on;
2. relations between man and the world, man and environment or space, or nature;
3. relations between human being and Being/ God (in Heideggerian sense) or between metaphysical world.

All these relations are social relations, and consequently are always power relations, because power arises when there are relations. If there are no relations - there is no power.

So what do we have so far? Firstly, power relations can be referred not only to political relations, but it exist among all relations between subjects. Secondly, power relations arises when unequal relations take place, thus we can call every unequal relations (or every social relations) power relations. In this sense, since relationships of inequality or power relations are everywhere, the first thing that comes to mind is famous quote of Michael Foucault, "power is everywhere" (Foucault, 1998). And if it is true, than it can be said that *architecture is power*. How come?

To begin with, Foucault develops the concept of power in a new way. Refusal to personify the power gives Foucault a reason to say that since Montesquieu proposed to divide state power into executive, legislative and judicial, there was a breakthrough of democratic reforms in many countries of the world. Power, according to Foucault, is not concentrated in one place, in one hand in one state, institution or social class, but it always circulate.

How can "omnipresence" of power be understood? First of all, Foucault's genealogy of power contains a number of provisions that are fundamentally different from the classical concept of power, originating in political sociology, which interprets power within the boundaries of the "domination-repression" relationship. He says that one should not put the law as an initial analysis of power. Foucault proposed to see power as a fundamental social positivity that is not correlated with the individual will of specific actors and not even with certain agencies or institutions, and in many respects not with the peculiarities of that social, economic or political space in which this power is exercised. "Foucault conceptualized power

neither as an institution nor a structure, but as a "complex strategic situations", as a "multiplicity of force relations", as simultaneously "intentional", yet "non subjective" (Smart, 1988, p. 77). Power exists not because there is a state or state institutions (court, police, army, etc.), but on the contrary, they are the products or the embodiment of power.

One of the best visual representation of the idea of power, which Foucault was trying to reveal, has its roots in Jeremy Bentham's project of Panopticon. The panoptic scheme is a cunning mechanism of prison, arranged as follows:

> A perimeter building in the form of a ring. At the centre of this, a tower, pierced by large windows opening on to the inner face of the ring. The outer building is divided into cells each of which traverses the whole thickness of the building. These cells have two windows, one opening on to the inside, facing the windows of the central tower, the other, outer one allowing daylight to pass through the whole cell... The back lighting enables one to pick out from the central tower the little captive silhouettes in the ring of cells" (Foucault, 1980, p.146).

This is the ideal prison model, because the watch tower is made in a way to exclude prisoners from seeing their supervisor. Objects never know at what point they are being monitored, which means they are constantly in fear. This ensures order. Of course, the model of a Panopticon is not necessarily a physical building of a prison. The panoptic scheme is used in prison, educational and labour institutions, hospitals, and nowadays in social networks.

But what is the matter of interest for this paper is how power embody the ideas of architecture, thus how Panopticon (as an architectural construction) produces power relations. As in the case with Panopticon, proper organisation of space, which was incarnated via means of architectural construction, supplied a field for exercising of power - control over people. And since power, for Foucault, is not embodied in some institutions or agencies, but can be exercised with a help of special techniques and force relations, the strength of such power is that "it never intervenes, it is exercised spontaneously and without noise, it constitutes a mechanism whose effects follow from one another. Because, without any physical instrument other than *architecture* and *geometry*, it acts directly on individuals; it gives "power of mind over mind" (Foucault, 2012, p. 206). As it was stated previously, architecture in this sense turns out to be an activity exercising power, as by it means force relationships can be performed. But should we literally understand that the architectural construction of Panopticon exercises the power? What is a matter of interest, is what it took to construct the Panopticon on the first place?

The answer is knowledge. And the truth or falsity of knowledge is not of interest to Foucault. The context of the classical theory of knowledge becomes irrelevant here, and is taken out of the brackets of the conceptual framework. Essential is the status of certain kind of knowledge, its place in the system of power relations. Is not architecture a knowledge? Does not it take a plenty of knowledge to construct a building? Moreover, it takes even more to construct a building that would be "watching" people. "There is no power relation without the correlative constitution of a field of knowledge that does not presuppose and constitute at the same time power relations, - says Foucault, - There is no model of truth that does not refer back to a kind of power, and no knowledge or even science that does not express or imply, in an act, power that is being exerted" (Deleuze, 2006, p. 39). Consequently using the knowledge of architecture in order to construct the discipline institution such as prison turns out to use architecture as a mean of exercising power. This is the confirmation that knowledge is power.

The other important point needed to be discussed is a question of visibility that is risen by Foucault. The main purpose of the Panopticon is to bring the prisoner into a state of conscious and constant visibility that ensures the automatic functioning of power. There is no need for constant supervision, since it is important only that the prisoners know that they are being watched. According to the Panopticon concept power should be both *visible* and *unavailable for verification*. Here, being visible means that the prisoner must always have a long shadow of the central tower, from where he is observed, in front of his eyes. Unavailable for verification - a prisoner should never know if he is being watched at a given moment, but they must be sure that such an observation is always possible. Panopticon is a machine "to see - to be seen". Thanks to the monitoring mechanisms that architectural construction of Panopticon provides, it wins the effectiveness and the ability to influence people's behaviour.

This project of the machine of absolute power made such a strong impression on the tough of XX century, that its image in the form of a constantly haunting nightmare began to move from one anti-utopia to another. In his novel "We" (1920), Yevgeny Zamyatin shows how architecture can be a tool for exercising the power: people in his novel live in completely transparent houses which walls and floors are made of glass (Zamyatin, 2015). With idea of being *visible* from every corner and every time, Zamyatin was trying to warn what can the collectivism of the Bolsheviks in Russia lead to. The author gives a vivid idea of this life: ev-

erything from glass, and no one hides anything from each other, there is nothing natural and alive. There is also another architectural construction that is neglected the wall of the One State, behind which life blossoms in full force.

In George Orwell's novel "1984" *visibility* is achieved through television with feedbacks. In each room there is a TV screen, which works for reception and transmission: "The telescreen received and transmitted simultaneously. Any sound that Winston made, above the level of a very low whisper, would be picked up by it, moreover, so long as he remained within the field of vision which the metal plaque commanded, he could be seen as well as heard. There was of course no way of knowing whether you were being watched at any given moment. How often, or on what system, the Thought Police plugged in on any individual wire was guesswork. It was even conceivable that they watched everybody all the time. But at any rate they could plug in your wire whenever they wanted to. You had to live -did live, from habit that became instinct- in the assumption that every sound you made was overheard, and, except in darkness, every movement scrutinized" (Orwell, 2003, p. 5). Orwell was worried about the abolition of privacy and saw its roots in both architecture and politics: "the utopian Modernist buildings of the 1930s, and the cracked-open buildings that he witnessed during World War Second, suggested to him that lives were being exposed to a new kind of unwelcome scrutiny" (The Architecture of Visibility in Orwell's Dystopian London, 2017).

On the other hand, talking about architecture as a political activity it is important not only to see it as a tool of recreation of space in order to change people's behaviour, but also perceive architecture as a mean of representation of power. In his interview to Michelle Perrot (Foucault, 1980), Foucault explains that at the end of the 18 century, architecture began to be involved with the resolution of issues of population growth, health care, urban development. Before, the art of building responded mainly to the need to exercise power, divinity, strength. The main forms here were palaces, temples and churches, to which we must also add fortifications, for so power was manifested, so sovereign was expressed, for so God was expressed. At the same time, the philosopher himself noted that his historical and political analysis is applicable not only to such specific spaces, but also can be extended to a large part of human culture: "A whole history remains to be written of spaces - which would at the same time be the history of powers (both these terms in the plural) - from the great strategies of geo-politics to the little tactics of the habitat, institutional architecture from the classroom to the design of hospi-

tals, passing via economic and political installations. It is surprising how long the problem of space took to emerge as a historico-political problem. Space used to be either dismissed as belonging to 'nature' - that is, the given, the basic conditions, 'physical geography', in other words a sort of 'prehistoric' stratum; or else it was conceived as the residential site or field of expansion of peoples, of a culture, a language or a State" (Foucault, 1980). Architecture can be considered as a political activity or as an activity exercising power since architecture, as well as power, is always about relations between individuals, communities, states, empires.

That is why in order to scrutinize how architecture was forming relations and serving as mediator between power and society, how governors were trying to establish and dictate their power and remain in the mentality of following generations, whether architecture managed to be not only a part of urban design but also a "design" of the power of that time, a brief analysis of some imperial states, such as Russian Empire and Ottoman Empire, types of building and architectural styles they were constructing in order to glorify political activity and existing power will be done.

Architecture and power relations in Russian Empire

The building of St. Petersburg under Peter's reforms was a turning point for the whole of Russian life, marked the transition from the Middle Ages to the New Time. At the same time, the orientation towards Western Europe became decisive and even forced. Under the influence of the West, and also at the behest of time, architecture gradually took more secular character, freeing itself from the bonds of religion.

One of the main strategic moves that were taken in the process of assimilation to the western world was the creation of a new type of city. Founded in the delta of the Neva River by the emperor himself and named by him in honour of his heavenly patron, St. Peter, the Apostle, the city was to realize the dream of a new ideal image of Russian Empire, an empire that claimed for the title of being European, which was nothing worse than others. Peter I envisioned it as a model of his beloved Holland, a "combined naval base - he had worked as an apprentice in the Dutch shipyards, and his first achievement as Tsar was to establish Russia as a naval power - and trading centre. The city was to be, as an early Italian visitor said, "a window to Europe": in physical terms -for Europe was now accessible as it had never been- but equally important, in symbolic language" (Berman, 1988, p. 172).

Peter and Paul Fortress

Palace Embankment

A fundamentally new architecture created the foundation of the new capital of Russia - St. Petersburg- exclusively European St. Petersburg, thus, basically all construction, planning and design was made by foreign architects. Here, from the very beginning, the North-German (Dutch) version of Baroque was developed with a restrained dryish decor, with a desire for maximum rationality. The carrier of this trend was Domenico Trezzini. First and the most famous his project was Peter and Paul Fortress (Suhova, 2017). Trezzini also took an active part in the planning other parts of St. Petersburg, in particular, its Vasilievsky part. The temporary wooden Petersburg was quickly replaced by a "wattle and daub", and this latter gave way to a stone city of regular planning (for this, stone construction was banned throughout the state: Russia was poor with a building stone). Also, Palace Embankment, the Petrovsky Gates were built according to Terezinni's projects. These are from what have remained until nowadays.

Architects from Amsterdam, Paris, Rome were also designing St. Petersburg. They built various palaces, gardens and manors reminding some of European cities of that time. However, foreign architects experienced hard dictatorship of Russian leaders in their work, so the architecture of that time is an alloy of Russian architecture and Western European techniques. Moreover, due to the complexity of natural "habitat" of Petersburg, not all European architectural styles were appropriate to apply in the city. As Berman says, "like Amsterdam and Venice, the city was laid out as a system of islands and canals, with the civic centre along the waterfront. Its pattern was geometric and rectilinear, standard in Western urban planning since the Renaissance, but unprecedented in Russia, whose cities were unorganized agglomerations of twisted, winding medieval streets" (Berman, 1988, p. 177). And this is how new style emerged - Petrine Baroque.

Monplaisir Palace,
a residential house of Peter I

Summer Garden

In general, the Petrine-Baroque is not only different from the West-European one. In Russia, this style also has its own individual characteristics. So, for example, unlike the Moscow Baroque, the Petersburg style is original and unique. The essence of the Petrine Baroque differs from the foreign one with its simplicity, and practicality. "Important distinctive features of the buildings are red-white facades and planar decor" (Petrine Baroque, 2017). Peter did not tolerate any exaggeration, even when building a house, not the palace (!), for himself in the Summer Garden. And this approach was determined not by a lack of funds, but by the principles of expediency, rigor and simplicity. Indeed, a rectangular two-storey house of almost cubic shape, covered with a high four-slope roof, was more like the home of a rich Dutch burgher than the palace of the head of a strong Russian state. And that is one of the prominent examples of how architectural design served to reveal political vectors of Peter, his closeness to people, but attempts to become a part of Europe.

The type associated with the French prototypes of the second half of the 17th century spread in the 1710's -a symmetrical building in two or three floors with an emphasized centre and strongly protruding ledges on the flanks began to become popular among royal architecture. The system of its interiors starts a grand lobby with columns, usually leading from the main entrance to the regular garden behind the house. The front and living rooms are located on the sides of the hall and the lobby. The three-part core, as a rule, was supplemented by side galleries and outbuildings with enfilade rooms.

St. Petersburg Academy of Sciences

Kunstkamera

Sooner, the architectural themes that arose in the composition of palace-type buildings moved to utilitarian buildings - as Admiralty building, rebuilt in 1727-1738 by architect Korobov, the Particular Dockyard (1717-1722, Mattarnovi), the Stable yard (1720-1723, Gerbel), and others. They also arose on the buildings of churches that were completely secular in nature, which fully corresponded to the content of the process of merging the church with state power, which took place in Peter's time. The dry rationality of building, the volume and Petrine style of decoration and the character of the silhouette brought together the

Peter and Paul Cathedral and the Trinity Church in St. Petersburg not only with other secular palace buildings, but also with such administrative buildings as the Admiralty (Epoch of Petrine Baroque: first buildings in St. Petersburg, 2017).

After his trip to Holland and England, Peter I was inspired by the idea of creating his own cabinet of rarities, or in the German manner - Kunstkamera.

He systematically purchased both individual items and entire collections. Soon this collection required a separate building. In 1718, on the arrow of the Vasilievsky Island, the Chambers of the St. Petersburg Academy of Sciences, the Library and the Kunstkamera buildings were founded.

Toward the end of Peter's life, there is a tendency to more elegant, festive forms of French baroque in architecture. It would be more accurate to say that in the architecture of St. Petersburg there was a fusion of European stylistic devices: the rational northern Baroque through Trezzini (symmetry and balance of composition, restraint of the decor), and elegant, courtly and aristocratic - through Jean-Baptiste Leblon (refinement, adherence to high, "mansard" roofs) - which mixed together with old Russian tradition manifested, for example, in the multicoloured painting of buildings (Suhova, 2017).

The history of art does not know a more abrupt turn from the Middle Ages to the New Age than in Russia at the beginning of the 18th century. Up until the reign of Peter I, it might seem that the late medieval art system in Russia firmly controls everything, and foreign ventures dissolve in it like streams into the sea. But suddenly, Peter I brought this Eastern empire on the new level, adjusting to the new European reality. By using temporal architectural styles and knowledge of architectural construction The Great Tsar made an attempt to prove to the existing at that time states and empires that Russia is a politically powerful country, deserving to be worshiped and admired.

Ortaköy mosque, Istanbul

Architecture and power relations in Ottoman Empire and Republic of Turkey

By the middle of the XIX century, the government of the Ottoman Empire was forced to take a number of measures aimed at intensifying the pace of development and the inclusion of the state into European economic system. The bourgeois

reforms of the 1840s-1870s were called *tanzimat* (which means "reorganization"). An important factor of tanzimat was the outright Westernization, expressed in the restructuring according to European norms of the administrative system, financial legislation, industry, secular education etc. Tanzimat caused among the Ottoman intelligentsia the need to find new ways of developing culture. The most revealing were attempts to create a national style in architecture - the leading art form in Muslim society.

It is crystal clear that Ottoman governors of that times were aware of the power of space as a representative sign of states political vector and were using city public spaces, civil buildings, mosques design to promote it. At the beginning of 19th century, a number of buildings of Istanbul, such as Ortaköy and The Pertevniyal Valide Sultan Mosques, palaces such as Beylerbeyi, Dolmabahçe, Çırağan -demonstrate the penetration of European planning solutions and elements of architectural decoration into the Ottoman architecture (Kononenko, 2017). Western urban planning standards were followed by the planning of new districts of Istanbul and Izmir, carried out in accordance with the master plan and comparable with the development of London, Paris and Berlin.

Just like it happened in St. Petersburg during the ruling of Peter I, "from 1880 to 1900, foreign architects were attracted to the Ottoman world: D'Aronco, Vallaury, Jachmund, Cuno, Richter and others, who settled down in Istanbul" (Bernandi, 1987). But Turks went further than it was in Russian Empire in 18th century, they made those overseas architects train and educate new generations of architects. Soon, those new learner finished their studies producing cultural reaction, which eventually ended in the emergence of new national style, the *Milli Üslübü*. Using the most recognizable styles, new masters tried to create an architectural image referring to a certain historical pattern, actively using anachronistic designs, materials, decor elements, including baroque and imperial ones, borrowed from their Western teachers.

The Pertevniyal Valide Sultan Mosque
İstanbul

This national architectural movement survived the First World War, the collapse of the Ottoman Empire, and the proclamation of the Turkish Republic in 1923. However, Turkish masters who worked in the field of religious architecture could not find use in the first decades

of the Republic and were forced to work abroad, like Kemalettin, who restored the Muslim shrines of Palestine (Bernandi, 1987). The state did not separate religion, but completely put it under its control. At the same time, the ideology of Islam was replaced by the Turkish national idea, the "nation" was opposed to "umma" (religious community). But, strangely enough, the republican nationalism claimed the architectural rhetoric of the neo-Ottoman style: first, this rhetoric should have reflected an appeal to the glorious past of the Turks, the ideals of Turkism, and secondly, should have visually embodied the succession of the republic in relation to the Empire and had to legitimize the new system in the eyes the older generation. Ankara-Palace building (1924-1927) - a common work of Vedat Tek and Kemalettin, and the building of the Ethnographic Museum (1926), later used as the mausoleum of Ataturk, became an example of this new trend.

During the first decade of the Republic of Turkey it can be seen clearly how architecture served as a tool of power for creating new society. Government declared adherence to European values, closely studied the Western experience of that time, trying to assess new architectural trends and apply international principles of visual culture. During 1920s - 1930s, the revived Ottoman forms were declared obsolete. The government proclaimed a policy of introducing fundamentally new (for Turkey) architectural forms that more closely corresponded to the republic's renewal policy, a break with the values of the past and a turning toward the future associated with Europeanization - "yeni mimari", the "new architecture," exemplified by European modernity (Kononenko, 2017).

Ankara and Izmir remained the "superprojects" that were designed to create a visual image of the republic: the first, becoming the capital, needed to expand and overcome provincialism, the second, remaining the largest and most important economic centre, was rapidly being rebuilt after the Greco-Turkish war. The competition for the development of the plan for the reconstruction of Ankara was won by German architect Hermann Jansen, who earlier proposed the town-planning project of Berlin and became famous for his works in Brandenburg, Riga, Lodz, Bratislava, Madrid. In addition to Jansen, German Joseph Brix and French architect Léon Jausseley took part in the Ankara construction. Jansen also designed the Turkish cities of Mersin and Adana. To create the master plan of Izmir, the government of the Turkish Republic also tried to attract Le Corbusier, already a famous pioneer of architectural functionalism, in the 1920s and early 1930s actively engaged in urbanism and developed urban planning plans for Buenos Aires, Rio de Janeiro, Al-

geria (Türkoğlu Önge, 2007). Already this fact demonstrates the desire of Turkey to join the general processes of fashionable at that time "international architecture".

Thus, in the process of creating Turkish architecture until the middle of the 20th century, the foreign factor was used very actively: both the Ottoman Empire and the Republic of Turkey paid tribute to the most modern cultural and visual trends, adapting them to their ideology. The Europeans stood at the origins of Turkish architectural bravado, shaped the image of the late Ottoman cities, provided Turks with conditions for practical internships and the beginning of independent work. However, foreign experience was invariably used very selectively, dosed, taking the best from it. Turkish administration stipulated the order, dictated its requirements and strictly controlled the results of their implementation. But the most important, and the thing that is an agenda for this paper, is how big importance did Turkish government gave to spatial organization of cities with the help of architectural design.

It is in Turkey, as in no other country, possible to see the relationship of power and architecture both in a purely visual and theoretical way. Here , the question is not only about the use of certain architectural styles that embodied in public buildings and representing western culture which Turkey were seeing as comrade and example. But also the policy that the Turkish authorities used in the field of training a new generations of architects who will serve the subsequent authorities. That is kind of a production of a power tool, but not totally foreign, not stolen from the West and reproducing their works and ideas, but a new kind of architects who can combine "overseas" knowledge and apply it in ethnical Turkish style, in this way preserving not only the rich Ottoman culture, but also defending Turkey's claim to be a strong and autonomous state.

Conclusion

There is neither activity nor relationship between people that exist outside of a certain spaces. And architecture is an inevitable part of this space. Moreover, architecture and power are inseparably linked. In present article, following Foucault's approach, power is understood not as an institution that exercise it, but more as a complexity of techniques forwarded towards establishing relations of domination. In this sense, it can be said that "architecture is power", since as well as power, architectural constructions, with Foucault's words, "is exercised spontaneously and without noise, it constitutes a mechanism whose effects follow from one another...

without any physical instrument other than *architecture* and *geometry*, it acts directly on individuals". Architecture reflects social relations between different parts of the society starting from inter-individual to relations between states.

For centuries the leaders of various state entities tried to leave "man-made monuments" - from the Egyptian pyramids to the never-built Palace of the Soviets - behind them[2]. Russian Empire, almost in one day turned from a Medieval state formation into New Time's empire able to compete with other existing states thanks to the policy of Peter I, who put a lot of effort into transforming St. Petersburg architectural appearance and inviting European "stylish" architects to shape it. Finally, taking a look at Istanbul's architecture of the end of Ottoman Empire and at the beginning of Republic period, it is obvious how governmental policy, due to being directed on West, was trying to involve foreign architects, specialist to construct and apply European styles on the new buildings. Moreover, stuff of architects from overseas was used not only in temporal constructions to design cities, but also in producing new generations of architects, who were supposed to be working on combining both western and Islamic traditions, thus giving Turkey the opportunity not to dissolve in a number of European identical countries, but to win the status of a strong autonomous state.

The other question that arises is the role of an architect as an individual and as a professional. Architect is always inevitably involved in politics, the activity of the architect also becomes the flagship of politics. Le Corbusier, perhaps the first architect of the twentieth century to understand the political potential of architecture and urban development. He expressed the idea that "the correct planning of the city can exclude the social revolution": it is more important than the social changes achieved by some revolutionary way (Leach, 2017). In this sense, the ethical position of architects in a political context is one of the key issues.

2 On December 5, 1931, the Cathedral of Christ the Savior was blown up. Shortly before this, an international competition was announced for the design of the main building of the country - the Palace of Soviets, a place under which the explosion of the temple was cleared. The new power, a new ideology, a global change for the total happiness of humanity required an adequate incarnation in the structure, which would be "seen from all over the world." The huge (the largest and highest in the world) building, which was to become a symbol of victorious socialism, a symbol of a new country and a new Moscow. The project eventually remained only on the paper. It was supposed to be a cyclopean infernal building - a three-hundred-meter multi-tiered tower that serves as a pedestal for a giant hundred-meter statue of Lenin. The statue is so huge that it has a meeting room in its head (the hall where the solemn ceremony will take place). At the same time, the giant Lenin did not stand still - his giant hand always points to the Sun, for this the world's largest statue is rotated by huge electric motors (Rzhevsky, 2017).

Moreover, there is a firm conviction that democracy does not generate a strong architecture, that only totalitarian power is able to provide such. That is, totalitarianism guarantees the monumentality of architecture that remains in eternity, that is built on hierarchy and order, while democracy offers changeability and variability, dynamic and unstable forms, transparency, spontaneity of reproduction. It is also an interesting question that deserves scientific attention: what should the space, in which the state appears in the eyes of its citizens as the personification of democratic values look like?

At some point, the brilliant Norman Foster, who reconstructed the Reichstag in Berlin and built the building of the London City Hall, offered a good interpretation for large glazed surfaces: "here you have a transparent policy, and sustainable development, and openness to the desires of citizens. This trick immediately became a textbook quote: glass means freedom, it is so modern and democratic!" (Shyshalova, 2017). However, for architecture to be considered democratic, the necessary attributes must be read intuitively. And, if you think about it, the glass is not enough here - the same Reichstag building, accessible to ordinary citizens and seemingly symbolically located above the congress hall, still represents an obstacle between them - unbreakable and irresistible. The public still cannot share power - just silently observe how its fate is being decided.

In the context of political discourse, not only the question of how architecture can implement the queries of power, but also an important issues about the freedom of the creative expression of the architect arises and, accordingly, the responsibility of an architect or a town planner. In this sense, quite interesting is the statement of the outstanding Soviet and Russian architect Konstantin Melnikov, who wrote that in order to be the ARCHItector - "ARCHI" he writes in capital letters - it is necessary to be born ARCHImillioner (Khan-Magomedov, 1996). For Melnikov, freedom of creativity was understood in Marxist way as an economic problem, connected exclusively with finances. It is rather curious, because he expressed this idea at a time when he was removed from professional activity for reasons that were not economic, but ideological, a result of rather rigid ideological censorship. His idea is that the architect, ideally, the customer for himself, the architect for himself, designer and contractor by himself. But what then limits the architect? Is the censorship mechanism only a regulatory framework or technical capabilities? Where does the architect's freedom ends in his creative intent?

In present paper, only a small part of this set of questions were mentioned. The following discussion on power and architecture relations will hopefully try if not to answer questions emerging in this context, then at least rise them.

References

Bauman, Z. (1998). *Globalization: The human consequences*. Oxford: Blackwell.

Berman, M. (1988). *All that is solid melts into air: The experience of modernity*. New York: Penguin Books.

Bernardini, M. (1987). The impact of Sinan on Turkish revivalism. A. Petruccioli (Eds.). In *Environmental Design: Journal of the Islamic Environmental Design, 1*(2), p. 216-221. Rome: Carucci Editions.

Deleuze, G. (2006). *Foucault*. 7th ed. Paris: Éd. du Minuit.

Epoch of Petrine Baroque: first buildings in St. Petersburg. (2017, October 26). Retrieved from https://www.culture.ru/materials/120675/epoha-petrovskogo-barokko-pervie-zdaniya-sankt-peterburga-i-okrestnostey

Foucault, M. (1980). *Power/knowledge: selected interviews and other writings 1972-77*. 1st ed. New York: Pantheon Books.

Foucault, M. (1998). *The history of sexuality: The will to knowledge*. London: Penguin.

Foucault, M. (2012). *Discipline and punish*. 1st ed. New York: Vintage.

Khan-Magomedov, S. (1996). Preblema perestroyki byta. In *Arkhitektura sovetskogo avangarda*. 1st ed. Moskva: Stroiiizdat.

Kononenko, E. (2017). *Foreign contribution to the formation of the national style of Turkish architecture*. Retrieved from https://elibrary.ru/download/elibrary_25645405_ 96856210.pdf

Leach N. (2017, October 31). *Architecture or Revolution?* Retrieved from https://neilleach. files.wordpress.com/ 2009/09/architecture-or-revolution.pdf.

Orwell, G. (2003). *1984*. 2nd ed. New York: Spark Pub.

Petrine, B. (2017, October 25). Retrieved from http://artishock.org/style_a/petrovskoe-barokko

Rzhevsky, S. (2017, October 2). *Moscow palace of Soviets Soviet architectural giant*. Retrieved from http://russiatrek.org/blog/history/moscow-palace-of-soviets-soviet-architectural-giant/

Shyshalova, Y. (2017, October 2). Демос-версия: актуальные примеры архитектуры власти для народа [Demos-version: relevant examples of architecture for people]. Retrieved from http://archspeech.com/article/demos-versiya-aktual-nye-primery-arhitektury-vlasti-dlya-naroda

Smart, B. (1988). *Michel Foucault*. 1st ed. London: Routledge.

Suhova, A. (2017, October 25). История российской архитектуры времен Петра I. Иностранные архитекторы в России [History of architecture of times of Peter I. Foreign architects in Russia]. Retrieved from https://moydom.media/architecture/istoriya-rossiyskoy-arhitektury-vremen-petra-i-inostrannye-arhitektory-v-rossii-1765

The Architecture of Visibility in Orwell's Dystopian London . (2017, October 17). Retrieved from https://literarylondonrg.wordpress.com/2016/09/24/the-architecture-of-visibility-in-orwells-dystopian-london/

Türkoğlu Önge, S. (2007). Spatial Representation of Power: Making the Urban Space of Ankara in the Early Republican Period. *Power and culture: Identity, ideology, representation / edited by Jonathan Osmond and Ausma Cimdiņa, 2*(2), p. 71-94

Wolfe, R. (2017, October 17). *Is all Architecture Truly Political? In A response to Quilian Riano*. Retrieved from http://socks-studio.com/2013/11/28/is-all-architecture-truly-political-a-response-to-quilian-riano-by-ross-wolfe/

Zamyatin, Y. (2015). *Biz*. O. Yurtseven (trans.). İstanbul: Zeplin Roman.

Günümüz Kırgız Tengrizminin Modernist Açıdan Değerlendirilmesi

Sherbol Zhaparaliev*

Öz: Gök Tanrı dini, Anadolu'dan Orta Asya ve Kuzey Asya'ya kadar geniş coğrafyayı yurt edinmiş olan Türk kavimlerinin İslam'dan önceki ortak dini-kültürel varlığını temsil eder. Çoğu tarihçilere göre bir antik inanç sistemi olarak asırlar önce tarihte kalmıştır. Ancak günümüze kadar kendine özgü bazı kalıntıları "batıl inanç" anlayışı altında halkın milli hafızasında taşımaya devam etmektedir. Buna hem şamanlığın etkili olduğu Sibirya halklarında hem de asırlar boyunca dünyada İslam'ın merkezi olan Anadolu topraklarında da rastlamak mümkün. 20. yüzyıl sonlarında insanlığın çevre kirliliğine özenle dikkat çekmeye başlamasıyla birlikte, neo-şamanlık veya post-şamanlık dediğimiz olgular da kendini gösteriyor. Neo-şamanlık hareketleri Orta Asya Türk cumhuriyetleri arasında en çok Kırgızistan'da tartışma konusu olmuştur. Bu yazıda Kırgızistan'daki sözü edilen şamanlık hareketlerinin, modernlik felsefesinin ilke ve şartlarına göre eleştirel değerlendirilmesine yer verilmiştir. Bu amaçla, öncelikli olarak modernliğin kendisi klasik sosyoloji açısından ele alınmış ve modernliğin dine bakışı değerlendirilmiştir. Çalışmanın ikinci kısmında, Kırgız şamanlığının Sibirya şamanlıkları ile benzerlikleri üzerine yer yer durulmuş ve bu yeni dini-kültürel oluşumların modernist açıdan değerlendirilmesi yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk şamanlığı, Gök Tanrı, Tengrizm, Halk dini, Kırgızistan.

* Doktora Öğrencisi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi
İletişim: sherbol1991@gmail.com

Giriş

Türk milletlerinde İslam öncesi dönemlere ait dini ve felsefi ideolojinin rolünü üstlenen ve sosyo-kültürel yaşamın bir parçası olan şamanlık, insanlığın en eski dini inançlarından biridir. Türk halklarının tarihi yolunda kabul ettikleri inançlar da (Manihaizm, Budizm, Hristiyanlık, Musevilik) (Bayat, 2006: 21) şamanlık öğelerini hayattan silip atamadığı gibi, asırlarca süren İslam kültürü de şimdi batıl inanç dediği bazı halk inanışlarını kendinde taşımaktadır. Sovyetler Birliği'nin dağılımından sonra Orta Asya Türk cumhuriyetlerinde ise İslam'dan önceki eski inançlar üzerine temellendirilen yeni toplumsal oluşumlar son zamanlarda dikkat çekmektedir. Kazakistan, Özbekistan ve Türkmenistan vatandaşlarına göre bu konunun daha fazla tartışıldığı Kırgızistan'da, kendisini Tenirci olarak tanıtanlar ve Kırgız kültürel mirasını ve geleneklerini "korumak için" Tenirciliğe davet edenler ortaya çıkmıştır. Bazı azınlık grupları tarafından bu Tenircilik anlayışı, Kırgızların hakiki dini olarak nitelendirilmektedir. Türkçede Gök Tanrı dini olarak bilinen bu inanç, Türk ve Moğol halklarında da aynı kökten gelmektedir ve farklı isimler taşımaktadır: Tunguzlarda Buga, Moğollarda Tengri, Samoyedlerde Num, Tatarlarda Tängere, Yakutlarda Tangara, Buryatlarda Tengeri. Kırgızcası *Tenir* olan Gök Tanrı inancını, bazı Kırgız araştırmacıları Türkçede 'Tengir' kavramı ile adlandırmayı tercih etmişlerdir. Ancak sözcüğün bu şekilde kullanılması yanlış okumaya sebep olduğunu ve onun Türkçeye *Tenir* ve *Tenircilik* şeklinde aktarılmasının en doğru karar olacağını belirtmemiz gerekmektedir. Kırgız şamanlığını tasvir edebilmek için diğer Türk şamanlıklarına da başvurmak gerekecek. Bu konuda Sibirya halklarının tecrübesi uygun bir örnek olabilir. Şamanlık adetleri en çok Yakutlada iyi muhafaza etmiştir ve Rusya'da alanyazında Sibirya halkları arasında Yakut şamanlığı en çok okunmuş ve incelenmiş sayılır. Konumuz açısından kıyaslama adına yazıda Yakut ve Hakas şamanlıklarına da değinilmiştir. En son olarak tüm Türk-Moğol Gök Tanrıcılığı için İngilizcede ve bazı durumlarda Türkçede ve Rusçada da tercih edildiği gibi "Tengrizm" isminin genel anlamda kullanıldığını hatırlatmakta fayda vardır.

Şaman sözünü duyunca ateş, ateş etrafında dans, mistik güçler ve ruhlar gibi çağrışımlar gelir insan aklına ancak sıradan insanlar bu olguyu tam anlamıyla kavramakta zorlanabilir. Nevill Drury (1996)'nin şamanlık tanımlaması açıklık getirebilir. İlk başta şamanlık görü (vision) geleneğidir ve doğal dünya ile üst dünya arasında bağ kurmayı mümkün kılan bilinç konumlarının eskiden neredeyse bütün toplumlarda kullanım gören pratiğidir. Şaman figürü, esrime (trance) durumuna girebilen ve o durumda doğaüstü yerlere yolculuk eden, ruhlarla konuşarak on-

ların yardımından faydalanan bir figürdür (Drury, 1996): Şaman bir iyileştiricidir, hastalığın ruhunu keşfetme yetisi vardır, bir büyücüdür, bu amaçla ruhlarla dostluk kurar, işbirliği yapar, ya da bir medyum-detektif olarak kaybolmuş eşyaları ortaya çıkarma yetisine sahiptir (Drury, 1996: 19).

19. ve 20. yüzyıllarda Orta Asya bölgesini ilgiyle araştıran Rus gezgin tarihçi ve coğrafyacılarının aktardığı bilgilere göre bu dönemde Kırgızlar arasında hem Müslümanlığın hem de şamanlığın yaşatıldığını görmekteyiz. Kırgızlar kendilerini Müslüman olarak bildikleri halde şamanist inanışlara (Tenircilik) da saygı göstermekteydiler. 19-20. yüzyıl Kırgızlarının inançları ile ilgili bilgilere Poyarkov, Krasnov, Zeland, Abramzon, Valihanov, Bayaliyeva gibi bilim insanlarının eserlerinden ulaşmak mümkündür.

> Kırgızın hayal gücü dış dünyayı değişik ruhların esrarengiz etkinlikleriyle canlandırır. Dağlar onlarla doludur, hastalıklar onlardan gelir ve genellikle onların insan hayatına karışması bir aksiyomdur. Bu sebeple Kırgızlarda müslümanlık törenleri paganlığın kalıntılarıyla karışıktır; bazı yerlerde kurban sunma vs. gibi görevleri olan batıla dayalı nesneler ya da yerler bulunur (Zeland, 1885: 32).

Modernlik ve Din

İnsanlık, tarihi gelişiminin her aşamasında her toprakta ve her kültürde doğaüstü güçlere, yaratıcılara, Tanrıya veya Tanrılara ve meleklere inanmaya ihtiyaç duymuştur. Bundan dolayı insan eliyle kurulan medeniyetlerin oluşumunda dinin büyük etkisini yadsımak yanlıştır. Peki din denince ne anlıyoruz ve anlaşılması gereken nedir? Bu sorunun farklı cevapları olabildiği gibi farklı yaklaşımları da söz konusu. Biri için din 'Kuran'a inanma', 'camiye gitme', 'oruç tutma'; bir diğeri için 'iyilik yapma', 'büyüklere saygı', 'dua' olabilirken bir başkası için 'gösteri şekli', 'fanatizm' veya 'beyin yıkama' olabilmektedir. Biz burada dini, en geniş anlamıyla yani inanç bazında ele almaktayız. Her din bir inanç olduğu gibi her inanç da bir din değildir. Ayrıca her tek tanrıcı din, özellikle İbrahimi dinler, kendi Tanrısının kanıtlanmaya ihtiyacı olmadığını söyleyecektir. Mesela Protestanlık düşüncede, "insanoğlunun düşkün ve günahkar olduğunu, aynı şekilde insan aklının da düşkün olduğunu, dolayısıyla Tanrıyı anlayamayacağını söyleyen bir çizgi vardır. Tanrıya ilişkin bilgi, ancak Tanrının kendi eylemi (inayet) aracılığıyla gelebilir" (Thompson, 2011: 97).

Din olgusunu tanımlama ve tasvir etmenin bilim insanları tarafından geniş kullanım gören iki klasik yolu vardır: Özsel (substantive) ve işlevsel (functional).

Özsel kategori, dine içeriden bakarak onun kutsallığı, ideolojisi ve içeriğine göre tanımını yapar. İşlevsel kategori ise dışarıdan bakar ve dinin insan ve toplum üzerindeki sosyolojik ve psikolojik etkilerini ele alır. Kısacası, özsel bakışta dinin *ne olduğu* ve işlevsel bakışta dinin *ne yaptığı* ve *ne işe yaradığı* önemlidir (Beyer, 2003; Kurt, 2011: 36-38). Din sosyolojisinin konusu ise tarihi gelişiminde birçok klasik yaklaşımları sunuyor (Kurt, 2011: 49-50):

α) Dinlerin ortaya çıkışının sosyal nedenlerini araştıranlar (H. Spencer, B. Taylor, K. Marx, E. Durkheim).

β) İçeriden bakarak dinlerin sosyal ve dünyevi görünümlerini araştıranlar (E. Troeltsch, J. Wach, G. Mensching, G. Le Bras).

χ) Din ile dünyevi toplum arasındaki karşılıklı etkileşimi konu edinenler (M. Weber, E. Troeltsch).

δ) Dine; kolektif yanılgı, sınıfları sömürme aracı, dünyadan kaçma çabası, acıları rahatlatmaya yarayacak telafi mekanizması olarak bakanlar (Marksist sosyologlar).

Her ne kadar Auguste Comte sosyolojinin isim babası olsa da toplumbilimde din olgusunu sistematik bir şekilde ele alan Durkheim ve Max Weber din sosyolojisinin kurucuları sayılır. Dine bir sosyal olgu olarak bakmaya çalışan Emile Durkheim, işlevsel tanımlamayı benimseyenlerdendir. 1912 yılında yayınladığı *Dini Hayatın İlkel Biçimleri* isimli kapsamlı çalışmasında Avustralya yerlilerini ele alıyor ve dini onun ilkel biçimlerini çözümleme yoluyla anlamaya çalışıyor. Durkheim'a göre bütün bilinen dinler kutsal (*sacred*) ve dünyevi (*profane*) olmak üzere birbirini dışlayan iki sınıf ya da cinse ayrılır (Durkheim, 2005: 56). Kutsal ve dünyevi, her zaman ve her yerde ortak hiçbir noktası olmayan farklı iki dünya olarak tasavvur edilir. Ancak kutsal ile dünyevinin birbirine geçmesi de imkansız değil çünkü eğer dünyevinin hiçbir şekilde kutsal ile bir ilişkiye girmesi mümkün değilse, kutsalın var olmasının mantığı kalmıyor. Bu ilişki ise dünyevinin kendi özelliklerini kaybederek bir dereceye kadar kutsal haline gelmesi durumudur (Durkheim, 2005: 57-60). Dinin temelinde bir inanç vardır ve her zaman bu inançlar, onların hususi kurallarında öngörülen ritüelleri uygulayan bir grup tarafından paylaşılır. Durkheim bu grubu cemaat olarak adlandırıyor ve ona göre "tarihte cemaati olmayan hiçbir din olmamıştır". Böylelikle Durkheim dinin tanımını şöyle yapmaktadır: "Bir din, kutsalla, yani diğerlerinden ayrılmış ve yasaklanmış şeyle ilgili inançlar ve amellerden oluşan tutarlı bir sistemdir. Bu inançlar ve ameller, kendilerine inanan bütün insanları kilise/cemaat diye isimlendirilen tek manevi bir toplum halinde bir araya getirir" (Durkheim, 2005: 67).

Max Weber'in din sosyolojisi, dini sistemin ya da dini inancın dini olmayan (dünyevi) üzerindeki etkilerine odaklanır. Bu konuyu kendisinin ünlü yapıtı olan *Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu*'nda (1905) ele alır. Weber, modern kapitalizmin gelişimini Protestan (özellikle Kalvinist) ahlakına yani belli bir inanç sistemine bağlamıştır ki Karl Marx'a karşı koyulan yanlarından biri de budur. Onun din sosyolojisini üç temel konuya ayırabiliriz:

α) Dini fikirlerin ekonomik davranışa etkisini araştırmak,

β) Sosyal tabaka ile dini fikirler arasındaki ilişkinin tespiti,

χ) Batı kültürünün kendine özgü özelliklerini tespit etmek ve açıklamak (Kurt, 2011, s. 123).

Weber'in Protestanlığın önemine ilişkin görüşleri, karışık dinsel sistemleri barındıran çok kültürlü ülkelerin incelenişi ile temel buluyor. Bu ülkeleri irdelerken Weber, "ekonomik sistemin öncülerinin -iş öncüleri, sermaye sahipleri, üst düzeyde nitelikli emek ve teknik olarak ve ticari olarak daha ileri personel- tümünün ağırlıklı olarak Protestan olduklarını keşfetmiştir" (Ritzer, 2014: 259). Weberyen teoride Kalvinist inanca göre insanın sürekli bir özdenetim içerisinde olması ve kendi hayatını belli bir plana uyumlu düzenlemesi gerekiyordu; ve daha önemlisi, Kalvinistlerin bu dünyadaki "tek toplumsal etkinliği *in majorem gloriam Dei*" idi (Lat. "Tanrının yüce şanı için") (Weber, 1999: 93). Bu çağrı, insanın dünyevi yaşamında meslek uğraşısını da içeriyor. Hayatta her şeyin, Tanrının yüce şanı için yapılmasının yanında asketik hayat sürdürmek de belirleyici bir özellik. Kapitalizmin doğuşunda katkısı olan asketizmin Protestanlıkta 16-17. yüzyıllarda bilinen biçimi ile tarihi dört taşıyıcısı vardır: 1) Kalvinizm; 2) Pietizm; 3) Methodizm; ve 4) Baptist hareketten doğan tarikatlar (Weber, 1999, s. 81). Özetle Weber'in Protestan ahlakını "asketik yaşam sürdür ve mesleğinde var gücünle çalış" ilkesinde bulabiliriz. Üstelik çalışmak sadece bir ihtiyaç meselesi değildir. Bu fikre göre hali vakti yerinde olanlar da çalışmalıdır, çalışmadan yememelidir; çünkü para kazanmak için ihtiyacı olmasa da boyun eğmesi gereken bir tanrı buyruğu vardır. Protestanlıkta Tanrının öngörüsü, "istisnasız bütün insanlar için kabul edeceği ve çalışmak zorunda olduğu bir meslek hazırlamıştır ve bu meslek boyun eğilecek ve insanın kendini geliştirmesine yarayacak bir ilahi takdir değildir, tanrının, bireylere onun şerefi için çalışmak üzere verdiği bir buyruktur" (Weber, 1999: 137).

Klasik toplumbiliminde en çok tartışılan konulardan biri olan Modernlik kavramı ise, etimolojisinde bir zaman meselesi olup Latince köklü bir kelimedir ve "bugün", "şimdiki" gibi anlamları taşır. Modernliği betimlemenin en iyi yolu bu

olguya, modernlik-modernlik öncesi diyalektiği açısından bakmaktır; tarihte toplumbilimcilerin de yaptığı bu olmuştur. Kimi modernliği kapitalizmle kimi endüstriyalizmle ve kimileri de rasyonelleşme ile açıklama eğiliminde bulunuyor. Weber modernlik kavramını çok kullanmasa da onun *dünyanın büyüsünden kurtulması* ve *rasyonelleşme* ilkeleri modernliğin önemli öğeleri olarak daha sonraki toplumbilimcileri etkilemiştir. Burada ilginç olan nokta, dünya büyüsünü ortadan kaldırmada büyünün kendisinin etkili olmasıdır. Weber'de Protestanlık sekülerleşmenin önünü açarak aslında kendi sonunu da hazırlamış bulunuyordu. Bir inanç sisteminin böyle bir sürece niyetli referans olması söz konusu değil, ancak Protestanlık istem dışı olarak olsa da, değerlerinden soyunmuş "pazar insanı"nın ortaya çıkması için zemin oluşturmuştur denilebilir. Modernlik sürecine en iyi tanımlardan birini Anthony Giddens getiriyor. Ona göre modernlik basit bir şekilde "on yedinci yüzyılda Avrupa'da başlayan ve sonraları neredeyse bütün dünyayı etkisi altına alan toplumsal yaşam ve örgütlenme biçimlerine işaret eder" (1994: 9). Giddens, modernliği, yukarıda saydığımız kapitalist, endüstriyalist süreçlerle açıklamaktan çok onları da içine katan bir kaç kurumun etkileşiminde görür.

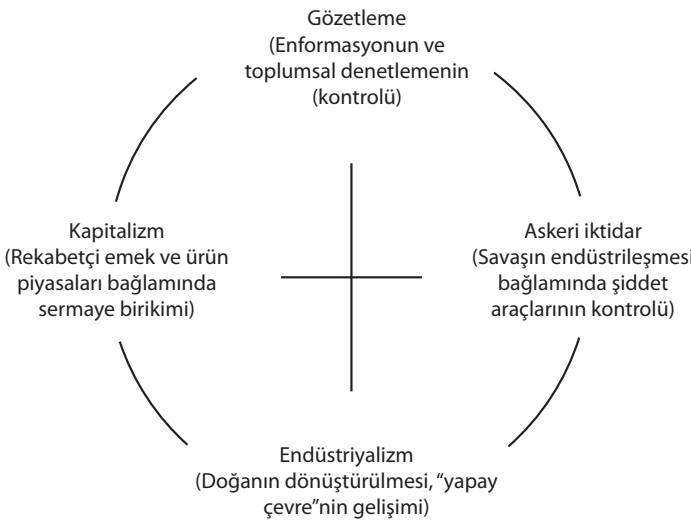

Şekil 1. Modernliğin kurumsal boyutları (Giddens, 1994, s. 58).

Şekil 1'de görüldüğü gibi Giddens'in çizdiği modernliğin kurumsal boyutları, kapitalizm, endüstriyalizm, askeri iktidar ve gözetleme olmak üzere dört ana unsurdan oluşmakta ve bu unsurlar birbirlerini etkileyen döngüsellik içerisindedir.

Kapitalizm, ekonominin siyasetten yalıtımı ile rekabetçi emek ve özgür pazara işaret eder; gözetleme, modernlikle ilişkili örgütlenme türlerinin daha doğrusu tarihsel süreçte kapitalizmle iç içe geçen ulus-devletin temelini oluşturur. Kapitalizm ile endüstriyalizm arasında tarihsel aşamada doğrudan bir ilişki söz konusu, yani 18. yüzyılda kıvılcım bulan endüstriyalizm daha sonraki dönemlerde kapitalizmin bir tetikleyici gücü olmuştur. Savaşın endüstrileşmesi ise sanayi ile askeri iktidar ve askeri güç arasındaki bağı mümkün kılıyor. Modernliği açıklamak için Marx'ın "katı olan her şey buharlaşıyor" deyimini kullanan Marshall Berman, modernlik sürecini üç aşamaya ayırmıştır. 16. yüzyıldan 18. yüzyılın başına kadar uzanan evren, modern hayatın yeniden algılanmaya başlamasıdır. İkinci aşama, 1790'ların büyük devrimci dalgasıyla başlıyor ve insan, toplum ve siyasi hayatı kökten alt üst ediyor. Bizim de bulunduğumuz 20. yüzyıldan sonraki üçüncü evrende ise modernlik bütün dünyayı kapsayacak şekilde her yere yayılmış halde karşımıza çıkıyor (Berman, 2013: 29-30). Burada endüstrileşmenin bizim için önemli noktası, onun, modernlik koşullarında toplumun doğa ile etkileşiminin sınırından geçiyor olmasıdır. Modernlik öncesi kültürlerde insanoğlunun doğaya derinden bağlılığı var; bu aşamada insan hayatı için doğal kaynakların elverişliliği, hayvanların verimlilik durumu, doğal fenomenler ve beklenmedik felaketler çok belirleyicidir. Modern çağda ise önce yerkürenin sanayileşmiş bölgelerinde ve daha sonra bütün dünyada insanlar bir nevi *yaratılmış bir çevre'de* hayat sürdürmektedir ve bu çevre sadece doğal değil, fizikseldir de (Giddens, 1994: 59). Ayrıca Giddens, modernliğin aşıldığı ve postmodernliğe geçildiği fikrini de eleştirenlerdendir; ona göre insanlık "modernliğin kendi kendini anlamaya başladığı" ya da modernliğin radikalleştiği aşamasında bulunuyor.

Modernlik, daha önce dediğimiz gibi geleneksel ve dini olana karşı bir zıtlık içerisinde inşa edilegelmiştir. *Geleneksel toplumlar* biçiminde adlandırılan sanayi öncesi toplumlar, hep eskici, kırsal, tarımsal, geleneksel otorite ve değerlere bağlı, hiyerarşik ve kaderci olarak nitelendiriliyor. Bu bakımdan modernlik, eski olmayan ve bugünü anlamlandırmak için eskiye ihtiyaç duymayan bir süreç olmaktadır. Modernlik, çoğu durumda geleneklerden kopuş olduğu için, geleneksel toplumlar modernliğin negatifi şeklinde algılanmaya başlıyor. Din de gelenek ile özdeş bir anlayış olarak; muhafazakardır, geleneksel yapıya sahiptir ve değişimler karşısında refleksler gösterebilir niteliktedir. Ancak unutmamak lazımdır ki dinin de bazı durumlarda yürürlükte olan geleneklere köklü bir iddia ifade etmesi söz konusu. Yahudilik, Hristiyanlık ve İslamiyet gibi büyük dinler de ilk ortaya çıktıklarında, o güne kadar var olan bazı geleneklere devrimci bir muhalefet sergilemiş ve onları

yıkmayı hedeflemiştir. Modernlik, 18. yüzyılda Aydınlanma Çağı ile birlikte ağza alınmaya başlıyor, fakat bir fikir süreci olarak onu Rönesans'a kadar götürmek mümkün (Kurt, 2011: 180). Böylelikle ortaya şöyle bir çizgisel gelişme çıkar: Rönesans-Reform hareketleri-Aydınlanma-Modernlik. Bu yüzden modernliği anlamamız, aydınlanma fikrini doğru anlamamıza bağlıdır. İnsanın kutsaldan arındırılması, dünyevileşmesi ve kentleşmesi sürecini Ferdinand Tönnies, *Gemeinschaft* ve *Gesellschaft* (Cemaat ve Cemiyet) sosyal grupları ile açıklarken; Nietzsche "Tanrı'nın ölümü" ile insanın olgunlaşması ve kendi hayatını kendi ellerine almasına ve bununla aynı anda insanlığın varacağı inanç krizine de işaret eder. Modernliğin diğer bir fiziksel olgusu, onun kent ortamında mekan bulmasıdır. Modernliğin mekanı kenttir ve yayılmacı doğasıyla kentleşme bütün dünyayı sarıp sarmalamış, yeni bir hayat tarzı yaratmış bulunuyor. Sonuçta Avrupa'da ticaretin yükselişi ile yeni kapitalist burjuva sınıflarının oluşturduğu kent mekanları, günümüze kadar sürekli genişleme ve gelişme gösterirken, kırsal mekan kentlerin karşısında erimeye maruz kalıyor. Çok kültürlü ve heterojen yapıya sahip kent kültürü, dini ve dini inançları da etkisiz bırakmamaktadır. Türkiye'de müftülüğe gelen bazı sorular bunun bariz bir örneği olabilir:

Dövme yaptırmak caiz mi, iş yerinde günah dediler?.. Dövme caiz mi? Kızım dövme diye tutturdu. Sınıflarında yapmayan kalmamış. Ben istemiyorum. Derinin altında pis kan kuruyacak, mikrop kalabilir. Ayrıca günah diye biliyorum. Ama kızıma söz geçiremiyorum. Bir de siz konuşur musunuz? Kızımı bu isteğinden nasıl vazgeçirtebilirim?.. Kalıcı makyaj caiz mi? Kaşlarım çok yoğun, biraz seyreltsem olur mu?.. Beyim güzellik salonuna git, biraz kendine bakım yaptır dedi. Çok şaşırdım. Gidersem günah değil mi?.. Vücudumun bazı bölgelerine silikon yaptırsam, beyim çok ısrar ediyor, günah mı? (Meriç, 2005: 130-131).

Son zamanlarda sosyal bilimlerde yapılan birçok araştırma, modern hayattan beklendiğinin tersine dinin yükselmekte olduğuna işaret etmektedir; ve dinlerin sosyal alanlardan silinip gitmesi yerine onun 'yükselişinden' ya da 'kutsalın dönüşünden' söz ediliyor (Kurt, 2011: 191). Özellikle artan Hinduist milliyetçiliği, İslam'ın canlanması ve Pentikostalizm Hristiyanlığı'ndaki dönüşümler, dinin dünya üzerinde yükselişinden haber vermektedir (Hefner, 2009). İnanç sistemlerinde ortaya çıkan bu gelişmeler, 'modernlik şartlarında dinin gerileyerek yok olacağı veya özel/kişisel alana hapsolacağı' savının, en hafif deyimiyle, abartıldığını gösteriyor[1].

1 Modern çağda dinin yükselişi ile ilgili bkz. Hefner, R. W. "Religion and Modernity Worldwide", Peter B. Clarke (der.), The Oxford Handbook of The Sociology of Religion, 2009.

Tenircilik ve Modernlik: Birlikte Var Olmanın Değerlendirilmesi

Tarihsel süreçte modernlik ile şamanizmi düşündüğümüzde geniş yelpazeli bir tablo göreceğiz. Modernlik için dünya dinleri geçmişe özgü ve eski olarak görülüyorsa, şamanizmi aynı mantıkla anlayabilmek için 'eski' sıfatını ikiyle çarpmamız gerekecek. Çünkü insanlık tarihinin çok eski devirlerine dayanan pagan dinleri[2], 'kutsaldan arındırılmış' aydınlanmacı fikirden asırlar önce evrensel ve kitabi dinler tarafından eleştirildi ve karşı mücadeleler verildi. Örneğin Orta Çağ Avrupasında Engizisyon politikasından dolayı binlerce ve binlerce 'cadı' ve 'büyücüler' asılmış/yakılmış/boğulmuştur. Modernlik süreciyle beraber dünyanın büyüsüzleşme devrinde şamanizm, bu sefer fiili saldırısız ikinci büyük bir darbeye maruz kaldı. "İnsanların ruhsal dünya ile irtibatlandırılmaları" bazı inanç sistemlerinde çok fazla ön plandadır ve böyle sistemlerin başında şamanizm gelir. Şamanizmin günümüze kadar geniş kitleler tarafından yaşatılamamasının ana sebeplerinden biri de bu olmuştur (Candan, 2004: 285). Hristiyanlıkta rahip olabilmek için belli bir eğitim-öğretimden geçmek gerekiyor, yani lise ya da üniversite okur gibi eğitimden geçip gereken belge veya sertifikayı aldıktan sonra bu dinin görevlisi ya da sözcüsü olunabiliyor. Aynı şey İslamiyet için de geçerlidir. Şamanizm ise bu kapsama uymuyor çünkü burada öğrenmekle şaman olunmuyor/olunamuyor. Yani insan istediği kadar okuyup şaman olmaya çalışabilir, ancak lazım olan medyomik yetenekler bu insanda mevcut değilse ne kadar uğraşırsa uğraşsın kendinde bir şaman yetiştiremeyebilir (Candan, 2004). Başka bir ifadeyle, modernliğin zorunlu bir şartı olan 'kurumsallaşma' sürecine ayak uydurup uyduramama söz konusu. Bir dinin evrensel olabilmesi için kurum halini alabilmesi ve kurum halinde çalışabilmesi önemlidir. Durkheim, dinin varlığı için gerekli olan üç koşuldan bahseder, onlar: inançlar, ritüeller ve cemaat (Ritzer, 2014: 210). Bütün büyü ve dinlerin inançlardan ve ibadetlerden oluştuğunu varsayacak olursak, evrensel dinler ile şamanlığın diğer bir büyük farkı ortaya çıkacaktır: cemaat. Hristiyanlık ve İslamiyet gibi kitabi dinlerin cemaatleri bütün dünyaya yayılmışken, şamanlığın cemaati bir millete özgüdür. Hatta daha doğrusu milletin tamamına olmayıp sadece bazı gruplar veya bazı seçkinlere özgü olabilmektedir. Durkheim ise daha ileri giderek "Bir büyü cemaati yoktur" demektedir. Büyücü ile kendisiyle istişareye gelen bireyler arasında, onları, aynı Tanrıya inanma ve aynı ibadetleri paylaşma gibi tek bir ahlaki sistemin üyeleri yapan devamlı bağlar bulunmuyor. "Büyücünün müşterileri vardır, onun

2 Paganizm, geniş anlamlı bir kavram olup kendinde şamanizm, politeizm, panteizm gibi anlayışları da içeriyor.

cemaati yoktur ve müşterilerinin birbirleriyle ilişkileri olmadığı gibi, hatta birbirlerini tanımazlar bile" (Durkheim, 2005: 64-65).

İnsan yaşamının son devirlerinde gelişim ve dönüşüm modernlik adına sürdürülmüştür, ancak bu tutku başarılı olduğu gibi başarısızlıklardan da kaçınamamıştır. Geçen yüzyılın yetmiş ve seksenli yıllarında açık bir şekilde görülmeye başladığı gibi, modernliğin dünyaya şekil vermesine rağmen küresel çapta bir refah yaratamamıştır ve buna ek olarak muazzam bir şekilde çevre kirliliğine de sebep olmuştur (Hoppal, 2003). Modernliğin teknik gelişmesi doğrudan eski olana ve geleneksel olana karşı yönetildiği için, nihayetinde halk kültürlerinin yeniden sesini duyurarak bir tepki gösterdiğini söyleyebiliriz. Bu Sovyetler sonrası dönemde Kuzey Asya topraklarında (onun içinde Sibirya) da görülmüştür. Günümüzde toplumsal hayatın tüm sahalarını etkileyen küresel kriz şartlarında, insanlık, doğa kanunlarına uymayı, insan ve tabiat ilişkilerinin uyumlaştırılmasını ve çevreyi korumayı daha çok düşünür oldu. Birçok insan bu sorunların çözümünü, yok olmaya giden tinsellik arayışında, ilkel insani değerlere dönüşte ve yüzlerce yıllık ataların tecrübesini kavrama ve yararlanmada bulmaktadır (Burnakov, 2011). Kuzey Asya'ya gelindiğinde, eski çağlarda da olduğu şekliyle, günümüz Sibirya yerlilerinin (Hakas, Tuvalı, Altaylı, Şorlar vs.) doğa ve doğal afetleri tanrılaştırdığını görmekteyiz. Milli-kültürel hafızada ve ritüel uygulamalarda doğaya ve çeşitli ruhlara tapma sürdürülmektedir: ateş ruhu, su ruhu, dağ ruhu, yer altı ruhları vs (Tugujekova, 2011). Mesela dağ kültü bunlar arasında oldukça eski ve yaygın bir fenomendir, onun Sibirya halkları arasında ve özellikle Hakaslarda yeri büyük. Hakasya peyzajı dağlık bir yerdir ve yerli halkın tüm yaşam aktiviteleri tarihten beri dağlarla bağlantılıydı. Bu Hakas kültürüne yansıyarak dağ kültünün önemli derecede gelişmesine sebep olmuştur. Efsanelere göre halkın kökeni ve ortaya çıkışı da dağlarla ilişkilidir. Geçmişte her Hakas soyunun kendine özgü kutsal dağı vardı, Dağ ruhları ise (*Tağ eezi*) atalardan sayılırdı. Şimdi de Hakaslar arasında dağ ruhlarının akrabalığı, onların insanların yaşam ve kaderi üzerindeki etkisi konusunda arkaik anlayışlar mevcuttur (bkz. Burnakov, 2006: 16-42).

Günümüz Yakutları ise, geçirdiği uzun tarihi boyunca kendilerine özgü kültürel bir servet olan dini dünya görüşünü muhafaza edebilmiştir. 17. yüzyılda Yakutistan'ın (Saha Cumhuriyeti) Rus İmparatorluğu'nun altına girmesi ile Ortodoks Hristiyanlığının ve Sovyetler döneminde dinsizlik felsefesinin etkisine karşın, Yakut şamanlığının halk arasında saygın bir pozisyonda kaldığını görebiliriz. Bugün ülkede, sahip olunan halk anlayışı ve kültürüne dayanan dini inançlar, bir "Milli

din" yaratma çerçevesinde kurallaştırılmaya çalışılmaktadır. Okul müfredatında yer alan milli kültür derslerinde ise din olmasa da bir ahlaki ve etik sistem olarak *Ayığ* öğretisinin (Yakut şamanizmi ve Tanrılar panteonu) temelleri okutulmaktadır (Gogoleva, 2008). Kanunlaştırılan kültsel-ritüel törenleri uygulamak için "Ayığ Balagana" merkezi başkent Yakutsk'ta inşa edilmiştir. "Ayığ Balagana" merkezinde; temizlenme ayinleri (*arçılaasın*), *iççi* ruhları ve *ayığ* tanrılarından hayırhahlık isteme ayinleri (*algaasın*) ve desteğe ihtiyacı olan insanlar için psikoterapi sohbetleri gerçekleştirilmektedir (Kolodeznikova, 2011). Yakut halk inancında evren üç katmandan yani üst, orta ve alt dünyadan oluşur; doğaüstü varlıklar da çoğunlukla üç türden olur: *ayığ* (yüksek varlıkların genel adı, iyi başlangıcı temsil ederler ve üst dünyada yaşarlar); *abaahı* (her üç dünyada yaşarlar, kendilerinde kötü başlangıç taşırlar); *iççi* ("ayığ" ve "abaahı" arasında bir varlıklar, hem iyilik hem kötülük yapabilirler). Bu Tanrı ve varlıkları (Mestnikova, 2005) tam olmayan liste ile kısaca şöyle sıralayabiliriz:

1. *Ayığ* tanrılar panteonu:

- *Urun Ayığ Toyon*-evrenin ve insanın yaratıcısı, göklerin efendisi ve diğer tanrıların koruyucusu.

- *Uluu Toyon*-Şimşek Tanrısı, insanlara can, ateş ve şamanları vermiştir.

- *Kuruo Desegey Toyon*-at ve sığırların tanrı-koruyucusu.

- *Sun-haan, Homporuun Hotoy-Ayığ*-kuşların tanrı-koruyucusu, kartalı yaratmıştır.

- *Tanha Haan Toyon*-kader tanrısı.

- *İlbis Kığha ve Ohol Yola*-küfür ve çatışmanın tanrıları vs.

2. Ölümsüz ve görülmez olan *Abaahı*'lar 4 türlü olur:

- Eski *Abaahı*'lar, evrenin yaratılışından beri varlar.

- Salgınlar (çiçek hastalığı, kızamık, şarbon).

- Orta dünyada yaşayan küçük kötü *Abaahı*'lar.

- "Olonho" efsanesinden destansı *Abaahı*'lar.

3. *İççi* ruhları, daimi ikamet ettikleri yerlerdedir, başka bölgelere karışmazlar:

- *Uot iççite*-ateş ruhu ve efendisi.

- *Bayanay* (*Tıa iççite*)-orman ruhu.

- *Uu iççite*-su efendisi vs.

20. yüzyılın son çeyreği ile 21. yüzyılda yeniden baş göstermekte olan neo-şamanlık ya da post-şamanlık diye adlandırabileceğimiz gelişmeler çoğunlukla üç çıkış noktada toplanabilir: a) milli canlanma ideolojisi arkasında ortaya çıkanlar (Sibirya'da Hakaslar, Altaylar, Yakutlar vs.); b) "kendini arayanlar" tarafından icra edilen pratikler (Perrin, 2001: 125-128; Ott, 2001); ve c) turizm/pazar öncelikli gelişmeler (Dobkin de Rios, 2001; Vitebsky, 2001).

Şaman, nesiller boyunca birikmiş olan bilgi ve tecrübenin taşıyıcısı olarak, kişisel kazanç ya da kendi iç büyümesini beslemek için değil, insan dünyası ile insan dışı dünyalar arasında karşılıklı bir ilişki kurmak için, ruhlarla konuşmak ve geriye bilgelik ve şifa ile dönmek için transa girer. Günümüzde kendine şaman diyenlerin çoğunluğu ise artık böyle bir şamanlık perspektifine gömülü bir kültüre ve topluluğa ait değiller, daha ziyade kendilerini bulmaya çalışanların neslinden geliyorlar (Ott, 2001). Modern çağda insanlar arasında artan yalnızlık, bireycilik ve maddecilik, hayattan egzotik yeni anlamlar aramaya ve yeni mitler üretmeye teşvik etmiştir. Ayreten, hızla kapitalleşen dünyada şamanlık, turizm veya pazar kaynağı haline gelmekten de kurtulamamıştır. Örneğin, 1990'larda Amerikalı antropolog ve psikoterapist Marlene Dobkin de Rios, Güney Amerika'da *ayahuasca* şamanlarını arayan sayısızca turistleri buluyor. Peru ve Brezilya'nın Amazon şehirlerinde, hiç çıraklık dönemine girmeden, öğretmenleri olmadan şifacı ya da ayahuasquero haline gelen Mestizo insanları var. Amerikalı ve Avrupalı turistlere on veya daha fazla farklı halüsinojenik bitkilerin karışımlarını sunarak evrene gömülmelerine ve mistik deneyimler kazanmalarına yardımcı olurlar. Söz konusu halüsinojenik bitkiler geleneksel hekimler tarafından kullanıldığı şekilde hiç kullanılmamıştır ve sayısız psikolojik kazalara sebep olabilmektedir. Bu şifacı denilenler, müşteri için birbirleri aralarında savaşırlar; yurtdışında ise seyahat acentesi ve tur rehberleri olarak görev yapan destekçileri de vardır (Dobkin de Rios, 2001). Milli canlanma fikirlerinden beslenen neo-şamanlık hareketleri özellikle Sovyet sonrası Kuzey Asya halkları arasında ön plana çıktığı gibi, egemen cumhuriyetlere sahip Türk devletlerinde de bazı gruplar tarafından benimsendiği biliniyor. Örneğin Türkiye'de bine yakın insan şamanlık dinine girdiğini belirtmiştir (Bayat, 2006: 284). Kırgızistan da dahil Orta Asya cumhuriyetlerinde ise belirleyici pozisyonda olmasa da, kültürel ve dini dünya görüşünü şamanlık üzerine inşa etmeye çalışan insan grupları son zamanlarda görülmektedir. Bu gruplar arasında, milli kimliğin milli bir dinle kurulacağı inancı söz konusudur ki, bu takım gelişmeler milli kimlik ve milli bilinç arayışlarının bir sonucudur.

Neo-şamanistler, kendi dinleri ile başka dünya dinlerinin ve hatta bütün dinlerin aynı adrese götürdüğüne inanırlar. Onlar için bütün dinler bir Tanrıya giden yoldaki farklı kollardır. Bizim konu aldığımız Kırgız Tenirciliğin günümüzdeki önemli temsilcilerinden biri Dastan Sarıgulov (2001a: 122) da aynı şeyin altını çizmektedir: Birçok millet ve birçok dinler birbirinden farklı olsa bile, Tanrı birdir. İnsanları Tanrıya götüren yollar farklıdır, dinlerine göredir. Bu yollar ne kadar uzak, karmaşık, kurallaştırılmış ve eğri-çarpık olursa, insanı Tanrıdan o kadar uzaklaştırır.

Jean-Paul Roux (1994)'ya göre Türk ve Moğollarda Tengri'nin yaratıcılığı, onun dünyayı nasıl ve neden yarattığı büyük bir ilgi uyandırmıyordu (s. 97). Onun yerine Tenircilikte doğanın kutsallığı vurgulanmaktadır. Tenircilik çizgisi, Tanrı ile insan arasında doğanın bulunması gerektiğini öngörüyor ve inanç ancak bu şekilde temizlik ve güç kazanacaktır. Sarıgulov (2001b)'a göre diğer dinler, insanı Tanrıdan sonra ikinciliğe yerleştirirken, Tenircilik anlayışında Tanrıdan sonra doğa ve ancak ondan sonra insan vardır (s. 19). Hatta hayvanlarla insanları aynı sıraya koymaktadır. Böylece Tenircilik insanlara olduğu gibi hayvan ve bitkilere de toprak ve suya ve tüm doğaya insancıl davranmaktadır. Zira göçebe toplulukları kendilerini doğadan ayrı veya ona karşı düşünememektedirler. Dünya tarihinin oluşumunda büyük katkısı olan Sami dinler ise, bu Tenirci fikre göre insan merkezli oluyor:

Hristiyanlıktan evvel insan tabiatı kendinden yüksek tutar ve Güneş'e, Ay'a, dağa, rüzgara, suya, toprağa tapardı. Hristiyanlık ve İslam dinleri ise dünyada insanın yerini yüceltti; insanın nasıl olması gerektiği, insanların birbirlerine nasıl davranması gerektiği sorularına cevaplar aradı. Dünyada tüm hayvanları insan hükmeder; bütün herkes insana boyun eğmek zorundadır (Sarıgulov, 2001a: 112).

Çoğu durumlarda "devasız" olarak nitelendirilen hastalık ve dertlere şifa aramak, şaman dininde halk hekimlerinin yaptığı bir işti. Anadolu'da "hocalar, ocaklılar, kocakarılar, muskacılar, ebeler" isimlerini taşıyan halk hekimleri, Kırgız kültüründe de *emçi*, *bakşı*, *bübü* isimleriyle hala varlığını sürdürmektedir. Sanayi sonrası dünyada teknolojinin ve tıbbın son derece gelişmiş olmasına rağmen, bakşılar modern tıbbın açıklarını eski tedavi yöntemleriyle doldurmaya çalışmaktadırlar. Modernlik mantığının tersine, halk hekimliği ya da bakşılık doğuştan gelen bir vergi olarak görülür. Kendi deyişiyle bir ruhsal hekim olan Altınbek Musayev bu vergiyi çocukluğunda fark etmiştir: "Bu doğuştan gelen bir beceridir. Ben kendimde bunu altı yaşımda hissettim ve Allahtan gelen bir vergi olarak biliyorum. Yeteneğimi fark etmeye başlayınca, o zaman küçük yaşlardaydım, hastalanan hayvanları iyi-

leştirmeye bakardım" (Aygine, 2011). Bu bübü-bakşılık, dünyanın bütün toplumlarında görülen bir olgu olup, İngilizcedeki karşılığı Medicine man'dir. Halk hekimi olmak özel bir sıfatlara ya da güçlere sahip olmayı gerektirir. Mesela Hakaslar, insanda *artıh söök*'ün (fazla kemik ya da aşırı kemik) çıkmasını şamanlığın işareti olarak bilirler. Bu kemik hem erken hem geç yaşlarda çıkabilir. Sovyetler dönemine ait Hakas şamanı Tuda Yukteşev'de *artıh söök* 53 yaşında sol böğründe belirmiştir ve Yukteşev bu yaştan sonra şaman olmuştur (Burnakov, 2011). Türk halklarında şamanlık çağrısı daha çok zorlama karakteri taşır. Rus ve Sovyet etnografı Lev Şternberg "Şamanlık yetenek değil insana verilen bir yüktür" demiştir. Ruhlar tarafından şaman olması için işaretlenen insanlara "şamanlık hastalığı" bulaşır ve insan psikolojisinde bazı değişiklikler meydana gelir: kendisiyle konuşmaya başlar, ansızın bayılır, insanlardan uzaklaşır, ormanlara ve dağlara kaçar, kendine zarar vermeye ve öldürmeye çalışır. Bu ıstıraplar insan şamanlığı kabul edince durur. Altay'da ve Yakutlarda buna 'ruh yakaladı' ya da 'ruh bastı' (*tös bazıp cat/tös pazıp çat*) derler (Dırenkova, 1930). Şamanlıkla ilgili buna benzeyen ruh hastalıkları Kırgız ve Kazak halklarında da görülmüştür. 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başlarında Orta Asya kültür ve folklorunu kaleme alan Dırenkova'nın belirttiğine göre, Sibirya'daki bu şaman ruhlarının (*tös*) yerini Kırgız ve Kazaklarda müslümanlığın cinleri almıştır. Örneğin, develere bakmaya bozkıra giden Süymönbay, cinlerle buluştuktan sonra şaman olmuştur (1930). Ancak burada belirtilmesi gereken bir husus vardır; bizim kaleme aldığımız bugünün tenircileri, kendileri ile sözü edilen bu şamanlık arasına kesin bir çizgi çizmektedirler.

Sonuç

Tarihsel süreçte şamanlığın ve şamanlıktan ayrı bir şekilde ele alınmasını gerektiriyorsa, Gök Tanrı dininin en belirgin özelliği insan ile tabiatın uyum içerisinde yaşamasını öngörmesidir. Tabiata bağlılık eylemi olup, şamanlık hiçbir dini inanca önyargıyla bakmamaktadır; bundan dolayı da günümüze kadar varlığını sürdürebilmiştir. İnsanlığın çevre kirliliği ile yüzleştiği geç 20. yüzyılda şamanlığın tekrardan aktüellik kazandığını görmekteyiz. Ancak büyüden yoksun modern dünyada, tamamen büyüye dayandırılan şamanlığın nasıl yaşayabileceği bazı soruları yaratmaktadır. Bu yazı, bu sorulara tam anlamıyla cevap vermeyi amaçlamasa da, soruları ve sorunları kavramayı hedef almıştır. Örneğin Max Weber ve Emile Durkheim gibi büyük isimlerin de ele alındığı *Modernlik ve Din* bölümünde, modernliğin dine bakışı ve dinin de pagan dinlerine bakışı geniş değerlendirilmeye alınmıştır. "Bir

büyü cemaati yoktur" diyen Durkheim, dinin varlığını üç koşula bağlıyor: inançlar, ritüeller ve cemaat. Bu hususlar ele alındığında, modern çağda şahit olduğumuz neo-şamanlık hareketleri gene bazı sorulara maruz kalacaktır. Ancak bu konudaki tartışmalar için şamanlığın teolojik açıdan takdir edilmesi gerekecektir.

Alanyazın taraması ve değerlendirilmesi sonucunda modern çağda neo-şamanlığın ortaya çıkmasının başlıca üç sebebi belirtilmiştir. Buna göre 20. yüzyılın sonu ile 21. yüzyıl başlarında yeniden baş göstermekte olan neo-şamanlık veya post-şamanlık hareketleri çoğunlukla şu noktalarda toplanabilir: a) milli canlanma ideolojisi arkasında ortaya çıkanlar; b) "kendini arayanlar" tarafından icra edilen pratikler; ve c) turizm/pazar öncelikli gelişmeler. Kırgız Tenirciliğinin bu üç maddeden hangisine ya da hangilerine daha uygun geldiğini üç aşağı beş yukarı tespit edebiliriz. Turizm ya da pazara yönelikli olmadığını kesinlikle söyleyebiliriz. Bu sav, yazıda örnekleri de verilen Yakut ve Hakas da olmak üzere Sibirya şamanlığı ile kıyaslama yoluyla açıklanabilir. Kendini arayanlara gelindiğinde, bu husus daha çok bireysel niteliklidir ve bu yüzden kültürden yalıtılmış bir şekilde ele alınmasını gerektirecektir. Kırgız Tenirciliği burada ancak birinci maddeye, yani milli canlanma fikirlerine denk geldiği söylenebilir. Bu bir azınlık grubu olabilir, kendi içinde dağınık ve bölük pörçük de olabilir, ancak belli bir zamandan beri ve belli bir istikamette yürümeyi başarabilmektedir. Bundan dolayı Kırgız Tenirciliğinin, dini ve sosyo-kültürel değerlendirilmesi yapılmak üzere ilk etapta bu konuya ilgi çekilmesini ve betimleyici çalışmaların yapılmasını hak ettiğini düşünmekteyiz.

Kaynakça

Aygine Vakfı. (2011). *Oştogu Iyık Cerler cana El Bilimi*. Bişkek.

Bayat, F. (2006). *Ana hatlarıyla Türk şamanlığı*. İstanbul: Ötüken.

Berman, M. (2013). Katı olan her şey buharlaşıyor. (Çev. Ü. Altuğ & B. Peker). İstanbul: İletişim Yayınları.

Beyer, P. (2003). Social Forms of Religion and Religions in Contemporary Global Society. (Der. Michele Dillon). *Handbook of The Sociology of Religion*. New York: Cambridge University Press.

Burnakov, V. A. (2006). *Duhi Srednego Mira v Traditsionnom Mirovozzrenii Hakasov*. Novosibirsk: İzdatelstvo İnstituta Arheologii i Etnografii SO RAN.

Burnakov, V. A. (2011). Puteşestviye k Adam-Hanu: Kamlaniye Hakasskogo Şamana Tuda Yukteşeva. *Vestnik NGU*, *10*(3), 236-244.

Candan, E. (2004). *Türkler'in kültür kökenleri*. İstanbul: Sınır Ötesi Yayınları.

Dırenkova, N. P. (1930). Poluçeniye Şamanskogo Dara Po Vozzreniyam Turetskih Plemen. *Sbornik MAE*, *9*, 267-291.

Dobkin de Rios, M. (2001). Bubble, Bubble,Toil and Trouble: Tourists and Pseudo-Shamans. (Der. J. Narby & F. Huxley) *Shamans trough time: 500 years on the path to knowledge*. London: Thames & Hudson.

Drury, N. (1996). *Şamanizm. Şamanlığın öğeleri*. (Çev. E. Şimşek). Ankara: Okyanus Yayıncılık.

Durkheim, E. (2005). *Dini hayatın ilkel biçimleri*. (Çev. F. Aydın). İstanbul: Ataç Yayınları.

Giddens, A. (1994). *Modernliğin sonuçları*. (Çev. E. Kuşdil). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Gogoleva, M. T. (2008). Religioznıye Vozzreniya Yakutov. *Sredneye Professionalnoye Obrazovaniye*, 7, 69-71.

Hefner, R. W. (2009). Religion and Modernity Worldwide. (Der. P.B. Clarke). *The Oxford handbook of the sociology of religion*. New York: Oxford University Press.

Hoppal, M. (2003). Postmodern çağda Şamanizm. (Çev. M. Arslan). *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, *3*(4), 139-148.

Kolodeznikova, L.D. (2011). Vozrojdeniye Şamanizma Na Stıke Vekov. *Nauçnıy Jurnal KubGAU*, *73*(9), 1-15.

Kurt, A. (2011). *Din sosyolojisi*. Bursa: Dora Yayınları.

Meriç, N. (2005). *Değişen kentte dini hayat*. İstanbul: Kapı Yayınları.

Mestnikova, A. B. (2005). Etnokulturnıye Aspektı Predprinimatelstva i Zanyatosti Naseleniya v Respublike Saha. *Ekonomiçeskaya Sotsiologiya*, *6*(3), 49-69.

Ott, E. (2001). Shamans and Ethics in a Global World. (Der. J. Narby & F. Huxley). *Shamans Trough Time: 500 Years On The Path To Knowledge*. London: Thames & Hudson.

Perrin, M. (2001). *Şamanizm*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Ritzer, G. (2014). *Klasik sosyoloji kuramları*. (Çev. H. Hülür). Ankara: De Ki Yayınları.

Roux, J.P. (1994). *Türklerin ve Moğolların eski dini*. (Çev. A. Kazancıgil). İstanbul: İşaret Yayınları.

Sarıgulov, D. (2001a). *Tenirdin Colunan Adaşkan Adam*. Bişkek.

Sarıgulov, D. (2001b). *Ulutun Unutkan Urpaktar*. Bişkek.

Thompson, M. (2011). *Din felsefesini anlamak*. (Çev. K. Atakay). İstanbul: Optimist Yayınları.

Tugujekova, V. N. (2011). Traditsionnıye Obryadı Hakasov: Traditsii i Sovremennost. *Elektronnıy İnformatsionnıy Jurnal "Hovıye İsledovaniya Tuvı"*, *4*, 124-130.

Vitebsky, P. (2001). Shamanism and the rigged marketplace. (Der. J. Narby & F. Huxley) *Shamans Trough Time: 500 Years On The Path To Knowledge*. London: Thames & Hudson.

Weber, M. (1999). *Protestan ahlakı ve kapitalizmin ruhu*. (Çev. Z. Gürata). Ankara: Ayraç Yayınevi.

Zeland, N. (1885). *Kirgizı. Etnologiçeskiy Oçerk*. Zapiski Zapadno-Sibirskogo Otdela Russkogo Geografiçeskogo Obşestva.

Çağımızda Din ve Gençlik

(Kırgızistan Üniversite Gençliği: Oş Devlet Üniversitesi, Milli Devlet Üniversitesi Örnekliğinde Sosyal Bir Araştırma)

Tudugul Okonbaeva*

Öz: İnsan, diğer varlıklardan farklı olarak düşünen varlık olduğu kadar inanan bir varlıktır. Düşünmemizin temelinde akıl bulunur. Aklımızın yetersiz olduğu durumlarda tasavvur, aklın ötesine geçerek yeni durumlara uymayı sağlar. Bu aşamada inanç olgusu devreye girer ve düşünmeyi etkisi altına alır. Diğer yandan ise İbn Haldun'a göre, şüphe yok ki insan ictima (insanların cemiyet halinde yaşamaları) zaruridir. Filozoflar bu hususu "İnsan, tabiatı icabı medenîdir" sözleriyle ifade etmişlerdir. İnsan için ictima ve cemiyet düzeni içinde yaşamak şarttır. Demek ki insan düşünen, inanan ve toplum hayatı yaşayan bir varlık olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla düşünen, inanan ve sosyal hayat yaşamak zorunda olan insanın hayatının en önemli devri de gençliktir. Çünkü gençlik dönemi, gelişim özellikleri itibariyle insanın kimliğinin güçlü bir şekilde inşa edildiği, benlik arayışının gerçekleştiği ve çocukluktan ayrılan olgun bir insan olarak toplumsal sorumlulukları üstlenme, toplumun değişim ve gelişiminde önemli rol almya başlama zamanıdır. Gençlerin yaşamsal nitelik arz eden sorularına ve ideal arayışına doyurucu cevaplar bulamaması, hayatlarında büyük boşluklar oluşmasına neden olur ve kendi varlığı dahil her şeyin anlamsızlaşmasına yol açar. Kendisini ve hayatı anlamlandırma sürecindeki gençler için din hakkında doğru ve güvenilir bilgilerin verilmesi oldukça önemlidir. Zira din, insanların hem ferdi hem de toplumsal hayatlarında anlam arayışlarına doyurucu cevap bulma, beraberlik bağlarını güçlendirme bakımından büyük öneme sahiptir. Dolayısıyla toplumun günü ve geleceği için büyük bir önem taşıyan gençlik ve insan hatanını şekillendirme gücüne sahip din konuları her zaman ve her toplumun önemle üzerine durması gereken meseleleri olmaya devam ede gelmektedir.

Anahtar Kelimeler: Din, Sekülerleşme, Gençlik, Toplumsal Değişim, Kırgızistan.

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Din Sosyolojisi Ana Bilim Dalı. İletişim: okonbaevaturdugul@gmail.com

Giriş

Büyük filozoflardan biri olan Farabi, insanın toplum hayatı yaşamasının mükemmelliğe ermek için bir ihtiyaç olduğuna dikkat çekerek şöyle demektedir: "Her insan yaşamak ve üstün mükellefiyetlere ulaşmak için yaratılışta birçok şeylere muhtaç olup bunların hepsini tek başına sağlayamaz. Her insan bunun için, çok kimselerin bir araya gelmesine muhtaçtır. Her fert bu ihtiyaçlardan ancak üzerine düşeni yapar. Bütün insanların birbirleri karşısındaki durumları da bu merkezdedir. Böylece her fert, tabiatındaki mükemmelleşme ihtiyacını ancak muhtelif insanların-yardımlaşma maksadıyla – bir araya gelmeleriyle elde edebilir" (Tekin, 2016: 60). İnsanın toplumsal yaşamı ilk sosyal birlik olan aile ile başlar ve ferdin toplumun değişmesinde önemli rol üstlenmeye başladığı gençlik zamanına kadar devam eder.

Gençlik döneminde hem gencin hem de toplumun beklenti düzeyleri yüksek seviyeye ulaşır. Genç bir tarafta kendi geleceği ile ilgili hayallerini, hedeflerini ortaya koyarken, diğer yandan toplum da gençliği, kendi devamının sağlanması bakımından geleceği olarak görür (Baran, s. 8). Doğan'a göre gençlik çağı, yaşamda bir yön ve amacın arandığı, meslekî ve ailevî rollerin üstlenilmesi için gerekli kişilik özellikleri ve becerilerin kazanıldığı, bireyin daha bağımsız ve sorumlu bir kimse olarak hareket etmeye başladığı, yetişkin yaşama hazırlanma olarak tanımlamaktadır" (Karaşahin, 2015: 239). Hayatını anlamlandırması ve sorumluluklarını yerine getirerek toplumun devamlılığını sağlaması bakımından gençlerin tabi olarak ihtiyaç hissettiği din konusundaki davranış ve tutumlarının ne olduğu ve ne beklediği konusunun incelenmesi oldukça önemli bir husustur.

Yöntem

Bir sosyal araştırmada toplumsal olay ve olguların olduğu gibi, değiştirilmeden ortaya konması tasvir metodu ile yapılır. Bu tür araştırmalarda mevcut durumları, şartları ve özellikleri olduğu gibi ortaya koymaya çalışılır (Arslantürk, 2001: 101). Anket çalışmalarının birinci amacı, evrenden seçilen örneklem içerisinde araştırma konusu olan belli özelliklerin dağılımı hakkında genel bir fikir elde etmektedir. Normal olarak, belli özellikler yönelimlere işaret eder. Anket, çalışmaları, ankette yer alan maddelerin veya standart soruların cevap seçeneklerinin analizine dayanır. Anket sorularının cevaplayanlar tarafından istenildiği gibi anlaşılıp anlaşılmadığını ve hazırlanan kategorilere göre cevaplanıp cavaplanmadıklarını kontrol etmek için pilot çalışmalarla test edilmeleri gerekir. Ölçümleri basitleştiren ve

standartlaştıran anket çalışmaları, çok sayıda kişiden oluşan gruplar arasında karşılaştırmalar yapılmasına olanak tanır (Riis, 2012: 370).

Araştırmamızda tasvir yöntemi, anket modeli ile yapılmıştır. *Kırgızistan Üniversite Gençliğinde Din ve Sekilerleşme* konulu çalışılmakta olan yüksek lisans tezimizin kısaltılmış bir hali olan bu çalışmamız, teorik tanım ve yaklaşımlar ışığında, üniversite gençliğindeki din ve sekülerleşme olgusunu anlama ve bunu ölçme ile sınırlıdır. Araştırma, anket sorularını deneklerin samimi ve doğru bir şekilde cevapladıkları varsayımıyla sınırlıdır. Araştırmamız belli bir zamanda yapıldığından, araştırmaya katılan gençlerin fikir ve davranışlarının zamanla değişebileceğinden dolayı, araştırma yapıldığı zamanla sınırlı kalacaktır.

Teorik Çerçeve: Tolum ve Din

Sosyolojinin en temel kavramlarından biri olan toplum, genellikle bir bölgede oturan, üreme yoluyla oluşan bir nüfusa sahiptir. Toplum, insan davranışını bir yandan özgürleştirirken bir yandan da sınırlandıran; bir taraftan karşılıklı yardımlşamalara imkan verirken diğer taraftan gruplaşmalara ve bölünmelere yol açan, değişen bir sosyal kurumlar ve ilişkiler ağıdır. Bu ağ, çoğu zaman iyi niyetlerle örülmüştür. Toplumlar genellikle millî devletler düzeyinde var olan varlıklar olarak tanımlanır. Fakat millî devletler içerisinde, birçok kültürel farklılığı ve görece kendine yeterliliği olan bölgesel ve kültürel topluluklar da olabilir (Ali Kirman, 2004: 231).

Fulcher'e göre insanın bir toplumun üyesi olmayı öğrenmesi toplumsallaşma olarak tanımlanmaktadır. Toplumsallaşma süreci insanoğlunun yeteneklerini ve ne çeşit bir insan olduğunu öğrenmesidir. Toplumsallaşma birincil ve ikincil olarak ayrılır. Birincil toplumsallaşma aile içinde gerçekleşen erken toplumsallaşma sonraki öğrenmelere temel oluşturmaktadır. İkincil toplumsallaşma ise bireyin ailesi dışında ev dışındaki bireylerle daha sık temas kurmaya başladığı okul dönemleri ile gerçekleşmeye başlar (Beşirli, 2013: 55).

İnsanlığın ne kadar kadim tarihine, ne kadar önceki devirlere inersek inelim, daima din vakıası ile karşılaşırız. Fert, nasıl en iptidaî kültürlerde bile birtakım sosyal guruplar içerisinde yaşamışsa, bir dinde de yaşamıştır. Bu devrede de insan üstü bazı varlıkların mevcudiyetine inanmış, onlarla temas edebilme çarelerini aramıştır. Bu devrede de insan üstü bazı varlıkların mevcudiyetine inanmış, onlarla temas edebilme çarelerini aramış, ölümden sonraki hayat üzerinde kafa yormuştur (Freyer, 1964: 31).

"Ne sadece teori, ne sadece duygu, ne de sadece sosyal dayanışma ve kaynaşma meselesi olan; onda teori kadar ve hatta teoriden de çok pratiğin önemli olduğu" din fenomenini ele alan sosyologlar çalışmalarının amaçlarına uygun bir din tanımı yapmak gereği duymuşlardır (Köktaş, 1993: 24). Sosyoloji, dini cemiyetle izah etme gayretindedir. Sübjektif unsur olan ferdin kutsal karşısındaki duyduklarıyla, objektif unsur olan dinin cemiyetle daima bir arada bulunuşunu birleştirmeye çalışan sosyoloji, dine, kutsalın cemiyet hayatındaki tecrübesi olarak bakar. Ona, mecburi inançlardır der. Din, münakaşaları ve değiştirilmesi caiz olmayan inançlara bağlı fiillerin oluşturduğu manevî bir birliktir (Sezen, 1990: 169).

Sekülerleşme ve Yeni Din Teorileri

Toplumlar sanayileştikçe insanlar, bilgili gerçek inananlar ile inançtan uzaklaşanlar olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Baskın dindar dünya görüşü gittikçe artan seküler bir kamusal kültüre yol açmıştır. On dokuzuncu yüzyılın ortasında din, gündelik hayattan o denli uzaklaşmıştır ki dini destekleyen insanlar elle sayılacak ölçüde azalmıştır. Geçiş haklarını ya da inanç endekslerini belirtmek üzere, ister üyeliği ister kiliseye gitmeyi, ister dini törenleri dikkate alalım, sanayileşmiş dünyada dinin tüm göstergeleri açısından büyük çaplı bir gerileme olduğu görülmektedir (Kirman & Çapçıoğlu, 2015: 26).

Sekülerleşme; dinî bilincin, faaliyetlerin ve kurumların toplumsal önemini kaybettiği bir süreçtir. Dinin, toplumsal sistemin işleyişinde marjinal hale geldiğini ve doğaüstüne bağlı faktörlerin kontrolünü dağıtmak süretiyle toplumun işleyişi için esas fonksiyonların rasyonelleşmeye başladığını gösterir (Kirman & Çapçıoğlu, 2015: 125).

Sekülerliğin genel ve değişmez kanunlar mı ifade ettiği yoksa toplumlarda değişik tezahürler sergileyen evrensel bir olgu mu olduğu yönündeki tartışmaların da bu noktada öğretici bir değere sahip olduğunu söylemek mümkündür. Bu noktada Bryan Turner, "Sekülerleşme küresel ve zarurî bir süreç değildir. Her toplumda özel değerlendirmelere ihtiyaç vardır. İslam'ın sekülerleşmesi Hristiyanlığınkinden farklı olacaktır" demektedir. Anlaşılan sekülerleşme, evrensel bir olgu olmakla birlikte içeriği toplumsal şartlara göre değişmektedir (Kirman, Çapçıoğlu, 2015: 344).

Din ve sekülerleşme ilişkileri hakkında sosyologlar arasında üç paradigma vardır:

1. Klasik pozitivist ve evrimci paradigma olup dunyanın giderek sekülerleeceğini ve dinin etkisinin ortadan kalkacağı öngörüsü.
2. Yeni paradigma olarak bilinen, birincinin tam tersinedünyanın giderek dindarlaştığı ve sekülerizmin marjinallştiği fikridir.
3. Diyalektik ve eşzamanlı var oluş ya da mücadele paradigması olarak bilinen, din ve sekülerleşmenin birlikte var olacağı ve birbirini etkileyeceği, dönüştüreceği görüşüdür.

Deneysel kanıtlar birinci paradigmanın büyük ölçüde geçersizliğini ispatlamış bulunmaktadır. Sonraki iki paradigma ise büyük ölçüde geçerliliğini korumakta ve her geçen gün tartışılmaktadır (Arslantürk & Akyüz, 2015: 370).

Sekülerleşme ve dinin geleceği: Zira bugün sosyologlar arasında kabul gören yaklaşımı şu şekilde özetlemek mümkündür: Toplumlar var oldukça dinî inançlar farklı biçimler alsa da varkığını sürdürecektir. İnsanın genetik yapısı değişmedikçe, kişi başına düşen ölüm oranı bir olmaya devam ettikçe insan hayatında fizik dünyanın sınırlarını aşan bir anlam arayışı sürecektir. Anlaşılan dine olan talep azalmamakta; sadece arz ediciler değişmektedir (Kirman & Çapçıoğlu, 2015: 344).

Sekülerleşme ve dinin geleceği hakkında yapılan tartışmalar kapsamında ortaya çıkan bazı eğilimleri şu şekilde sıralamak mümkündür. Buna göre;

α. Din, 21 yüzyılda yok olmayacak, yok olacağı tezi doğrulanmamaktadır.

β. Sekülerleşme tezi yeniden gözden geçirilecektir.

χ. Dinin küresel anlamda görünürlüğünde her geçen gün bir artış söz konusudur.

δ. Dinin bilimsel incelenmesine ilgi artacaktır.

ε. Sekülerleşme tezinin zayıflamasıyla birlikte önemli bir veri birikimi olacaktır (Kirman, Çapçıoğlu: 353).

Din sosyolojisinin önemli konusu modern toplumda diniyernin belirlenmesiyle ilgili, dinin tolum hayatından geriye çekildiği (sekülerleşme), bu teorinin tam tersi olarak "dünyanın hiç olmadığı kadar dindarlaştığı" görüşü ve bunların dışında dinin yeni şekiller kazandığı görüşler ileri sürülmektedir. Bunlardan birisi Thomas Luckmann'ın *Görünmeyen Din* eserindeki dinin bireyin ve toplumun hayatndaki yeri ile ilgili yeni bir görüş ileri sürmektedir. Modern sanayi toplumlarında dinin yeriyle ilgili son dönem sosyologlarınca yapılan kilise yönelimli araştırmalar, çağdaş dünyanın gittikçe artan bir şekilde daha az dini hale geldiği ve modern bireyin anlamını kaybettiğini ispatlama çabasında görünmektedirler. Luckmann bu araştırmaların modern toplumda dinin yok olmaya doğru gittiğiyle ilgili ulaştığı

hükmü, araştırmacıların dini kurumsal yapıdan ibaret görme önyargılarından kaynaklandığını ileri sürerek eleştirir (Luckman, 2016: 34). Luckman'a göre modern dönemde din kurumsal olmaktan çok bireysel ve görünür olmaktan çok görünmeyen bir din halindedir (Coşkun, 2016: 112).

Sivil din, çoğulcu toplumlarda millî amaçları aşkın kavramlarla tanımlama, vatanseverlik duygusunu güçlendirme ve millî birliği pekiştirme gibi bütünleştirici fonksiyonları nedeniyle birçok ulus tarafından geliştirilmeye çalışılmaktadır. Bu amaçla, günümüzde özellikle futbol karşılaşmalarından önce veya bazı spor dallarında madalya törenlerinde millî marşlar söylenmekte; sporcular, seyirciler, hatta televizyon başındakiler-son dönemlerde sosyal medya kullanıcıları da dahil olmakta, de büyük coşku ile böyle ritüellere katılmaktadır (Kirman, 2011: 286).

Rousseau, dini, insanları öteki dünyada mutuluğa ulaştıracak bir hedef değil, bu dünyada bir toplum içinde düzeni ve birliği sağlayacak araç olarak gördüğü söylenmektedir. Ona göre, "Hiç bir devlet, temelinde din olmaksızın kurulmamış ve varlığını sürdürmemiştir" (Ataman, 2014: 22-23). Rousseau toplumun düzenini bozanların önüne geçmek için radikal tedbirlere de başvurulabilir. En radikal olarak kabul edilen tedbir ölüm cezasıdır. Ölüm cezası, toplumsal ahengin korunmasına ve sağlanmasına yardımcı olur ve toplumu daha büyük felaketlerden koruduğundan dolayı insanlık dışı değildir. Genel olarak cezanın, özel olarak ölüm cezasının ritüellsel bir boyutu vardır. Ritüeller ise toplumun birliğini sağlaması bakımından önemli unsurlardır (Ataman, 2014: 34).

Dinin ekonomik modeli: "Yeni dinî hareketlerin 1970'li yıllardan itibaren yaygınlık göstermesi üzerine oluşan dinî çoğulculuğun bir yansıması olarak geliştirilen bir yaklaşım. Din sosyolojisi literatüründe yaklaşık otuz yıllık bir geçmişi olan bu yeni yaklaşım, "dinî ekonomi" veya "dinî pazarlar" modeli olarak adlandırıldığı gibi, daha genel bir ifadeyle "dine ekonomik yaklaşım" ya da kısaca "ekonomik model" olarak da anılmaktadır. Sekülerleşme teorisine alternatif olarak geliştirilen bu yaklaşımı savunanlar arasında Stephen Warner, Roger Finke, Rodney Stark ve Laurence R. Lannaccone gibi isimler sayılabilir" (Kirman, 2004: 65). "Dine ekonomik bir gözle bakma ve dinî olguları açıklarken ekonominin kavramlarını kullanma şeklinde kendini gösteren bu yeni yaklaşım tarzı, insanın "homo-economicus" bir varlık olmasından güç almaktadır. Dinî davranışı açıklamak üzere geliştirilen bu model, "dinî papazların" kurulmasını ve dinî grupların "ticarî firma" gibi çalışarak "müşteri" ve "kaynak" temini için birbirleriyle kıyasıya mücadele etmelerini göz önüne almak suretiyle bir din piyasasının varlığından söz etmenin pekalâ mümkün olduğu varsayımına dayanır" (Kirman, Çapçıoğlu, 2015: 347).

Tarihten günümüze kadar bütün teknolojik gelişmeler insan hayatını etkileyerek toplumsal alanı değişime uğratmıştır. İnternetin kullanılmaya başlaması akabinde gelişen yeni toplumsal farklılıklar neticesinde sanal din teorisi ortaya çıkmıştır. Tüm özelliği itibariyle araştırmacılar sanal din hakkında araştırmalar yapmış ve tanımlar ileri sürmüştür. Örneğin Brenda E. Brasher'in en genel ve en basit bir şekilde; "Herhangi bir dini grup, organizasyon veya dini aktivitenin sanal ortamda varlık göstermesi" şeklinde sanal din tanımı sunarken, Dawson; fiziksel ortamda varlık göstermeyip sadece internet ortamında varlık gösteren dini grup ve organizasyonları ifade etmek için kullanırken; Karaflogka, sanal din kavramının sadece internet ortamında ortaya çıkan dini içerik ve aktiviteleri ifade etmek için kullanmaktadır (Haberli, 2014: 22).

Gençlik ve Din

Gençlik, insan hayatının çocukluk, gençlik ve yaşlılık şeklinde gerçekleşen üç önemli evresinden birisidir. Bir toplum içinde doğan insan, çocukluk, gençlik ve yaşlılık dönemlerinin her birine özgü dinî, kültürel, sosyal değerler sistemine göre tutum ve davranışlarını şekillendirmektedir. Her toplumda birey, çocukluk, gençlik ve yaşlılıkla ilgili hayatın üç önemli evresini yönlendiren, sosyal ve kültürel temel faktörlerin kuşattığı sosyal yapı içerisinde yaşam sürecini tamamlar. Bu nedenle toplumlarda insan yaşamının bir parçası olan gençlik dönemine geçiş ve bu dönemden çıkışı düzenleyen belirli dinî, sosyal ve kültürel değer ve norm sistemi vardır. Her toplumda bu değerler sistemine göre gençlik dönemine geçilir veya çıkılır. Bununla birlikte gençlik, kendine özgü inanç, ifade, etkinlik, tutum ve davranış biçimlerine sahip toplumsal bir gruptur. Fakat gençlik çağının bu yapısal özellikleri toplumdan topluma, hatta aynı toplum içerisinde de farklılıklar arz edebilir (Karaşahin, 2015: 237).

UNESCO'nun tanımına göre gençlik, demografik açıdan 15-25 yaş arasındakilerden meydana gelen bir yaş grubudur. Ancak 19. yüzyıl sonrası, kentleşme, sanayileşme ve okullaşma ile gençlik süresi uzamaya başlamaktadır. Günümüzde dünya genelinde yüksek lisans ve doktora yapan gençlerin çoğalması ile birlikte 15-25 arası gösterilen gençlik dönemi 30 yaşa kadar uzamaktadır (Odabaşı, 2016: 25-27). Söz gelimi, Bourdieu gençlik ile yaşlılık arasında kesin bir sınır olmadığını, bu ayrımın değişken olduğunu söyler. Ona göre toplumsal yaş ile biyolojik yaş arasında karmaşık bir ilişki vardır. Aynı biyolojik yaşa sahip gençlerden bir kısmı toplumsal statü olarak yetişkin sayılırken bir kısmı henüz yetişkinliğe geçmemiş

durumda olur. Bu ayrımın en önemli etmenleri olarak da Bourdieu, eğitim süreçlerini, bir işe sahip olma ve ekonomik koşulları belirtir (Yaman, 2013: 55).

Sosyolojik olarak gençlik, "biyolojik ve psikolojik faktörlerden daha çok toplumsal faktörlerin şekillendirdiği oldukça karmaşık bir kavramdır. Biyolojik ve psikolojik gelişme de sosyal ve kültürel yapısal unsurların etkisi altında tamamlanır. Bu nedenle gençlik, toplumu biçimlendiren, değiştiren ve dönüştüren yapısal faktörlerin etkisi altında sosyal bir çevrede varlık alanı bulur. Sosyolojide gençlik, sosyal ve kültürel olarak inşa edilmiş bir statüyü ifade eder. Bu açıdan gençlik, kültürden kültüre değişen faktörlere göre tanımlanan, her toplumun kendi sosyal şartlarına göre bir dözen ve anlam empoze ettiği, zaman ve mekânda süreklilik göstermeyen, yaş grupları ve demografik istatistikler ile anlaşılmayacak kadar karmaşık bir kavramdır" (Karaşahin, 2015: 241).

Büyük bir toplum içinde yer alan ve toplumun temel kültürel değerlerini paylaşan, ancak kendini diğer gruplardan ayırarak toplumun genelinin paylaştığı kültürel değerlerden ayrı, özel bir kültür içinde bulunan azınlığın benimsediği inançları, değerleri ve normları olan gruplara sosyoloji literatüründe "alt kültür" (subculture) adı verilmektedir. Kavram, bir kültür içerisinde dil, din, etnik köken ve zihniyet benzerliği gibi nedenlerle farklı bir kimliğe sahip olmakla beraber temel özellikler itibariyle içinde yer aldığı kültürle büyük bir farklılık göstermeyen, derece farklarını içerenbir yaşama tarzı olarak da tanımlanmaktadır (Kirman, 2005: 86). Altkültürden söz edebilmek için yaygın olan kültürden tam bir kopmanın değil, kısmi bir farklılaşmanın olması gereklidir. Bu farklılaşma hakim kültürün temellerini sarsacak nitelik arz etmemektedir (Arslantürk, Amman, 2001: 238).

Sosyoloji literatüründe altkültür kavramı açıklanırken genellikle örnek olarak genölik altkültüründen söz edilmektedir. Söz gelimi, Frith'e göre gençlik, belirli bir başlangıç ve bitiş sınırları olan, bu sınırlar ise toplumdan topluma farklılaşan bir yaş kategorisidir (Güllü, 2010: 38). Bu kategorinin diğer insanlardan farklı tutum ve davranışlarının olduğu kabul edilmektedir. Her toplumda egemen olan kültür içinde, gençlerin kendilerini farklı bir biçimde ifade etme amacıyla geliştirdikleri farklı norm ve değerlere göre davrandıkları altkültürler söz konusudur. Bu kültürün özelliğini daha çok giyim tarzı, dinledikleri müzik türü, saç biçimi, kullandıkları dil ve iletişim biçimi, geliştirdikleri değer ve norm gibi parametreler oluşturur. Altkültür özelliğine sahip gençler, bir konuyu savunmak ve karşı olmak, toplumun empoze ettiği değerlere karşı çıkmak, içindeki isyanı dışa vurmak ve kendi seçimlerine değer verilmesini istemek adına hareket ederler (Baran, 13).

Kendine özgü kültürü olan bir toplumsal kesim olarak tanımlanan gençlik, üniversite gençliğini de içine alan geniş bir kategoridir. Gençliği belli bir yaş arası

ile sınırlandırmak güç olmakla birlikte birçok bilim adamı genel olarak 15-25 yaş grubunda yer alan insanları genç olarak adlandırmıştır. Gençlik dönemini dörde ayıran Daniel Levinson'a göre, 17-22 yaşlar arası gençler, üniversite gençliği "erken yetişkinliğe geçiş" kategorisi içinde yer almaktadır. Dolayısı ile, bu araştırmanın evrenine giren denekler bu dönem içerisinde yer almaktadır (Kirman, 2005: 87).

Gençlik dönemi, gelişim özellikleri itibariyle insanın kimliğinin güçlü bir şekilde inşa edildiği, benlik arayışının gerçekleştiği ve çocukluktan ayrılarak toplumsal sorumlulukları üstlenme zamanıdır (Gündüz, 2010: 67). Gençlik, kendisinden başlayarak var olan her şeyin sorgulandığı bir dönemdir. İnsanoğlunun anlam arayışınına en doyurucu açıklamalar ve en yüksek idealler sunan din, gençlik döneminin kimlik ve aidiyet oluşum sürecinde ihtiyaç duyduğu en önemli unsurdur. Gencin yaşamsal nitelik arz eden sorularına ve ideal arayışına doyurucu cevaplar bulamaması, hayatında büyük boşluklar oluşmasına neden olur ve kendi varlığı dahil her şeyin anlamsızlaşmasına yol açar (Gündüz, 2010: 68).

Din sosyolojisi alanında Batı Avrupa, Amerika, Türkiye'de yapılan araştırmaların bulgularına göre, gençlerin dindarlık düzeyleri yaşlılarınkinden daha düşük olmuştur (Karaşahin, 2015: 237). Din sosyolojisindeki işlevsel kuram, gençlerin toplumsal yaşamlarında dinin, sosyal bütünleşmeyi, sosyal dayanışmayı ve sosyal kontrolü sağlama, yabancılaşmayı önleme, sosyal değişmenin olumsuz etkilerinden koruma, dünya görüşü, kimlik, güvenlik ve aidiyet duygusu kazandırma, şüphelerin, kararsızlıkların, duygusal gerilimlerin, stres ve korkuların giderilmesi vb. gibi işlevleri olduğunu dile getirir. Ancak gençlerin dinî ve toplumsal yaşamlarında dinin bu tür olumlu işlevlerine rağmen, toplumsal yapının bir parçası olan genç kuşağın, toplumda meydana gelen değişimlerden kaçınılmaz bir biçimde etkilenmesi sonucunda onların sosyal çevreleriyle çatışma ve uyumsuzluğu arttığı da görülmektedir (Karaşahin, 2015: 249).

Kırgızistan'da Din

Kırgızistan 31 Ağustos 1991 senesinde bağımsızlığa ulaşması akabinde 1993 senesinde kabul edilen Anayasaya göre, din-devlet ilişlkileri laiklik anlayışını kabul ederek, insanların inanç özgürlüğü teminat altına alınarak yeni dönemde dini hareketlere hukuki bir zemin sağlamıştır (Kırgızistan Anayasası, Madde: 1, 16/1-2).

Kırgızistan'daki dini gelişmeler hukuki haklar ve özgürlükler ortamında gelişmeye başlamıştır. Ülkedeki dini hareketlerin faaliyetlerini takip etmek ve devletin dinle ilgili siyasetini yürütmek için 4 Mart 1996 senesinde devlete bağlı Kırgız Cumhuriyeti Din İşleri Devlet Komusyonu (KCDİDK) kurumu kurulmuştur (Кыргыз

Республикасынын Дин иштери боюнча мамлекеттик комиссиясынын расмий Интернет сайты).

Bağımsızlık öncesi merkezi Taşkentte olan Orta Asya ve Kazakistan Müslümanları Dini İdaresi adıyla 1946 yılında kurulan kuruma bağlı olarak faaliyet gösteren Kırgızistan Müslümanları Kadıyatı, 1993 yılının Ağustos'unda KMDİ (Kırgızistan Müslümanları Dini İdaresi (Muftiyat)) olarak ayrılmıştır. Devletten bağımsız, özel bir kurum olan Muftiyat, devletten maddi destek almadan ülkedeki camileri ve medreseleri yönetmekte ve gelirlerini halkın verdiği fitre, sadaka, yardımları ve Hac, Ümre faaliyetlerinden elde etmektedir (Büyükalaca, 2003: 137).

Eğitim Bakanlığına Bağlı Okullarda Din Eğitimi: Sovyetlerin dağılmasıyla ve din ve inanç yasağının kalkmasıyla, dinî hayatın yeniden canlanmasıyla birlikte Kırgızistan'da din ve din eğitimi millî eğitim sistemin bir parçasını oluşturmuş ve her geçen yıl sistemin vazgeçilmez unsuru haline gelmeye başlamıştır. Devlet yeni eğitim politikası kapsamında, öğrencilerin dinî ve ahlâkî eğitimlerine yönelik Eğitim Bakanlığı'na bağlı olan okullarda ilk önce "Iyman Sabagı" ve daha sonra "Adep sabagı" derslerini okutmaya başlamıştır (Iusubov, 2015: 92).

KMDİ'ne bağlı Dinî Eğitim Kurumları (Iusubov, 2015: 111): Ülkede 1 İslâm Üniversitesi, 8 İslâm Enstitüsü ve 89 medrese dinî eğitim vermektedir. Eğitim kurumlarında 8000 öğrenci eğitim görmekte ve 700 öğretmen eğitim vermektedir[1]. Medreselerin sayısı sürekli yeni açılması yada belli bir sorun ve eksikliklerden kapatılması sebepli deyişmektedir. Araştırmamız din eğitimi olmadığından bu kurumlarla ilgili genel bilgi vermekle sınırlı kalmayı doğru bulmaktayız.

Kırgızistan'daki Medreselerin Sayısı ve Bölgelere Göre Dağılımı

Bölgeler	**Faaliyet yürütmekte**	**Kapatılmış**
Bişkek şehri	11	0
Çüy İli	29	5
Talas İli	5	0
Narın İli	1	2
Issık Köl İli	2	1
Oş şehri	4	0
Oş İli	21	7
Calal-Abad İli	6	2
Batken İli	10	5
Toplam	**89**	**22**

1 KMDİ'nin eğitim bölümünün sekreteri ile yapılan görüşme

Din Taanuu Bölümleri (Iusubov, 2015: 129): Kırgızca "Din Taanuu" dini tanımak, bilmek anlamına gelen, Rusça da "Religovedeniye" şeklinde kullanılan, Türkçeye ise Dinî Bilimler olarak tercüme edilebilen Din Taanuu Bölümleri Sövyetler'in son dönemlerinde üniversitelerde genellikle Felsefe ve Tarih Fakülteleri Bünyesinde Din Bilimleri Dalı olarak ortaya çıkmıştır. Kırgız Millî Üniversitesi (KMÜ) Din Taanuu Bölümü (1998) ve Kırgız Rus Slavyan Üniversitesi (KRSÜ) Din Taanuu Bölümü (1998)'lerinde İslâm ve diğer dinler ana ilkeleriyle öğretilmektedir.

İlahiyat Fakülteleri (Iusubov, 2015: 133): Kırgızistan'da bazı üniversitelerdeki din taanuu bölümleri yanısıra, bazı yüksek eğitim kurumlarında doğrudan doğruya ilahiyat eğitimi veren fakülteler de bulunmaktadır. Oş Devlet Üniversitesi (OşDÜ)İlahiyat Fakültesi (1993); Oş Devlet Üniversitesi (OşDÜ) Araşan İlahiyat Fakültesi (2000); İşenalı Arabaev Üniversitesi (İAÜ) İlahiyat Fakültesi (2007); Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi (KTMÜ) İlahiyat Fakültesi olmak üzere sayısı dörde ulaşan İlahiyat fakülteleri faaliyet yürütmektedir.

Kırgızistan'da Yaygın Din Eğitimi verilen yer olarak cami ve mescitler faaliyet göstermektedir. Bugüne kadar halkın çoğunluğu ağırlıklı olarak, din eğitimi ihtiyaçlarını medrese ve camilerde karşılamışlardır. Bağımsızlık sonrasında ülkede cami ve mescit sayısı hızla artmıştır. Aşağıdaki tabloda görüldüğü gibi KMDİ'nin verdiği bilgilere göre ülkede resmî kayıtlı 2422; kayıtsız 362, toplam olarak 2784 cami vardır.

Kırgızistan'daki Camilerin Sayısı ve Bölgelere Göre Dağılımı

Bölgeler	**Resmî kayıtlı**	**Kayıtsız**	**Toplam**
Bişkek şehri	35	24	59
Çüy İli	274	109	383
Talas İli	132	2	134
Narın İli	110	40	150
Issık Köl İli	126	54	180
Oş şehri	60	3	63
Oş İli	759	56	815
Calal-Abad İli	582	50	632
Batken İli	344	24	368
Toplam	**2422**	**362**	**2784**

Kırgızistan Üniversite Gençliğinde Din ve Sekülerleşme

Sosyal Profil

Araştırmada, 321'i kız, 279'u erkek olmak üzere toplam 600 öğrenci ile görüşülmüştür. Buna göre araştırmaya katılanların %53,5'i kızlardan, %46,5'i ise erkek öğrencilerden oluşmaktadır.

Cinsiyet	N (Sayı)	% (Yüzde)
Kadın	321	53,5
Erkek	279	46,5
Toplam	600	100,0

Araştırmaya katılan öğrencilerden %4,7'si 15-17; %68,0'i 18-21; %24,0'ü 22-25; %2,8'i 25-30 ve %0,5'i ise 30 ve üstü yaş gruplarında yer almaktadır. Görüldüğü gibi büyük kısmı %68,0'i 18-21 yaş grubunda yer almıştır.

Örneklem grubunun %93,0'ü bekâr; %5,7'i evli; %0,2'i boşanmış, %0,2'si dul ve %0,7'si ise boşanmamış ayrı yaşıyor yaşıyor olduğunu belirtmiştir. 0,3'ü yani 2 öğrenci medenî durumu hakkındaki soruyu cevapsız bırakmıştır.

Örneklem grubunun ailesinin ekonomik durumu incelendiğinde, %0,5'i düşük, %3,3'ü ortannın altı, %52,1'i orta ve %36,7'si ortanın üstü iken, %7,3'ü yüksek olduğu görülmüştür.

Örneklem grubunun mensup olduğu dine dair soruya örneklem grubunun %98,5'i İslam dinine, %0,2'si Hristiyan dinine mensup olduğunu, %1,3'ü başka bir inanca sahip olduğunu veya ateist olduğunu bildirmiştir.

Örneklem grubu din eğitimi alma durumunuz sorusuna %23,5 herhangi bir din eğitimi almadım, %25,7 kendi kendime, %23,5 ailede, %11,7 camide, %6,5 dini kurumlarda, %2,0 Kur'an kursunda, %6,7 İlahiyat fakültesinde, %0,5 başka yerde olarak cevaplamıştır.

Din ile ilgili görüşünüz?	N	%
Din, Allah tarafından gönderilen dünya ve ahiret nizamıdır.	530	88,5
Din gereklidir; ancak dünya işlerine karıştırılmamalıdır.	43	8,0
Artık dinde reforma ve cağdaş yorumlara ihtiyaç vardır	9	1,5
İnsan tanrıyı kendi düsüncesinde yarattı ve bilimin gelişmesi ile din de ortadan kalkacaktır.	11	2,0
Toplam	593	100

Örneklem grubunun büyük çoğunluğu %88,3', din hakkında "Din, Allah tarafından gönderilen dünya ve ahiret nizamıdır" demektedir. %7,2'si "Din gereklidir; ancak dünya işlerine karıştırılma-malıdır." derken, %1,5'i ise "Artık dinde reforma ve cağdaş yorumlara ihtiyaç vardır." demektedir. Geriye kalan %1,8'lik bir grup "İnsan tanrıyı kendi düsüncesinde yarattı ve bilimin gelişmesi ile din de ortadan kalkacaktır." fikrini belirtmiş ve %1,2'si ise bu soruyu cevapsız bırakmış.

Kendinizi dindarlik bakımından tarif ederseniz en baskın seçenek hangisidir	**N**	**%**
Din karşıtı	10	1,7
Dinle hiç ilgisi yok	28	4,7
Dinle az ilgili	90	15,2
Dindar	407	68,8
Çok dindar	57	9,6
Toplam	592	100,0

Araştırmada dindarlığı ölçmek için "Kendinizi dindarlik bakımından tarif ederseniz en baskın seçenek hangisidir?" sorusuna önemle yer verilmiştir. Bu soruya örneklem grubunun %1,7'si din karşıtı, %4,7'si dinle hiç ilgisi yok, %15,0'i dinle az ilgili, %67,8'i ise dindar ve %9,5' çok dindar olduğunu belirtmiştir. %1,3'lük bir kısım dindarlığı hakkındaki soruyu cevapsız bırakmıştır.

İnanç ve İbadet

Örneklem grubuna sunulan "Allah vardır, tektir; evreni yaratan ve yönetendir" hükmüne öğrencilerin %86,7'si tamamen katılmakta; %10,7'si katılmakta; %2,2'si bu konuda fikirsiz olduğunu ve %0,5'i katılmadığını ifade etmektedir. Tüm bu bulgulardan hareketle araştırma alanında, Allah'a inanç konusunda %97,4 gibi yüksek katılımdan dolayı sorunlu bir durumun olmadığını söyleyebiliriz. Allah'a inanç konusunda katılmadığını söyleyen %0,5' gibi azınlığın farklı bir inançta olduğunu belirtmemiz lazım.

Allah vardır, tektir; evreni yaratan ve yönetendir.	**N**	**%**
Katılmıyorum	3	,5
Fikrim yok	13	2,2
Katılıyorum	64	10,7
Tamamen katılıyorum	520	86,7
Toplam	600	100,0

"Beş vakit namaz kılma sıklığınız nedir" sorusuna örneklem grubunun %19,2'si her zaman; %12,7'si çoğu zaman; %18,9'u bazen; %20,0'si nadiren; %29,2'si ise hiçbir zaman cevabını vermektedir. Örneklem grubunda her zaman, çoğu zaman ve bazen, nadiren namaz kılanların toplam oranı %70,8'i oluştururken, hiçbir zaman namaz kılmayanlar %29,2'i oluşturmaktadır. Araştırma bulgularından hareketle, bölgede, günlük beş vakit namaz kılmayanlar örneklem grubunun 1/3'ini oluşturduğu, her zaman ve çoğu zaman namaz kılanlar %31,9'u; bazen ve nadiren namaz kılanlar ise %38,9'u oluşturduğu gözlemlenmektedir.

Beş vakit namaz kılma sıklığınız nedir?	**N**	**%**
Hiçbir zaman	175	29,2
Nadiren	120	20,0
Bazen	113	18,9
Coğu zaman	76	12,7
Her zaman	115	19,2
Toplam	599	100,0

"Dua etme sıklığınız?" sorusuna örneklem grubunun %66,9'u her zaman; %20,1'i çoğu zaman; %8,9'u bazen; %2,1'i nadiren dua ettiğini ve %2,0'si hiçbir zaman dua etmediğini belirtmektedir. Örneklem grubunun her zaman, çoğu zaman, bazen ve nadiren dua edenlerin toplam oranı %98,0'i; hiçbir zaman dua etmeyenlerin toplam oranı %2,0'yi oluşturmaktadır. Görüldüğü gibi araştırma alanında dua edenlerin sayısı oldukça yüksek oranda olduğu ortaya çıkmaktadır.

Dua etme sıklığınız?	**N**	**%**
Hiçbir zaman	12	2,1
Nadiren	12	2,1
Bazen	53	8,9
Coğu zaman	119	20,1
Her zaman	399	66,9
Toplam	596	100,0

Dindarlığın Sosyal Boyutu

"Akrabalarınızı ziyaret etme sıklığınız?" sorusuna örneklem grubunun % 28,2'si her zaman; %34,5'i çoğu zaman; %27,5'i bazen; % 6,1'i nadiren; %3,7'si hiçbir zaman cevabını vermektedir. Her zaman ve çoğu zaman ziyaret edenlerin toplam oranı

%62,7'lik çoğunluğu; bazen ve nadiren ziyaret edenlerin toplam oranı %33,6'lık örneklem grubunun üçte birini oluştururken, hiç ziyaret etmeyenler ise %3,7'lik ök az bir kısmı oluşturmaktadır. Elde edilen bulgulardan hareketle araştırma alanında akrabaları ziyaret etme sıklığının yüksek oranda olduğu sonucu çıkarılabilir.

Akrabalarınızı ziyaret sıklığınız?	**N**	**%**
Hiçbir zaman	22	
Nadiren	36	6,1
Bazen	162	27,5
Coğu zaman	203	34,5
Her zaman	166	28,2
Toplam	589	100,0

"Yaşlandıklarında da anne-babamla birlikte yaşarım" ifadesine örneklem grubunun %61,5'i tamamen katılıyorum; %25,0'i katılıyorum; %9,4'ü fikrim yok; %2,7'si katılmıyorum; 1,5'i hiç katılmıyorum cevabını vermektedir. Örneklem grubunun anne-babaları yaşlanınca da beraber yaşayacağını ifade edenlerin toplam oranı %86,5'lik büyük bir kısmı oluşturmaktadır. Örneklem grubunun %9,4'ü fikrim yok cevabını verirken, katılmayanların toplam oranı %4,2'yi oluşturmaktadır. Burada Kırgız toplumunda ailenin en küçük çocuğu anne-babayla beraber yaşamakta, büyük çocuklar evlenince başka bir ev alıp aileden ayrı hayata başlamakta olduğunu belirtmeliyiz. Öte yandan kız çocuklar da kocasının ailesiyle yaşadığından kendi anne-babasıyla beraber yaşayamamaktadır. Nitekim bu konuyu örneklem grubunda yer alan kız öğrenciler bu sorunun karşısına kendilerinin kız çocuğu olduğunu ve kocasının ailesinde yaşayacağından kendi anne-babasıyla yaşayamayacağını not etmektedir. Bütün bu bulgulardan hareketle araştırma alanında gençlerin büyük bir oranının anne-babaya saygılı olduğunu, onları bırakmayacağını ve onlar yaşlanınca da beraber yaşayacağını göstermektedir.

Davranışlarınızın dine uygun olup olmadığına dikkat ediyor musunuz?	**N**	**%**
Hiçbir zaman	16	2,7
Nadiren	46	7,7
Bazen	147	24,7
Çoğu zaman	211	35,4
Her zaman	176	29,5
Toplam	596	100,0

"Davranışlarınızın dine uygun olup olmadığına dikkat ediyor musunuz" sorusuna örneklem grubunun %29,5'i her zaman; %35,4'ü çoğu zaman; %24,7'si bazen; %7,7'si nadiren ve %2,7'si hiçbir zaman cevabını vermektedir. Örneklem grubunun %64,9'u her zaman ve çoğu zaman davranışlarının dine uygun olup olmadığına dikkat ederken, %32,4'ü bazen ve nadiren dikkat etmektedir. Her zaman, çoğu zaman, bazen ve nadiren de olsa davranışlarının dine uygunluğuna dikkat edenlerin toplam oranı %97,3'ü oluştururken, hiçbir zaman dikkat etmeyenler %2,7'lik azınlık olmaktadır. Bu bulgulardan hareketle araştırma alanında davranışların dine uygun olup olmadığına dikkat edenlerin yüksek bir oranı teşkil ettiği ortaya çıkmaktadır.

Gündelik hayatta aldığım kararları dini emirlerden ziyade sosyal çevre belirler.	**N**	**%**
Hiç katılmıyorum	22	3,7
Katılmıyorum	86	14,7
Fikrim yok	188	31,5
Katılıyorum	229	38,4
Tamamen katılıyorum	70	11,7
Toplam	595	100,0

"Gündelik hayatta aldığım kararları dini emirlerden ziyade sosyal çevre belirler" ifadesine örneklem grubunun %11,7'si tamamen katılmakta; %38,4'ü katılmakta; %31,5'inin fikri yok; %14,7'si katılmamakta ve %3,7'si hiç katılmamaktadır. Örneklem grubunun gündelik hayatta karar alırken dini emirlerden ziyade sosyal çevreden etkilenenlerin toplam oranı %50,3' iken, bu fikre katılmayanların toplam oranı %18,4 ve bu konuda fikirsizlerin toplam oranı %31,5 olmaktadır. Araştırma alanında gençlerin karar almasında sosyal çevrenin belirleyici etken olma oranı %50 olduğu görülmektedir.

Hayatın anlamını ve kendinizi düşünme durumunuz.	**N**	**%**
Hiçbir zaman	3	,5
Nadiren	21	3,5
Bazen	97	16,3
Çoğu zaman	205	34,5
Her zaman	268	45,2
Toplam	594	100,0

"Hayatın anlamını ve kendinizi düşünme durumunuz" sorusuna örneklem grubunun %45,2'i her zaman; %34,5'i çoğu zaman; %16,3'ü bazen; %3,5'i nadiren;

%0,5'i hiçbir zaman cevabını vermektedir. Her zaman, çoğu zaman, bazen ve nadiren de olsa hayatın anlamını ve kendini düşünenlerin toplam oranı %99,5'i oluştururken, hiç düşünmeyenler sadece %0,5'i oluşturmaktadır. Bu bulgulardan hareketle araştırma alanında gençlerin anlam arayışının yüksek olduğu söylenebilir.

Dinin medyada çeşitli şekillerde yer edinmesi dindarlığımı iyi yönde etkiler.	**N**	**%**
Hiç katılmıyorum	15	2,5
Katılmıyorum	28	4,7
Fikrim yok	251	42,0
Katılıyorum	181	30,3
Tamamen katılıyorum	123	20,6
Toplam	599	100,0

"Dinin medyada çeşitli şekillerde yer edinmesi dindarlığımı iyi yönde etkiler" ifadesine örneklem grubunun %20,6'sı tamamen katılmakta; %30,3'ü katılmakta; %42,0'sinin fikri yok; %4,7'si katılmamakta; %2,5'i hiç katılmamaktadır. Örneklem grubunun dinin medyada yer edinmesinden iyi yönde etkilenlenenlerinin toplam oranı %50,9'u oluştururken, bu fikre katılmayanlarının toplam oranı %8,2'lik azınlığı oluşturmakta ve bu konuda fikri olmayanlar %42,0 gibi yarıya yakın bir kısmı teşkil etmektedir. Bu konuda fikri olmayanların yüksek oranda olmasının sebebi dinin medyada yer edinmesine ilgisiz kaldığı veya dinin medyada yer edinmesinin daha yeni bir durum olduğundan kaynaklanmaktadır denebilir. Bu fikre katılanların %50,9'luk kısmın bazıları tamamen katılıyorum cevabını verirken örnek olrak da KMDİ'nin medyadaki sitesini örnek vermiştir.

Tüketim alışkanlıklarımı markalar değil ihtiyaçlarım belirler.	**N**	**%**
Hiçbir zaman	37	6,3
Nadiren	69	11,5
Bazen	144	24,4
Çoğu zaman	200	34,0
Her zaman	141	23,8
Toplam	591	100,0

"Tüketim alışkanlıklarımı markalar değil ihtiyaçlarım belirler" ifadesine örneklem grubunun % 23,8'i her zaman; %34,0'ü çoğu zaman; %24,4'ü bazen; %11,5'i nadiren ve %6,3'ü hiçbir zaman cevabını vermektedir. Örneklem grubu-

nun her zaman, çoğu zaman, bazen ve nadiren olmak üzere tüketim alışkanlıklarını markalar değil ihtiyaçları belirleyenlerinin toplam oranı %93,7 ve ihtiyaçları değil markalar belirleyenlerinin toplam oranı %6,3'tür. Bu bilgilerden hareketle araştırma alanında tüketim alışkanlıklar markalara göre değil ihtiyaçlara göre belirlendiği sonucuna ulaşılmaktadır.

Din kalkınmayı engeller.	**N**	**%**
Hiç katılmıyorum	202	33,8
Katılmıyorum	194	32,4
Fikrim yok	132	22,1
Katılıyorum	44	7,4
Tamamen katılıyorum	26	4,3
Toplam	598	100,0

"Din kalkınmayı engeller" ifadesine örneklem grubunun %4,3'ü tamamen katılmakta; %7,4'ü katılmakta; %22,1'i fikir bildirmemekte; %32,4'ü katılmamakta; %33,8'i hiç katılamamaktadır. Örneklem grubunun dinin kalkınmayı engeller fikrine katılanarın toplam oranı %11,7'yi oluştururken; katılmayanların toplam oranı %66,2'yi teşkil etmektedir. %22,1'lik bir kısım fikir bildirmekten geri kalmaktadır. Dinin kalkınmayı engellediği söylemine katılmayanların toplam oranı, katılanlara kıyasla 6 kat fazla olmaktadır. Tüm bu bilgilerden hareketle araştırma alanında din kalkınmayı engellemediği fikri hakim olduğu gözlemlenmektedir.

Resmî din eğitimi verilmelidir.	**N**	**%**
Hiç katılmıyorum	6	1,0
Katılmıyorum	12	2,0
Fikrim yok	109	18,3
Katılıyorum	226	37,9
Tamamen katılıyorum	244	40,9
Toplam	597	100,0

"Resmî din eğitimi verilmelidir" önerisine örneklem grubunun %40,9'u tamamen katılıyorum; %37,9'u katılıyorum; %18,3'ünün fikri yok; %2,0'si katılmıyorum; %1,0'i hiç katılmıyorum cevabını vermektedir. Örneklem grubunun resmî din eğitimi verilmelidir önerisine katılanlarının toplma oranı %78,8'i oluştururken; katılmayanların toplam oranı %3,0'ü oluşturmakta ve bu konuda fikirsiz olanların toplam oranı da %18,3'ü teşkil etmektedir. Katılanların, katılmayanlara

kıyasla çok yüksek oranı teşkil ettiği ortadadır. Bununla birlikte deneklerin anketin sonundaki eklemek istediklerinizi yazınız kısmına din eğitimi ve din konusunda konferans, seminerlerin düzenlenmesini istediklerini beyan ettiklerini de belirterek araştırma alanında din eğitimi verilmesine çok ihtiyaçın var olduğu gözlemlenmektedir.

İslam dini insanların çatışmasını değil birlikteliğini sağlar.	**N**	**%**
Hiç katılmıyorum	3	,5
Katılmıyorum	12	2,0
Fikrim yok	56	9,4
Katılıyorum	148	24,8
Tamamen katılıyorum	377	63,3
Toplam	596	100,0

"İslam dini insanların çatışmasını değil birlikteliğini sağlar" önerisine örneklem grubunun %63,3'ü tamamen katılıyorum; %24,8'i katılıyorum; %9,4'ü fikrim yok; %2,0'si katılmıyorum; %0,5'i hiç katılmıyorum cevabını vermektedir. Örneklem grubunun İslam dininin çatışmayı değil birlikteliği sağladığı fikrine katılanlarının toplam oranı %88,1'i oluştururken, katılmayanlarının toplam oranı %2,5'i oluşturmaktadır. Bu bilgilerden hareketle araştırma alanında İslam dininin çatışmayı değil birlikteliği sağladığı fikrinin yüksek oranda yaygın olduğu ortaya çıkmaktadır.

Sonuç

Düşünen, inanan ve toplum hayatı yaşayan bir varlık olan insanın hayatının en önemli devri gençliktir demiştik. Gençlik, bir toplumun geleceği olduğundan dolayı toplum ilk olarak gençlerinin sorunlarını çözmeli ve ihtiyaçlarını karşılamalıdır. Kırgızistan gençliği üzerine yapılmakta olan bu araştırmada gençlerin ihtiyaçlarının ilk sırasında din hakkında doğru ve güvenilir bilgi olduğu ortaya çıkmaktadır.

Din, yaşama dâir tüm alanların özellikle manevî, ahlâkî, kültürel, sosyal ve hatta siyasal konuların kavramlaştırılmasında ve açıklanmasında gizli bir rol oynamaktadır. Bu yönüyle gençlerin anlam, kimlik, yol ve yöntem arayışlarına da referanslar sunmaktadır. Araştırmalara göre, dinin eylem yönünün gereklerini tam olarak yerine getirmese dâhi sosyal hayatta dini referanslara önem veren gençlerin sayısı hiç de az değildir. Bun bağlı olarak gençlerin büyük çoğunluğu, en azından tutum ve davranışları açısından dindar görünmektedirler. Dini değerlerin bir bü-

tün olarak içselleştirilmesinin zorlukları karşısında, gençlerin dine yönelik ilgilerini en azından tutum düzeyinde sürdürmeleri dâhi dinin onlar için taşıdığı varoluşsal önemi ortaya koymaktadır (Pakdemirli, 2015: 51). Nitekim araştırmamızda elde edilen bulgulardan hareketle araştırma alanında gençlerin dini inancının yüksek olduğunu ancak dini ibadetlerinin eksik olduğu ve bunun da dini bilgi eksikliği gibi bir çok nedenlerden kaynaklandığı gözlemlenmektedir. Toplumu değiştirecek önemli aktörler gençler ise gençleri değiştirecek etkenin de din olduğundan gençlerin din konusunda doğru ve güvenilir bilgilere ulaşması sağlanmalıdır.

Kaynakça

Асанов, Y. (2010). Жооптуу ред: Ө. Бараталиев. Кыргызстандын Географиясы, Бишкек : Мамл. тил ж-а энциклопедия борбору.

Arslantürk, Z. (2001). *Sosyal bilimciler için araştırma metod ve teknikleri*. (5. Baskı). İstanbul: Çamlıca Yayınları.

Arslantürk, Z. (2015). Din sosyolojisinin konusu. (Ed. N. Akyüz & İ. Çapçıoğlu) (3.Baskı). *Din sosyolojisi el kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları.

Arslantürk, Z. & Akyüz, N. (2015). *Din sosyolojisi II sosyal dinamik bünye analizleri*. İstanbul: Çamlıca.

Arslantürk, Z. & Amman, T. (2001). Sosyoloji kavramlar, kurumlar, süreçler, teoriler. (4. Baskı). İstanbul: Çamlıca Yayınları.

Ataman, K. (2014). *Sivil din*. Ankara: Sentez Yayınları.

Baran, A.G. (2013). Genç ve gençlik: Sosyolojik bakış. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, *1*(1), 6-25.

Beşirli, H. (2013). *Gençlik sosyolojisi*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Büyükalaca, O. (2003). *Kırgızistan'da din eğitimi ve Kırgızistan Müslümanları dini idaresi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Coşkun, A. (2016). *Sosyal değişme ve dinî normlar*. İstanbul: Rağbet Yayınları.

Freyer, H. (1964). *Din sosyolojisi*. (Çev. T. Kalpsüz). Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.

Güllü, İ. (2010). Gecekondulaşma, gençlik ve dindarlık-Kayseri Argıncık örneği-. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, *52*(1), 381-382.

Gündüz, T. (2010). Gençlik dönemi din eğitimi. (Ed. M. Köylü). *Gelişimsel basamaklara göre din eğitimi*. İstanbul: Nobel Yayıncılık.

Haberli, M. (2014). *Sanal din-tarihsel, kuramsal ve pratik boyutlarıyla internet ve din*. İstanbul: Açılım Kitap Yayınları.

Iusubov, E. (2015). *Kırgızistan'da din eğitimi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Karaşahin, H. (2015). Gençlik ve Din. (Ed. N. Akyüz & İ. Çapçıoğlu). *Din sosyolojisi el kitabı*. (3.Baskı). Ankara: Grafiker Yayınları.

Kirman, M.A. (2004). *Din sosyolojisi terimler sözlüğü*. İstanbul: Rağbet.

Kirman, M.A. (2005). *Din ve sekülerleşme üniversite gençliği üzerine sosyolojik bir araştırma*. Adana: Karahan Kitabevi.

Kirman, M.A. & Çapçıoğlu, İ. (2015). *Sekülerleşme klasik ve çağdaş yaklaşımlar*. Ankara: Otto Yayınları.

Köktaş, E. (1993). *Türkiye'de dinî hayat, İzmir örneği*. İstanbul: İşaret Yayınları.

Luckmann, T. (2016). *Görünmeyen din*. (Çev. A. Coşkun & F. Aydın). İstanbul: Rağbet Yayınları.

Odabaşı, F. (2016). *Gençlerde din ve sivil itaatsizlik*. İstanbul: Rağbet Yayınları.

Pakdemirli, N. (2015*). Genç dindarlığı ve din eğitimi*. Konya: Çizgi Kitabevi.

Riis, O.P. (2012). Din sosyolojisinde Metot. (Çev. İ. Çapçıoğlu) (Der. P.B Clarke). *Din sosyolojisi: Kuram ve yöntem.* Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

Sezen, Y. (1990). Sosyolojide ve din sosyolojisinde temel bilgiler ve tartışmalar. İstanbul: İFAV Yayınları.

Tekin, M. (2016) *Din sosyolojisi*. İstanbul: Rağbet Yayınları.

Yaman, M.Ö. (2013). *Apaçi gençlik*. (3. Baskı). İstanbul: Açılım Kitap.

Эсенгул, Ч., Мамева, Б., Эфимова, Н. (2012). Кыргызыстандагы жаштар жана мамлекеттик саясат. Бишкек. http://www.youthpolicy.org/pdfs/Youth_Public_Policy_Kyrgyzstan_Ky.pdf. adresinden edinilmiştir.

Кыргыз Республикасынын Тышкы Иштер Министирлигинин расмий Интернет сайты. http://www.mfa.gov.kg/contents/view/id/98. http://www.mfa.gov.tr/turkiye-kirgizistan-cumhuriyeti-siyasi-iliskileri.tr.mfa adresinden edinilmiştir.

Кыргыз Республикасынын Дин иштери боюнча мамлекеттик комиссиясынын расмий Интернет сайты. http://religion.gov.kg/KY/комиссия-жөнүндө/history_kg/ adresinden edinilmiştir.

Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитетинин расмий Интернет сайты. http://www.stat.kg/kg/statistics/naselenie/ adresinden edinilmiştir.

Tarih

Arakan'da İslam ve Rohingya Müslümanları: Arakan Tarihine Kısa Bir Bakış

Abdur Rahman Fuad*

Öz: Arakan, Bangladeş'in Myanmar ile sınırı olan bir bölgenin adıdır. Ancak şu an Rakhine adını taşımaktadır. M. Ö. 2666'dan M. S. 1784'e kadar özgür bir şekilde yaşayan Arakanlılar, kültürlerinin farklılığı ve siyasi gelenekleri açısından tarihte unutulmayacak bir şekilde yer almaktadır. Komşu Bengal bölgesinin yardımı ile ekonomik, sosyal, edebi, kültürel ve idari olarak Myanmar'dan farklı bir bölge inşa etmeleri sağlanmıştır. Aynı zamanda Arakan bölgesinde Hindular, Müslümanlar ve Budistler beraber yaşamış olsalarda VIII. yüzyılda davetçi Arap savaşçılar, tüccarlar ve Müslüman denizcilerin bölgeye gelmesiyle İslamiyet yayılmaya başlamış bu da bölgenin yapısını kökten değiştirmiştir. VIII. yüzyıldan başlayarak 1784'e kadar İslam, Arakan'da farklı bir biçimde yayılmaya başlamıştır. O anda İslam'ı kabul eden Müslüman gruba sonra 'Rohingya' adı verilmiştir.Rohingyalılar esas olarak Myanmar'ın Batı Rakhine bölgesinde yaşayan Müslüman azınlık bir gruptur. Sünnî bir inanca sahiptirler. Rohingyalılar, Myanmar'ın baskın Budist gruplarından etnik, dilsel ve dinsel olarak ayrılmıştır. Rohingyalıların tarihi kökenine baktığımız zaman XV. yüzyıla kadar onların kökeninin eski Arakan Krallığına dayandığı görülmektedir. Müslümanlar XIX. ve XX. yüzyıllarda İngiliz sömürgesi altında bulunan Bengal, Hindistan ve Rakhine bölgesinde yönetici konumdaydılar. Ancak şimdi Rakhine bölgesi için bırakın Müslümanların burayı yönetmesini sıradan bir Myanmar vatandaşı olmaları bile hayal olarak gözükmektedir.

Anahtar Kelimeler: Arakan, İslam, Rohingya Müslümanları, Yönetici.

* Yüksek Lisans, İslam Tarihi ve Sanatları, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Türkiye.
İletişim: fuadduab89@gmail.com

Giriş

Arakan, tarihte Doğu Hindistan'ın bir eyaleti ve Burma sınırındaki bir ilçe olarak sayılmıştır. X. yüzyılda Moğolistan ve Tibet'ten Burmalıların gelişine kadar erken zamanlardan itibaren Arakan, Bengal bölgesindeki nüfusuna benzer bir Hint toprağıdır. Erken dönemlerde, İslam'ın Arakan'da yayılması ve özellikle Bengal bölgesine 1203'te Müslümanların gelmeleri sebebiyle Arakan üzerindeki İslam medeniyetinin etkisi iyice artmaktadır. Arakanlı Budistler (Rakhaineliler) aslında Arıyan Maghada Budistlerin torunlarıdır. VIII. yüzyıl civarında işgalcı Moğollar tarafından asimile edilen Hindistan'daki Bihar'dan göç etmişlerdir. Ancak Müslüman ve Budist nüfuslu Arakan, 1430'da Süleyman Şah (Narmikhla) tarafından Mrauk-U Hanedanı'nın kurulmasından önce kendi özgürlüğünü devam ettirmiştir. Ama zaman zaman Burman ve Mon müdahalesinde bağımsız bir statüye sahip olmuşlardır.

İngilizlerin sömürgesi altına girdiği zaman Arakan'ın toplam alanı yaklaşık 20.000 mil karedir. Aynı zamanda Bengal Körfezi'nin doğu kıyısına kadar dar uzanan dağlık bir şerit bölgesidir. Kuzeybatıda Bangladeş, kuzeyde Hindistan ve kuzeydoğudaki Çin dağlarına uzanmaktadır. Doğudaki yüksek dağları sebebiyle Arakan, Burma'dan ayrı bir bölge olmuştur. İslam'ın Arakan'a ve komşu kıyı bölgesi olarak Bangladeş'in sadece Chittagong'a gelmesi Bengal ana bölgesinden beş yüzyıl önce geldiği için bu coğrafyaya daha önem verilmiştir. (Yunus, 1994, s. 1-3).

Arakan aslında Chittagong'dan başlayıp devam eden ve Rohingyalıları içine alan bir bölgenin adıdır. Kuzey Arakan'ın Doğu Bengal ile olan yakın deniz bağlantısı sebebiyle Bengal bölgesine 1203'te Müslümanların gelmesinden dolayı Müslümanların kültürel ve siyasi nüfuzu Arakan tarihinde büyük bir öneme sahip olmuştur. Müslümanların Arakan'ı 1430'da fethetmesinden sonra İslam'ın kara yoluyla Burma'da yayılmamasının sebebi, iki ülke arasında bulunan engebeli bir dağın olmasıdır.

Hem kara yolu hem de deniz yolu ile İslam'ın Arakan'a girmesinden sonra Arakan, Müslüman çoğunluğunu oldupu bir eyalet olarak ortaya çıkmıştır. Ama bunun sebebi, ilk olarak, Arakan'da küçük ticaret kurumları kuran ilk zamanların Arap tüccarlarıdır. İslam'ın yayılışından sonra bu bölgedeki Müslümanlar 'Rohingya' olarak tanınmaya başlamıştır. Rohingyalılar, esas olarak Myanmar'ın Batı Rakhine bölgesinde yaşayan Müslüman azınlık bir gruptur ve Sünnî bir inanca sahiptirler. Myanmar'daki yaklaşık bir milyon Rohingyalı, Rakhine nüfusunun neredeyse üçte birini oluşturmaktadır. Rohingyalılar, Myanmar'ın baskın Budist gruplarından etnik ve dinî olarak ayrılmıştır.

Rohingyalıların tarihine baktığımız zaman XV. yüzyıla kadar onların kökeni, eski Arakan Krallığına dayandığı görülmektedir. Müslümanların çoğunluğu XIX. ve XX. yüzyıllarda İngiliz sömürgesi altında bulunan Bengal, Hindistan ve Rakhine bölgelerinden Rakhine bölgesini yönetmişlerdir. Sonra Myanmar, 1948 yılında bağımsızlığını İngilizlerden almıştır. Bağımsızlıktan sonra otorite boşluğu sebebiyle iç karışıklıklar tezahür etmiştir. 1962 yılına kadar demokrasi yönetiminden bahsedebiliriz fakat bu dönemde bile 1958-1960 yılları arasında askeri idare yönetimi vardı. 1988 yılında kanlı bir darbe ile yönetimi ele geçiren Devlet Yasa ve Düzen Restorasyon Konseyi adlı cunta, 1997 yılında Devlet Barış ve Kalkınma Konseyi adını alarak hükûmet biçimini değiştirmişlerdir. Cunta döneminde Myanmar Müslümanlarının özgürlük ve demokrasi arayışları bastırıldı. Baskılara rağmen Aung San Sun Kyi ülke içerisinde demokrasi adına sesini duyurabilmiş bir aktivisttir (Akhanda, 2013).

Rohingya olarak bilinen ve bölge olarak dünya çatışmalarından zulüm gören insanlar arasında Rohingyalılar birinci sıradadır. Şimdi ana konu olarak Arakan'da İslam'ın gelişi ve yayılışı, Rohingya Müslümanlarının tarihi üzerine temasa geçmeden ve ana konuyu daha iyi anlamak için bazı noktalar üzerine durmamız gerekir.

1. Arakan Kelimesinin Etimolojisi

Arakan kelimesi hem Arapça hem de Farsça kökenlidir. Her iki dilde de aynı anlama gelmektedir. "Temel direk" anlamına gelen rükn kelimesinin çoğul hâli olan 'arkan'dan bozularak Arakan hâlini almıştır. İslam'ın beş şartına, İslam'ın temel direkleri denmektedir. Böylece Arakan kelimesinin köken olarak İslam ve barış diyarı anlamına geldiğini söylemek mümkündür. Bu kelimenin bugünkü Arakan bölgesi için ne zamandan beri kullanıldığını söylemek ise zordur. Ancak bu ismin tahminen bölgenin 1430 yılında Müslümanlar tarafından fethedilmesinden sonra kullanılmaya başlandığı söylenebilir (Yunus, 1994, s. 6).

Arakan kelimesi; Ayin-i Ekber, Baharistan-i Gaybi ve Siyerü'l-Mutahharin adlı eserlerde Arhakan olarak geçmektedir. Bu kelime ufak değişiklikler ile Alemgirname ve Fatya-i İbriya'da da yer almıştır. Orta Çağ Portekizlileri ve bazı Avrupalı seyyahlar, Arakan kelimesini Arracan, Arracoo, Orrakan, Arrakan olarak kaydetmişlerdir. Van Linscoten ise kelimeyi bugünkü kullanımına çok yakın bir şekilde kullanmıştır (Qanungo, 1988, s. 232). Ama aynı eserde bazı tarihçiler bunlardan değil direkt bugünkü Rakhine münasebetli kelimeleri aktarmıştır. Mesela; bir Burmalı şair *Rakuin*, Reşiduddin *Rahan*, Nicolo Conti *Rachani* ve bir Türk olarak Ali Çelebi *Rakanj* gibi kök kelimelerini aktarmıştır.

Arakan kelimesinin ne zaman ortaya çıktığını bilemesek de Sultan Bahadır Şah (1557-1558) ve Sultan Muhammed Şah (1554-1555) tarafından bastırılan demir paraların üzerinde Arakan kelimesi bulunmaktadır. Bunlar sırasıyla Indian Museum'da (Hindistan Müzesi) ve İngiltere'deki British Museum'da (British Müzesi) saklanmaktadır. Bunların bulunduğu yer bugünkü Arakan'dır (Qanungo, 1988, s. 194). Bu paralardan şunu anlayabiliriz ki Arakan kelimesi, XVI. yüzyılın ortalarından itibaren bölgenin adı olarak kullanılmaktadır. Ama eski zamanlarda Arakanlıların vatanı *Rakhaingo* olarak adlandırmıştır (Phayre, 1844, s. 24).

Diğer taraftan Arakan kelimesi dışında bölgede kullanılan Farsça ve Arapça kökenli isimler de vardır. Arakan'daki birçok yer, nehir ve dağ, Arapça ve Farsça kelimeler ile adlandırılmıştır. Örneğin; şehir olarak Akyab'ı, nehir olarak Kaladan, Naf ve Kulapanc adlarının kökleri Farsça ve Arapçadan gelmektedir. Bu kelimeler şunu göstermektedir ki Arakan toprakları, İslam ve Müslümanlarla iç içe geçmiştir (Uğur, 2012, s. 6). Albay Anthony Irwin'in ifadesinden de Arakan kelimesi Arakan'daki Müslümanlara işaret etmektedir (Irwin, 1946, s. 20-1).

Ayrıca bir değerlendirme sonucu bize şunu bildirmektedir ki Burmalılar, X. yüzyıla kadar Arakan'a yerleşmiş gibi görünmüyor. Çünkü Rakhineliler, Arakan'a gelebilecek son önemli gruptur. Eski Burma'da, Rakhine ismi XII. yüzyılın yazıtlarına göre ilk olarak köle isimleri şeklinde ortaya çıkmıştır. Dr. Suniti Bhushan Qanungo, Rakhine isminin Burman tarafından verildiğini ve bunu XII.-XV. yüzyılların Tuparon, Sagaing'daki taş yazıtlarında bulunduğunu söylemiştir. Arakan'da bulunan bu ilk günlerin eski yazıtları erken Bengalce yazıtlardır ve oradaki kültürde Bengalce olduğu gösterilmiştir. Dolayısıyla soyu Hintlilerden gelip Bengal nüfusuna benzer bir nüfusu yönetmiştir (İslam, 2012, s. 1).

2. Rohingya Tabiri

Bu kelimenin doğuşu ve yayılışı üzerine görüş ayrılığı bulunmaktadır. Rohingyalılar, Arakan'daki ilk Müslüman Araplar olduğu iddiaları vardır. İddialar şöyle kanıtlanıyor:

- Arapça 'Raham' kelimesinden Rohingya tabiri ortaya çıkmıştır. Erken dönemlerde yani VIII. yüzyılında bölgeye gelen Arap ve İranlı tüccarların bazı gemileri nehirde kaza geçirdiği zaman gemideki yolcular 'Raham' kelimesini kullanarak yardım çağırmıştır. Sonra yerel halklar onları kurtarıp kral tarafından oraya yerleştirilmiştir. Arapça bilmeyen yerel halklar onların 'Raham' kabilesinden geldiklerini

zannederek 'Raham' olarak hitap etmiştir. Bu kelime sonra Raham>Royai>Ruayinga ya da Rohingya olarak değişime uğramıştır (Rahman, 1986, s. 24).

- Rohingyalılar, Afganistan'ın 'Gour' eyaletindeki 'Ruha' ilçesinden gelmiştir. Aslında onlar Türk veya Afgandır. Çünkü İhtiyaruddin Muhammed b. Bahtiyer Hilci'nin Bengal'ı fethettiği zaman Ruha bölgesinden birkaç kişiyi Arakan'a göndermiştir. Onlar Arakan'ın ismini 'Rohang' koymuştur. Sonra bu *Rohang* kelimesinden 'Rohingya' kelimesi türemiştir (Akhanda, 2013, s. 152-3). Yukarıda Türk veya Afgan olduğundan bahsetmiş olduysak bile şu bilgi, bunun destekleyicisi olarak ortaya çıkmaktadır. Yani Bangladeşli, Myanmarlı ve Batılı pekçok tarihçinin aktardığına göre, Arakan coğrafyasının yerli orijinal dildeki ismi olan "Rohingya", bölgeye İslamî daveti götüren Kürt tüccarların bu coğrafyaya verdiği bir isimdir. Kürtçe bir isim olan "Rohingya", Kürtçede "Güneşin doğduğu topraklar" anlamına gelir. Kürtlerin doğuda gittikleri en uzak topraklar olduğu için bu isim verilmiştir. Willem van Schendel, Francis Buchanan, Muhammed Ali Xuwdhurî, Amanullah gibi tarihçiler böyle aktarmaktadırlar (Tamer, 2017). Ama bunun doğruluğunu diğer kaynaklarda görmemekteyiz.

Coğrafya bakımından iddialara baktığımız zaman IX. ve X. yüzyılında Arap coğrafyacıları tarafından Ceziretü'l-Rahmi ya da Rahma olarak söz edilen toprakların nerede olduğu şöyle ifade edilmiştir:

- Arap coğrafyacı İbn Hurdâzbih'in ifadesine göre, Ceziretü'l-Rahmi, Serendip'ten (Sri-Lanka) sonra gelir ve buradaki tuhaflık, tek boynuzlu hayvanlar ile küçük çıplak insanların yaşamasıdır. Ama tarihçi Ba Tha daha belli olarak İbn Hurdâzbih, Süleyman ve İbnü'l-Fakīh'in 'Rahma' olarak Arakan ve aşağı Burma'yı kastetmiştir (Ba Tha, 1966, s. 25).

- Mes'ûdî'nin verdiği bilgilere göre ise bu bölge, Hint Okyanusu'na dökülen bir nehrin kıyısındadır ve Seylan'dan sonra gelir. Bir diğer coğrafyacı Yakut el-Hamevi'nin ifade ettiğine göre burası Malakka Boğazı'na uzanan en uzak Hint topraklarıdır (Mes'ûdî, s. 129-30).

Ama bu *Rahmi* yerinin nerede olduğunu ispatlamak lazımdır. O hâlde:

- IX. yüzyılında yaşamış bir tüccar olan Süleyman, Rahmi Kralı'nın 50.000 fil ve 150.000 askerden oluşan ordusu ile çok güçlü bir hükümdar olduğunu söylemektedir. Filler bugünkü Arakan'ın ormanlarında ve Chittagong bölgesinin yüksek tepelerinde fazlaca bulunmaktadır. Bir bütün olarak bakıldığında, Arap coğrafyacıların Ceziretü'l-Rahmi olarak işaret ettikleri bölgenin Rohang Krallığı olduğu söylenilebilir. İngiliz Seyyah Ralph Fitch, Rahmi Krallığı'ndan Arakan'ın Budist

nüfusu olan Mogen (Magh) ülkesi olarak söz eder. Tarihçi *Phayre* ise Arap coğrafyacılarının Rahmi olarak kaydettikleri kelime ile Bangladeş'in Ramu arasında etimolojik bir ilişki olduğuna işaret eder (Uğur, 2012, s. 7-8).

- Tarihçiler, *Rahmi* kelimesini araştırdıktan sonra Arakan eyaletini anlatmıştır. Çünkü Arakan'ın eski adı 'Ruham' idi. Arapçada Ruham'ın manası beyaz mermerdir. Aynı zamanda Arakan'ın eski başkenti olan Mrohang'nın eski adı 'Kyakpru'dur. Burma kelimesinin manası da beyaz mermerdir. O hâlde Ruham ve Kyakpru aynı bölge olduğu için ikisi de Arakan'a işaret ediyor olması gerekir. Bazı tarihçiler Rahmi ya da bir diğer tabiri olan Raham kelimesini biraz değiştirerek 'Ruhmi' olduğunu da söyler. Sonra Ruhmi kelimesini bazı araştırmacılar *Ramu* olarak söylemiştir. O da şimdi Bangladeş ve Myanmar sınırında bulunan bir ilçenin adıdır (İslam, 2000, s. 264-75).

3. Arakan'da İslam: Arkadaki Önemli Unsurlar

Genel bilgilere göre 712 yılında Emevilerin hüküm sürdüğü zaman Muhammed b. Kasım'ın liderliğinde Sind bölgesinde İslam'ın fethi kesinleştikten sonra güney ve Güneydoğu Asya'da siyasi olarak İslam varlığı görülse de aslında Mekke'de İslam'ın yayıldığı zaman ve Peygamber (s.a.v) hayattayken Hindistan alt-kıtası ile Güneydoğu Asya'da özel olarak Arakan'da İslam daveti ulaşmıştır. Çünkü V. yüzyılın öncesinde Arap tüccarları Güneydoğu Asya'da ticaret yolu ile Hindistan, Burma ve Çin'in 'Canton' Limanı'nda (önceki adı Kanfu'ydu) ticari iletişimi kurduğu tarihi bilgilerden bilinmektedir. Ama burada bir tarihçi olan Habibullah, yukarıdaki bilgilere itiraz ederek Arakan'a ilk Müslümanların gelişinin ne zaman olduğunu, onun tarihi, gün olarak bilmezsek de Arap tüccarların sayesinde Arakan ile Müslümanların ilk tanışması olduğuna inanıyoruz. Biz de hem burada bu bölgede İslam'ın doğuşu üzerine farklı perspektiflerden vasıta olan unsurların üzerine temas edeceğiz.

3.1. Arakan'da İslam

XIII. yüzyılın ortalarından itibaren Çin'in güney sahil bölgelerinde yaşayan Müslümanların sayısı artmıştı. Bu nüfus hareketinin nedeni sadece ticaret değildi, Şiî-Sünnî çatışması nedeniyle birçok Şiî mülteci, doğuya doğru kaçtı ve görünüşe göre Kore'ye kadar ulaştılar. Pers gemileri, İslam'ın yükselmesinden çok önce bu kıyılara ulaşmış olsa da Persler, Çin'e Şiîlerin göç etmesinin kapılarını açarak Çinliler tarafından Araplara fırsat tanınmasına yardımcı oldular. IV.-VII. yüzyıllar arasında

kendileri ile bağlantı kurmuşlardır (Yegar, 1972, s. 1). Buradan açıkça görüyoruz ki Arapların Kureyş tüccarları, İslam öncesinde bu ticari yol ile ticari faaliyetlere başlamaya çalışmışlardır. Özel olarak Hicri V. ve VI. yüzyıllarda Roma ve Pers kralları arasında devam eden savaşlar, Arapların kara ticaret yolunu kısıtlamıştır. O hâlde onlar, deniz yolunu tercih ederek bu bölgedeki limanları ticari iletişime açıp VI. ve VII. yüzyılın başlarında Güney Hindistan'ın Malabar, Kaliküt, Cherar Bandar ve o dönemde Arakan ve Chittagong'un deniz sahilinde kalıcı olarak ticari bölgeleri kurmuşlardır (Khan, 1992, s. 39).

Hem bu vasıtayla Arakan'daki insanlar, İslam'ın güneşini, Arap savaşçıları, denizcileri, tüccarları ve misyonerleri Arakan'ın eski limanını kullanmaları sebebiyle çok erkenden görmeye başlamıştı. Araplar aslında ticareti seven insanlardır. Onun için onlar, ticaret ve misyonerlik faaliyetlerini sürdürmek için bir yerden başka bir yere ticaret yapıyorlardı. VIII. yüzyılında Burma, yabancı endüstri ürünleri için iyi bir pazar olarak hazırlandı. Orada değiş-tokuş sistemi olmadığı için Araplar, Arakan kıyılarında kendi ticaret işlerine başlamak için iyi bir liman buldular (Ba Tha, 1966, s. 25).

Çinli Seyyahlar, 860 yıllarda Burma ve Yunan sınırlarında, Pers kolonilerini buldu. Birçok Müslüman seyyah arasında doğuya gidenlerden çoğu Çin'e gitmek istedi aynı zamanda Burma'ya giden çok kişi de vardı. IX. yüzyılda İranlı gezgin İbn Hurdâzbih ve Arap Süleyman ve X. yüzyılda İranlı İbnü'l-Fakīh de onların yazılarında Güney Burma hakkında bilgiler vermiştir. Arap tarihçi Makdisi (X. yüzyıl), Hindistan, Burma, Malay Yarımadası, Doğu Hindistan Adaları ve Seylan kıyılarında ticari şubeler açılarak yapılan ticari faaliyetler hakkında bilgi aktarmıştır (Khan, 1936, s.416-9).

Bir iddiaya göre, 1287 yılında sona eren Pagan Hanedanlığı'nın döneminde birkaç kişinin faaliyetleri dışında Burma'da bir Müslüman cemaatin varlığı hakkında hiçbir bilgi mevcut değildir. Bu kaynakları güvenilir tarihsel argüman olarak kabul edenler ve reddedenler vardır. Ba Shin: "Denizle ilgili olarak İslam ile Budist Burma arasındaki bağlar çok sınırlıydı. IX. yüzyılda, Araplar ve Persler, Andaman Adaları hariç olmak üzere, Sumatra limanlarının kuzeyindeki bölgeler hakkında az şey biliyorlardı" (Yegar, 1978, s. 3). Ama Burma'dan bahseden Müslüman gezginlerin yazdıkları raporlar ve daha sonraki dönemlerde Avrupa'daki seyyahların Burma'da gelişen Müslüman ticaret kolonilerini tanımlamaları üzerine, Ba Shin'in şüpheleri kabul edilecek bir durum olmaktan çıktı. Çünkü X.-XIII. yüzyıla kadar orada Müslümanlar vardı fakat sayısal gücü ve değeri mevcut değildi.

3.2. Bazı Sahabelerin Gelmesi

Ticaret faaliyetlerin yanında sahabeler, İslam'ın sınırlarını genişletmek, insanlara İslam'ın davetini ulaştırmak ve bunun farz kılınmasından dolayı da bu seferler düzenlenmiştir. O hâlde Habeşistan hicretinden bütün sahabeler döndüyse bile Sa'd b. Ebû Vakkas ile bazı sahabeler yani Kays ibn Huzeyfe, Urve ibn Asasa ve Ebu Kays ibn Haris Nübüvvetin VII. yılında Padişah Necaşi'nin hediye olarak verdiği gemi ile Güneydoğu Asya ticaret yolunu takip ederek İslam'ın yayılışı için yola çıkmışlardır. Bu gemi ile ilk önce Hindistan'ın Malabar Adası'na gelip oradaki Kral Perumal'a ve daha pek çok insana İslam'ın davetini ulaştırarak onları İslam ile şereflendirmişlerdir. Sonra Chitagong'un bir yerinde mola vererek rahatlamak için vakit geçirdiler (Akhanda, 2013, s. 35). Hem de şunu söylemek gerekir ki onlar, adalarına inip ticaret için gelen tüccarlar arasında da İslam daveti yapmışlardır.

Normal olarak denizdeki insanlar, havanın kötü olduğunu gördüklerinde yakın bir yerde duruyorlardı. Aynı yöntemin o zaman da geçerli olduğunu söyleyebiliriz. Denizciler o zaman Malabar, Çeror, Chittagong, Akiyab ve Canton gibi yerlerde duruyordu. Bunlardan tahmin olarak söyleyebiliriz ki Sa'd b. Ebû Vakkas, Malabar'dan sonra Chittagong ve Akiyab'da da İslam daveti üzerine çalışmıştı. Tarihçiler, bu davet çalışmalarının neticesinde Hint bölgesinden bir kralın, Peygambere hediye gönderildiğini belirtiyorlar. Ama bu hediye, hangi kral tarafından gönderilmiş onu zikretmeyerek Ebû Saîd el-Hudrî'den bir rivayet aktarırlar. Hem de bu rivayette sadece Hindistan'ın bir kralı olarak rivayet geçmiştir. Ama çok önceden Ruhmi Kraliyeti'nin hükûmetleri bazen İran'ın hükûmetlerine hediye gönderiyorlardı (Akhanda, 2013, s. 35). Her hâlde Ruhmi krallarından bir kral bu hediyeyi göndermiştir.

Ruhmi ya da Rahmi krallarından böylece Emevi halifesi Ömer b. Abdülaziz ve Bağdat'ın halifesi olan Ebu Abdullah Memun'a mektuplar gönderilmesi ve Memun tarafından bu mektuplara cevap verilmesinin delilleri de bulunmaktadır (Zübeyir, 1959, s.21-2). Buradan anlaşılan şudur; Peygamber (s.a.v) hayattayken bile Arap tüccarlar, ile Arakan'ın deniz irtibatı kurulmuş ve İslam daveti buralara kadar ulaşmıştır.

3.3. Yerel Krallara Davet ve Yardım

Arakan'da Chandra-Surya (Ay-Güneş) Hanedanı'nın ilk kralı Mahat-Engu-Chandra 788 yılında Vaişalı'da başkenti kurarak hüküm sürmüştür. Onun açık politikası ve yardımseverliğinden dolayı Vaişalı civarında Müslümanlar, İslam'ın yayılışı için büyük bir imkân ile karşılaşıp Arap Müslüman tüccarları 'Rhambi' limanı ile di-

ğer bazı limanları, ticaret ve İslam'ın yayılması gibi faaliyetler için kullanmışlardır. Sonra kral, onların zekâsı ve yüksek olumlu davranışlarından razı olup onları, orada kalmaya razı etmiştir. Böylece bu tüccarlar, oralara kendi eşlerini götürmeyip yerel Hindu-Budist kadınlarla evlendiler ve böylelikle bir yandan oğulları bir yandan da Müslümanların sayısı çoğaldı (Rahman, 1942, s. 24).

Burmalıların denize gitmemesi sebebiyle bu kaynakta bahsedilen "Pegu" denizcileri olarak Pegu şehrine yerleşmiş olan Arap ve Pers gemicilerin veya onların torunları olduğunu varsaymak mantıklıdır. Müslüman ticaret kolonilerinin IX. yüzyılda Pegu'ada kurulması ve Arap ticaret gemilerinin sık sık orada bulunduğu da bilinmektedir (Yegar, 1972, s. 2).

Müslümanların VIII. yüzyıldan XI. yüzyıla kadar bu faaliyetlerinden sonra oradaki krallar psikolojik olarak Müslümanlardan etkilenmiş ve İslam'a biraz daha yakınlaşmış olduklarını aşağıdaki bilgilerden söyleyebiliriz. Yukarıda bahsettiğimiz halifelere Ruhmi krallar tarafından mektup gönderilmiş fakat Ruhmi diye Arakan bilinirse, o zaman Arakanın kralı sıra olarak Surya-Khiti (M. 714-723) ve Surya-Engu-Chandra (M. 810-830), o mektupları yazmıştır. Onların bu mektupları vasıtasıyla İslam'a bir takım sevgisi ve Müslümanlara olumlu davranışların ispatı olarak görünmektedir.

3.4. Kast Sisteminden Kurtulunması

İslam'a bağlı olmadan önce Arakan'daki insanlar, İslam'ın özelliği hakkında pek bilgileri yoktu. Bu zaman içinde Arakan'a Pers ve Arap misyonerlerin gelişi milletin üzerinde ciddi etki bıraktı. Bunların kültürü tam İslam kültürünün karşısındaydı. X. yüzyıldan önce Arakan, Hintlilerin toprağıydı ve orada Hindular gibi bağlı Bengaller de vardı. Bunlar yüksek düşünceli ve farklı kültüre sahipti. Sosyal bağlamda Bengal bölgesi onun tarihinin başlangıcından olmasa da sonraki bazı hanedanlar özel olarak Aryanların bu bölgeye gelmeleri sebebiyle insanlar arasında kast sistemi doğrudan başlamıştır.

Bunlardan ilk olarak Brahmanlar, toplumun lideri idi ve aşağıdaki diğer sınıflar onlara İlah olarak bakıyordu. İkinci olarak, Khaitriyolar, savaşçı olarak biliniyordu. Üçüncü olarak, Baişşolar, meslekçi ve son olarak Şudryalar, hem aşağıdaki sınıftan hem de diğerlerinden zulüm gören bir grup olarak ortaya çıkmıştır. Şunu söylemek gerekir ki eskiden kalan Budistlere yeni gelen Aryanlar kast sistemi oluşturarak zulüm yapıyordu. Aynı zamanda onlar, Baişşolar ile dördüncü sınıf olarak sayılıyordu. Budistler dini kolayca yaşıyordu. Ama Aryanlar, şimdiki Hinduların

yani Brahmanlar sınıfının oluşmasıyla dinin yaşanmasında zorluk çıkarmışlardı. Bu kast sistemi ve din uygulamasından siyasi, ekonomik ve sosyal hâlin kötü durumda olmasından dolayı İslam ve Müslümanların bu bölgeye girmesine ve yayılmasına sebep olmuştur. Açıkça söylemek gerekir ki Müslümanların ve İslam'ın bu müdahalesi, Budistler tarafından o zaman çok hoşgörülü olarak karşılanmıştır (Karim, 2012, s. 13-4).

Kendi dinine bağlı olan Brahmanlardan negatif davranışları hisseden Şudralar, İslam'da bunların olmadığını ve insanlar arasında fark olmadığını, özgürlük, eşit haklar ve sosyal, ekonomik, dine bağlı olan her şeyi aynı sırada ve eşit davranışlardan dolayı İslam'ı kabul etmeleri kolay oldu. Onun için o zaman onlar, Hindistan ve Bengal bölgesinden zulüm görmekten kaçıp Myanmar ve Nepal'a gittiler. Sonra İslam'ın güneşi onları aydınlatmaya başladı.

3.5. Sufilerin/ Dervişlerin Gelişi

X. yüzyıl ve XI. yüzyılda Arap tüccarlar ve Sûfi dervişlerden Badruddin (Badr Şah), Arakan'a gelip İslam'ın yayılışı için her yerde harekete geçtiler. Onun bu hareketi, büyük bir dinî ve sosyal hareket hâline geldi. Onun adıyla Assam sınırından başlayarak Malay Adası'na kadar 'Badr Mokam' diye bazı camiler inşa edilmiştir. Şimdiye dek denizde iş yapan insanlar onu, deniz dervişi olarak hatırlar (Akhanda, 2013, s.36-7).

Bu şekilde Chittagong ve Arakan'a gelen ve orada ev tutan Arap tüccarlar, denizciler, sufiler, dervişler ve XIII. yüzyıldan sonra Türk, Pathan ve Moğol hükûmetleri döneminde Bengal'dan gelen Müslümanlarla bu bölgede kalan Hinduların alt sınıfı ve Budistlerle Müslümanların bir melezleşmesiyle onlar Müslüman olmuştu. Badruddin'den sonra bazı dervişler; Badruddin Şah Munayem, Haider Ali Şah, Nurullah Şah, Ajaluddin Şah ve Seyid kardeşler gibi onlarda hatırı sayılır etki bırakmışlardır. Onlar Hindu-Budistlerin İslam dinine karşı bazı sosyal faaliyetlerini ortadan kaldırmışlardır. Böylece Arakan'da İslam'ın yayılışına Katkıda bulunmuşlardır (Khan, 1978). İnsanlar, bu yeni dine ve sosyal organizasyona girmek için hiç zorlanmamıştı. Aynı zamanda Prens ve çiftçiler aynı safta namaz kılmaya başlamıştı.

4. Arakan'da İslam: Tarihçilerin İfadesiyle Müslümanlar

XV., XVI. ve XVII. yüzyıllarda Burma kıyı kentlerini ziyaret eden Avrupalı gezginler, orada bulunan Müslüman tacirlerin kolonileri ve faaliyetleri hakkında gözlem-

de bulundular. 1470'te Asya'ya seyahat eden bir Rus tüccarı olan Athanasius Nitikin, Pegu'yu "Hintli Dervişler" tarafından yerleşilmiş bir liman olarak nitelendirdi. "Derviş" terimini kullanırken görünüşe göre Müslümanları kastetti (Yegar, 1972, s. 4). Ayrıca 1586 yılının Aralık ayından 1587 yılının Ocak ayına kadar Burma'yı ziyaret eden İngiliz gezgin Ralph Fitch de Müslümanların, Arap-Malakka-Burma arasında ticaret yaptığını anlattı (Locke, 2004, s. 60).

1501-1516 yıllarında Hindistan'ı ziyaret eden Portekizli gezgin Duarte Barbosa, Hindistan ve Pegu arasında Müslümanlar, kâfirler (Hindular) ve Hristiyanlar arasındaki ticaretini anlatıyor. O, ticaretin ayrıntılı bir listesini veriyor ve gemilerin Çin deniz yolunu takip ederek Malakka, Sumatra, Pegu, Bengal ve Seylan üzerinden Kızıl Deniz'e doğru geldiğini belirtiyor. Ayrıca daha sonra Pegu'ya ait olan Martaban'ı, Müslümanların yaşadığı bir şehir olarak bahsediyordu.

XIV. yüzyılın Arap seyyah İbn Battûta ve XVI. yüzyıl Portekizli Barbosa, Müslüman denizcilerin kullandığı kavanozlardan bahsediyorlar. Müslüman tüccarların Burma limanlarında etkili konumlarına rağmen Burma kralları tarafından onlara katı kurallar getirildi. Yerel valiler, boykot ve diğer kısıtlayıcı tedbirlerle krallardan daha fazla zorluk çekti. Bununla birlikte Müslüman tüccarların önemli bir kısmı, kıyı kenti Burma'da yoğunlaştı. Ayrıca Arakan Krallarının birçok savaştan hem de Arakan ve Portekizli korsanlardan Bengal'e karşı süren aksaklıklara rağmen Arakan, Pegu, Tenasserim, Malakka, Mekke, Basra Körfezi ve Maldiv Adaları güzergâhlarındaki düzenli ticaret daha sonra devam etmiştir.

5. Arakan'da İslam: Müslümanların Yayılışına Tarihsel Bakış

Arakan'da İslam'ın yerleşmesinin tarihini üç kısma ayrılabiliriz: (i İslam'ın yayılışı ve tanıtım dönemi. Bunu İslam'ın doğuşundan IX. yüzyıla kadar, (ii) Sosyal bağlamında İslam'ın yayılışı. Bunu X. yüzyıldan XV. yüzyıla kadar olan dönem ve (iii) İslam'ın etkisi yani 1430'dan sonraki hâkimiyet dönemi de denebilir.

İslam'ın yayılışı ve tanıtım dönemi olarak bahsedersek, ilk İslam'ın mesajıyla Arap varlıkların 788 yılında Arakan'da Müslüman toplumun çekirdeğini oluşturduğunu bilmekteyiz. Hem de Arakan ve Chittagong kıyılarında onların gemi kazaları olup yerleşmişlerdir. Böylece Baişali'de Arakanlılar, Hinduizm, Mahaşist Budizm ve İslam biçimi uyguladı. Birmanya Askeri Rejimi, 1997'de yayınlanan resmî kitabı 'Sasana Ronwas Htunzepho'nun "VIII. yüzyıldan beri Arakan'da İslam kök saldı ve daha sonra Burma'yı da etkiledi" diyerek doğruladı. Bu arada "X. yüzyılın ortasında Chittagong'da Arap nüfusu büyük bir oranda artmış ve bu bölgede

küçük bir Müslüman krallığı kurulup krallığın yöneticisine Sultan adı verilmiştir. Muhtemelen Meghna Nehri'nin doğu kıyısından Naf'a kadar uzanan alan bu Sultan'ın yönetimindeydi"denilmiştir (İslam, 2012, s. 2).

1203'te Bengal'e Müslümanların egemenliğinin gelişinden sonra Arakan'ın Müslüman nüfusu artmıştı. Bu artma sayısı Mrauk-U Hanedanı zamanında hızlı oldu ve XV.-XVIII. yüzyıllar arasında Budistlerin İslam'a büyük ölçüde girdiği gözükmektedir. Arakan ve Chittagong arasındaki ilişkiler, tarihsel, jeopolitik ve etnolojik hususlara dayanıyordu. Chittagong bölgesi, VI.-VIII. yüzyıllar boyunca Baişali Krallığı altındaydı ve XVI. ve XVII. yüzyıllarda Mukhumvahan Krallığı, Arakan krallığının altındaydı. Arakan, bu iki bölge arasındaki siyasi, kültürel ve ticari bağlantısından dolayı 'Uzatılmış Chittagong' bölgesi olarak adlandırılmıştır (İslam, 2012, s. 2).

Bir diğer taraftan XV. yüzyıl Arakan'ın tarihi için çok önemlidir. Bu dönemde Bengal'den büyük ölçüde Müslüman, Arakan'da hüküm süren Prensler tarafından davet edilmiştir. Çünkü Hint alt kıtasının bir parçası olan Bengal bölgesi ile Arakan'ın kültür, toplum ve idari bakımından birçok benzerliği vardır. O hâlde büyük oranda Müslümanların Arakan'a geldikleri 1430 yılında bağımsız Arakan'da Mra-Uk Kraliyeti'nin kurucusu olan Normikhla döneminde oldu. Normikhla, Oyuth'un oğludur. 1402 yılında onun amcası, babasını öldürerek tahta geçti. Sonra 1404 yılında 24 yaşındaki prens, kendi amcasını tahttan indirerek onun yerine tahta geçti. Tahta gelir gelmez Normikhla Anonthiew adlı bir kralın kızını kovarak başkent Longariyet'e getirmiştir. Sonra onları geri almaya çalışmış ama yapamadığı hâlde Burma Kralı'nı onlar Normikhla'nın eyaletine saldırmayı emretmiştir. Bu saldırı, gerçekleştiği zaman Normikhla kendini kurtarmak için Bengal bölgesine sığınmıştı. Daha sonra 1430 yılında 'Gouda'nun sultanı olan Celalettin Şah, 20 bin askeri tekrar onu geri almaya gönderdi ve Arakan tekrar bağımsız hale gelmiştir (Karim, 2012, s. 87).

Mra-Uk Hanedanı'nın (1430-1785) ilk 1430-1645 yılları arasında iki yüz yılı aşkın bir süredir Arakan'daki kralları Bengal bölgesindeki sultanları takip ederek Müslüman unvanlarını almış ve sikkelerinde Müslüman isimleri ve aynı zamanda üzerinde *Kelime-i Tevhid'i* çizip kullanmışlardır. Toplam dokuz kral bunu böylece kullanmıştır. Krallar gönülden İslam'ı kabul etmese de evde Müslümanların gelenek ve kültürlerine bağlı idi ve Arakan'ı bir saltanat hâline getirmiştir. Diğer taraftan Müslüman kişileri bakan olarak tayin etmiştir. Söyleyebiliriz ki bu Müslüman bakanların sayesinde kötü ve fahiş faaliyetlerde azalma meydana gelmiştir (Akhanda, 2013, s. 245). Hem de Bengal sultanlarından bağımsız olduktan son-

ra bile Arakan kralları, Burma veya Pah unvanına ek olarak Müslüman üslup kullanma alışkanlığını da devam ettirdiler. Çünkü 1430-1645 yıllar arasında giderek daha büyük sayıdaki Müslümanlar ve sultanların etkisi vardı (Yegar, 1972, s. 19). Burma Tarih Komisyonu'nun o tarihteki başkanı Albay Ba Shin, "Arakan neredeyse Müslümanlar tarafından 1430-1531 yılları arasında yönetildi." Hem Gauda ve Delhi gibi Müslüman geleneklerine uygun olarak hem de Arakan'ın tüm krallığına santral imparatorluk emri tarafından yetkililer verildi (Ba Shin, 1961, s. 6). Gittikçe başkent etrafında Müslüman toplumun ve kültürün gelişi yavaş yavaş gelişmiş olsa da siyası kaoslarından dolayı Burma Kralı Budapaya 1785 yılında Arakan'ı işgal etmiştir. O zamandan bu güne Arakan, Burma veya Myanmar'ın bir eyaleti olarak kalmıştır.

Arakan, 1531 yılına kadar Gauda'nun bir eyaleti olarak kalmıştır. Bu zaman içerisinde Arakan'da sadece İslam'ın yayılışı olmayıp etkisi de olmuştur. Dokuzuncu Mrauk-U Kralı'nın zamanında Zeleta Saw Mun, Rum Paşa (Delhi İmparatorluğu) ülkesinden üç misyoner Kadir, Musa ve Hanu Meah Arakan'a gelip dinlerini ve İslam'ı yaymaya başlamıştır. Bütün ülke çapında camileri inşa etmişler ve her gün insanlara vaaz etmişlerdir. Bazı insanlar, bunların inançlarına inandılar ve bütün ülkeye de yaydılar ve böylece insanlar İslam'ı kabul ettiler. Baung Due, Ma-ruk-U'ya bir cami inşa etti ve diğer vaizler de ülkede birçok cami inşa etti ve dinleri çok gelişti (İslam, 2012, s. 4).

Şimdi anahatları ile Arakan'a XVII. yüzyıldan itibaren Müslümanların dört farklı yerden geldiklerini zikredeceğiz. İlk olarak, Araplar, gemi ile dâhil olmak üzere ticaret faaliyetlerini sürdürünce; ikinci olarak, Kral Saw Mun'u Arakan tahtına geri getirme sırasındaki iki büyük birlik altında Müslüman orduları; üçüncü olarak, XVI.-XVII. yüzyıllarda korsanlar tarafından taşınan tutsak Müslümanları kurtarmak için el uzatılması ve dördüncü olarak, 1660'da Kral Sah Şuja'nın ailesinin rehine alınması ve sonra onun öldürülmesi sebebiyle Kral Min Saw Mun'un Arakan'a giren ordu birlikleridir.

Ama FİDH'in, 2000 yılındaki bir raporuna göre, Arakan'daki Müslüman göç dağılımı değerlendirilmişti. Bu değerlendirmeye göre, aynı anda arka arkaya üç büyük göç dalgası ile Rohingyalılar Arakan'a gelmiştir. İlk Müslüman denizciler (İran, Arabistan, Türkiye, Bengal) VII. yüzyılda bölgeye yerleşti ve hiç zorlanmadan entegre oldu. XII. ve XIII. yüzyıllar boyunca daha büyük gruplar Arakan'a geldi ve hızla bütünleşti. Arakan'a ikinci Müslüman dalgası, XV. yüzyılda başlayıp Burma Kralı Bodawpaya'nın Arakan'ı fethedinceye yani 1784'e kadar sürmüştür. İngiliz

İmparatorluğu'nun sınırındaki bu genişleme politikası, 1824'te ilk İngiliz-Burma savaşına yol açan gerilimlerle sonuçlandı. Arakan ilhak edildi ve 1940'lara kadar süren üçüncü ve büyük "göç" dalgası başlatıldı. İngiliz egemenliğinde, Arakan'ın nüfusu, Doğu'da Müslüman ve Hindu Kızılderililerinin yerlerine yerleştirilmesi konusundaki bilinçli bir politika sonucu en az 100.000 kişiden bir milyondan fazla kişiye yükseldi. Hinduların geniş ölçekli gelişleri, ekonomik durgunluk nedeniyle kötüleşen ilk toplumsal gerginliğe yol açtı (FİDH Raporu, 2000, s. 5).

Yukarıda Müslümanların Arakan'da kaldığı ve tarihsel yaşamları hakkında bilgileri aktardıktan sonra gerçekten, bugün Myanmar'da 135 farklı ulusal ırk olmasına rağmen sözde Rohingya halkı onlardan biri değildir. Tarihsel olarak, Myanmar'da hiç bir "Rohingya" yarışı yoktu ama 1824'te ilk Anglo-Myanmar savaşından sonra, komşu ülkesinden Müslüman insanlar, Myanmar'ın Naing-Ngan'a özellikle Rakhine eyaletine yasadışı bir şekilde girdi. Yasadışı göçmen olduğu için ülkenin diğer vatandaşları gibi göçmenlik belgelerine sahip değil (FİDH Raporu, 2000, s. 5).

Burma, ayrımcılık ve dışlanma politikasını haklı kılmak için Burma Hükûmeti'nin sürekli olarak bahsettiği resmî tarihsel ilanı budur. İngilizlerin tetiklediği son göç dalgası gerçekten de önemli olsa da Müslümanların Arakan'a gelmelerini daha erken bir zamana denk gelmektedir ve 1430 yılından sonra Arakan'da İslam'ın yayılışı ve etkisi için Rohingyalı Müslümanların katkısı çok önemlidir.

Sonuç

Arakan eyaleti şimdi 'Rakhine eyaleti' olarak Myanmar'ın bir parçası olsa da farklı olarak onun 4500 yıllık eski ve özgün bir devlet şekli vardır. Bunlardan Mra-Uk Hanedanı'nın 355 yıllık hüküm süren hanedanı güney-doğu Asya'da diğer kraliyetler gibi bayındır bir kraliyettir. Bengal Müslümaları gibi Arakanlı Müslümanlar, devletin idari faaliyetleri ve özgürlüğünü ile egemenliğini korumak için önemli durumdadır. Yıllardır Müslüman topraklarda yaşayan Rohingya Müslümanlarını İngiliz tarihinde Arakan'a girdiğini iddia etmek tamamen yanıltıcı ve rahatsız edicidir. Ancak 1942 yılından bu yana Müslüman karşıtı etnik temizlik faaliyetlerinin bir sonucu olarak günümüze kadar ayaklanan milyonlarca Rohingyalı, Arakan'dan ayrılmaya zorlandı. İslam'a katkı sağlayan bu Rohingyalılar kendi eyaletine hâkimiyetten vazgeçtirilmesi ile dünyada mahrum olarak kalmıştır. İdareleri olmazsa, en az kendileri vatandaş statüsünü kazanmayı düşünüyorlar.

Kaynakça

Akhanda, M. R. (2013). *Arakaner musalmander ıtihas*. Dhaka: Bangladesh Co-operative Book Society.

FiDH Raporu. (2000). *Burma repression, discrimination and ethnic cleansing in Arakan*. A. Bernard (Ed.). Fransa.

Irwin, A. (1945). *Burmese outpost*. Collins, Londra.

İslam, N. (2000). *Praçin itihase ruhmi rajjo*. M. Siddiki (Ed.). Chittagong: Arakan Historical Society.

İslam, N. (2012). *Muslim influence in the kingdom of Arakan*. http://www.rohingya.org/portal/index.php/scholars/65-nurul-İslam-uk/293-muslim-influence-in-the-kingdom-of-arakan.html, Erişim Tarihi: 28.10.2017.

Karim, A. (2012). *Banglar itihas: 1200-1857*. Dhaka: Jatiyo Sahitya Prakash.

Khan, A. M. (1978). *Arakane musalman somproday*. Daynik Azadi.

Khan, M. (1992). *Bangladeşe İslam: Koekti Tothya Sutra*. *Masik Madina*, sayı-10, Dhaka.

Khan, M. S. (1936). *Muslim intercourse with Burma*. Dhaka: Islamic Culture Society.

Locke, J. C. (2004). *First Englishmen in India*. Londra: Psychology Press.

Mes'ûdî. (1938). *Murucu'z-zeheb*. Cilt-I, Kahire.

Phayre, A. P. (1844). On the history of Arakan. *Journal of the Asiatic Society of Bengal- (JASB), 13*, s. 23-58.

Qanungo, S. B. (1988). *A history of Chitagong: From ancient times down to 1761*. Cilt-I. Dhaka: Billah Printers.

Qanungo, S. B. (1998). *A history of Chittagong*. Cilt-I. İngiltere: Signet Library.

Rahman, M. K. (1942). *Tavarih-ul İslam: Burma ve Arakan*. Kalküte: The Star Art Press.

Shin, B. (1961). *Coming of İslam to Burma 1700 AD*. Yeni Delhi.

Tamer, M. (2017). '6 soruda Arakan tarihi, etnik ve dini kıyımın dünü, bugünü', *T 24 İnternet Gazetesi*, http://t24.com.tr/haber/6-soruda-arakan-tarihi-etnik-ve-dini-kiyimin-dunu-bugunu,429735, Erişim Tarihi: 28.12.2017.

Tha, B. (1966). *Muslim's in Arakan(Burma)*. The İslamic Review, İngiltere.

Uğur, H. (2012). *Dünden Bugüne Arakan*. II. Baskı. Türkiye: İnsan Yardım Vakfı.

Yegar, M. (1972). *The Muslims of Burma: A study of a minority group*. Almanya: Otto Harrasowıtz-Wiesbaden.

Yunus, M. (1994). *A History of Arakan (Past & Present)*. Chittagong: Chittagong Üniversitesi.

Zübeyir, K. R. B. (1959). *Kitab-uz zahare ve-t tühüf*. Kuvyet.

Terrorism in the Name of Religion in Pakistan: Origin, Development & Its Impacts

Javed Iqbal Ahmed*

Abstract: The terrorism is the most critical issue for Pakistan. It has taken thousands of lives of Pakistani citizens, damaged infrastructure of billions of rupees and brought the economic devastation to the country. Since last two decades, the country is in state of war against the terrorist organizations working in the name of Islam. This issue has been generally investigated with two approaches so far; either the internal factors (i.e. state policies, Jihadi organizations, etc.) or external factors (i.e. US, India, Saudi Arabia, etc.) have been declared responsible for the rise of terrorism in the country. This study is different from the mentioned approaches. It not only incorporates both internal and external factors that led birth to the issue, but also objectively analyses the circumstances that have developed it. The study reveals that though a small number of radical groups were present in the country and they had a bit political significance as well, yet the majority were the followers of moderate Islam, known as Sufism, till the late 1970's. They had nothing to do with religious extremism. But the policies of the military ruler Zia-ul-Haq; religionizing the state, projecting radical religio-political parties and using them in order to achieve foreign policy objectives, caused the rise of religious extremism in Pakistan.

The paper also highlights the role of Pakistan in US led War against Terrorism, which turned Pakistan based extremist organizations against the state. Thus the series of terrorist attacks started in Pakistan.

Keywords: State, Religion, Afghan Jihad, Kashmir Jihad, War against Terrorism, TTP, Terrorism.

* Masters, Mehran University of Engineering and Technology, Department of Basic Sciences and Related Studies.
Contact: larikjawaid@gmail.com

Introduction

The terrorism in the name of religion is the most serious and sensitive issue for Pakistan. It has swallowed 80,000 lives of its citizens during last two decades (Joint report of Nobel Prize-winning International Physicians for the Prevention of Nuclear War, Physicians for Social Responsibility and Physicians for Global Survival, 2015, s. 81). It has brought direct and indirect losses of $123.13bn to the country (Annual report Finance Ministry of Pakistan, 2017, s. 280). The country is declared as one of the top five terrorism affected countries in Global Terrorism Index of 2016 (Institute for Economics and Peace, 2016, s.28). The youth of Pakistan, 30 to 40% among total population of the country, is being rapidly radicalized. Even the highly educated young boys and girls also have been found linked with terrorist organizations (Samaa Pakistani TV News Channel, 2017).

Though the Government of Pakistan has taken effective measures under *"National Action Plan"* to counter terrorism in the country and Armed Forces have been combating against terrorists and even have become successful to reduce the terrorist attacks and restore the law and order situation comparatively, yet the terrorist elements have not been fully rooted out.

There are many factors that have led birth to the rise of terrorism in the name of religion in Pakistan. First the rulers' policy to religionize the state created space for religio-political parties, which was effectively filled by radical groups (Jamiat-e-Ulama-e-Islam or JUI and Jamait-e-Islami or JI) who had long political history, instead of the moderate religio-political factions (Jamiat-e-Ulama-e-Pakistan or JUP etc.), who were recently organized. Secondly, the General Zia-ul-Haq's policies; religionizing the state, projecting radical religio-political parties and using them in order to achieve foreign policy objectives were responsible for the rapid radicalization of Pakistani society. Thirdly the Indian aggressiveness in Kashmir has also boosted up the extremist culture in Pakistan. Finally the Pakistan's participation in US-led War against Terrorism turned extremist organizations of Pakistan against the state. Tahreek-e-Taliban Pakistan (TTP) and other anti-state organizations are the result of final factor.

This paper discusses the origin, development and impacts of religious extremism in the country. The main objective of the study is to trace the root causes of this most significant issue of the country, in order to present recommendations to root it out.

A. Attitude of Muslim Population of Pakistan towards Religion at the time of Independence:

At the time of independence of Pakistan, in terms of the attitude towards religion, Muslim population of the country can be divided into following groups; (1) Moderate Sunni Muslims, (2) Shia Muslims, including Asna-Ashari and Ismaili Shia, (3) Radical Sunni and Ahl-e-Hadees Muslims, and (4) Western oriented progressive and Secular Muslims.

Up to the beginning of the 18th century, Muslim society was comprised of the first two groups, among them the traditional Sunni Muslims were in significant majority. These Sunni Muslims were the followers of Hanafi School of Islamic law, relatively rational and moderate as compare to Hanbali and others (Tariq Ramadan, 2008, s. 50-53) and were highly attached with Sufi Orders. Even the term *Jihad*, that is being attributed nowadays to 'the holy armed struggle' by some extremists and misinterpreted by Western authors as well, had been used here in the sense of moral struggle to combat individual's inner weaknesses in order to be a good human (Ayesha Jalal, 2008, s. 4-7). The third group, Radical Sunni (Deobandis), Ahl-e-Hadees and anti-colonial Muslim reformers (like Mawdudi of JI, etc.), emerged in the 19th and 20th centuries due to the rapid decline of Muslim rule in Indian Subcontinent, the influence of Wahhabism (extremist doctrine proposed by north Arabian reformer Muhammad Ibn-e Abul Wahab d. 1792) and colonization of South Asia by European powers. Though small in numbers, this radical group evolved and existed up to the time of independence of Pakistan. This group later gave birth to JUI and JI, who had to play important role in radicalization of society. The last group appeared in the late 19th century, under the influence of Aligarh Movement, an enlightened and progressive movement that highly encouraged Muslims to adopt the positive elements of Western Civilization, including modern education. It was launched by Sir Sayed Ahmed Khan (d.1898) and responsible for the modernization of Muslim society in Subcontinent (Aziz, 2005, s. 23).

In spite of the presence of radical groups, the significant majority of Muslims (whether traditional Sunnis, Shias or newly emerged Western educated progressive Muslims) were moderate, enlightened and progressive at the time of independence of Pakistan. They had nothing to do with extremism. Throughout the history of Muslim India, the armed Islamic movement had been witnessed once in the

history before the emergence of Pakistan; that was Sayed Ahmed of Rai Barelli's (d. 1831) *'Jihad Movement'* against the Sikh rulers of Punjab during second decade of nineteenth century. Even the motivational factor of the movement was Wahhabism, as per claim of Scottish historian W.W. Hunter (d.1900). Majority of Muslim society did not adopt the extremist line. Instead of it, enlightened, progressive and moderate Aligarh Movement marked great impacts on Muslims. All India Muslim League, the Muslim representative political party in British India that organized Pakistan Movement and became successful to get independence, was also the production of Aligarh Movement.

B. The Attitude of State towards Religion in Pakistan from 1947 to 1977:

The Founder's Vision of Pakistan:

The Independence Movement of Pakistan was led by the above mentioned fourth group, the Western educated, moderate and progressive Muslims. The founder of Pakistan, Quaid-e-Azam Muhammad Ali Jinnah was a Western educated progressive Muslim. He not only angilicized his name as M.A. Jinnah, but also westernized his dressing. He never wore the same silk tie twice in his life and his wardrobe was always full with 200 finest suits sewed by the most expensive tailors of London (Stanley Wolpert, 2003, s. 9). He was against of involving religion in state affairs. In his address to the inaugural session of the newly established Constituent Assembly of Pakistan, he clearly declared that Pakistan would not be a theocratic state and religion would be a citizen's private and personal matter (Hamid Khan, 2009, s. 49).

The Beginning of the Involvement of Religion in State Affairs:

Soon after the death of M.A. Jinnah (September 1948), Pakistan pushed towards the theocratic state mainly due to two reasons; (1) pressure built by the radical religio-political parties (interestingly the majority of these religio-political factions were the bitter opponents of Jinnah and his idea of Pakistan) (Zahid Chaudhri, 1997, s. 25) (2) and the second most important reason was the *Mohajir* ruling elite's desires to avail socio-economic opportunities, created in the wake of birth of a new independent country, under the cover of Islam.

Objectives Resolution (1949) - the first step towards Religionization of State:

On 12th March 1949, Constituent Assembly passed a resolution, called as *'Objectives Resolution'*, because it was related with the aims and objectives of the constitution that was soon to be framed by the Assembly. It visualized theocratic Pakistan. According to the former Chief Justice of Pakistan Muhammad Munir, this resolution was 'quite contrary to the Quaid-e-Azam's conception of state.' (Muhammed Munir, 1980, s. vii) However, it was obvious that the religion had occupied significant status in the state affairs of Pakistan. Having observed this, the religio-political parties that were used to be the opponents of M.A. Jinnah and the idea of Pakistan before the independence, now not only owned Pakistan but started to put pressure to construct Pakistan on religious lines. Their first agitation was against Ahmadis or Qadianis.

Anti-Ahmadi Movement:

Ahmadi (also called as Mirzais or Qadianis by the opponents) was the religious community and was the follower of Mirza Ghulam Ahmed of Qadian. They believed that Mirza was a prophet, though subservient to Prophet Muhammad (PBUH). This belief was regarded as blasphemous by Muslims as finality of Prophethood of Hazrat Muhammad (PBUH) has been remained fundamental beliefs of Muslims. The Ahmedis held prominent positions in Government. The foreign minister of Pakistan Sir Zafrullah Khan was also the Ahmedi. In early March 1953, the Majlis-e-Ahrar ul Muslimeen, Lahore based radical religio-political organization, started agitation for the removal of the Ahmedis from prominent positions and to declare them as non-Muslims. Soon the agitation turned into violent. The properties of Ahmedis were destroyed and many of them were killed. The law and order situation so deteriorated that the Martial Law was imposed in Lahore city and Army was called to take over the control of the city.

At the end, an enquiry committee, headed by Justice Muhammad Munir, was established to find the root causes of issue. The committee conducted the enquiry and submitted their report to Government. This report that was soon called as 'Munir Report' revealed that the religious clerics demanding for Islamization in the country were not agreed on a single definition of Muslim. Every sect declares rest of the sects as heretics. The report weakened the demand of further religionization of state and the radical religious clerics lost their significance for the time being (ibid).

The Rise of the demand of 'Nizam-e-Mustafa':

In 1970's decade, Prime Minister Bhutto projected Pakistan's Islamic identity via declaring it Islamic Republic of Pakistan in the Constitution of 1973 (current constitution of the country), pronouncing Ahmedis as non-Muslims and creating strong relations with Saudi Arabia, Iran, Libya and other Muslim countries. Besides, Bhutto's Pakistan played key role in the OIC (the Organisation of the Islamic Cooperation), and has repeatedly sought OIC support in its relations with India.

Bhutto's Islamic moves could not impress the radical religio-political parties. In the election of 1977, major religio-political parties made an alliance against Bhutto's PPP under title "Pakistan National Alliance" (PNA). The results of 1977's elections declared victory to Z.A. Bhutto's PPP. The leaders of PNA did not accept the results and alleged the Bhutto government for rigging. The protest started. The slogan of enforcing "Nizam-e-Mustafa" (Islamic System) in Pakistan was widely chanted across the country. Under pressure Bhutto banned alcohol and gambling, declared Friday as the holiday. All this was done with a political motive, to gain support from radical parties (ibid, s. ix). Yet the PNA leaders could not be satisfied. The law and order situation was keep deteriorating day by day, provided pretext to Chief of Army Staff, General Zia ul Haq to intervene via imposing Martial Law and arresting political leaders. Soon Z.A. Bhutto was tried for murder, sentenced to death and executed.

C. General Zia-ul-Haq, Religionization of State and Pakistan's role as Front Line State in the US led Afghan Jihad:

Up to the 1970s decade, though a few radical religious groups (JUI and JI) were present in Pakistan, who managed to survive politically due to the opportunities created for them via involving religion in state affairs and they had got bit significance as well during PNA's movement, yet as a whole Pakistani society was moderate. Neither any single religious militant organization was present in the country, nor was any significant terrorist activity in the name of religion reported. The rapid radicalization of Pakistani society, that ultimately caused the rise of terrorism in the name of religion in Pakistan, was occurred during General Zia-ul-Haq's rule (1977-89). He not only accelerated the process of religionization of the state but also laid the foundation of foreign policy under which extremist organizations would be promoted to achieve foreign policy objectives, which ultimately caused rapid rise of religious fundamentalism in Pakistan.

Religionization of State by Zia:

Overthrowing Bhutto in the wake of PNA's movement demanding for enforcing Nizam-e-Mustafa, politically shrewd General Zia started religionizing the state soon after taking control of the country. Federal Sharia Court was established to monitor whether the laws passed by the Assembly were in accordance with the spirit of Islam or not. Pakistan Penal Code was edited and Hudood Ordinance, comprising the punishments as enunciated by Quran and Hadith, was enforced. One of the most infamous provisions of Hudood Ordinance was related with women, in which raped woman had to present four male witnesses in order to justify her accusation. It was almost impossible. If she could not be able to produce the required number of male witnesses, then she would be considered as bad woman, as it was she who reported to had sex with the accused and definitely would be punished accordingly. Besides, blasphemous laws were also deemed as to harass the non-Muslim population of the country and became the target of criticism.

He started to deduct Zakat from the every citizen of Pakistan under his Zakat and Ushr Ordinance (1980). It was not in accordance with the Shia Jurisprudence, therefore they resisted it and established the organization *"Tahreek-e-Nifaz-e-Fiqh-e-Jafriyya"*, in order to protect Shia interests in Pakistan. He also annoyed traditional Sunni population (sometimes called as Barelavis) by giving control of mosques and shrines to newly established Auqaf department. They considered this action as the favour to Deobandis (followers of religious interpretation of the religious clerics who were graduated from madrasah of Deoband). Because large number of government employments in the department were given to Zia's favourites radical Deobandis.

Instead of enhancing budget of modern educational institutes, Zia reduced their budget, and allocated the saved budget to the traditional religious schools, or madrassas as they have been called. Madrassas were given state funds to run. Soon, country observed the speedy multiplication of madrassas in Pakistan. The graduates of these madrassas hastily spread throughout the country in order to initiate their own madrassas or for taking responsibility as the leader of congregation prayers in the mosques. Besides these moves, soon Zia decided to get involve Pakistan in an extremely dangerous and sensitive proxy war, between the United States and Soviet Union, under the banner of Afghan Jihad.

Zia's decision to involve Pakistan in Afghan Jihad:

Afghanistan is located in the west of Pakistan. Though both neighboring countries not only share the common border, but also share common religion and at some extent common culture, yet the two issues; the recognition of Durand Line as international border between both countries and 'Greater Pashtunistan', had been creating obstacles for them to build cordial relations. These two important factors caused the deterioration of Pak-Afghan relations since the birth of Pakistan up to the emergence of Zia.

A Glance at Pak-Afghan's Relations (1947-79):

Afghanistan was the only country that opposed the membership of Pakistan in UN. In 1949, in a UN meeting, Afghanistan openly declared Durand Line agreement invalid. In 1950, King Zahir Shah delivered speech against Pakistan in Kabul. In 1955 under One Unit scheme, Pakistan amalgamated Pashtun dominated North West Frontier Province into West Pakistan. In its reaction, Pakistan's embassy in Kabul and Consulates in Jalalabad and Kandahar were attacked and looted. Diplomatic ties between the two countries were suspended. In 1960-61, Afghan Army crossed Durand Line and penetrated into Bajaur Agency of Pakistan (Janjua, 2009).

In early 1973, military operation against alleged Baluch tribes and crackdown against NAP's Pashtun leaders was started in Baluchistan and NWFP provinces respectively under the instructions of Prime Minister Z.A. Bhutto. The alleged Baluch and Pashtun leaders crossed the Durand Line and fled to Afghanistan, where Kabul gave them asylum. In July 1973, Sardar Muhammad Dauod, a staunch supporter of the idea of 'Pashtunistan' overthrew the Government of his cousin King Zahir Shah and took the control of Afghanistan. Along with other factors, soft attitude of King Zahir Shah towards Pakistan was also the significant factor that provoked Sardar Dauod to attempt coup against him. In 1974, Afghan fundamentalists attempted coup against Dauod's government in Panjshir valley, but failed and escaped into Pakistan. This time, Bhutto government gave them asylum. Moreover, the Afghan fundamentalists were militarily and politically supported, as the counter measure of Kabul's policies against Islamabad. (Colonel Imam Interview in Jawab Deyh Sept 2009 eyesopner, 2009). In 1976, Dauod changed his attitude towards Pakistan. Negotiations between him and Bhutto started. The disputes were about to be settled. Meanwhile, on 5 July 1977, Bhutto government was overthrown by General Zia-ul-Haq in the wake of PNA movement. Now power came into the hands of a military dictator General Zia-ul-Haq. Soon 'liberal, democratic and secular' United States allied itself with the military dictator General Zia ul Haq.

The Role of Zia's Pakistan in Afghan Jihad:

In January 1980, after a few days of Soviet occupation of Afghanistan (24th December 1979) Zbigniew Brezezinski, the National Security Advisor of the then US President Jimmy Carter, arrived Islamabad in rush. He offered $400 million to Zia, which was rejected by later calling it 'peanuts'. But Reagan Administration later increased the aid up to $3.4 billion.

In Zia- Brezezinski meeting, it was decided that Pakistan would be responsible for the training and arms distribution to train *Mujahideen* (holy warriors as they were called). So the action on plan started. According to Colonel Imam (Sultan Amir Tarar), the ISI officer who received training of sabotage and guerrilla warfare tactics from United States in 1970's and later became in charge of one of the training camps established for Afghan Mujahideen, round about 95,000 Afghan Mujahideen were trained by Pakistan (ibid).

Not only Afghans but now Pakistani citizens were also being trained and recruited to wage Jihad against Soviets. The first religious millitant organization was established in 1980, by the students of religious madrassa Jamia Ulum-ul-Islamiyya Karachi (the famous religious school belong to Deobandi school of thought). Some students of this madrassa arrived in Peshawar and met with Pashtun madrassa students and laid the foundation of Harkatul Jihadul Islami (HUJI) (Schimdt, 2001, s. 96). Under the supervision of JUI and JI, other Pakistani based Jihadi organizations also emerged and participated in Afghan Jihad. Out of 150,000 Mujahideen fighting against Soviets, 4000 were belonged to JUI. (ibid, s. 97).

There were two significant sources of recruitment of Jihadis for Afghan Jihad; Religious madrassas and Government schools and colleges. In order to provide man power to Afghan Jihad, large number of madrassas was established across Pakistan, mainly in NWFP province and FATA. These madrassas were not only financially supported by Zia government but also by Saudi Arab.

The syllabus of these madrassas was designed by Omaha's Centre of Afghanistan Studies of University of Nebraska US with $ 50 million afforded by US aid. These books were full with pictures of militants, arms and armed activities. Almost every example, relevant with all subjects, was full with the inclination to radicalize their minds. One of the examples was: The speed of the bullet of Klashankov is 800 metre per second. If a Russian is at distance of 3200 metres from a Mujahid and Mujahid wished to hit the head of the Russian, then how many seconds or minutes he should take to target the Russian (Stephens & Ottaway, 2002).

It is important to note here that before Afghan Jihad, there were only 700 religious schools or madrassas present in the country, with growth rate of only 3%. But by the end of 1986, their growth rate increased up to 136%. Now there are more than 7000 large religious madrassas in Pakistan (Rana, 2011, s. 85).

Another important source of recruitment for Afghan Jihad was the government schools and colleges. Radical political parties, having student wings, working in colleges and schools encouraged youngsters to join the holy cause. The list of martyrs of six Jihadi organizations show that on the average five many times as many students of regular institutes lost their lives than those coming from religious madrassas (ibid).

This war continued up to 1988. On April 15, 1988, Pakistan and Afghanistan signed an agreement in Geneva with the United States and the Soviet Union as guarantors. According to this accord, Soviets pulled out his forces from Afghanistan in 1989.

Impacts of Afghan War on Pakistan:

Zia's decision to involve in Afghan Jihad proved costly for the people of Pakistan. First, there was arrival of 4 million Afghan refugees, out of 13.3 million total population of the country. The population of Kandahar alone dropped from 250,000 to 25,000 (Bruce Riedel, 2011, s. 24). It was huge burden on the shoulders of Pakistan to take care of Afghan refugees. The estimated cost of maintaining the registered refugees was about one million dollars daily. Almost half of the cost had to afford by Pakistan and the other half was met by many donor states, agencies and international organization (Cheema, 1988, s. 27-28).

Besides refugees issue, drug problem also emerged. Before Afghan Jihad, people of Pakistan were not known to addict of drugs. But now the drugs entered into Pakistani society. In 1982 it was reported that 1.3 million addicts of drugs in Pakistan, out of them roughly about 100,000 were heroin hooked. In 1986 the number of heroin addicts exceeded 450,000. In 1987 the official count of addicts rose to 1901225 which included 657842 heroin addicts (ibid 31-32).

Another issue confronted Pakistan in the wake of Afghan Jihad, was the rapid rise of crime rate, due to easy availability of smuggled weapons in the markets. The prices of these weapons reduced significantly, which caused their rapid sell and ultimately speedy rise of the crimes (ibid 32-33).

The rise of the sectarian militancy was also occurred during this period. Prior to Afghan Jihad, there was not any serious sectarian conflict reported in history of Pakistan, except a few exceptional cases. But Afghan Jihad brought sectarian bloody conflicts in the country. The majority of militant organizations working in Afghanistan belonged to Deobandi school of thought and majority of them clerics has been remained of the view that Shia is not Muslim. Such Deobandi views were later exploited by Saudi Arab in order to reduce Iranian influences from Pakistan and Afghanistan. The first anti-Shia *fatwa* issued by Manzur Numani, an Indian Deobandi cleric, who was funded by Saudi charity Rabita al-Alam al-Islami (World Islamic League), later this fatwa was endorsed by large number of Pakistani Deobandis in 1986. Sipah-e-Sahaba, an anti-Shia militant organization emerged in 1985 and 86 started its anti-Shia violent activities. In its reaction, Iranian backed Sipah-e-Muhammad militant organization emerged. Thus Pakistan converted into Saudi-Iranian proxy war fields (Khaled Ahmed, 2011, s. xiii).

Last but not least was the radicalization of Pakistani society was also the gift of Zia's Afghan policy. Zia promoted jihadists in order to achieve his foreign policy objectives, particularly in Afghanistan and Kashmir. This policy was followed by his successors up to the incident of 9/11, which caused the rise of strong Jihadi organizations across Pakistan. The thousands of new madrassas affiliated with the radical organizations opened, where extremist syllabus was being taught.

D. Kashmir Jihad and Pakistan:

Pakistan's relations with India, located at his eastern neighbor, have not been remained well throughout its history. One of the important reasons behind the deterioration of the relations between the two countries is Kashmir issue, which was originated soon after the partition of India.

Kashmir from Liberation Movement to Jihad:

The people of Kashmir have never accepted Indian occupation by heart. For the time being, their liberation movement declined due to Indian suppression and opportunism of some of the leaders. But in late 1980's, due to domestic and foreign motivational circumstances; especially Iran's Revolution and Afghan resistance against Soviets, Kashmiris resumed their liberation movement (Khan, 1990, s. 89).

Though the first Kashmiri militant organization Jammu Kashmir Liberation Front (JKLF) was established in 1977, yet it became active in the last years of 1980's decade. (Schimdt, 2011, p. 106) Pakistan was in contact with JKLF since 1984, but these were the domestic circumstances that compelled Kashmiri youth to pick up the arms and to liberate their homeland. In 1987, the leaders of JI Kashmir and JKLF met with Zia and asked for help in terms of armed training and arms supply. Zia agreed and Pakistan started to back JKLF. Kashmiri youngsters used to cross Line of Control secretly and entered into Pakistani side of Kashmir, where they were welcomed by Pakistani authorities for armed training. After training, they were sent back to fight against Indian forces (Rana, 2011, s. 86).

JKLF was a secular and nationalist organization, who wished to liberate Kashmir from India and to maintain Kashmir as the independent state. They were not in favour of amalgamating Kashmir with Pakistan, the point which seemed unpleasant to Islamabad. Despite they were being secretly supported by Pakistan, until alternate pro-Pakistani organizations could not be searched out (Schimdt, 2011, s. 107).

This was the time for Soviet withdrawal from Afghanistan. Afghani, Pakistani and other Muslim countries affiliated militant organizations, that were fighting against Soviets in Afghanistan not only became extremely glad but ambitious also so that rest of the suppressed Muslim states could be liberated from non-Muslim occupants. As the Kashmir was extremely near to Afghanistan and Pakistan, therefore, it obviously attracted the religious militant organizations of the region to open new front against the Indian forces in Kashmir.

In 1989, an Islamist organization and offshoot of JI Kashmir by name Hizbul Mujahideen (HUM) was established. It was comprised of Kashmiri Islamists who wished to liberate Kashmir. Up to this point, they had common goal with JKLF. But due to secular approach of JKLF and HUM's desire to make Kashmir the part of Pakistan soon caused separation between HUM and JKLF. Soon HUM became the favourite of Pakistan. JKLF was pushed towards background gradually. The Kashmiri youngsters, arrived in Pakistan for armed training, were now directed to join HUM (ibid, s. 108). Later it was divided into two factions. New faction was called as Harkatul Ansar (HUA). In the decade of 1990's, HUA rapidly increased its membership, particularly from Siraiki belt of Punjab province. One of the new recruits was Maulana Masood Azahr. Later this organization renamed as Harkatul Mujahideen (HUM).

In the same decade, another Islamist militant organization was established in Pakistan that contributed in Kashmir Jihad, 'Laskhkar-e-Taiba' (LeT). It was founded by Hafiz Saeed Ahmed, by profession a teacher. It rapidly extended its network in Pakistan. In a few years, more than 2000 offices in different areas of Pakistan were opened by LeT (ibid s. 109).

At the same time, sectarian violence within Pakistan got momentum. Sectarian militant organization in collaboration with Kashmir Jihadi organizations accelerated their sectarian violence. It was a horrific face of Jihad. In words of a leader of a sectarian organization, "Jihadi organizations are fighting infidels on the external borders while we are fighting anti Islam forces within the country." Middle East countries; Saudi Arab, UAE and Iran, were funding to their respective sectarian organizations. So far, traditional Sunni Muslims (sometimes called as Barelavis) remained isolated from militancy, but in the wake of sectarian violence across the country, they also started to organize militarily. Sunni Tehreek and Lashkare Islam were established to meet the Deobandi and Ahle Hadees militant challenges (Rana, 2011, s. 87).

In the beginning of 21st century, Pakistani based Jihadi organization changed their strategy. Now they extended their battlegrounds from Kashmir to India. LeT started to attack in India. In December 2000, Lal Qila of Dehli was attacked. On 13 December 2000, Indian Parliament came under attack. Due to these activities, Pakistan and India, South Asian nuclear countries, were near to war. International community feared of using nuclear arms by both countries against each other. They built pressure on both countries and the war finally avoided. So far, the Pakistan based Kashmiri Jihadi organizations were independently operating in Pakistan. But now in the wake of attacks on India and international pressure, Pakistan decided to ban LeT and JeM in January 2001.

E. War Against Terrorism, Pakistan's Contribution and the Rise of Terrorist organizations in Pakistan:

9/11 and its impacts on Pakistan:

On the day of 9/11, ISI head General Mehmud was also present in US coincidentally. The list of US demands to Pakistan was handed over to him, including the demand of cut off ties with Taliban. After a few days, Chief Executive of Pakistan, General Musharraf was phoned by US Secretary of State Collin Powel and

told to choose option by joining US or to his enemy. Musharraf joined US and its war against terrorism (Pervez Musharraf, 2006, s. 253) NATO forces along with the help of Northern Alliances, an anti-Taliban Afghan militant alliance, launched attack on Afghanistan. Taliban were defeated and government of Northern Alliance was set up. Some of Taliban and their foreigner guests escaped and arrived in Pakistan.

In Pakistan, they were facilitated to hide by the fellow militant organizations with whom they had jointly participated in Afghan Jihad. Despite law enforcement agencies of Pakistan became successful to capture large number of Al-Qaeda affiliates, including its high profile figures like Abu Zubadeh (captured in 2002 from Faisalabad), Ramzi Bin Al-Shibh (in 2002 from Karachi), Khalid Sheikh Mohammad (in 2003 from Rawalpindi), Abu Faraj al-Libbi (in 2005 from Mardan). Now Al-Qaeda and its Pakistani partner organization turned their guns towards the state of Pakistan.

General Musharraf was twice attacked in 2003, luckily remained safe. In June 2004, Karachi's Core Commander Lieutenant General Ahsan Hayat was attacked. In July 2004, a failed suicide attempt on Prime Minister Shaukat Aziz was carried out. Along with Al-Qaeda JeM was involved in them (Schimdt, 2011, s. 169).

So far, the main target Usama Bin Laden was not arrested yet. Somehow US assessed about his presence in Federally Administered Tribal Areas (FATA) of Pakistan. Because it is adjacent area of the Pak-Afghan border and porous in nature, and secondly there was not any Al-Qaeda member arrested from this area. US built pressure on Pakistan to launch military operation in this area.

It was difficult decision for Pakistan to launch military operation in this area. First the inhabitants were the citizens of Pakistan. Second, the government knew that the tribesmen of this area were staunch followers of centuries' old tribal traditions, known as Pashtunwali tribal code. Under which if during conflict any individual was killed, whole tribe would come to take revenge. Therefore Civil War could be started. Despite, in March 2004, under US pressure, Musharraf finally decided to launch military operation in FATA. Soon the local fundamentalist organizations of FATA united and established "Tahrik-i-Taliban Pakistan" (TTP), a terrorist organizations that was alleged responsible for the assassination of Benazir Bhutto, former Prime Minister, and large number of other terrorist attacks in first two decades of the twenty first century.

The Attitude of World Powers towards Muslim provided f uel to Religious Militancy:

Besides, the attitude of world powers, especially US, towards Muslim populated states also boosted up the militancy in Pakistan. US invasions on Afghanistan and Iraq, repeated release of controversial cartoons regarding Prophet of Islam by Western newspapers and magazines and western propaganda against Islam and Muslims in the wake of 9/11 also caused great anger among Pakistanis that was cashed by the fundamentalists.

Indian involvement in Afghanistan alarmed Pakistan:

In the wake of NATO forces invasion of Afghanistan and the end of pro-Pakistan Taliban government in Kabul, India enthusiastically involved in Afghanistan and soon became successful to build strong ties with Hamid Karzai's Afghan government. Indian Embassy was reopened in Kabul, and four more Consulates were opened in all major cities of Afghanistan. Indian authorities gave aid of $2 billion to Karzai's government. Besides India also involved in the training of Afghan Army and Police, one of the important move that had political significance. Thus India emerged as the big regional partner of Afghanistan that alarmed Pakistan (Daniel Norfold, 2011, s. 7).

Meanwhile terrorist activities in Pakistan increased. Pakistan blamed Indian Consulates located in the Afghan provinces near Pakistani border, backing terrorist organizations. One of the Indian spies, Kulbhushan Jadhav, was later arrested by law enforcement agencies in March 2016. Due to Indian factor, Pakistan also involved in Afghan affairs and started his attempts to facilitate in the set up of friendly government in Kabul.

Rapid Rise of Terrorism in Pakistan (2005-2015):

The rapid rise of terrorist activities was observed from 2002-2015. Approximately 80,000 civilians were killed in terrorist activities. According to the report of State Bank of Pakistan, $118bn direct and indirect losses cost by Pakistan due to terrorism. Tribal areas of Pakistan went under control of militants. In Swat *Mullah Fazlullah* enforced his own version of Sharia; destroying female schools, attacking anti-polio vaccination teams, opposing women voting, burning TVs, CDs, computers and the shops who sold these items. In December 2007, former and

first female Prime Minister of Pakistan Benazir Bhutto was assassinated. On 2nd May 2011, Osama Bin Laden found living in a house at Abbottabad a few miles away from Pakistan Military Academy. He was assassinated in CIA led operation. Throughout world Pakistan was portrayed as failed state, which was about to collapse or fall in the hands of fundamentalists.

APS Incident Peshawar & National Action Plan:

On 16 December 2014, TTP terrorists entered in Army Public School (APS) Peshawar, opened fire on innocent school children and school staff. 141 people were killed, including 132 school children. This incident proved as the turning point in recent history of Pakistan. So far, Pakistani government could not carry on effective military operations against the militants of tribal areas, due to opposition of public opinion. Large number of politicians, journalists and social activists were against the military operation against the citizens of Pakistan. They desired to settle the issue via negotiations. But after the repeatedly violation of the agreements and recent barbaric act of the terrorists, entire nation demanded to crush the militants forever from Pakistan.

National Action Plan was formulated by the government in January 2015. Almost every citizen endorsed it. The 'Operation Zarb-e-Azab' that was started in 2014 against TTP and other terrorist organizations got momentum. On February 2017, it was replaced by 'Operation Rad-ul-Fasad', which is still in run. Now the major parts of the tribal areas are under control of Pakistan's armed forces. The centers of the terrorist organizations have been crushed. Majority of terrorists fled to Afghanistan. The terrorist attacks have been reduced. It is generally believed that 'Pakistan is winning its war on terror.'[1] Despite, certain measures must be taken by International Community, neighboring countries and of course the Government of Pakistan itself to completely root out terrorism from Pakistan.

Conclusion

1. Despite the presence of a small number of fundamentalist groups, at the time of Independence, Muslim inhabitants of Pakistan were the staunch followers of moderate Islam, known as Sufism. The concept of the armed Jihad was not popular among the masses.

1 Peter Oborne and Sabin Agha, "Pakistan is winning its war on terror", The Spectator, 31 December 2016

2. The radical religio-political groups; Jamiat-e-Ulama-i-Hind (the parent organization of present Pakistani religio-political party JUI), JI and Majlis-e-Ahrarul Muslimeen, were the bitter opponents of Jinnah and All India Muslim League, due to their liberal and progressive views.
3. The founder of Pakistan, Quaid-e-Azam M.A. Jinnah, did not wish to involve religion in state affairs. But his successors started to religionize the state.
4. State policy to religionize the state created space for religio-political parties, which was effectively filled by those radical groups (JUI or JI) who were used to be strong opponents of Jinnah and its Muslim League.
5. Up to the 1970s, in spite of existence of radical groups, as a whole, Pakistani society was moderate. There was not any terrorist incident in the name of religion reported throughout the history.
6. These were the policies of General Zia-ul-Haq; religionizing the state, projecting radical religio-political parties and involving in US-led Afghan Jihad against Soviets (1979-89), that caused the rapid radicalization of Pakistani society.
7. Zia projected fundamentalists in order to achieve foreign policy objectives in Afghanistan and Kashmir. This policy was followed by his successor up to the incident of 9/11, caused strengthening of extremist culture in Pakistan.
8. Pakistan's participation in US-led War against Terrorism turned old friends into foes. TTP emerged and terrorism in the name of religion spread across the country.
9. The incident of APS Peshawar united the nation against terrorists. Entire nation demanded to crush the terrorism via merciless military operations. National Action Plan charted out and effectively executed, resulted in significant decrease in terrorist attacks.

Recommendations

1. The world powers should deal Muslim populated states properly, in accordance with International norms and values. The repeated invasions on Muslim countries, covert role to overthrow the popular Muslim heads of the state and the suppression of the rights of Muslim minorities causes the rise of anti-West sentiments among Muslim population of Pakistan that are generally cashed by the militants.

2. The world powers should also play their effective role to resolve the Kashmir dispute. It is the most significant issue that has caused not only the deterioration of the ties of both countries, but also responsible for the rise of anti-Indian sentiments among the Pakistani masses. These sentiments provide fuel to the engine of extremist organizations, who always have desired to resolve the issue with gun.

Besides, resolution of Kashmir issue and normalization of Pak-India ties will help to stabilize Afghanistan.

3. International Community, including Muslim world, should play effective role to settle the 'Durand Line' issue between two brother Muslim countries.
4. Durand Line should be sealed as soon as possible, so that terrorist's activities in two brother countries can be stopped.
5. By considering fundamentalist organizations as the liability rather than assets, Government of Pakistan should deal them with iron hand.
6. All madrassas working in Pakistan should be registered on urgent basis. And the madrassas belonging to militant organizations should be closed. Besides, syllabus of madrassas should be updated as per requirements of modern age.
7. The moderate and progressive interpretation of Islam should be projected by the government via organizing International Conferences on Islam, comprised of the well-reputed progressive Muslim intellectuals and religious scholars. In this regard, Turk scholar's interpretation of Islam can be taken as the model.

References

Annual Report Finance Ministry of Pakistan. (2017). *Pakistan economic survey 2016 17*. Islamabad: Finance Ministry of Pakistan.

Ayesha Jalal. (2008). *Partisans of Allah: Jihad in South Asia* (1st ed.). Lahore: Sang-e Meel Publications Lahore.

Aziz, K.K. (2005). *The Making of Pakistan: A Study in Nationalism* (3rd ed.). Lahore: Sang-e-Meel Publications.

Bruce Riedel. (2011). *Deadly Embrace: Pakistan, America and the Future of the Global Jihad* (1st ed.). Washington D.C.: Brooking Institution Press.

Chaudhri, Z. (1997). *Taraqi Aur Jumhooriyat Ka Rasta Rokny Kay Liye, Islami Nizam Kay Lugry Aur Firqawariyyat Ka Aaghaz (Urdu)* (1st ed.). Lahore: Idara Mutalaa Tareekh.

Cheema, P.I. (1988). Impact of the Afghan war on Pakistan. *Pakistan Horizon*, *41*(1), 27-28.

Colonel Imam Interview in Jawab Deyh Sept 2009 eyesopner [Urdu]. (2009, September 1). Retrieved from https://www.youtube.com/watch?v=hQZawHpGYtY.

Hamid Khan. (2009). *Constitutional and Political History of Pakistan* (2nd ed.). Karachi: Oxford University Press.

Institute for Economics and Peace. (2016). *Global Terrorism Index 2016*. Sydney. Janjua, M. Q. (2009). *In the shadow of the Durand Line: Security, stability and the*

future of Pakistan and Afghanistan (Unpublished master's thesis). Naval Postgraduate School, Monterey California, California.

Joint report of Nobel Prize-winning International Physicians for the Prevention of Nuclear War, Physicians for Social Responsibility and Physicians for Global Survival.

(2015). *Body count: Casualty figures after 10 years of the war on terror: Iraq, Afghanistan and Pakistan* (ISBN-13: 978-3-9817315-0-7). Washington: Author.

Khaled Ahmed. (2011). *Sectarian War: Pakistan's Sunni-Shia violence and its links to the Middle East* (1st ed.). Karachi: Oxford University Press.

Khan, H.R. (1990). The Kashmir Intifada. *Pakistan Horizon*, *43*(2), 89.

Muhammad Munir. (1980). *From Jinnah to Zia* (1st ed.). Lahore: Vanguard Publishers.

Musharraf, P. (2006). *In the Line of Fire A Memoir (Urdu Translation)* (1st ed.). Lahore: Feroz Sons & Limited.

Norfolk, D. (2011). *India's Engagement with Afghanistan: Developing a 'Durable Policy Architecture'*. Retrieved from Institute of South Asian Studies, National University of Singapore website: https://www.isas.nus.edu.sg/ISAS%20Reports/ISAS%20Working%20Paper%20138%2-%20India%20in%20Afghanistan.pdf

Rana, M. A. (2011). *A to Z of Jehadi Organizations in Pakistan* (1st ed.). Lahore: Mashal Books.

Samaa Pakistani TV News Channel. (2017, September 6). *The problem of 'educated terrorists'–who's to blame?* [Urdu]. Retrieved from https://www.samaa.tv/pakistan/2017/09/the-problem-of-educated-terrorists-whos-to blame/.

Schimdt, J. R. (2011). *The Unraveling: Pakistan in the Age of Jihad (Urdu Translation)*. (1st ed.). Lahore: Mashal Books.

Wolpert, S. (2003). *Jinnah of Pakistan* (2nd ed.). Karachi: Oxford University Press.

Stephens, J., & Ottaway, D. B. (2002, March 23). From U.S., the ABC's of Jihad. *The Washington Post* [Washington]. Retrieved from https://www.washingtonpost.com/archive/politics/2002/03/23/from-us-the-abcs-of jihad/d079075a-3ed3-4030-9a96-0d48f6355e54/?utm_term=.f6ea39fb6f32.

Tariq Ramadan. (2008). *Radical reform Islam ethics and liberation* (1st ed.). London: Oxford University Press.

The Battle for Jerusalem 1948: An Arab Perspective

Jacques Kabano*

Abstract: This study is to present the Military operations in Jerusalem, which is known as The Battle for Jerusalem (20 May - 11 Jun 1948) following the Partition Plan of November 1947 involved confrontations between Arab and Jewish forces. The United Nations resolved to partition Palestine and to internationalize Jerusalem. Fighting nevertheless immediately broke out in the city between Jewish and Arab militias, with attacks by both sides. On the Arab side were Palestinian irregulars led by Abd al-Qadir al-Husseini, the Army of the Holy War (al-Jihad al-Muqadas), the Arab Liberation Army (Jaysh al-Inqadh) led by Fawzi al-Qawuqji, and troops from the Arab Legion. On the Jewish side were the Haganah, the main forces under the general command of David Ben Gurion, in addition to the revisionist forces of the Irgun Zvei Leumi and the Stern Group (Lehi). The city was split between "Israel" and Jordan after the war, "Israel" ruling West Jerusalem and Jordan ruling East Jerusalem with the Old City. The greater part of the Article is focused on the Arab perspectives. And interested in the role of Arab Legion on the Battle for Jerusalem (20 May-11 Jun 1948) The Article is, first and foremost, a thorough and detailed rendering of the military events surrounding the Battle for Jerusalem. It will be most useful for readers in search of an authoritative military history of this battle.

Key words: The Battle for Jerusalem, 1948, Palestine, The Arab Legion.

* PhD student, Istanbul Medeniyet University, Graduate School of Social Sciences.
Contact: reham.amro@outlook.com.

Introduction

Jerusalem One of the oldest cities in the world is yet again the focal point of the "Israeli"-Palestinian conflict, when Jordan's King Abdullah II warns against moving US embassy to Jerusalem stressed this after reports said US President Donald Trump plans to announce the transfer of the American embassy to "Israel" from Tel Aviv to Jerusalem, announcing its recognition as the capital of "Israel" (Kais, 2017). As we're coming up on the 100th anniversary of the Balfour Declaration, Palestinians around the world were marking 100 years since the Balfour Declaration was issued in November 2, 1917. The declaration turned the Zionist aim of establishing a Jewish state in Palestine into a reality "a national home for the Jewish people" in Palestine. Also, Seventy years ago, on November 29th, 1947, the UN General Assembly adopted Resolution 181 calling for the partition of Mandatory Palestine into Jewish and Arab states. From that moment the catastrophe began.

The 1948 Arab–"Israeli" War, known by "Israelis" as the War of Independence, whether conquerors or not, they were the victors in the 1948 war, which they call the War of Independence, and by Palestinians as al-Nakba (the catastrophe or the disaster), This war has become the subject of a heated historiographical debate. The Palestinians and Arabs regard "Israelis" as the conquerors and themselves as the victims of the first Arab-Israeli war. The "Israelis", on the other hand, were able to propagate more effectively than their opponents their version of this fateful war.

In fact, each of the Arab states was far more concerned with increasing its own influence and gaining control over the territory allotted to the Palestinians under the partition plan, so much so that the result was a general 'land grab' rather than the liberation of Palestine.

The Plan of Partition and End of the British Mandate

After The end of the World War II, escalating hostilities between Arabs and Jews over the fate of Palestine and between the Zionist militias and the British army compelled Britain to relinquish its mandate over Palestine. The British requested that the recently established United Nations determine the future of Palestine. There was general agreement that the country would have to be divided in order to satisfy the needs and demands of both Jews and Palestinian Arabs. On November 29th, 1947, the UN General Assembly adopted the Plan as Resolution 181(II). (Unispal.un.org, 2017) They voted to partition Palestine into two states, one Jewish

and the other Arab. According to the UN partition plan, the area of Jerusalem and Bethlehem was to become an international zone. Publicly, the Zionist leadership accepted the UN partition plan, although they hoped somehow to expand the borders allotted to the Jewish state. The Palestinian Arabs and the surrounding Arab states rejected the UN plan and regarded the General Assembly vote as an international betrayal. By the spring of 1948, the Zionist forces had secured control over most of the territory allotted to the Jewish state in the UN plan. After thirty years of British administration, the British High Commissioner with his staff left Jerusalem on the morning of 14 May 1948 with this, Palestine as a country ceased to exist officially in the eyes of the political world. Thus the plan of partition and end of the British mandate heralded a new period of conflict and suffering in Palestine which continues with no end in sight. On the same day, 14 May 1948, the Zionist leaders proclaimed the state of "Israel". Neighboring Arab states (Egypt, Syria, Jordan and Iraq) then invaded "Israel" claiming that they sought to "save" Palestine from the Zionists. In fact, the Arab rulers had territorial designs on Palestine and were no more anxious to see a Palestinian Arab state emerge than the Zionists (Beinin and Hajjar, 2014, p. 2-5, 7-8).

By the beginning of 1948, the British acknowledged that the best solution for them would be to allow Jordan to annex Arab Palestine. However, they clearly admonished the king not to permit the Arab Legion into the areas allotted for the Jewish state (Louis, 1984, p. 369-372). In fact, "No tripartite collusion was possible and the triangle had only two arms, one linking Abdullah to Britain and the other to the Jewish Agency." (Shlaim, 1988, p. 139, 154). King Abdullah had secret meetings with Golda Meir, the Acting Director of the Jewish Agency's Political Department, at which they discussed dividing Palestine among themselves according to the lines set out in the UN resolution, with the important exception that Abdullah would annex the areas allotted to the Arab state in order to create a Greater Transjordan.

In Golda Mair's autobiography, My Life, she writes, that she met twice with King Abdullah of Transjordan; The second meeting was Just days before "Israel" will declare its independence, Golda Meir travels to Amman to meet with King Abdullah of Transjordan, She confronts Abdullah about breaking the promise he made to her in November 1947. The King explains that he is no longer able to act independently, that he is now "one of five," referring to Syria, Egypt Lebanon and Iraq. He urges the Zionist leadership to postpone their planned declaration of

statehood as the only way to prevent war. Reiterating his desire for expanded territory, he tells Meir, "But why don't you wait a few years? Drop your demands for free immigration. I will take over the whole country and you will be represented in my parliament. I will treat you very well, and there will be no war." With the first occurring in early November 1947 at Naharayim on the banks of the Jordan River. Underlying Abdullah's contacts and interest in cooperating with Zionist leadership is his desire for an expanded Arab state in the region. His "Greater Syria" plan envisages a unitary Arab state, under his leadership, which encompasses Transjordan, Syria and Palestine (Meir, 1975, p. 216, 218-219).[1]

According to Abdullah al-Tell, a prominent Jordanian officer who fought the "Israelis" in 1948. he published a book in which he condemned the King for his "complicity" with the Zionist leaders., an "explicit agreement was reached between the King Abdullah and Golda Mair on the night of May 11-12th to carve up Palestine' after a long argument between them Because she submitted the requests of the Jewish Agency which found by the King heavy and difficult to implement (Not to send his army to Palestine) and he refused to implement the condition But pledged that the Jordanian and Iraqi armies would not fight the Jews and to abide by the lines set out in the UN resolution UN partition boundaries" (Al-Tal, 1959, p. 67). The outcome and significance of this meeting is contentious.

As the situation in Palestine deteriorated into war, the Jewish forces stepped up raids against Arabs. The Arab Legion, Abdullah proclaimed, had no choice but to take steps to protect the Arab Palestinians from the Jewish attacks, especially after the raid on the village of Deir Yassin. ** Public statements made by Abdullah to increase his credibility as an Arab nationalist further fueled the Jewish fears. Abdullah was caught in a dilemma. He wanted to maintain goodwill with the Jews and benefit from their materiel support, but to do so publicly would cause him to be denounced as a traitor to the Arab world (Louis, 1984, p. 376). In the end, the Arab Legion only attacked the area allotted to the Jews once, and British officers

1 For more information see: "Golda Meir Has Secret Meeting with King Abdullah in Amman | CIE", 2017)

** On the 9 April, 1948, Zionist forces committed one of the most infamous massacre of the war in the village of Dayr Yassin. Over 110 men, women and children were killed or butchered from house to house during a whole day and night. There was prisoner parade and execution, rape and looting. For more information see: Al-Tal, The Catastrophe of Palestine, p.17-18; al-Aref ,Aref,(195-) , al-Nakba: Nakbat Bayt al-Maqdis wal-firdaws al-mafqud (The catastrophe: The catastrophe of Jerusalem and the lost paradise) (In Arabic), Vol.1 p. 171-173 , Tamari, Salim, (2002) Jerusalem 1948: the Arab Neighbourhoods and their Fate in the War, The Institute of Jerusalem Studies and Badil Resource Center, p. 96-100

on the scene claimed that it was a misunderstanding (Shlaim, 1988, p. 178).

The heaviest fighting occurred in Jerusalem and on the Jerusalem-Tel Aviv road, between Jordan's Arab Legion and the "Israeli" forces (Karsh, 2002, p. 61-62). During the fighting, most of the New City fell under the control of the Zionist forces that later became the "Israeli" army. The Arab forces took over the Old City and the eastern edges of the New City. In the fighting, approximately 30.000 Palestinians fled or were evicted from their New City homes, and 2.000 Jews were removed from the Old City Jewish Quarter (Tamari, 2002, p. 49-50). The majority of young Jewish immigrants, men and women, below the age of 29 (64 percent of the population) were conscripts. Three-quarters of the front line troops, estimated at 32,000, were military volunteers who had recently landed in Palestine. This fighting force was 20 percent of the Jewish immigrant community in Palestine. "Israel's" rate of "direct military mobilization had surpassed any precedence of military history." This was not the case of a normal army defending its nation. It was an immigrant militia that came to conquer and establish a new state in Palestine. (Abu-Sitta, 2010, p. 85-106).

According to Sami Hadawi's memoirs (1904–2004): "The security situation became desperate and "Israeli" penetration seemed imminent until 18 May 1948 when the Transjordan Arab Legion arrived and drove the "Israelis" away from the Sheikh Jarrah Quarter and cleared the road to the Damascus Gate and Herod Gate. 250 Jordanian soldiers then relieved the fatigued policemen and others in the Citadel and in other parts of the city walls and the inhabitants began to feel some relief. However, we kept doing this in the hope that now that the Arab Legion had arrived the whole of Jerusalem would soon be rescued and we would be released from our enforced imprisonment and able to return to our homes. That high was our optimism." (Hadawi, 2014, p. 100-115).

The Forces Inside And Around Jerusalem Just Before May 1948:

On 13/5/1948, the Arab forces inside Jerusalem did not exceed 2000 combatant distributed around Jerusalem's quarters (Abu Gharbieh, 1993, p. 265-267).

- Al-Jihad al-Muqadas (The Army of the Holy War) led by Khaled al-Husseini at around (740 combatants) Their artillery consisted of weapons that were mostly old rifles as well as 60 Bern Machine Guns, a few Browning Machine Guns, very few 2-inch mortars and several tons of (T.N.T)

- The Arab Liberation Army (Jaysh al-Inqadh) led by Chief Fadel Abdullah Rasheed: This Army had one battalion in Jerusalem fluctuating between 200 and 500 combatants. The command headquarters was in the "Omariyyeh" School (previously al-Rawdah College) in the Old City. The battalion's artillery was mostly French rifles (similar to the Bern ones), a small number of the French-Czechoslovakian F.M machine guns as well as medium and heavy machine guns and 61mm mortars. This battalion lacked discipline.

- The Palestinian Police led by Suleiman Azar: This force was formed and sorted by the Palestinian Police at the end of the British Mandate and was made up of around 200 men. At first, Khaled al-Husseini was assigned as commander, but when he became commander of the Army of the Holy War, Police officer Suleiman Azar took command. The British assigned this force to guard the Arab districts as they assigned a similar Jewish force to guard the Jewish districts. After the end of the British Mandate, this force was stationed in Bab al-Khalil, Kushlak and al-Qala'. Its artillery consisted of English rifles in good condition and was later supplied with Bern machine guns from Arabic sources.

- Al-Tour Village Group led by Othman Badran

- A Group of volunteers from the Menko Company that consisted of unregistered combatants that al-Haj Ibrahim funded. The Arab Forces had less than 1000 combatants specialized to fight in Jerusalem as well as tens of combatants from different areas that came to help in repelling a Zionist attack or participate in an Arab one.

On the first of May, After King Abdullah officially declared his country's readiness to enter the war, being the Commander-in-Chief of the Jordanian Arab Army, he announced the organization of all the commands and formations of the Jordanian Arab Army in an organized infantry division called (The First Division) that was directly connected to the Army Staff. Brigadier General Norman Lash (British) was appointed as commander and 12 officers were appointed as a military staff in the division's command. The division was formed in al-Mafraq Camp as follows (Al-Shaini, 2010, p. 147):

Division Commander Major General Norman Lash British
First Military Staff Commander John Downs British
Second Military Staff Chief Sadiq al-Shari'
Administrative and Supply Staff Chief Bill Dean British
Wireless Officer Chief Pierce House British

First Brigade (2250)

Brigade Commander Chief Desmond Goldie Staff Officer 1st Lieutenant Saleh al-Shari' Battalion Commander Lieutenant Colonel Blackdon //// War Staff Chief Khaled al-Sahn First Battalion War Staff Khaled Majli al-Khreisha Third Battalion //// Battalion Commander Newman.

Fourth Brigade (Structural (1200)

District Commissioner Ahmad Sidqi al-Jundi Division command and an artillery battalion (750) Battalion Commander Lieutenant Colonel Herst.

Third Brigade (2300)

Brigade Commander Till Ashton
Staff Officer 1st Lieutenant Ali Abu Nawar

Second Battalion Commander Bob Slide //// War Staff 1st Lieutenant Akkash al-Zaben

Fourth Battalion Commander Habis al-Majali //// War Staff 1st Lieutenant Mahmoud al-Rousan

Total (6500) Officers, Staff Officers, and Soldiers

May, 12, 1948 the Fourth Brigade Command structure was as follows:

Brigade Commander District Commissioner Ahmad Sidqi al-Jundi

Brigade Commander Assistant Chief AbdulHalim al-Saket

Staff in Brigade Command 1st Lieutenant Turki Hussein

Military Governor over Lod and Ramla Chief Idris Sultan

Sixth Infantry Jerusalem Chief Durgham al-Faleh
Eighth Infantry South Shouna Chief AbdulRazaq Abdullah

Thirteenth Infantry Jerusalem Fares al-Abd
First Security Jericho Mahmoud al-Mousa

The people of Jerusalem called the 5 days from Friday, May 15th to Wednesday, May 19th 'The Red Days' because of the severe battles that occurred in them with the end of the British Mandate. Fires lit their nights and blood spilled till it filled the yards, streets and walls of the City. There were many martyrs and the

only hospital in the Old City (Hospice Hospital) was over filled with the wounded that they filled the halls and yard and the doctors could not attend to them. The situation in Jerusalem deteriorated to the extent that all of the inhabitants of Arab Jerusalem were threatened to perish because of the Jewish attacks on the main Gates in Old Jerusalem: Bab al-Amoud, Bab al-Khalil, Bab al-Jadeed, and Bab an-Nabi Dawud. They did this in an attempt to break into the Old City that housed more than 60,000 Arabs who mostly came for the Arab Quarters in New Jerusalem. The command of the Army of the Holy War spent the days of 17-18/5/1948 sending telegrams using a walkie-talkie to several destinations, saying: "If help does not arrive, Jerusalem will fall in two hours." (Abu Gharbieh, 1993, p.269) Arab Jerusalem became the Old City and the two lightly inhabited neighborhoods, al-Sheikh Jarrah and Bab al-Sahira (Mavrides, 2002, p. 277-292).

According to Constantine Mavrides was of Greek Tracian origin and studied at Jerusalem's Greek Orthodox Patriarchate schools, and he served in the Greek Orthodox Patriarchate Consulate of Jerusalem, that "To defend the Old City, the Arabs took some precautions including building special walls in front of the City's Gates on Mamila Road (Deir al-Saleeb – Rehavia) to protect them, as well as in front of the Spinney's Stores, the old municipality, Bab al-Khalil (next to Emperor Wilhelm's hole), and in front of Bab al-Jadeed and Bab al-Amoud. The Arabs were worried from the existence of the Jewish Quarter inside the Old City and from the armed Haganah members and their synagogues that appeared as fortified castles: Hurva (built in 1701), Hurvat Rabbi Yehudah he-Hasid, and Yohanan. The Arab combatants had a hard time surrounding the Jewish Quarter and containing it. On May, 15th the Jewish forces started tearing down the Gates of the Old City with mortars and gunfire in an attempt to take over the City (Mavrides, 2002, p. 277-292).

In May 15 the Arab forces entered Palestine but none of them had the intention to exceed the limits of the Arab state in the Partition Plan. Their number and preparedness were far less than necessary to meet the task at hand. Citing a British intelligence report acquired by Haganah HQ, Yitzhak maintains that Britain agreed to Abdullah's occupying the Arab territories of the partition plan (Yitzhak, 2012, p. 35). On the Jordanian front -With, the support of the king and against the wishes of Gen. John Bagot Glubb- Al-Tall rose through the ranks in 1948, playing a key role in the events of the conflict, as we will see later.

The first of these forces was the First Independent Company that was positioned in (al-Tour Jabal al-Zaitoun) which moved on the (Jabal al-Zaitoun al-Jis-

manieh Bab al-Magharibeh) road and entered southern Bab al-Magharibeh inside the City's Gates. The forces immediately collided with the Palmach that were sneaking into the Jewish Quarter through an-Nabi Dawud. The First Company managed to expel the Palmach forces outside of the wall and prevent them from contacting the other Jews inside the Jewish Quarter. On the 20th of May, the Sixth Company entered Jerusalem as well. A support company was created under the command of Lieutenant Ghaleb Rudaiman and took its positions in "Ras al-Amud" and "Jabal al-Tour". The Sixth Company then entered Jerusalem the same way and joined the First Company (Al-Mussa, 1982, p. 277-292; Al-Tal, 1999, p. 187). The commander of the Sixth Company took the building of al-Rawda Shool as his headquarters after calmly and firmly asking the volunteers who had occupied it to leave. Jordanian Forces continued their restrictions on the Jewish Quarter between May 20-23th and seized a number of houses.[2]

On the left of the Sixth Company's position (south of Old Jerusalem) were the areas of: an-Nabi Dawud, Sour Baher, Bethlehem, Beit Safafa, al-Malha, and Ein Karim. The Sixth Company's command had no orders regarding these areas. An-Nabi Dawud is a mount that overlooks many Quarters in Jerusalem. It is occupied by the Jews except its eastern side opposite of Silwan Village. The Jews were situated on its top while a platoon from the Army of the Holy War led by Saeid Barakat was stationed on its eastern side. Light Egyptian forces had arrived to the rest of the areas on the left of the City, from Sour Baher to Beit Safafa, and cooperated with the Twelfth Company of the Arab Army situated in Hebron and two companies of Jordanian combatants (Al-Tal, 1959, p. 160-161).

2 The Jewish Quarter occupies a quarter of Old Jerusalem's area. It is made up of old houses built more than 1000 years ago most of which Islamic 'waqfs' for Islamic families, except for a few recent ones like the hospital. The Quarter does not have streets as there are no streets in Old Jerusalem, but allies and corridors that cars cannot pass through. Around 1800 Jews lived in the Quarter, including combatants mostly from the Haganah and some from Irgun and Stern. Most of the civilians were religious eastern Jews (Orthodox). When the disturbances began, the Jews of Old Jerusalem started preparing from every aspect. They planted mines at the entrances of the Quarter, dug ditches and passageways between houses to make it easier for the combatants to hide and move from one house to another without getting shot at. They gathered a lot of provisions and did not consume much daily. They stored large quantities of flour in preparation for the siege after their British protectors withdrew. The walkie-talkie was the only mean of communication between the Jewish authorities in New Jerusalem and the Jews inside Old Jerusalem, and the Arab Army picked up most of the intelligence. Al-Mussa Suleiman,(1982) Ayam la Tunsa al-Urdun fi Harb 1948 (Unforgettable Days: Jordan during the 1948 war, Amman, p. 277-292).

In the morning (May 20th): The Sixth Company attacked the Jewish Quarter in the Old City from the side of "Bab al-Magharibeh". Groups from the Army of the Holy War, the Rescue Army and Jordanian volunteers participated in this raid and others that followed. Their number was estimated at 500. On the same day, the Jews performed a counter-attack on "Bab el-Khalil", "Bab al-Jadeed" and "Bab an-Nabi Dawud" to rescue the trapped Jews in that neighborhood. The two sides engaged in heated battles; the Jews bombed the Arab neighborhoods with mortars and mine launchers, some of these projectiles landing in the yard of "Al-Haram al-Sharif", "al-Madrasa al-Salahiyyah" and in between. The Arabs bombed the Jewish neighborhoods outside the wall. The Arab projectiles hit the Montefiore Neighborhood and the Dormition Abbey outside the wall, the big Jewish synagogue inside of it, the Notre Dame Building and "Al-Qurban" Monastery that had a side of it eaten by flames. The number of these projectiles was 19; three of them explosives and the rest smoke. By dawn, the battle had ended with the victory of the Arabs. The Jews were not only defeated from the side of the mentioned gate only but from the houses, they had occupied in the Armenian Quarter as well. And so, the Arabs occupied them as well as the wall towers that dominate that gate so the enemies cannot invade it another time (Al-Aref, 195-, p. 456). The forces under the command of Mahmoud al-Mousa managed to occupy several new sites in the Armenian Quarter that overlook the Jewish Quarter from the western side. Thus, gaining two influential sites on the Jewish Quarter; so that "an-Nabi Dawud Gate" and the Eastern Tower prevents them from accessing assistance and provisions in the new sites and prevents them from infiltrating the sites of the Arab Army Mahoumd al-Mousa Company. Therefore, the Jewish Quarter became fully trapped by the Sixth Company. In the night, several of them tried to lift the siege by carrying out an attack from inside the wall and another from the outside from "An-Nabi Dawud Neighborhood" but did not accomplish any victory, and suffered severe losses instead (al Musa al Abidat, n.d., p. 67).

The Truce Commission sought for help from the Security Council following the intensification of battles, it sent a telegram saying: Bitter battles are happening in this holy city. The Arabs continue their severe attacks on the Jews. Cries for help from the Jewish neighborhoods outside the wall try in vainly to break into it and save those that are trapped in the old neighborhood. The situation in this neighborhood is unbearable. 500 people (half fighters and half civilians) are trapped in one of the old synagogues. The Jews in the other neighborhoods as well are in critical conditions due to the lack of water, provisions and fuel (Al-Aref,

195-, p. 466). On that day, the company worked on closing the wooden gate and fortifying the site behind it with more sand bags. The enemy attacks were shattered one after the other and command over the site was achieved. The siege on the Jewish Quarter tightened. And new stage begun; the stage of bringing down the Old Neighborhood, that the Jews has made into a fortified castle (Al-Mussa, 1982, p. 177-180).

Chief "Barakat al-Trad al-Khreisha" managed to occupy some of the enemy's sites in the north of the Jewish Quarter. And so, the surrounded area tightened around the enemy and their spirits weakened day after day and they lost hopes in their leadership's attempts to lift the siege from the outside. At this time, when victory signs were apparent, Chief "Barakat al-Trad al-Khreisha" was severely wounded and was taken to the hospital. Warrant Officer "Mustafa Ibrahim" was given command over the northern forces. The Truce Commission sent a telegram to the Security Council asking for assistance to stop the Arab raids on the Jewish Quarter (al Musa al Abidat, n.d., p. 67).

There was no cooperation between the third battalion and the Sixth Company; they knew nothing about one another. Soldiers from one battalion would escape to join their fellows in the other. Lieutenant Colonel Newman, head of the third battalion, said that his contact with "Abdullah al-Tal" was weak and that he knew nothing about the movements in the Old City. "Abdullah al-Tal", head of the Sixth Company said that there was no connection between him and Newman (Al-Aref, 195-, p. 474).

The Security Council approved the United Nation's resolution that all governments and authorities refrain from performing any opposite military action in Palestine, and ordered a ceasefire for 36 hours that would start after midnight on May 22th. However, as with every previous resolution, the ceasefire was ignored by both sides (Abu Nawar, Vols: 1, 2, 3, 4, 5).

While combat was ongoing in the Old City from "Bab al-Khalil" to "al-Bab al-Jadeed" to "Bab al-Amoud", the cannons were heavily striking the Jewish neighborhoods in the New City. The situation reached unbearable limits at noon and both the Jewish and Arab hospitals filled with wounded soldiers and casualties (The number of Arab casualties on May 23th reached 11 of fighters and civilians, 6 of them Jordanian and the rest from Jerusalem). The roar of the cannons continued from 17:00 to 18:30. The Security Council issued an order to cease the combat. The Security Council issued an order to cease the combat in Jerusalem; the Jews agreed to the order, but Jordan rejected it (Al-Aref, 195-, p. 477).

Mr. de Azcarate, secretary of the Consular Truce Commission in Jerusalem on behalf of the UN, called on King Abdullah to allow the passage of water from "Ras al-Ein" to Jerusalem. He sent a telegram to the King on May 24th, expressing his opinion on the (humane) issue. The telegram showed the critical situation the Jews were in before the first truce. The telegram included (Al-Tal, 1959, p. 200-201):

Message from Mr. de Azcarate, Acting Municipal Commisioner for Jerusalem, to H. M. King Abdullah.

24th May, 1948.

> Mr. de Azcarate, Acting Municipal Commissioner for Jerusalem, to reconsider the question of the water is causing considerable suffering to the whole civilian population. The position of women and children and the sick is particularly distressing. It will also be appreciated that the scarcity of water considerably increases the danger from epidemics and epidemics do not differentiate between races and religions. Mr. de Azcarate therefore very respectfully suggest to H. M. that the ceasefire called for by the Security Council in their resolution of the 22nd. May last provides H. M. wi.th an excellent opportunity to give to the City of Jerusalem and to the whole world and striking example of how determination and energy are not incompatible with humanitarian feelings. As soon as the necessary orders have been issued by H. M. I shall be most happy to take, in conjunction with the officials of the water supply service, appropriate for the necessary repairs to be carried out.

Certainly, Al-Tall and the Arabs, in general, blamed Great Britain and the Arab Legion under the direction of Glubb and King Abdullah for "Israeli" gains during the June 1948 truce; Yitzhak notes that there is some truth to these allegations (Yitzhak, 2012, p. 54-56).

Due to the constant pressure from the Sixth Company, the area in the Jewish Quarter under the control of the enemy shrunk. At that time, most of their forces gathered inside the big synagogue and started shooting from inside on the soldiers of the battalion. This forced the leader of the battalion to warn them through the representative of the Red Cross to get the fighters out of the synagogue to keep it from demolition. He also announced this warning through speakers, but the Jews neglected the warning and continued to shoot from inside the synagogue. This led the soldiers of the Sixth Company to restart shooting after they had stopped for the warning period to give the enemy soldiers a chance to withdraw from the synagogue. The Jews' stubbornness and deliberation in continuing to shoot from inside the synagogue caused it severe damages from the constant raids and exchange of fire (Shara'a, 1997, p. 114).

On the night of 25-26/May the enemy carried out two attacks at the same time; one of the attacks was by its forces inside the Old City and the other by its forces on Mount Zion (An-nabi Dawud Neighborhood) and the Montefiore and "al-Shamma". A platoon from its outside forces managed to set fire to "An-nabi Dawud" Gate which leads to the Old City using phosphorus bombs. Flames rose to the platform of the bridge that had a missing unit of the Sixth Company forces –the First Company- but the soldiers held their posts and were not affected by this surprise, except for one who left his unit and came to tell "Mahmoud al-Mousa" that the soldiers on the tower had burned. So "Mahmoud al-Mousa" took him with him to the tower and he saw the soldiers with high spirits prepared to defend till the last moment and that they were not harmed from the fire. When "Mahmoud al-Mousa" noticed the weak spirits he assigned a new leader to the unit "Rustun Yahya" and demoted the first one to the back (al Musa al Abidat, n.d., p. 68). A Jewish plane hovered over the neighborhood loaded with food for the surrounded, but it was night, so it missed the target and the Arabs took over what the plane dropped (Al-Aref, 195-, p. 278).

On the night of 26/5/1948 "Al-Tal" stayed in his office until 12:00 waiting for news about the operation's progress. He received the tidings of success after the three tanks passed the narrow streets of Old Jerusalem and reached their goals without causing damages in the areas it passed through. Al-Tal's orders were to position one tank on the inside of "Al-Khalil" Gate and the other two on the inside of "An-Nabi Dawud" Gate. The first tank's mission was to target the Jewish sites in "al-Shamma", the "Tannous" Building, and "Al-Mailk Dawud" Hotel with 2-pound caliber cannons, and all the Jewish neighborhoods opposite "Al-Khalil" Gate with machine guns; thus, paralyzed the movement of the Jews in the entire area. The other two tanks, however, surrounded the Jewish Quarter in Old Jerusalem and had an effective role in bringing down the Quarter after the Jews saw the miracle of the tanks arriving and lost hope in survival. After this success, "Al-Tal" sent to the commander of the Fourth Brigade present the matter to him and ask him to inform the commander of the division so that he can issue an order to the Third Battalion in the north of Jerusalem to take advantage of this success and send their tanks secretly to "Al-Khalil" Gate through Old Jerusalem and attack from that position. The width of the streets in front of "Al-Khalil" Gate would make it easier to surround "Al-Lanbi" Square that was the mean target in the Third Battalion's attack (Al-Tal, 1959, p. 119).

The Jews requested (through the International Representative of the Red Cross) to move the women, children, elderly and wounded to the new neighborhoods in Jerusalem, but "Abdullah al-Tal" did not agree to the request (Al-Mussa, 1982, p. 277-292).

Chief "Mahmoud al-Mousa" informed "Abdullah al-Tal" that the destruction and advancement reached the big Synagogue that was filled with Jewish fighters. "Al-Tal" informed Chief "Mahmoud al-Mousa" to wait for orders and not allow the ruining of Holy sites until he can warn the Jews. "Al-Tal" summoned the Representative of the Red Cross (Otto Lehner). When he arrived, "Al-Tal" handed him a warning to the Jewish authorities, saying: "If the fighters do not evacuate the big synagogue by 16:00 today 27/5/1948, I will have to destroy it over them." Dr. Lehner reported the warning to the Jewish authorities in New Jerusalem at 10:00. "Al-Tal" waited for a response and repeated the warning three times in megaphone so the surrounded Jews in the Quarter could hear it. The warning period passed and Dr Lehner came back without an answer; a positive or negative one. Thus, the battalion's command was forced to issue an order to the forces to take all necessary measures to purge the area from all Jews including those in the synagogue. 200 Arabs attacked the Jewish Quarter in the Old City – half from the Arab Army and half from the Army of the Holy War- preceded by 25 men from the Arab Demolition Squad armed with mines. The commander gave orders to the Demolition Squad to blow up the synagogue and the extremist fighters inside were killed under the rubble. It was impossible for the Arab fighters to occupy the synagogue without demolishing it because the Jews had positioned themselves firmly inside and killed anyone who got close; the synagogue's height and fortifications assisted them in that matter. The Jews cried out that the Arabs were invading holy sites, so Dr. Lehner held a press conference and explained the details of the warning and said that what happened was due to the stubbornness and foolishness of the Jews. The doctor then presented a written document as proof: "I testify that I was assigned by the commander of the Arab forces in Jerusalem to report his warning to the Jewish authorities that the big Synagogue must be evacuated. I did so but did not receive any response before the end of the warning period and they did not take any action to withdraw the fighters from the synagogue." (Al-Tal, 1959, p. 125-126; Al-Mussa, 1982, p. 277-292).

On May 27 The Old City was bombarded with cannons; the Jews aiming directly at the Church of the Holy Sepulchre, the Roman Orthodox Patriarchate and

the Roman Orthodox Monastery as revenge for the destruction of the two synagogues. Two Greek Orthodox monks were killed in the raid. Destruction spread to other parts of the Old City; a missile hit the Omar Mosque and killed 22 Arabs (Al-Tal, 1959, p. 130).

The night of 27-28/5/1948 was the bitterest night on the Jews in Jerusalem; the tanks and mortar cannons continued their intermittent raids and the soldiers and fighters intensified the pressure on the defending Jews. Before sunrise on May 28th 1948, the entire Quarter seemed to be covered with a black cloud (a metaphor for destruction and misery) (Al-Tal, 1959, p. 130-133).

On May 28 at the Dawn: Chief "Mahmoud al-Mousa" positioned a force led by Lieutenant "Mustafa Ibrahim" in the northern side of the Quarter, with instructions to let the Jews know about his force's presence. At the same time, he moved with two tanks (3-inch caliber mortars and two Marmon-Herrington tanks) and a small force and attacked the Quarter from the southern side, to delude the Jews into thinking that was the main attack. He was given orders to cover the attack with smoke bombs (the tanks projected a thick smoke cover) to mislead the Jews and drag them to a point they cannot defend themselves in. During that time, "Mahmoud al-Mousa" had prepared a force made up of the three companies under his command (06:00); they are the First Security Company and the Fifth and Sixth Company. When the enemies saw the decoy attack, they thought it was real and withdrew most or all of their defensive forces from the north to face this attack, so there back was now exposed. Thus, "Mahmoud al-Mousa" led the northern forces himself after sunrise and surprised them with a quick attack, making all the enemies' forces and civilians vulnerable to annihilation (al Musa al Abaidat, n.d., p. 70; Al-Mussa, 1982, p. 277-292; Shara'a, 1997, p. 115). At 07:30, the Haganah's defensive positions in the Jewish Quarter decreased to 200 m^2 around the "Nisan Baik" Synagogue and the "Misfaf Ladash" Hospital. At 08:30, the commander of the Haganah in the Jewish Quarter informed his command in Jerusalem with a wireless telegram: "There is no ability to resist here from a military view." David Shaltiel implored him to resist for one more day and promised him to break into Old Jerusalem to rescue them. But the Haganah were desperate; they only had 36 soldiers left from the Palmach and the Haganah who were unable to fight, and only 300 bullets as ammunition. The commander of the Haganah in Jerusalem agreed to let the priest of the Jewish Quarter negotiate the terms of surrender with the Jordanian Arab Army (Shara'a, 1997, p. 115).

Fires were blazing in every corner of the Jewish Quarter, and at 10:00, the soldiers saw two rabbis and a military person coming out of the destroyed walls raising a white flag. The soldiers led them to the command in that area in the Armenian Monastery (Al-Tal, 1959, p. 130-133).

"Mahmoud al-Mousa" issued an order to ceasefire and that his soldiers hold their positions until the surrender negotiations are over. He let "Abdullah al-Tal" negotiate with the enemy's delegation and went to the battlefield to watch matters closely and issue any necessary orders and to make sure of the presence of order, discipline and military honor in the ceasefire, as well as merciful humane treatment of the captives that were going to surrender (al Musa al Abaidat, n.d., p. 70; Al-Tal, 1959, p. 130-133; Al-Mussa, 1982, p. 277-292).

The Document of the Surrender of the Jewish Quarter in Old Jerusalem (Al-Tal, 1959, p. 130-133; Al-Mussa, 1982, p. 277-292).

- First Party: Deputy Commander Abdullah al-Tal

- Second Party: Haganah Commander and the Mayor of the Jewish Quarter in Old Jerusalem

- Upon the request of the Jews of Old Jerusalem to surrender, the first party presented conditions that the second party accepted, they are:

1- To disarm and hand the weapons to the first party

2- To take all men fighters as prisoners of war

3- To allow the women, children, elderly men, and those with serious wounds to leave to the Jewish neighborhoods in New Jerusalem, through the Red Cross

4- The first party pledges to protect the lives of all surrendered Jews

5- The Arab Army occupies the Jewish Quarter in the Old City

وثيقة التسليم

الفريق الأول : وكيل القائد عبد الله التل .

الفريق الثاني : قائد الهاجناه في القدس القديمة .

بناء على الطلب المقدم من يهود القدس القديمة للاستسلام قدم الفريق الأول الشروط فقبلها الفريق الثاني وهي :

١ ـ القاء السلاح وتسليمه للفريق الأول .

٢ ـ أخذ جميع المحاربين من الرجال اسرى حرب .

٣ ـ السماح للشيوخ من الرجال ، والنساء والأطفال ومن كانت جراحهم خطيرة ، بالخروج الى الأحياء اليهودية في القدس الجديدة بواسطة الصليب الأحمر .

٤ ـ يتعهد الفريق الأول بحماية أرواح جميع اليهود المستسلمين .

٥ ـ يحتل الجيش العربي الأحياء اليهودية في القدس القديمة .

١٩٤٨/٥/٢٨

الفريق الأول
عبد الله التل

الفريق الثاني
موشه روزنك

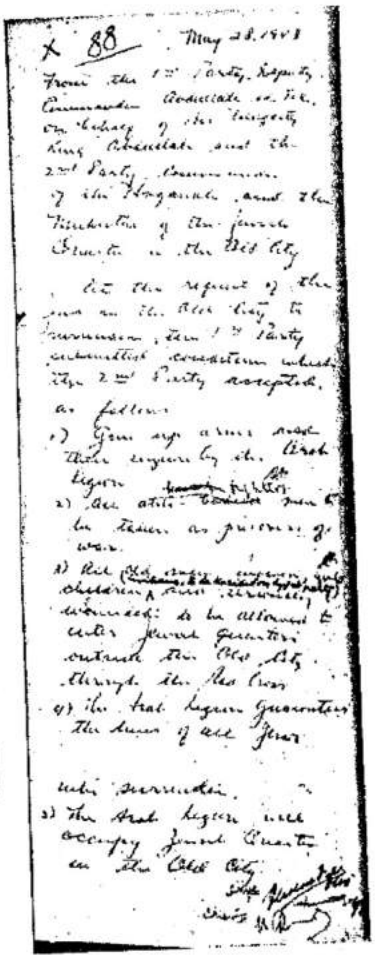

Wengerton Moshe Rusnak Signature: Abdullah al-Tal 28/May/1948

After signing the surrender document, "Al-Tal" immediately ordered a cease-fire and enforced a curfew to finish the handing-over process before dark. The Jewish commander and mayor ordered the gathering of all the Quarter's inhabitants in the Ashkenazi Yard in the middle of the City, and positioned soldiers in the corners of the area in fear of people taking vengeance from the Jews. In less than half an hour, all weapons were gathered in a room and all 1500 Jews in the Ashkenazi Yard. When "Al-Tal" and some officers arrived, he found them in a pitiful state from terror. They herded around each other like sheep, in fear that the machine guns will

suddenly open fire and eliminate them in revenge for the Deir Yassin Massacre that they knew too well. "Al-Tal" had decided to preserve the honor of the fighting soldier and prevent the Arabs from sinking to the Jews' moral level, so he ordered the officers and soldiers to behave as they always did; driven by Arab pride and chivalry, and so they did, marking a white page in Arab history. They dispersed between the Jews to finish the sorting process; arranging the fighters and those in recruitment age in one line. They finished the process with ease. The Jews were shocked to see the soldiers offer water and cigarettes to the women, children and elderly. "Al-Tal" then headed to the hospital to check on the ill and wounded, and ordered the transfer of everyone in the hospital to the big hall in the Armenian Church in preparation for delivering those with serious wounds to the Jews through the Red Cross and transferring the rest to Amman (Al-Tal, 1959, p. 130-133).

The 340 prisoners were kept at the police station near "Al-Khalil" Gate that night, and were transferred to Amman in the early morning and later to the Prisoner's Camp in Al-Mafraq (Al-Tal, 1959, p. 135-137). The men were placed in special prisons and the king gave orders to release the women and take them back to Jerusalem although they were fighters. The Jews, fighters and non-fighters, were at a maximum level of filth that day (Al-Aref, 195-, p. 487-488).

The Jewish weapons (German machine guns and rifles and a few English ones) were considered war booty and distributed among the soldiers with the consent of the King, especially the German rifles that the Arab Army does not use. "Al-Tal" also provided the Demolition Squad with German machine guns. The number of Jewish casualties was estimated at around 300, 136 of which from the Irgun. The number of Arab casualties in the Jerusalem battle was 14 soldiers from the army and 10 fighters. 35 soldiers were wounded (Al-Tal, 1959, p. 140).

The British Delegate to Trans-Jordan, Alec Kirkbride, had an effect on the Jordanian Government's agreement to the armistice; when he met with "Abu al-Huda" he asked him to do all he can to ensure they agree on the truce. When the Arab countries insisted on rejecting the armistice, Kirkbride suggested to "Abu al-Huda" that Jordan alone accepts it. However, although "Abu al-Huda" had preferred that offer, he refused and said that Jordan is a small part of the Arab World and will not oppose the Arabic consensus. Therefore, as a measure from the British Government to pressurize the Jordanian Government into agreeing to the first truce, it threatened to stop sending weapons and munitions, to stop the financial aid and ordered that all British officers leant to the Jordanian Arab Army be withdrawn (Thebian, 1994, p. 322).

Two different yet intermingled outcomes surfaced from Jordan's involvement in the 1948 War. First, Jordan ended the war with territorial gains – the West Bank and East Jerusalem which indeed laid the foundation for the unification of the two banks of Jordan. Second, and as a product of the first, the demographic composition of Jordan was fundamentally changed, as hundreds of thousands of Palestinians became Jordanian citizens (Barari, 2014).

As the second truce began al-Tall suggested that the Arab Legion should 'change from the defensive to the offensive' in Jerusalem -after he spent most of his time in Jerusalem during the war-. As far as he was concerned Jerusalem was the most important objective, and as the most senior Arab commander in Jerusalem, whom, al-Tall said, people thought was, 'in charge of the all Arab forces in the city', he demanded that he be given the support he requested. If not, he wrote: 'I beg you to release me from this great responsibility and transfer me to anywhere else so that the responsibility of defending Jerusalem does not rest on me. Al-Tall opposed the cease-fire (the truce) and worked to promote Palestinian interests, but was impeded by Abdullah's ambitions and the ongoing rivalry between the king and Mufti Husseini. He was later dismissed as commander of the 6th Regiment of the Arab Legion, probably, Yitzhak notes, owing to his poor relations with Glubb, not King Abdullah (Jevon, 2014, p. 196).

Conclusion

The Arab Legion joined the war in May 1948 but fought only in the areas that King Abdullah wanted to secure for Jordan: the West Bank and East Jerusalem. This article resolves the principal question which has long surrounded the 'collusion' thesis, namely the intense fighting that took place, particularly in Jerusalem, between the "Israeli" forces and the Arab Legion after the end of the mandate Although Greater Transjordan was Abdullah's goal, as a more achievable alternative to his Greater Syria ambition, the surge in Arab passions provoked by the violence in Palestine. But Jordan ended the war with territorial gains -the West Bank and East Jerusalem- which indeed laid the foundation for the unification of the two banks of Jordan. And Jerusalem was split between "Israel" and Jordan after the war, "Israel" ruling West Jerusalem and Jordan ruling East Jerusalem with the Old City.

While only the Arab Legion was able to save much of Arab Palestine while its military colleagues were badly beaten. "Israel" not only survived the war but expanded its boundaries beyond the lines originally envisioned by the United Nations.

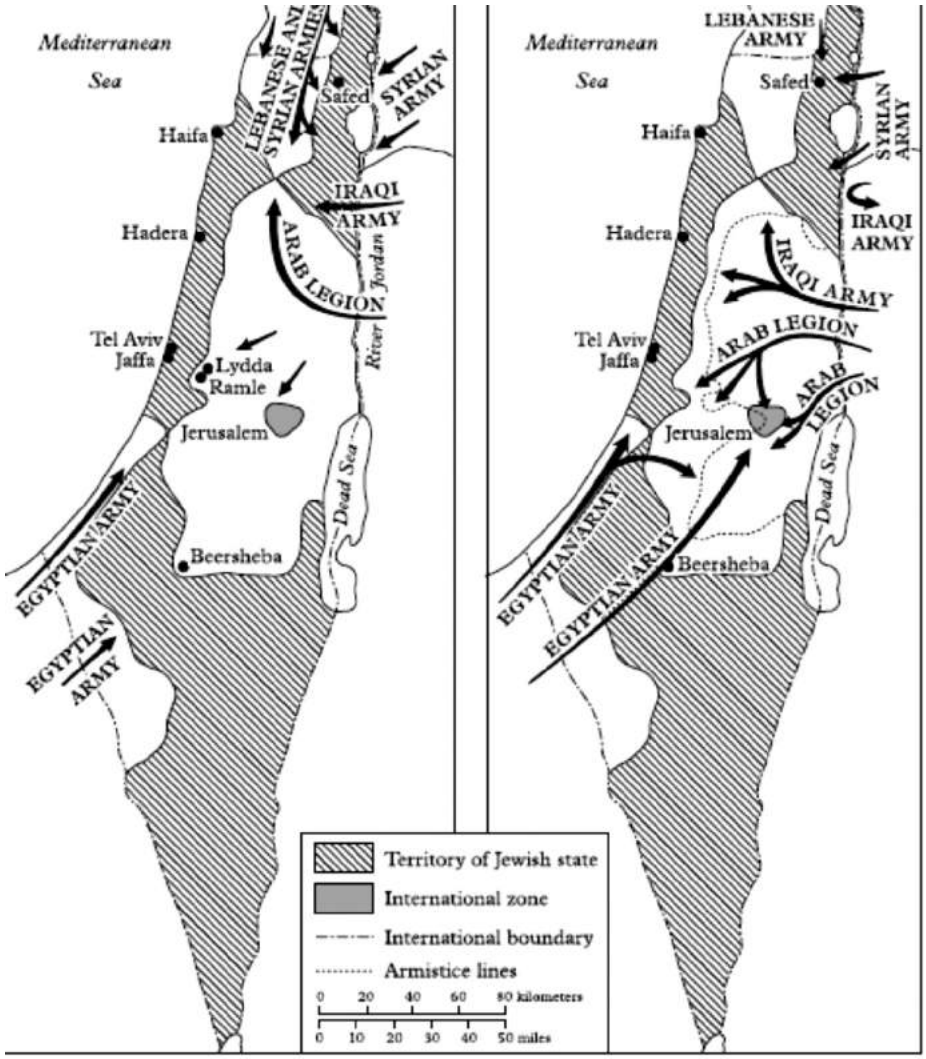

Map 1: The Arab League invasion plan compared with the actual Invasion Source: Simha Flapan, Zionism and the Palestinians (London: Croom Helm, 1979), p. 322.

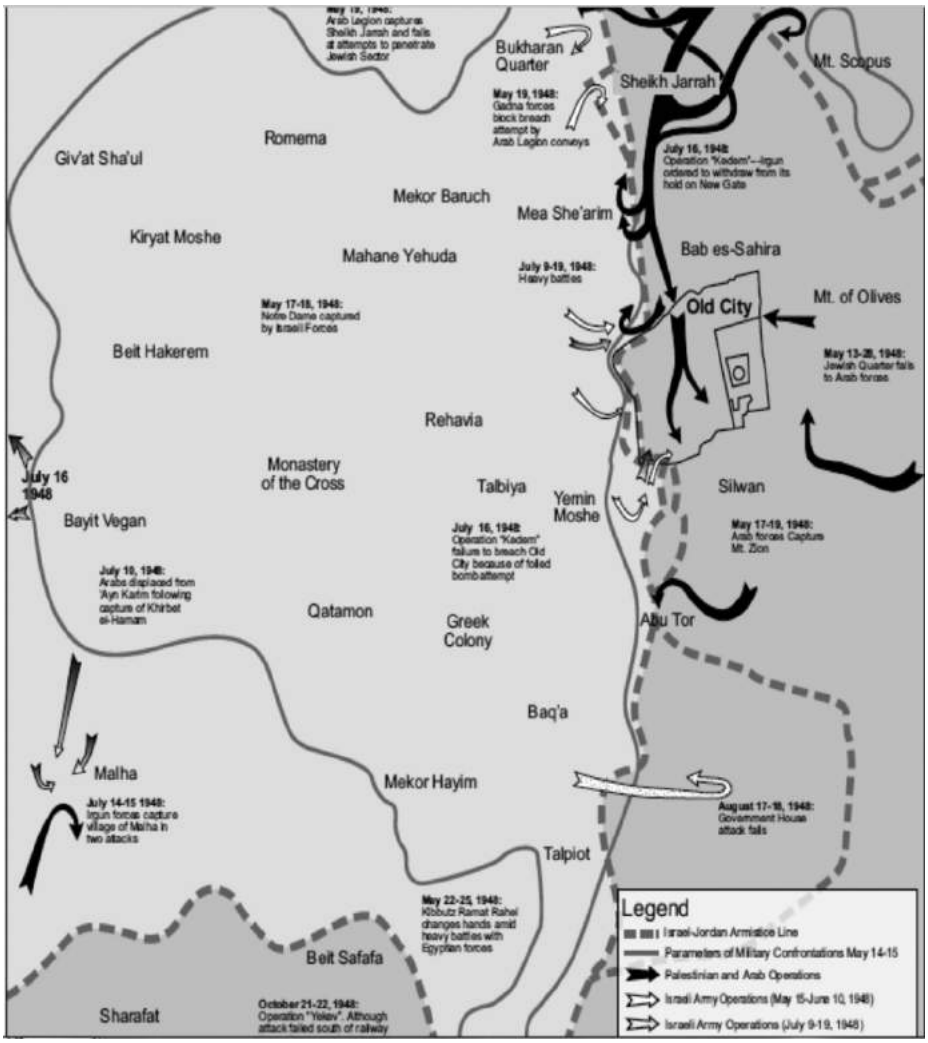

Map 2: Adapted from Nathan Krystall, The Fall of the New City 1947-1950, in Tamari, Salim, Jerusalem 1948 the Arab Neighbourhoods and their fate in the War, Institute of Jerusalem Studies, Jerusalem (2002), p. 41.

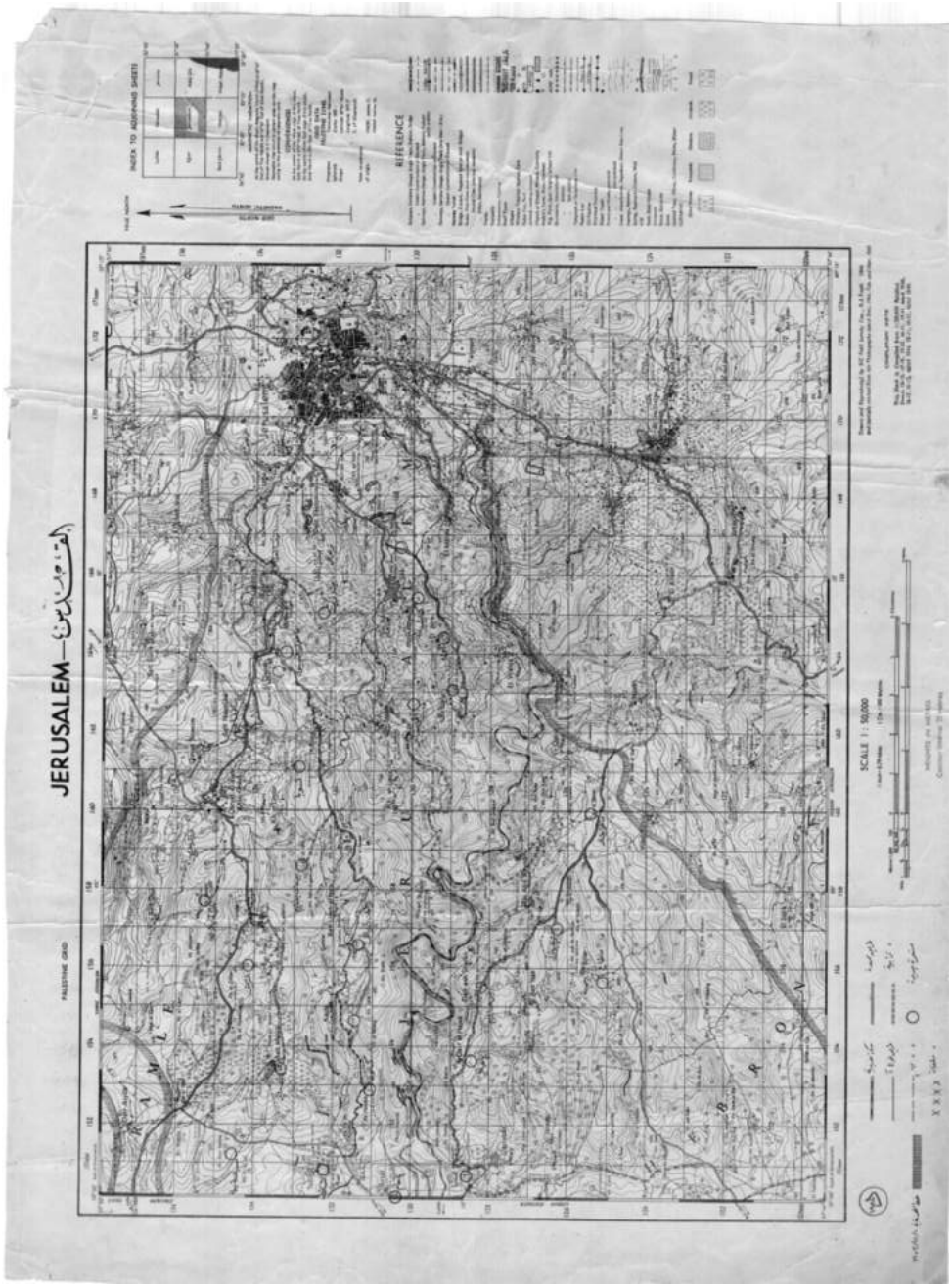

Map 3: Jerusalem 1946

Bibliography

Abu Gharbieh, B. (1993). *In the Midst of the struggle: The memoirs of Bahjat Abu Gharbieh, 1916-1949*. Washington: Institute for Palestine Studies.

Abu Nawar, M. (2013). *The Battles of the Old City of Jerusalem* (Vols: 1, 2, 3, 4, 5). Retrieved from http://www.sahafi.jo/files/9f81460cda95fbc307cba9c279b4652c17cf0635.html [Accessed 27 Oct. 2017].

Abu-Sitta, S. H. (2010). *Atlas of Palestine 1917-1966*. London: Palestine Land society.

Al Musa al Abaidat, M. (n.d.). *The Memoirs of Mahmoud Al-Musa, Muthakarat Mahmoud al Musa al Abaidat*. The New Jordan Magazine, 16-15.

Al-Aref, A. (195-) Al-Nakba: Nakbat Bayt al-Maqdis wal-firdaws al-mafqud. Lebanon: The catastrophe: The catastrophe of Jerusalem and the lost paradise.

Al-Mussa, S. (1982). Ayam la Tunsa al-Urdun fi Harb 1948 (Unforgettable Days: Jordan in the 1948 war). Amman.

Al-Shaini, J. (2010). *The Jordanian Arab Army: A sequence of events and dates since the establishment until 1969*. Amman: Ward Publishing House.

Al-Tal, A. (1959). *Karithat Falistin: Muthakkarat 'Abd Allah al-Tal*. Cairo: Dar al-Huda (The Catastrophe of Palestine: Memoirs of 'Abdullah al-Tal).

Al-Tal, A. (1999). *Abdullah Al-Tal: Batal markt al Qudus (Hero of the Battle of Jerusalem)*. Amman: Dar Al-furqan.

Beinin, J. and Hajjar, L. (2014) *Palestine, Israel and the Arab-Israeli conflict a primer*. Washington: The Middle East research and information project

Flapan, S. (1979). *Zionism and the Palestinians*. London: Croom Helm.

Golda Meir Has Secret Meeting with King Abdullah in Amman. CIE. (2017). CIE. Retrieved 20 December 2017, from https://israeled.org/golda-meir-secret-meeting-king-abdullah-amman/

Hadawi, S. (2014). Catastrophe Overtakes the Palestinians: Memoirs, Part II. *Jerusalem Quarterly, 59*, p. 100-115.

Hassan, A. B. (2014). *Jordan and Israel: A troubled relationship in a volatile region*. Amman: Friedrich-Ebert-Stiftung,

Jevon, G. (2014*). Jordan, Palestine and the British World System, 1945-57: Glubb Pasha and the Arab Legion*. Oxford: University of Oxford.

Kais, R. (30.11.2017). Jordan's King warns against moving US embassy to Jerusalem. Retrieved from https://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-5049972,00.html [Accessed 30 Nov. 2017].

Karsh, E. (2002) *The Arab-Israeli Conflict. The Palestine War 1948*. UK: Osprey Publishing

Krystall, N. (2002). The Fall of the New City 1947-1950. In S. Tamari. (Ed.). *Jerusalem 1948 the Arab neighborhoods and their fate in the War, Jerusalem*. Bethlehem: Institute of Jerusalem Studies, and Badil Resource Center.

Louis, W. (1984). *The British Empire in the Middle East, 1945-1951: Arab Nationalism, The United States, and Post-War Imperialism*. Oxford: Clarendon Press.

Mavrides, C. (2002.) The Fall of the Old City (The Mavrides Diaries, May 15-December 30, 1948), In T. Salim (Ed.). *Jerusalem 1948 the Arab Neighbourhoods and their fate in the War, Jerusalem*. Bethlehem: Institute of Jerusalem Studies, and Badil Resource Center.

Meir, G. (1975). *My life*. NewYork : G. P. Putnam's Sons

Shara'a, S. (1997). *Hurubuna ma' Israil, 1947-1973 (Our Wars with Israel: 1947-1973)*. Amman.

Shlaim, A. (1988) *Collusion Across the Jordan: King Abdullah, the Zionist Movement, and the Partition of Palestine*. New York: Columbia University Press .

Tamari, S. (2002). *Jerusalem 1948: the Arab neighborhoods and their Fate in the War, Jerusalem*. Bethlehem: The Institute of Jerusalem Studies and Badil Resource Center.

Thebian, T. (1994). *Al malik Abdullah kama araftuhu. King Abdullah as I knew him*. Amman.

Unispal.un.org. (2017). A/RES/181(II) of 29 November 1947. Available at: https://unispal.un.org/DPA/DPR/unispal.nsf/0/7F0AF2BD897689B785256C330061D253 [Accessed 27 Oct. 2017].

Yitzhak, R. (2012). *Abdullah al-Tall-Arab Legion Officer: Arab Nationalism and Opposition to the Hashemite Regime*. Portland, OR: Sussex Acad. Press.

Büyük Selçuklular Döneminde Merv Şehrinde Ticaret ve Ticaret Yolları

Umidjan Movlyanov*

Öz: Günümüzde Türkmenistan toprakları içeresinde yer alan Merv şehri, Türk-İslam tarihinin en önemli kültür ve medeniyet merkezlerinden biri olarak Mâverâünnehir ve Horasan bölgeleri arasında stratejik bir mevkide bulunması ve gelişmiş bir şehir hayatına sahip olması hasebeyle eski tarihlerden itibaren Doğu Avrupa, Uzak Doğu, Merkezi Asya, Hindistan, Yakın ve Orta Doğu ticaret yollarının kesişim noktası üzerinde çok önemli bir fonksiyon üstlenmiştir. Merv'in bu yollar üzerindeki bu konumu ile tarihte dünyanın yedi yol kavşağı diye zikredilmiştir. Merv'in uluslararası ticaret yolu üzerindeki önemli konumu Büyük Selçuklular döneminde de artarak bölgeleri bağlayan canlı bir ticaret merkezi olmasını sağlıyordu. Bu potansiyel sebebiyle, bölgenin gelişmesi ve zenginleşmesi için çok uygun şartlar yaratmıştır. Şehri doğudan batıya ve güneyden kuzeye kesen önemli transit ticaret yolları buna büyük ölçüde katkı sağlamıştır. Bu çalışma kapsamında kentin iç ve dış ticaretin gelişmesinde uluslararası transit yollar üzerindeki önemini bütün yönleriyle gözler önüne sermenin yanında şehirden geçen her yollarla ilgili bilgide verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Merv, Ticaret, Kervan, İpek Yolu, Selçuklu, Horasan.

* Doktora Öğrencisi, Selçuklu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı
İletişim: umitvar.24@mail.ru

Giriş

Büyük Selçuklu Devleti'ni başkenti yapan ve Ortaçağ İslam dünyasının önemli tarih, ilim, kültür ve siyaset merkezlerinden olan Merv, komşu, hatta daha da uzakta bulunan ülkelerle de yakın ticari ilişkilerde önemli bir köprü olarak görev yapmıştır. Bu ilişkiler en eski zamanlardan itibaren Mâverâünnehir ile Horasan arasında son derece stratejik bir mevkide ve işlek bir ticaret yollarının kesişim noktası üzerinde çok önemli bir fonksiyon üstlenmişti. Bu durum, şehrin bu yoldaki önemini kat kat artırıyor ve Merv'in canlı bir ticaret merkezi olmasını sağlıyordu. Merv'in bir cazibe merkezi konumuna gelmesi hasebiyle Horasan şehirlerinden komşu ve diğer Doğu ülkelerinden pek çok ticaret kervanların getirdiği malları sattığı ve tekrar mal aldığı çok canlı bir pazar durumundaydı. Bu şehir gemilerin yük boşaltıp yük almak için mutlaka yanaşmak zorunda oldukları liman gibi, tarihi İpek Yol tacirlerinin mutlaka uğramak zorunda olduğu ticaretin ana merkezlerinden biriydi.

Merv'in transit ticari merkez konumuna gelmesi hasebiyle, burasının ticari yönden de çehresinin değişmesini sağlamıştır. Merv ve çevresinde her türlü ticari malın kolayca bulunabildiği güzel tasarlanmış çarşıları, pazarları, pek çok malın depo edildiği depolar, esnaf ve sanatkârların ürünlerini sergileyebildikleri dükkânları, dıştan gelen tacirler için ticarethaneler, toptan mal satışlarının yapıldığı ambarlar ve birçok konaklama tesisleri yapılmıştır. Merv'de bulunan kervansaraylar, hanlar ve depolar ile yapılan ihracat ve ithalât faaliyetleri ile yavaş yavaş ticari faaliyetlerin de kalbi konumuna gelmesi ile ülke ekonomisinin gelişmesine yardımcı olmuştur. Arkeolojik bulgular ve Ortaçağ İslam kaynaklarından elde edilen bilgiler ışığında, Merv, ticaretten elde ettikleri gelir sayesinde zenginleşmiş ve bölge ekonomisinde uzmanlaşmayı ve daha verimli üretimin oluşumunu önemli ölçüde etkilemiştir. Bu bağlamda bölgedeki imalat sanayi de gelişme göstermiştir. Bu durum, kaynaklar tarafından uzun uzun anlatılmaktadır.

Merv'in önemli ticaret güzergâhları üzerinde olması ile özel ve genel tüketim malları, çok ihtiyaç duyulan her tür ticari eşya taşınıyor, diğer taraftan ticari ilişkiler halkları birbirine yaklaştırıyordu. Halkların arasında bağlayıcı halkayı oluşturan bu yollarla sadece ticari mallar taşınmıyor, bu yolu değişik ilim dallarında adından söz ettiren bilim adamları, zanaatkârlar, mimarlar ve misyonerler de kullanıyorlardı. Onlar bu yol üzerinden birbirinden uzak mesafelerde yerleşmiş ülkelerin kültür yeniliklerini, değişik inançlarını, dini değerlerini taşıyorlardı. Evrensel ilişkilerin bu muhteşem ağı, kendi yükselişi döneminde Avrasya kıtasının siyasi,

etnik ve dini sınırlarını aşarak çeşitli ekonomik, kültürel, toplumsal yapılara sahip halklara karşılıklı bilimsel ve teknik ilişkiler, manevi ve maddi kültür değerleri aracılığıyla yakından tanışma olanağı sağlamıştır.

A. Merv'in Tarihi İpek Yolları Üzerindeki Konumu

Merv, eski tarihlerden itibaren özellikle Ortaçağ boyunca coğrafi alanı ile Mâverâünnehir ve Horasan arasında son derece gelişmiş bir şehir hayatına sahip olması hasebiyle gerek doğu-batı gerekse kuzey-güney istikâmetinde seyreden ticaret yollarının önemli kesişme noktası olma özelliği taşıdığı için ticari bakımdan önemli bir potansiyele sahip olarak çok önemli bir fonksiyon üstlenmişti (Hocaniyazov, 1977, s. 16). Bu ticaret güzergâhlarının en ünlüsü olan ve doğu-batı yönünde seyreden tarihi İpek Yolu, Çin'den Horasan üzerinden geçerek biri Orta Doğu'ya diğeri ise İran üzerinden Akdeniz'e kadar uzanırken en önemli durak noktalarından birini Merv teşkil etmekteydi (G. Bolşakov, 1970, s. 120).

Partlar döneminde Merv doğuyu batı ülkelerini birleştiren uluslararası kervan ticaretinin önemli merkezlerinden birisi oluşturmuştur. Merv'in İpek Yolu üzerindeki bu önemli konumu Çin resmî yıllıklarında ve seyahatnamelerinde Çin'den gelen İpek Yolu kuzey, orta ve güney yol olmak üzere üç kola ayrılmaktaydı. Bunların kuzeyindeki Türk topraklarından geçen kuzey yol ile Kaşgar, Fergana ve Uruşana üzerinden doğru ilerleyen yol Semerkant'a birleşerek buradan bir kol halinde Buhara'ya ve ordan Ceyhun (Amu-derya)'dan geçip Âmül şehrine ulaşmaktaydı. (W. Heyd, 1975, s. 16-17; Aydınlı, 2001, s. 162). Bu yollar vasıtasıyla Âmül'a ulaşan yüklü kervanlar buradan Horasan'ın zorlu ve susuz bölgesi olan Karakum Çölü'nden geçerek Merv'e ulaşıp ilk önce yorgunluklarını ve her türlü ihtiyaçlarını giderip sıkıntılarından kurtulduktan sonra da Merv-Ebîverd-Nesâ ve Merv-Serahs-Nîşabûr-Rey üzerinden Anadolu'ya kat ederek İstanbul'a oradan da Avrupa'ya doğru deniz yoluyla gitmekteydi (Hocaniyazov, 2000, s. 130). Merv'in güney bir yol daha mevcut olup, o da Merv bir taraftan İran'dan gelen yolların, diğer taraftan Afganistan'dan gelen dağ yollarının kavşak noktasında bulunduğu için buralardan gelen ticari emtia Batı'ya rahatlıkla ulaşabiliyordu (Söylemez, 2016, s. 226; Churchill, 1901, s. 192).

Aynı durum bu yolun Batı rotası için de geçerliydi. Batı'dan bir kol halinde ilerleyen yüklü kervanlar Hemedân, Rey, Damgan ve Nîşabûr üzerinden Merv ulaşmakta, buradan Âmül, Ceyhun nehri kıyısıyla Hârizm, Merv-Herât-Kirman ve oradan Tohâristan yönüne doğru dört kola ayrılmaktaydı. Hârizm ve Âmül'a ayrılan kol ise Karakum Çölü üzerinden Buhara, Semerkant ve Türk ülkelerinden Şaş'a

doğru gitmekteydi (Masson, 1966, s. 10). Bu yoldaki öneminden dolayı Merv'de dışarıya bağlayan önemli yollar, kapıların sayısını belirlemekteydi. Buna göre şehri dört eşit parçaya bölen ana kapıdan (dervâze) yol güzergahındaki yerleşim birimlerine doğru gidiliyordu. Hârizm veya Amu'a gidecek olan kervanlar ve yolcular en işlek olan bu kapıları kullanırlardı. (Belintskiy-Benotoviç-Bolşakov, s. 1973; Bartold, 1973, s. 192).

Merv'in İpek Yolu üzerindeki önemli konumu nedeniyle İslam döneminde de artarak devam etti. Bu muazzam ticari ağ üzerinde bulunan şehrin önemli konumu Arap hilafetine bağlı olduğu dönemlerde de (VII-IX. yüzyıl) ticari yönden gelişmesi artarak devam ediyordu (İbn Hurdazbih, 1932, s. 144). Hatta bölgedeki Semerkant, Buhara ve Merv gibi yerleşim şehirlerin uluslararası ticaret yollarının önemli merkezleri arasında yer almasını, Müslümanları Horasan ile Mâverâünnehir'i fethetmeye yönlendiren önemli faktörlerden biri olmuştur. H. A. Gibb, gerçekte tüccar Arapların Cahiliye devrinden itibaren bu yol hakkında birçok şey bildiğini ifade etmektedir (Gibb, 1930, s. 43).

Bilindiği gibi Mekke, o çağlarda bir taraftan Şam, diğer taraftan da Basra'ya açılan ticaret yolları vasıtalarıyla İpek Yolunu tanımış, bu yolun getirdiği refah ve zenginlikten belirli nispette nasiplenmişti. Müslümanlar Horasan'ı fethedince bu yolun getirdiği nimetlerden daha fazla faydalanmaya başlamış ve bu yoldan en büyük kârı elde eden Merv ve Semerkant gibi şehirlerin adeta bir servet ve zenginlik içinde yüzdüğünü öğrenmişlerdi. Yaptıkları ilk akınlarda da bu şehirlerin İpek Yolu sayesinde elde ettikleri iktisadi, içtimaî ve kültürel zenginliklerini bizzat müşahede etmişlerdi (Aydınlı, 2001, s. 322).

Abbasiler zamanındaki Müslüman tacirler, Merv'in bu yolun doğu ile batı, güney ile kuzey bölgeleri arasında ticaret kervanlarının mutlaka uğraması gereken şanslı bir coğrafya üzerinde konumunu iyi değerlendirmişler ve bu yollardan yararlanmak için şehri kıtalar arası önemli bir transit ticaret merkezi olmasını sağladıktan sonra burası doğu ile batı ticaretini kontrol eden bir üs olarak çok önemli bir fonksiyon üstlenmiştir. Merv, bu yol üzerinde gidip gelen ticaret kervanlarının önemli durağı olduğu gibi, Abbasi yönetimi Horasan bölgesine uğrayan tüccar kafilelerinin buraya gelmesini kolaylaştırmak için hanlar, dükkânlar, malların saklandığı depolar, iç ticaretin yapıldığı önemli pazarlar ve yabancı tacirler için konaklama merkezleri yapmışlardır. Ticareti her zaman canlı tutabilmek için Merv'e gelen tacirlere çeşitli kolaylıklar sağlanıyordu. Belirli sosyal ve ekonomik etkinliklerle Merv, kısa sürede önemli bir transit ticaret merkezi haline getirildi (Orazmuhammedova, 2010, s. 2).

Merv'in siyasi ve iktisadi cazibesini ve canlılığını sağlayan yolların başında doğu-batı ticaretinde çok önemli fonksiyonu üstlenmiş uluslararası transit ticaret yolları gelmektedir. Bu transit yolları Abbasiler döneminden itibaren özellikle Büyük Selçuklular zamanında da mühim bir değişikliğe uğramadan Doğu Avrupa, Uzak Doğu, Merkez Asya, Hindistan, Yakın ve Orta Doğu ticaretinde önemli bağlantı noktasına sahip oluşuyla dünya medeniyeti ve iktisadi hayatındaki rolünü çok iyi oynamıştır (er-Ravendi, 1958, s. 280). Söz konusu bu yollarda, sayısız kervan, aralıksız her türlü ticari mal taşınmakta idi. Merv bu muazzam ticari ağ üzerinde gidip gelen ve kıymetli mallar taşıyan kervanların önemli kesişme noktası üzerinde bulunmasından dolayı ticaret kervanlarının mutlaka uğraması gereken bir yer konumundaydı (Masson, 1966, s. 15).

Merv'in uluslararası ticareti hakkında, burada bulunmuş madenî paralar da bazı ipuçları verir. 1980 tarihînde Gâvurkale'nin güneydoğu eteğinde, Balin kapısı yakınında yer alan kervansarayda bulunmuş hazinenin 800'den fazla Emevî ve Abbâsî dönemi gümüş dirhemlerinden ibaret olması, bu paraların da batıda Şam, doğuda Şâş, kuzeyde Arran, İrminiyye, güneyde Kirmân bölgelerinde bulunan 30'dan fazla şehirde basılması, Merv'in uluslararası ticârette çok önemli bir yer olduğunu göstermektedir. Merv'in İpek Yolu üzerindeki önemli konumu, tarih boyunca bu şehrin "Yedi yol kavşağı" diye zikredilmesine neden olmuştur. Nitekim Merv'i ziyaret eden Yakubî, İstahrî, Makdisî, İbn Hurdazbih, Sem'ânî ve Yâkût el-Hamevî gibi İslam coğrafyacıları seyahat kayıtlarında Merv'in İpek Yolu üzerinde çok önemli bir transit ticaret merkezi olduğunu, Mervli tacirlerin bu yol üzerindeki ticari faaliyetlerde aktif şekilde büyük rol oynadıklarını ve bu yol vasıtası ile büyük karlar ettiklerini anlatmaktadırlar (Hocaniyazov, 2016, s. 254).

Bu yollardaki ticari faaliyetler, bölgedeki siyasi gelişmelerle doğrudan bağlantılı olduğundan dolayı ticaret, siyaset ile sıkı bağlantısı olan ve siyasi gelişmelerden büyük ölçüde etkilenen bir faaliyet olmuştur. Bu gerçekten hareketle İmade'd-din İsfahani'nin ifadesiyle, bu yolların üzerine hem güvenliği sağlamak hem de ticareti canlı tutmak amacıyla Sultan Melikşah bu yolları kullanmakla birlikte ülkenin her yerinde yeni transit yol imarı ve güvenliğine yönelik teşvik edici tedbirler almıştır (el-Bündârî, 1979, s. 68; İbnü'l-Esîr, 1887, s. 70; İbnü'l Cevzî, 1992, s. 31). Sultan Melikşah'tan sonra Merv'i kendisine başkent olarak seçen Sultan Sancar, uyguladığı politikalar sayesinde şehri de dönemin ticaret için oldukça güvenli ticaret merkezlerinden biri hâline getirmiştir. Nitekim Sancar, bölgenin ekonomik istikrarını sağlamak amacıyla özellikle yol ağını meydana getiren şehirlerden Nîşabûr,

Merv, Âmül, Serahs, Hârizm, Tûs ile Herât istikametlerinden geçen yolları düşman çapullarından, göçebe ve eşkiya baskınlarına karşı bertaraf edilmesini emretmiştir. Sultan Sancar'ın ticarete teşvik edici ve ticareti koruyucu tutumları gösteren bir diğer örnek ise Horasan'da bulunan ticaret yolları üzerinde işaret kuleleri inşa ettirmiştir. Özellikle kervanların ve diğer yolcuların yollarını kaybetme ihtimallerinin yüksek olduğu çöllerde yüksek kulelerden ateş ile işaret verilmek suretiyle kısa zamanda haberleşerek bir denizdeki fenerin karadaki işlemlerini üstlenmiştir (Piyadeoğlu, 2011, s. 165-166).

Yolların güvenliğinin ne derece önemli olduğunu gösteren bir örnek arasında ise ana yollarda ribatlar, ticaret kervanları için dinlenme tesisleri ile birlikte yolun belli mesafelerinde kuyu, çeşme ve sarnıçlar kurulmuştur. Tarihi kaynaklar ve bugünkü harabeler incelendiğinde, kuzey-güney ve doğu-batı istikametinde uzayan, milletler arası ticaret yolları üzerinde yapılmış Ribatü'l-Süren, Akçakale, el-Asker, Ribâtül-Çuhak (Masson, 1966, s. 51), Ribâtü'l-Çahsahib, Ribâtü'l-Nüşağir (Pugaçenkova, 1958, s. 1958, s. 223), Ribâtü'l-Safireng, Ribâtü'l-Tâhir, Ribâtü'l-Budin, Ribâtü'l-Ahi, Ribâtü'l-Hadid, Ribâtü'l-Baris, Ribâtü'l-Narsak, Ribâtü'l-Asker, Ribâtü'l-Çebe, Ribâtü'l-İşan, Abdullah ibnü'l Mübarek tarafından inşâ edilen Ribâtü'l-İbnü'l Mübarek, Ribâtü'l-Tâhirî, Ribât-Deyhanşir ve Ribât-Siran gibi bu dönemde yapılmış ribâtlardandır (Jukovskiy, 1894, s. 14; Adıkov, s. 212; Agacanov, 2006, s. 238).

Bu ribâtların yanı sıra Merv ve çevresinde çok sayıda inşâ edilmiş kervansarayların bazılarının kalıntıları halen mevcuttur. *Sultankale*'nin Batı eteğinde bulunan Kız Bîbî türbesinin 100-110 metre kuzeybatısında ve Muhammed b. Zeyd Türbesi'nin kuzeybatı kenarında, *Gâvurkale*'nin güneyinde rastlanan bu iki kervansaray kalıntısı günümüze kadar yarı harabe halde ulaşmıştır. Kız Bîbî Türbesi'nin kuzeybatısında rastlanan kervansarayın yüksekliği 65x70 metre olup, dış duvarları 28x28x6, 29x29x7 cm. boyutta kare ham kerpiçten inşâ edilmiştir. Binanın köşe ve kenar ortasına kuleler yerleştirilmiştir. Binanın ortasında büyük ve açık bir avlu olup, kenarlarında çeşitli boyutta odalar bulunmaktadır (Usmanova, 1965, s. 19). Sonuç olarak Selçuklular döneminde pek çok güzergâh üzerine inşâ edilmiş olan kervansaray ve ribâtlar, ulaşımın en önemli unsurunu oluşturmaktaydı. Bu yapılar, gerek ülke içi gerekse ülkeler arası ticaretin yapıldığını gösteren canlı örneklerdir.

Bu güvenli kervan yolları üzerinde sadece tacirler, satıcılar ve toptancılar değil, aynı zamanda bu yolları devlet tarafından görevlendirilen büyükelçiler, siyasetçiler, diplomatlar, hacılar, din misiyonerleri ve seyahat edenler de kullanmışlardır.

Çoğu kez onlar kervan konvoyuna katılarak ticarî yolun önemli güzergâhlardan geçmişlerdir. Kervan konvoyu yeterince büyük olmuştur (Hocaniyazov, 1977, s. 24). Kervan konvoyunun gideceği mesafeye göre büyüklüğünün değiştiğini görmekteyiz. Bu dönemde, gidilecek istikâmete göre, kervan içerisinde bulunan at ve deve sayısı 100 ile 200 arasında regule ediliyordu (Yakubovskiy, 1932, s. 10). Dünya ticaretinde çok önemli bir rol oynayan bu ticaret yolu yalnızca insanların değil aynı zamanda ilim, din, kültür ve medeniyetlerin de yayılma yollarını ifade etmiştir (Hocaniyazov, 1977, s. 24).

B. Mervli Tacirler

Horasan Bölgesinde gerek doğu-batı gerekse kuzey-güney istikâmetinde seyreden ticaret yollarının önemli kesişme noktası üzerinde bulunan Merv, her zaman bu kıtalardaki malların transferine aracılık rölünü üstlenmiş veya en azından bu transferin güzergâhı olmasıyla ona dört bir yandan değişik bölgelerden ticaret kervanları değişik bölgelerden getirdiği malları sattığı ve tekrar mal aldığı çok canlı bir pazar konumundaydı (İstahrî, 1932, s. 259). Bu şehir, Semerkant gibi gemilerin yük boşaltıp yük almak için mutlaka yanaşmak zorunda oldukları liman gibi, dıştan gelen tacirlerin mutlaka uğramak zorunda olduğu ticaretin ana merkezlerinden bu ticaretin ana merkezlerinden biriydi (Aydınlı, 2001, s. 335). Ona Mâverâünnehir, Uzak Doğu, Hindistan, Doğu Avrupa ve Batı Asya gibi ülkelerden gelen çeşitli mallar, şehir merkezinde depolanmış, daha sonra büyük rağbet görlen ülkelere bu yollar vasıtasıyla dağıtılmıştır. Bu yüzden, yılın herhangi bir zamanında veya mevsiminde Merv'in, ambar ve depolarında ithal, yerli gıda ve ihraç malları her zaman dolup taşıyordu. Râvendî, Merv için, "Devletlerin sultan ve emîrlerinin depoları, hazineler ile doldurulmuştur" ifadesini kullanmıştır (Râvendî, 1326/1947, s. 280).

Merv ticaretin en önemli merkezini oluşturduğu için buralara mal almak veya satmak için komşu ülkelerden ticaret maksadıyla gelen tacirler, buranın canlı bir ticaret merkezi olmasını sağlıyorlardı. Dolayısıyla burası ihracat ve italat potansiyel sebebiyle, anayollar üzerinde bulunan Sogdlar, Hindular ve Bizanslılar gibi yabancı tacirler ticarî faaliyetlerini geliştirmek için özellikle Merv'de, ticaretin en önemli yerinde kendilerine ait yeni koloniler vucuda getirerek buradan yerli ticari ürünlerin bir kısmını başka ülkelere sevkini yaparak büyük kazançlar sağlamışlardır (Agacanov, 2006, s. 137). Buna örnek olarak Merv'in Şehristan kapısının güneyinde bulunan "Süveykatü's-Sogd" yani "Soğdular Pazar" gösterilebilir (Masson, 1990, s. 7).

Merv bu ulaşım imkânları ve diğer etkenler neticesinde ülkeler arası ithal ve yerli ürünlerin ve malların artması bir genişlik ve canlılık kazanırken yabancı tacirler yanı sıra bu ticari faaliyetlerde Mervli tacirler de kilit rol oynuyorlardı. Onlar bu yollar üzerindeki önemli konumunu iyi değerlendirerek gerek iç gerekse dış ticarette şehrin ekonomisinin gelişiminde önemli bir fonksiyon üstlenmişlerdir (Orazmuhammedov, 2010, s. 2). Ebu'l-Fazl Ca'fer b. Ali ed-Dımaşki, ticaretin önemli kısmını tutan profesyonel tacirler, yol üzerinde ticaret yapıp hayatını kazanan seyyah tacirler, toptancılar, ihracatçılar, büyük ve orta tacirlerin (bazargan) yanı sıra küçük tacirler (bazari) ile son kategoride kendi ürünlerini yerel pazarlarda satan zanaatkar tacirler dahil birkaç kategoriye ayrımaktadır (*Kabus-name*, 1986, s. 14). Bu tacirlarin yanı sıra ticari faaliyetler içerisinde çok sayıda perakende satıcılar da pazar hayatında önemli bir yer işgal etmekteydi. Bunlar arasında bakkal, şeker, baharat, satıcılar dan haric Orta Asya en ünlü pilav ve özel yemek satıcılar da bulunuyordu. Bunlar genel olarak ancak kendi ailelerini geçindirebilen zengin olmayan insanlardı (Agacanov, 2006, s. 239).

Merv, ta eskiden beri tarım havzası vahaları ile kuzey bozkırlarının güçlü göçebe halkları arasında olduğundan dolayı, kervanlar aralıksız her türlü ticari malı taşımakla hareket ediyorlardı. Çünkü bozkırlar, silah, at zırhları, süs eşyaları, seramik kaplar, yün giysiler ve kumaşlar, buğday dahil çeşitli zirai ürünlerin büyük bir tüketicisiydi. Bu yüzden Mervli tacirler yerleşiklerle göçebeler arasındaki alış veriş faaliyetlerde önemli bir görev üstlenmişlerdir. Onların göçebelerle yaptıkları alış verişlerde Merv pazarları önemli bir fonsiyon teminini sağlıyordu. Merv çöl ile bozkır hattında önemli güzergâhında bulunması ile göçebe memleketlerden buraya çok sayıda eti yenilen büyük ve küçük hayvanlar ve yün, süt ve yoğurt gibi mamuller Merv'e veya buradan başka ülkelere gidecek ticaret mallarının toplandığı bir yerdi ki, büyük ihtimalle Mervli tacirler burada takasla aldıkları hayvanları, altın, gümüş paralar karşılığında, bu yollar vasıtasıyla başka ülkelere sevk ediyorlardı. Ticaret, zanaat, şehir, köy ekonomisi ile göçebe nüfus arasındaki mübadelede bu tacirler her zaman bağlantıyı koruyarak büyük kazançlarla bol bol istifade etmeyi pek güzel biliyorlardı (Hermann, 1892, s. 167; Agacanov, 2006, s. 250).

Büyük Selçuklular zamanında büyük ticari çevrede büyük tacirlerin yanı sıra çok sayıda diğer devletlerle ticaret yapan tacirler de vardı. Bunlar ticaret gayesiyle yoğun bir şekilde Doğu Avrupa, Çin ve Hindistan gibi uzak mekânlara gidip burada Merv ile bağlantıyı koruyarak ticari faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Yoldaki ticaret işlemlerini kendi denetiminde elinde tutan tacirler yol boyunca yeni mallar alabi-

liyorlar ve yanlarındakilerden de satabiliyorlardı. Böylece kervan diğer hedefine oldukça farklı bir yük dağılımı ve doğal olarak da farklı sayıda hayvanla ulaşıyordu. Bu yüzden kervanlar aynı zamanda bütün bir ülkenin üretiminin kentler arasında dağıtımına da katkıda bulunmaktaydılar (*Materialı po istorii turkmen i Turkmenii*, 1939, s. 145). Nitekim onlara ait Bağdat'ta çarşı ve ticari mahalleler bulunmaktaydı. Ancak Sultan Melikşah ölümünden sonra XI. yüzyılın sonu ile XII. yüzyılın başlarında yaşanan fetret döneminde bütün bu ticari tesisler Abbasiler tarafından tahrip edilmişti (Makdisi, 1957, s. 233-236).

Ortaçağ'da kervan ticareti uzak mesafelere ve uzun zamana yönelik bir faaliyet olduğundan bu yollar özellikle çöl, dağ, sıcaklar, soğuklar, kum fırtınaları, yahut başka fırtınalarla dolu çok çeşitli coğrafya ve toplumların arasından geçince bu yolları tek başına aşılması adeta kahramanlık gerektiriyordu bu yüzden tacirler ne kadar zengin olursa olsun uzak mekânlarda tek başına ticareti sürdürmek çok masraflı ve büyük riskler taşımaktaydı. Yol ve güvenliği ile ilgili maliyetler o kadar yüksek olduğundan dolayı, kazanılan hiçbir kar, herhangi masrafı ya da iş gücü emeği telafi edemezdi. Güvenlik içinde, manevi ve maddi bir kayba uğramadan tacirler bir araya gelerek bir cemiyeti kurmuşlardır. Bu cemiyet, bölgenin ticaret ve ekonomisinde oldukça etkili olmuş ve ticaretin daha organizeli yapılmasında ve gelişmesinde büyük rol oynamıştır (*Materialı po istorii turkmen i Turkmenii*, 1939, s. 149).

Büyük Selçuklu Devleti'nde ticaretin gelişmesiyle iktisadî ve medenî hamleler de paralel olarak gelişmişliğine zorunlu kılmıştır. Bu dönemde emtia ve kültür mübâdeleleri ülkeler arasında genişlik ve canlılık kazandırırken, ticarî muamele ve usullerde de bir takım yenilikler ve terakkiler vukubulmuştur (Turan, 1980, s. 372). Uluslararası ticarette nakit para taşıma oldukça riskli aynı zamanda da pratik de değildi. Zira yolda maruz kaldığı soygun, katl ve saldırı hareketlere kol gezmekteydi. İşte bu riski ortadan kaldırmak ve ticari işlemleri daha kolaylaştırması açısından sarraflar çek, havele (poliçe) (Kadir, 2010, s. 179) işlemlerini keşfetmişlerdir. Havele işleminde, parasını bir banker nezdinde yatıran müşteri bir mektup alarak, bunu bu bankerin başka bir şehir veya ülkedeki görevlisine ibraz ederek mektupta yazılı olan meblağı tahsil edebilmekteydi (Clovgh, 1965, s. 165).

Nasır-i Hüsrev'in anlatığına göre eğer bir insanda ürün veya mal varsa, onu ticaret şirketlerine götürür, teslim eder ve ürünün değerine göre onlardan senet ya da çek kâğıtları alırdı. Daha sonra elindeki çeke göre kendine lazım olan şeyleri alır, para yerine bu ticarî çekleri kullanırdı. Muamelatta çek, bir kâr karşılığı sermaye ve servetlerin ülkeler ve halk arasıdaki naklinde tehlike ve güçlükleri bertaraf ediyor-

du. Bir tüccar şehirde olduğu süre içinde, parası olmasa bile elindeki çek ile istediği zaman alış verişi yapabilmiştir (Nasır-i Hüsrev, 1307/1928, s. 16; Hocaniyazov, 1977, s. 28). Bu çek kelimesi Arapçaya, "Sakk" şeklinde geçmiştir. Berât, hüccet ve temessük tezkeresi manalarından sonra ticari mânasına almıştı ve tacirler vasıtasıyla da Avrupa ve Avrupa dillerine ve iktisadına girmiştir (Güçlüay, 2001, s. 298).

Bu dönemde, büyük ticaret çevrelerinde anlaşma ve sözleşmeler geniş çapta uygulanıyordu. Tüccar ve bazarganlar sadece nakit değil, kredili anlaşmalar da yapıyor. Ticârette ve mubadelede "sarf" uygulaması vardı yani kredi karşılığı olarak mal verilmesi geniş biçimde yaygındı (Râvendî, 1939, s. 29). "Sarf" kredi çeklerinin % 10 karşılığı sermaye ve servetlerin ülkeler arası naklinde, tehlike ve güçlükleri bertaraf ediyordu. Sultan Berkyaruk, Türkistanlı Hanefî Ömer ile Halepli Şi'i Ali adında iki sermayedar (bazargan)'a olan borçlarından birini, Maliye Nazırı Mecdü'l-Mülk vasıtasıyla, devlet hazinesinden nakden ödenmesini, diğerini de bir şehre havele yapılmasını emretiğine dair bilgiler vardır (Turan, 1980, s. 277).

Büyük ticari çevrede çek ve havale senetlerin çıkması, ticaret hacmi ve işlemlerin büyümesi, paranın ekonominin ve sermayenin ilerlemesi ile ilgiliydi. Para iktisadının ilerlemesi, para ticaretini de beraberinde getiriyordu. Borç alma ve borç verme işlemleri yaygınlaşarak, bu ilişki sade vatandaştan, devlet adamlarına, kadar uzanıyordu. Krediler kısa, orta ve uzun vadeli olup bunlar gıda, kumaş, çeşitli malzeme veya lüks harcamalar için "tüketim kredileri" olarak alındığı gibi, üretim veya ticaret finansmanında kullanılmak üzere "sermaye kredisi" olarak da alınabiliyordu. Merv'in merkezî pazarın hemen yanında havale işlemleri yapan yerler ile para değişimi yapan dövüzcüler bulunduğu anlaşılmaktadır (Yâkût el-Hamevî, 1939, s. 571). Ticarî işlemlerin ve ticaretin gittikçe gelişmesi beraberinde bu faaliyetin daha organizeli ve daha güvenli yapılması gereğini doğurmuştu. Tacirlerin can ve mal güvenliği her şeyin başında gelmekteydi (Güçlüay, 2001, s. 299).

C. Merv'in Ticari Merkezleri

Doğu-batı ticaretinde çok önemli fonksiyonu üstlenmiş Merv, Büyük Selçuklular döneminde milletlerarası ticaret ve mübâdelenin genişlemesi ile şehirde gerçekleştirilen uluslararası ticarî akteviteler, şehrin zenginleşmesi için olumlu yönde etkilemiştir. Merv bu dönemde ticaret kervanların çeşitli ülkelerden getirdiği malları sattığı ve tekrar mal aldığı çok canlı bir pazar durumundaydı. Selçuklular döneminde Merv, Horasan'ın diğer büyük şehirleri ile yarışırcasına ticaret alanında büyük bir gelişme göstermiştir. Ticarî faaliyetler genişlemesi ile şehir merkezinde

birçok pazar ve çarşıların teşekkülüne sebep olmuştur. Bu sebeple bu şehre çeşitli ülkelerden ticarî maksadıyla gelen tacirler şehirde ticaretin en önemli ve en canlı olduğu pazar ve çarşı vasıtası ile büyük karlar elde etmişlerdir. Uluslararası ticarî yol üzerinde bulunan Merv umumiyetle bu ticarî mekânlar vasıtasıyla önemi kat kat artmış ve canlı bir ticaret merkezi haline gelmiştir.

Büyük Selçuklular zamanında Merv'de devletlerarası ve dahil ticaret hayatına yön veren pek çok sayıda pazar bulunuyordu. Şehirde ticaretin en önemli merkezini dış (rabaz) mahallelerdeki pazarlar oluşturuyor, buralar tüccarla ve her tür ticari eşya ile dolup taşıyordu. Şehrin dış kesimlerine daha çok dıştan gelen tacirlerin alış veriş yaptığı büyük çarşıların, pazarların ve tüccar kafilelerinin ticaret için sık sık burasını ziyaret etmeleriyle burada her nevi ticarethane, kalacakları hanların, otellerin, mallarını koyacakları ticari depoların büyük bir bölümü şehrin bu kısmında bulunuyordu. Zira ticari faaliyetlerin kalbinin burada atması, insanların yoğun olarak şehrin bu kesimine rağbet etmelerini sağlamıştır (İstahrî, 1939, s. 317). Dolayısıyla Merv adeta bölgenin ihracat ve ithalat merkezi olarak en önemli fonksiyonu üstlenmiştir.

Selçuklular zamanında şehristanda, yani şehir suru içinde de pazar, rabaz kısmı kadar oldukça hareketli ve canlıydı. Nüfusu kalabalık olan şehir merkezinde, gelip geçenleri yağmurdan ve güneşten korumak maksadıyla üstü kübbe ile örtülmüş olan merkezi pazar, dört ana caddenin kesiştiği kısmında yer almıştır (İstahrî, 1939, s. 172; Makdisî, 1939, s. 201). İnsanlar bu pazara gelir, buradan her türlü ihtiyaçlarını etrafında sırasıyla sarraflar, kuyumcular, debbağlar, dokumacılar yer almış, bakırcılar ve çömlekçilerden oluşan zanaat erbabının düz damlı dükkanları buraya yakın bir karşılardı. Bu pazarda doğudan ve batıdan gelen her çeşit mal bulunurdu. Üstü kubbe ile örtülmüş buna benzer pazarlar, Zemm ve Âmül gibi şehirlerde de bulunmaktaydı (Makdisî, 1939, s. 243).

Merv'de şehir suru içinde ticari faaliyetlerin yoğun olduğu bu pazar ile ilgili Yakubî, İbn Havkal, İstahrî, Makdisî ve Sem'ânî gibi coğrafyacı ve seyyahlar, Merv şehri içerisinde bulunan ve canlı bir ticaret hayatına sahip olan şehrin pazarlarından övgüyle bahsetmişlerdir (Bartold, 1929, s. 82). Aynı asrın bir başka coğrafyacısı olan İbn Havkal, şimdiye kadar gördüklerinin en temiz ve en zengin olduğunu, aranan her şeyin bulunduğunu, gece gündüz açık olduğunu, hiç kapanmadığını söylemektedir (İbn Havkal, 1939, s. 365). Pazardaki dükkanların tamamının kerpiçten inşâ edildiği, birbirine bitişik, genelinin üzeri damlı bir biçimde yapılmıştır. Bununla birlikte pazarın bazı bölümlerinin kubbeli olduğu da bilinmektedir (Yakubovsky, 1991, s. 275).

Ticarî faaliyetlerin şehirlerin çekirdek kısmında toplanmasının asıl sebebi, şehir merkezinde yer alan bazı unsurların özellikle de mabedin, halkı kendine çeken bir özelliğinin olmasındandır (Can, 1995, s. 82). Çok iyi donanmış ve birçok ürünün kolaylıkla bulunduğu pazarlara her çeşit ticaret işiyle uğraşan tacirler toplanmıştır. Pazarlarda sergilenen ürünlerin zengin bir çeşide sahip olması yabancı tacirleri buralara çekmiştir. Ayrıca pazarın hemen yanında para değişimine ihtiyaç duyulmuş bir çok dövüz ve kervansaraylar bulunmuştur. Pazarlar, hem şehrin nüfusunun fazlalığıyla hem de tüccar kafilelerinin ticaret için sık sık buraları ziyaret etmeleriyle çok canlı bir konumdaydı. Selçuklular zamanında şehrin merkezi ve pazarı o kadar büyümüştü ki bazı mahaleler, dükanlar, ekmek, tohum yeşilik ve meyve satılan çarşılar, şehir sınırlarının dışına çıkmıştır. Merkezi pazardan, farklı yönlere giden sokaklar uzanmaktaydı. Her bir sokakta zanaat mahallesi bulunmaktaydı. Her mahalle bir branşlaşma halinde teşekkül etmekteydi.

Zira ticari faaliyetlerin kalbinin burada atması, insanların yoğun olarak şehrin bu kesimine rağbet etmelerini sağlamıştır. Bu bölüm aynı zamanda demirci, dokuma, silah îmâl, ayakkabıcılar, kuyumcular, tekstil ve çömlek atölyelerinin de yoğun bir şekilde bulunduğu kısımdı (Yâkût el-Hamevî, 1938, s. 571). İkinci bir büyük pazarın bulunduğu yer hakkında bilgi veren İbn Havkal, şehrin giriş kapısının önünde yer alan caminin hemen yanında olduğunu belirtmektedir (İbn Havkal, 1939, s. 365). Bu dönemde, şehrin giriş kapıların her birinde pazar bulunması, Ortaçağ'da sık görülen bir özelliktir. Çünkü şehre giren insanların geçtiği yer olan giriş kapıları, tıpkı camiler gibi kalabalık kitlelerin gelip geçtiği alanlardı (Barthold, 1930, s. 50).

Şehirde büyük pazarlar yanında, devletler arası çok sayıda özel pazarlar da faaliyet göstermekteydi. İbrahim Tartûsî, şeker ve hoş kokulu gıdalar pazarını (Tartûsî, vr. 188), Ebû Sa'ad es-Sem'ânî ise şehir kapılarının yakınlarındaki Zerceyn mahallesinde bulunan caminin yanında buğday ticaretinin yapıldığı eski pazar bulunduğunu zikretmektedir (Ebû Sa'ad es-Sem'ânî, 1939, s. 333). Bu pazarlarda ticaretin yanı sıra haberlerin yayıldığı yer olup, burada devlet fermanları okunmakta, çeşitli sözleşmeler yapılmaktaydı (Wright, 1974, s. 203-204). Şehirde normal pazarların yanı sıra bazı mal çeşitlerinin, ev hayvanlarının, kölelerin satıldığı özel ve meslek pazarlar da bulunmaktaydı. Merv'de ekmek ve tohum, yeşilik ve meyve satılan çarşılar da bulunmaktaydı.

Şehrin ekonomik mübadele aracı rolünü oynamakta olan bu pazarlar, sosyal ve kültürel hayata da etki etmekteydi. Onlar sadece revaçtakileri temin etme aracı olmayıp, buralarda maddi ve sosyal statülerine göre farklı kategoriye dahil zana-

at ürünlerinin bir kısmının îmâl yeri hizmeti de görmekteydi (*Materialı po istorii turkmen i Turkmenii,* 1939, s. 326; Agacanov, 2006, s. 241). Bu sebeple şehirde tacirlerle zanaatkârlar arasında net bir ayrım yapmak çok zor olmuştur. Çünkü zanaatkârların büyük bir kısmı pazarlarda kendi atölye, dükkan ve îmâlathanelerinde ürettikleri kendi mamullerinin satıcıları da olduklarından, istikrarlı müşteriler için çaba sarf ederek kendileri satmışlardır. Merv'de dericiler caddesi, kuyumcu, sarraf, marangoz, kunduracı ve tandır ustaları faaliyet gösterdikleri yerler olup, ürünlerini buralarda pazarlamışlardır (Ebû Sa'ad es-Sem'ânî, 1939, s. 329).

Merv'in ihracat ve ithalat malları hakkında Ortaçağ yazılı kaynakları ve bölgede yapılan arkeolojik kazılarda ortaya çıkarılan buluntulardan bahsetmek gerekirse; Sovyet döneminden itibaren Merv ve çevresinde başlayan kazı çalışmaları, arkeologlar tarafından tespit edilen noktalarda yapılan kazılar sonucunda eski dönemlere ait her tür meyve ve tarımsal ürünleri işlenip muhafaza edilmesi için çok büyük depo yerleri keşfedilmiştir. *Sultankale*'nin kuzey çıkıntısında keşfedilen bu depolar, eski tarihlerden itibaren, özellikle Ortaçağ boyunca burada yetiştirilen bütün meyve ve sebzenin yanı sıra tarım ürünleri bu depolar vasıtasıyla komşu ve Uzak Doğu ülkelerine ihraç ediliyordu (Lunina, 1969, s. 212).

Merv ve ona bağlı olan beldelerde gerçekleştirilen tarımsal faaliyetler neticesinde yetiştirilip uzun süre muhafaza edilen tarımsal ürünler arasında kavun, karpuz, armut ve üzüm olup onlar kurutularak birçok ülkelere gönderiliyordu. Merv özellikle kavunlarıyla ün salmıştı. Burada özel yöntemlerle yetiştirilen kavunlar şeker gibi çok tatlıydı. Bu kavunların tohumu başka ülkelere ihraç ediliyordu. Merv kavunlarının en iyi çeşidi *"Palak"* idi. Bu çağdaş Türkmen *"Vaharman"* kavununun selefiydi (Agacanov, 2006, s. 203).

Timurluların saray tarihçisi Hâfiz Ebrû'nun verdiği bilgilere göre, Mervliler kavunları ince dilimleyip özel örülmüş ağlara konularak güneşte kuruturlar, onun kurutulmuş biçimine *"Kak"* denilmiştir (Hafîz-i Ebrû, 1938, s. 290). A. Metz, Ortaçağ yazılı kaynaklarıa dayanarak: "Merv'de en çok kavun ticareti yapılır. Bundan dolayı da şehir bahçe ürünleri depolarına "Kavun evleri" denmiştir. Parçalara ayrılan Merv kavunları Babil'e de getirilmiştir. Marko Polo'nun şu sözlerini naklettmektedir "Şubarkan (Şibirgan, Merv ile Belh arasında olan bir şehir) kavunları kurutulup, sonra da onları kıvırarak yabancı ülkelere ihraç ederler. Kavunun içi buzlu olan kurşun kaplarda, taze olarak Bağdat'a da getirmiştir. Eğer kavun bir zarar görmeden, oraya kadar giderse, her biri için 700 dirhem ödenmiştir (Metz, 1966, s. 388).

Kavun yanında armut ve üzüm de aynı şekilde kurutulurak büyük talep gören ülkelere hazırlanmıştır. Kurutulmuş kavun, armut ve üzüm parçalı uzun iplere geçirlip Horasan şehirlerine ve komşu gibi Doğu ülkelerine ihraç ediliyordu. Bu ürünler çok şekerli olduğundan dolayı, reçel, şerbet ve tatlı içecek üretilerek özel yapılmış toprak kaplarla başka ülkelere ticaret yolu vasıtasıyla gönderilmiştir. (Masson, 1956, s. 17). Makdisî eserin bir yerinde, Merv'in büyük ve en tatlı kavunu *"Aşşak"* olduğunu vurgulamıştır (Makdisî, 1939, s. 293).

Kavunun yanında karpuz da büyük bir üne sahipti. Merv'de yetiştirilen karpuzlar o kadar büyüktü ki bir kişi tarafından güçlükle taşınabilirmiş. Yerli halk karpuzları uzun süre kaynatarak kış aylarında kullanılmak üzere karpuz pekmezi elde ederler üzümlerden ise ekşi içecek (Abkame), üzüm sirkesi ve pekmez yapılmıştır. Bu ürünler aynı zamanda dışarıya ihraç edilirdi. Ayrıca çekirdeksiz üzüm, kavun ve karpuz çekirdekleri kuruyemiş olarak da tüketilmekteydi (O'donovan, 1882, s. 351; Şahsi, 2015, s. 161). Merv vahasındaki yerli halk tarım bostan, bağcılıkla uğraşıyor, elma, armut, erik, şeftali, nar, iğde, dut ve üzüm değişik çeşitlerini yetiştiriyordu. Yetiştirilen tarım ürünleri bölge halkının ihtiyaçlarını karşıladığı gibi kimi ürünler de ihraç edilmekteydi. Merv'den ihraç edilen ürünlerinin arasında en meşhûru keçi sütünden yapılmış tatlı kek (Felate), V. V. Minorskiy eserinde bu kekler (Root of asafoetida) şeklinde zikredilmiştir (Lunina, 1974, s. 126).

İhraç ürünlerinin başında Merv buğdayı büyük bir popülariteye sahipti. Merv'in buğdayı diğer yerlerde yetişenlerden hem beyaz, hem de çok lezizdir. Ondan yapılan ekmek çok lezzetliydi (Makdisî, 1939, s. 321). Ortaçağ Merv'in nüfus o kadar artmıştı ki, kendi ekmeği yetersiz geliyor ve bu nedenle komşu bölgelerden getirtmeye mecbur kalıyorlardı. X. yüzyılda Kaşka-Derya ile Zeravşan'ın gelişmiş zirayî eyaletleri, Merv vahasına buğday ve ekmek sağlamaktaydı Merv ve ona bağlı olan beldelerde gerçekleştirilen kumeyve ve bahçe ürünleriyle birlikte Merv bölgesinde büyük oranda pamuk yetiştirilmekteydi (Yakubovskiy, 1932, s. 3; B.G.A, C. I, s. 263).

İstahri, Merv'den diğer memleketlere ipek, yüksek kaliteli pamuk ve ipek kumaşlar götürüldüğü belirtir (İstahrî, 1939, (C. I), s. 174). Müellifi bilinmeyen *Hudûdü'l-âlem* adlı kitapta Merv'in gelişmiş ziraî eyaletlerden birisi olduğundan bahsedilir. Kitapta, Horasan bölgesinde büyük dokuma merkezi Merv olup burada üretilen kalitesiyle meşhur olan "Uşturgaz" (Merv çöllerinde yetişen pamuk türü) ismi verilen pamuk kumaşların, Horasan şehirlerinden, komşu ve diğer Doğu'nun birçok ülkelerine ihraç edildiği ve ihraç edilen birçok ülkede büyük talep olduğu

hakkında bilgiler bulunmaktadır. İhraç edilen ürünler arasında koyun sütünde pişirilmiş tatlı bisküvi, üzüm sirkesi, abkame (ekşi bir içecek) gibi ürünlerde ihraç edildiği belirtilir (Hudûdü'l-âlem, (C. I), 1939, s. 213).

Makdisî ise Horasan'ın dış ticareti hakkında Merv'den özellikle "Mulham" kumaşından yapılan kıyafetler ayrı bir şöhrete sahipti ayrıca peynir, susam yağı, bal, tatlı çeşitleri, reçel, karpuz pekmezi, bisküviler, kurutulmuş kavun ve buğday ihraç edildiğini kaydeder (Makdisî, 1939, s. 202). Merv'i gelip ziyaret eden İbn Hurdazbih, Merv Horasan bölgesinin en güzel merkezlerinden biri olduğunu ve güzel elbiseler yapılarak Nîşabûr gibi bir çok şehirlere sevk edildiğini belirtmektedir (İbn Hurdazbih, 1939, s. 144). Ortaçağ İslam coğrafyacı seyyahlar Merv'de dokunan kumaş ve kaftanlardan övgüyle bahsetmişlerdir (Lunina, 1972, s. 251).

Hatta ipek kozası Cürcân ve Tâberistan'a buradan gitmiştir. Şöhrete sahip olan ipek kumaşlar Bağdat'tan Magribe kadar büyük talep görmekteydi. İpekten üretilen kumaşlar büyük talep üzerine Doğu ülkelerinden Hindistan'a da ihraç edilmekteydi (Belintskiy, Benotoviç & Bolşakov, 1964, s. 271). Merv'den yabancı ülkelere ihraç edilen ürünler arasında yüksek kaliteli çanak çömlek gibi topraktan îmâl edilmiş ürünleri de bulunmaktadır. Merv'de özgü bir teknik ve tezyin ile üretilmiş en popüler toprak çanak çömlek ve kırıntılarına Nesâ, Tirmiz, Buhara ve Semerkant'ın o döneme ait kültürel tabakalarında rastlanılmış olsa da bu ürünlerin buralarda îmâl edilmeyip Merv'den ithal edildiğini göstermektedir. Bu bölgelerde rastlanılmış ürünlerin hepsinde mevcut olan yüksek kalite, Merv'in bu sektörde ne derece ileri gitmiş olduğunun en büyük kanıtını oluşturmaktadır (Pugaçenkova, 1960, s. 12). Balum olduğu gibi Merv bölgesinde yapılan arkeolojik kazı çalışmalarında ortaya çıkarılan toprak ürünlerin bir kısmı Orta Doğu ülkelerinde ürünlerle benzerlik göstermektedir. Bu durum önemli ticaret güzergâhları üzerinde bulunan ve yerli ve yabancı tüccarlar sayesinde ithâlât ve ihrâcât merkezi durumuna yükselen Merv'in diğer memeleketlerle olan karşılıklı etkileşiminin çanak çömlek yapım tarzında da etkiler meydana getirdiğini göstermektedir.

Merv'in ithalat konusuna gelince, ithalat ürünlerin başında taştan yapılmış ürünler yar almaktadır. Bununla birlikte, bölgede yapılan arkeolojik kazılarda, taştan oyularak, kazınarak yapılmış kazanlar, divitler ve mezar taşları rastlanmıştır. Onların çoğu yumşak dağ cinsinden yapılmıştır. Merv'de rastlanan taş ürünleri genelde Hârizm'de Sultanyaz Dağı'ndan hem de Nişâbur yakınlarında çıkarılıp işlenerek getirilmiştir. İran dağlarından getirilmekteydi (*Hudûdü'l-âlem*, 1939, s. 213). Şehrin zanaat ve ticaretinin gelişmesi için çok ihtiyaç duyulan ürünler arasında

en geniş ve yaygın olan renkli ve has madenler yani kurşun, demir, gümüş, altın, seramik, ender dekoratif ürünler ve ağaç gibi mamüller işlenmemiş hammadde olarak Merv'e tacirler sayesinde getirilmiştir. Merv'de rastlanmış maden ürünler, uzmanlara göre İlak, Şaş ve Afaganistan dağlarından getirilmiştir. Getirilen bütün mamüller hazır ürün haline getirilmiş, diğer kısmı ithal edilen renkli parlak taşlar, firuze, zümrüt, kırmızı akik, dağ kristali, laciver taşı, altın, gümüş ve bakır gibi maddenlerden Mervli demircileri, bakırcıları, kuyumcuları kendi atölyelerinde teknik ve estetiğine belli başlı sanata göre kolye, boncuk, yüzük, küpe, bilezik, mühür, elbise düğmeleri ve kadınlar için takılar ile süslemeler iç piyasada alıcıya sunuldukları gibi ihraç da edilmekteydi. Bu işin ticaretini yapan tacirler büyük kazançlar sağlamışlardır. Buda Merv'in kendi döneminde en büyük zanaat merkezlerinden olduğunu gözstermektedir (Fahreddinova, 1983, s. 62).

Sonuç

Merv, eski tarihlerden itibaren, özellikle Ortaçağ boyunca ticari, zanaat ve zirai hayatı anlamak için öncelikle ticaretin en önemli unsurlarını araştırmak gerekir. Bunlardan biri de ticaret yolları ve pazardır. O dönemde uzun bir süre içinde yeni şehirler, zanaat, ticari, zirai merkezlerin bir çok dalı gelişmişti. Dış ticaret hacmi artınca şehir maddi ve manevi kültürün merkezi ve terakinin örneği olarak tasvir edilmektedir. Şehrin en önemli geçim kaynağını zanaat, tarım, hayvancılık ve ticari yolları oluşturmaktaydı. İç ticaretin yanında dış ticaretinde geliştiği, transit geçen tacirlere borç mal veya para verdikleri ve onlardan vergi alındığı belirtilmektedir. IX-XII. yüzyılında Merv ve hudut şehirleri, sosyal ve ekonomik düzeyi oldukça ileri bir safhadaydı. Zanaat ile ticaret gelişmesi, halk hayatına yarar sağlamada oynadığı önemli rol kabul edilmekteydi. Yazılı kaynaklar ve arkeolojik bulgular bize gösteriyor ki çok çeşitli îmâlat edilen ürünler halkın ihtiyaçlarını karşılamış, aynı zamanda dış ülkelere de ihraç edilmiş. Sanayı esnafların zanaatçıların sayısı yükselince iç ve dış ticaretinin şekil değiştirerek yeni ticari arayışlara da sebep olmuşlardır. Merv ve hudut şehirleri, Anadolu'dan Sind'e, Orta Asya'dan Güney-Doğu Avrupa'ya yayılan muazzam kültür dünyasının birer kesitini oluşturmaktaydı.

Kaynakça

Adikov, K. (1967). Glavnıye Stantsi na Srednevekovom Torgovom Puti iz Serahsa v Merva, (Po Arheologiçeskom Dannım). *İANTS*, (C. I).

Agacanov, S. (2006). *Selçuklular*. (Çev. N. Ekber & N.A. Annaberdiyev). İstanbul: Ötüken.

Alkan, N. (2006). XV. ve XVI. Yüzyıllarda İran İpek Yolun'da Kervanlar. *U.Ü Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (11), 141-157.

Aydın, O. (2001). *Fethinden Sâmânîlerin yıkılışına kadar Semerkand tarihi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Bartold, V. (1929). *Tezkire-yi cografya-yi tarihî-ye Iran*. (Çev. H. Sardadvar). Ettehadiye, Tahran.

Bartold, V. (1930). *Historica-Geographical Survey of Iran.* Princeton. New Jersey.

Bartold, V. (1973). *K İstorii Merva*. ZVO, C. XIX, Moskova.

Belintskiy, A., Benotoviç, İ. & Bolşakov, O. (1973). *Srednevekovıy Gorod Sredney Azii*. Leningrad: Nauka Yayınları.

Birunî. (1957). *İzbranıye Proizvedeniye,* I, *Pametniki Minuvşih Pokolenii*. (Çev. M. Saliye). Taşkent.

Bolşakov, G. (1970). *Nektrıye voprosı izuçeniya srednevekovogo goroda sredney azii VIII-XII vv*. Moskova.

Can, Y. (1995). *İslâm şehirlerinin H. I-III. (M. VII-IX) yy. fizikî yapısı*. Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları.

Donovan, E. (1882). *The Merv Oasis*. Londra.

el-Bündari. (1979). *Zübdetü'n-Nusra*. (Nşr. R. Şeşen). İstanbul.

el-Hamevi. (1938). *Mü'cemu'l-büldân*. (I-V). Doğu Bilimler Enstitüsü SSCB.

er-Ravendî. (1939). *Rahatü's-sudûr ve Ayetü's-sürûr*. (Çev. M. İkbal). M-L. AN SSSR.

Fahreddinova, D. (1983). *Yuvilirnoye İskustva Mâverâünnehir i Hudojestvennaya kultura Sredney Azii IX-XIII vv*. Taşkent.

Gibb, H. A. (1930). *Orta Asyada Arap fütühatı*. (Çev. M. Hakkı). İstanbul.

Hâfiz Ebru. (1938). *Coğrafyâ-i târihi-i Horasander târih-i Hâfiz-i Ebrû*. Rukop. BBŞ.

Hanmiradov, G. (2004). *Sarahs – kerwen ıollarynyň çatrygynda*. Aşkabat.

Hermann, S. C. (1892). *Noch einmal die seldshukishen Verse*. (C. II).

Heyd, W. (1975). *Yakın Doğu ticareti tarihi*. (Trc. E. Z. Karal). Ankara.

Hocaniyazov, T. (1964). *Denejnoye obraşeniya v Gosudarstve Velikih Seldjıkov*. Aşkabat.

Hocaniyazov, T. (2000). *Torgovıye sviyazi srednevekovogo Merva, Kulturnıy Naslediya Turkmenistana, Materiyalı k mejdunarodnoy nauçnoy konferentsi,* (Sank Peterburg, 10-13 Ekim 2000). Aşkabat: Evropeyskiy Dom Matbaası

Hocaniyazov, T. (2016). *Merv Büyük Selcuklular Dönemi (Arheolojik Veriler ve Kaynaklara Göre)*. Aşkabat: İlim Yayınları.

Hurdâzbih. (1939). *Kitâbu'l el-mesâlik ve'l-memâlik*. (Çev. S. Volin) MİTT. Aşkabat: AN SSSR.

İbnü'l-Cevzî. (1986). *Kussas ve'l-Müzekkirun*. (Nşr.H. M. Zağlul). Beyrut.

İbnü'l-Esir. (1887). *el-Kâmil fi't-târîh*. (çev. M. Stasuleviç). Sank Petersbur Kütüphanesi.

İbn Havkal. (1939). *Sûretü'l-arz*. (Çev. L. Volina) MİTT, izd. Moskova: AN SSSR.

İstahrî, İ.F. (1936). *Kitâbü'l mesâlikü'l-memâlik*. MİTT, İzd. Aşkabat: AN SSSR

İzvliçeniya iz *Hudûdü'l-âlem*. (1923). MİTT. (C. I). Moskova.

Jukovskiy, V. (1894). *Drevnosti Zakaspiyskogo Kraya Razvalını Starogo Merva,* Sank-Peterburg.

Kabusname. (1986). Ensiklopediya Persidsko-Tajikskogo literaturı, Duşanbe.

Kadir, K. (2010). *Abbâsîlerin birinci asrında Bağdad (145-232/762-847)*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

Köymen, M. A. (2001). *Büyük Selçuklu İmparatorluğu tarihi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Lunina, S. (1969). *K Voprosu o Naznaçenii Srednevekovıh Zdani Tipa Kaptarhona*. Aşkabat: YuTAKR.

Lunina, S. (1972). *Nekotorıye rezultatı arheolagiçeskogo izuçeniya srednevekovogo Merva*, MİTT. Taşkent: Sredney Azii.

Lunina, S. (1974). *Okulturnıh Sviyaziah Srednevekovogo Merva*. Moskova.

Makdisi, M.A. (1939). *Ahsenü't-tekasim fi ma'rifetu'l- ekâlîm*. (Çev. L. Volina). MİTT, İzd. Moskova: AN SSSR.

Masson, V. (1956). *K istori Razvedeniya Dını v Türkmenistane*. AN TurkmSSR.

Masson, M. (1966). *Srednevekovıy torgovıye puti iz Merva v Horezm i v Maveraunehr*. YuTAKE. (C. XIII). Aşkabat.

Materialı po istorii turkmen i Turkmenii. (1939). (Haz. A. Romaskeviça & İ.A. Yakubovskiye) (C. II). Moskova: İnistitut Vostokovideniya.

Metz, A. (1966). *Musulmanskiy Renesans*. Moskova.

Orazmuhammedova, G. (2010). *Gorod Yujnogo Turkmenistana Kak Tsentr Remesla i Targovli IX-XII vv.* Aşkabat.

Popov, İ. (1998). *Turkestanskaya karta po velikomu şelkovomu puti*. Moskova.

Pugaçenkova, G. (1960). *K otkrıtiyu lustrovoy keramiki XII-XIII v*. AN TSSR, Aşkabat: Nauka Yayınları.

Reveladze, Z. (1982). *Srednevekovıye Pametniki Surhandari*. Taşkent.

Semani, M. (1939). *Kitâbü'l ensâb*. (Çev. S. L. Volina). MİTT. (C. I). M.-L. AN SSSR.

Shepard, B. C. (1965). *Uygarlık tarihi*. (Çev. N. Ünal) İstanbul: Varlık.

Tizengauzen, V. (1889). *Novıye Sobranie vostoçnıh monetı Lineviça*. ZVORAO. (C. IV).

Turan, O. (1980). *Selçuklular ve İslâmiyet*. İstanbul: Nakışlar Yayınevi.

Turan, O. (1999). *Selçuklular tarihi ve Türk İslâm medeniyeti*. (8. Baskı) İstanbul: Ötüken.

Usmanova, Z. (1965). *Otçet o Raskope v Rabade Gaur-kale*. Aşkabat: YuTAKE.

Wright, Z. (1974). Zum problem des Bazars (sug, carsi). *DI*. (C. 51). Berlin-New-York.

Yakubî, Y.V. (1939). *Kitâbü'l-Bûldan*. (Çev. V. S. Volina). (C. I). AN SSSR: Aşkabat.

Yakubovskiy, A. (1932). *Feodalnaya obşestvo Sredney Azii i ego Torgovlya s Vostoçnoy Evropoy v X-XV vv. Materyal*ı po istorii uzbekskoy, Tajıkskoy i Turkmenskoy SSR. C. I, İVAN SSR, Leningrad.

Türkiye - Vietnam İlişkileri Tarihi ve Vietnam'da Türkiye Algısı Üzerine Bir İnceleme

Vi An Lu*

Öz: 2018 yılında Türkiye Cumhuriyeti ile Vietnam Sosyalist Cumhuriyeti arasındaki diplomatik ilişkiler 40. senesinde olacaktır. Türkiye-Vietnam ilişkileri, Türkiye'nin Endonezya, Malezya, Tayland gibi Güneydoğu Asya ülkeleri yanı sıra Japonya, Kore, Çin gibi diğer Uzakdoğu ülkeleri arasındaki ilişkilerine göre daha geç kurulmuştur. Dolayısıyla Türkiye-Vietnam ilişkilerin tarihini araştırmak için elimizdeki kaynaklar sınırlıdır. Buna rağmen iki ülke arasındaki ilişkilerin tarihinde bazı önemli olaylar bilinmektedir. Örneğin 1890 yılında Japonya'ya gönderilen Ertuğrul Fırkateyni, Vietnam'nın güney bölgesinde yer alan Saygon adlı bir şehirde demirleyip orayı ziyaret etmiştir. Bu olay, Türkiye-Vietnam ilişkileri tarihinin dönüm noktalarından biridir. Akabinde, Yemen'den başlayıp Uzakdoğu ülkelerini seyahat eden Mustafa bin Mustafa isimli bir Osmanlı Bürokratı Çinhindi'ne ve Vietnam'a gezi düzenlemiştir. 1954 yılında Cenevre Antlaşması imzalandıktan sonra, 17'nci enlem sınır alınarak Kuzey ve Güney olmak üzere ikiye bölünen Vietnam'da iki ayrı devlet ortaya çıkmıştır. Kuzey bölgesinde kurulan Vietnam Demokratik Cumhuriyeti, Sovyet Sosyal Cumhuriyetler Birliği ve Çin Halk Cumhuriyeti tarafından desteklenmiştir, Güney bölgesinde kurulan Vietnam Cumhuriyeti ise Amerika Birleşik Devleti ve müttefikleri tarafından desteklenmiştir. O dönemlerde Türkiye ile Vietnam Cumhuriyeti arasında diplomatik ilişkiler kurulmuştur. Vietnam Savaşı sırasında Vietnam'ın durumu Türk basını tarafından ilgiyle takip edilmiştir. Özellikle 1963, 1965 ve 1968 yıllarında *Milliyet Gazetesi*'nde Güney Vietnam'a giden bazı Türklerin raporları yayınlanmıştır. 1975 yılında Vietnam Savaşı bitince iki bölge birleşmiştir. Kısa bir zaman sonra 1978 yılında Türkiye ve Vietnam hükümeti arasında diplomatik ilişkiler yeniden kurulmuştur. Bu çalışmanın amacı, XIX yüzyılın sonlarından günümüze kadar Türkiye-Vietnam ilişkilerinin bazı önemli olaylarını mevcut kaynaklara göre incelemektir. Bununla birlikte Vietnam'daki Türkiye algısı da değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye-Vietnam İlişkileri, Çinhindi (Hind-i Çinî), Vietnam Savaşı, *Milliyet Gazetesi*, Türkiye Algısı.

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, Tarih Bölümü.
İletişim: luvian2909@gmail.com

Giriş

Vietnam, Güneydoğu Asya'da yer alan bir ülkedir. "Viet" kelimesi Kuzey Vietnam'de (Tonkin) kurulan Việt Thường, Đại Cồ Việt, Đại Việt, Việt Nam gibi bütün devletlerin isimlerinde geçmektedir. Çin telâffuzu 越 "Yue"dir. Çoğu zaman安南 "Annam" yani "Sulh Güney Devleti" manasına gelen ismiyle kullanılmıştır. Bugünkü Vietnam ismi 越南 "Güney Yue" manasına gelmektedir (Eberhard, 1957, s. 268; Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı, 1976, s. 90). "Nam" kelimesi ise "Güney Halkı" demektir (Toker, 6 Şubat, s. 2). Vietnam Türkiye'den uzak olmasına rağmen, tarih boyunca iki ülke arasındaki ilişkilerde bazı önemli olaylar yer almaktadır. Mevcut kaynaklara göre 1267'de Kubilay Han[1] Annam Kralına Darugaçı unvanıyla Müslüman olan Nureddin isimli bir elçi tayin ederek bir emir göndermiştir: "Memleketinizdeki Hui-ho (Uygur) tüccarlarından Türkistan işleri hakkında malûmat almak istiyorum, bunları bana gönderin". 1268'de yeni bir Darugaçı Annam'a gönderilirken bu emir tekrarlanmıştır. 1269 yılı sonunda, Annam Kralından nihayet bir cevap gelmiştir: "Müsaadenizle şunu arz ederim ki ismi I-vın olan bir Uygur tüccarı, evvelce ölmüştü, Po-po isimli diğer bir Uygur tüccarı da son zamanda hastalanarak ölmüştür". Kubilay, buna elbette inanmadı ve Annam Kralına ağır bir mektup gönderdi (Eberhard, 1957, s. 270). Bu olaydan *Yuan Shi* (*Yuan Tarihi*), bahis 209'de bahsedilmiştir. Fakat *Đại Việt sử ký toàn thư* (*Complete Annals of Dai Viet yani Dai Viet'in Tam Kroniği*) adlı Vietnam'nın en eski tarih kaynaklarından birinde bu olayla ilgili hiç bilgi bulunmamaktadır. *Đại Việt sử ký toàn thư*'da sadece Şubat 1266 yılında, Yuan Hanedanlığı'nın Nureddin'i (Nâu Lạt Đinh, Yuan Shi'de Nột Lạt Đinh denilir) Annam'a gönderdiğinden söz etmiştir (Viện Khoa học Xã hội Việt Nam, 1998, tr. 35). O dönemde Vietnam'da Müslüman tüccarlar hatta Türk asıllı tüccarlar bilinmediği için bu olay Türk tarihi için ilginç bir hikâye olmuştur.

Ayrıca İslam dünyasında en büyük gezginlerden biri olan İbn Battûta'nın seyahatnamesinde Türk- Vietnam ilişkileri ile bağlantılı olarak başka ve ilginç bir kaynak da bulunmaktadır. *İbn Battûta Seyahatnamesi*, özgün adı *Tuhfetü'n-Nüzzâr fî Garâibi'l-Emsâr ve Acâibi'l-Esfâr*, Arapça olarak yazılmakta ve literatürde *Rihletü İbn Battûta* (*İbn Battûta Seyahatnamesi*) diye adlandırılmaktadır (Aykut, 1999, s. 363). İbn Battûta bu eserde Tavalisi isminde bir ülke hakkında ifadelerde bulunmuştur. Özellikle, Tavalisi ülkesinde Urduca isimli bir prenses (Melike) hakkında bir hikâ-

1 Kubilay (1260 - 1294), Moğol İmparartorluğu'nun 5. kağanı, aynı zamanda Çin'deki Yuan Hanedanlığı'nın (1260 - 1368) kurucusu ve ilk imparatorudur.

ye kaydeder. İbn Battûta'ya göre Urduca ona selam verdiği zaman Türkçe olarak "*Hasen misen, yahşî misen?*" yani durumun nasıl, nasılsın? dedi. Ayrıca Arapça yazmayı biliyordu. Hizmetçilerinden birine *"Deva ve bitik kâtûr" yani kalem ve kâğıt diye* seslendi (İbn Battûta, 2000, s. 889). İbn Battûta'nın *Seyahatname*'sinde zikrettiği Tavalisi ülkesi, çoğu araştırmacılara göre kesinlikle Güneydoğu Asya'da bulunan bir ülkedir. Fakat neresi olduğu hususunda farklı görüşler mevcuttur. Bazıları, Tavalisi'nin Tonkin yani bugünkü Kuzey Vietnam bölgesinde olduğunu ileri sürmüşler (Göksöy, 2002, s. 66). Diğerleri ise mesela Batılı araştırmacı Henry Yule'ye göre Tavalisi'nin Hindiçin yarımadasındaki Kamboçya ya da Tonkin olmadığını belirtmiştir (Yule, 1916, s. 157-159). Fakat Japon araştırmacı Tatsuro Yamamoto'nun *On Tawalisi described by Ibn Battuta* isimli çalışmasına göre, Tavalisi'in ne Tonkin ne de başka yer olduğunu, Hindiçin yarımadasındaki Çampa Krallığı olduğu bugünkü Orta Vietnam'dan başka yerde olamayacağını belirtmiştir (Yamamoto, 1936, s. 93-133). Üstelik, Tatsuro Yamamoto'ya göre İbn Battûta'nın bahsettiği Tavalisi ülkesinin Keylûkerî liman kenti ise Çampa Krallığındaki Klaung Garai bugünkü Vietnam'in Phan Rang kenti olması mümkündür (İbn Battûta, 2000, s. 892; Göksöy, 2002, s. 69). Böylece İbn Battûta'nın seyahatnamesini referans alarak edindiğimiz bilgilere göre, günümüzde Vietnam'ın orta bölgesi konumundaki eski Çampa Krallığı, Türk-Vietnam ilişkilerinin başlangıcına temel teşkil etmektedir.

Ertuğrul Fırkateyni Hikâyesi'nden Mustafa bin Mustafa Seyahati'ne Türk-Vietnam İlişkileri

XIX. yüzyılın sonlarında Türkiye-Vietnam ilişkileri tarihinin dönüm noktasını Ertuğrul Fırkateyni oluşturmuştur. Japonya'ya gönderilen meşhur Ertuğrul Fırkateyni, Vietnam'nin güney bölgesindeki Saygon'a (bugünkü adı Ho Şi Minh, Vietnamca'da Hồ Chí Minh) demirleyip burayı ziyaret etti. Kaynaklara göre, Ertuğrul Fırkateyni Saygon'a 10 Mart 1890 tarihinde vardı ve burada 10 gün kaldı (Mütercimler & Öke, 1991, s. 63). Ertuğrul Fırkateyni Saygon'da kaldığı zaman buradaki seyir hakkında bilgiler de açıklanmıştır.

Ertuğrul Fırkateyni'nin ziyareti sırasında Vietnam bağımsız bir ülke konumunda değildi. Fransızlar 1858'den itibaren Vietnam'ı işgal etmeye başlamış 1884'e kadar ülkenin tamamını ele geçirmiştir. İşgalden sonra, Fransızlar Vietnam'ı kuzeyde Tonkin, ortada Annam ve güneyde Koşinşin (Kuşensin veya Çoçin Çin, Nam Kỳ) olmak üzere üç yönetim birimine ayırdılar (Gürbüz, 2009, s. 38). Güney Vietnam bölgesinde yer alan Kuşenşin 1859-1867 yılları sırasında Fransızlar tarafından ele

geçirildi. 1867'den 1945'ye kadar bir bölge olarak Fransızlar'ın idaresinde kaldı. Saygon, Fransız müstemlekesi Koşinşin'in idare merkezi idi. Toprağı çok bereketli olan bu müstemlekenin bütün ihracatı bu limandan yapılırdı (İlgaz, 2012, s. 87). Ertuğrul Saygon Limanına girerken 8 gemilik bir Çin filosunun demirli olduğunu gördü ve gemilerin forslarına göre filonun ferik rütbesinde bir Çin amiralinin kumandasında olduğunu anlayarak 17 pâre topla selamladı. Filonun sancak gemisi bu selama mukabele etti (İlgaz, 2012, s. 87). Ertuğrul Komutanı Osman Paşa[2] ile Kuşenşin Fransız Valisi (Lieutenant Gouverneur, Thống đốc) Henri Eloi Danel (1889-1892) arasında mütekabil ziyaretler yapıldı. Ertuğrul'un ziyareti yağmur mevsimine tesadüf ettiğinden, fırkateyni görmeye rağbet edenler az idi. Buna rağmen Ertuğrul'u yine beş on bin kişinin gezdiği bildirilmiştir. Bilhassa Aksayı Şark halkı, Ertuğrul'a "Mukaddes Gemi" ismini takmışlardı. Gemi ilgili hayali hikâyeler, mürettebatın meziyeti ve geçirilen maceralar esatiri şekle konarak nakl olunuyor (İlgaz, 2012, s. 88). Saygon'da demirlendiğinde Çin kumandanı Ertuğrul Fırkateyni'ni ziyaret etti, bununla birlikte Osman Paşa'yı Çin'deki limanları ziyarete davet etti (İlgaz, 2012, s. 89). Ayrıca, Saygon'da bütün ticaretini elinde tutan Çin Türkleri, Çin Müslümanları ve Güney Vietnam'da yaşayan Çam isimli Müslüman kabilelerden de bahsedilmiştir (İlgaz, 2012, s. 88). Fırkateyn kömür, su ve erzakını tamamladıktan sonra 20 Mart 1890 tarihinde Hongkong'a doğru rota hareket etti. Seyirin birinci günü gayet iyi geçti. Fakar ertesi günü doğru öğleye güneyden hafif bir rüzgar esmeye başladı ve saat 14:00'e doğru rüzgar şiddetlendi. Fırtınanın merkezine düşmemek için tekrar Saygon'a dönmeye karar verildi. Dolayısıyla, Ertuğrul 25 Mart 1890 tarihinde yeniden Saygon limanına demirledi. Yelkenlerin tamiri, kırılan çubuğun tecdidi, mahrukatın ikmali Saygon'da 14 gün sürdü. 8 Nisan 1890 tarihinde pazar günü akşam ikinci defa Hongkong'a doğru hareket etti ve 15 Nisan 1890'da Hongkong limanına demirlediler (Mütercimler & Öke, 1991, s. 63). Böylece, Ertuğrul Fırkateyni Saygon'da yaklaşık 24 gün kaldı. Buna rağmen, Ertuğrul Fırkateyni Vietnam Hükümeti ile tanışmamıştır. Çünkü bir taraftan o dönemde Fransız Sömürgecisi Vietnam'ı yönetiyordu. Vietnam'ın ortasında bulunan Annam bölgesi 1884'ten itibaren Fransız himayesi altına girdiği için Annam İmparatoru Fransızlar tarafından kontrol ediliyordu. Diğer taraftan, Erturğrul Fırkateyni'nin asıl amacı Japonya'ya gidip Osmanlı Padişahı II. Abdülhamid'in Türk -

2 Osman Paşa 1858'de İstanbul'da doğdu, 1869'da Mekteb-i Fünun-u Bahriye'ye girdi. 1876'dan 1887'ye kadar pek çok görev yaptı. 1888'de Maiyet-i Seniyye yaverliği ile kaymakamlığa terfi etti, 1889'da miralaylık ve aynı yıl paşalığa yükselmiş oluyordu (Ilgaz, 2012: 83).

Japon dostluk mesajını taşımaktı. Ertuğrul Fırkateyni sonunda 7 Haziran 1890'da Japonya'daki Yokohama limanına geldi ve 13 Haziran'da Japon İmparatoruna Padişah II. Abdülhamid'in gönderdiği mektup takdim edildi. Fakat ne yazık ki dönüş yolunda Yokohama'dan Kobe'ye ilerlerken 16 Eylül 1890'da Ertuğrul Fırkateyni fırtınadan dolayı çarparak batmıştı (Türk Deniz Kuvvetleri, 2015, s. 59, 61, 73). Bu yüzden Ertuğrul Fırkateyni Saygon'a geri dönemeyecekti. Meydana gelen bu talihsizlik nedeniyle Türkiye-Vietnam ilişkilerinin kurulması için tarihî bir fırsat kaçırmıştır.

Ertuğrul Fırkateyni'nin ziyaretinin akabinde 1893'de Yemen'den başlayıp Uzakdoğu ülkelerini seyahat eden Mustafa bin Mustafa isimli bir Osmanlı Bürokratı Çinhindi'ne ve Vietnam'a gezi düzenlemiştir (Mustafa, 2010, s. 7-8). Ertuğrul Fırkateyni'ndeki Osmanlı Türkleri'nin dışında Mustafa bin Mustafa Vietnam'ı ziyaret eden ilk Türklerden biridir. Mustafa bin Mustafa tarafından 1894'te kaleme alınan "*Aksâ-yı Şark'ta Bir Cevelân*" (Uzakdoğu'da Bir Seyahat) isimli eserde Vietnam'dan bahsedilmektedir. Yazar Cahor'dan (bugünkü Johor ismi taşıyor) Cambis adlı bir vapura bindi ve Fransız Sömürgecisi idaresinde bulunan Saygon iskelesine uğradı (Mustafa, 2010, s. 93-94). Anlattığına göre Saygon'u gezmeyi çok istediğinden hemen karaya çıktı ve o gün akşama kadar şehri gezdi. Ertesi gün trene binip 12 dakika sonra Fransız başka bir idaresindeki Tonkin'e ulaştı. Burada yanlış bir bilgi verilmiştir. Saygon'dan Tonkin'e trenle kesinlikle sadece 12 dakikada ulaşamazdı, muhtemelen yazıya geçirilirken veya çeviri esnasında 12 saat 12 dakida olarak kaydedilmiştir. Yine Mustafa bin Mustafa'nın anlattığına göre uzun uzadıya gezecek vakti olmadığı için Tonkin'de sadece birkaç saat gezebildi sonra Saygon'a geri döndü. Ertesi gün tekrar Cambis vapuruna binerek yola çıkıp Hongkong'a hareket etti (Mustafa, 2010, s. 94). Nitekim Mustafa bin Mustafa'nın Vietnam'da sadece 2 gün kaldığı için *Aksâ-yı Şark'ta Bir Cevelân*'da Vietnam hakkında daha fazla bilgi bulunamamıştır.

Vietnam Savaşı Döneminde Türkiye - Vietnam İlişkileri

Tarih boyunca Vietnam halkının bağımsızlığını kazanmak için mücadele etmesi karakteristik bir özelliği olmuştur. Vietnam, farklı dönemlerde silah, malzeme bakımından kendisinden çok üstün olan Çin (M.Ö. 179 - M.S. 905, 938, 981, 1075 - 1077, 1258, 1285, 1288, 1407 - 1427, 1789, 1974, 1979, 1988), Fransa (1858 - 1945, 1946 - 1954), Japonya (1940 - 1945) ve Amerika Birleşik Devletleri (1955-1975) gibi dünyanın en büyük devletleriyle savaşmıştır. 1858 yılında baş-

layan Vietnam'ın yanı sıra bütün Hindiçin'deki Fransız Sömürge rejimi II. Dünya Savaşının başlaması üzerine zayıflamaya başladı (Gürbüz, 2009, s. 59). 1945 yılında II. Dünya Harbi bitince Vietnam Milleti'nin bağımsızlığını kazanmak için büyük bir fırsat bulunmuştur. Nitekim 19 Ağustos Devrimi'yle (Cách mạng tháng Tám) 2 Eylül 1945 tarihinde Hanoi'de Viet Minh lideri Ho Şi Minh (yani Hồ Chí Minh) bağımsızlık deklarasyonunu halka okuyup Vietnam Demokratik Cumhuriyeti'nin kuruluşu ilan etti (Gürbüz, 2009, s. 62). Fakat bu sevinç pek fazla sürmedi. Fransızlar akabinde 23 Eylül'de Saygon'a saldırarak Vietnam'ı yeniden işgal etmeye karar verdi (Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, 1979, s. 16-17). O nedenle Vietnam - Fransız Mücadelesi başlayıp 1954 yılına kadar sürdü. Bir kez daha 1954 yılında Vietnam Halkı Dien Bien Phu Zaferiyle İsviçre'deki Cenevre Konferansı toplanarak Cenevre Antlaşması imzalanmıştır. Ne yazık ki Soğuk Savaş döneminin bir sonucu olarak bu antlaşmaya göre Vietnam, 17. enlem sınır alınarak geçici olarak ikiye bölünmüş ve Kuzey ile Güney Vietnam olmak üzere iki ayrı devlet ortaya çıkarılmıştır (Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı, 1976, s. 90). Kuzey bölgesi yine Vietnam Demokratik Cumhuriyeti'dir, bu devlet Sovyet Sosyal Cumhuriyetler Birliği ve Çin Halk Cumhuriyeti tarafından desteklenmiştir. Güney bölgesi'nde ise 1955 yılında Vietnam Cumhuriyeti yani Saygon Hükümeti kurulmuş, bu devlet hemen Amerika Birleşik Devleti ve onun müttefikleri tarafından desteklenmiştir. Kuruluştan 1958 yılına kadar Vietnam Cumhuriyeti 48 ülke tarafından tanınmıştır (Chánh Phủ Việt Nam Cộng Hòa, 1958, tr. 242). Türkiye bu ülkelerden biridir (Chánh Phủ Việt Nam Cộng Hòa, 1958, tr. 262). Türkiye ile Vietnam Cumhuriyeti arasında diplomatik ilişkiler kurulmuştur. Bundan sonra 1960'lı yılların başlarına kadar Vietnam Cumhuriyeti'nin Ankara Elçiliği de kurulmuştur. Bu diplomatik temsil kurumundan 1962 yılında Güney Vietnam'a gidip çalışan Oğuz Barut isimli bir Türk pilotu oraya gitmeden önce Vietnam hakkında bilgi almıştır (Barut, 24 Kasım, s. 5). Bundan sonra 1964 yılında Vietnam'ın Ankara Büyükelçiliği, Vietnam Askeri İhtilâl Konseyi Başkanı Başbakan General Nguyen Khanh, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı İsmet İnönü'ye bir mektup göndererek Vietnam'da "hür insanların temel haklarına saygı gösterilmesini sağlama" maksadi için Türk Hükümetinin "mümkün ve muvafık göreceği" her türlü yardımı talep ettiğini ifade etmiştir (Özel, 7 Ağustos, s. 1). Ayrıca, 26 Haziran - 02 Temmuz 1966 tarihleri arasında yayınlanan *Milliyet Gazetesi*'nin günlük haberlerine göre o dönemde Vietnam'in Ankara Büyükelçiliği'nde büyükelçi Dinh Van Kien, elçi müsteşarı Nguyen Van Can ve ayrıca Bedri Kadıoğlu isimli Türk çalışanlar bilinmektedir (Akyol, 26 Haziran, s. 1,7). Yine bu

gazeteye göre Temmuz 1966'da Vietnam'ın Ankara Büyükelçiliği Çankaya İlçesindeki Paris Caddesi 74. nuramaya taşınmıştır. Bu adres, Vietnam Büyükelçinin ikametgâhının adresidir (Özel, 2 Temmuz, s. 9). Ancak Türkiye Cumhuriyeti'nin Saygon'da Büyükelçiliği açılmamıştır. Yerine Türkiye'nin Bangkok Büyükelçileri aynı zamanda Vietnam'da Türkiye'nin temsilcisi olarak görevler yapmıştır. Örneğin, 1962 yılında 6/729 karar sayısıyla, Türkiye'nin Bangkok Büyükelçisi Hasan İstinyeli'nin, aynı zamanda Vietnam Cumhuriyeti nezdinde de Büyükelçi sıfatiyle Türkiye'yi temsil etmesi, Dışişleri Bakanlığının 6/7/1962 tarihli ve 100004-265 sayılı yazısı üzerine, Bakanlar Kurulunca 17/7/1962 tarihinde kararlaştırılmıştır (*T.C. Resmi Gazetesi*, 11174, s. 1). Ondan sonra 1968 yılında 6/9792 kara sayısıyla, Bangkok Büyükelçisi Hikmet Hayri Anlı'nın Vietnam Cumhuriyeti'ndeki aynı görevi Dışişleri Bakanlığının 7/3/1968 tarihli ve 100004/600 - 134 sayılı yazısı üzerine, Bakanlar Kurulunca 30/3/1968 tarihinde kararlaştırılmıştır (*T.C. Resmi Gazete*, 12879, s. 1).

Vietnam Savaşı sırasında Vietnam'ın durumu *Ulus*, *Hürriyet*, *Milliyet* gazeteleri gibi gazeteler vasıtasıyla Türk basını tarafından ilgiyle takip edilmiştir[3]. 1963-1968 yılları arasında *Milliyet Gazetesi*'nde yayınlanan "Vietnam'a giden Türklerin raporları" bunlardan biriydi. İlki, 24 Kasım-4 Aralık 1963 arasında yayınlanan H. Oğuz Barut isimli bir Türk pilotunun raporlarıdır [4]. 21 ve 22 Kasım'da bu gazetenin ilk sayfasında "Milliyet Duyulmamış Bir Gerçeği Açıklıyor Vietnam'da Kızıllara Karşı Bir Türk Pilotu" başlığıyla Oğuz Barut'un raporları okurlara duyurulmuştur. Akabinde 24 Kasım'dan 4 Aralık tarihine kadar her sayının 5. sayfasında sıralı olarak bu raporlar devamlı yayınlanmıştır. Barut'un anlattığına göre Türkiye üzerinden 27 Mart 1962 tarihi Saygon'daki Tan Son Nhat Havalimanından inmiştir (Barut, 24 Kasım, s. 5). Bir yıl üç ay boyunca Güney Vietnam'da çalışanlar Barut'la birlikte Emekli Kurmay Albay İbrahim İldir başta olmak üzere Emekli Binbaşı Orhan Çelikkok, Aziz Bayraktar ve Cihat Dileksiz isimli toplam 5 Türk pilotu bilinmektedir (Barut, 28 Kasım, s. 5). Oğuz Barut bildirilerinde Vietnam hakkında pek çok önemli bilgiler vermişti. Örneğin

3 Bu konu üzerine bir çalışma yayınlanmıştır. Bkz. Mehtap Şimşek Kaya (2008). Türk Basınında Vietnam Savaşı: Ulus Gazetesi Örneği. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 42, 311-330.

4 H. Oğuz Barut, Türk Hava Kuvvetleri'nin ilk jet pilotlarından biriydi. 1950 - 1951 arasında ABD'ye jet eğitimine gönderilen 8 Türk pilotundan biri idi. 1960 yılında yarbay rütbesinde emekli olan Barut uzun yıllar ABD yanı sıra Vietnam'da pilotluk yaptı.

> Vietnam bir asır kadar Fransız idaresinde Fransız Hindi-Çin'si ismi altında sömürge olarak kaldıktan sonra nihayet 1954'de istiklâlini kazanmış. Kazanmış ama yarısını, şimdi Kuzey Komünist Vietnam ve Güney Vietnam Cumhuriyeti diye iki kısım. Güney Vietnam 12 milyon nüfusu sahip, bütün doğusu ve güneyi Çin Denizi ile çevrili, kuzeyinde Komünist Vietnam, batısında Laos ve Kampoçya ile hudut komşusu olan bir ülkedir

diye açıkladı. Ona göre Vietnamlılar karışık bir ırk.

> İnsanları da bir kaç ırkın bileşimi. Asıl Vietnam'lılar ki, kendilerine ait bir lisan konuşan, daha ziyade sarı ırkı andırıyor, düz siyah saçlı, çekik gözlü, yalnız biraz fazlaca esmer. Diğerleri de nüfusun yüzde otuzunu teşkil eden Dağlılar (Mongtagnards)". "Bu insanlar henüz Ortaçağ devrini yaşamaktadırlar". "Onlar umumiyetle 50-200 kişilik gruplar halinde yaşarlar ve iptidailiklerine rağmen çok dürüst ve mert insanlardır (Barut, 24 Kasım, s. 5).

Ya da "Vietnam'da kadın erkek münasebetleri medeni ülkelerdekilerle ayni seviyededir" diye inceledi. Oğuz Barut, ayrıca Vietnam halkların kıyafetleri, Vietnamlı kadınların özellikleri, buradaki din ve ibadet durumu da açıkladı.

> İklim sıcak olduğu halde burada insanlar çok soğukkanlı ve mutedil" diye ifade edilmiştir. Barut'a göre "Vietnam dünyada baş sıraları muhafaza eden pirinç istisali ile, muazzam kauçuk ormanları ile çok zengin olduğu kadar çok da güzel, cennet gibi bir ülkedir". "Vietnam'da dolaşırken en çok rastlanan şey su'dur. Büyüklü küçüklü nehirler hemen her tarafta devamlı surette akar". Böylece, "güneşi ve suyu çok bol olan Vietnam senenin her mevsiminde yemyeşil zümrüt gibidir (Barut, 25 Kasım, s. 5).

Bildirilerde Vietnam'daki nehirler, plajlar, pirinç, balık, vardiya usulü ve trafik seli de bahsedilmiştir (Barut, 26 Kasım, s. 5). Bunların dışında Oğuz Barut "On senelik bir karı-kocanın en az 9 çocuğu var. Bunların giyim derdi yok, çoğu sokakta büyüyor" diye bildirdi. Bilhassa, geçmişteki Fransızların rolü ve etkileri, Ngo Dinh Diem rejiminde Vietnam'ın siyasi durumu ve ABD'in müdahalesini değerlendirilmiştir. Ona göre şimdi Vietnam'da durum çok daha ciddidir, Vietnam'daki komünist meselesinin ciddiyeti hür dünyada herkes tarafından pek anlaşılmamıştır (Barut, 27 Kasım, s. 5). Bundan sonra, "Kim dost kim düşman belli değildir" (28 Kasım), "Vur kaç, usûlü ile çalışan Kızıllar teşkilâtlanıyor" (29 Kasım), "Kızıllar Kıyasıya Adam Öldürüyorlardı" (30 Kasım), "Kızıllar için silâh ve cephane temin etmek güçtü" (1 Aralık), "Alçaktan uçarken kurşun yağmuruna tutuldum" (2 Aralık), "Tenvir fişeklerinin ışığında korkunç yaylım ateşi" (3 Aralık) ve son olarak "Sergievinde korkunç bir intifâk-Netice: 19 ölü, 26 yaralı" (4 Aralık) isimli bildirilerde Oğuz Barut, Vietnam'daki işlemleri yanı sıra günlük durumları da açıkladı. Netice

kısmında Oğuz Barut, eski bir asker ve bir Türk pilotu olarak Vietnam'da bazen çok ağır şartlar altında geçirdiği 1 sene 3 aylık müddet şu intibar bırakmıştır:

> Vietnam, Uzak-Şark'ın bir incisi ve cenneti, halkı da zekası, kanaatkâr olması, heves ve kalbiliyeti ve her şeyden üstün olan hürriyet ve demokrasi yolundaki âzimleri ile sevimli ve mert insanlar (Barut, 4 Aralık, s. 5).

Türk halkı için Oğuz Barut'un bildirileri Vietnam hakkında canlı ve gerçek bilgiler veriyordu. Oğuz Barut'un bildirileri yayınlandıktan sonra 1965 yılında hâlâ *Milliyet Gazetesi*'nde Vietnam'da bulunan Sami Kohen isimli bir Türk gazetecisinin raporları yayınlanmıştır. 11 Mayıs 1965 tarihinde gazetenin ilk sayfasında "Vietnam'da bir Türk Gazetecisi: Sami Kohen başlığıyla okurlar için Sami Kohen'in Vietnam'a seyahatı takdim edilmiştir. "Dış Politika yazarımız Sami Kohen, korkunç savaşlara sahne olan entrikalar ve kargaşalıklar ülkesi Vietnam'da bulunmaktadır". Bilhassa bu sayıda özel bir yazı bulunmuştur. "Sami Kohen Vietnam Başbakanı İle Konuştu", "Sami Kohen Saygon'da Güney Vietnam Başbakanı Phan Huy Quat ile de konuşan ilk Türk gazetecisidir" (Kohen, 11 Mayıs, s. 1). Sami Kohen'in bildirisine göre Başbakanı Quat, yarım saatlik mülâkatını, "Gazeteniz vasıtasiyle, Vietnam halkının Türk Milletine sevgi duygularını ve dâvâmıza Türkiye'nin gösterdiği ilgi ve anlayış için minnettarlığını ifade etmek istiyorum" sözleriyle bitiriyordu. Üstelik "Başbakan, hâlen Saygon'da bulunan 200'den fazla yabancı gazetecinin mülâkât taleplerini kabul etmiyordu. Fakat ilk defa olarak böyle bir müracaatta bulunan bir Türk gazetecisiyle görüşmek arzusunu duymuştu" şeklinde ifade edilmiştir (Kohen, 11 Mayıs, s. 4). Bundan sonra 12 Mayıs-17 Mayıs 1965 tarihlerin arasında her sayıda 9. sayfada Sami Kohen'in raporları sürekli yayınlanmıştır. Genellikle Vietnam'ın siyasi durumu, Vietnam halkların savaşla ilgili duyguları, ABD'in bu savaşta amacı ve Amerikan'ın Vietnam'a etkileri gibi meseleler açıklanmıştır. Örneğin "Vietnamlıların çoğu bu savaşı kendi öz mücadelesinden ziyade, Amerikanın komünistlerle bir çatışması sayıyor". "Saygonlular, sonu gelmeyen bu garip savaşa o kadar alıştıki, bir kaç kilometre öteden gelen top seslerine bile aldırış etmiyorlar" (Kohen, 12 Mayıs, s. 9).

Sami Kohen'e göre gaye yalnız Güney Vietnam'ı, Vietkong'dan kurtarmak değil. Esas amaç, komünizmin bütün Güney Asya'ya yayılmasını önlemek için ABD bu işe girdi, günde 15 milyon lira harçıyordu. Güney Vietnam'daki Amerikan'ın etkilerini de görülüyordu. Yıllarca Fransız tesiri altında kalan Saygon şehri, şimdi Amerikalılaşıyor. Dükkânlarda, barlarda eski Fransızca yazıların yerini İngilizce alıyor, öğrenciler yabancı lisan olarak İngilizceyi Fransızcaya tercih ediyor (Kohen,

13 Mayıs, s. 9). Bunun dışında Sami Kohen "Vietkong, ülkenin yarısına hâkim" (14 Mayıs), "Vietkong halk hareketi mi?" (15 Mayıs), "Acaba yarın ne olacak?" (16 Mayıs), "Savaş Önce Saygon'da Kazanmak Gerek" başlıklarıyla diğer yazılarda Vietnam'ın güncel durumu incelemiştir.

Görülüyor ki Oğuz Barut'un yanı sıra Sami Koken'in Vietnam'a yolculukları Türkler tarafından Vietnam'a düzenlenen ilk yolculuklardır. Vietnam'dan uzak olmasına rağmen bu yolculukları ve rapolarıyla Türk halkı Vietnam Savaşı'nın güncel durumunu ayrıntılı ve tamamen anlayabiliyordu. Ayrıca vatandaş diplomasisi olarak bilinen bu yol, savaşa karşın Türkiye-Vietnam halkların arasındaki ilişkileri yakınlaştırmıştır. Oğuz Barut ve Sami Kohen'in bildirilerinin dışında 1968 yılında Vietnam Savaşı'nın en şiddetli döneminde Vietnam ilgili bazı ünlü Türk gazetecilerinin röportaj araştırmaları yayınlanmıştır. "İntihar Gönüllüleri" konusuyla Vietkong kurumu ve onun rolleri üzerine Mehmet Ali Birand'ın incelemeleri onlardan biriydi. Yazara göre Vietnam talihsiz bir ülkedir çünkü tarih boyunca çok fazla zaman yabancı devletlerin altında hüküm sürmüştür. (Birand, 4 Şubat, s. 5). Aynı anda 5 Şubat-11 Şubat 1968 tarihlerin arasında "Vietnam'ın sarı müstemlekecileri ve beyaz müstemlekecileri", "Aslında Vietnam ikiye çok eskiden ayrılmıştı", "Vietnam, 2. Dünya Harbinden sonra", "Amerika Vietnam kapanına nasıl girdi?", "Amerika Vietnam kapanından niçin kurtulamadı ve kurtulamıyor?", "Vietnam: Sonuç" yazıları gibi Metin Toker'in röportaj araştırmaları yayınlanmıştır. Daha ayrıntılı incelemeler yapan Metin Toker, Türk okurlar için Vietnam'a dair çok faydalı ve değerli meseleler açıkladı. İlk olarak, yazar Vietnam halkının kökeni ve eski dönemlerden başlamış olan Vietnamlıların çilesi anlattı. Ayrıca, XVIII. yüzyıldan itibaren Batılıların Vietnam'a etkileri de incelenmiştir. Toker'e göre Vietnam'ın bugünkü sıkıntının menşei Fransız Sörmürgesi olduğu döneminden başlamıştı (Toker, 6 Şubat, s. 2). Vietnam, Fransızlar tarafından üç yönetim alanına bölünmüştür. Fransızlara karşı Vietnam halkların işyanları ve Vietnam Komünist Partisi'nin kuruluşunu da açıklanmıştır. Sonra, Metin Toker 1945 Devrimi'nde Viet Minh'in rollleri ve Vietnam Demokratik Cumhuriyeti'nin kuruluşu, Fransızlar'ın Vietnam tekrar işgalinin yanı sıra Vietnam halkların gerillâ savaşı, Amerikalı'nın Vietnam'a ilgisi ve 17. paralelle Vietnam'ın ayrılmasını gibi olayların hepsini ayrıntılı olarak açıkladı. Fransızlar gitti ama Amerikalı komünist olmayan bir Vietnam için bu probleme girdi. Yazar Ngo Dinh Diem rejimi'ne de değerlendirme yaptı. Son olarak Toker'e göre "dünya devleti" ABD bu işi terketmedikçe Vietnam'ı komünist olsun bırakamaz (Toker, 11 Şubat, s. 2).

Görülüyor ki Vietnam Savaşı sırasında Vietnam'ın durumu gerçekten Türkler tarafından ilgi çekmiştir. O dönemlerde çok fazla olmamasına karşın Türk halkının Vietnam'a yardımları da bilinmektedir. 1968 yılında Güney Vietnam Türkiye'den halkının içinde bulunduğu durumla ilgili yardım talep etmiştir. Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Oktay İşcen bu konuyla ilgili olarak şunları söylemiştir: "Güney Vienam harbin şiddetlenmesi üzerine yüzbinlerce insanın her bakımdan pek perişan bir duruma düştüğünü belirtmiş, bu insanların ıztıraplarının azaltılması yolunda yardım istemiştir. Talep insanî mülâhazalarla olumlu bir şekilde tetkik edilmektedir" (Özel, 11 Şubat, s. 1).

Dolayısıyla Kızılay Genel Başkanı Rıza Çerçel Vietnam'a para olarak yardım yapılacağını, özellikle Kuzey Vietnam'la ilişkilerinin olmamasına rağmen, Vietnam'da iki tarafa eşit olarak hem Kuzey hem de Güney'deki sivil halka ulaştırılacağını, miktarın da Yönetim Kuruluna tesbit edileceğini açıklamıştır. Rıza Çerçel'e göre "yardım, her türlü siyasi düşünceler dışında, her iki taraf felâketzedelerine âdil bir şekilde ulaştırılacaktır", miktarın Milletlerarası Kızılhaç Komitesi, Kızılay ve Kızılhaçlar Birliğine gönderilecektir (Özel, 15 Şubat, s. 1, 7). Dağıtılmak üzere 5000 USD yardımda bulunmaya Kızılay Yönetim Kurulu'nun karar verdiğini bilinmektedir (Özel, 17 Şubat, s. 1). Kızılay'ın para yardımı yapmasıdan sonra, bundan ayrı olarak, Sağlık Bakanlığının yalnız Güney Vietnam'a verilmek üzere kolera ve tifo aşısı gönderdiği öğrenilmiştir. Sağlık Bakanı Vedat Ali Özkan olayı doğrulamış, Güney Vietnam'a 100 litre kolera, 100 litre tifo aşısı yollandığını bildirmiştir. Aynı zamanda 18 Şubat 1968 tarihinde, Ankara'nın Altındağ semtinde mevsiminde karpuz satılan pazar yerinde Türkiye İşçi Partisi (TİP) Ankara teşkilâtı "Vietnam'da Amerikan vahşeti" konulu bir fotoğraf sergisi düzenlemiştir (Özel, 19 Şubat, s. 7).

Ayrıca Türklerin katılımıyla Vietnam Savaşı'nı protesto eylemlerinin düzenlendiği de bilinmektedir. Şubat 1968 yılında Alman Sosyalist Öğrenci Birliği tarafından Berlin'de düzenlenen "Vietnam konferansı ve mittingine" katılan ve konferansta konuşan Türk öğrencileri hakkında bilgi alınmıştır. Vietnam mittinginde, Türk öğrencileri diğer memleketlerin öğrencileriyle birlikte "Ho-Ho-Ho-Şi-Minh" diye bağırmışlardır. Başka yapılan Vietnam konusundaki toplantılara Batı Almanya'da bulunan Türk öğrenci ve işçileri büyük ölçüde katılmışlardı. Mittingde birçok Türk kadın işçileri de kucaklarında çocukları olduğu halde görülmüşlerdir (23 Şubat, s. 1, 7).

Öyle anlaşılıyor ki savaşa karşın Türk gazetelerinin Güney Vietnam'a yolculukları, Kızılay'ın yanı sıra Sağlık Bakanlığının yardımı ve Türklerin katılımıyla Vietnam Savaşı'nı protesto faaliyetleri gibi gayri resmi dipmomasi bu dönemde Türkiye-Vietnam halklarının ilişkilerinde bir hareketliliğin olduğunu göstermektedir.

1978'den İtibaren Türkiye-Vietnam İlişkileri

Ocak 1973'te Paris Antlaşması imzalandıktan sonra Güney Vietnam'ı işgale başlayan Kuzey Vietnam, nihayet Nisan 1975'te Saygon'u ele geçirdi. Böylece Vietnam Cumhuriyeti yani Saygon Hükümeti yıkıldı. Öncesinde Kuzey ve Güney olarak ikiye ayrılmış olan Vietnam tek ülke olarak birleştirilmiştir. Akabinde 1976'da Vietnam birleşik hükümeti, resmî olarak Vietnam Sosyalist Cumhuriyeti adını almıştır. Fakat ilk zamanlarda Vietnam birleşik hükümeti kritik durumlar yaşamıştır. Buna rağmen 1978'de Türkiye ile Vietnam Sosyalist Cumhuriyeti hükümetleri arasında diplomatik ilişkiler kurulmuştur. Dışişleri Bakanlığı Enformasyon Genel Müdürlüğü Türkiye Cumhuriyeti ile Vietnam Sosyalist Cumhuriyeti arasında diplomatik ilişki kurulması hakkındaki ortak bildiriyi 1 Haziran 1978 tarihinde açıklamıştır. Bildiride şöyle denilmektedir:

> İki ülke arasında eşitlik ve ortak yarar esasları uyarınca karşılıklı anlayış, işbirliği ve dostane ilişkiler geliştirmek konusundaki arzularına ve Birleşmiş Milletler yasası ilke ve amaçlarına uygun olarak Türkiye Cumhuriyeti hükümeti ile Vietnam Sosyalist Cumhuriyeti hükümeti 7 Haziran 1978 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere büyükelçilik düzeyinde diplomatic ilişki kurmayı kararlaştırmıştır (Özel, 2 Haziran, s. 3).

Ancak 18 yıldan sonra 30 Ocak 1996 tarihinde 96/7860 sayılı Bakanların Kurulu Kararıyla Türkiye Hanoi Büyükelçiliği'nin kuruluşu gerçekleştirilmiştir (*T.C. Resmi Gazete*, 22573, s. 2). Bundan sonra 30 Temmuz 1996 tarihinde 96/8411 sayılı Bakanların Kurulu Kararıyla Elçi-Müstakil Önder Alaybeyi Vietnam Sosyalist Cumhuriyeti nezdinde ilk Türkiye Büyükelçisi olarak göreve atanmıştır (*T.C. Resmi Gazete*, 22726, s. 7). Türkiye Hanoi Büyükelçiliği 2 Mayıs 1997 tarihinde faaliyete başlamıştır. Şimdiye kadar zaman sırası olarak Önder Alaybeyi (17.1.1997 - 28.7.1999) başta olmak üzere Kaya İnal (30.7.1999 - 16.12.2002), Yahya Akkurt (2.1.2003 - 16.3.2008), Ates Öktem (30.3.2008 - 19.5.2011), Ahmet Akif Oktay (1.7.2011 - 1.7.2015) ve halen görev süren Akif Ayhan (15.7.2015 -) toplam 6 Türkiye Hanoi büyükelçisi göreve atanmıştır. Vietnam Sosyalist Cumhuriyeti ise Şubat 1999'da Vietnam İstanbul Ticaret Ofisi kurulmuştur. Belli bir zaman sonra Temmuz 2002'de Vietnam İstanbul Başkonsolosluğu açılıp Kasım 2003'ye kadar büyükelçilik düzeyinde olup Ankara'ya taşınmıştır.

1978 yılından şimdiye kadar dönemi Türkiye-Vietnam ilişkilerinin çok önemli olayları bulunmaktadır. 1970-1980 yıllarında Türkiye Vietnam'daki Büyükelçiliği'nin kuruluşundan önce vatandaş diplomasisi, Türkiye-Vietnam halkların ilişkilerinde önemli rol almıştır. Savaşın bitmesine rağmen Vietnam-Amerikan ilişkilerinin normalleştirilmesi ve diplomatik ilişkilerin kurulması önerisi redde-

dildikten sonra (Gürbüz, 2009, s. 272) ABD'ın ambargosu yanı sıra Kızıl Khmer ve Çin ile sınır sorunları, ekonomik kriz gibi sebeplerle ilk dönemde Vietnam zor bir durumda kalmıştır. Dolayısıyla birçok Vietnamlı memleketinden ayrılıp yurt dışına göç etti. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR)'nin istatistiklerine göre 1975-1979 yılların arasında 311.426 Vietnamlı mülteci diğer ülkelere ulaşmıştır (UNHCR, 2000, s. 98). 1979 yılının başında sadece son üç hafta içinde 4000'e yakın Vietnamlı mülteci hakkında bilgi alınmıştır. Bu olay bazı basın organları tarafından "Exodus 1979" olarak adlandırılmıştır (14 Ocak, s. 22). Vietnamlı mültecilerin yerleştirilmesi için Birleşik Milletler tüm dünya ülkelerine yardım çağrısı yapıyordu ve Türkiye yardım yapmayı ilke olarak kabul etti. Böylece bir süre geçici olarak Türkiye'ye gönderilen 30-35 kadar Vietnamlı'nın asıl yerleşecekleri ülkelere gönderilmek üzere beklediği bilgisi alınmıştır (A.A, 1 Temmuz, s. 1, 12). Bundan başka, Türkiye Kızılay Derneği, Vietnamlı mültecilere gıda ve ilaç yardımında bulunmuştur. Kızılay Uluslararası Kızılhaç aracılığıyla Vietnamlı mültecilere 3450 kilo şeker, 500 kilo çay 650 kilo conserve giyecek, 195 kilo kolera, tifo karma aşısı, 542 ambalaj kolera aşısı gönderilmiştir. Yardım malzemeleri Türk Hava Yolları uçağı ile Frankfrut'a gönderilmiş. Oradan da Uluslararası Kızılhaç'ın sağladığı uçakla Bangkok'a ulaştırılmıştır. Türkiye Kızılay Derneği'nin gönderdiği malzemeleri Tayland Kızılhaç Derneği'ne teslim edilmiştir (A.A, 1 Aralık, s. 7).

1997 yılından itibaren Türkiye-Vietnam arasında ilişkiler, siyasi, ekonomik, ticari ve kültürel boyutun yanısıra konsolosluk gibi alanlarda hızla devam etmiştir. İki ülkenin arasında siyasi ilişkiler üzerinde bügüne kadar 5 ziyaret gerçekleşmiştir. İçinde dışişleri bakanı düzeyinde ise dört ziyaret bulunmaktadır. Türkiye Dışişleri Bakanı İsmail Cem, 20-22 Şubat 1998 tarihlerinde Vietnam'ı, Vietnam Dışişleri Bakanı Nguyen Dy Nien 20-24 Haziran 2005 tarihlerinde, Vietnam Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Pham Gia Khiem de 25-27 Haziran 2009 tarihlerinde Türkiye'yi ve Türkiye Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğulu 17-19 Mart 2015 tarihlerinde Vietnam'ı ziyaret etmişlerdir. Özellikle en yakın zaman olarak 23-24 Ağustos 2017 tarihlerinde Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Binali Yıldırım Vietnam'ı ziyaret etmiştir. Başbakanı Binali Yıldırım'ın Vietnam'ı ziyareti Türkiye - Vietnam ilişkilerinde bir dönüm noktası olarak görülmektedir. Çünkü iki ülkenin diplomatik ilişkilerinin kuruluşundan itibaren 39 seneden sonra ilk defa başbakan ve cumhurbaşkanı düzeyinde bir ziyaret gerçekleştirilmiştir. Başbakanı Binali Yıldırım, Vietnam'ı ziyaret eden ilk Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı oldu. Üstelik, iki ülkenin ilişkilerinin 40'ıncı yılını kutlayacağını hatırlatmak için Başbakanı Binali Yıldırım'ın Vietnam'ı ziyareti daha özel bir anlam kazanmıştır.

Bununla birlikte, Türkiye-Vietnam ilişkileri diğer sektörlerde de gelişmektedir. Hanoi Büyükelçiliği'nin dışında, Türkiye'nin Ho Şi Minh kentinde muvazzaf Başkonsolosluk açılmasına ilişkin çalışmalar halen sürmektedir. Türkiye'nin başkenti olan Ankara ve Vietnam'ın başkenti olan Hanoi arasında 2011 yılında kardeş şehirlik ilişkisi tesis edilmiş olup, İstanbul ile Ho Şi Minh ve Antalya ile Nha Trang arasında da kardeş şehir ilişkisi kurmak için çalışmalar devam etmektedir. Türk Hava Yolları (THY)'nin seferleri 29 Aralık 2010 tarihinden itibaren başlamış olup iki ülke arasında haftada 7 gün doğrudan uçuş bulunmaktadır. Özellikle 27 Haziran 2016 itibariyle İstanbul-Hanoi-Ho Chi Minh seferleri başlamıştır. İçişleri Bakanlığından alınan son verilere göre 2016 yılı itibariyle Türkiye'de çeşitli sebeplerle ikamet eden 466 Vietnam vatandaşı bulunmaktadır. Vietnam'da ise toplam 166 Türk vatandaşı yaşamaktadır. Ayrıca Türkiye Bursları kapsamında Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) tarafından her sene Vietnamlı öğrencilere burs verilmektedir. Açık ve kuşkusuz bir şekilde görülmektedir ki Türkiye-Vietnam ilişkilerinde yeni bir dönem başlıyor.

Vietnam'da Türkiye Algısı

İki ülke arasındaki fiziksel uzaklıktan dolayı geçmişten günümüze Vietnam'da Türkiye hakkında çok sınırlı bilgi bilinmektedir. Vietnamca'da Türkiye kelimesi "Thổ Nhĩ Kỳ" denilmektedir. Kelime menşei Çince'de telaffuz edilen 土耳其 "Tuerqi" manasına gelmektedir. Mecvut kaynaklara göre "*Tây hành nhật ký*" veya "*Nhật ký đi Tây*" 西行日记 (*Batı Seyahatları Hatıra Defteri*) isimli seyahatname Türkiye'den bahsedilen Vietnamlıların en eski bilinen eseridir. Bu seyahatname 1863-1864 yılların arasında Hán Nôm yazısı (eski Vietnamca) olarak Fransa ve İspanya'ya gönderilen Nguyễn Hanedanı'nın müştesarı Phạm Phú Thứ tarafından kaleme alınmıştır. 1858 yılında Fransız-İspanyol koalisyonları Vietnam'ı işgal ederek 1862 yılına kadar Vietnam'ın güney bölgesindeki Gia Định başta olmak üzere Biên Hòa, Định Tường 3 ili ele geçirdiler. Haziran 1862 yılında Saygon'da bir barış antlaşması Fransız-İspanyol ittifağı ila Nguyễn Hanedanı tarafından imzalanmıştır. Fakat akabinde ele geçirilen 3 il geri almak için Nguyễn Hanedanı Vietnamlı bir temsilciler kurulu Fransa ve İspanya'ya gönderilmiştir. Phạm Phú Thứ onlardan biriydi. Nguyễn Hanedanı'nın temsilciler kurulu 4 Temmuz 1863 tarihinde Saygon limanından ayrılıp 5 Kasım 1863'te Paris'te Fransız İmparatoru III. Napoleon ila görüştüler. Bundan sonra 18 Kasım tarihinde Madrid'de İspanyol Kraliçesi II. Isabella ila de görüştüler. 20 Kasım 1863 tarihinde İspanya'dan ayrılıp nihayet 18

Mart 1864 Vietnam'a geri dönmüşlerdir. *Tây hành nhật ký* ilk defa 1919 ve 1926 yıllarında Fransızca olarak Ngô Đình Diệm ve Trần Xuân Toản tarafından çevirilip *Bulletin des Amis du Vieux Húe* isimli dergide yayınlanmıştır. Ayrıca, bu eser 1960-1962 yıllarında Tô Nam, Nguyễn Đình Diệm ve Văn Vinh-Lê Khải Văn tarafından Vietnamca olarak tercüme edilmiş olup Văn Đàn dergisinde yayınlanmıştır. *Tây hành nhật ký* Vietnamlı temsilciler kurulunun seyahatına ait tüm olaylar, yerlerin adı üzerine yazmıştır. İçinde Fransa'ya gidence onlar Aden ve Mısır gibi Osmanlı İmparatorluğu'nun hakim olduğu toplaklarına geçmişlerdir. *Tây hành nhật ký*'ne göre 8 Ağutos 1863'te Aden ve 17 Ağustos 1863'te Suez'e Vietnamlı temsilciler kurulu gelmişlerdir (Ngô, 1919, s. 183, 189). Dolayısıyla, *Tây hành nhật ký*'de Türkiye, 須油姑 Tu Du Cô veya 須油箕 Tu Du Ky kelimesi ile toplam 11 kez tekrarlanmıştır (Ngô, 1919, s. 183, 188, 189, 194, 198, 202, 206). Özellikle bir defa Tu Du Cô İmparatorluğu olarak bahsedilmiştir (Ngô, 1919, s. 194). Ancak Tu Du Cô olarak bir yerin ismi daha fazla bilgi verilmemiştir. *Tây hành nhật ký* sadece Aden, Suez yanı sıra Kahire ile İskenderiye ve Mısır'daki işlemleri açıklanmıştır. Buna rağmen hiç süphesiz günümüze kadar *Tây hành nhật ký* bir Vietnamlı tarafından yazılmış olup Türkiye'den bahsedilen en eski eserdir.

Bunun dışında Vietnam'da Türkiye hakkında hiçbir kaynak bulunmamaktadır. 1990 yıllardan beri Türkiye-Vietnam ilişkilerinin gelişmesiyle Vietnam'da Türkiye algısı peyderpey genişletiliyor. Arada sırada Vietnam'da Türkiye üzerine bazı çalışmalar veya çevirilen eserler yayınlanmıştır. Mesela *Tiếng cười Thổ Nhĩ Kỳ Tales of the Hodja* "Nasreddin Hoca Masalları" (Hanoi: Nxb. Thế giới, 2003); *Thổ Nhĩ Kỳ* "Türkiye" (Trịnh Huy Hóa çeviren., Tp. Hồ Chí Minh: Nxb. Trẻ. 2004); *Đất nước và con người Thổ Nhĩ Kỳ* "Türkiye Memleket ve Halk" (yazar Phạm Trần Long, Hanoi: Nxb. Thế giới 2006); *Đế chế Ottoman lịch sử giản yếu* "The Ottoman - A Brief Story of a World History" (Bộ Ngoại giao Cộng hòa Thổ Nhĩ Kỳ-T.C. Dışişleri Bakanlığı, Hanoi: Nxb. Thế giới, 2006); *Thổ Nhĩ Kỳ và khả năng hợp tác của Việt Nam đến 2020* "2020'ye kadar Türkiye ve Vietnam'ın İşbirliği Yetenekleri" (yazar Bùi Nhật Quang, Hanoi: Nxb. Khoa học Xã hội, 2013) ve son olarak *Atatürk người khai sinh nhà nước Thổ Nhĩ Kỳ hiện đại* "Atatürk: Türkiye Modern Devleti'nin Kurucusu" (Andrew Mango, Lê Đình Chi çeviren., Hanoi: Nxb. Thế giới, 2015). Ayrıca 2013 yılında Türkiye-Vietnam ilişkilerin 35. yıl dönümünü kutlamak için Vietnam'da bulunan Ortadoğu ve Afrika Araştırmalar Enstitüsü (IAMES) ile Türkiye'nin Stratejik Araştırmalar Enstitüsü (SAM) arasında "Yeni Kalkınma Bağlamında Vietnam-Türkiye İlişkileri" isimli bir kongre düzenlenmiştir.

Sonuç

2018 yılında Türkiye Cumhuriyeti ile Vietnam Sosyalist Cumhuriyeti diplomatik ilişkilerin 40. yıl dönümü olacaktır. Bir karşılaştırma yapılırsa diğer Güneydoğu Asya ülkelerinde Osmanlı-Türk tesirleri'nin Vietnam'dan daha erken olduğu bilinmektedir. Örneğin Osmanlı-Endonezya'daki Açe ilişkileri XVI. yüzyıldan başlamıştır (Göksöy, 2004, s. 27-28). Tayland ise 1891 yılında Damrong Rajanubhad adlı bir Siyam Prensi'nin İstanbul'a ziyaretiyle Osmanlı-Tayland ilişkilerinin başladığı anlaşılmaktadır (Kadı & Yüksel, 2016, s. 95). Çağdaş dönemde Türkiye-Vietnam ilişkileri, Türkiye'nin diğer Güneydoğu Asya ülkeleri ilişkilerine göre daha geç kurulmuştur. 1949'da Türkiye Filipinler ile başta olmak üzere 1950 Endonezya, 1958 Tayland ve Laos, 1964 Malezya, 1969 Singapura ve 1970 Kampoçya birbiri ardına gelen diplomatik ilişkileri kurmuştur. Bunlara rağmen Türkiye ve önceki Saygon Hükümeti ilişkilerin kurulmasına göre Türkiye-Vietnam ilişkileri de 60 yıllık bir tarihe sahip olmuştur.

Görülmektedir ki Türkiye-Vietnam ilişkilerinde tarih boyunca bir kaç fırsat kaçırılmıştır. İlk olarak, 1863 - 1864 yıllarında Fransa ve İspanya'ya gönderilen Vietnamlı temsilciler kurulu sadece Osmanlı egemenliğindeki topraklara geçtiler. Onlar Fransa'ya giderken Mısır'da kısa bir zaman kalıp ziyaret ettiler, ayrıca Vietnam'a dönerken Vatikan kentinde Papa'yla görüştüler fakat İstanbul'a ulaşmadılar. İkinci kez, 1890 yılında Osmanlı Ertuğrul Fırkateyni Japonya'ya gidiş yolunda Vietnam'daki Saygon limanına demirleyip burada kaldığı zaman Fransız Valisiyle görüştüler hatta fırtınadan dolayı Saygon'a iki defa kaldılar ancak nihayet bazı sebepler yüzünden Vietnamlı Annam Devletiyle tanışmadılar. Üçüncü kez, Vietnam Savaşı sırasında, Türkiye ve Saygon Devleti arasında diplomatik ilişkiler kurulup, Vietnam Cumhuriyeti'nin Ankara Büyükelçiliği de açılmasına rağmen Türkiye Saygon'da diplomatik ofis açmamıştır. Özellikle ABD'nin Vietnam'da savaşında Türkiye kayıtsız rol oynamıştır. Dolayısyla Vietnam Savaşı bitince Türkiye hemen Vietnam'ın birleşmiş devletiyle diplomatik ilişki kurmuştur. 1978 tarihinden itibaren Vietnam-Türkiye dostluk ilişkileri siyaset ve ekonominin yanı sıra kültür ve eğitim gibi tüm sektörlerde devamlı geliştirilmektedir. İki ülkenin arasında ilişkilerin yeni bir döneme ulaştığı görülmektedir.

Kaynakça

A.A (1979, 1 Aralık). Kızılay Vietnamlı mültecilere gıda ve ilaç yolladı. *Milliyet Gazetesi*, s. 7.

Akyol, M. (1966, 26 Haziran). Vietnam müsteşarının eşi açlık grevi yapıyor. *Milliyet Gazetesi*, s. 1, 7.

Aykut, A.S. (1999). İbn Battûta. *Diyanet İslam ansiklopedisi*. (C. 19), 361-368.

Aytul, T. (1968, 23 Şubat). Vietnam mitingine katılan Türkler için kovuşturma. *Milliyet Gazetesi*, s. 1, 7.

Barut, O. (1963, 24 Kasım). Vietnam'da görev almak ister misiniz?. *Milliyet Gazetesi*, s. 5.

Barut, O. (1963, 25 Kasım). Dünyanın en ince belli kadınları Vietnam'dadır. *Milliyet Gazetesi*, s. 5.

Barut, O. (1963, 26 Kasım). Vietnam'da kaza kavga ve cinayet yok. *Milliyet Gazetesi*, s. 5.

Barut, O. (1963, 27 Kasım). Vietnam'da en ucuz şey çocuk sahibi olmaktır. *Milliyet Gazetesi*, s. 5.

Barut, O. (1963, 28 Kasım). Kim dost kim düşman belli değildir. *Milliyet Gazetesi*, s. 5.

Barut, O. (1963, 4 Aralık). Sergievinde korkunç bir intifâk-netice: 19 ölü, 26 yaralı. *Milliyet Gazetesi*, s. 5.

Birand, M. A. (1968, 4 Şubat). Amerika ile alay eden Vietkong kimdir?. *Milliyet Gazetesi*, s. 5.

Chánh Phủ Việt Nam Cộng Hòa (1958). *Thành Tích Bốn Năm Hoạt Động Của Chánh Phủ Việt Nam Cộng Hòa*. Sài Gòn: Bộ Thông Tin Chánh Phủ Việt Nam Cộng Hòa.

Eberhard, W. (1957). *En eski devirlerden zamanımıza kadar Uzak Doğu tarihi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Exodus-79. (1979, 14 Ocak). *Milliyet Gazetesi*, s. 22.

Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı (1976). *Konferans broşürü*. Ankara: Genelkurmay Basımevi.

Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları. (1979). *Ana hatlarıyla Vietnam Savaşları ve alınan dersler*. Ankara: Genelkurmay Basımevi.

Göksöy, İ. H. (2002). İbn Battûta'ya göre Güneydoğu Asya ülkeleri. *Dini Araştırmalar*, *4*(12), 49-70.

Göksöy, İ. H. (2004). *Güneydoğu Asya'da Osmanlı-Türk tesirleri*. Isparta: Fakülte Kitabevi.

Gürbüz, M. V. (2009). *Soğuk Savaşın kaynama noktası Vietnam Savaşı ve Amerika Birleşik Devletleri*. Ankara: Kent Kitap.

Ilgaz, A. H. F. & Ilgaz H. (2012). *Ertuğrul Fırkateyni*. İstanbul: Türk Şehitlikleri İmar Vakfı.

İbn Battûta, M. (2000). *İbn Battûta seyahatnâmesi II*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Kadı, İ. H. & Yüksel, O. (2016). Siyam Prensi Damrong'un paylaşılamayan fotoğrafı!. *Kebikeç*, (42) 91-113.

Kaya, M. S. (2008). Türk basınında Vietnam Savaşı: Ulus Gazetesi örneği. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 42, 311-330.

Kohen, S. (1965, 11 Mayıs). Sami Kohen, Vietnam'dan bildiriyor "Bu ölüm-kalım savaşıdır". *Milliyet Gazetesi*, s. 4.

Kohen, S. (1965, 12 Mayıs). Halk Harptan Usandı!. *Milliyet Gazetesi*, s. 9.

Kohen, S. (1965, 13 Mayıs). Amerika neden bu işe girdi?. *Milliyet Gazetesi*, s. 9.

Mustafa, b. M. (2010). *Bir Osmanlı bürokratının Uzakdoğu seyahati*. (Haz. A. Uçar). İstanbul: Çamlıca.

Mütercimler, E. & Öke, M. K. (1991). *Ertuğrul Fırkateyni faciası ve Türk - Japon münasebetlerinin başlangıcı*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.

Ngô, Đ.D. (1919). L'Ambassade de Phan Thanh Gian (1863 - 1864) (1). *Bulletin des Amis du Vieux Hué*, Avril-Juin 1919, 161-216.

Özel (1964, 7 Ağustos). Vietnam bizden yardım istedi. *Milliyet Gazetesi*, s. 1.

Özel (1966, 2 Temmuz). Vietnamlı kadın grevden vazgeçti. *Milliyet Gazetesi*, s. 1, 9.

Özel (1968, 11 Şubat). Güney Vietnam'ın yardım talebi inceleniyor. *Milliyet Gazetesi*, s. 1.

Özel (1968, 15 Şubat). Kızılay, Vietnamda her iki tarafa eşit yardım yapacak. *Milliyet Gazetesi*, s. 1, 7.

Özel (1968, 17 Şubat). Kızılay Vietnam'a 5000 dolar yardıma karar verdi. *Milliyet Gazetesi*, s. 1.

Özel (1968, 19 Şubat). Ankara karpuz pazarında Vietnam sergisi açıldı. *Milliyet Gazetesi*, s. 7.

Özel (1978, 2 Haziran). Vietnam Sosyalist Cumhuriyeti'yle diplomatik ilişki kuruldu. *Milliyet Gazetesi*, s. 3.

Özel (1979, 1 Temmuz). Vietnamlı mültecilerin Türkiye'ye yerleşmesi ilke olarak kabul edildi. *Milliyet Gazetesi*, s. 1, 12.

T.C. Başbakanlığı (1962, 7 Ağustos). *Resmi Gazete*. Sayı 11174, s. 1.

T.C. Başbakanlığı (1968, 19 Nisan). *Resmi Gazete*. Sayı 12879, s. 1.

T.C. Başbakanlığı (1996, 7 Mart). *Resmi Gazete*. Sayı 22573, s. 2.

T.C. Başbakanlığı (1996, 13 Ağustos). *Resmi Gazete*. Sayı 22726, s. 7.

Toker, M. (1968, 6 Şubat). Vietnam'ın sarı müstemlekecileri ve beyaz müstemlekecileri. *Milliyet Gazetesi*, s. 2

Toker, M. (1968, 11 Şubat). Vietnam: Sonuç. *Milliyet Gazetesi*, s. 2

Türk Deniz Kuvvetleri (2015). *Ertuğrul Fırkateyni'nin Japonya seyrinin 125. yıl dönümü anısına*. İstanbul: Deniz Basımevi.

Türkiye Cumhuriyeti Hanoi Büyükelçiliği. http://hanoi.be.mfa.gov.tr/Mission/MissionChiefHistory adresinden edinilmiştir.

Türkiye-Vietnam İlişkileri. http://www.mfa.gov.tr/turkiye-vietnam-siyasi-iliskileri.tr.mfa adresinden edinilmiştir.

UNHCR (2000). *The state of the world's refugees: Fifty years of humanitarian action*. Oxford: Oxford University Press.

Vietnam'da bir Türk Gazetecisi: Sami Kohen. Sami Köhen Vietnam Başbakanı İle Konuştu. (1965, 11 Mayıs). *Milliyet Gazetesi*, s. 1.

Viện Khoa học Xã hội Việt Nam (1998). Đại Việt sử ký toàn thư (dịch và chú thích: Hoàng Văn Lâu, hiệu đính: Hà Văn Tấn), Tập II. Hà Nội: Nxb. Khoa học Xã hội.

Yamamoto, T. (1936). On Tawalisi described by Ibn Battuta. *Memoirs of the Department of Research of the Toyo Bunko* 東洋文庫欧文紀要, 8, 93-133.

Yuan Tarihi, Bahsi 209, Bölüm 96, Yabancılar 2, Annam http://www.guoxue.com/shibu/24shi/yuanshi/yuas_209.htm 元史 • 卷二百九 • 列传第九十六：外夷二 - 安南 adresinden edinilmiştir.

Yule, H. (1916). *Cathay and The way thither*. (IV). London: The Hakluyt Society.

Church of the Holy Sepulcher and Christians of Jerusalem on the Eve of the Eighteenth Century, a Historiographic Survey

Zainab HajHasan*

Abstract: Religion has been recognized as a key element of various political, diplomatic and administrative historiographic traditions of the Ottoman history. Religious groups did not only have a social perpetual role but also economic and political as well, direct it was or indirect. Considering the theory mentioned above, this paper will be dealing with the topic of the Church of Holy Sepulcher in Jerusalem and the Christian communities during the late seventeenth century, as reviewed and presented in historiographic traditions. Focusing on Christians as a religious group and the position and status of Christians under the Ottoman ruling, indeed, have received the attention of the historians who sought to study Jerusalem and its holy sites. Also, as a considerably conspicuous aspect of the history of the Ottoman Empire in the Arab region, Jerusalem has been a focal point in the historical works related to The Ottoman history in general and the Middle Eastern history in particular. Hitherto, to what extent the Church of the Holy Sepulcher has occupied the contemporary traditions? How was the Church viewed? and what are the related aspects that contemporary studies have presented? The paper will try to answer these questions, believing that shedding light on such topic will rise a new perspective in viewing the holy sites under the Ottoman Empire.

Keywords: Jerusalem, Church Of The Holy Sepulcher, Christian Communities, Ottoman Administration, Social And Economic Practices, Economic Power, Diplomatic Relations..

* Master Student, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Uluslarası Osmanlı Araştırmaları.
İletişim: zainab.alh@gmail.com, Dumlupınar Mahallesi, D-100 Karayolu No:98, 34000 Kadıköy/ İstanbul.

Introduction: Important Timeline and Historical Events

"The history of the church goes back to 335 when the mother of Emperor Constantine " Helena" built it in the location where it's believed Jesus [Issa] was crucified, according to the Christian belief" (Al'ārif, 2005, p. 741).

The Church of the Holy Sepulcher as the main Church of the Christians of Jerusalem has gained the attention of many Empires, states, and civilization that have passed and ruled the city, in peace and war.

The Church found in the Old City of Jerusalem was built in the location of what is believed the Tomb of the Christ [Al-jaljalah stone] built in 335 Ac by Queen Helena the mother of Emperor Constantine who has admitted at the time Christianity as the religion of the Byzantium Empire (Demirkol, 2007, p. 40-41).

The Church that now days occupies 7800 square meters, consists of a spacious plaza within which exists a number of churches, chapels, and monasteries built along history.

It [Church] has faced different fires and earthquakes that have affected its buildings, dome, and walls and were renovated each time. One of the most incidents was during the reign of Mahmud II (1808) after a great fire that affected the Holy Tomb, the dome, and walls. By an imperial decree [*ferman*] and the approval of the Christian sects that have acquired the right in the church, it was renovated and a door was installed in its northern side that has Ottoman epigraphy and some other Roman epigraphy of the bible (Demirkol, 2007, p. 39-43).

Under Islamic ruling, except for the Fatimates [during the reign of Al-Hâkim Bi Amrillah] who ordered to destroy it, the Church of the Holy Sepulchre was taken under the patronage or protection of the rulers. Following Omar bin Al-Khattab's decree [Al-'Udah Al-'Umariyyah] the Abbasids, The Mamluks, the Seljuks and the Ottomans have considered the Christian population of Jerusalem as Ahli Dhimmah [*zimmis*] and their holy places were not harmed nor their religious status was changed (Demirkol, 2007, p. 25, 40-41). In the tradition of the Ottoman Empire, for places conquered by war not peace the churches were destroyed or changed into mosques. Yet contemporary studies demonstrate instability of such tradition along the Ottoman history (See Gradeva, 2008, p. 179-182).

Assimilating the status of the Church of the Holy Sepulcher and the Christians of Jerusalem under the Ottoman ruling, historians have investigated and analyzed the primary and archival sources. Therefore, the tested studies have taken Ottoman Archival materials, Greek Archival materials, epigraphic materi-

als, contemporary chronicles and travelers records [*seyhatnâme*], in process of observation and examination. These materials are; Kadı Sicilleri, Ahkam Defterleri, Mühimme Defterleri, Şikâyet Defterleri, Cizye Muhasabe Kelami, Piskopos Mukataa Kalemi, Ecnebiye, Ahidnâmes, the Christian hierarchy registers in Jerusalem and the Greek Archival registers.

The traditions inspecting the Church of the Holy Sepulcher, yet, are few. The Church does not seem to receive a wide attention of the Ottoman historians of the 20th and 21st centuries. Although the Christian population of Jerusalem that is directly connected to the Church was probed in social, economic and diplomatic political studies.

In relations to the Christian population, historians as Bernard Lewis, Oded Peri, Amnon Cohen and Dror Ze'evi, demonstrated in their studies the theory of the autonomous status of the non-Muslim communities and theory of Millet system. Yet other historians, like Halil Inalcık and Ömer Lütfi Barkan, refuted these two theories arguing it from the aspect of terminologies applications, and laws.

Therefore, have these arguments that took over the historiography of the Ottoman history concentrated on the discussion and investigation of the non-Muslim population problem on certain aspects more than the others? and if yes, what are these aspects?

It is hard to negate nor affirm this question at this stage yet this historiographical survey is an attempt to reveal the topics and aspects that Ottomanists have discussed in relation to non-Muslim Ottomans and their holy sites, which, hopefully, will aid to provide researchers a solid ground and clear guidelines when investigating the designated topic.

Therefore, this paper will attempt to guide the reader through the main aspects the Ottoman historiography has handled from the last century onwards in relation to the Church in the late seventeenth century.

Understanding Demography and Communal Status

Creating an cognizance of the demographic map of the city [or *Sancak*] of Jerusalem is an inevitable tool that will retain our knowledge and understanding of The Church of the Holy Sepulcher under the Ottoman rule.

The numerical size of the Christian communities dwelling in Jerusalem, or "around the Church of Holy Sepulcher" (Peri, 2001, p. 23), the connections

amongst demographic fractions and their communal status seem to be critically important aspects of a study handling the designated topic.

The historiographic studies and literature ruminated two demographic aspects regarding The Church and the surrounding communities; First, Who was Dwelling around the Church, and second, the communal status of that population as connected to the church.

(a) Demography Around the Church

Determining the exact and most accurate count of the non-Muslim population living in Jerusalem through the *cizye* [poll-tax] records would not be as accurate and pliable as any history research aims to. And that mainly because these records do not include women, children, needy, disabled and elderlies, as they were exempted from the poll-tax. Also, tracing monks's taxing activity is no reachable in these records "Although the exemption was supposedly lifted according to the order of 1691" . This information we learn from Peri regarding the *cizye* records is almost as accurate if he added the exception of windows as part of the registered individuals in the *cizye* registers.

Towards the end of the 17th century, the non-muslim population increased in Jerusalem. We learn from Peri that the demographic changes pattern can be linked to a new "demographic trend" or "a result of a fiscal policy". Yet he did not appoint detailed and studied statistics of this increase. We only know that he connects the "fiscal change" to a "possible" urbanization process the Non-Muslim population underwent that has resulted from an immigration from the rural to the urban areas.

Furthermore, until the end of the 17th century Christian population spread between three major cities of Palestine; Biet Jala, Bethlehem [the city of the Nativity Church] and Jerusalem. This population decreased in the first two cities and increased in Jerusalem towards the end of the century during the years of 1690-91 (Peri, 2001, p. 14-16).

These Christian communities were divided into three dominant Christian sects; 70% of the Christians of Jerusalem were Orthodox, 15% were Armenian, who previously inhabited Bethlehem and later immigrated to Jerusalem, presumably during the last decade of the 17th-century. The rest of the Christian population were Catholic, whose number increased after the Latin pilgrims [Syrian Jacobins and Egyptian Copts] (Peri, 2001, p. 19-22). No details statistic was found of households, family members, and occupations, though.

(b) Christian Communities, the Millet System and Interaction

The argument of the Millet System [mentioned in the introduction] is adopted in Ottoman studies since late 20th century onward. One of the Oldest studies discussing the Millet definition and application is Mehmet Ali Ayni's study "Milliyetçilik". In his detailed discussion, Aynı described the Ottoman society and the demographic map of the Ottoman Empire in accordance with the term of Millet. The third Chapter of his book demonstrates the Christian communities under "Mahkum Milletler" [The ruled sects/ communities]. Yet he, emphasis to define the word Millet as "race" (Ayni, 1943, p. 293-321. Also see, Al-Qudat, 2007, p. 15-16).

The studies that support or defy the argument of the mentioned theory appear to rely upon two aspects, related to the matter of our study. The aspects are based on the discussion of on the Millet system theory; the possible social and demographic divisions and the use of the word "*Millet*" to categories non-Muslim populations in the Ottoman registers.

The Millet System theory was adopted by many Turkish Arab and Western historians; such as Bernard Lewis, Amnon Cohen, Dror Ze'evi, Oded Peri, Runciman, Arif Al-'Ārif and Jacob G. Ghazarian, suggesting it was an assimilation of previously ruling empire or states; Romans, Byzantine, and Persians (Ghazarian, 1999, p. 70). Yet the theory also is defied in different periods of the 20th and the 21st centuries by historians like Halil Inalcık, Hasan Çolak, Benjamin Braude and Daniel Goffman.

While the Millet term and usage were viewed as a tool of segregation on one side and a tool of religious and social freedom on the other. Goffman's study " Ottoman Millet in the Early Seventeenth Century" emphasizes on the variety of the utilization and interpretation of the word "Millet" that cannot in what so ever prove the feasibility of the theory. Elaborating the formed theory was based on the 19th century social, administrative and intellectual changes in the Ottoman Empire in particular and the surrounding states of the Ottoman Empire in general (Goffman, 2015, p. 135-158. Also see, Al-Qudat, 2007, p. 64-66). Al-Qudat argues that the term was strictly used for Muslims, following Quranic tradition, yet it was also used for Christians and Jews who were close and important to the Ottoman porte.)

On the other Hand, and contradicting Goffman's argument, in his study "From Taife to Millet", Paraskevas Konortas highlights the changes ensuing in the system in the Ottoman society through the evolution of the two words; Taife and Millet (Konortas, 1999, p. 169-179).

On another sphere, while orientalist viewed the Millet system as a tool of segregation, nationalists brought the discussion about freedom of religious and justice. Al-Qudat presented this system as a tool to achieve justice, protect *zimmis* and maintain an equal freedom of religion that was not present under the Byzantines (Al-Qudat, 2007, p. 69-71).

The discussing of the Millet system cannot be limited to one study nor to this paper. Yet it is important to highlight that the studies handled Jerusalem and the Church of the Holy Sepulcher have, in a great deal, relied on this theory.

The demographic division of the Ottoman Empire was depicted as being based on religion [the basic aspects of the Millet system theory]. A matter that was justified by the situation as "Islamic teaching" result rather than a legally imposed practice as well as a safety preference. Also, it is found to be emphasized as an Islamic tradition inherited from the Mamluks. Moreover, it is worthy to mention that the absence of any legal restriction on Christians wanting to buy houses in Muslim mahalles. Hence, was freedom of mobility as restricted as what would be read in historical traditions?

On the Other hand, in Jerusalem, and precisely the communities of the Church of the Holy Sepulcher, t it was a natural cultural division and a preference [or 'voluntarily'] that led to a "sectarian segregation" or what is described as "confessional community" based segregation in the city. Christian communities preferred to buy their own houses around the Church of the Holy Sepulcher. A practice that was followed by both Muslim and Jewish communities who also preferred to build or buy their houses around their holy sites (Ze'evi, 1969, p. 17, 23).

Notwithstanding, Al-Qudat's study, in further details, suggested another point of view asserts that the demographic divisions [Mahalles] were also based on occupation, tribes, and families. Elaborating that the " sectarian" divisions of the Christians mahalle's were not strictly religious rather linguistic, racial, occupational and tribal as well (Al-Qudat, 2007, p. 84-85, 181-182).

Thus, after considering the demographic division [or 'segregation'], what kind of relation and interaction existed between the Christian communities and the Muslim communities in Jerusalem? Have the studies covered the coexistence of the Christian communities with the other communities within or outside the walls of Jerusalem?

The social interaction amongst the Christian community and other communities of the society do not seem to attain the attention of the tested studies in

particular or Ottomanists in general. Yet, limited information regarding the 17th century Jerusalemite Christians can found.

For this paper, the previously mentioned Dror Ze'evi's book "An Ottoman Century" is regarded to present a slightly unfulfilled effigy of the interaction among the Christian communities of the Holy Sepulchre and their neighbors.

The only social interaction matter we could find is related to a rumor that led to a social tension amongst Muslims communities towards Christian communities. During the 17th century. From which we conclude that only after a "rumor" of a Durzi Emir, named Fakhr Addin, attempting to evade Jerusalem with the help of foreign powers threatening with a new crusade have proved the tension between the Muslim and the Christian communities. The fear of a crusader has lead to interrupt the actions of the Christians around the Church have a hidden or a secret intention, " [...] this suspicion competed with the Muslim Tradition of 'the people of the holy book'. Regardless this rumor, the economic interaction of the Christian communities with their neighbors was moving towards tolerance during the last decades of the 17th century (Al-Qudat, 2007, p. 21-22, 152).

However, the studies related to the social and economic interaction of the Christian communities dwelling around the Church of the Holy Sepulchre are limited and almost rare. Only studies that dealt with the 19th and the early 20th centuries, such as Gad G. Gilbar (1990), and Ahmad Al-Qudat, presented studies, viewed the social and economic interaction of the Jerusalemite Christian communities (Al-Qudat, 2007) [further information about economic activities is explained below].

The Church and Administration

When discussing the administration of the Church certain terms appear to be essential; capitulation, sects' rights, local congregation, patriarchate assignment, patriarchate authority, and taxes.

On one, historiographic traditions suggested the autonomy of the Non-Muslim communities based on the aptitude of the religious leader or "spiritual leader". And other traditions highlights the capacity of the Great Church of Istanbul that cooperated with the Central government to appoint the Patriarch the Church of Holy Sepulcher (Peri, 2001, p. 99).

One other hand, studies noted the lack of enough shreds of evidence that validate the argument of the autonomy of the Non-Muslim population, even if their economic power was examined.

Therefore, how was the Church of the Holy Sepulcher administration presented in the ottoman historiography?

(a) Ottoman Administration

Before proceeding with the historiography of the administration of the Church, it is important to mention certain administrative aspects concluded from the Ottoman registers back to the early period of the Ottoman ruling in the region.

Through analyzing the Mühimme defters, Umūri Mühimme defters and Nâme defters of Jerusalem that covered 300 years [1552-1615 AD], Uriel Heyd informed us that neither the Churches nor the Synagogs of Jerusalem were subject to attempts of demolishing or transformation into mosques. The Ottoman law did not prevent non-Muslim pious foundations [*vakfs*], repairing holy sites required permission and finally some administrative aspects [described later] led to a struck between the Christian communities over the holy sites (Heyd, 1968, p. 127-128).

Until the early 21st century it was believed that the administration of the Holy Sepulcher , as an Eastern church, was handled with respect to a relation between the Ottoman central administration and the Patriarchate of Istanbul (Peri, 2001, p. 6).

Hasan Çolak, in "Orthodox Christians", called for further investigations regarding the Eastern patriarchate and the administration of the Church. Adding that the model created by Steven Runciman, that suggested the subordination of the Eastern Church to the Patriarchate of Constantinople, through a "triangle" of the Ottoman Administration; the Great Church and the Eastern Church, was tediously cogitated by the historians of the early towards the mid of the 20th century. A matter that created a significant lack of innovative studies (Çolak, 2005, p. 6).

The Patriarch assignment of the Church of the Holy Sepulcher was discussed by Oded Peri, from the same perspective of Runciman, claiming the "superiority" of the Great Church. He stated that the Patriarch was elected or selected by the Patriarch of the Great Church. Yet their claim seemed to be based one an exceptional condition (Peri, 2001, p. 37-38).

Çolak, on the other hand, investigating documents in Ottoman, Greek English and Arabic of correspondences of the Ottomans and the Eastern Church in order to prove that this procedure is not as simple nor hierarchy wise is less complicated as Peri and Runciman elaborated earlier.

The Ottoman Empire was mainly interested in maintaining the tax income and the stability of the communities under her ruling. Thus the Empire founded a taxing system that was managed by the religious leader of each Non-Muslim community. And this assignment have formed a main element of the" autonomous theory" adopted by historians of the 20th and early 21st centuries; such as Aryeh Shmuelevitz (Shmuelevitz, 1984) discussing the Jewish community autonomy under the Ottoman rule, and Jacob Ghazarian (Ghazarian, 1999, p. 70) debating the Armenian autonomy based on their economic ability. Yet, Kenanoğlu presented the "Ruhani Reisi" theory of the Non-Muslim religious leader under the Ottoman rule. Explaining that the power of the religious leader of the non-Muslim community was the power of a mültezim [tax farmer] (Kenanoğlu, 2004, p. 59-66).

The administration of the Church of Holy Sepulcher does not appear to be autonomously undertaken, rather to be directly linked to the central administration, at least during the designated period of this paper. Al'ārif promoted a financial issue connected with the central administration and the Church of the Sepulchre; the "*Çavuş verigisi*" [Daribet Alghafer] that was imposed on foreign Christians who intended to visit the Church (Al-'ārif, 2005, p. 418).

(b) Christian Communities and Dominance [rights and rites]

It is important to mention that the Church, more than any holy place in the region of Palestine, was the center of a strong competition between three sects inhabiting in Jerusalem, the Greek Orthodox, the Armenian and the Franciscan Catholic monks. The later was supported by the international power of Catholic states which brought them to be a counterpart next to the Greek Orthodox. Especially after the Armenian Church has, earlier, dropped of the picture in the mid-17th century as a result of population drop down (Peri, 2001, p. 34-35. Also, see Satış, 2016, p. 50-67).

Numeric inferiority or superiority played a key rule in the position of the Christian communities towards the Holy sites. In the case of the Church of the Holy Sepulchre the Greek Orthodox, the Armenian and the Franciscan Catholic were the three dominant community. While the Coptic community had a small share of the church represented in the Chapel of St. Micheal Edicule of the church. And the Syrian Jacobites were possession the Chapel of St. Nicodemus and the Chapel of Joseph Arimathaea. Yet, resulting from debts and lack of local congregations they [the Syrian Jacobites] transferred their rights to the Arminians in mid

17th century. Also, the Habash did not attain their share for a long period after it was sold to the Catholic sect (Peri, 2001, p. 37-38).

The considered aspect of "numeric predominance and preeminence of the holy sites" suggests that the Greek Orthodox sect that formed the majority of the Christian communities of Jerusalem dominated the Church of the Holy Sepulchre regarding the Patriarchate, alms, *vakıfs* [pious endowments] and the right of worship. Anyhow, numeric size of the sect was not the only reason for its dominance, but also the "Religious propaganda", the local and foreign support [congregations] and pressures and economic activities (Peri, 2001, p. 32, 150).

On the Other hand, in mid 17th century onwards the Orthodox Patriarch moved to live in Istanbul which retained him a "proximity" to the central administration and the Great Church. This proximity, however, did not give the Orthodox a privileged of centralized administration and power in Jerusalem (Çolak, 2005, p. 148-149).

Based on the church hierarchy's documents, detailed information of the possession rights of the church can be concluded; Greek Orthodox were centered around the Holy sites and they owed rights of possession to many facilities of the Church of the Holy Sepulchre; such as the Chapel of Crucifixion, the chapel of Adam at Golgotha, the Katholikon, the Chapel of St. Longinus, Christ's Prison, the Chapel of Derision, and St. Abraham monastery, As well as the ancient chapel to the west the Parvis. The Armenians were also sharing the right of possession in the Church of Holy Sepulchre. As they were dominating the Chapel of Parting of Raiment, St. Helena's Chapel, The Chapel of Apparition the Chapel of St. John and the Chapel of Forty Martyrs, in addition to owning the second floor above the main entrance.

Nevertheless, as the count of the Armenian population inhabiting outside of Jerusalem was dropping off early in the 17th century the Armenian Church, the main competitor with the Greek Orthodox, retreats in mid 17th century. Especially as the sect was lacking the support of local congregation to keep its hold in the Grotto next to the Greek Orthodox.

Towards the end of the 17th century, the Greek Orthodox were dominant in the possession of many Christian holy sites that were the center of Christian sects conflict. Until the end of the century, the Greek Orthodox continued to control the Church of the Holy Sepulchre and the Franciscan Catholic kept the right of possession over The Chapel of Invention, the chapel of Apparition, the monastery

around it, and the chapel of St Mary of Egypt. Finally, the Franciscan Catholics[Roman Catholic] united with the Maronite Church and formed the third largest community and the third largest share in the Church of the Holy Sepulchre.

When the numeric factor started to lose its influence on the administration, a new factor rose and that was the local pressure. The Greek Orthodox and the Franciscan Catholics were practicing their pressure on the Ottoman administration to increase or decrease the number of the Christians permitted to stay with each sect in Jerusalem. To suit their needs (Peri, 2001, p. 36-38).

Eventually, the Greek Church was given a privilege of superiority during the reign of Süleymân Kanūnî and other Churches were prevented from interfering in the Greek Orthodox Church. Hitherto, the Armenian- Greek competition over the Church of the Holy Sepulcher did not cease to exist. Relying on a ferman dated 1131-133. In the Greek Orthodox Church tried to annex the Copts and the Hebeş communities after they were annexed to the Armenian community (Kenanoğlu, 2004, p. 114-117).

To maintain the rights in the Church of the Holy Sepulcher that the Greek Orthodox Church attempted, on different occasions, to bribe the administration. Also, tried to prevent the Armenians from their rights in the Church. A situation that was described has described as the struck [the conflict] between the Christian communities.

It is worthy of remark that the Catholic-Greek competition will later pass through drastic developments; the first after the Russo-Ottoman war in 1854 that guaranteed the rights of the Greek Orthodox Christians in the holy sites of Jerusalem. This will be preceded by the restrictions on the Greek of Jerusalem and preventing of building or preparing of the Church of the Holy Sepulchre, in the early 19th century (Al-'ārif, 2005, p. 6, 224), after the Greek Revolution. Secondly, the permanent capitulation granted to France in 1863 for the protection of the Catholic Christians accorded them superiority over the other Christians sects (Poyraz, 2016, p. 33).

Economic Role and Christian Communities

When handling the topic of the Eastern Church of Jerusalem and its communities, it's relatively noticed that the economic power of the Patriarchate and economic role of Christian communities were seldom delved into by the historiographic traditions. Studies interested in religious groups under the Ottoman Empire

shed light on the non-Ottoman Christians [whether müste'men or not] such as pilgrims, merchants, traders, diplomats... etc. While the economic activity of Ottoman Christians of Jerusalem appears to be limited to the *vakıfs*. Presumably, satisfied by the narration of only poor monks and peasants dwelled in Jerusalem during the 15th century (Singer, 1994, p. 4).

The material available about the Church of the Holy Sepulchre does not discuss its economic role. Also, we do not have in our hands a satisfactory material based on an intangible investigation of archival documents and chronicles, that would contribute in creating a wider image of the economic activities of the Christian communities of Jerusalem towards the end of the 17th century.

The economic activities of the Christian communities, especially the Greek Orthodox, who dominated the right of possession of the Church of the Holy Sepulcher in the late 17th century, was only limited in historical studies to the terms of taxation and levies. Their economic activities in domestic trades and mercantile seem to be neglected rather untouched. The Christian communities, in that case, were a study topic under the Ottoman economic practices, and so few information was offered regarding the occupations they attained (Ze'evi, 1984, p. 141-154).

Hence, what do we know about the enrollment of the Christian of Jerusalem in domestic economy and international economy?

The economic power of the Patriarch of the Eastern Church is recently discussed and viewed from a new perspective. In which the extended network of the Patriarch of the Church of the Holy Sepulcher outside the walls of Jerusalem was the focal point. While the "provincial paradigm" that limits that power or the network of the eastern patriarchate appeared to be waved. Withall, providing us with the Patriarch's economic interaction, or as called "network", that extended to reach the Balkans, Minor Asia, and Venice (Çolak, 2005, p. 22-218).

Although, the Christian communities inhabiting round the Church of the Holy Sepulcher participated different occupations their economic role and importance or their economic influence does not seem to occupy a principle attention of historians. And, mainly it was the foreign trade to be considered when discussing Jerusalem economy and the Non-Muslim communities (Ze'evi, 1984, p. 155-165) Hitherto, studies of the Ottoman economy have asserted a role of non-muslim Ottoman merchants and traders in international and domestic or interregional trade (see Faroqhi, 1994, p. 474-481, 517-519 and McGowan, 1994, p. 729-731).

The Christian population of Jerusalem in the late 17th century were involved in more than 60 kinds of occupation; 39 were involved in trading and 5 of them were titled as Bergân, referring to their business activity they were engaged in terminational or oner-regional trade.

Christian communities of Jerusalem was involved in different economic activities; working in trading, services, agriculture, crafts [which is the highest] labor and some other familiar occupations. Compared to Christians of other Palestinian cities, Christian's of Jerusalem, mainly the Greek Orthodox, were more involved in urban rather than rural occupations. Noting that the Copts, whose numeric size was decreasing towards the end of the 17th century regarding natural disasters in Egypt and the Armenians who formulated the second biggest largest Christian sects was not "as skillful and qualified as the Greek Orthodox", especially trading business, crafts, and trading (Peri, 2001, p. 24-29).

Ze'evi who confined two chapters of his book about the economy of Jerusalem did not offer information about the economic role and interaction of the Christian communities or church. Although he provided us with important information about the economic interaction between the Jewish and Muslim communities and the Jewish and Bedouins, no information was offered about economic interactions of the Christian communities, except for house purchase (Ze'evi, 1984, p. 23, 87, 114).

Through his discussion about the guilds system in Jerusalem and the regulation of electing or choosing a guild reis [or Shaykh] by the kadı, Ze'evi mentions in interesting case of a dispute between a Muhammad ibn Nuhaysi and a Christian Arsalan who was the Jewelry guild reis. This case could be advised, along with possible similar cases, to investigate the economic power of the Christian community within the guild system (Ze'evi, 1984, p. 155).

Hereafter, Ze'evi's study and the statistics listed by Peri, do not form a solid base to comprehend the economic activities and interaction of the Christian communities as a part of the Jerusalem population.

Nonetheless, we know that the Armenian community of Jerusalem played an important role in Ottoman financial system through banking and Ottoman trade as well. But no connection was made between their economic power and their position to the Church of the Holy Sepulchre (Ghazarian, 1999, p. 71).

The Christian elites, as an economic factor, were pursued and studied only for the period of the 18th century onward. Th elites of the Christian Orthodox late

in the century enjoyed a privileged place in the Ottoman administration [central administration], in addition to the influence they practiced to benefit their communities and existence by their enterprises and *vakfs* (Çolak, 2005, p. 137). Unfortunately, no parallel studies as of Çolak's and Ghazarian's were made regarding economic power and the elite of Christian communities during the 17th century.

Non- Ottoman Christians, Diplomacy, and The Church

Referring to the "foreign support" mentioned above, the gifts and donations offered by pilgrims influx, the donations of princess and kings, the donation of Christian communities, in general, were important factors of the sect dominance and power (Peri, 2001, p. 32-33) Donations and *vakfs* dedicated to the Greek Orthodox sect that was held for the Church of the Holy Sepulcher in Minor Asia were tracked, in an attempt to explain the extended power of the Patriarch (Çolak, 2005, p. 229-230).

For the Ottoman Empire, the influx of pilgrims and foreign traders was beneficial for the economy of the Empire. From another perspective the struggle happening between the sects over the possession of the holy sites came to be beneficial to local governors and officials; the higher bidder of each sect would be granted the possession or the highest share of the church (Peri, 2001, p. 138). For a long period, traditions, such as Peri's ,investigating the European states support of the Christian communities, in Palestine in general and Jerusalem in particular, have claimed that the Ottoman administrative decisions were the reason of the conflict erupted among the sects.

The Ottoman capitulation, as remarked before, were given for diplomatic, political and territorial benefits. Granting diplomatic patronage for pilgrim fees and economic activities beneficial. granting diplomatic capitulation fro territorial expansion, as the case of Venice and the goal of expanding towards the Balkans. And the case France of annexing Egypt and Syria. The Ottoman capitulation, Peri adds, was more beneficial to the Ottomans as an upper hand until the 18th century (Peri, 2001, p. 59, 139).

The capitulation's that granted non-Ottoman Christians the *amân* [pact of safety] and the description of *musta'sem* did not grant them in any way the privilege and superiority over the *zimmis* of Jerusalem. Also did not grant their countries the right to claim a full patronage and dominance over the Church of the Holy

Sepulcher, especially during the 17th century. On a parallel sphere, the capitulation granted to France for the rights of Catholic monks in the last quarter of the century was used to claim a full diplomatic patronage over the Catholic holy sites during the 18th century (Poyraz, 2016, p. 11-12, 33-35).

Thus, had these capitulations, granted to France, stipulated any attempts of other Christian powers prior the 18th century? Our tested studies do not mark any such activity util the 19th century up to the rising of the British and the Russian interest in the region of Palestine.

Conclusion

Contextualizing the Church of the Holy Splutter and the Christian communities of Jerusalem as historical factors are is the main concern of this paper.

As far as one can see, the Church of the Holy Sepulchre and the communities dwelling around the Church were scarcely handled in the contemporary historiographic traditions as the main concern. Although the Church occupies an important administrative attention and religious position.

The materials in our hands do not provided us with the needed elaborated overview, clear image and variety of tools and aspects that would allow us to comprehend the status of the Church of the Holy Sepulcher in Jerusalem in the light of social and economic studies. But, they definitely equip us with guidelines and historical narrations that could create a corner stone for further widened studies.

The Christian communities living in the Christian Square of the Church of the Holy Sepulcher in Jerusalem have to be examined along with the Church status and position in order to fulfill a cohesive survey that would draw a rather clear and elaborated picture of the Christians living in the region.

It is undeniable that the available traditions, focusing on the status of Christian communities or the holy sites under the Ottoman Empire, were influenced by previous historiographic traditions; that adopted theories that have been recently subject to refuting and defying.

Studies of Christians of Jerusalem were found to be, excessively focused on diplomacy, politics and international intervention for strictly orientalist and nationalistic agendas; such as studies of the Russo-Ottoman war of 1854 that was aiming to "guarantee the rights of their Christian *re'aya* in Jerusalem" Or the case of France and the Catholic pilgrims and *re'aya*.

What is more, the paradigm of these studies is focused on the perspective of the state to *re'aya* [population or subjects] relations while concentrating on the state factor. Yet I believe a new paradigm shall be fathomed and ensued whenever a topic such as religious communities is approached. This paradigm should be focused on the *re'aya* factor and its possible influences on the decisions and changes in the state towards their communities and holy places.

The influences of their [Christian communities'] economic and social practices, the influence of their inner religious and social structure, their role in the administration and finally the influence of their social interaction with the other social groups are important aspects to be contemplated when launching an investigating about the non-muslim population of the Ottoman Empire.

The power of the "Network of the Patriarchate", and the power of the economic position of the Christian communities, also, must be immensely scrutinized in order to apprehend the changes that occurred within the Ottoman Jerusalem; whether these changes were political, administrative or social.

The 18th century is the a black hole of Ottoman studies and the unrevealed period that attains the interest of many historians. Yet, it remains as such when investigating the history of Jerusalem in general and the history of the Christian communities of Jerusalem and their holy sites in particular; the Church of the Holy Sepulcher as an example. Thus, in order to perceive and reveal this black hole, we need first to divulge the previous centuries of the history Ottoman Jerusalem and the Church of the Holy Sepulcher. This paper was an attempt to shed light on the importance of learning the position of the Christian communities of Jerusalem during the 17th century in order to link the 16th century during which the city was annexed to the Empire to the 18th century that we aim to reveal.

Bibliography

Al-'ārif, 'Ā. (2005). *Almufassal fi rarihi'l quds*. Beirut: Lebanon.

Al-Qudat, A. H. I. (2007). "Nasāra'l quds: Dirāsah fi daw'il wathā'iqi'l othmaniyye" *Silselet Utrouhat Ad-Duktorah* (Ph.D. Dissertation Series). Markes Dirasat Alwihdah Al-Arabiya: Beirut.

Aynı, M. A. (1943). *Milliyetcilik*. Istanbul: Turkey.

Barkan, Ö. L. (1942). Osmanlı İmparatoruluğu'nda bir iskan ve krolonizasyin metodu olarak vakıflar ve temlikler. *Vakıfler Dergisi*, *2*, p. 279-386.

Barkey, K. (2008). *Empire of differences: The ottomans in comparative perspective*. USA.

Braude, B. and Lewis, B. (1982). *Christians and jews in the ottoman empire*. New York: USA

Cohen, A. (2001). The guilds of ottoman jerusalem. S. Farouki and H. Inalcık (Eds). In *The Ottoman Empire and it's heritage: Politics, society, and economy*. Brill: Leiden.

Çolak, H. (2015). *The orthodox church in the early modern middle east: Relations between the ottoman central administration and the patriarchate of the Antioch, Jerusalem, and alexandria*. Ankara.

Demirkol. E. (2007). *II. Abdülhamid döneminde Kudüs'te kilise imar ve inşa faaliyetleri* (Master Thesis). Türk Tarih Anabilimdalı: Marmara University: Istanbul.

Faroqhi, S. (1994). Crisis and change, 1590-1699. H. İnalcık and Donalad Quateart (Eds.). In *An Economic and Social History of the Ottoman Empire*. Cambridge University Press: UK, 1994, p. 411-623.

Gardeva, R. (2008). *War and peace in Rumeli, 15th to beginning of 19th century*. Istanbul: Turkey.

Heyd, U. (1968). *Ottoman documents on palestine*. London: UK.

İnalcık, H. (1991). The status of the Greek orthodox patriarch under the Ottomans. *Turcica*, *21-23*, p. 407-436.

Kenanoğlu, M. M. (2004). *Osmanlı millet sistemi, mit ve gerçek*. Istanbul: Turkey.

Konortas, P. (1999). From taife to tillet in the ottoman orthodox greek community. Dimitri G. and C. Issawi (Eds.). In *Ottoman Greek in the age of nationalism*. Princeton: USA.

Ghazarian, J. G. (1999). Armenians in Islamic Jerusalem. *The Journal of Islamic Jerusalem Studies*, *3*, p. 59-80.

Goffman, D. (2015). *Ottoman millets in the early seventeenth century*. Turkey

Peri, O. (2001). *Christianity under Islam in Jerusalem: The question of the holy cites in early ottoman Times*. Brill: Leiden.

Gilbar, G. G. (1990). *Ottoman Palestine 1800-1914: Studies in economic and social history*. E.J: Brill: Leiden.

McGowan, B. (1994). The age of the ayans, 1699-1812. H. Inalick and D. Quateart (Eds.). In *An Economic and Social History of the Ottoman Empire.* University Press: UK, Cambridge, 1994, p. 637-743.

Prior, C. M. M. (1999). Christian Perspective on Jerusalem. *The Journal of Islamic Jerusalem Studies, 3*, p. 1-26.

Poyraz, B. (2016). *The history of the church diplomacy in Turkey: From the religious protector to the direct diplomatic, relations*. İstanbul: Libra Kitapçilik ve Yayıncılık.

Satış, I. (2016) The catholics and organ disagreements in the church of the holy sepulchre. *Tarih ve Gelecek Dergisi*, *2*(3), p. 50-67.

Shmuelevitz, A. (1984). *The jews of the ottoman empire in the late fifteenth and the sixteenth centuries: Administrative, economic, legal, and social relations as reflected in the responsa*. Leiden: E.J. Brill.

Singer, A. (1994). Palestinian peasants and Ottoman officials: Rural administration around sixteenth-century Jerusalem. In *Cambridge Studies in Islamic Civilization* (II series). UK: University Press: Cambridge.

Ze'evi, D. (1996). *An Ottoman century; the district of Jerusalem of the 1600s*. Jerusalem: University of Hebron.

Uluslararası
İlişkiler

A Genuine Resolution: Exploring the Comprehensive Conflict Resolution and UN's Adoption of it

Abdul Mateen*

Abstract: The so called post war era has witnessed its fair share of international rivalry, thus making the term "post war" redundant and inept to portray the "new world order". The traditional state-based conflict, and its realist interpretations, have been overwhelmed, in prominence, by another nuance: the intra-state conflict. This menace has been exacerbated by its rather agile spread around world, commensurate to the ever-increasing globalization. It is also important to note that international as well as intra state sphere – civil society – are penetrating the established state boundaries, affecting the conflicts and their various paradigms in unprecedented ways. A lasting resolution, a comprehensive one, of any conflict requisites an elucidated and comprehensive understanding of varying factors of the conflict. Contrary to this, the established system of UN concerns itself solely with the realist perceptions and theories. The cultural and psychological factors and other comprehensive aspects, very consistently disregarded in the past, are also equally paramount in resolving any conflict and need to be recognized. This perspective is a relatively new phenomenon and has been only nominally explored and utilized in the United Nations. The paper aims to analyze the extent to which the UN has adopted the favorite practices of the scholars of conflict resolution. Though, there have been several studies exploring and theorizing the prospect of a better resolution of any conflict at hand – not to mention the criticism of several abrupt resolutions including invasions – but, there remains a gap in the studies in regards to the extent of adoption of such comprehensive solutions by the UN, which here is assumed to be the optimal actor for carrying out such a resolution. Assuming that most inter-state (even intra-state) matters are out of hands of states and only through international collaboration is the resolution possible and that only comprehensive solutions will last. I explore the changing nature of protracted conflicts of and examine how the UN is broaching, or should broach, to resolve these conflicts. I also look at the structural changes in the UN indicating a more comprehensive approach towards the conflicts: a one, inclusive not only of the material and economic perspectives, but also the cultural and psychological perspectives. Role of civil society is explored in this venture to propagate and assimilate the perspectives and bring together the parties.

Keywords: International relations, Conflict Resolution, Peace Making, International Organizations, Civil Society, Peace Keeping, Conflict Management.

* Bachelor 4th Year, Dokuz Eylul University, Department of İnternational Relations.
Contact: mateenabdul020@gmail.com

Introduction

It is well known that the tenets of the foundation of United Nations were the encouragement of international cooperation and to save the future generations from the devastations of the war. Seeing the capability of the UN and similar other international organizations, there is no question in their capability in bringing about change and an effective resolution to the conflicts, not to mention their recovery and compensation. The UN has also transformed and adopted many new practices in order to better tackle the challenges of the new century. All these changes are very essential in the making of the UN's effective responses to conflicts of today; this means their study is also essential. It is also important take a historical look at the role of United Nations in conflict resolution. This is evident by their participation and their rate of success in resolving the conflict and their role in prevention of recurrence of it. The latter aspect –prevention of conflict- has highly been disregarded, as the resolution has been generally perceived to be simply the break of conflict, however otherwise the case. "Mechanisms for peaceful change and systems of anticipation of the future issues, two key perquisites for international peace and security were absent from all the prehistoric peace treaties" (Holsti, ch:2; Ramsbotham, et-al., 2011, p. 138, 175, 226-245).

Anticipating such a comprehensive approach from the UN implies the UN's acceptance and implementation of the favorite practices of the scholars of Conflict Resolution, who, with a harangue attitude, contend that the conventional methods of the UN to resolve conflicts and prevent them, nonetheless, are inherently and methodically inadequate (See Ramsbotham, Woodhouse and Miall, 2011; Brahimi, 2000; Hoffman, 2009; Reychler, 2008 etc). This implies that the traditional approach of UN is useless from the aspect of current conflicts' dynamics and expanse.

There are three organs of the UN which may take actions in the event of a conflict. They are Security Council, the General Assembly and the Secretary General. It is also important to notice that the United Nations' role in Conflict Resolution really started to have an impact only in the post-cold-war era. This is partly due to the fact that the Security Council of the UN was divided into an ideological polarity, the protagonists of which made it impossible to reach a decision rendering it essentially dysfunctional and underutilized during the cold war, not less in the field of cold-war conflicts, which were based on the two contesting ideologies. After all, UN is an international organization, which, as is self-explanatory, builds on the power of its member states to act. This means the domination of UN by the major powers' interests is a necessary evil, to say the least (Wallensteen, 2011, p. 233-242; Hamp-

son, 2011). However, there is some credit given to the United Nations' efforts for the resolution of some major conflicts in the 1980s, as Hampson explains:

The Soviet Union withdrew its forces from Afghanistan. The Iran-Iraq war, which had persisted for the better part of a decade with enormous loss of life to both countries, ground to a halt. A peace agreement was hammered out between Cuban, Angolan and South African representatives under United States mediation to end 13-year old war between South Africa and Angola and allowing for Namibia's independence. Sino-Soviet efforts to normalize relations from Cambodia. The countries of Central America agreed to a peace plan proposed by Costa Rican President Oscar Arias Sanchez calling for a cease-fire...; however, it is also true that these conflicts could not have been resolved, or progress achieved, without the active and direct involvement of the United Nations (Hampson, 2011, p. 2).

There have been more than 250 conflicts in different parts of the world since the charter was signed in 1946. Today more than six million people live in conflict-prone areas and the rate of success of the UN is pretty glim. The reasons partly are the UN's dominance of national interests of certain countries -the permanent members of the Security Council; the limit of the UN's reach- some conflict zones which are impermeable; the changing nature of the conflicts; the incapacity of the UN's resolution tactics to assuage or accommodate some conflicts and of course the obstinacy and refraction of some countries. This has had some devastating reverberations; the conflicts continue engendering the massive pillages, the loss of lives is on the rise and some conflict zones are even deprived on any reform and resolution. Does this mean the UN has failed the mission? What impact has it had on the UN's reputation as an international savior? What did the UN adopt in order to deal with the changing nature of conflicts? What are some inclusive approaches to conflict resolution which the UN has taken? In this paper I attempt to inquire the changes brought about in the UN infrastructure and the mutations of the missions of the UN, and how they were brought about, overtime, since its foundation, while assessing their potential impact in these mutations in the light of the field of conflict resolution.

First of all, Different conflicts have varying dynamics. There is no panacea for curing the conflicts in different countries. Conflicts may involve class dissension, it may include ethnic and national rivalries. One may be based on territory, history, secession, international crime, or ideology. Conflict may be interstate or intrastate Conflicts may thus vary from each other very drastically. This is not to mention that conflicts, in and of themselves, have changing dynamics during their course. This means the conflict may evolve. This implies that there can be no cure-

all resolution for conflicts. Thus, the work of the UN is very hard. It has to keep track of all kinds of conflicts separately and thus have a matching cure of each one in order for the resolution to be successful.

It is also important to glance at how the UN works. The UN has traditionally worked within a framework of cooperation of its institutions. A setting of its agenda -which is extremely crucial- is done by the Security Council of the United Nations or otherwise by the Secretary General, under article 99. Identifying an agenda has been a complicated issue; dominated by UN's major powers interests, unless the invocation of the article 99 by the UNSC came to be used. Second step is making decisions, which include the UN General Assembly debate over a certain issue. This is the contesting ground for interests and grievances. Third is implementing the solution; this essentially signifies the UN's ability to use the members' forces to implement, if not impose, a solution on some nations, not to mention their economic and political capabilities and prowess.

The simplicity and incompetent and myopic solutions based on limited understanding from the outset, quick-fixes to the conflicts, not to mention the imposition of "justified" western ways of life; they all render it very agreeable to assume that the traditional methods of the UN were incompetent and did not affect a sustainable resolution of a conflict. There was ostensibly the need of avant-grade methods on the part of United Nations to deal with various changing conflicts. One breakthrough towards such an emancipatory conflict resolution and peace making is the impeccably articulated document by UN Secretary General, Boutros Boutros Ghali: *An Agenda for Peace: preventive diplomacy, peacemaking and peace keeping*. This document, along with others, is an important milestone for the UN's adoption of an emancipatory approach towards Conflict Resolution. This document initially incepted the idea of conflict prevention and its importance. UNSG enlightened that if the conflicts are prevented, it would be the best way to avoid the devastations of the war. In the report was also highlighted a comprehensive approach to understanding peace and war:

"The absence of war and military conflicts amongst States does not in itself ensure international peace and security. The non-military sources of instability in the economic, social, humanitarian and ecological fields have become threats to peace and security. The United Nations membership as a whole, working through the appropriate bodies, needs to give the highest priority to the solution of these matters." (Department of Public Information, UN).

Brahimi report is another major milestone. UNSG in 2000, Kofi Annan appointed a panel with the task of scrutinizing the activities of UN with respect to peace and security. The result of the commission was a report, named Brahimi Report after the chairman of the commission, Lakhdar Brahimi. This report was ground-breaking in the sense that it really challenged the premises of the UN's conventional operations. The report questioned the fact that the UN has no task force, neither police, for the implementation of its recommendations or interventions. Thus it totally relies on the member-states and their ad-hoc coalitions, formed essentially against one another, and consequently carrying the interests of the major powers. This meant the core idea of peace-making, for the sake of peace, was not delivered (UN, 2000).

Following this report came the renowned UNSG's, (Kofi Annan's) urge towards conflict prevention. "Conflict Prevention must be made the corner stone of collective security in twenty-first century" said the report. "Leaders must recognize the need for preventive action, sometimes even before signs of crisis were evident." (UN, Press Release, 2001). He also valued the role of the international organizations, such as UN, in conflict prevention, as paramount. A new culture of continuous monitoring of conflict prone regions and the socio-economic conditions of various regions of the world was suggested. The focus was to be set on the fundamental causes of the conflict and monitoring and eradicating them. This report, complementing the Brahimi report received a major laudation and added to the changes seen in the methods of the United Nations. What's more, the UNSG Kofi Annan pursued this his quest to achieve greater peace by his continuous efforts, one of which was his complementary report in 2005: In larger Freedom: Report of the Secretary-General of the United Nations for decision by Heads of State and Government in September 2005; this was a influential follow-up session of the UNSG's consistent pursuance of his goal. In this report the committee investigated the progress towards an emancipatory peace by the states and international organizations. Moreover the report stressed on all the non-governmental organizations' role in resolving conflicts. The report was submitted before 2005summit of UN General Assembly and resulted in various decisions taken at the conference (UN, 2005).

One important mutation of the UN's missions, in order to recompense, during the 2000s, was the implication of the notion of Ombudsman on international level. Simply put, Ombudsman is a significantly independent surrogate or a public advocate appointed by a parliament or any other authority, charged with representing the interests of public by investigating, addressing or majorly reporting the com-

plaints of maladministration or violation of authority or international norms, thus far agreed upon. This means by providing informal mediation of conflict, advice on resources available, informal fact finding/investigation, references and making recommendations on policy making and implementation etc, ombudsman would facilitate the UN's operations. Ombudsman would provide a huge help, enabling a regional perspective to take part in the previously externally-imposed conflict prevention as well as conflict resolution measures. The Office of the Ombudsman was created in the United Nations in October 2002 (Ombudsman, 2017). Since then the practice has intensified and evolved to take various roles; like Ombudsman and Mediation Services etc. Several regional offices were created in Africa and throughout Asia. They later evolved into an integrated "System of Administration of Justice", by the resolution of 62/228 in 2007 (Ombudsman, 2017). This had local offices, but was essentially integrated with the international system.

Another major step forward is also the adoption on the R2P principle, Responsibility to Protect. It is essentially the commitment of all members of the UN to prevent "mass atrocity crimes". To be specific, the R2P targets the crimes like genocide, war crimes, ethnic cleansing and crimes against humanity. According to the principle, in the event of an incompetence on the part of the state machinery to prevent mass atrocity or its deliberate causation of such an atrocity there has to be an intervention from the UN, solely, with the intent of prevention of such an atrocity. This implied for the UN to take the handle and take over the states' roles to ensure sustainability and protect mass crimes such as dearth, genocide etc. The methods of the UN are manifold in theory: such as: mediation, early warning mechanisms, economic sanctions etc. Due to the fact that the concept is mired in controversies, the right of such an intervention is reserved for, but the United Nations Security Council itself. However, there is still, some argue, the chance of exploitation of such a lenience of intervention to the UNSC members for the persuasion of their national interests, as the concept of mass-atrocity is vaguely defined. As noted above, it is already done with several other UNSC members' priviliges. The R2P is based on the concepts of Jus-ad-bellum and Jus-en- belle (Evans and Sahnoun, 2002).

This is one very recent and crucial aspect of the UN's adoption of a proactive role in international arena, of ensuring the defense of the people against such carnages. Such a proactive role, might prove very influential in promoting the Human Rights and suppressing violence; but who is to presume that it will not be misused or used for states' personal interests. A case highlighting this is the UN's calmness during the mass crimes committed very recently by the Myanmar government, (or

military, to be specific) against the Rohingya people of the Rakhine state. Another, not very distant in the past, is the UN's inaction during the Israel's occupation and ravaging of the civilians of Gaza Strip, alongside with the curbing of a terrorist organization, Hamas.

Another major step of the UN towards preserving international peace and watching for any breach of human rights and violence is the foundation of the OHCHR, the office of the Human Rights council, also known simply as Human Rights council. Human Rights council is one of the major player in the field, mainly because it is intergovernmental. A precedent of such an association with such powers has not existed which is solely based on the motif of preservation of human rights. This implies there is a basic understanding of human dignity and value. One might argue that it does not have much to do with the peace making, or conflict resolution, for that matter, but its monitoring and watchful practices put the organization in the spotlight. The organization has various projects and activities shared with other NGOs or otherwise, which have major an impact on conflict monitoring and conflict prevention. It is also essential in peace building in the war-torn countries. It shares some activities with EU based organizations and other NGOs, including Amnesty International etc. (Spohr, 2010).

The council was created by the United Nations General Assembly in 2006 session by the resolution 60/251. This was a major step in the UN, a culmination of the efforts of years, by several leaders, including Kofi Annan, Brahimi etc, and several scholars urging for such an institutionalization (Spohr, 2010, p. 170). The council also focuses on further institutionalization of Human Rights in various countries. Aside from the obvious promotion of Human Rights in different social contexts and creation of a basic and universal framework of humane standard of living; this also, furthermore, implies lesser violation of basic human rights and a constant monitoring of such potential violation at the local level, causing much more efficiency in the system. Although the member-states are currently only forty-seven, which is relatively much less, the influence of the organization is expanding. Maximilian Spohr takes an insightful perspective at the council's activities and impact since its establighment (Spohr, 2010). In fact, the then UNSG Ban Ki Moon, presiding the 10th year anniversary of the council eulogized the progress and appreciated that the "Human Rights mechanisms have been strengthened since the inception of the council, with such instruments as Universal periodic review, etc": The Council's work on Burundi, Guinea, South Sudan, Sri Lanka, Syria and many other places has helped the international community to respond to human rights emergencies and work towards accountability, he noted (UN News).

The UN has mutated a lot since the inception of a basic idea of an international cooperation in various fields; that is, its foundation. The conflict resolution is a field completely different from what it was at the beginning: it was only based on the study of cold war paradigms with very simplistic motifs and its motives influenced by the contemporary schismatic ideological parties. It is important to track the evolution of conflict resolution methods, not to mention to critique them, in order for it to evolve. What UN has achieved over the years is nothing less a miracle; however, there needs to be paid an attention to different contexts of conflicts and the post-war-reconstruction phase. This is not to say that the UN should change its basic principles; like democracy, market economy, etc in favor of regional contextual norms and structures. Rather, what it signifies is that the UN and its reconstruction/aid programs must be considerate of varying forms of such principles as well as that their diverse amalgamations with different cultures of diverse areas, in the process of formation of its policy and thereafter its implementation. All-embracing, the UN programs, varying from early warning systems and conflict prevention, to its pre-emptive attempts to hinder the kindle of conflict, to the UN's capability to attain confidence, collect funds and bring about lasting changes are very essential in conflict prevention, its management and resolution and that they have to be consistently tracked and critiqued for the sake of its mutation and evolution.

References

As UN Human Rights Council marks 10th anniversary, Ban urges body to increase 'impact', UN News, 2016.

Brahimi. (2000). *"Brahimi Report" report of the panel on United Nations peace operations*. UN Events. http://www.un.org/en/events/pastevents/pdfs/Brahimi_Report_Exec_Summary.pdf

Conflict Prevention must be "cornerstone of collective security in 21st century", SG tells members, as council discusses armed conflict, Press Release: SC/6892, July 2002.

Evans, G. and Sahnoun, M. (2002). The responsibility to protect. *Foreign Affairs*, November, 2002.

Hampson, F. (2011). *The role of the United Nations in conflict resolution and peacekeeping*, Multipolarity.

Ombudsman. (2017). *United Nations Ombudsman and Mediation Services (UNOMS)*. Last checked: 11-4-2017.

Ramsbotham, O., Woodhouse, T. and Miall, H. (2011). *Contemporary conflict resolution.* 3rd Edition. New York: Polity Publishers.

Spohr, M. (2010). United Nations Human Rights Council: Between institution-building phase and review of status. *Max Plank Yearbook of UN, 14*, p. 169-218.

UN. (2005). *In larger freedom: Report of the secretary-general of the United Nations for decision by heads of state and government in september.* UN Events.

United Nations Human Rights Council, Website: About the HRC

Wallensteen, P. (2011). *Understanding conflict resolution: War, peace and the global system.* London: SAGE Publications.

Yurt Dışındaki Kazakların Kazakistan'a Geri Dönme Süreci

Akmaral Ospanova*

Öz: Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra Orta Asya topraklarında bulunan Kazakistan Cumhuriyeti 16 Aralık 1991 yılında bağımsızlığını ilan etmiş ve dünya çapında iç ve dış politikasını yöneten özgür bir devlet olarak tanınmaya başlamıştır. Bu tarihten itibaren çeşitli sebeplerle Kazakistan sınırlarının dışına taşınmış olan Kazakların topraklarına dönebilmeleri için devlet tarafından özel programlarla birlikte kanun tasarıları da hazırlanmıştır. Kazakistan Cumhuriyeti'nin devlet politikasının en önemli parçası olan geri dönme süreci ile "oralman (geri dönen)" olarak adlandırılan yurt dışındaki Kazakların kapsamlı göçü başlamıştır. Bu çalışmada özellikle Kazakistan'daki göç süreci analiz edilmekte ve 1991-2011 yılları arasındaki Kazakların geri dönmesi ile ilgili süreç, tarihsel dönemlere ayrılarak gösterilmektedir. Kazakistan'a göç eden Kazakların günümüzdeki sosyo-ekonomik durumu, sosyo-kültürel adaptasyon süreci tarihsel yöntemlerle incelenmektedir. Kazakistan'ın devlet göç politikasına yönelik projelerinin gerçekleşme özellikleri dikkate alınarak dünya devletleri içerisinde göç politikasını iyi bir şekilde sürdüren İsrail göç politikası ile karşılaştırmalı araştırma yapılmaktadır. Ayrıca makalede geri dönüş sürecinin küresel bağlamda ele alınması gereken bazı sorunları dikkatle incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kazakistan, Göç, Göçmen, Diaspora, İrredenta.

* Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Tarih Anabilim Dalı, Türkiye. İzmir.
İletişim: (ospanova_akmaral@mail.ru). Doğuş Cad.Adatepe Mah.No:195 Tinaztepe Mevkii Kuruçeşme Buca İzmir.

Giriş

XX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren göç süreçleri dünyadaki toplumların çeşitli alanlarını kapsayan küresel bir sorun hâline gelmiştir. Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra Orta Asya topraklarında bulunan Kazakistan Cumhuriyeti 16 Aralık 1991 yılında bağımsızlığını ilan etmiş ve bu tarihten itibaren dünya çapında iç ve dış politikasını yöneten özgür bir devlet olarak tanınmaya başlamıştır. Çeşitli sebeplerle Kazakistan sınırlarının dışına taşınmış olan Kazakların Kazakistan topraklarına gelip yerleşmesi için devlet tarafından özel programlarla birlikte kanun tasarıları hazırlanmıştır.

Bir ülkenin ikiye bölünmesi, bir ulusun çeşitli ülkelerde yaşaması ve onların tekrar birleşmesi tarihî uygulamada var olan bir olgudur. Göçlerin çeşitli nedenleri vardır. Bunların içine, hayatı dayanılmaz hâle getiren yoğun baskılar, yaşanan savaşlar nedeniyle can güvenliğinin olmaması daha iyi iktisadi ve sosyal hayat yaşama gibi nedenleri dâhil edebiliriz. Kazakların dünyanın çeşitli bölgelerine yaptıkları göçlerin tek nedeni ise Sovyetler döneminde yapılan baskılar neticesinde can güvenliklerinin olmamasıdır. Bunların en büyük bölümü ise halkın kolhozlara doldurulduğu ve göçebeliğin ortadan kaldırıldığı İkinci Beş Yıllık Plan devresinde (1928-1932) gerçekleştirilmesi Kazak diasporası'nı[1] oluşturmuştur.

1.1. Kazakların Yurt Dışına Göç Etmelerinin Tarihî Nedenleri (XVIII. Y.Y. Sonu ve XX. Y.Y.)

Yurt dışındaki Kazak diasporasının oluşumu XVIII-XIX yüzyıllardan itibaren başlayacaktır. Bu süreç birkaç yüzyıl boyunca çeşitli nedenlerle tarihî dönemlerden geçerek gelişmiştir. Dünyanın herhangi bir ülkesinde olsa bile çeşitli etnik gruplar, diaspora olarak farklı bir etnik çevrede yaşamaktadırlar. Bunların başlıca nedenleri; ekonomik, bireysel, ailevi, güvenlik, geri dönüş ve diğer nedenlerle gerçekleşen göçler olarak altı farklı kategoride değerlendirilmektedir.

Kazakların yurt dışına göç etmelerinin ilk aşaması, XVIII. yüzyılın sonlarından itibaren başlamış ve XIX.-XX. yüzyıllarda siyasi nedenlerden dolayı artmıştır. Bu açıdan baktığımızda biz Kazakların yurt dışına göçlerini 5 döneme ayırarak değerlendirebiliriz.

Birinci Dönem: XVIII. yüzyıl (Cungar istilasının şiddetlenen dönemi). Kazak Hanlığı artık eski gücünü büyük ölçüde kaybetmiş bulunuyordu bu dönemde Cungarların Kazak bozkırlarına sürekli ve yıkıcı istilası, halkın uzun yıllardan beri ya-

1 Diaspora (diaspo'ra): Herhangi bir ulusun veya inanç mensuplarının ana yurtları dışında azınlık olarak yaşadıkları yer; herhangi bir ulusun yurdundan ayrılmış kolu, kopuntu.

şadıkları bölgeleri, yoksul ve perişan bir hâlde terk etmesine yol açtı (Kınayatulu, 1995). Bu istila zamanında birçok Kazak sınırdaş bölgelere göç etmişlerdir.

İkinci Dönem: XIX. yüzyıl ve XX. yüzyılın başlangıcı. Ruslar, Kazakistan'ı işgal ettikten sonra bu topraklara tamamen sahip olabilmek için her yolu denemiştir. 1889'da çıkarılan toprak kanunu ile Rus köylülere istedikleri bölgelerde yerleşme ve toprak sahibi olma hakkı verilmiş ayrıca 1891'de bu kanuna yeni bir madde eklenerek, Rus yetkililerin istediği şekilde toprakları işlemeyen Kazakların topraklarına el konulması yasallaştırılmıştır. Bu ve benzeri kanunlar ve keyfî uygulamalar sonucu yaklaşık 20 yılda 1,5 milyon Rus köylüsü Kazakistan'ın geniş bozkırlarına yerleştirilmiştir. Bu siyasi olaylardan dolayı kendi vatanlarında yaşamaları zorlaşan Kazaklar komşu bölgelere göç etmek zorunda kalmıştır.

Ruslar, İngilizlerin baskısıyla 1881 yılında yapılan St. Petersburg Anlaşması ile Kulca bölgesini (Doğu Türkistan) tazminat karşılığında Çin'e bıraktı. O dönemlerde bu bölgelerde Kazaklar yaşamaktaydı. Burası Çinliler tarafından, 1881 yılından itibaren Sinkiang (Sincan: "Yenidominyon") adı altında merkezi Urumçi olan bir eyalet hâline getirildi. 1883'te de Kulca, Ruslar tarafından tamamen boşaltıldı. Böylece Doğu Türkistan'da yaşayan Kazaklar, Çin baskısı altında kalmıştır. Bunun kanıtı olarak günümüzde Kazakistan dışında en çok Kazak nüfusu, Doğu Türkistan'da bulunur. Doğu Türkistan'da Kazaklar, Tanrı Dağları ile Altay Dağları arasında yer alan Cungarya havzasında genellikle göçebe olarak yaşar. Doğu Türkistan'ın İli vilayeti ile Mori ve Barköl ilçeleri özerk Kazak bölgesidir. İli ve diğer Cungarya vilayetlerinde (Altay, Çuguçak, Urumçi ve Kumul) çok sayıda Kazak nüfus bulunmaktadır. 1994 nüfus sayımına göre Doğu Türkistan'daki Kazakların sayısı 1.193.723 kişidir. Çin'in diğer kesimlerindeki Kazaklarla birlikte tüm Çin'de 1,2 milyonu geçmektedir (Yiğit, 2001).

1883 yılı Doğu Türkistan Kazaklarına bir sene içerisinde iki devletten birini seçme talebi getirildi. Bu durum, Kazakistan'la sınırdaş doğu ve güneydoğu bölgelerde ilk defa irredent[2] Kazakların oluşmasına neden oldu. Bu olay Kazakların ulusal birliğine zarar vererek, farklı devletler arasında yayılmasına ve ulusların bir-

2 İrredantizm (ya da Yayılmacı milliyetçilik), İtalyanca kökenli bir sözcük olup dil, din, soy ve kültür birlikteliği olduğu hâlde herhangi bir devletin sınırları dışında yer alan halk ile söz konusu devletin birleşmesi fikridir. Etimoloji sözlüğünde bu kavram, "yabancı ülke topraklarındaki soydaşları gerekçe ederek yayılma siyaseti" olarak belirtilmektedir. Genelde de siyasal alanda bu anlamda kullanılmaktadır. Bir devletin, kendi sınırına yakın yaşayan soydaşlarının oturduğu bölgeleri ilhak etme politikası olarak anlaşılması söz konusudur. Türk Dil Kurumu, bu kavrama Türkçe alternatif olarak "kurtarımcılık" şeklinde bir sözcük önermektedir. Ulusal birleşme için 19. yüzyıl İtalyan hareketinden türetilmiş bir terimdir.

birinden uzaklaşarak, kendi tarihinden ve dilinden uzakta kalıp izolasyonuna yol açtı (Mendikulova ve Atantaeva, 2008).

Özbekistan'daki Kazaklar ise Çarlık Rusya'sının Orta Asya ve Kazakistan topraklarının siyasi-idari bölünmesi esnasında Özbekistan taraflarında kalan Kazakların bir parçasıdır (XIX. yüzyılın II. yarısı). İstatistik verilerine göre günümüzde Özbekistan'da yaşayan 900.000 kadar Kazak nüfusun yaklaşık yarısı 1926'ya kadar Kazakistan'a bağlı olan Özerk Karakalpakistan Cumhuriyeti'nde bulunmaktadır. Rusya Federasyonu'nda yaşayan 600.000 kadar Kazak'ın yarıya yakını da önceden Kazakistan sınırları içinde olan hatta bir ara Kazakistan'ın başkenti olan Orınbor eyaleti ile Astrakhan eyaletinde yer alır. Kazak nüfusun 1/3'i de Omsk, Saratov, Volgograd, Kurgan ve Altay bölgesi gibi Kazakistan ile sınırı olan eyaletlerde bulunmaktadır (Yiğit, 2001). Ruslar tarafından yapılan bu idari yönetim, halkların ulusal çıkarları göz önüne alınmadan gerçekleştirilmiştir.

Üçüncü Dönem: XX. yüzyılın ilk çeyreği. Bu dönemde Çarlık Rusya'nın istilacı politikasına ve Sovyet Kızıl Ordusu'nun kanlı terörüne karşı millî ayaklanmalar başlamıştır. Bu ayaklanmaların Ruslar tarafından kuvvetle bastırılmasından sonra Kazakların durumu daha da kötü hâle gelmiştir. 1916 yılında ayaklanmaya katılarak Çar II. Nikola'nın yayınladığı kararına karşı çıkarak mücadele edenler büyük miktarda vergi ödemek zorunda kalmışlardır. Ekonomik olarak zaten zor durumda olan halk, bu vergi ile yoksulluğa daha da fazla itilmiştir. Kafkasyalı'nın Rus kaynaklarına dayanarak verdiği bilgilere göre 1916 isyanında 673.000 Kazak öldürülmüştür. 168.000 Kazak Sibirya'ya sürgün edilmiş, 300.000 Kazak ve Kırgız, Doğu Türkistan'a kaçmıştır (Kafkasyalı, 2012).

I. Dünya Savaşı yıllarında Türkistan genel valisi Kuropatkin, yoksul halktan harp vergisi olarak 20.000.000 ruble, kendisi için "Hediye" olarak da 2.400.000 ruble toplatır. Askeri ihtiyaç için Kazakların hayvanları müsadere edilir. Bunlar yetmiyormuş gibi Çar II. Nikola, 25 Temmuz 1916 tarihinde yayımladığı bir kararla, Türkistan ahalisinden 19-43 yaş arasındakileri cephe gerisinde hizmet yapmak üzere askere çağırır.

Dördüncü Dönem: SSCB[3]dönemi (1920-1940). Birinci Dünya Savaşı'nın sefaleti yaşanırken üstüne 1916 yılı Rus katliamının eklenmesi, 347 kişinin idam edilmesi, 168.000 kişinin Sibirya'ya sürülmesi, 300.000 kişinin Doğu Türkistan'a sığınması dolayısıyla Kazakistan'ın büyük bir felaket geçirmesinin üzerinden 3 yıl

3 Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Birliği.

geçmeden 1920 yılında Kazaklar, "yapay kıtlık ve yoklukla" yok olma tehlikesi ile karşı karşıya getirilir. 1920 yılında havalar nispeten kurak geçer. Sovyet yönetimi tedbir alıp çare bulmak yerine Kazak köylüsünün elinde bulunan canlı hayvanları ve hayvan mamullerini ve diğer gıda maddelerini vergilerine karşılık zorla toplayıp Rusya'nın Moskova, Petersburg, Saratov gibi şehirlerine gönderir. Aynı zamanda Bolşevikler de Kazak kırsalında köyleri talan eder. Sovyet yönetimi hiçbir müdahalede bulunmaz. Ülkede yokluk ve kıtlık başlar. Sovyet yönetimi ise Kazakların kırılmasına seyirci kalır. Bu felakette ölenlerin sayısı Kasım 1921'de 1.508.000; 1922 yılında ise 2.303.200 kişi olur. 700.000'den fazla insan Doğu Türkistan ve diğer komşu ülkelere sığınır (Demko, 1997). Bu olaylar da Kazakların dış ülkelere göç etmelerine neden olmuştur.

Dünyayı yönetenlerin, Kazak Türklüğünü yok etme noktasına getirme planlarının icabı olsa gerek Sovyet yönetimi kıtlık-yokluk kurgusu altında ikinci bir imha hareketini 1930-36 yıllarında yapar. Kazakistan'da aynı zamanda diğer Türk devletlerinde millî şuurun uyandığını gören Sovyet yönetimi bunu önlemek için düşünen beyinleri tesirsiz hâle getirir. Halkın "Ziyalılar Katliamı" dediği 1936-38 yıllarında yapılan bu siyasi soykırımda Kazak aydınlarının %80'i kurşuna dizilir. Bir kısmı Sibirya'ya sürgüne gönderilir (Kafkasyalı, 2012). Buna ek olarak Moskova'dan Stalin ve Yelov, Kazakistan'dan Goloşekin ve yerli işbirlikçileri, Kazakistan'da hâl bırakmaz. Kazak bozkır ve ovalarında göçebe veya yarı göçebe hayvancılık yapan geniş yaylaları, otlakları, kışlakları olan yedi yüze yakın Kazak beyinin toprak ve mal varlıkları zorla ellerinden alınıp halka dağıtılır. Çok geçmeden bu defa halkın elinden alınıp devletleştirilir (Kafkasyalı, 2012). 1928 yılında Kazak beylerinin varlıklarına el konulması sırasında Çin bölgelerine 416 aile göç etmiştir (Mendikulova ve Atantaeva, 2008). Kazak halkı kolektifleştirmeye zorlanır ve Kazak halkının bir kısmı Doğu Türkistan'a, Tacikistan'a, İran'a göç eder (Jemeney, 2007). "Kızıl Kırgın" denilen ve 1929-1933 yılları arasında Kazakistan'da Moskova adına Goloşekin tarafından yapay olarak gerçekleştirilen açlık, kıtlık olayı ile yapılan bu soykırımda, 2.000.000'dan fazla Kazak hayatını kaybeder. Yüz binlerce insan köyünü, evini, barkını terk eder, yollara düşer. Yüz binlerce insan terminallerde, tren istasyonlarında ölür. Yüz binlerce insan, köylerde şehirlerde açlıktan can verir (Kafkasyalı, 2012).

1 Mayıs 1930 tarihi itibariyle Kazak nüfusu 5.873.000 iken 1 Mayıs 1933 tarihine gelindiğinde sayının 2.493.500'e düştüğü görülür. 1 Mayıs 1936'da ise 3.278.000'e çıkacaktır. Farklı yıllarda yapılan başka bir nüfus tespitine göre, Kazakların nüfusu 1926'da 3.628.000 iken 1939'da 2.833.000'e düşmüştür. Aynı yıllarda Rus nüfusu ise artmış, 1926'da 2.165.000 iken 1939'da 2.877.000'e çıkmıştır (Kafkasyalı, 2012). Böylece Sovyet iktidarının baskısı ve onların tek taraflı poli-

tikasının sonucunda kendi vatanında çaresiz kalan masum Kazaklar yabancı bir ülkeye sığınarak göç etmek zorunda kalmışlardır. Güney Kazakistan'da yaşayan Kazaklar, Özbekistan tarafına geçerek İran, Afganistan bölgelerine; Doğu Kazakistan ve Jetisu bölgelerindeki Kazaklar ise Doğu Türkistan (Çin) taraflarına göç etmiştir. Bir kısmı göç ederken açlıktan ve hastalıktan ölmüştür.

Beşinci Dönem: 1940-1950 yılları arası. II. Dünya Savaşı'ndan (1941-1945) sonra Rusya taraflarında ve Sovyetler Birliği'ne dâhil olan müttefik cumhuriyetlerde kalan Kazakların binlercesinin ülkesine dönmemesi yurt dışı Kazaklarının bir parçasını oluşturmuştur. Kendi vatanında azınlığa uğrayan Kazakların topraklarına Sovyet yöneticileri tarafından Rus köylüleri ve II. Dünya Savaşı yıllarında Almanlarla işbirliği yaptığı gerekçesiyle suçlanan uluslar (Alman, Kırım Tatarları, Koreliler, Ahıska Türkleri, Kafkaslar, Çeçenler vb.) sürgün edilmiştir. Böylece Kazak bozkırları zaman geçtikçe kendi ülkesinde azınlık oluşturan, çok uluslu bir devlet hâline gelmiştir.

Sonuç olarak şunları söyleyebiliriz: Tarihî açıdan baktığımız zaman yurt dışı Kazakları iki farklı şekilde oluşmuştur. Birincisi, Rus işgali sırasında siyasi nedenlerden dolayı kendi vatanlarını bırakmak zorunda kalan Kazak aileleri, ikinci ise coğrafi alanların dağılımı sonucunda yabancı bir ülkende kalan Kazaklardır. Bu gruba Çin bölgeleri (Doğu Türkistan), Rusya ve Özbekistan'daki Kazakları dâhil edebiliriz. Örnek olarak, Doğu Türkistan'da İle, Tarbagatay, Altay, Bargöl bölgelerindeki Kazaklar tarihi topraklarında yaşıyordu. Ancak bu topraklar son iki yüzyıl boyunca Çin sınırına geçmiştir.

Uzun tarihsel dönemler içerisinde Kazak diaspora gruplarının oluşumunu iki büyük grup şeklinde gösterebiliriz (Şekil 1).

KAZAKLARIN YURT DIŞINA GÖÇ ETMELERİNİN NEDENLERİ

Siyasi Nedenler:
- *XVIII. y.y.* ***Kazak-Kalmuk (Jungar) Savaşları,***
- *XVIII-XIX. y.y. Ulusal Kurtuluş Hareketleri,*
- ***1916 yılı Milli Ayaklanma****,*
- *1918-20 yılı Rus İç Savaşı,*
- ***1920-1933 Yılları Arasında Suni Bir Şekilde Yaratılan Açlık,Felaket ve Zulüm Dönemi***
- *1930-50 Yılları Arası Doğu Türkistan Kazaklarının Çin hükûmetine Karşı Savaşı ve II. Dünya Savaşı.*

Şekil 1: Kazak Türklerinin Yurt Dışına Göç Etmelerinin Tarihî Nedenleri

Rusya, Orta Asya ve Çin bölgelerine dâhil olan Eski Kazak topraklarında yaşayanlara "irredenta" adı verilir. Günümüzdeki istatistik verilerine göre Kazakistan dışındaki bölgelerde 4.500.000 kişi yaşamaktadır. Onların 800.000'i diaspora ve 3.700.00'i ise Kazak irredentalarıdır. Yani onlar siyasi nedenlerle komşu ülkelere katılan Kazaklardır. Onlar Rusya Federasyonu'na dâhil olan Astrahan, Orınbor (Kazak ÖSSC'nin eski başkenti), Korgan, Ombı, Dağlı, Altay Özerk bölgeleridir. Çin'in kontrolü altında kalan Altai, Tarbagatai, Ili, Kulja vb. bölgeleri ve Moğolistan'daki Bayan Ölgei bölgesi. Sir Derya'nın Özbekistan'a ait tarafı ile Şirşik, Kyzylkum, Myrzaşol vb. bulunanlar Kazak irredentası olarak yaşamaktadır (Kafkasyalı, 2012). Bunlar aynı zamanda Kazak diasporasının bir parçasıdır.

Tablo 1: Rusya Federasyonu'ndaki Kazak Nüfus

İdari Birim	**Nüfus**	**Kazak Nüfustaki Oranı (%)**	**İdari Birimdeki Oranı (%)**
Astrakhan	126.500	19, 9	12,8
Orenburg	111.500	17,5	5,2
Omsk	75.000	11,8	3,5
Saratov	73.400	11,5	2,8
Volgograd	41.500	6,5	1,6
Altay Krayı	21.700	3,4	0,8
Kurgan	15.800	2,5	1,5
Altay Cum.	10.700	1,7	5,6
Moskova	8.200	1,3	0,1
Saınt Petersburg	6.300	1,0	0,1
Kalmuk Cum.	6.300	1,0	2,0
Irkutsk	2.900	0,5	0,1
Habarov	2.500	0,4	0,2
Cıta	1.800	0,3	0,2
Diğer Yerler	131.800	20,7	-
Toplam	**635.900**	**100**	**0,4**

Tablo 2: Dünyada Kazak Nüfusunun Miktarı ve Oranı

Ülke	Nüfus	%
Kazakistan	11.000,000	72,7
Çin	1.200.000	10,9
Özbekistan	900.000	8,2
Rusya	600.000	5,5
Moğolistan	140.000	1,3
Türkmenistan	90.000	0,8
Kırgızistan	40.000	0,4
Tacikistan	10.000	0,1
Ukrayna	8.000	0,1
Afganistan	5.000	0,0
İran	3.000	0,0
Türkiye	600	0,0
Diğer	3.400	0,0
TOPLAM	14.000.000	100

1.2. Geri Dönüş Sürecinin Başlangıcı

Uluslararası bir terim olarak kullanılan Repatriation (latincesi "repatriate" yani vatana "geri dönüş") yabancı bir ülkeden kendi ülkesine dönme sürecini anlatan bir kelimedir (Mendikulova ve Atantaeva, 2008). Repatriant ise yabancı bir ülkeden kalıcı olarak vatanına gelen kişidir. Günümüzde bu terimin kullanım kapsamı genişleyerek çeşitli tarihsel nedenlerle Kazak topraklarından ayrılmış vatandaşlar için uluslararası düzeyde "repatriant" terimi, toplumsal ilişkilerde ve devlet mevzuatlarında "oralman" olarak kullanılmaktadır.

Kazakistan Cumhuriyeti 16 Aralık 1991'de bağımsızlığının ilan edildiği günden itibaren yurt dışındaki Kazakların anavatanına gelip yerleşmeleri için özel programlarla birlikte kanun tasarılarını onaylamıştır. Bu yıllardan itibaren geri dönüş süreci ülkedeki toplumun gelişmesinin bir önceliği hâline gelmiştir.

Cumhurbaşkanı Nazarbaev 1992 yılında düzenlenen Dünya Kazaklarının İlk Kurultayı'da tarihi zor zamanlarda dışarıya göç etmek zorunda kalan vatandaşlarımızı anavatanına dönmeye davet ederek şöyle söylemiştir:

> Dünyanın hangi tarafında olursa olsun Kazakların tek bir vatanı vardır o da Bağımsız Kazakistan Cumhuriyeti'dir. Her bir Kazak vatandaşı kendi ata yurdunda yaşayarak devletimizin gelişmesi ve ilerlemesi için çalışma hakkına sahiptir (Nazarbaev, 1993).

1991'den günümüze kadar ülkede özel planlar geliştirilerek göç süreciyle ilgili bazı programlar uygulandı.

1.3. Yurt Dışı Kazaklarının Ülkeye Dönme Sürecinin Tarihsel Aşamaları (1991-2011 Yılları Arası)

Yurt dışında bulunan Kazakların Kazakistan'a göç etmesinin ilk başlangıcı 1991 yılı Şubat ayında Moğolistan Kazaklarından gelen destekle başlamıştır (97 kişi gelmiştir). Bu temelde, yurt dışında olan Kazakların vatanlarına dönme sürecini iki gruba ayırabiliriz: Birincisi, kendiliğinden daha doğrusu devletin yardımı olmadan göç edenler; ikinci bir grup ise hükûmet tarafından maddi olarak desteklenen göçmenlerdir. Ancak birinci grup içinde olan göçmenlerin Almaty eyaletine yerleşmesine ve iş bulmalarına devlet tarafından yardım edilmiştir. Genel olarak 1991-1993 yılları arasında Moğolistan'dan 60.000 Kazak vatanlarına göç etmiştir. Göç edenlerin çoğu münevverler (öğretmenler, doktorlar, mühendisler, bilim adamları vb.) idi (Kınayatulu, 2001). Moğolistan Kazakları tarafından başlayan bu süreç Türkiye, Çin ve Özbekistan bölgelerindeki Kazakların gelmesi ile devam etmiştir.

Yurt dışında bulunan Kazakların, Kazakistan topraklarına gelip yerleşmesine imkân sağlayan devlet programları 1991 yılından itibaren başlamıştır. Bu bağlamda göç politikası programlarını üç aşamada değerlendiriyoruz. Birinci dönem, 1991-1997 yılları arası. Bu dönem aynı zamanda Kazakistan'ın göç kanununun onaylanmasından önceki dönemdir. Bu dönemde devlet tarafından her yıl Kazak göçmenlerine özel programlar hazırlanmıştır. 23 Eylül 1992 yılında 791 No'lu "Yurt dışındaki Kazak diasporasının Kazakistan Cumhuriyeti'nde kalış süresinde sosyo-ekonomik ayrıcalık sağlanması hakkında" kararnamesi birçok Kazak'ın vatanlarına dönmesine katkı sağlamıştır. Kazakistan Hükûmeti şöyle bir karar almıştır: Hem yurt dışındaki Kazak diasporasının vekillerine Kazakistan topraklarında iken barınaklarla, yurt içi havayollarında ve yurt içinde tren taşımacılığında indirimler sağlansın (Arşiv. F. 7. Op.1. D. 289) hem de bu karara uygun olarak yurt dışından gelen Kazaklara orta ve yüksek eğitim kurumlarında eğitim görme ve adaptasyon merkezlerinden yararlanma imkânı verilsin. Karara dayanarak birçok Kazak ailesine barınma ve sosyal yardımla ilgili destek sağlanmıştır. 1992 yılında kabul edilen bir karara göre de Çalışma Bakanlığı'nda "Göç Yönetimi" oluşturulmuştur. Bu yönetim ilk olarak "Dünya Kazakları Kurultayı'nı" düzenlemiş ve Kazak göçmenlerinin sorunlarının çözülmesine imkân sağlamıştır. "Göç Yönetimi" rehberliğiyle 1991-1992 yılları Moğolistan'dan Kazakistan'a 1.297 aile toplam

62.126 kişi göç etmiştir. Göçmenler Kazakistan'ın birçok eyaletine ve büyük şehirlerine özellikle Karaganda, Taldikorgan, Pavlodar ve diğer şehirlerine yerleşmiştir. İstatistik verilerine göre 1991-1997 yılları arasında yaklaşık 64.000 Kazak ailesi göç etmiştir (Almaty, 1997, s. 74-7). Bu süreç yeni bağımsızlığını kazanan ve gelişmekte olan Kazakistan'ın demografik durumuna olumlu bir etki yapmıştır.

1991-1995 yılları arasında 137.919 göçmen ülkesine dönmüştür. Bunların çoğunluğu (%50,6) BDT[4] (Rusya, Özbekistan, Tacikistan vb.) ülkelerinden göç eden Kazaklardır. %49,4 ise Moğolistan, İran, Türkiye, Çin ve Afganistan'dan gelen göçmen Kazaklardır.

Göçmenlere yönelik hazırlanan göç kanunun bir tasarısı ise 27 Mayıs 1993 tarihli 437 No'lu "İran İslam Cumhuriyeti ve Diğer Ülkelerden Gelen Göçmenlerin Kontenjanı ve Göç Organizasyonu Düzenlemeleri Hakkında" kararname ile aşağıdaki çözümlerin uygulanmasına karar verilmiştir:

1. 1993 yılı göç kontenjanının dağıtımı eyaletlere göre olmalıdır.

2. Eyalet valilerinin göçmen ailesini kabul edecek ve onların yerleşim sorunlarını acil bir şekilde çözmelerine imkân sağlayacak bölge komisyonlarını oluşturmalıdır (Arşiv. F. 7. Op.1. D. 289). Bu kararnameden sonra Kazakların İran'dan yaptıkları göç önemli bir hâle gelmiştir. Bu yıllardan itibaren İran'dan 3.661 göçmen, 1996 yılında ise 1.280 aile göç etmiştir. İran'dan göç eden Kazaklar Almaty, Güney Kazakistan ve Mangıstau eyaletlerine yerleşmiştir. 1989-1999 yılları arasında İran'dan 2.968 Kazak, Türkiye'den ise 1.755 Kazak göç etmiştir (Ziyaş, 2007).

Böylece devlet tarafından sağlanan yardımla gelen göçmen Kazakların sayısı yıllar geçtikçe artmıştır. 1991-1999 yılları arasında Kazakistan'a 43.000 aile, 1.814 kişi göç etmiştir. Moğolistan'dan 63.900, İran'dan 4.800, Türkiye'den 2.600, Afganistan'dan 83 ve BDT'den 106.800 kişi göç etmiştir (Astana, 2005). 1999'da göç politikasına vurgu yapıldığını ve hükûmetin desteğinin arttığını göç sayısından açıkça görebiliriz. Bunun bir kanıtı olarak 1999'da göç devlet kotası temelinde organize bir şekilde: Pakistan'dan 95 aile (419 kişi), Türkiye'den 32 aile (147 kişi), Moğolistan'dan 50 aile (195 kişi), İran'dan 18 aile (65 kişi) göç etmiştir. Buna ek olarak devlet yardımını almadan göç edenlerin sayısı şöyledir: Çin'den 20 aile (105 kişi), Tacikistan'dan 10 aile (49 kişi), Özbekistan'dan 45 aile (226 kişi), Afganistan'dan 10 aile (59 kişi) (Astana, 2005).

4 BDT-Bağımsız Devletler Topluluğu, SSCB'nin dağılmasından sonra 21 Aralık 1991 tarihinde 11 cumhuriyetin bir araya gelmesiyle oluşturulmuş siyasi bir birliktir.

Kazakistan Cumhuriyeti Göç ve Demografi Kurumu'nun verilerine göre, 2000 yılında 42.987 Kazak ailesi (183.652 kişi) Kazakistan topraklarına yerleşmiştir. Bu göçmenlerin %60'ı BDT'den: Özbekistan'dan 62.737, Türkmenistan'dan 22.055, Tacikistan'dan 10.476, Rusya'dan 8.490, Moğolistan'dan 65.202 (%35), İran'dan 5.030 (%8), Türkiye'den 3.780 (%2), Afganistan'dan 1.719, Çin'den 2.214 (%1.2) ve Pakistan'dan 1.102 (%1) kişi göç etmiştir (Jakıp, 2001). Bu yerleşimcilerin arasında 13 profesör ve 67 bilim adamı vardır. Yüksek eğitime sahip vatandaşların sayısı 12.182, devamsız yükseköğretim sayısı 1.472, orta öğretim vatandaşları 16.196, tıp alanında 2.492, kamu hizmetlerinde 651, işletmeci sayısı 2.576 kişidir (Sadovskaya 2001). Göçmen sayısının çok olması nedeniyle Göç İdaresi bir yıl içerisinde (2001 yılı) iki büyük göç kabul etti.

1993 yılından itibaren Cumhurbaşkanı'nın kararı ile yurt dışından gelen vatandaşlara kota tahsisini dağıtmak amacıyla devlet tarafından uygulama başlatılmıştır. Bu karara dayanarak 2005 yılı Haziran ayına kadar toplam 13.739 kişi (%91.6) göç etmiştir. Çin 1.013 (%99.8), Kırgızistan 108 (%74.5), Moğolistan 589 (%97.3), Rusya 816 (%56.3), Türkmenistan 621 (%89.3) Özbekistan 10.545 (%96,8) diğer BDT ülkeleri 47 (%34,8). Türkiye'deki 50, İran'daki 20 aileye kota verilmiştir. 2007 yılına kadar toplam 651.299 Kazak vatanına taşınmıştır. Bunların %61,6'sı Özbekistan'dan, %14,3'ü Moğolistan'dan, %8,6'sı Türkmenistan'dan, %6,7'den Çin'den (14.189) gelen göçmenler idi (Nısanbaev, 2005, s. 35).

Kazakistan Cumhuriyeti'nin 27 Aralık 2004'de çıkardığı 1508 No'lu "2005-2007 Yılları Arası Oralmanlar[5] Göçmenlik Kontenjanı" kararnamesine dayanarak 2006 yılında ülkeye 15.000 Kazak ailesinin kabul edilmesi planlanarak, bu işlemin %99,4'ü gerçekleşmiş ve ülkeye 14.907 (82.471 kişi) aile göçmenlik kontenjanı doğrultusunda göç etmiştir (Atantaeva, 2009). Bu veriler, yıllık devlet bütçesinden tahsis edilen kotanın arttığını göstermektedir.

İstatistik verilerine göre 20 yıl içerisinde (1991-2011) ülkeye 753.400 bin Kazak (192.400 aile) göç etmiştir. Yurt dışında bulunan Kazakların, Kazakistan topraklarına geri dönmesi ile ülkedeki Kazakların oranı 1989 yılında %48 iken 2009'da %63,1'e yükselmiştir.

2005-2008 yılları arasında her yıl için 15.000 aileye göçmen kotası verilmiş ise de bu rakam 2009 yılından itibaren 20.000'e kadar yükseltilmiştir.

5 Göçmen Kazak vatandaşlarına verilen, kanunla onaylanan resmî bir terim.

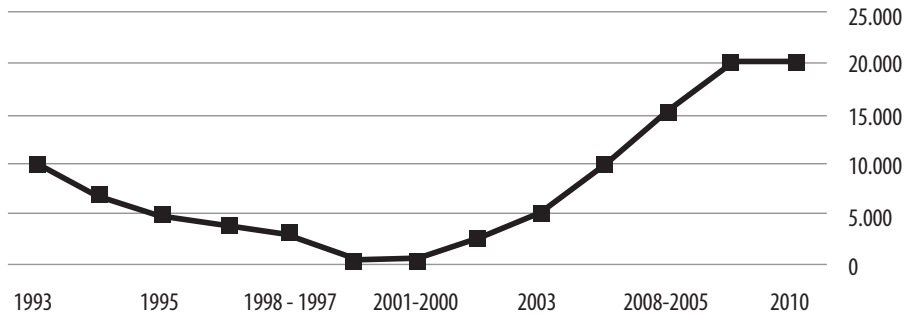

Diyagram No:1 1993-2010 Yılları Arası Göçmen Kontenjanının Dinamiği

Not: Bu diyagram, Kazakistan Cumhuriyeti'nin Göç Kurumu'nun verilerine göre yazar tarafından hazırlanmıştır.

Diyagramda görüldüğü gibi Kazakistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın kararnamesi ile göçmen Kazak ailelerine verilmiş olan göçmen kontenjan sayısı, devletin ekonomik durumuna göre artmış veya azalmıştır. Göçmenler kotasına dâhil edilmiş ayrıcalıklar şunlardır: Gümrük vergilerinden muaf tutulma, mülkün ikametgâhına kadar getirilmesi için yapılan masrafların karşılanması, ev inşa etmelerine mali yardım edilmesi, bir kerelik nakit yardım vb. Ancak göçmenler içinde karı ya da kocası diğer etnik gruplara mensup olan aileler de vardır. Eğer karısı başka bir etnik gruptan ise sadece onun eşine ve çocuklarına göçmen kontenjanı verilmektedir. Böyle bir duruma genelde Özbekistan ve Moğolistan'dan göç eden Kazak ailelerinde rastlanmaktadır. Bu durum vatandaşlık ve göçmen kontenjanının alınması sırasında çoğu göçmene birtakım zorluk oluşturmuştur.

Göçmenler için hazırlanan devlet programlarının ikinci aşaması ise 1997-2008 yılları arasındadır. 1991'de başlayan ve devlet tarafından yürütülen göç programları, somut bir sistem olarak ispatlanacak bir kanunun gerektiğini göstermiştir. Bu amaçla 13 Aralık 1997'de devlet kararıyla "Nüfus Göçü" hakkında kanun yürürlüğe girmiştir. Kanunda göçmen vatandaşların tüm hakları ve özgürlükleri belirtilmiştir. Kabul edilen yasal sistemin temel amacı, nüfus göçü alanındaki halkla ilişkileri düzenlemek ve göçmenlerin hukuki, ekonomik ve sosyal durumu için gerekli şartları yaratmaktır (Almaty, 1998). Bu yasa, göçmen Kazak aileleriyle ilgili birçok problemin devlet tarafından çözülmesine büyük ölçüde katkı sağlamıştır.

Kazakistan topraklarına göç eden Kazak vatandaşlarına 1997 yılı kanunu temelinde özel olarak "oralman" adı verilmiştir. 13 Aralık 1997 yılı "Nüfus Göçü" hakkında kanunun 1. Maddesi'nde "oralman" terimine şöyle bir açıklama getirilmiştir: Oralmanlar aşağıdaki özelliklere sahip kişilerdir:

- Kazak uyruklu vatandaşlardır,

- 16 Aralık 1991 yılına kadar Kazakistan Cumhuriyeti dışındaki bölgelerde yaşayan Kazaklardır,

- Daimi ikamet amacıyla Kazakistan'a göç edenlerdir (Almaty, 1998).

- Bu özelliklere sahip yabancı bir ülkeden göç eden vatandaş "oralman" olarak sayılmaktadır. Ancak "Nüfus Göçü" hakkındaki kanuna göre oralman statüsü için Göç Polis Kurumu'na başvurularak belgelerin teslim edilmesi zorunludur. Belgeler tüm yasal gerekliliklere uygunsa vatandaşa "oralman belgesi" verilecektir. Bu belge, Kazak vatandaşlığını almak için ilk adımdır. Oralman belgesi olan göçmen, devlet tarafından verilecek olan tüm yardımları alma hakkına sahiptir. Bu belge üç yıllık süre için verilir. Göçmen Kazak, vatandaşlık aldığında oralman statüsü iptal edilecektir.

"Nüfus Göçü" hakkında yasada göçmenlerin hakları ve temel sorumlulukları yasaya uygun olarak hazırlanmıştır. Kanun projesi 7 bölüm ve 41 maddeden oluşmaktadır. Her bir bölümünde göçmen Kazakların ülkeye döndükten sonraki durumuyla ilgili gerekli imkânlar sağlanmaktadır: Vatandaşlık, barınma, yükseköğrenim görmeleri, adaptasyon merkezlerinin oluşturulması, işçi göç hizmetleri, geçici konaklama merkezlerinin inşa edilmesi ve onların ana hizmetlerine açıklama verilmiştir. Kanunun 3. Maddesi'nde göçmenlerin temel ilkeleri belirtilmiştir. Özellikle Kazakistan Cumhuriyeti'nin Göç Yasası'nda belirtildiği gibi yurt dışından göç eden Kazakların ikamet yerini serbestçe seçmesi, serbest dolaşım ve kişinin istediği mesleği seçme hakkı sağlanmıştır (Almaty, 1998).

Tablo 3: 1991-01.04.2008 Yılları Arasında Yurt Dışından Gelen Kazakların Bölgesel Sayısı (Nurumbetova, 2013, s. 152)

№	**Ülke**	**Aile sayısı**	**%**	**Nüfus**	**%**
1	Özbekistan	13.3970	60,5	51.9734	60,4
2	Moğolistan	22.920	10,4	113.705	13,2
3	Çin	28.000	12,6	90.881	10,6
4	Türkmenistan	16.517	7,5	64.862	7,5
5	Rusya	11.433	5,2	36.357	4,2
6	Tacikistan	2.760	1,2	11.684	1,4
7	Kırgızistan	2.559	1,2	9.248	1,1
8	İran	1.149	0,5	5.985	0,7
9	Türkiye	906	0,4	3.511	0,4
10	Diğer BDT ülkeleri	355	0,2	934	0,1
11	Diğer	789	0,4	3549	0,4
	Toplam:	**221.358**	**100**	**860.450**	**100**

Tablo 4: 2011 yılında gelen Kazaklar'ın sayısı (K.R. Nurumbetova, 2013: 154)

№	Bölge isimleri	Toplam		%			
		Aile sayısı	Kişi sayısı	Erkek	%	Kadın	%
1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**
1	Güney Kazakistan	1909	7636	3532	46,3	4104	53,7
2	Almaty	2468	7680	3771	49,1	3909	50,9
3	Mangıstau	1146	4834	2403	49,7	2431	50,3
4	Jambıl	1270	3946	1966	49,8	1980	50,2
5	Karagandı	887	2457	1247	50,8	1210	49,2
6	Akmola	433	1105	568	51,4	537	48,6
7	Aktobe	333	1556	762	49,0	794	51,0
8	Kuzey Kazakistan	233	804	395	49,1	409	50,9
9	Doğu Kazakistan	1002	2275	1089	47,9	1186	52,1
10	Pavlodar	209	640	300	46,9	340	53,1
11	Kostanai	398	1242	628	50,6	614	49,4
12	Kızılorda	66	205	92	44,9	113	55,1
13	Atyrau	211	505	245	48,5	260	51,5
14	Batı Kazakistan	79	184	86	46,7	98	53,3
15	Almaty şehri	123	286	133	46,5	153	53,5
16	Astana şehri	366	925	444	48,0	481	52,0
	Toplam:	**11133**	**36280**	**17661**	**48,7**	**18619**	**51,3**

Üçüncü dönem: 2009-2011 yılları arasında göç sürecinin çok başarılı bir şekilde yürütülmesini sağlayan "Nurlu Göç" programıdır.

"Nurlu Göç" programını ayrı bir dönem olarak incelememizin temel nedeni ise bu program kapsamında göçmen Kazak aileleri için birçok somut çalışma yapılarak göç eden Kazakların sayısının artması ve göçmenlere devlet tarafından konutların sağlanmasıdır. Özellikle Göçmen Kazak ailelerinin yoğun olarak yerleştiği şehirlerde sosyal ortama adaptasyon merkezleri açılmıştır.

2 Aralık 2008 Tarihli Kazakistan Cumhuriyeti Hükûmeti'nin 1212 sayılı kararıyla "2009-2011 yılları arası Nurlu Göç Programı" adlı göç programı onaylanmıştır (Seisenova, 2011). İki yıl için planlanan bu program, devletin bağımsızlığından bu yana gerçekleşmekte olan göç politikasının bir devamı ve geliştirilmiş hâli olarak görülebilir. Bu programı uygulamak için devlet bütçesinden ve yerel bütçelerden 197 milyar tenge[6] tahsis edilmiş ve bu programa göre üç yıl içerisinde 60.000

6 Tenge, *Kazakistan* para birimidir.

ailenin yaklaşık 300.000 Kazak'ın göç ettirilmesi planlanmıştır.

Program çerçevesinde Güney, Orta, Batı ve Doğu Kazakistan'ın şehir merkezlerinde özel evler inşa edilmiştir. Özel bir iş alanı yaratmak isteyen vatandaşlara, düşük faizli kredi verilmiştir. Program kapsamında Şımkent şehrinde "Asar" Ulusal Sosyal şirketi 69 ev inşaatını tamamlamıştır. İnşa edilen evlere Özbekistan'dan göç eden Kazak aileleri yerleştirilmiştir.

Yeni konuta sahip olan göçmenlerin, 15 sene içerisinde "Konut Tasarruf"u için bankaya %4 kredi ile ücret ödemeleri gerekmektedir. "Asar" ilçesinde inşa edilen evlerin yanında sera da bulunmaktadır. Bu proje ile hem ülke topraklarına yerleşen Kazakları görevlendirmek hem de kişisel işle uğraşmalarını sağlamak amaçlanmıştır (Altınbekova, 2009). Bu program yurt dışındaki Kazakların anavatana dönmelerine büyük katkı sağlamıştır.

1991-2011 yılları arasında 221.300 Kazak ailesi (860.400 kişi) Kazakistan topraklarına göç etmiştir (Tablo No:2). Ocak-Aralık 2010 yılı karşılaştırıldığında Kazakistan'a göç edenlerin sayısı 2011 yılına göre %22.8 artmış ve dışarıya göç edenlerin sayısı %8.9 oranında azalmıştır. Genel Göç Komisyonu'nun istatistik verilerine göre, bunlardan 790.000'i Göç Komitesi'nin listesine eklenmiş ve oralman (göçmen) olarak kaydedilmiştir. Bunlardan 200.000'i ise devlet yardımı almadan kendi parasıyla göç edenlerdir (Mendukulova, 2012, s. 18-23). Ancak günümüzde göç süreci ekonomik nedenlerden dolayı geçici bir süreyle durdurulmuştur.

Göçmenlerin dinamiklerine göre, 1991-96 yılları arası %12,1 (104.009 kişi), 1997-2001 yılları arası %9,6 (82.335 kişi), 2002-06 yılları arası %44,8 (384.106 kişi), 2007-11 yılları arası %33,5 (288.710 kişi) ülkeye dönmüştür. Bunların Kuzey Kazakistan bölgesine %7.1, Almatı eyaletine %7, Mangistau eyaletine %12.5 (107.500 kişi) ve Jambyl eyaletine %7.7'si yerleşmişlerdir. Bunların %54.1'ini çalışma çağındaki vatandaşlar, %41.2'sini çocuklar (18 yaşa kadar), %4.7'sini emekli vatandaşlar oluşturmaktadır (Mendukulova, 2012, s. 18-23).

Sonuç

Kazakistan topraklarına göç eden Kazak vatandaşları arasındaki bağları derinleştirmek ve güçlendirmek amacıyla aşağıdaki bilimsel ve pratik bilgileri sunuyoruz:

1) Göçmenlerin Kazakistan'a göç etmesinden önce onların ekonomik durumu, ikamet kaydı ve barınakların sağlaması gerekmektedir. Örnek olarak İsrail Devleti'nin göç programında göçmen İsrail'e gelmeden bu sorumluluklar, devlet

tarafından uygun bir şekilde yerine getirilir. Yurt dışından göç eden Kazakların Kiril alfabesini bilmemeleri ve devlet yardımı almak için doldurulacak olan belgelerin bazılarının Rusça olmasından kaynaklanan bazı zorluklar yaşanıyordu. Bu yüzden bu sorunlar devlet tarafından çözülmelidir.

2) Devletin gelişmesine büyük ölçüde katkı sağlayacak olan gençlerdir. Bu nedenle hâlâ Kazakistan topraklarına göç etmeyen yurt dışındaki Kazak gençler ile kültürel ve bilimsel ilişkileri geliştirmek için devlet tarafından özel programlar hazırlanmalıdır. Onların dilini, tarihini ve kültürünü unutmamaları için her sene yurt dışında yaşayan Kazak gençlerine kendi vatanlarını daha iyi tanıtmak için Kazakistan'da toplayarak "Yurt Dışında Bulunan Kazak Gençler Forumu"nun düzenlenmesi gerekmektedir. Ayrıca Yurt dışındaki Kazak gençler ile ortak bilimi ve diğer bağlantıları kurmak için Kazakistan'da Yurt dışı Kazaklarının Gençlik Merkezleri'nin açılması gereklidir. Bu gençlerin Kazakistan'a geri dönerek vatanlarına hizmet etmelerine ve devletin gelişmesi için çalışmalarına destek olmak gerekmektedir.

Kaynakça*:*

Yiğit, A. (2001). Kazakistan'ın değişen etnik yapısı. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 10(2), s. 1-15.

Mendikulova, G. ve Atantaeva, B. (2008). *Istoriya migrassii mejdu Kazakistanom i Kitaem v 1860-1960-e gg*, Almat: SaGa Yayınları.

Kafkasyalı, A. (2012). Bağımsızlıklarının 20. yılında kazakların istiklal mücadelesi tarihine bir bakış. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, 12*(1), s. 167-92.

Demko, D. (1997). *Orıstardın Kazakstandı Otarlauı* (1896-1916). Almatı: Gılım Yayınları.

Jemeney, İ. (2007). *İran* Kazaktarı. Almatı: Zerde Yayınları.

Kınayatulu, Z. (2001). *Mongolıyadagı Kazaktar.* Almaty: Atacurt Yayınları.

Kınayatulu, Z. (1995). *Jılagan jıldar şejıresı.* Almaty: Sanat Yayınları.

Nazarbaev, N. A. (1993). *Kuşagımız bauırlarga aykara aşık*. Almaty: Dünye jüzü Kazaktarının Kurultayı.

Kazakistan Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanlık Arşivi. *Kazakistan Cumhuriyeti'nin Kararları ve hükümleri*. F. 7. Op.1. D. 289.

Kazakistan Respublikası jane kazak diasporası özara ıs-areketinin probleması men bolaşagı (1997). Almaty.

Kazakistan Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanlık Arşivi. Kazakistan Cumhuriyeti Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın Kararları ve Kararnameleri. F. 7. Op.1. D. 289.

Ziyaş, T. (2007). *Kazak diasporasının atamekenge oralu*ı. *Kazakistan Mektebi Dergisi, 5-6*.

Kazak Diasporası: Bügünü Men Erteni (2005), Astana: Elorda Yayınları.

Jakıp, M. (2001). *Agayın arasındagı altın kopir*. Egemen Kazakistan, 19 Ağustos 2001.

Sadovskaya, E. Y. (2001). *Mıgrasiya v kazakistane na rubeje xxı veka: osnovnıye tendensii i perspektivı*. Almaty: Galım Yayınları.

Nısanbaev, A. (2005). *Eurasiyalık integrasiya jüyesindegi Kazak diasporası: Erteni men bügünü-* Kazakskaya diaspora: nostoyaçee i buduçee. Astana.

Atantaeva, B. Z. (2009). *Poblemı pravovoi i sossiyalnoi adaptassii repatriyantov v Respublike Kazakistan*. Etnossoyialnıe prosessı vo vnutrennei Evrazii. Materialı mejdunarodnaya nauçno-praktiçeskaya konferessiya. Semey.

Kazakistan Cumhuriyeti'nin Nüfus Göçüne İlişkin Kanunu (1998). Almaty.

Amitov, S. A. (2010). *Problemı sosyal'no- ekonomıçeskoi adaptassii oralmanov*. *Kaznu Habarşısı. Psihologiya Jane Sosiologia Seriyası, 30*.

Nurumbetova, K. R. (2013). *Rapatrıasyia urdisi jane oralmandar*. Kazakistan Tarihi: İnnovasiyalık tujırımdamalar men dauırleu gılımı tanımnın basım bagıttarı. Almaty: Uluslararası Bilimsel Pratik Konferans..

Seysenova, A. S. (2011). *Oralmandardın köşi-konındagı keibir maseleler*. Kaznu Habarşısı. Tarih Seriyası, 4(63).

Altınbekova, G. (2009). Nurlu göç ulu göç nemese el damuındagı bastı strategiyalık bagıt. *Akıkat Dergisi, 11*, s. 85.

Doğu Kazakistan çerçevesindeki "Nurlu Göç" programı (2010). Semey.

Mendukulova, G. (2012). Some notes on the repatrıatıon polıtıcs ın the Republıc of Kazakhstan. *History Of The Homeland Research Journal, 3*(59), s. 18-23.

Afrika'da Gizli Göç

Alpha İbrahima Souare*

Öz: Afrika halklarının çoğu, kendi ülkelerini terk ederek gizli bir şekilde başka ülkelere göç etmişlerdir, bunun temel nedeni, onların içinde bulundukları ekonomik şartların ağırlığından kaynaklanmıştır. Eskiden göç hareketleri Sahel ülkeleriyle Mağrib bölgesinde her zaman var olmuştu ancak çoğunlukla Mali, Nijer ve Çad'dan mevsimlik işler için gittiler ve bazen oraya yerleştiler fakat günümüzde amaç tamamen değişti. 1990'lı yıllardan itibaren Afrika'dan insan göçleri eskiye göre daha hızlı bir artış göstermiştir. Bunun altında yatan neden, Batı Avrupa ve Kuzey Amerika ülkelerindeki yaşam tarzının çok cezbedici olmasıdır. Bu ülkelerde göçleri engellemek için vize sistemlerini zorlaştırmışlardır. Afrika ülkelerinden göçün artmasının en önemli sebebi, hızlı nüfus artışıdır. Bu durum, buralarda, insanlar için daha iyi bir gelecek umudunu azaltmış, yoksulluk, doğal kaynak özellikle su ihtiyacını arttırmış buna bağlı olarak çatışmalar ve savaşlar da çoğalmıştır. Bu durumun böyle devam etmesi büyük bir ihtimal ile daha da kötü sonuçlara yol açacaktı. Bu yüzden artık gizli göç adayları için projelerini gerçekleştirilmelerinin tek yolu olmuştur. Bu fenomeni yok etme sorumluluğu, gizli göç adayı olan ülkelerin, zengin ülkelerin ve Birleşmiş Milletleri'ndir.

Anahtar Kelimeler: Afrika, Gizli Göç, Gelişmiş Ülkeler.

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Erciyes Üniversitesi, Tarih Anabilim Dalı
İletişim: alphaibrahimasouare@gmail.com

Giriş

Küreselleşme ve kültürel entegrasyon, bir taraftan yeni bilgi ve iletişim teknolojilerinin geliştirilmesi yoluyla dünyanın farklı köşelerinin ve toplumlarının yakınlaşmasını kolaylaştırırken diğer tarafta günümüzün en ciddi fenomenlerinden birisi olan gizli göçe sebep olmuştur. Bu çerçevede 1990'lardan itibaren Afrika'da insan göçleri son derece artmış (Migrationpolicy.org, 2006), bu artış, insanların hayatlarının mahvolmasının temel sebebi olmuştur.

Araştırmamız, son dönemlerde Afrika kıtasında yaşanan bu göç hareketinin altında yatan sebeplerin neler olduğu ve bu sorunun nasıl çözüleceği sorularının cevaplarını aramayı amaçlamıştır. Ayrıca Afrika'daki bu göç hareketlerinin 21. yüzyılın dünyasında şekil değiştirmiş *kölelik sistemi* gerçeğini de ortaya koymaya çalışacaktır.

İnsanları *köleleştirmek* zamanımızın en önemli suçlarından biridir. Ağırlıklı olarak ekonomik kaynaklı olan hayatlarının sorunlarını çözmek için ailelerinden ve vatanlarından ayrılarak zorunlu göç yapmak zorunda kalan binlerce Afrikalı genç, bir yandan hayatlarının talihsizlikleri ve yüz yüze kaldıkları sorunlar ile mücadele ederken diğer yandan bu zorunlu göç neticesinde geleceklerini aradıkları modern dünyada hayvanlar gibi muamele görmekte, köle gibi sömürülerek yaşamlarının en kötü hâllerine maruz bırakılmaktadırlar. Bu çalışmada; Afrikalı genç insanların mecburiyetten maruz kaldıkları zorunlu göç olgusunun ortaya çıkışı, nedenleri, sonuçları ve çözüm önerileri üzerine yoğunlaşacağız.

Çalışmamızın konusu olan *göç* ile ilgili bazı terimlerin açık bir şekilde tanımlanması konuyu daha iyi kavrayabilmemiz için gereklidir. Bunların başında *göçmenlik* gelmektedir. *Göçmenlik*, yabancı kişilerin bir ülkeye girişi, orada kalması ve çalışması anlamına gelmektedir. Bu noktada göçe maruz kalan kişilerin gittikleri ülkelerde sorunsuz yaşamlarını devam ettirebilmeleri için o ülkenin resmî makamları tarafından durumlarının onaylanması ve göç eden insanlara yerleşebilme ve hatta çalışabilme izni verilmesi gerekmektedir. Bu tür göçlere *yasal göç* denmektedir. Bir de çalışmamızın konusunu teşkil eden *gizli göç* olgusu vardır. Bu da göçmenlerin gidecekleri ülkelere gizli ya da yasal olmayan yollardan girmesi ve yerleşmesidir (Berrı, 2013).

1. Gizli Göçün Sebepleri

Gizli göç olgusu son yıllarda özellikle Afrika kıtasında hızla yayılmakta ve bunun neticesinde ortaya çıkan olumsuz şartlardan kadın ve çocukların da dâhil olduğu binlerce genç insan olumsuz etkilenmekte hatta birçoğu hayatını bu uğurda kaybetmektedir. Peki bu insanlar, hayatlarını tehlikeye atarak böyle bir yolculuğa ne-

den çıkmaktadır? Afrika'nın genç insanlarını buna iten sebepler nelerdir? Bunun birçok sebebi vardır. Ama en önemlileri; Batı Avrupa ile Kuzey Amerika ülkelerinin durumu ve nüfuslarının yaşam biçimi, zengin ülkelerin vize sistemleri, hızlı nüfus artışı, politik şartlar, ekonomik sorunlar, sosyal meseleler, toplumsal çatışmalar şeklinde sıralanabilir. Bu sebeplere ayrıntılı bir şekilde göz atmamız *gizli göç* olgusunu daha açık bir şekilde anlamamıza yardımcı olacaktır.

a. Batı Avrupa ile Kuzey Amerika Ülkelerinin Durumu ve Nüfuslarının Yaşam Biçimi

Batı Avrupa ve Kuzey Amerika ülkelerinde geniş tarım arazileri, gelişmiş endüstri yöntemleri ile oldukça verimli bir şekilde işlenmektedir. Ayrıca diğer alanlarda da (telekomünikasyon, bilişim vb.) gelişmiş teknolojilerin kullanılması, insanlara hizmet ulaştırma anlayışını olumlu yönde etkileyerek hayatı oldukça kolaylaştırmaktadır (Brunet, 2008). Daha kolay eğitim imkânı bulma, yüksek kaliteli tıbbi hizmetlere rahat ulaşabilme, daha ucuz ve kaliteli gıda maddelerini rahat edinebilme, daha iyi barınma imkânı sağlayan konutlar, daha düzenli çalışma saati içinde kaliteli çalışma zamanı, yeterli boş zaman ve tatil ihtiyacını rahat bir şekilde karşılama neticesinde 75 yaş üzeri yaşam süresi sağlayan bir sistem. Kısacası yüksek teknolojide daha kolay yaşam şartı, daha fazla gelir kaynağı ve daha fazla kazanç sağlama olgusu, Afrikalı gençlerin bu ilgisini artırmıştır (Robin, 1996).

b. Zengin Ülkelerin Vize Sistemleri

Zengin Avrupa veya Kuzey Amerika ülkelerine mensup insanların dünyanın başka yerlerine -özellikle Afrika'ya- seyahat etmeleri, buraları dolaşmaları, bu ülkeleri ziyaret etmek isteyen bir Afrika ülkesi vatandaşına kıyasla oldukça kolaydır. Bir Afrikalı için zaten kendi ülkesini bırakarak başka bir ülkeye seyahat edebilmesi başlı başına bir ekonomik sorundur. Öncelikle bu sorunu çözmesi gerekmektedir. Bu sorunu çözse bile bu sefer de Batılı ve Kuzey Amerika ülkelerinin ağır vize şartlarını aşıp kendilerine ülkeye giriş izni almaları gerekmektedir. Ancak bu da onlar için zamanın şartlarına göre oldukça zordur (slateafrique.com, 2016).

c. Nüfus Artışı

Afrika ülkelerinde son dönemlerde doğurganlık ve doğum oranı dikkate alındığında oldukça yüksek bir nüfus artış oranı olduğu görülmektedir. Bununla beraber bu ülkelerin ekonomileri de çok zayıftır hatta birçoğu hâlâ halkına gıda sağlama

noktasında ciddi sorunlar yaşamaktadır (Amouzou, 2016). Gıdasızlık ve iyi beslenememeden dolayı birçok Afrika ülkesinde bebek ölüm oranı oldukça yüksektir. Buna bağlı olarak ortalama yaşam süresi de çok düşüktür.

Bu durum başta eğitim, sağlık, barınma, beslenme gibi alanlarda insanlara sunulan hizmetleri de olumsuz etkilemektedir. İnsanlar bu hizmetlere ulaşma noktasında büyük güçlükler yaşamaktadırlar.

d. Politik Durum

Afrika ülkelerinin neredeyse tamamı bağımsızlıktan sonra siyasi görüşü olmayan insanlar tarafından yönetilmeye başlanmıştır. Bu yeni yöneticiler, eski sömürgecileri değiştirmişler ve kendi milletlerine ihanet ederek bencilce kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmişlerdir. Bu liderlerle bir bakıma eski sömürge sistemi tamamen değiştirilerek yeni bir kılıfla devam ettirilmeye başlanmıştır. Bu durum Afrika'yı yağmalamaya devam eden yabancı güçler -özellikle de eski sömürge güçleri- ile bu kıtanın ülkelerinin yeni yöneticileri arasında karşılıklı çıkarlara dayalı bir ilişki ortaya çıkarmıştır. Birçok Afrika ülkesinin anayasalarında, her ne kadar vatandaşın hak ve özgürlüklerini ifade edilen ilkeler yer alsa da bunların uygulanmasının önünde birçok engel bulunmaktadır. Bunun yanında bu ülkeler, anayasal rejimler tarafından idare edilse de tek partili sistem içinde zayıf bir muhalefet karşısında yasama ve yürütme yetkisini ellerinde bulunduran devlet yöneticileri, ülkelerini diktatörlükle idare etmektedirler (Teiga, 2016).

e. Ekonomik Sorunlar

Sömürgecilikten itibaren Afrika'da az gelişmişlik sürekli olarak artış göstermiştir. Afrika ülkelerinin neredeyse tamamı, para biriminin zayıflığı nedeniyle ihtiyaç duydukları endüstriyel ve tüketici ürünlerinin çoğunu daha yüksek maliyetler ile ithal etmek zorunda kalmışlardır. Buna bağlı olarak dış borç tehlikeli bir şekilde yükselme göstermiştir (Ghana, 2014).

Bunun yanında tarımın da ekonomik faaliyetler içindeki yeri azalmış ve çiftçi ikinci sınıf bir vatandaş muamelesi görmeye başlamıştır. Bu durum, bu ülkelerin nüfusunun beslenmesini sağlayacak gıdanın heba olmasına neden olmuştur. Ayrıca Afrika ülkeleri sahip oldukları madenleri de kendi iradeleriyle işleyebilecek siyasi ve ekonomik güce de sahip değillerdir.

Zaten Afrika ülkelerinin hiçbiri zengin ülke tarafından tek taraflı olarak belirlenen tarım ürünleri ve madenlerin fiyatlarındaki dalgalanma üzerinde kontrolü

de bulunmamaktadır. Bir bakıma Afrika ülkelerinin doğal kaynaklarını işletememesini kötüye kullanan Batılı ülkeler, bu ülkelerin kaynaklarını yağmalamakta, bir noktada ekonomik şiddet uygulamaktadırlar.

Bu durum kendilerinden haksız bir şekilde alınan doğal kaynaklarını tekrar elde etmek isteyen Afrikalıları, bu ülkelere gizli yollardan göç etmeye sevk etmiştir. Buna ek olarak, Batılı ülkelere giderek ekonomik özgürlüğünü kazanabilen, ailesinin ihtiyacını karşılamayı başarabilen aile bireylerinin diğer aile bireyleri tarafından daha çok saygı görmesi, ekonomik noktada Afrikalı gençlerin gizli yollardan bu ülkelere göç etmesinde daha da teşvik edici bir etken olmuştur.

f. Sosyal Meseleler

Birçok Afrika ülkesi bağımsızlıklarını kazandıktan 50 yıl sonra bile eğitim sistemlerini geliştirme noktasında günümüz dünyasının gerçeklerine ve Afrika toplumlarının evrimine uyarlayamamışlardır. Bu sıkıntılı eğitim sistemi içinden Afrikalı ülkelerde büyük oranlarda işsiz bir güruh mezun edilmiştir. Bu duruma yolsuzluk da ilave edilince durum biraz daha vahimleşmekte ve Afrika kıtasında bir bütün olarak gençler, bir taraftan işsizlik ile mücadele ederken diğer taraftan yetersiz eğitim, umutsuzluk, güvensizlik, macera ve cehaletle mücadele edecekleri diğer sorunlarla karşı karşıya kalmaktadırlar (Teiga, 2016).

Eğitim alanındaki bu sorunlara gittikçe azalan kullanılabilir su kaynakları, çağına göre oldukça yetersiz olan sağlık sistemleri ilave edilince Afrikalı gençlerin yaşamla mücadeleleri biraz daha artmıştır. Özellikle 20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren HIV/AIDS, tüberküloz (TB) ve sıtma nedeniyle Sahra Altı Afrika'da nüfus çok ciddi bir şekilde etkilenmeye başlamıştır. Dünyanın sıtmadan hayatının kaybeden nüfusunun %90'ı tüm tüberküloz vakalarının %26'sı, HIV hastalarının yaklaşık %70'i bu bölgede bulunmaktadır. Bu vahim duruma rağmen küresel sağlık çalışanlarının sadece %4'ü bu bölgede görev yapmaktadır. Sağlık uzmanlarının yetersizliği, hastalıkların tedavi ve önlenmesi çabalarını önemli ölçüde yavaşlatmaktadır (www.one.org/fr, 2015).

g. Toplumsal Çatışmalar

Birçok Afrika ülkesinde iktidar, muhalefet ve sivil toplum arasındaki ilişkiler son derece gergindir. Bu ülkelerde sakin bir dönemin yaşanabileceği günlere büyük bir özlem duyulmaktadır. Siyasi partiler çoğunlukla etnik veya klan üslerinden oluşmaktadır. Bundan dolayı siyasi gelişmeler çerçevesinde farklı kabileler arasında

kavgalar meydana gelmesi kuvvetle muhtemeldir (Polichinelle, 2016).

Günümüzde bile hâlâ Afrika iktidarları ve muhalefetleri bilek güreşi hâlindedir. Sık sık iktidar ve muhalefet arasındaki gerilimler, toplumsal iklimin çatlamasına katkıda bulunmaktadır. Dolayısıyla hemen hemen bütün Afrika ülkeleri, siyasi aktörler arasındaki ayrışmalardan kaynaklanan krizlerden etkilenmektedir (Ladepeche.fr, 2015). Fildişi Sahili'nden Gabon'a, Mali, Gine, Burkina Faso, Burundi, Kamerun, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Togo ve diğer birçok devlette, iktidardaki partiler ve muhalifler her fırsatta birbirleriyle çatışma içine girmektedirler. Rakiplerinin siyasi veya sosyal protestoları sırasında iktidar temsilcileri, polisin önemli bir müfrezesiyle cevap vermektedir. Genel olarak bu olaylar, ateşli silahlarla ölümleri, yağma ve çapul hareketlerini olağan hâle getirmektedir (Polichinelle, 2016).

Bunlara terör örgütleri de katılınca durum daha da vahimleşmektedir. Mesela; Batı Afrika ülkelerinden olan Nijerya'da, ülkenin kuzey doğusunda faaliyet gösteren Boko Haram tarafından yürütülen cihat hareketi ülkede büyük bir istikrarsızlığa, güvensizliğe (Guibbaud, 2014) ve Avrupa ülkelerine göçe sebep olmaktadır.

Yukarıda sayılan bütün bu sebeplerden dolayı Afrikalı gençler, kendilerini bu kötü durumlardan kurtarmak için bugünün dünyasının *gizli göçmenleri* olmaya razı olmuşlardır. Onlara göre dünyada kendi ülkelerinden daha kötü bir yer yoktur.

2. Gizli Göç Esnasında Kullanılan Yollar

Bu noktada en büyük soru Afrikalı gençlerin, seçtikleri Avrupa veya Kuzey Amerika ülkelerine gizli yollardan göç etmek için seçtikleri yollar nelerdir? Başka bir ifadeyle hangi yolları kullanarak bu ülkelere gidiyorlar? Daha da önemlisi yolculukları esnasında neler yaşıyorlar? Bu sorulara verilecek cevaplar bugünün dünyasında yaşanan *gizli göç* olgusunu anlayabilmemiz noktasında oldukça önemlidir.

Sahra Altı Afrika'dan gelen göçmenlerin yaptıkları yolculuk birkaç aşamalı seyahat şeklindedir. Farklı ülkelerden gelen ve farklı nedenlerle göç eden Afrikalı göçmenler başlıca üç yol kullanmaktadırlar:

Birinci yol; batıda Senegal, Moritanya, Batı Sahra, Fas ve Kanarya Adaları'na (İspanya'ya ait) ulaşarak Avrupa ülkelerine geçmek için takip edilen güzergâhtır. Oldukça eski olan bu yol hâlâ kullanılmasına rağmen fazla rağbet görmemektedir (Denninger, 2015).

İkinci yol; Batı Afrika ülkelerinden gelen göçmenlerin, Nijer'in merkezinde yer alan bir Sahra kenti olan Agadez merkezlidir (Denninger, 2015).

Üçüncü göç yolu ise Afrika Boynuzu'ndan (Eritre, Somali, Sudan) Sudan ve Çad vasıtasıyla Agadez'e ulaşmakta ya da doğrudan Libya'ya gitmektedir (Denninger, 2015).

Aslında Libya, son yıllarda Afrika göçünün önemli kavşak noktasıdır. Avrupa'ya gitmek için en basit koridordur. 2011'de NATO'nun askerî müdahalesi ve Muammer Kaddafi rejiminin çöküşünden sonra tüm bölge ve göç yolları etkilenmiştir. Libya ve güney komşuları, en ideal göç yolu hâline gelmiştir. Avrupa'ya doğru atılan en son adım olmasına rağmen bu son adım göçmenler için genellikle felaketle sonuçlanmaktadır. Akdeniz'i geçen bazı göçmenlerin ifadelerinde her türlü şiddetten (dayak, tecavüz, dinî zulüm vb.) bahsedilmektedir. Bölgedeki kaçakçılar, devletin gücünün zayıflığı hatta yok denecek raddede olmasından dolayı silahlı çeteler hâline gelmişler ve göçmenler üzerinde büyük baskılar kurmaya başlamışlardır (Denninger, 2015).

3. Gizli Göçün Sonuçları

Bahsedilen bu yollardan herhangi birini kullanarak yasal olmayan yollarla gizli göçmen olarak Avrupa ülkelerine ulaşmak isteyen Afrikalı gençler, seyahatleri esnasında büyük riskler alarak, hayatlarını hiçe sayarak yola devam etmektedirler.

Bu tehlikeli yollarda Afrikalı gençlerin nelerle karşılaştıklarını, başlarına neler geldiğini, gizli göçlerinin hayatları açısından nasıl sonuçlandığını daha iyi anlayabilmek ve açıklayabilmek için bazı gazetelerin yaptığı röportajlar ve bir uluslararası kuruluşun raporunda bildirilen bazı vakalardan örnekler vermeye çalışacağız.

Bunlardan birincisi Mali'den göç eden 17 yaşında Salif isimli bir gencin hikâyesidir. Yolculuğunun henüz başında sadece küçük bir çanta ile çölü geçmek için her şeye hazırdır. Yön Libya son hedefi Avrupa'dır. Kendisiyle yapılan röportajda: "Hayalim futbol oynamaktır bunun için okuldan ayrıldım ve Avrupa'da yeteneklerimi kullanabileceğimi biliyorum" demiştir (Wavreille, 2016).

Salif gibi ülkesinden ayrılan on binlerce genç Afrikalı göçmen, Avrupa'yı hayal etmekte ve Agadez yoluyla hayallerine ulaşmaya çalışmaktadır. Orta Nijer'deki bu şehir, çölün geçididir. Gizli göç, o şehrin ekonomisi hâline gelmiştir. Şehrin dört köşesinde göçmenler gettolara[1] yerleşmişler ve hayallerine ulaşmak için büyük çaba sarf etmektedirler (Wavreille, 2016).

1 Getto: Özel koşullarda kırmızı kıl çadırlardan oluşmuş yerleşim yerleri.

"Buraya gelebilirsiniz ve nerede uyuduğumuzu görebilirsiniz... Bakın, burada 50-60 kişi uyuyor, bizim odamız burası, yerde yatıyoruz, yatak yok". Rehberleri olan Abdul'un söyledikleri şunlardır: "Gettoda bazı göçmenler okula gidemedi, ergenlik çağına ermesine rağmen" (Wavreille, 2016) .

Boubacar gibi diğerleri evlidir. O Senegalli ve otuzlu yaşlarında: "Ben evliyim, iki çocuğum var, geldik çünkü gerçekleştirmek istediğim hayallerim var, Avrupa'ya gitmek istiyoruz. Oraya gitmek için kendimizi feda ediyoruz. Afrika'da yoksulluk çekiyoruz. Bu kıta fakir, herkes biliyor, ilerlemiyor. Gelişmesi için biz gençler yardım almak için dışarı çıkıyoruz. Ailemize yük olmak istemiyoruz. Bu bizim için utanç verici bir durumdur! Yani biz fedakârlık yapıyoruz ailemiz için." ifadeleriyle durumunu açıklamaya çalışmaktadır (Wavreille, 2016).

Göçmenlerin tek amacı, bütün tehlikelerine rağmen Avrupa veya Kuzey Amerika ülkelerine gitmektir. Onlar yoldaki tehlikelerin farkındadırlar. Sürgüne giden yol uzundur ve çetin mücadelelerle doludur. Gettolarda cebi boş birçok göçmen adayı geride bıraktıkları ailelerinden para yollamalarını beklemektedirler. Bu insanların en azından Libya'ya ulaşabilmek için 300 ila 500 avroya sahip olmaları gerekmektedir (Wavreille, 2016).

Abdul: "Burada idare ediyoruz, birbirimize yardım ediyoruz. Bana yardım etmek için ailemi aradım. Fakat şu an için hiçbir şey yapamıyorlar. Bence bir gün bana bir miktar para göndereceklerdir. Biliyorum, bana yardım etmek istiyorlar ama çocukları besleyecek paraları yok. Burada iş arıyoruz *ancak yok. Amacımız, para bulup Libya*'ya gitmektir. Orada çalışıp Avrupa'ya gideceğiz" demiştir (Wavreille, 2016).

Abdul, Agadez'de ne kadar bekleyeceğini bilmiyor, bunu sadece Allah bilir. Yarın ne olacağını kimse bilmiyor. Belki bir hafta, 2 ay ya da gelecek yıl. Kimse bilmiyor sonra yavaş yavaş zaman ilerliyor... Ailelerinin duaları güneşin doğuşundan batışına kadar her gün devam etmektedir.

Agadez belediye başkanı Rhissa Feltou*,* son dönemlerde yaşanan *gizli göçlerden dolayı büyük endişe duymaktadır. Ona göre bugün Libya*'da yaşanan kaos ortamı ve teknolojik araçlar kullanılarak Afrikalı gençlerin gizli göç hareketi kaçakçıların eline geçmiştir. Kaçakçılar, göçmenleri *çölü aşırarak Libya*'ya sonra da Avrupa'ya götürmek için çeşitli yollar kullanmaktadırlar. Bu çerçevede kaçakçılar için Afrikalı gençler çok kolay bir satış ürünü hâline gelmiştir. Göçmen Afrikalı gençler sanki satılık bir eşya gibi görülmektedir. Bu oldukça üzücü bir durum olmasına rağmen inkâr edilemeyecek bir gerçektir. İnsan kaçakçılığı yapan bu suç örgütleri*, insan ticareti ve insan kaçakçılığına ek olarak her şeyi kontrol altına almaya çalışmıştır* (Wavreille, 2016).

Göçmenlerden bir diğeri olan Folé, iki ay süresinde yüzlerce göçmen ile birlikte milis kuvvetler tarafından tutukluydu. Bize şöyle demişti: "Libya'ya gittim, beni yakalayıp iki ay boyunca hapse attılar. Tanımadığım kişiler benden çok para istedi. Ama ailemin parası yok. İnsanlar oradan çıkmak için bana yardım ettiler. Tripoli'deki bu cezaevinde 4.000'den fazla kişi tutuluyor. İşkence görürler, her gün dayak yerler, amaçları paralarımızı almak. Gardiyanlar herkesi yere yatırdı. Birkaçını seçip dışarı çıkardılar ve kurşuna dizdiler. 'Böylece korkarsınız ve ailenizi en kısa sürede size para göndermek için ararsınız' dediler. Folé, bu olanlardan kurtulduktan sonra Sierra Leone'ye dönmeye karar verdi (Wavreille, 2016).

Uluslararası Göç Örgütü'ne göre, kaçakçılar arasında insan ticareti gittikçe daha yaygın bir hâle gelmiştir. Libya'dan geçen birçok göçmen, zorla çalıştırılarak veya cinsel istismara maruz kalıyor veya *milis kuvvetler tarafından köle olarak* satılmaktadır.

Uluslararası Göç Örgütü'nün Libya'daki görevine başkanlık eden Othman Belbeisi, ortalama 200-300 dolar arasında satıldığını ve ortalama 2-3 ay tutulduğunu anlatmakta ve "göçmenler ham madde gibi piyasada satılıyor" demektedir. İnsan ticareti Libya'da her geçen gün kaçakçılar arasında yaygınlaşmıştır (Reuters, 2017).

Paris'in bir bölgesi olan Place de la Chapelle'de çoğunlukla 15-30 yaş arası Afrikalı erkek göçmen bulunmaktadır. Akşamları kartonlarla yatacakları bir yer ararlar. Onların arasında 25 yaşındaki Abderrahmane de vardır. Şiddet yüzünden ülkesi Sudan'dan kaçmıştır. Abderrahmane zayıf, yanakları solgun siyah gözlü biriydi. Köyünden üç arkadaşıyla birlikte beş ay boyunca yürüyerek çölü geçmiş, Libya sahilindeki Zuwara'ya gelindiğinde Sudan'dan daha tehlikeli yaşam koşullarını görmüştür. Abderrahmane ve arkadaşları, Avrupa'ya geçiş sözü verenler ile buluşmuştur: "Bize geldiklerinde şehirde yürüyorduk. Kaçmak ve İtalya'ya gitmek için bir fırsat önerdiklerinde mutlu oldum. Arabayla bizi bir kulübeye götürdüler, farklı ülkelerden birçok Afrikalı ile karşılaştık. On beş gün süresinde kulübede kaldık. Orası sıcaktı, ışık yoktu. Günde kişi başına sadece bir küçük ekmek verdiler. Daha fazla yemek için protesto ettiğimde dayak yemiştim."

Abderrahmane, eşyalarını dahi almış olan bu kaçakçılara karşı kin beslenmeye başlar. Onlara tüm birikimini vermiştir: 2.200 dolar. Bu yüzden üç arkadaş ile birlikte bu kaçakçılara güvenmekten başka yolu yoktur. Onları takip ederek sahile vardı. "Suya girdiğimizde, karanlık olmasına rağmen tekneyi fark ettik. Bize söyledikleri tekne olmamasına rağmen bindik. Tekne çok kalabalıktı 95 kişiydik. Kaçakçılar başka bir tekneye bindiler. Bize sadece kişi başı bir şişe su verdiler çünkü sözde yolculuk sadece 13 saat sürecekti ama üç gün sürdü!" Abderrahmane bu süreyi cehennemde üç gün olarak tanımlıyor.

9 çocuk ve 7 kadının da yer aldığı yolculuk hakkında bilgi veren Abderrahmane, gündüzleri korumasızca güneşe maruz kaldıklarını, geceleri dalgalardan büyük korkuya kapıldıklarını hatta bitkin bir gencin birkaç kez bayıldığını anlatmaktadır. "Eğer hareket edersem tekne devrilecekti... Bu yüzden hiç hareket etmedim. Bacaklarımı hissetmiyordum. İhtiyaçlarımı olduğum yerde yaptım. Bana dokunan şey çığlıklardı, çocukların ağlaması!"

Abderrahmane ve 95 arkadaşı, Afrika kıyısından çıktıklarında 48 saatten fazla zaman geçmiş, kaçakçılar Akdeniz'in ortasında göçmenleri bırakarak geri dönmüşlerdi. "Gördüğümüz sadece Akdeniz'in uçsuz bucaksız kızgın sularıydı, ufukta başka bir şey yoktu. Kaçakçılar gitmişti. Elbette korkuyorduk ama en azından uluslararası sulara ulaştık. Bazıları bu kadar da gidemiyor! Ama en kötüsü o zaman oldu, yakıt bitti sonra tekne su almaya başladı ve sular yükselmeye başladı. Telefonu olan bir göçmen, Lampedusa'daki[2] biriyle iletişime geçmeyi başardı ancak İtalyan donanması müdahale edene kadar 37 yolcu boğuldu" (Lemaire, 2014) .

Gizli göçün Afrika kıtası açısından bir başka önemli sonucu da beyin göçü vermesidir. Genelde Afrikalı gizli göçmenleri çoğunlukla belirli mesleklerde ustalaşmış kişiler, zeki kişiler ve teknisyenlerden oluşmaktadır (Guèye, 2017). Göç etmeleri kıtanın ekonomik ve sosyal koşullarını büyük ölçüde etkilemektedir. Nitelikli insanlarından yoksun kalan Afrika kıtası için sonuç felaket olmaktadır. Doktorlar, hemşireler, muhasebeciler, mühendisler, yöneticiler ve öğretmenler dâhil olmak üzere binlerce Afrikalı yetenek daha iyi yaşam koşulları aramak için ülkelerini terk etmektedir (Kouvibidila, 2010).

Gizli göç olgusunun bir başka önemli sonucu da nitelikli insanların Afrika'yı terk etmesi bölgenin gelişmesini olumsuz yönde etkilemektedir. Afrika'daki insanlarımız vatanlarından isteyerek ayrılmıyorlar buna mecbur kaldıkları için gizli göç etmek zorunda kalıyorlar. Gizli göç, insan ticareti, kalpazanlık, fuhuş ve her türlü kötülüğe yol açmaktadır.

4. Çözüm Önerileri

Bütün bu bilgilerin ışığında *gizli göç ve göçmenlik* olgusu karşısında ne gibi çözüm yolları üretilebilir ya da tavsiye edilebilir?

Afrikalı gençlerin *gizli göç* illetinin pençesinden kurtarılabilmesinin en önemli ve etkili yolu, bu kıtada yoksulluğun azaltılmasıdır. Bu noktada göç meselesinin getirdiği engeller ve zorlukların üstesinden gelmek, dengeli ve dayanıklı çözümle-

2 Lampedusa: İtalya'nın Afrika'ya en yakın olan adası

ri bulmak için ortak bir strateji uygulamak gerekmektedir. Her şeyden önce, göçmenlerin günlük olarak karşılaştıkları birçok zorluğun farkına varmak gereklidir.

Göçmenlerin çoğu Afrika kıtasındaki yaşam şartları olumlu yönde olsaydı aileleri, kültürleri ve kökleri burada olduğu için kendi ülkelerinde kalmayı tercih ederlerdi. Bundan dolayı Afrika ülkeleri insan haklarının geliştirme, demokratikleşme, sendikalaşma ve çevre korumaya yardım etme konularında acil çözümler üretmelidir.

Ayrıca iyi bir göç politikası uygulamak, gizli göçü her yönüyle engellemek ve konuyla ilgili farkındalık kampanyaları yürütmek, konuyla ilgili tüm bilgileri toplamak, yasal yollar ile insan kaçakçılığına karşı mücadele etmek, sınırlarda göç yönetimi ve kontrolünü düzeltmek alınması gerekli önlemler arasında sayılabilir.

Yine göçün gelişme planlarına entegrasyonu, kültürel birliktelik ve spor yaşamına özel önem vermek, gençlerin istihdamını teşvik etmek, ulusal eğitim kurumlarını güçlendirmek ve bu kurumları farklı Afrika ülkelerinin ihtiyaçlarına göre uyarlamak, geri dönüşü kolaylaştırmak ve teşvik etmek için uygun bir ortam yaratmak, Afrikalı göçmenlerin ana vatanlarıyla bağlantıları güçlendirmek, bulaşıcı hastalıklarla mücadele etmek için her seviyedeki sağlık personeli, sistemler ve sağlık altyapısını güçlendirmek gerekmektedir.

Yeni bir mesele olmadığı için yıllardır ilgili liderler, bu problemi görmezden gelerek onun artmasında büyük rol oynamışlardır. Böyle devam ederse durum büyük bir ihtimal ile daha da kötüye gidecektir. Kesinlikle söyleyebiliriz ki Afrika'da gizli göç tehlikeleri hakkında gençleri eğitmek için girişimler vardır. Ancak bu girişimler para eksikliği nedeniyle oldukça sınırlı ve yetersizdir. Para sıkıntısının halledilmesi için uluslararası bir fon oluşturulmalıdır.

Afrika kıtasının 21. yüzyılın dünyasında büyük mücadele verdiği ve büyük bedeller ödediği gizli göçün önlenebilmesindeki en büyük sorumluluk gizli göç adayı olan ülkeler, Avrupa ve Kuzey Amerika ülkeleri ve Birleşmiş Milletler'e düşmektedir.

Kaynakça

Amouzou, E. (2016). *L'Afrique noire face à l'impératif de la réduction des naissances*. Paris: Editions L'Harmattan.

Berri, A. (2013). *İmmigration-clandestine*. Consulté le 10 16, 2017, sur http://avoscahiers.etudions.net: http://avoscahiers.etudions.net/t31-immigration-clandestine

Brunet, R. (2008). Géographie Tle L-ES-S: l'espace mondial. Dans R. Bunet (Ed.). *Géographie Tle L-ES-S: l'espace mondial* içinde. Paris: Editions Bréal, 2008, s. 50.

Denninger, R. (2015). *"Routes migratoires sahéliennes et méditerranéennes"*. Consulté le octobre 17, 2017, sur www.nouvelle-europe.eu: http://www.nouvelle-europe.eu/node/1924, consulté le 02 novembre 2017.

Ghana, I. (2014). *Immigration africaine : Pourquoi quittent-ils leur pays ?* Consulté le 10 17, 2017, sur www.contrepoints.org: https://www.contrepoints.org/2014/02/12/156396-immigration-africaine-pourquoi-quittent-ils-leur-pays

Guèye, M. S. (2017, 06 12). *Immigration : Consequences Et Conditions De Retour*. Consulté le 10 19, 2017, sur http://diasporaenligne.net: http://diasporaenligne.net/?p=52511

Guibbaud, P. (2014). *Histoire d'un islamisme sahélien.* Paris: Editions L'Harmattan.

Kouvibidila, G. J. (2010). *Gaston-Jonas Kouvibidila.* Paris: Editions L'Harmattan.

Ladepeche.fr. (2015). *Les causes de l'immigration clandestine*. Consulté le 10 25, 2017, sur www.ladepeche.fr: http://www.ladepeche.fr/article/2015/04/21/2091383-les-causes.html

Lemaire, M. (2014). *Récits de migrants : l'enfer en mer Méditerranée*. Consulté le 10 18, 2017, sur www.francetvinfo.fr: http://www.francetvinfo.fr/societe/recits-de-migrants-l-enfer-en-mer-mediterranee_1699163.html

Migrationpolicy.org. (2006). *Trans-Saharan Migration to North Africa and the EU: Historical Roots and Current Trends*. Consulté le 09 18, 2017, sur www.migrationpolicy.org: https://www.migrationpolicy.org/article/trans-saharan-migration-north-africa-and-eu-historical-roots-and-current-trends/

Polichinelle, R. (2016). *Pouvoir et opposition en Afrique, l'impossible cohabitation ?* Consulté le 10 17, 2017, sur http://www.afrique-sur7.fr/: http://www.afrique-sur7.fr/29224/pouvoir-opposition-afrique-limpossible-cohabitation/

Reuters. (2017). *En Libye, des migrants vendus sur des «marchés aux esclaves»*. Consulté le 10 18, 2017, sur http://www.lemonde.fr: http://www.lemonde.fr/afrique/article/2017/04/12/en-libye-des-migrants-vendus-sur-des-marches-aux-esclaves_5110019_3212.html

Robin, N. (1996). *Atlas des migrations ouest-africaines vers l'Europe 1985-1993.* Paris: ORSTOM éd.

Salif. (2016). Agadez au Niger, l'escale des migrants sur le chemin de l'Europe. A. D. Wavreille, Interviewer.

slateafrique.com. (2016). *İnjustice-du-visa-pour-les-vacanciers-africains*. Consulté le 10 20, 2017, sur www.slateafrique.com: http://www.slateafrique.com/680195/linjustice-du-visa-pour-les-vacanciers-africains

Teiga, M. B. (2016). *Pourquoi l'Afrique ne se développe pas*. Consulté le 10 18, 2017, sur http://www.slateafrique.com: http://www.slateafrique.com/20967/pourquoi-afrique-ne-se-developpe-pas-economie-corruption-agriculture

Wavreille, A. D. (2016). *Agadez au Niger, l'escale des migrants sur le chemin de l'Europe*. Consulté le 10 18, 2017, sur www.rtbf.be: https://www.rtbf.be/info/dossier/drames-de-la-migration-les-candidats-refugies-meurent-aux-portes-de-l-europe/detail_agadez-au-niger-l-escale-des-migrants-sur-le-chemin-de-l-europe?id=9444790

www.ladepeche.fr/article/2015/04/21/2091383-les-causes.html. (2015, 04 21). Consulté le 10 25, 2017, sur www.ladepeche.fr: http://www.ladepeche.fr/article/2015/04/21/2091383-les-causes.html

www.one.org/fr. (2015). *Vihsida-et-autres-maladies-infectieuses*. Consulté le 10 17, 2017, sur https://www.one.org/fr: https://www.one.org/fr/les-enjeux/vihsida-et-autres-maladies-infectieuses/

The Roots and Resolutions of the Long-Term Conflict Between Somalia and Somaliland

Aweis Ahmed Mohamed*

Abstract: Despite most of the African nations are composed of societies with ethnic, linguistic, cultural or religious divisions, Somalia has been bestowed to be a nation with homogenous society. Nevertheless, the country has been a victim of a protracted civil war more than a quarter of a century and labeled as a "failed State". One of the vital events that led the war was the Northern regions of the country that revolted against the military regime and after the collapse of the central government of Somalia, they declared to be a separate state (Somaliland) from the rest of Somalia. Although Somaliland has its own administration and governmental institutions, yet it is recognized as a part of Somalia. A mystery question is how such society could be in one of Africa's oldest wars. Since the perfect homogeneousness of the Somalis couldn't preserve their unity, does this represent there are ambiguous roots of this conflict; political, economic or social factor? The neighboring countries have always had complex interests in Somalia; does this mean they are part of the conflict as an external factor? As Somalia's geostrategic position is imperative for both the security and the commercial trade of the region and the entire world, and also the problems of piracy and terrorist groups who operate in Somalia because of this prolonged conflict, it is necessary to find a lasting resolution.

Keywords: Somalia, Somaliland, Civil War, Failed State.

* M.A. candidate in International Relations at Selcuk University, Konya.
Email: Aweisadde@gmail.com

Introduction

Since end of the Cold War, Somalia has been a conflict zone where several actors were competing. One of the actors is the Northern regions of Somalia, now Somaliland, who declared to be an independent state from the rest of the country, as soon as the Somali civil war had started. On the other side, the Southern regions of Somalia have been controlled by warlords and clan militias who have been fighting each other. After several reconciliation conferences among the Somalis, it has been succeeded the formation of a Federal Government which was recognized as the sole legitimate representative under the name of Somalia by the neighboring countries, regional and global intergovernmental organizations.

In spite of all the Somali citizens have representatives in the Federal Government, regardless of the Southern and Northern regions, the northern regions (Somaliland) have been insisting as they are a separate independent state and doesn't concern those who represent under their name in the Federal Government. Somaliland controls the entire Northern Somalia; those are better, stable and secure than the Southern regions. Not only Somaliland challenges the stable environment she created than the rest of Somalia but also democracy, free elections and peaceful power transition were also positive signs for Somaliland.

However, neither any state nor intergovernmental organization recognizes Somaliland, while the Federal Government of Somalia considers as a part of the federal states under it. There is a conflict in here that has been longstanding over a quarter of century. Sometimes this conflict has caused recurring devastating wars between Somaliland and Puntland, which is one of the Federal states of Somalia and has a long border with Somaliland. What deteriorates the situation is as a result of this conflict, the overall Somalia has been labeled as "a failed state". Aside from the conflicting actors, there are other elements in the environment those who contributed negative impacts in this conflict such as; the pirates and the terrorist groups.

The influence of this conflict is so far enormous in Somalia, the region and the whole world. Therefore, this paper attempts to investigate, in detail, the causes of this conflict and how the actors in this conflict are structured in order to analyze their position and demands in this conflict. Finally, the paper suggests some important points as a solution for this long-term conflict.

The Background of the Conflict

The Somali state is the result of the combination and integrating the former British Somaliland which gained its independence from Britain and the former Italian Somaliland which was granted independence from Italy (Lewis, 2002). The two parts structured the Republic of Somalia and established as its seat of administration the capital the city of Mogadishu. Somalia' independence not only brought unity, but also brought democracy, something consistent with the pastoral culture of the Somali people (Samatar, 1989). Despite democracy remained vibrant the country could not address its problems with any success. This has caused the proliferation of political parties with numerous agendas (Lewis, 1994). In the national elections that were held in March 1969, sixty-four parties contested for the seats of the parliament. This system promoted factions and exacerbated the anarchic tendencies present in a pastoral society (Bulhan, 2008). In order to succeed a membership in the National Assembly of Somalia, it was necessary to the expenditure enormous amounts of money. This caused the infant democratic process to be in anarchy and being taken as ridicule (Abdi, 2010).

On October 1969, after the assassination of President Sharmarke, the army took the wheel of the power by arresting the top officials in the civilian administration, suspending the constitution, and abolishing the National Assembly and all other constitutionally established bodies in the country (Ingiriis, 2017). In their place, they announced 25-member Supreme Revolutionary Council made up entirely of army and police officers. The bloodless coup d'état abolished the democratic experiment in Somalia which has lasted just nine years, and introduced a dictatorial period that lasted twice as long (Laitin and Samatar, 1987).

Due to Somalia's defeat of the Ogaden war in 1977, the military regime started authoritarian rule and blamed the military officials for the national ignominy which generated a fracture among the top officials in the regime (Omar, 2006). This consequently led the emergence of organized political opposition groups and establishing liberation movements along clan lines. The Isaq clan in the Northwest regions of the country formed their own political party, the Somali National Movement (SNM) (Grant and George, 2009). The divide and rule policies of Siyad Barre's regime, which was a difficult period for the Somali nation, created divisions and disunity that ultimately led to the eventual disintegration of the Somali state and the coming out of secessionist movements in the Northwest that soon followed (Jhazbhay, 2009).

The Somali National Movement (SNM) backed by the neighboring country Ethiopia captured most of the Northern regions in 1988 and the military regime collapsed in 1990. In 1991, the Northern regions announced independence from the rest of Somalia. After 25 years, neither the international community nor the regional states recognized Somaliland, while the ruling administration of those regions still insists as a separate state from the rest of Somalia. The federal government of Somalia also insists that Somaliland is part of Somalia and the grievances she claims can be solved through negotiations (Bryden, 2013).

Source: https://thephoenixofsomalia.wordpress.com/2011/03/07/somalia-101/

The Causes of the Conflict

a. Political Factor

The Political reason that caused the conflict between the sides initiated when the politicians, intellectuals and clan elders of the British Somaliland realized that they had united with Somalia without having a detailed agreement in the distribution of the government positions allotted the first united republic of Somalia in 1960 (Walls, 211). Despite the Southern regions being more populated than the Northern, the number of National assembly was much crowded by the southern regions than the Northern regions. For example, during the unification, the two pre-independence legislatures were unified into a National Assembly consisting

of a total of 123 members, 90 of whom represented the former United Italian Somaliland and 33 represented the former British Somaliland (Omer, 2012). This has created to the Northerners a biased and unequal representation in the National assembly (Fox, 2015). The National Assembly elected the country's first head of state, and he nominated the first Prime Minister (Bryden, 2004).

Despite the prime minister position was allocated the Northern regions in the earlier time; it wasn't stable process of sharing the highest offices in the government. It can be argued it was another political factor caused by the conflict, when the highest government positions, the president and the prime minister, were allocated by the Southern regions (Italian Somaliland) (Omer, 2012). Somaliland regarded this shifts in power as a humiliation and disparagement. The resentment over power sharing reached to highest level where some of the prominent military officials from the Northern regions staged a protest against the central government. Twenty-five officers in Somali national Army were accused of architecting a coup d'état plan against the government and were brought the capital city, Mogadishu, for trial (Contini, 1969).

There are several other factors that exasperated the tension. After nine years of fragile democracy, the assassination of President Sharmarke and later on the military coup led by the Somali National Army were critical point as a political factor in this conflict (Issa-Salwe, 1996). Moreover, the army's political oppression after taking the power of the state such as; arresting top officials of the civilian administration, suspending the constitution, abolishing the parliament and all other constitutionally established bodies in the country and introducing a dictatorial period that lasted twice as long can be also considered as political factors of this conflict (Laitin and Samatar, 1987).

Although political disagreements between Somali and Somaliland started in the early years of the Republic, what escalated the dynamics of the conflict and muddied the political situation were the authoritative, iron-fisted character of Siyad's personal rule, its aloofness from the Somali social situation, abuse of human rights, and the destruction of livestock, water resources, villages and towns (Powell, 2008).

Due to Somalia's profound defeat of the Ogaden war in 1977, the military regime started authoritarian rule and blamed the military officials for the national ignominy which generated a fracture among the top officials in the regime (Omar, 2006). This consequently led the emergence of organized political opposition

groups and establishing liberation movements along clan line (Dualeh, 2002). The military regime has not only overthrown the civilian government, but also framed a centralized system of governance intended to control the authority under the leadership of the dictatorship (Bulhan, 2008). The new centralized system had reduced more the Northern regions share of the political positions in the government than they had earlier (Nkaisserry, 1997).

b. Ethnic Factor/Clan Factor

Somalia is a state with homogenous population that composes of a sole ethnic group with predominantly similar culture and religion. Despite all these characteristics that tie the Somalis than just the clan association, clan standards have turned out to be the blight of the Somali state. In Somalia, clans are a widely agreed as a common identity which is based on cultural inherence form "patriarchal ancestors" (Lewis, 1992).

Notwithstanding that the overall people are Somali ethnics, the difference in the clan with different region which has constructed diverse identities became another factor that caused the Somalia and Somaliland conflict (Omer, 2012). In the early years of the Republic, apart from the political complains, the Somalilanders felt segregated through clan basis, though it was not pervasive as the extent of the political marginalization (Ododa, 1985). The worst situation came under the military regime after the devastating defeat of the Ogaden war, which caused widespread "inter-clan and sub-clan" volatility impetus in Somalia and led the country into a complex situation. During Barre's government clan identities were politicized and northern Somali were marginalized clans, particularly the Isaaq clan (Ododa, 1985).

The regime has targeted the Isaq clan since they were the backbone of the rebel movements in the Northern regions and their business and political elites were the leading figures of the resistance against the dictator regime (Adam, 2003). By forming a rebel called Somali National Movement (SNM), which was intended to topple military regime and played the most important role for the future development of Somaliland, the Northern regions have expanded their operations and the military regime responded harshly by attempting to curb the rebel's resistance on a narrower clan basis (Bradbury et al., 2003).

It has been argued that the original essence of the ideology of the SNM was not the idea of an independent status for Somaliland, but of overthrowing the regime of Siad Barre and creating a representative government with guaranteed autonomy for northern Somalia (Lewis, 2010). Regarding to the fact that after the overthrow of President Barre, it was the United Somali Congress (USC) which seized control over Mogadishu, it was obvious that the clans in Southern Somalia would re-try to concentrate power into their hands (Pham, 2011). Thus, the representatives of the SNM decided to withdraw from the idea of a united Somalia. Moreover, the leaders of the Isaaq clan enforced the idea of an independent Somaliland, as the goal to prevent a civil war among the clans in Northern regions (Bryden, 2004).

Despite Somaliland's declaration of independent and its claims that the Somaliland population has decided it by endorsing through referendum, the actual support for the separatist decision and the referendum taken has been questionable. Since Somaliland is settled by various clans, the Isaq clan, as it represents the majority of population, was the one pushing the independence decision. As for the Isaaq clan, coming under the administration of Mogadishu has become a symbol of "discrimination, oppression and quasi-genocidal violence". Despite the representatives of the other clans in Somaliland have officially endorsed the separation decision, it has been argued that they have done so merely as a tactical allowance for the interest of peaceful living among the different clans in the region (Lewis, 1994).

c. Economic Factor

After the union of Somalia and Somaliland, the republic was massively depended on foreign aid. Although Somalia is hoped to have different natural resources, on the other hand, the resources needed to be picked out and the Somalis could not afford the knowledge and technology to extract these resources (Leeson, 2007). Therefore, the most of the foreign aid were in the hands of the elites, especially the military officials who were ruling the country almost a quarter of a century (Issa-Salwe, 1996).

Despite some of the officials in the military regime were Somalilanders, yet the Somalilanders were feeling segregated from the resources of the country, claiming that most of the resources were invested in the capital Mogadishu which located in the South (Arieff, 2008). In terms of education and infra structure, Somaliland claims that the country's only university was founded in the South that half of the citizens of the country should come to Mogadishu for education (Harper, 2012).

In addition to that, some of the important government services were limited in the capital and the surrounding regions in the capital in Southern part of the country that reasoned the second capital, which as Hargeisa, the current Somaliland capital, to be ineffective and caused its population felt marginalized from the resources and services of the country (Omer, 2012). Although the military regime was a bit more effective than the democratic regimes before, in the last decade of its period, the regime became worse than the civil governments (Farah and Lewis, 1997). All these pressures have increased after the northern regions started resistance against the military regime. Since the business elite who were supporting financially the resistance in the Northern region were living outside Somalia; the military regime could not do more about the abroad business activities of the Somalilanders but ravaged their local and limited economy in order to decrease the pressure they had on the military regime (Omar, 1992). This has become another factor that has an impact the conflict between Somalia and Somaliland, especially how both sides should share the resources of the country and the later on the dictatorship's massive damaging on their economy (Ingariis, 2012).

The Current Situation of the Conflict

The current situation in this conflict is that Somaliland existed 27 years as a separate government from the rest of Somalia and it has complete governmental institutions that she can fight against or defend herself from Somalia (Brons, 2001). On the other hand, in Somalia, apart from the Federal government in the capital, there are federal states those come under the federal government (Thomas, 2016). Puntland state is one those federal states and has a long border dispute with Somaliland. There are always conflicts and violence in the disputed areas between the sides. Puntland claims that those areas are part of Puntland and overall Somalia, and Somaliland argues that the area was part of the British Somaliland before the independence and the Union of Sothern and Northern regions (Ingariis, 2016).

After the military regime was toppled, Somalia went itself into the way of destruction and civil war. Somaliland announced that she broke away from Somalia, claiming that its border starts from the colonial border between British Somaliland and Italian Somalia (Kibble and Walls, 2009). On the other hand, after years of civil war and the restoration of a strong Somalia central government was disappointed, the Northern-Eastern regions, called Puntland, formed an autonomous state under those regions that was constructed by the tribes who are

brothers and live in those regions (Cabdiraxmaan, 2005). While Somaliland was founded as a descendant to the British Protectorate, Puntland was established as an administration that belongs to 3 different clans that have a common ancestor called Harti clans in the north-east Somalia. Somaliland, therefore, is based on a territorial logic and Puntland on a genealogical logic (Bjør, 2009). Both state-like entities collide in the territories of the Dhulbahante and Warsangeli clans west of the Anglo–Italian colonial border in Somaliland. The territory is claimed by the authorities in Somaliland, but because of the Dhulbahante and Warsangeli are part of the Harti clan group, it is also claimed simultaneously by Puntland (Ingariis, 2012). This has constituted the beginning of the conflict between Somaliland and Puntland over the borderlands. These dynamics are not only relevant to the stability of northern Somalia but have implications for the whole of Somalia because this is the place where relations between Somaliland and rest of Somalia will be decided (Cabdiraxmaan, 2005).

This conflict between the sides had many times caused constant clashes that reasoned those regions to come under the hand from one administration to another. Currently, those regions are under the control of Somaliland (Farah, 1999). Despite the recurred violence those were killed hundreds of people, the regions situation is not still stable that makes the current situation of the conflict third or fourth level according to the conflict parameter.

There is ongoing dialogue between Somalia and Somaliland as a step taken in the right direction to build the stalled and soured relation that has been going on since 2011 (Gamute, 2015). The former Somali president, Sheikh Sharif Sheikh Ahmed and Somaliland leader Ahmed Mohamed met in London 2012 for the first time since Somaliland declared its independence (Khalif, 2005). Both sides' leaders signed a statement of cooperation and the Somali delegates pointed out that they were ready to discuss long-standing issues of national unity and regional security. The former Somali president Hassan Sheikh Mohamud and Somaliland leader Ahmed Mohamed Silanyo met in Ankara on 2013 and released a similar statement, calling for Somalia and Somaliland to collaborate in peace and security of the region (Heritage, 2013).

However, looking at the nature of the meetings held in the past, one may clearly notice the two sides had stuck in a similar subject for almost four years. Several factors that could be attributed to the setbacks include lack of seriousness form both Somali and Somaliland leaders (Gamute, 2015). Another key reason that

created an obstacle is the high-level government officials who are monopolized all meetings held so far because when official meetings are confined only to heads of states, initiatives and deals signed may not pass beyond paper (Menkhaus, 2007).

Analysis in the Environment

The international community and the regional organization recognized the existence of the conflict but have not yet given recognition to Somaliland, because they always insist the territorial integrity of Somalia. Somalia is part of the Arab League and all the Arab League countries insist the Union of Somalia (Reno, 2003). For Example, Egypt, who is considered to be a close friend to Somalia in the Arab world, has attempted several times to contribute its efforts by holding reconciliation conferences among Somali conflicting sides in Cairo, but failed though some of the Somali intellectuals insist that Egypt' help and friendship is based on its interest in the region against Ethiopia that relates to the water of the Nile river that comes from Ethiopia's high lands and most of the Egyptians' life depend on it (Omar, 2006). The United Arab Emirates had also significance role in the efforts to restart negations between Somaliland and Somalia through the collaboration of Turkey; nevertheless, those talks are still in process without tangible results (Goobjoog, 2016). Intergovernmental Authority on Development (IGAD) and African Union have been playing crucial role in the stabilization and rebuilding Somalia's central government that destroyed years ago (Bjør, 2009). For example, IGAD was responsible the Somali reconciliation conference held in Kenya that laid the foundation of the Transition Federal government of Somalia TFG, which was the successor into the current Federal Government of Somalia (Mulugeta, 2009). The World Community has not recognized Somaliland because it considers as an African problem for African Union solution first. While the African Union respects its charter, which states the colonial border in Africa unchangeable. For this reason, to be recognized Somaliland as an independent state becomes something very complicated to reach until it agrees with Somalia (Bjør, 2009).

In general, the international and the regional media mention about the conflict between the sides and make coverage as an internal problem with in Somalia, not just as two separate states. Besides, the local media in Somaliland talks about the conflict as two separate states who were once united and that Somaliland restored its independent and current as separate state while the Somalia side, the media coverage about this conflict is like an internal conflict (The National,

2015). Since 2011, Turkey has been trying to mediate the sides by holding several meetings in Istanbul and Ankara with the participation of Somalia and Somaliland presidents and the negotiations are still on process (Goobjoog, 2016). Although the neighboring countries have not given full recognition as a sovereign state, they have allowed Somaliland to open small consulate offices in their countries and some of them such as Ethiopia and Kenya indirectly support the separation of Somaliland because of their regional interest against Somalia (Heritage, 2013).

The Profile of the Actors

One of the actors opposing this conflict is Somaliland. Somaliland declared its separation from Somalia in 1991 but its self-declared sovereignty remains unrecognized by either any other state, regional or international organization (Ingariis, 2012). Early in 1991, after the military regime collapsed, Somalia fell down into chaos, fighting among factional warlords, and protracted anarchy (Drysdale, 2004). The residents in the Northern regions announced the Republic of Somaliland that now comprises of 5 the administrative regions of the Somali Republic in the pre-civil war period; Awdal, Woqooyi Galbeed, Togdheer, Sanaag, and Sool (Berketeb, 2012). Even though it remains unrecognized so far by any state, this administration has preserved a steady survival and maintains efforts to establish a constitutional democracy, which includes holding municipal, parliamentary, and presidential elections. Despite Somaliland still faces challenges because of its fragile economic, social, political, and security situations, yet she has by virtue of its strategic location at the intersection of Africa and Asia, notably facing Yemen, and plays a critical role of both security and commercial in the post-cold war system of states in the Horn of Africa region. Moreover, it has enjoyed visible growth in both economic prosperity from its domestic income, and democracy, since the beginning of 21st century (Walls, 2009).

According to Rooble (2004), Somali's current government, which plays the role against Somaliland in this conflict, was established as Transitional National Government in 2000 after several unsuccessful reconciliation conferences held in different places around the world. When the TNG has failed to establish sufficient security or to re-establish the governing institutions, Kenya had arranged a succeeding peace process, under the auspices of the Intergovernmental Authority on Development (IGAD). The Nairobi process concluded in October 2004 and a second interim government, known as the Transitional Federal Government (TFG)

of the Somali Republic had been established (Mulugeta, 2009). The transition process ended in September 2012 after clan elders had replaced the Transitional Federal Parliament (TFP) by appointing 275 members to a new parliament who subsequently elected a new president of Somalia. The federal government of Somalia is the recognized entity in Somalia by the International community and has the power to enter treaties under the name of Somalia as a whole, including Somaliland (Walls, 2009).

Another pivot actor in this conflict, but under the federal government of Somalia is Puntland. It is the strongest among the federal states politically and economically, and also is the earliest federal state under the Federal government in Mogadishu. The Puntland semi-autonomous encompasses 3 regions; namely Nugaal, Bari, and Northern Mudug (Hoehne, 2015). The border dispute between Puntland and Somaliland has been long standing since the establishment of Puntland in 1998. The core disputed areas are Sanaag region and parts of eastern Sool (Bjør, 2009).

Other actors, which can be considered as an external factor of this conflict, is the Somalia' neighboring countries, Ethiopia and Kenya particularly. According to the historical background of the relations between these countries and Somalia, it can be argued they consider a powerful Somali government could be a threat to their territorial integrity (Ali Nasir, 2015). Therefore, seeing Somalia divided into small pieces of states those are confronting each other might help them not to worry about Somalia.

Demands of the Actors

Somaliland's main argument is that the union has already failed, and the union itself caused great losses and setbacks to the people of Somaliland. Besides, the union also brought enormous injustice and sufferings to its people (Omar, 2012). It insists that the dream of Greater Somalia is over, failed and cannot be brought back ever. Therefore, one of the major demands of Somaliland about this conflict is clinging into one stance that is to maintain as an independent state broken up from Somalia (Walls, 2007).

Furthermore, Somaliland claims that she had gone through hard times and had successfully succeeded to solve to its past problems through process of reconciliation and restoration of confidence in the region (Pham, 2012). For that

reason, Somaliland has a right to withdraw from the failed because, as they argue, Somaliland just united with Somalia without a written agreement and voluntarily, if it doesn't meet its demands and ambitions then, it has the right to withdraw again from the failed union (Walls et al., 2009).

On the other hand, Somalia wants Somaliland to be part of Somalia by arguing that the claims of Somaliland could be paid compensation, though she doesn't seem serious in discussing about the root causes that forced Somaliland to secede from Southern Somalia. Moreover, Somalia claims that there are representatives of Somaliland in the Somali Federal government and this provides the Mogadishu government to be recognized as a representative for the whole of Somalia including Somaliland (Walls et al., 2009).

SWOT Analysis

Although it's weak and still in the process reconciliation, the federal government of Somalia represents the whole territory of Somalia including Somaliland and is privileged the recognition of the world community. Despite the recognition of the world community, the federal government controls a limited area in the country and there is severe insecurity caused by fighting among clan militias, warlords and terrorist groups for almost a quarter of century (Omer, 2012).

On the other hand, Somaliland is calm and has organized governmental institutions, as well political parties that allowed her to hold several times free elections. Despite the fact that she remains unrecognized, this entity has maintained a stable existence and continues efforts to establish a constitutional democracy, including holding municipal, parliamentary, and presidential elections (Bradbury, 2008).

Notwithstanding Somaliland still faces challenges because of the fragility of its economic, social, political and also vulnerability of security issues attributable to the "denial of de jure recognition" by the world community, yet she enjoys by virtue of its strategic position at the crossroads of Africa and Asia, notably facing Yemen, plays a pivotal role in the post-cold war system of states in the Horn of Africa region that would make her earn key friends around the world. Moreover, it has enjoyed visible ripeness in both economic wealth and democracy since the beginning of the 21st century (Duncker, 2007).

Analysis in the Strategic Solution

There is a high possibility in achieving this conflict between Somalia and Somaliland through holding negotiation in a country that both sides have deep trust in their future. Turkey is attempting to fill this position as a mediator and it's a suitable candidate in doing this job.

Despite the fact that both sides are in an extreme position, the following points would be crucial in finding a long-lasting solution for this conflict:

1. Both sides should unite their internal divisions, because the federal government is paralleled by the federal states such as Puntland. For sure, when the negotiation table is limited merely into two sides, it would help easy taking decision about the confronting issues. On the other hand, Somaliland should be united itself because of the minority tribes in Somaliland, Khatumo and Awdal issues for instance, those are not satisfied the justice in Somaliland government, neither political nor bureaucratic positions and as well as the separatist decision from the rest of Somalia.

2. In the side of Somalia, a useful step towards finding the solution of this conflict is confessing and paying an official apology to Somaliland for the terrible human right violations that the military dictatorship did and overall the complaints among the Somali clans to be abolished by holding a grand conference for the intellectuals and clan elders. On one hand, this helps a grand reconciliation among the Somalis and heals socially their moral injuries caused by the civil war. On the other hand, it will lay down long-term political solution among the politicians of the sides.

3. While negotiating both sides, apart from the politicians, both sides' elite people, such as civil society, public intellectuals, academicians, youth activists, women and elders or the key decision-makers and stakeholders in the society to be given a chance to talk about the future of the sides whether to stay together or to separate each other.

4. To stay away from probable intervention of peace spoilers, negotiations between the conflicting sides should be held in secrecy while it is still in its early infancy. The two sides in the dialogue should not invite the intervention of a third-party who might ruin the negotiation process. One more imperative aspect negotiators should be an exclusively Somali-led and Somali owned procedure.

5. To achieve an everlasting resolution to this protracted dilemma between

the conflicting sides, the two leaders should focus on the most controversial matters and abstain from holding conferences from one state to another with no breakthrough so far in those talks. A joint committee that composes of civic groups should be appointed so that they follow up what was agreed upon in their previous conferences and meetings.

6. A central government, which Somalia should have 60% and Somaliland 40%, to be established. All the regions, irrespective of Southern or Northern, should have their autonomous administrative representatives who are elected by the locals, while giving specific portion to the minority people in every region.

7. The neighboring countries, especially Ethiopia and Kenya should be persuaded that strong and united government of Somalia would not be a threat to their territorial integrity but inversely would help restore peace and stability in the region which is overwhelmingly had a negative impact due to this conflict.

References

Adam, H. (2003). Somalia: International versus local attempts at peace building. M. A. Taisier and R. O. Matthews (Eds.). In *Durable peace*: *Challenges for peacebuilding in Africa*, Toronto: University of Toronto Press, 2003, p. 253-281.

Abdi, M. A. (2010). Conflict resolution and nation-building in Somalia. Doctoral dissertation. Retrieved from ETD Collection for AUC Robert W. Woodruff Library.

Ali Nasir, M. (2015). The Role of Internal and External Actors in Reshaping the African Nation States: the Case of Somalia. MA dissertation. Retrieved form Addis Ababa University http://hdl.handle.net/123456789/8008

Arieff, A. (2008). De facto statehood? The strange case of Somaliland. *Yale Journal of International Affairs, 3*(2), p. 60-79.

Asteris, H. (2002). The viability of Somaliland: Internal Constrains and Regional Geopolitical. *Journal of Contemporary Africa Studies, 20*(2), p. 157-182.

Berketeb, R. (2012). *Self-determination and secessionism in Somaliland and South Sudan challenges to postcolonial state-building*. Nordic Africa Institute Uppsala, Discussion Paper 75. Lightning Source UK Ltd.

Besteman, C. (1996). Violent politics and the politics of violence: The dissolution of the Somali nation-state. *American Ethnologist*, *23*(3), p. 579–96.

Bjør, M. (2009). The Somali conflict: The role of external actors. *Danish Institute for International Studies, 3*, p. 1-34.

Bradbury, M., Abokor, A. Y. and Yusuf, H. A. (2003). Somaliland: Choosing politics over violence. *Review of African Political Economy, 30*(97), p. 455-478.

Bradbury, M. (2008). *Becoming Somaliland*. London/Oxford: Progressio/James Currey.

Brons, M. H. (2001). *Society, security, sovereignty and the state in Somalia: From statelessness to statelessness?* Utrecht: International Books.

Bruyden, M. H. (2004). Somalia and Somaliland envisioning a dialogue on the question of Somali unity. *African Security Review, 13*(2), p.

Bruyden, M. H. (2013). Somalia Redux -A Report of the CSIS African Program – Assessing the New Somali Federal Government- www.CSIS.org.

Bulhan, H. A. (2008). *Politics of cain: One hundred years of crises in Somali politics and society.* 1st edition. Bethesda, Maryland: Tayosan International Publishing.

Cabdiraxmaan, J. (2005). Consolidation and decentralization of government institutions. In *Communities in the 21st century*. Lawrenceville, NJ: Red Sea Press.

Contini, P. (1969). *The Somali Republic: An experiment in legal integration*. London: Frank Cass.

Cruttebden, C. J. (1849). Memoir on the Western or Edoor tribes, inhabiting N.-E. Africa, With the southern branches of the family of Darrood, resident on the banks Of the Webbe Shebeyli, commonly called the River Webbe. *Journal of the Royal Geographical Society of London, 19,* p. 49-76.

Drysdale, J. (2004). A *study of the Somali hybrid insurance system and the consequences of It's Relations in Somaliland and Northeast Somalia, Project Ploughshares*

Dualeh, H. (2002). *Search for a New Somali Identity.* Printed in the Republic of Kenya.

Duncker, J. (2007). Globalization and Its Impact on the War on Terror. In *Africa and the war on terrorism*. London: Ashgate Publishing Limited.

Farah, A. Y. (1999). *Political actors in Somalia's emerging de facto entities: Civil military rejection by Southern Somalia's political leadership*. Unpublished paper.

FARAH, A. Y. and Lewis, I. M. (1997). Peacemaking endeavor of contemporary lineage leaders in Somaliland. H. M. Adam and R. Ford (Eds.). In *Mending rips in the sky: Options for Somali Communities in the 21st Century*. Lawrenceville, NJ: The Red Sea Press, 1997, 209-220.

Fox, M. J. (2015). The roots of Somali political culture: Boulder, clorado. Lynne Rienner Publishers, Inc. Retrieved form from the Lynne Rienner Publishers website www.rienner.com.

Gamute, H. (2015). The Deadlock of Somaliland and Somalia Talks. Centre for Policy Analysis. Hargeisa, Somaliland. Retrieved form http://centerforpolicy.net/the-deadlock-of-somaliland-and-somalia-talks-2/. (2-10-2017)

Grant, G. (2009). *Moving Forward in Somalia: The Central Government is not the only Game in Town*, paper prepared for Henry Jackson Society, London (October).

Goobjoog. (2016). Somalia and Somaliland talks due to start in Turkey, May 2016 ,31. Retrieved form http://goobjoog.com/english/somalia-and-somaliland-talks-due-to-start-in-turkey/(-7 2017-10).

Heritage Institute. (2013). The Somalia-Somaliland Negotiations: policy briefing, retrieved -12 2016-5 from http://www.heritageinstitute.org/somalia-somaliland-negotiations/

Hoehne, M. V. (2015). Between Somaliland and Puntland Marginalization, militarization and conflicting political visions. The Rift Valley Institute. Retrieved form www.riftvalley.net.

Ingiriis, M. H. (2017). Who assassinated the Somali president in october 1969? The cold war, the clan connection, or the coup d'état. *African Security, 10*(2), p. 131-154.

Ingariis, M. H. (2012). The making of the 1990 manifesto: Somalia's last chance or state survival. *Northeast African Studies, 12*(2), p. 63-94.

Ingariis, M. H. (2016). *The suicidal state in Somalia: Rise and fall of the siad regime, 1991-1969*. Maryland: University Press of America.

Issa-Salwe, A. (1996). *The collapse of the Somali state: The impact of the colonial legacy*. London: Haan Publishers.

Jhazbay, I. (2009). *Somaliland: An African struggle for nationhood and international recognition.* Midrand/Johannesburg: Institute for Global Dialogue/ South African Institute of International Affairs.

Khalif, A. (2015). Stalemate in talks between Somalia and Somaliland. *African Review*. Retrieved form http://www.africareview.com/news/Stalemate-in-talks-between-Somalia-and-Somaliland-/2660296-979180-sql5pf/index.html (10217-14)

Kibble, S. and Walls, M. (2009). Tradition and modernity in Somaliland beyond polarity: Negotiating a hybrid state. Paper presented at Leeds University Centre of Africa Studies (LUCAS) "Democratization in Africa: Retrospective and Future Prospects" conference 4-5 December 2009.

Laitin, D. D. and Samatar, S. S. (1987). *Somalia: Nation in search of a state*. London: Westview Press, Boulder CO.

Leeson, T. P. (2007). Better off stateless: Somalia before and after government collapse. *Journal of Comparative Economics, 35*(4), p. 689-710.

Lewis, I. M. (2010). *Making and breaking states in Africa. The Somali experience*. New Jersey: The Red Sea Press.

Lewis, I. M. (1994). *Blood and bone: The call of kinship in Somali society*. Lawrenceville, N.J.: RedSea Press.

Lewis, I. M. (2002). *A modern history of the Somali: Revised, updated and expanded*. 4th Edition. United Kingdom: Long House Publishing Services.

Lewis, I. M. (1999). *A pastoral democracy: A study of pastoralism and politics among the Northern Somali of the Horn of Africa*. Oxford: International African Institute/James Currey.

Lyons T. and SAMATAR A. I. (1995). State collapse, multilateral intervention and strategies for political reconstruction (The Brookings Institution, Washington, D.C.). Madison: University of Wisconsin Press.

Maray, H. (2012). *Getting Somalia wrong? Faith, war and hope in a shattered state*. Zed Books.

Menkhaus, K. (2007). Governance with Government in Somalia -spoilers, state- building and the political of coping. *International Security, 31*(3), p. 74-106.

Mulugeta, K. (2009). *The Rogionale of rel and international organizations in resolving the Somali conflict: The case of IGAD*. Addis Ababa: Friedrich Ebert-Stiftung.

Nkaisserry, J. (1997). *The Ogaden War: An analysis of its causes and its impact on regional peace on the Horn of Africa*. Strategic Research Project, Pennsylvania: US Army War College.

Ododa, H. (1985). Somalia's domestic politics and foreign relations since the Ogaden War of 1977-78. *Middle Eastern Studies*, *21*(3), p. 285-297.

Omar, M. O. (1992). *The road to zero: Somali's self-destruction.* London: HAAN Associates.

Omar, M. O. (2001). *The scramble in the horn of Africa: History of Somalia 1827–197.* Mogadishu: Somali Publications.

Omar, M. O. (2006). *Somalia: Past and present.* Mogadishu: Somali Publications Pvt. Ltd.

Omar, M. O. (2012). The cause for the failure of the union of Somaliland and Somalia. Published in Hiiraan.com on 4 September, 2012 http://www.hiiraan.com/op4/2012/sept/26016/the_cause_for_the_failure_of_the_union_of_somaliland_and_somalia.aspx.

Pham, J. P. (2011). Somalia: Where a state isn't a state. *The Fletcher forum of world affairs, 35*(2), p. 133-151.

Pham, J. P. (2012). The Somaliland exception: Lessons on post conflict state building from the part of the former Somalia that works. *Marine Corps University Journal, 3*(1), p. 1-33.

Powell et al. (2008). Somalia after state collapse: Chaos or improvement? *Journal of Economic Behavior & Organization, 67*(3-4), p. 657-670.

Reno, W. (2003). *Somalia and survival in the shadow of the global economy, Queen Elizabeth House: Working Paper.* No. 100. Oxford: University of Oxford.

Roble, F. (2004). Is Colonel Abdullahi Yusuf the next president? Retrieved June 19, 2016 from http://www.somalilandnet.com/somaliland_voice/articles/12859.shtml

Samatar, A. I. (1989). *The state and rural transformation in Northern Somalia, 1884–1986*. somaliawatch.org/archivefeb01/010414202.html

The National. (2017). Somaliland, Somalia to Begin Airspace Control negotiations in Ethiopia. Retrieved from http://www.thenational-somaliland.com/2017/10/05/somaliland-somalia-begin-airspace-control-negotiations-ethiopia/ (13-10-2017)

Thomas, S. (2016). *Somalia challenges and opportunities in peace-building*. Center for Policy Analysis & Research: Columbus, Ohio.

Walls, M. (2009). *Somaliland: Democracy threatened - constitutional impasse as presidential elections are postponed*. Briefing Note, London: Chatham House.

Walls, M. (2011). State formation in Somaliland: bringing deliberation to institutionalism. Doctoral thesis, UCL (University College London)

Walls, M., Ali, M. O. and Koss, M. (2008). Peace in Somaliland: An Indigenous Approach to State-Building, The Search for Peace Series, Geneva/Hargeisa: Interpeace/Academy for Peace and Development War torn Societies Project International (Ed.), *Rebuilding Somaliland. Issues and possibilities*.

Organized Crime and Terrorism: Cooperation or Rivalry? The Case of FARC

Costenar Cristian-Mihai*

Abstract: The aim of this article is to examine the connection between organized crime and terrorist groups in order to determine the possibility of cooperation. More specifically, the article analyses the connection between Mexican drug cartels and the Revolutionary Armed Forces of Colombia (FARC) and the connection between Italian mafia and FARC. The article uses comparative study and the aforementioned case studies in order to highlight the factors that motivate the groups engaged in organized crime to collaborate with terrorist groups. The academic literature generally agrees that organized crime groups and terrorist groups are intrinsically different from each other, which would theoretically deny the creation and sustainability of an alliance. The cooperation link between organized crime and terrorism is marginally explored in the academic literature, not only to due to the secretive background of these groups, but also due to a lack of a clear definition of these parties. However, the article concludes that a multitude of factors may actually enhance their cooperation.

Keywords: Organized Crime, Terrorism, Cooperation.

* Turkish National Police Academy, Faculty of Security Sciences, Department of International Security (English)
Contact: cristian.mihai_93@yahoo.com, Polis Akademisi Başkanlığı Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Necati Bey Caddesi No:108 Anıttepe / ANKARA

Definitions and Methodology

One of the objectives of this paper is to distinguish between organized crime groups (OCGs) and terrorist groups (TGs). In order to accomplish this, the paper will emphasize two definitions which are based on the motivational factors behind each group.

Organized crime group would be classified as an association of people, bound by ethnic ties, who conspire to commit crimes for financial gains and use intimidation as well as blackmail to continue their illegal criminal activities without repercussions (Berg, 2008). This definition is adequate for the purpose of this paper as well for understanding how it differs from a terrorist group. It explains not only the organizational pattern of OCGs, but also its main motivations and the type of activities it would be willing to commit.

On the othe hand, terrorist groups would be defined as an association of people, bound by ideological ties, who conspire to commit terrorist acts, which are violent tactics of exploiting fear with the purpose of creating political change (Hoffman, 1998). The paper is focused on FARC, thus FARC being a group that uses terrorist tactics to fulfill its ideological based objectives (Stanford University, 2016).[1]

The paper will use the term or "drug cartel" and "mafia" to refer to "criminal organizations which engage in the illegal distribution and supply of illegal drugs". The distinction between these groups lies within the structure and the leadership of these two organizations, which differ from each other. The study of the structural differences is not a concern of this study, but rather the term emphasizes the background of these criminal organizations and are also more commonly used in the media. Accordingly, the term drug cartel will be used in the following context: Mexican drug cartels, drug cartels which originated from Mexico. The term mafia,[2] will be used to refer to Italian mafia, mafia which originated from Italy.[3]

The term "criminal groups" or "criminal organizations" will be used to refer to both organized crime groups and terrorist groups alike.

1 The paper doesn't go into a debate of whether ideology plays an important part of FARC's activity anymore, but highlights that it is nevertheless present within official communications.

2 Note: The whole territory of present-day Italy.

3 The term "mafia" is overused, to refer to groups originating from other countries as well. In some aspects, it has become synonymous with organized crime. Out of approximate 150 definitions collected by Klaus von Lampe, only 10% include the term mafia, suggesting that is a term mostly used by society and not by academia.

Literature Review

Both OCG and TG groups are organized in a hierarchical structure with the leaders having some degree of control or command, both groups are illegal[4] in their respective countries and both are engaged in criminal activities. Nevertheless, the common aspects stop, when it comes to the motivations of why they are engaged in criminal activities. In the case of Italian mafia and Mexican drug cartels, the main motivation is to increase their profits while, while on the other hand FARC the main motivation is to overthrow the state.

To further illustrate the difference between these groups, the paper will consider that OCGs would want to maintain their status by staying low-profile, by acting in secrecy; while TG would rather display their power by sending a message within the area they are active. Terrorist groups would engage in actions which might be interpreted as violent or non-violent[5], however the focus of their actions would be to highlight their objectives, ideology and power.

Both groups are in need of funds and political influence, which would explain the conundrum of organized crime groups' engagement in occasional political and societal violence. This would certainly explain the characteristics of Mexican drug cartels and Italian mafia which engage in the assassination of rivals, political leaders as well as police personnel in order to solidify their power. The paper assumes that the moment OCG engages in violence outside the criminal underworld, it has managed to gain access to funds and resources. Naturally, a higher complex terrorist attack would also reveal that a terrorist group has managed to secure funds and resources by receiving foreign aid or worse by being engaged in criminal activities.[6]

The main trap a researcher may fall into is to analyze the number of homicides alone attributed to Mexican drug cartels, Italian mafia in comparison with FARC. This would theoretically determine the level of violence and highlight the differences between OCGs and TGs, however in practice the activities undertaken by

4 By illegal the paper refers to the fact that they are not registered as legal organizations. Therefore, they lack legitimacy.

5 In the academic literature, the issue to what degree an action is violent is debated. While it is an interesting discussion, the paper notes that for the case of FARC, the use of weapons constitutes a violent act.

6 Organizations are dependent on funding, which would imply that their agenda will be tied to the group that the organizations receive the most resources from. In the case of criminal organizations, resources gained through criminal activities would mean that their dependence on backers/supporters will lower.

organized crime groups would be kept hidden in order to avoid media attention and implicitly negative coverage. While the level of violence cannot be understood by number alone, the reported numbers would be able reveal a certain *modus operandi*.

According to statistics of the Uppsala Conflict Data Program of Uppsala University (Uppsala University, 2017), between 1989 and 1994, the number of deaths in Columbia attributed to FARC was approximately 2,630.[7] For the Medellín cartel[8] within the same time period the number of inflicted casualties was approximately 260. Because the exact number of deaths attributed to the cartels is low, the paper makes the following assumption: OCGs would rather keep their activities in secrecy, which would hinder the possibility of cooperation with TGs. This is not to say that TGs don't act as clandestine organizations, however the responsibility for an attack would be declared publicly by TGs. Uppsala University recommends looking at the homicide rate of each country where an OCG is present, however the national statistics would not reveal the number of crimes attributed to OCGs.

FARC

FARC started as a leftist guerrilla group in Colombia in 1964, growing to become one of the biggest threats to Colombian security. While initially it was not involved in the drug trafficking, at the end of 70s it started to engage itself in drug trafficking. Initially funded by Cuba, due to the ideological ties (Otis, 2014), FARC later started to depend less and less on foreign funding by engaging in extortion, drug trafficking and kidnapping (Encyclopedia Britannica, 2017).

The main activities of FARC have been associated with illegal gold and rare minerals mining, kidnapping and drugs (McDermott, 2017). While the main activity that brings the most profits to FARC has been gold mining and the taxing of the machinery used for digging gold, the paper assumes that there is no connection between transnational crime and FARC in the delivery of gold, neither that there is any illegal international gold trade since the price of gold is the same worldwide as it is in Colombia (London bullion market, 2017). A cost-benefit and risk analysis would reveal that gold may be sold to the local market instead of de-

7 FARC and Medellín cartel have been active for longer than that, however the limitations of the database as well as the common timeframe would be considered important for the purpose of this study.

8 The paper considers the most powerful TG and OCG groups during that timeframe to have been these two organizations.

livering it abroad.[9] Furthermore, while FARC has engaged in kidnapping of people for ransom, it has abandoned that tactic (Murphy, 2012). The paper considers other FARC criminal activities to not be of relevance for the analysis of the OCG-TG connection. Therefore, the motivation of this paper is to connect the organized crime groups that collaborate with FARC through the analysis of drug trafficking operations. The FARC central command has denied the allegations of drug trafficking (Público, 2011), instead pointing out that they merely charge a tax ("*gramaje*") for the drugs that are produced and moved through their area (McDermott, 2017).

FARC has been associated with the delivery of cocaine in different parts of Columbia and to neighbor countries. To this extent, FARC fronts have been established or drug corridors have been established in Ecuador, Venezuela and Panama. After the failed negotiations at the beginning of 2000s, FARC became more involved with the drug trade, either through direct production or *gramaje* (Bargent, 2015). This was in part thanks to the new area of control they have managed to gain during the peace negotiations of 2000s, which increased coca production four times during 1990-2000 (Steiner and Vallejo, 2010).

The matter of discipline and inner control of FARC is a matter of debate, however the fact remains that FARC operates as military-style structure, in which the FARC fronts themselves decide their own strategies as well as the activities they may engage into. Accordingly, the decision to engage in *gramaje* or drug trafficking is left to the decision of each front, even though the central command forbids drug trafficking. Certainly, the 18th front had the most military victories due to its direct involvement in drug trade (McDermott, 2013). The paper would consider that lack of resources to be a source of motivation to engage in drug trafficking.

Italian Mafia

Italian mafia is particularly interesting due to its long longevity as well as the branches it has managed to establish world-wide. There are four main groups which operate in Europe: Sicilian Mafia, Calabrian 'Ndrangheta, Neapolitan Camorra, Apulian OC and with the exception of the latter one, all of them are present within Latin America (Europol, 2013). Furthermore, all of them are engaged in

9 FARC can charge mining companies a tax for gold mining. Nevertheless, in the area of FARC's control they may operate without official government license.

drug trafficking[10] and other sorts of illegal activities. The main issue a researcher may encounter when analyzing the network of Italian mafia is with the concept of alliance, due to the fact that the importance of clan and family ties is significant within the Italian mafia. Alliances may switch constantly, which is why the paper groups the Italian various OCGs within a single unit: Italian mafia.

Mexican Drug Cartels

While the Mexican drug cartels are not as old as the Italian mafia, they have nevertheless managed to expand in the Americas, effectively becoming transnational OCGs. There is a large number of OCGs in Mexico, most notably being: Sinaloa Cartel, Tijuana Cartel[11], Familia Michoacana, Juarez Cartel, Beltran Leyva Organization, Los Zetas, Gulf Cartel, Knights Templar and lastly but not least Jalisco Cartel - New Generation (CJNG) (NotimexPR, 2017). The Mexican transnational OCGs are classified "greatest criminal drug threat to the United States" by U.S. Drug Enforcement Administration (DEA), which reveals the predominance of these groups in the drug trade with United States (U.S. Department of Justice DEA, 2016). It is argued that due to the government changes within the year of 2000, as well the developing pluralism within Mexico, that the event enabled drug cartels to upscale the level of violence (Ríos, 2015). Due to the similarities between the system of alliances between Mexican drug cartels and Italian mafia, the paper also considers Mexican OCGs as a single unit: Mexican drug cartels.

Cocaine Business

The main production of cocaine has been located within the Andean Region. According to the World Drug Report commissioned by the United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), the majority of it is coming from Bolivia, Colombia, Ecuador and Peru. The paper considers Colombia as the most important country in analyzing the effects of cocaine, not only because of its particular history with guerrilla groups, but also because Colombia has been classified as the country with the largest production of cocaine (UNODC, 2016).

Furthermore, the 2016 National Drug Threat Assessment Summary commissioned by DEA highlights the importance of Colombian transnational criminal

10 Cocaine, heroin and cannabis trafficking.

11 Also known as Arellano-Félix Cartel.

organizations (TCOs) in the production and exportation of cocaine (U.S. Department of Justice DEA, 2016). Therefore, it is understood that Colombian TCOs control the production of cocaine and export cocaine from Columbia, while other organized crime groups (OCG) of different origins facilitate the transportation of the product to other countries. In the case of US, the Mexican cartels help the spread of cocaine from Colombia to US states, and in the case of Western Europe, Italian mafia plays an important role, although it is not understood to what extent they control the flow of cocaine in comparison with other transnational criminal organizations (Rodriguez, 2011).

At the end of 70s, the coca boom began which meant that the price and demand of cocaine increased. FARC and Colombian drug cartels acquired land in order to plant coca, as well as refining coca paste into cocaine (Colombia Journal, 1999). Due to the profits involved, FARC rebels started battling Colombian drug cartels, which resulted in many casualties and the formation of paramilitary groups to battle FARC guerrillas. With the decline in power of Colombian cartels, FARC has managed to establish control over areas where the Colombian OCGs used to operate (Otis, 2014).

The paper assumes that because of a lack of manpower and due to the risk of being caught, FARC would find it more useful to involve itself as part of the delivery chain rather than being involved in the entire level of production. There are three major stages in the production of cocaine: harvesting of coca plants, transforming coca plants into coca paste and finally refining coca paste into cocaine. In order to accomplish this, FARC may offer incentives to farmers to plant coca plants instead of other types of crops. Because cocaine paste requires a big amount of chopped leaves as well as other ingredients, FARC would furthermore give incentives to farmers for transforming coca leaves into coca paste. However, this is not to say that FARC would not be involved in the cocaine manufacturing process, but due to the tedious process, most likely they are involved only in the refining of coca paste into cocaine.[12] A business relationship is then established, between FARC and farmers, where FARC purchases coca paste from the farmers themselves.

By maintaining a large presence within Columbia as well as close to the borders of other countries such as Venezuela, Ecuador, Peru and lastly but not least

12 In order to obtain 1kg of coca paste, a farmer has to harvest between 500kg-1ton of coca leaves.

Brazil, FARC would theoretically be able to smuggle cocaine into the neighboring countries without relying on third parties. However, the *gramaje* system could be also in place, meaning that in places where FARC is in control, BACRIMs may transport drugs as long as they pay money to FARC.

Dilemma

The focus of this research is to examine the connection between the Mexican cartels and Italian mafia with FARC in order to determine the conditions which determine them to collaborate. One of the objectives of this paper is to distinguish between organized crime group and terrorist groups. In order to accomplish this, the paper will emphasize the different goals each group strikes to attain and how they might be relate to each other's goals. While the US report mentions FARC as a TCO, nevertheless FARC has been designed as a terrorist organization both by US (U.S. Department of State, 2017) and well as EU (Council of the European Union, 2017). If an OCG engages in terrorism, the following dilemma appears: OCG is actually a TG? In order to avoid the dilemma, the paper will use the official designated lists of terrorist groups of US and EU. The rationale is mostly on the pragmatic aspect that a TG may also be considered an OCG based on particular illegal activities it conducts. Makarenko's theory of crime-terror nexus holds sway when discussing the activities of Italian Mafia, Mexican drug cartels, in the sense that besides engaging in criminal activities they may also engage in political assassinations and blackmail, in order to maintain their revenue. For the case of FARC, Makarenko's theory is certainly useful in explaining how terrorism becomes commercial in practice, but remains politically motivated in theory (Makarenko, 2004).

TGs and OCGs as Rational Actors

The paper argues that the organizations engaged in cocaine trafficking would want to have large profits by cutting costs as much as possible. In a normal business scenario, the main way to reduce costs is to reduce the chain of people involved in a business. In the case of transnational criminal organizations, this may be done by expanding operations not only in the country of origins, but also in other countries as well. In the case of drug route between Columbia and Mexico, brokers could act as the middle men between FARC and Mexican drug cartels, in the parts where these organizations do not have influence. The territory of FARC

has reduced significantly since the failed peace negotiations of 2000s (Encyclopedia Britannica, 2017), which would inquire that in the absence of control, FARC would have to cooperate with other criminal groups in order to ensure the supply of cocaine abroad remains stable. BACRIMs[13] could act as brokers in Columbia and while they certainly have the same motivations as any organizations, which is to reduce costs by taking over FARC's drug trafficking, this would be difficult due to the strength of FARC. Furthermore, BACRIMs act as loose organizations, which would suggest that conflicts of interest may arise between BACRIMs.

Due to the negative reputation OCGs have,[14] the paper makes the following assumption: Terrorist groups would not wish ally with organized crime groups. This was the case of Irish Republican Army, who proclaimed that they are enforcing a no-drug area in their areas of control (BBC News, 2017). This action gave them a certain amount of prestige and legitimacy.

The foco theory which bases itself upon the support of the peasants (Guevara, 1961), was abandoned by the FARC, the moment FARC decided to engage in drug trafficking.[15] Since OCGs activities are viewed with suspicion by the local population and because of the nature of the illegal activities they conduct (e.g. racketeering, extortion and intimidation) for profit, they are not a suitable ally for TGs from a reputation standpoint. However, the paper argues that since drug trafficking is the most profitable illegal activity which involves an illegal product,[16] coupled with the limited financial support FARC enjoyed internationally, finally motivated them to engage in drug-related activities.

Hypotheses

The paper will consider the following two hypotheses:

Hypothesis 1: An international drug route coupled with a strong market will enhance cooperation between TGs and OCGs.

13 Bandas criminales from Spanish (In English criminal groups)

14 The paper acknowledges that OCGs may enjoy good reputation, especially in their area of control. It may enjoy support if the state is underdeveloped or authoritarian in nature, however in terms of legitimacy generally the state has the upper hand.

15 Che Guevara argues that a guerrilla fighter is not only a warrior, but also a teacher of revolution. Therefore he needs to appear as a larger than life figure and be morally just.

16 There is a difference between illegal product and unlicensed product. The paper considers mined gold in the black market to be an unlicensed good, since gold is legal on the market. Some experts claim gold business is the most profitable activity for FARC.

Hypothesis 2: A large foreign or ethnic community will facilitate transnational drug trafficking. In a country where a community is non-existent, criminal organizations would collaborate with local OCGs.

Hypothesis I

The main type of drug produced and exported from South America is cocaine and other cocaine related products. The United States, the countries part of European Union and European Free Trade Association accounted for more than 80% of the world cocaine consumption in 2008 (UNDOC, 2010). In no small part, due to their economy and large population, it makes an attractive market for cocaine producers to ship drugs. In order to understand the how the drugs are delivered we must understand the transit area between Columbia and the destination countries. In large part due to the geographical distance between Colombia Europe and United States, the risks with distributing the cocaine in these regions remains essentially high. However the prices of cocaine, which can range from 10,000-50,000$ depending on the purity as well as the region itself, make them attractive locations to sell drugs (Wells, 2013). Therefore, the price of cocaine increases if the location is further away from FARC, due to the risk associated with the transport of drugs, as well as other taxes an organization might charge for the safe transport of cocaine.[17] The estimates of gross profits made by cocaine traffickers is 10 times higher in Europe or North America compared to South America (UNDOC, 2011).

In the past, the Colombian cartels were dominant in the production, distribution and supplying of drugs to United States (U.S. Department of Justice DEA, 2016). Due to the decline of the Colombian drug cartels, the power vacuum was filled by Mexican drug cartels, who act as distributers and suppliers in collaboration with American OCGs as well.

The first scenario, the route of Columbia-United States, two main ways of delivering drugs need to be mentioned:[18]

1) Land and maritime route between Colombia-United States. The paper will mostly focus on this route in understanding the relationship between FARC and

17 In areas where FARC or Mexican drug cartels have no control, local OCGs might charge a tax in order to assure the safe delivery of the drugs. Alternatively, they could buy the product and sell or transport it themselves.

18 Both of them pass through Mexico first.

Mexican drug cartels. The route goes from Colombia-Panama-Costa Rica- Nicaragua- Honduras or El Salvador –Guatemala –Mexico. UNDOC, 2010)

2) Maritime route between Colombia-Caribbean Sea-United States. The paper will most likely focus less on this route due to lack of information on the OCGs in the Caribbean Sea. (UNDOC, 2010)

The second scenario, the route of Colombia-Europe.

1) Maritime route Colombia-Venezuela or Panama[19] towards Spain/Portugal Italy/Netherlands/UK[20] (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, 2016). Schengen Area is considered as an attractive destination point for the distribution of cocaine.

The paper assumes that geographical proximity and well as a high demand for cocaine would have been factors which determined FARC to collaborate with Mexican drug cartels. In the case of shorter distances, FARC would have been determined to implicate itself directly, in the case of longer distances FARC would rather rely on contractors who belong to various terrorist or organized crime groups. There is no evidence to suggest that the Italian Mafia is active in the distribution of drugs to United States from Mexico, as well as no evidence to suggest that Mexican drug cartels are active within the drug distribution and supply within Western Europe.

Hypothesis II

In the academic literature, the cultural ties strengthen the cohesion of the internal structure of clandestine organizations. The cultural ties might be anything related to customs, language, history, norms and nationality. Additionally, common cultural ties lead to a capacity of building trust, which is essential in any commercial activity. Trust become the main factor which determines criminal organizations to cooperate with each other. Since, there cannot be any legally-binding contract between clandestine organizations enforceable by a transnational[21] authority, higher in enforceable power than the organizations themselves, the issue of trust arises.

19 Countries where FARC has been sighted.

20 UK is a final destination country. The other countries could be destination countries or transit countries for other European countries.

21 There have been so called Commissions which regulated mafia activities and acted as peace-brokers in Italian and Italian-American mafia. However, they have been on a national scale, not an international scale.

According to academic literature, a percentage of an immigrant population can bring organized crime into their host country. Moreover, the paper considers important the influence of a particular ethnic group or a foreign community could have in their host country in expanding the activities of a criminal organization. Furthermore, cultural and personal ties with their host country and country of origins play an important role, the groups engaged in illegal activities would have an easier job in being involved in transnational criminal activities.

In the case of the Mexican drug cartels and FARC, the common language of Spanish certainly helps enhance cooperation. However, the Italian mafia refrains from using Spanish within their main internal communications. This is not to say that the Italian mafia is not present within the Spanish language sphere. Reports of Italian mafia have been sighted in Columbia, as well as in Mexico and other Latin American countries.

The paper argues that each criminal group has influence in a particular area or country. While the concept of territorial control can be applied to FARC, based on several instances where rebels have sighted, the areas where they impose *gramaje*, as well the villages or cities where government control is weak, the same case cannot be said about OCGs. Furthermore, the debate to what extent a foreign OCG is present within a country also comes forth. In order to avoid this issue, as well as the issue of which factions of the Italian or Mexican organized crime are present within a country, the paper will categorize the subunits of Italian mafia and Mexican drug cartels into a single unit. The paper assumes that a small percentage of a community, would partake in illegal activities, especially with OCGs of the same ethnicity, if the community is large enough and entrenched in the local culture. Geographical proximity would inevitably play an important role as well, meaning that countries that are closer to the base of operations of Mexican cartels, Italian mafia and FARC would most likely be under the influence of these organizations. However, for the Americas, the paper assumes that the Italian mafia operates mostly in illegal activities related to Europe, due to the geographical distance between Europe and American continent.[22] To further highlight the point, the Italian community is relatively small when compared with the Colombian and Mexican migrants in the American continents.

22 The issue of which condition is more important for the development of transnational organized crime is debatable. Geographical proximity or cultural ties? Certainly they are both crucial for understanding criminal organizations, but the paper would choose the second one as priority factor.

Countries/International Organizations	**Columbians abroad**	**Italians abroad**	**Mexicans abroad**
Brazil	8,200	45,000	3,200
Costa Rica	22,000	2,200	3,200
Ecuador	195,000	4,000	2,300
El Salvador	600	280	1,700
Guatemala	1,200	370	18,000
Honduras	650	200	1,200
Nicaragua	450	200	850
Panama	55,000	1,300	5,000
Spain[23]	350,000	100,000	47,000
United States	700,000	376,000	12,000,000
Venezuela	975,000	50,000	3,800
Western Europe[24]	100,000	1,450,000	45,000
Caribbean Islands[25]	9,500	8,600	5,300

Approximate number of migrant flows in each country during the period of 1990-2015[26] (International Organization for Migration-UN Agency, 2015)

The paper considers a large community to be present within a country when the number of migrants from a particular nationality has reached 20,000. While the statistics of each country through which major drug routes are present would not reveal the crime rate among foreigners, furthermore complicated by the different views on nationality and ethnicity, as well as the number of undocumented immigrants, the paper acknowledges that they can play an important role in understanding the reach of OCG and TG may have. Besides the sources which report the presence of Mexican drug cartels, Italian mafia and lastly but not least FARC, the paper examines the demographics of countries involved within the aforementioned land and maritime routes. Unfortunately, the statistics of later generations of migrants are not readily available due to a difference in methodology and classification between countries.

23 Spain is in a different category due to the larger community of Colombians than Italians.

24 By Western Europe, the paper refers only to the following countries: United Kingdom, Spain, France, Belgium, Netherlands, Germany, Switzerland, Austria and Italy.

25 By Caribbean Islands, the paper refers only to the following countries: Haiti, Dominican Republic, Cuba, and Jamaica.

26 The number does not deal with ethnic affiliation, but rather the country of origins for each migrant. Other cultural ties can also be found be identified (e.g. language, religion, etc.).

It is necessary to understand that an ethnic group engaged in criminal activities may also include members outside their ethnic group depending on the task at hand. In many aspects, the organizational structure differs within each criminal organization. However, the number of members of each criminal organization is extremely hard to gauge, which is why the focus of this paper is to focus on the expansion ability each criminal organization could wield.

By this assumption, the paper is right in discerning that there is little to no presence of FARC, Mexican or Italian OCG presence within Central America. The assumptions and the clarifications will be discussed in the following paragraphs.

Central America

The paper argues that the expansion of criminal organizations into Central America is due to the necessity of controlling the drug route and eliminating intermediaries in order to gain more profits. Accordingly, the paper argues that Central America is divided in particular sphere of influences, which are first determined by the community present within the country and secondly based on the geographical proximity to the origin country of the criminal organization.[27]The paper concludes, that particular arrests of members part of criminal organizations would not disclose the presence or influence of a criminal organization, but rather show that the organization in question is interested in that area.

With the exception of Panama, where 57th Front of FARC managed to establish a presence, and the exception of Guatemala where Sinaloa drug cartel has established a foothold (Insight Crime Guatemala, 2017), the criminal organizations of each Central American country have been held by local OCGs. In the case of Panama, the large Colombian community present and its geographical proximity with Colombia would justify FARC's presence within the country. The location of the country for the international trade would reveal the strategic necessity of conducting drug trafficking from there. Last but not least, Costa Rica could be theoretically influenced by FARC due to its geographical proximity to Panama as well as the fact that a large Colombian community is present within the country.

In Guatemala, the Mexican numbers barely reaches the paper's criteria for a large community, however its geographical proximity with Mexico would justify

27 The paper considers more important the factor of community, than the one of geographical proximity.

Mexican cartels' presence within Guatemala. However, the influence of local OCGs as well as would require the Mexican cartels to cooperate in the smuggling of cocaine into Mexico.

For the cases of El Salvador, Honduras and Nicaragua, the Mexican drug cartels or FARC are barely visible if we consider the population as a reference, however Mara Salvatrucha (MS-13) and Bario 18 are present within the country. Bario-18 and MS-13 are also transnational OCGs present within the country, however their origins are claimed to have originated from the communities of Salvadorians, Guatemalans, Hondurans and Nicaraguans. Thus, their origins may have started not only from United States, but also "franchise"[28] into their previous countries.

South America and Europe

Unlike the other two criminal organizations, Italian Mafia does not have the privilege of benefiting from geographical proximity in South America. A large Italian community is present only in Venezuela and Brazil, and for the Caribbean Islands which may be used as a transit area the Italian presence is low. The paper assumes that collusion with may occur only in Venezuela and possibly Brazil, because of the large Italian community

In Western Europe there are large Italian communities which may serve to solidify mafia's presence within the area.[29] The case of Spain is particularly interesting for the fact that there are large Italian, Mexican and Colombian communities, which may indicate that there is particular interest in the region for all the criminal organizations. However, for the case of cocaine trafficking, Mexican drug cartels would likely be less interested due to the geographical distance between Mexico and Spain. Because the Mexican drug cartels are not the producers of cocaine, the option of distributing and supplying the U.S. market seems more viable. The Western European countries seem an attractive market for FARC and Italian mafia due to the cultural ties they share.

Because of the expansion of Schengen Area, the potential for Italian mafia to expand in other parts of Europe could be dramatically increased. The same could

28 The paper uses the term to refer to franchise in the context of expansion and replication of methods for illegal activities

29

be said about the abolishment of Schengen visa requirement for Colombians and Mexicans. However, the difference consists in the fact that Italian mafia members could reside within any Schengen area country, while Colombians and Mexicans would first have to obtain residence visa. Based on geographical proximity also, the paper assumes that the power of Italian mafia in Western Europe is greater than the other American criminal organizations.

Conclusions

The research paper tried to demonstrate that there is a connection between FARC and OCGs and that connection is related with drug trafficking. By tracking the criminal organizations by demographics, the paper sought to obtain evidence that these criminal organizations are seeking expansion. As a researcher might expect, their presence in other countries cannot be validated by the affiliations of the members of criminal organization. The arrest of particular individuals far away from their home, based on drug charges would certainly explain that there is an interest in expansion, but without support, their efforts are minimal at best. Furthermore, the suspected individual accused of drug charges may actually just pass a particular country, in other words the individual may not have received any mission from the organization he is part of. A strong demand for drugs would certainly motivate all the criminal organizations to act on the opportunity to make a quick profit, but their power is limited in countries where their local knowledge and membership is low.

Limitations and Recommendations

The findings of this study are limited only to the case of FARC and only analyses two of its main cocaine routes. FARC has also been involved in other parts of South America, the focus of this paper was to analyze its relationship with organized crime groups. Therefore, the paper may not be generalizable to any other terrorist or organized crime group.

The data used for identifying the number of migrants within each country was based on the data provided by the International Organization for Migration – UN Migration Agency. It is the opinion of the author that the number of migrants may be even higher in some countries, however the national census of each country differs from each other, which means the data is hard to verify. Furthermore, the data does not reveal the number of ethnic communities. The author's assumptions are based on various political speeches and media reports.

References

Bargent, J. (2015). *Colombia: From coca cultivation to gold mining and back*. Insight Crime. Retrieved from http://www.insightcrime.org/news-analysis/colombia-bajo-cauca-region-from-illicit-coca-cultivation-gold-mining-back-again.

BBC News. (2017, July 26). *Timeline of dissident republican activity*. Retrieved from http://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-10866072

Berg, B. L. (2008). *Criminal investigation*. 4th ed. New York: McGraw-Hill.

Colombia Journal. (1999, May 31). *Colombia: Fifty years of violence*. Retrieved from https://reliefweb.int/report/colombia/colombia-fifty-years-violence

Council of the European Union (2017). *Council Decision (CFSP) 2017/1426*. Retrieved from http://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/PDF/?uri=CELEX:32017D1426&from=EN

Encyclopædia Britannica. (2017). *FARC Colombian Militant Group*. Retrieved from https://www.britannica.com/topic/FARC

European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. (2016). *Perspectives on Drugs Cocaine Trafficking to Europe*

Europol. (2013, June) *Threat Assessment Italian Organised Crime*.

Guevara, C. (1998). *Guerrilla Warfare, 1961*. The Che Reader.

Hoffman, B. (2006). *Inside Terrorism, 1998*. New York: Columbia UP.

ICE Benchmark Administration (2017). *Gold price*. *London bullion market*. Retrieved from http://www.lbma.org.uk/pricing-and-statistics

Insight Crime Guatemala. (2017). *Guatemala*. Retrieved from http://www.insightcrime.org/guatemala-organized-crime-news/guatemala

International Organization for Migration-UN Agency (2015). *International migrant stock*

International Organization for Migration-UN Agency (2015). *World Migration Global Migration Flows*

Makarenko, T. (2004). The crime-terror continuum: tracing the interplay between transnational organised crime and terrorism. *Global crime, 6*(1), P. 129-145.

McDermott, J. (2013, May) *The FARC, the Peace Process and the Potential Criminalisation of the Guerrillas*. Insight Crime.

McDermott, J. (2017, May) *The FARC's Riches: Up to $580 Million in Annual Income.* Insight Crime. Retrieved from http://www.insightcrime.org/news-analysis/farc-riches-yearly-income-up-to-580-million

Murphy H. (2012, February 27) *Colombia's FARC to free captives, stop kidnapping for ransom.* Reuters. Retrieved from http://www.reuters.com/article/us-colombia-farc/colombias-farc-to-free-captives-stop-kidnapping-for-ransom-idUSTRE81P0SI20120226

NotimexPR Es Noticia Veracruz (2017, October 31), *Radiografia-completa-del-narcotrafico-en-mexico-pgr*. Retrieved from http://www.esnoticiaveracruz.com/radiografia-completa-del-narcotrafico-en-mexico-pgr/

Otis, J. (2014). *The FARC and Colombia's illegal drug trade*. Wilson Center, Latin America Program.

Público. (2011, June 11). *Siempre será posible construir escenarios de negociación con el Gobierno*. Retrieved from: http://www.publico.es/internacional/381305/siempre-sera-posible-construir-escenarios-de-negociacion-con-el-gobierno

Ríos, V. (2015). How government coordination controlled organized crime: The case of Mexico's cocaine markets. *Journal of Conflict Resolution, 59*(8), p. 1433-1454. doi.org/10.1177/0022002715587052

Rodriguez, C. (2011, July 29). *La 'Ndrangheta, reina de la coca en Europa, Proceso*. Retrieved from http://www.proceso.com.mx/277438

Stanford University. (2016) *Revolutionary Armed Forces of Colombia - People's Army*. Retrieved from http://web.stanford.edu/group/mappingmilitants/cgi-bin/groups/view/89

Steiner R. and Vallejo H. (2010). Illegal drugs. A. R. Hudson (Eds.). In *Colombia: A Country study*. Library of Congress Federal Research Division, 2010, p. 188-190.

U.S. Department of Justice Drug Enforcement Administration. (2016). *National Drug Threat Assessment Summary,* p. 1-20.

U.S. Department of State. (2017). *Foreign Terrorist Organizations*. Retrieved from *https://www.state.gov/j/ct/rls/other/des/123085.htm*

United Nations Office on Drugs and Crime. (2010). *World Drug Report: Cocaine*.

United Nations Office on Drugs and Crime. (2011). *The Transatlantic Cocaine Market Research Paper.*

United Nations Office on Drugs and Crime. (2016). *World Drug Report*.

Uppsala Conflict Data Program. (2017). *Frequently Asked Questions*. Retrieved from http://www.pcr.uu.se/research/ucdp/faq/#The_Mexican_Drug_Wars_

Von Lampe, K. (2017). *Definitions of organized* crime. Retrieved from http://www.organized-crime.de/

Wells, M. (2013, April 15). *Europol warns of Mexican cartel presence in Europe*, Retrieved from http://www.insightcrime.org/news-briefs/police-warning-over-mexican-cartel-presence-europe.

Turkish Soft Power Policy Towards India, Pakistan and Bangladesh: A Comparative Assessment From Humanitarian Perspective

Md. Nazmul Islam*

Abstract: The main objective of this paper is to explicate and underline various facets of Turkey and Indian sub-continent (India, Pakistan & Bangladesh) relations since Ottoman Empire. At the outset it is to note that India's especially Indian Muslims such Bangladesh and Pakistani Muslims ties with the Turkish or Turkic people is very old and historically can be traced back to the first century B.C. We know that, the peoples from Central Asia and Altaic regions started migrating in phases from their original homelands towards western and southern directions and settled in various regions. A group of people settled on Anatolia/Asia Minor who later established the Ottoman Empire and some others like Uzbeks, Chagtai, Ilbari and Qaraunah Turks entered the Indian soil through Afghanistan and established the Sultanate at Delhi (13th century) and later the Mughal Empire (16th century) on Indian Sub-Continent and ruled during the next few centuries. There were extensive relations between the people of Anatolian region and the Indian Sub-Continent (Sultanate, Mughal and British periods) that existed from medieval period through the modern times. The interactions and cultural exchanges throughout the history, particularly between the Turkish people from Ottoman Empire and elsewhere and the people of the Indian Sub- Continent have resulted in substantial influence on different aspects of lives in these regions. Additionally, this paper shows and identifies the Turkish soft power policy and bilateral relations towards India, Pakistan and Bangladesh from the perspectives of social, cultural, economic, trade, business, political, diplomatic and commercial aspects. Finally, this paper clarifies the Turkish policy oriented relations towards the Indian sub-continent from comparative assessment of three countries. Overall, Descriptive and analytical research methodology has been applied in this study to narrate the situation related with Turkish soft power and bilateral relations towards Indian sub-continent.

Keywords: Turkish Soft Power Policy, Bilateral Relations towards Sub-continent, Historical Relations with Indian Sub-continent, Turkish Influence on Indian Sub-Continent, Comparative Assessment.

* PhD Researcher, Department of Political Science and Public Administration (English), Faculty of Political Science, Ankara Yildirim Beyazit University (AYBU), Turkey and Visiting PhD Researcher, Faculty of Law and Economics, Saarland University, Germany.
Email- nazmulraihan42du@gmail.com / 165206409@ybu.edu.tr

1. Introduction

Turks and Indian Sub-Continent as they are called come to know eachother since the middle of 10th century. Turks came to Indian region for the cause of religious duty to spread Islam in the region. Later on, continuous and increasing presence of the religious preachers and teachers with the establishment of political authority made them important personalities in the society. Specially, since the Ottoman Empire was generally looked upon by the people of this area as the Khilafat of the Muslim Ummah, the importance of Ottomans in general and the Turks in particular enhanced considerably. Almost 700 years of historical relations between the two nations based on both material and spiritual values were interrupted by the advent of the British which introduced a new form of socio-political dimension. But the two nations did not forget each other. The First World War and the Khilafat Movement in which a large number of Indian and Bengal Muslims took part on behalf of the Turks are the two glowing examples in this context. During these events Bengal Muslims raised their voice against British for the protection of Khilafat with various supports to meet the same goal. The smart power of Turkey in Indian region particularly the role of Turkey to the issue of Kashmir to support Pakistan, Turkish's position in United Nations Security Council, role in Afghanistan as a member of NATO makes Turkey importance for soft, smart and hard power relations towards Bangladesh, India.

2. Common Historical Relations

2.1 Advent of Islam in Indian Region:

Islam reaches in Indian region at the early time of the advent of Islam in the Arabian Peninsula. It is well known that there was a business relation between Indians and Arabians with a contact of Malay and Chinese. As Chittagong was the famous and strategic port in the region for the business, the presence of Arabians were common there at that time. In 627, the companions of Prophet (PBUH) came in the region first (Ahmed, 1999: 20) and involved them in spreading Islam. Later on war between Muslims and local leaders indicates to the strength and the growing position of the Muslim.

On the other side a good number of Turk (from Turkic nation. It includes central Asian Turks too) saints, preacher and Alim started coming to this region for the cause of religious duty, spreading Islam by 10-12th centuries. Among

them, Shah Muhammad Balkhi, Shah Muhammad Sultan Rumi, Shah Makhdum (Ahmed, 1999: 23-24) are famous. Hazrat Shah Jalal (R.) (1246-1346), a famous preacher from Turkish origin (born in Konya, famous city of Turkey), also came in this region.

2.2 Khilafat[1] Movement and Turkish-Indian Regional Relations:

Although this region was under the British rule but it's normally try to maintain good relation with Ottoman Empire. Taking part in medical mission during Balkan war is a clear example. Ismail Hossain Siraji took part as the representative of Bengal in the Indian medical team headed by Dr. Mukhtar Ahmed Ansari. The team arrived in Istanbul on 9 January 1913 and was known as *El vefdel tibbi min bilad-el Hind* and organized by the Indian Red Crescent society of Delhi. Siraji played role sending news of the Turks to 'Su Provat' and 'Mohammadi'. Returning from Turkey, he wrote a Bengali book '*Turaska Bharaman'* or 'Travels in Turkey'. Siraji got excited observing the Muslim civilization of this region and status of women. He gave a pen picture of his war experiences and depicted the condition of the Muslim army fighting in Balakn wars (Rahman, 2014: 283). He was entitled as 'Gazi' by the Sultan before his return.

Durigng the First World War Indian government pressurized upon the Pan-Islamic leaders and Newspaper those are publishing news on behalf of Muslim community. '*The Mussalman*', a newspaper was forfeited for its editorial, entitled as *'England, Turkey, and Indian Mussalman'*. The Government noticed to Maulavi Mujibur Rahman, the editor of 'The Mussalman' with the order of depositing fresh security, and pre-censorship of its editorials. But it continued publishing news in favor of Devlet-i Aliyye (Ottoman Empire).

It is obvious that the Muslim masses supported Devlet-i Aliyye but the government servicemen, army men, etc. favored the policy of the British government. Muslim army of India was more loyal than any groups even against the pull of the religion. As Bengal troops was the center concern of British Indian troops, it had to play important role in the British force. It was sent in East Africa, Gallipoli, Salonica, Egypt and Palestine.

1 The word 'Khilafat' comes from Khaltfah an Arabic word, means one who comes after, a successor. For further information of Khilafat see T.W.Arnold, The Caliphat (Karachi: Oxford University Press, n.d)

Needless to say, sometimes, the Indian Muslim soldiers refused to fight against Muslim. In 1916, the Indian Muslim soldiers of 15 battalions mutinied in Basra and refused to march against the Turks. Not only that, in1915 the Muslim soldiers, including the Hindus and Sikhs, those were in Singapore opposed the British interests and eventually revolted abiding by the fatwa of Sultan Mehmed V (Qureshi, 1999: 309).

2.3 Rise and Dimensions of Khilafat and Non-cooperation Movement:

The defeat of Turkey in the First World War and the division of its territories under the Treaty of Sevres (10 August 1920) among European powers, made apprehensions in India over the Khalifa's custodianship of the Holy places of Islam.

Accordingly, "the Khilafat Movement was launched to protect the Turkish Khalifa and to save his empire from dismemberment by Great Britain and other European powers. The Ali brothers, Muhammad Ali and Shawkat Ali, Maulana Abul Kalam Azad, Dr. MA Ansari, and Hasrat Mohani, commenced the Movement. Khilafat Conferences were organized in several cities in northern India. A Central Khilafat Committee, with provisions for provincial branches, was constituted at Bombay. And Seth Chotani, a wealthy merchant, was selected as its President, and Shawkat Ali as its Secretary. In 1920 the Ali Brothers produced the Khilafat Manifesto. The Central Khilafat Committee started collecting a fund to help the Nationalist Movement in Turkey and to organize the Khilafat Movement at home" (www.indhistory.com).

"Contemporaneously, Mohandas Karamchand Gandhi led his non-violent nationalist movement against government. Like, the Rowlatt Act of 1919, and the Jalian Wallah Bagh Massacres of April 1919. To get Muslim support in his movement, Gandhi supported the Khilafat cause and became a member of the Central Khilafat Committee, and linked Indian National Congress with the both issue of Self-Government and Khilafat demands. And he adopted the non-cooperation plan to attain the twin objectives" (Ahmed, 2014). By mid-1920 the Khilafat leaders had made Hindus and Muslims in a united front against British rule in India. It was also supported by the Muslim theologians of the Jamiyat-al Ulama-i-Hind.

"The first stirring in favor of the Khilafat Movement in Bengal was seen on *30 December 1918* at the 11th Session of the All India Muslim League held in Delhi. AK Fazlul Huq first raised his voice against the attitude of Britain and her allies engaged in dividing and distributing Ottoman territories. When the Paris Peace

Conference (1919) confirmed these apprehensions, Bengali Khilafat leaders held a public meeting in Calcutta on 9 February 1919 to gather public support to meet the goal" (www.indhistory.com).

In Bengal, the Khilafat-Non-Cooperation Movement (1918 to 1924) became a mass movement from village to city in which both Muslims and Hindus participated. Maulana Abul Kalam Azad propagated Khilafat ideas in rural Bengal. In the beginning stage, the movement was popularized by many Bengali leaders such as Maulana Akram Khan, Mujibur Rahman Khan and others. Maulana Akram Khan and Maniruzzaman Islambadi toured Bengal and organised Khilafat meetings, particularly in Dhaka and Chittagong. In an article Asahojogita-o-Amader Kartabya (non-cooperation and our obligation), Maniruzzaman Islambadi declared that to protect Khilafat and to acquire Swaraj were the sacred duty of every Indian to support these ideas.

The agenda of the movement were followed by the people, mostly by the Muslims. Such as, prayers were offered in at different Masjids, shops were closed in the demanded time, public meetings were held all over the Bengal (Ahmed, 2014), British goods were boycotted at a large scale, a policy of non-cooperation with the government were adopted in many positions, boycotting educational institutions and legislative councils etc. Not only that Bengal representation was everywhere from central to rural. Even the Khilafat committee was formed all over the Bengal. In March 1920 a Khilafat delegation led by Maulana Muhammad Ali went to England to plead for the Khilafat cause. Abul Kasem represented Bengal in this delegation (Qureshi, 1974: 229-230).

Numerous Khilafat meetings were held in Dhaka and Chittagong with the largest one in Tangail. It was the first significant anti-British mass movement in which Hindus and Muslims participated with equal conviction. The media, both Muslim and Hindu, played a vital role in popularizing the movement. 'Mohammadi', 'Al-Eslam' and 'The Mussalman' were publications which deserve to be mentioned. The Khilafat Movement prompted a Muslim political consciousness that reverberated throughout Bengal under the leadership of Maulana Azad, Akram Khan, Maniruzzaman Islambadi, Bipin Chandra Pal and others.

Visibly shaken by the popularity of the Movement, the Government of Bengal declared the activities of the Khilafat and Congress volunteers illegal on 19 November 1921. Government officers raided Khilafat offices, confiscated documents and papers, banned meetings, and arrested its leaders like, Maulana Azad, CR Das, Akram Khan, Ambika Prashad and others.

Though the Khilafat movement ended abruptly provided an opportunity to throw up a new Mofassil based leadership which played a key role in introducing a coherent self-assertive political identity for Bengali. A good number of leaders from different part of Bengal played important role. Like, Maulana Abdul Hamid Khan Bhasani originally from Pabna (but later settled in Tangail), Zahiruddin Tarafdar (Mymensingh), Abul Mansur Ahmed (Mymensingh), Abul Kalam Shamsuddin (Mymensingh), Maulana Abdur Rashid Tarkabagish (Pabna), Habibur Rahman Chowdhury (Comilla), Ashrafuddin Ahmed Chowdhury (Comilla) and others from Chittagong, Faridpur, Barisal, Bhola, Pirojpur, Noakhali, Bogra, Gaibandha, Dinajpur, Burdwan, Rangpur, Khulna, Kushtia, Jessore etc..

However, the movement's objectives suffered a setback because of the Hijrat to Afghanistan in 1920 of about 18,000 Muslim peasants and the idea that India was Dar-ul-Harb came to light. Moreover, the Moplah rebellion in South India in August 1921 and the Chauri-Chaura incident in February 1922 in the United Provinces where a violent mob set fire to a police station caused killing of twenty-two policemen. "Soon after Gandhi called off the Non-cooperation movement leaving Khilafat leaders with a feeling of betrayal" (www.indhistory.com). And it shocked more by the policies taken by the Turks, the abolition of Sultanate and Khilafat respectively (Bomford, 1925).

2.4. Role of Ulema Deoband and Farangi Mahal:

The role of "Ulema Deoband"[2] and "Farangi Mahal"[3] at the Time of Balcan War in 1912 as like Collected funds and dispatched medical mission under Doctor Ansari for medical assistance to the Turkish victim of War and to help the Turkish Red-Crescent in looking after the wounded soldiers.

2 The Darul Uloom Deoband is the Darul uloom Islamic school in India where the Deobandi Islamic movement began. It is located at Deoband, a town in Saharanpur district, Uttar Pradesh. The school was founded in 1866 by the ulema (Islamic scholars) from Indian subcontinent (wikipedia.org).

3 Dar al-'Ulum Farangi Mahal came into existence in 1693. It was founded by Mulla Nizam aI-DIn Sihalwi (d. 1748) and was a direct descendent of the Farangi Mahal family of Lucknow. He was responsible for evolving the syllabus of that educational institution and as a result, the curriculum of studies was named after him, i.e. Dars Nizami (Desai, Ziyaud-din A. Centres of Islamic Learning in India. Simla. Government Press. 1978. p. 27). This curriculum came to be implemented in practically every Muslim religious institutions in the Indo-Pak Subcontinent and in other parts of the world, including South Africa. Dar al-'Ulum Farangi Mahal was noted for the training of qadis (judges), muftis (those competent to issue legal opinions) and other legal officials that were, from time to time, required in Muslim courts. Thus Dar al-'Ulum Farangi Mahal succeeded in filling the void in Islamic scholarship which existed after the displacement of religious centres in Delhi (ibid, p. 14).

In November 1911, Ali Brothers (Muhammad Ali and Shaukat Ali) along with Aligarh students opened a relief fund and started collecting money for the Turkish people. They also founded *Anjuman-e-Khuddam-e-Ka'aba (Society for the Servants of* Ka'aba) by Abdul Bari in 1913 after defeated in Balcan War where the main objects of this organization were included-

a) The first to be given to Turkey to maintain the dignity and political independence of the sacred places.

b) The second to be given to Islamic Schools, Orphanages and missionary societies.

c) And the third reserved for the future defense of the Kaa'ba

2.5. Role of All India Muslim League and Joint Movement:

WWI defeated Turkey caused the grave concern for Indian Muslims. That's why, Indian Muslims to start a joint Movement for protecting Khilafat (Ottoman Empire). As the first effort, to mobilize the support of the Khilafat 'on 20 March 1919, a public, meeting of 15,000 Indian Muslims was held in Bombay. This meeting setup a local organization named as *Majlis-i-Khilafat or Bombay Khilafat committee'*. The meeting asked the 'Indian government to make it sure that Constantinople would remain in Turkish hands.

On 17 October 1919, the Committee observed the *Khilafat Day*. On this day, the Muslims all over India suspended their business, kept fast and offered prayers. On 23 November the Khilafat Conference held its first session at Delhi under the chairmanship of A.K.Fazl-ul-Haq where boycott British goods and will non-cooperate with the government was adopted on the advice of Gandhi. Gandhi had displayed his sympathy for the cause of Turkey as early as 1918, because he thought that 'such an opportunity of winning over the Muslims and forging the unity of Indian people to fight the British would not come in a hundred years' (Bomford, 1925).

All India Muslim League called for an All India Muslim Conference (AIMC) protested at the

"...separation of Syria, Palestine and Mesopotamia from the Ottoman Empire, as they explained that Khilafat was bound with the temporal power of Turkish Sultan and the division of Ottoman Empires was regarded by the Indian Muslims as an assault upon their religion. They also objected to the internationalization of Constantinople and the partition of Thrace" (Qureshi, 1974)

The Muslim League at its Amritsar session is December 1919 included that the Ottoman Sultan as successor of Prophet (PBUH) and head of Islam. "If Great Britain becomes a party in reducing HIM the Sultan of Turkey as the Khalifa of the Muslim world to the status of a pretty sovereign, the reaction in India will be colossal and abiding"- (Muhammad Ali Jinnahin 4 September 1919)

2.6. Humanitarian Role of Indian Muslims:

The Khilafat Committee send Khilafat delegation team to England, France and Italy in January, February and March 1920 for preserve the pre-war territorial status and to gather support for Turkey. On 28 May 1920 the delegation sent an appeal to the Sultan of Turkey not to accept the peace terms divided Arab region then there was Hijrat Movement in April 1920 to break out the British rule from India to Afghanistan even when Ottoman Empire had fallen and the rise of Mustafa Kemal, the Khilafat Movement from India gave Mustafa Kemal a title of Saif-al-Islam (the Sward of Islam) just for showing their love to Ottomans. However, abolishing Khilafat System on 1 March 1924 and shocking news for Indian Muslims and divided between Indian Muslims reaction towards Turks

2.5 The Abolition of Khilafat and Conclusion of the Movement:

The Khilafat leaders received a final and deadly blow from the Turks themselves when Turkish nationalist leader Mustafa Kemal abolished the Sultanate in November 1922 and the transformed Turkey into a Republic in October 1923 with the abolition of the Khilafat in March 1924. By 1924 the Khilafat Movement had become devoid of any consequence and significance and met its end.

After the abolition of Khilafat the Indian Muslim reacted in two ways, first, generally they were shocked heavily as they were leading movement in favor of Turks. They simultaneously expressed their anger. A good number of Bengali Muslim leaders condemned Mustafa Kamal for his activities and regarded him as disbeliever and non-Muslim. AK Fazlul Huq criticized him tremendously as irresponsible, enemy of Islam, atheist etc. (Faruq, 2007: 41).

Secondly, there was relation between the two regions' leaders, Mustafa Kamal and Indians. Mustafa Kamal informed them the reality and the demand of time is the formation of Turkish Republic rather than continuity of Khilafat system (Arnold, 1924). Not only that, Khalifa was under the influence of British until the victory of the Turkish Independence War. And after the abolition of Sultanate in November 1922, Khalifa became powerless like a pope of Christianity, it was unexpected. At that time there was only option, what was introduced by Mustafa Kamal, Turkish Republic, was a brave and inspirable decision for the Muslims of different part of the world (Minault, 1982: 23).

3. Turkish Common Areas Of Cooperation and Soft Power Policy With India, Pakistan And Bangladesh

Figure 2: Scenario of Turkish Bilateral Relations with India, Pakistan and Bangladesh

4. Soft Power Policy and Turkey-India Bilateral Relations

4.1 Turkish-India Recent Issue of Joint Collaboration:

In a regional perspective, Turkey had not evolved an active South Asian policy as long as it remained a West centric country until a centrist Prime Minister from the Motherland Party Turgut Ozal Turkey undertook an active foreign policy. As he professed his conviction that Turkey "should leave its former passive and hesitant policies and engage in an active foreign policy", he became the first Prime Minister to visit India in 1986. As Ozal himself was a centrist and had run as a candidate from an Islamic party, his policies were widely respected by a large constituency of the Turkish society including the seculars, Islamists, and nationalists. In exploring an active foreign policy and looking towards Asia, Turkey faced a major dilemma of choosing between India and Pakistan; both had fought two wars on their dispute over Kashmir (Anas, 2017: 2). The following figure will show the recent issues of India-Turkey for joint collaboration.

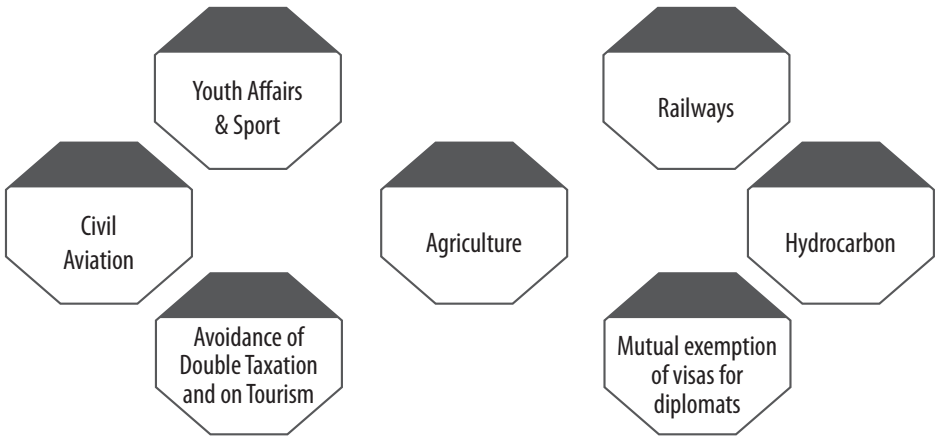

Figure 2: Turkey and India Joint Collaborations

Additionally, there are three issues which have been dominating the public discourse of India-Turkey relations: Turkey's growing vocal support to Pakistan on Kashmir issue, Turkey's position on India's membership at NSG as well as in the United Nations Security Council and third, Turkey's role in India's immediate and extended neighbourhood, which include Afghanistan and West Asia (Anas, 2017: 3).

4.2 Turkey-India Bilateral Trade Relations:

The total trade volume between India and Turkey had steadily declined from 7 billion in 2014 to 6 billion in 2015 and 2016. The above-mentioned corrective measures, normalisation with Russia and Israel, peace process in Syria, taken by the Turkish government will likely to help India-Turkey trade. To bring back trade relations and to bridge the deficit gap, Turkey is actively seeking Free Trade Agreement and now a Comprehensive Economic Partnership to achieve the target of 15 billion bilateral trade and bridge the trade deficit (Anas, 2017: 4).

Table 1: Turkey-India Bilateral Trade

Year	Export (Million)	Import (Billion)	Volume	Balance
2007	348.229	2.299.732	2.647.961	-1.951.50
2011	756.082	6.498.651	7.254.733	-5.742.57
2014	586.589	6.898.575	7.485.164	-6.311.98
2015	650,424	5.613,217	6.263,641	-4.962.79
2016 (September)	613.94	2287.29	2901.23	
Gold, metalliferous ores and metal scrap, crude fertilizers and crude minerals, non-ferrous metals, power-generating machinery and equipment		Petroleum, petroleum products and related materials, textile yarn and related products, plastics in primary forms), organic chemicals, road vehicles		

Source: Foreign Ministry, Republic of Turkey and bilateral-trade-report/turkey

4.3 Common Perspective:

For broader regional cooperation which includes security and stability of the Persian Gulf, North Africa, Afghanistan where the two countries are ambitious to expand their trade ties, they need to explore the ways to cooperate regional security even in recent years, both sides have exchanged crucial intelligence on counterterrorism particularly about the ISIS in Syria and Iraq and worldwide. Literally, in 2008, President Recep Tayyip Erdoğan, then Prime Minister, had agreed to en-

hance cooperation between the two defence forces and President Pranab Mukharjee and President Abdullah Gul also "agreed to enhance cooperation between two defence forces through military-to-military contacts and training exchanges" according to an interview President Mukharjee gave to the Turkish news agency Cihan during his visit in October 2013.

Turkey no longer wants to remain dependent on NATO for its security and is looking to diversify its security arrangements by engaging more with China, Russia, and Pakistan. Turkey's total military export has increased from 70 million USD in 1999 to one billion in 2014 aiming a defence export worth $25 billion by 2023. Turkey's defence companies are going global to produce small weapons and military equipment. If this is the upcoming template of Turkey's South Asia vision, India and Turkey need to intensify their over-all interaction and maximize mutual interests. Although Indians are closely observing Turkey's deepening military ties with Pakistan and China with whom Turkey had once attempted to purchase a long-range missile defence system from China Precision Machinery Import and Export Corporation in 2013, then vetoed by Turkey's NATO allies (Anas, 2017).

India is already among the biggest economies of the world, having integrated into the global economy and its relations with Turkey are important for India's trade expansion globally reaching Central Asia, Europe, and West Asian countries. Both countries have started heavily investing in research and development, their cooperation in related areas of research and development will be beneficial for both sides and in some cases, India's emerging research workforce may help Turkey's research industry. Both India and Turkey have seen growth in their economy mostly in the service sector and both are committed to becoming self-dependent in critical areas of technology, defence, and science.

Most importantly, Turkey is very keen to attract Indian visitors to Turkey. In 2015, there were 130,000 Indian tourists to Turkey and Turkish tourism expects more arrivals. To this end, Turkish airlines and Air India have already signed a Free Sale Codeshare Agreement which allows both the airlines to market each other's flights by their own code and flight numbers on a free sale basis.

5. Turkish-Pakistan Soft Power Policy and Bilateral Relations

The 15th meeting of Joint Economic Commission (JEC) between Turkey and Pakistan was held between October 15-16, 2014 in Ankara to hold the good tie between Turkey and Pakistan for increasing the bilateral relations.

In Pakistan there are more than 100 firms operating by Turkish companies. Turkish investments are mainly focused on energy, finance, infrastructure projects and contracting sectors. Construction is the leading sector for Turkish investors in Pakistan. Since early 1990's the total amount of projects completed or undertaken by Turkish contractors (45 projects) exceeds 2.7 billion (Turkish Ministry Foreign Affairs, 2017). Additionally, in Turkey there are also more than 100 Pakistani firms operating by Pakistani companies. They are mainly focused on electronics, telecommunications, machines, trade and banking.

5.1 Turkey-Pakistan Economic and Trade Relations

Turkey and Pakistan both have very relations on the level of business purposes. The main export items of Turkey to Pakistan as like communication tools, cameras, radars, machines, various goods. On the other hand, the main imports items of Turkey from Pakistan as like **t**extile fiber, plastic, cotton, poliester, clothing's. The following table 2 shows the present economy of Pakistan in 2016.

Table 2: Economy of Pakistan (2016)

GDP (billion $)	**269**	Inflation Rate (%)	8.6
Real GDP Growth Rate	4.5	Unemployment Rate (%)	6
Population (million)	185.1	Exports (billion $)	23
Popoulation Growth Rate (%)	...	Imports (billion $)	43
GDP Per Capita (USD)	1513	Turkish Firms in the Country	100~

Source: Turkish Embassy in Islamabad, Ministry of Economy, EIU, World Bank

5.2 Bilateral Economic and Commercial Relations

Table 3: Bilateral Trade (million USD) between Turkey and Pakistan

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Export	248	214	276	286	259	289.1	347
Import	750	873	555	436	436	310.5	263
Volume	998	1.087	831	722	695	599.6	610
Balance	-502	-659	-279	-150	-177	-21.4	84

Source: Turkish Statistical Institute (TUIK)

5.2 Pakistani Tourists in Turkey:

Although the number of Pakistani tourists visiting Turkey have increased during the past few years, the number is still below the desirable level. In 2014, 29.352, in 2015 59.700 Pakistani citizens visited Turkey (Turkish Ministry of Foreign Affairs, 2017).

5.3 Turkish Development Assistance to Pakistan:

Turkey has been providing development aid to Pakistan since 2004. The total amount of "Official Development Aid" allocated to Pakistan between 2004-2013 reached to 724.48 million USD. Turkish Cooperation and Coordination Agency has been operative in Pakistan since 2010 in order to administer civilian development aid. Turkey and Pakistan are working to conclude a Free Trade Agreement between two countries (MFA, Turkey, 2017).

5.4 Political and Diplomatic Relations:

Fraternal ties, as one of the prominent players for the security and stability of the region of South Asia particularly they have high level strategic cooperation. The High Level cooperation council signed 51 agreements and documents. Turkey and Pakistan are supporting each other in all international platforms. Most recently, Pakistan role to combat FETO's governed school in Pakistan on recent failed coup attempt by FETO's was very much appreciated by Turkish government.

5.5 Preferential Trade Agreement and Free Trade Agreement (FTA):

Turkey and Pakistan are working to conclude the process of the Free Trade Agreement (FTA). The last FTA negotiations were held in Islamabad on 29-31 August 2016. Turkey is a special trading partner for Pakistan.

–Strong political willingness that facilitates strengthening of economic cooperation

–Pakistan has been enjoying a strong trade surplus which can be expanded

–Strong export similarities and intra industry trade providing opportunities for firm synergies. Scope for technology transfers and moving up the value chain

–Turkey may be exploited as a gateway to expand further in the European market and Central Asian Republics

Additionally, it is an opportunity Pakistan should pursue more rigorously where they can expect for direct gains given the trade surplus. Pakistan expected indirect gains given the opportunity for firm synergies where they can give the present trade structures and volumes. More importantly, it should to be remembered Pakistan needs Turkey more than Turkey needs Pakistan. The need of the hour thus is to leverage this trade agreement in such a way that Pakistan can maximize its potential in its best interest.

5.6 Pakistan-Turkey Defense Cooperation is a Smart Policy of Turkey:

As part of the efforts to transform existing collaboration in the field of defence industry into a strategic partnership, Pakistan and Turkey concluded three important documents. These documents were signed in the presence of Minister for Defence Production of Pakistan Rana Tanveer Hussain and Minister for National Defence of Turkey, Fikri Isik on the sidelines of the 13th International Defence Industry Fair (IDEF) 2017, being held in Istanbul from May 9-12.

Firstly, the two sides signed the contract for the sale of Pakistan's 52 Super Mushshak trainer aircraft. Pakistan Aeronautical Complex (PAC) would supply these aircraft to Turkish Air Force. The contract was signed by Chairman PAC Air Marshal Arshad Malik and Turkish Under Secretary SSM Prof. Dr. Ismail Demir. It may be recalled that Letter of Intent (LoI) with Turkey for the sale of this aircraft was signed on November 22 during International Defence Exhibition and Seminar (IDEAS) held in Karachi from Nov 22-25, 2016 in the presence of Prime Minister Nawaz Sharif.

Secondly, the two countries signed a Letter of Intent (LoI) on the four MILGEM Ada class corvettes project. The LoI was signed on the Pakistan side by Secretary, Defence Production, Lt. Gen. Muhammad Owais Under Secretary SSM Prof. Dr. Ismail Demir signed on behalf of Turkey.

The third document was signed between Pakistan Aeronautical Complex (PAC) and Turkish Aerospace Industries (TAI) for collaboration in the aviation field. These agreements would further intensify bilateral defence industry collaboration which was growing and could be further expanded through concerted efforts (The Nation Newspaper, 2017).

6. Turkish-Bangladesh Soft Power Policy and Bilateral Relations

6.1 Political and Diplomatic Relations as a Tool of Soft Power Policy:

Relations between Turkish and Bengali nations have strong historical and cultural roots dating back before the foundation of the People's Republic of Bangladesh. The Muslims of South Asia including the Bengalis, had supported the Turkish War of Independence. The respect and admiration for Atatürk is reflected in the epic poem "Kamal Pasha", written by Kazi Nazrul Islam, National Poet of Bangladesh, in 1921. This poem has been on the curriculum in Bangladesh schools. Besides, one major avenue in Dhaka and another one in Chittagong have been named as "Kemal Atatürk Avenue". Furthermore, a high school in Dagan Bhuiyan, in Feni and a Turkish language center in Dhaka Cantonment were named as "Atatürk Model High School" and "Mustafa Kemal Turkish Language Center". In the same vein, the support of the Bengal people during the Turkish War of Independence is still remembered with gratitude by the Turkish people. Finally, the second busiest airport of Bangladesh, formerly known as "Sylhet Airport" was renamed as Shahjalal International Airport to honor Hazrat Shah Jalal, one of the students of Mevlana Jalaluddin Rumi in Konya.

Turkey recognized Bangladesh on 22 February 1974 on the occasion of the Organisation of Islamic Cooperation (OIC) (formerly Organization of the Islamic Conference) Summit which was held in Lahore. The Turkish Embassy in Dhakka was opened in 1976 and the Embassy of Bangladesh in Ankara in 1981.

Relations between Turkey and Bangladesh intensified and the perception about Turkey in Bangladesh has been further consolidated with the last official

visits of President Abdullah Gül and Prime Minister Recep Tayyip Erdoğan to Bangladesh on 12-13 February 2010 and 13-14 November 2010 respectively. The last official visit at the Presidential level from Bangladesh to Turkey was paid by the late President Zillur Rahman on 7-10 November 2009, upon the invitation by President Abdullah Gül to participate in the Special Summit of the Standing Committee for Economic and Commercial Cooperation of the Organization of the Islamic Cooperation (COMCEC) in Istanbul on the occasion of COMCEC's 25th Anniversary. Sheikh Hasina, Prime Minister of Bangladesh, accompanied by the then Minister of Foreign Affairs, Dipu Moni paid a visit to Turkey to participate in the Fourth United Nations Conference on the Least Developed Countries which took place in İstanbul on 9-13 May 2011. Prime Minister Hasina also paid an official visit to Turkey on 10-13 April 2012 upon the invitation of Prime Minister Erdoğan increased the bilateral relations between Turkey and Bangladesh.

6.2 Turkish-Bangladesh Economic and Trade Relations:

Table 4: Main Economic Indicators of Bangladesh

GNDP (billion $)	174
GNDP Growth Rate (%)	6,1
Population(million	159.1
GNDP Per Capita ($)	1161.8
Inflation Rate (%)	6.41
Unemployment rate (%)	4,7
Exports(fob-billion $)	31,21
Imports(fob-billion $)	37,42

Source: Turkish Embassy in Dhakka, EIU, Worldfactbook

Main commodities exported to Bangladesh from Turkey are Iron and steel construction material, cotton, milk and milk products, machines and their components, textile machinery, generators. On the other hand, main commodities imported from Bangladesh to Turkey are Jute yarns & twine, Jute manufacturers knitwear , woven garments , leather, seramics. The figure will show the development of Turkish and Bangladesh trade relations.

Table 5: Figures of export, import, trade volume (milyon $)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Exports from Turkey	135	170	132	214	195	196	180	264
Imports from Banhladesh	524	845	896	766	1.004	767	934	881
Trade Volume	659	1.015	1.028	980	1.199	963	1.114	1145
Trade Balance	-389	-675	-764	-522	-809	-571	-754	-623

Source: MFA, Turkey (2017)

6.3 Soft Power Policy & Bilateral Cooperation Mechanisms:

The last Joint Economic Commission Meeting (JEC) meeting between the two countries (4th period) was held in Dhaka on 11-12 November 2012 to increase the bilateral relations between two countries. On the other hand, Business Council which was established in 2011 is working for business oriented issues. Additionally, there are some agreements on the agenda to maintain the bilateral trade relations between two countries such as the signing of the Free Trade Agreement (FTA) between Bangladesh and Turkey is on the agenda. According to the information provided by the Central Bank of Bangladesh, net foreign direct investment (FDI) inflows to Turkey in Bangladesh in the fiscal year 2015-2016 realized as 1.41 million USD and as of June 2016, the total FDI stock in Bangladesh has been 11.9 million USD. According to the data of the Central Bank of the Republic of Turkey, the FDI in Bangladesh is seen as zero (0). So, for ensuring good and effective trade and business relations FDI is very much important tool where Bangladeshi authority can ensure this to boost their business in the country of Turkey.

6.4 Development Assistance:

Development assistance made by Turkey to Bangladesh between 2004-2014 is around 13 million USD. The great part of the aid is in the area of education, health and vocational training. TIKA Program Coordination Office has been operating in Bangladesh since 2014.

7. Turkish Role in South Asia as a Matter of Smart Power Policy From Comparative Assessments

There are some areas where scholars are argued to discuss the Turkey soft power, smart power, hard power and bilateral relations with this region particularly the three countries as like Bangladesh, India and Pakistan on this following aspects.

7.1 Areas of Divergence:

Turkish Role over Arakan and Rohingya Refugees

Turkish Role over Kashmir

Turkish Matrix Relations with Afghanistan, NATO, Central Asia, Russia, India and Pakistan

Turkey Need Nuclear Assistance from Pakistan

Democracy, Secularism and Khilafat or Ummah Thought

7.1.1 Turkish Role over Arakan and Rohingya Issue:

"The emerging humanitarian crisis that has been rocking Myanmar - where an estimated 600,000 Rohingya have been forced out of the country – has prompted broad international condemnation. But so far it has translated into little concrete action" (UNHCR Report, 2017).

United Nations (UN) human rights chief Zeid Raad Al Hussein has called the Rohingya's plight a "textbook example of ethnic cleansing" following a similar statement from UN Secretary General António Guterres. While Western countries have been slow and hesitant to respond, leaders of Muslim-majority countries – particularly Malaysia, Indonesia, Bangladesh and Pakistan – have sought to place as much international pressure as possible on the Myanmar government.

"The strongest and most vocal response of all has come from Turkey. Indeed the Turkish president, Recep Tayyip Erdoğan, appears to have appointed himself as the international voice of the Rohingya Muslims" (http://theconversation.com, 2017).

7.1.1.1 Turkey's Aid Response as a Tool of Soft Power Policy:

According to a Turkish government statement, "Erdoğan is the first one that managed to get permission for humanitarian aid to enter Myanmar. The Burmese

government had, at the peak of the violence, blocked all UN aid towards the Rohingyas" (http://theconversation.com, 2017). And so, on September 7, Turkey's foreign aid agency, TIKA, became the first foreign outfit to deliver an initial shipment of 1000 tons of basic foodstuffs and medicine to the conflict zone in Rakhine state, where the majority of Rohingyas live.

Turkey simultaneously announced plans to distribute humanitarian aid to the Rohingya camps in Bangladesh. The move was widely publicised as Emine Erdoğan, the Turkish president's wife visited the camps at the same time.

7.1.1.2 Rohingya Issue as a Turkey's Soft Heart Policy Message to the World:

Meanwhile, during a meeting in Astana, Kazakhstan, Erdoğan as the current chief of the Organisation of the Islamic Conference (OIC) formally condemned Myanmar's attitude towards Rohingyas, taking the lead on the topic on behalf of the organisation. He had previously called the ongoing violence genocide.

Since the crisis broke on August 25, the Turkish president has taken several actions to gather Muslim leaders across the world to put pressure on the Myanmar government. On August 31, he spoke with the leaders of Mauritania, Pakistan, Iran and Qatar urging them to join forces to find a way to stop the violence against the Rohingyas.

Alongside Erdoğan, other Turkish politicians have addressed the issue. Remarks by Mevlüt Çavuşoğlu, the foreign minister, garnered global attention. Mehmet Şimşek, deputy prime minister, even tweeted unrelated images to raise the point, creating a bit of an embarrassment which proves that Turkey has very strong background to prove them as soft heart policy country in the World.

7.1.2 Turkish Role over Kashmir Issue:

Kashmir is the issue where at least the perceptions of Turkey have started to diverge from those of Pakistan. Turkey has traditionally supported Pakistan's official standpoint on Kashmir, which says that a free and fair plebiscite in Kashmir under the supervision of the UN should take place, as was specified in the UN Security Council resolutions on Kashmir. Ankara still supports the UN option for a Kashmir settlement, but over the last few years, it has started to stress the importance of India-Pakistan bilateral talks in settling the issue.

The difference of perception between the leaders of Pakistan and Turkey over Kashmir became clearer during Prime Minister Bülent Ecevit's visit to India in March-April 2000. During the visit, Mr Ecevit shared Indian concerns on the issue of 'international terrorism' by pointing out that Turkey had itself been faced with this menace for a long time. Mr Ecevit was sharply criticised in the Pakistani media for making these remarks. The only 'terrorism' that India faces is allegedly in the form of the Mujahideen crossing the LOC and taking part in the Kashmiri uprising against Indian forces. Pakistan officially maintains that it provides only "moral and diplomatic support to Kashmiri freedom fighters" and that the government of Pakistan does not control Mujahideen organisations based in Pakistan and operating in the "Indian-held Kashmir" (Shiekh & Yusufzai, 2000).

Although in the recent visit of President of Turkey Receip Tayyip Erdogan to India was very much important for his called for a "multilateral dialogue" with Turkey's involvement to resolve the Kashmir issue where he offered to get involved in settling the issue such as he said-

"We should not allow more casualties to occur and by strengthening multilateral dialogue, we can be involved, and through multilateral dialogue, I think we have to seek out ways to settle this question once and for all, which will benefit both countries," (Hindustan Times, 2017).

7.2 Areas of Convergence:

Strategic Relations towards Trade, Business and Commercial

More Private Investment and Development Aid

Exchanging Scientific Knowledge and Information Technology

Cultural Exchange such as Indian Film role vs. Turkish Serials (Ertugrul, Muhtesam Yuz Yil vs. Bollywood films industry in Turkey such as 3-idiots, My Name is Khan)

7.3 Turk's Influence on Society and Culture of India, Pakistan and Bangladesh:

During the 1st phase of 20th century Indian region was under the British colony and it was demanding Self-Government rights from the British Government of India. On the other side, Devlet-iAliyye (Ottoman Empire) was in great chaos

and problems, both from internal and foreign sides with the defeat in the First World War. The state faced new dimensions in the socio-political arena when it was transformed from a Khilafat to a Republic with major social reforms. As the two regions' people were in this problem they were seeking the support of one-another and in affect they were helpful and sympathetic to each other. For example in the Independence war the Muslims of India in general, in which the Bengal was an inevitable part of it collected funds and sent it to their Turk Muslim brothers. A picture of the influences of Turks is discussed below.

7.3.1 Cultural Impacts

Devlet-i Aliyye became the center concerns for the Indian region Muslims for centuries. When Turk Islamic tradition breaks by the reforms of Mustafa Kamal, Muslim all over the world, particularly Indian Muslims reacted seriously as they followed Turk as their model and this nation became successful against Christian world was regarded as God-gifted power to them (Faruq, 2007).

Secondly, In 1926 Kazi Abdul Wadud, a amn of letter, presented an assay on '***Some Speeches regarding Mustafa Kamal'*** in the'Muslim Literature Council', Dhaka. There, he tried to clear that the big blow knocked on by Kamal we will be able to get up from the centurial sleeping. In our religion, activities, nationality, literature everywhere laziness and blindness are viewed. We can expect that all sorts of laziness and cowardliness will be vanished soon (Faruq, 2007). Actually the people were inspired much more by the victory of the Turks in the Turkish Independence War.

7.3.2 Ideological Influence

The Turkish Republic was the first republic in Islamic History. Not only that nationalist idea was developed more with the Turkish Nationality. The fall of Istanbul and Izmir made the Muslim world disappointed. When Turk Military under the leadership of Mustafa Kamal reclaimed the cities, the Muslim world especially Indian Muslim as they were under the British inspired more to raise their voice against colonial power. Bangalis started taking policies to get their rights from colonial power in many ways. Such as, looting arms and offices, attacking etc. increased in many folds.

7.3.3 Influence on Society and Literature

As Muslims of Indian region were under the oppression of the British, they expected a leader from themselves like Kamal who can protect from the colonial rule. For this reason they liked to name their child similarity to the famous Turkish heroes. Such as, Mostafa kamal, a prominent Barister, Begum Khaleda Mahmud, a Chief Justice (later) and politician, Mr. Anowar Pasha , a professor of Dhaka University. Secondly, 'Turk Cap' or 'Fez Cap' was being regarded as the sign of the elite and manners. When it was banned in Turkey, people stopped using it but a new version 'Kamali cap' which was introduced newly in Turkey. In 1981 two avenues', Banani of capital city and another of Chittagong city were named as the 'Kamal Ataturk Avenue'. Definitely, it became only for the Turk influence upon the society. Thirdly, in literature, especially within 20-30's of the 20th century, Bengal literature took the inspiration from the Turk Cultural revolution. Kamal with other Turk heroes became the subjects of almost all writings. Abdul Kadir (b. 1906) wrote a poem describing Mustafa Kamal as a hope of a defeated nation and an inspiration to lighten Islam again etc (Hoque, 2013). Dilip Das Gupto, a Hindu poet wrote mentioning, Kamal, you are not the pride of the Muslim only but for the whole world etc. Poet Muksed Ali and other a good number of other poet wrote poems on Turks and its heroes. Fourthly, Kazi Nazrul Islam, National Poet of Bangladesh wrote 'Kamal Pasha', famous and very much inspirational for the suppressed people. Such as,

"Ey kahırlı ananın yiğit oğlu

Kemal kardeş!

Kararlıydı, kararlı ve kızgın

Düşman siperlerinde bir telaş bir bozgun

Canını kurtarmak beyhude oyun

Harikalar yarattın sen kemal, harikalar

harikalar yarattın sen kemal kardeş, harikalar

Hurra hey! Hurra ho! ..." (Davaz, 2000: 79)

This poem was written in October 1921 when Nazrul was the young age of 22 only. Poet Moinuddin Khan mentioned in his book 'Best of the Age Nazrul' 'JugerShrestoNazrul' that, the 'Kamal Pasha' poem got much popularity as it was being recited everywhere, in the way-houses, schools, programs, ceremonies and

cultural programs and festivals. Finally, all discipline in Bengal literature, poems, dramas, novels, short stories, autobiographies and so on were written under the influence of the heroic activities of Turks. Not only that, Bangali felt in a national idea by which they can be proud. Principal Ibrahim Khan (1894-1978) praised the Turks writing drama naming 'KamalPasha', 'Anowar Pasha'. Poet Ismail Hossen-Siraji wrote on 'Khilafat', Turkey Tour, Divine Mustafa Kamal Pasha etc.

7.3.4 Influence upon Education

Mustafa Kamal's reforms influenced heavily Bengal education to the point where it followed it like a shadow. Different educational institutions were started establishing by the name of Kamal. Night schools and volunteer education also started within a very short time. In Feni, a region of Noakhali District a High School was established named ***'Ataturk High School'*** in 1939. It was just for the remembrance of great leader Mustafa Kamal Ataturk. As the founder of the school, Mizanur Rahman said

'...the students of the school ...let them draw inspiration from the life-story of the greatman after whom the School is named. Let me, hope as 'Ataturk High School' will succeed in producing as 'Ataturks' in miniature for the land we live in' (Rahman M. , 1989)

A junior Madrasah named 'Ataturk Junior Madrasah' was established at Zamalpur of Meymensing District. It is to be noted that at that time Bengal people were far away to teach their children.

The door for women's education was opened and the attitudes of the women were started changing. Begum Rokeya Shakhawat Hossen declared Jihad against the 'veil' directly to make the women free. And she wrote 'Oborodhbasini', 'Motichur' and 'Poddorag' for the cause of the awakening of the women of the nation. Within a very short time the use of veil decreased and a good number of girls started going to schools and colleges. Later on Begum M. Rahman, Begum Shamsunnahar and Poet Begum Sufia Kamal followed the path of Rokeya.

When Arabic alphabet was changed into Latin, it became a matter of discussion in India. D. Sunit Kumar Chattopaddhay presented a logic in favor of Latin alphabet. D. Kudrat-e Khuda also supported it (Faruq, 2007: 42).

8. Conclusion

Turkey has a shared interest in the stability and security of Afghanistan and Central Asia with India, Pakistan and Bangladesh. In the light of the above, the possibility of improving relations between Turkey and this region are good, particularly with India and Pakistan emergence as a major power with considerable influence on the world scene. Bangladesh, India and Pakistan's impressive economic growth and Pakistan & Indian's nuclear status have also attracted Turkish attention. Turkey has begun to view India and Pakistan as possible source of high technology and a useful economic partner. Moreover, these regional societies followed Turks tradition and new developments unconditionally. It is to be noted that whoever would be from the land will be regarded as the grandchild of the Devlet-i Aliyye (Ottoman Empire) and will be followed in whatever they do. As we see Mustafa Kamal was criticized when he abolished the Khilafat and the people started adopting his reforms shortly afterwards.

References

A *History OF Freedom Movement*. *III*, Part I (Karachi: Pakistan Historical Society), p.102.

Ahmed, A. K. (1999). Advent of Islam in Bengal (Translated from Bangla Bangladeshe Islamer Agomon). Bangladesh Islamic Center.

Ahmed, S. (2014, May 05). *Khilafat Movement*. Retrieved from http://en.banglapedia.org/ and http://en.banglapedia.org/index.php?title=Khilafat_Movement. Accessed: 10/05/2017.

Anas, O. (2017). India-Turkey Relations in a 'Multidimensional Foreign Policy'. Policy Brief. Indian Council of World Affairs (ICWA). p. 1-10.

Arnold, T.W. (1924) *The caliphate*. Karachi: Oxford University Press, p.173.

Bomford, P.C. (1925). *History of non-cooperation and khilafat movements*. Delhi: Government of India Press, p.110.

Davaz, K. Ö. (2000). *Atatürk Bangladeş Kazi Nazrul İslam*. Ankara: Divan Yayıncılık.

Faruq, M.O. (2007). Banglay Turky Biplober (1923) Provab: Ekty Porjalochona (The Influence of Turkish Revolution (1923) in Bengal: A Discussion). *Itihas*, 31-39.

Hindustan Times Newspaper. (2017). Turkey's President Erdogan calls for 'multilateral dialogue' to resolve Kashmir issue. Retrieved from http://www.hindustantimes.com/india-news/turkey-s-president-erdogan-calls-for-multilateral-dialogue-to-resolve-kashmir-issue/story-HhI5poxFQLNSdnpkUrl35I.html. Accessed: 10/05/2017.

Masud Akhtar Sheikh. (2000, 7 April) When a friend betrays, The News.

Minault, G. (1982). *The khilafat movement: Religious symbolism and political mobilization in India*. Delhi: Oxford University Press, p.23.

Qureshi, I.H. (1999). *The Muslim community of indo-Pakistan subcontinent (610-1914): A brief historical analysis*. Karachi: University of Karachi, p.309.

Qureshi, I.H. (1974). *Ulema in politics*. Karachi: Ma'aref Ltd., p.229-230.

Rahman, K. S. (2014). The Indian medical mission in Turkey during the World War I. *Understanding the first World War at its Centenary, from 1914 to 2014*. Istanbul: Harp Akademileri Basımevi. p. 263-282.

The Nation Newspaper. (2017). Pakistan, Turkey to boost defence cooperation. Retrieved from http://nation.com.pk/E-Paper/lahore/2017-05-11/page-1. Accessed: 15/05/2017.

Turkish Ministry of Foreign Affairs. (2017). Turkey-Pakistan Economic and Trade Relations. Retrieved from http://www.mfa.gov.tr/turkey_s-commercial-and-economic-relations-with-pakistan.en.mfa. Accessed: 15/05/2017.

The Relationship between Somalia and Turkey: What Makes the Turkish Assistance in Somalia Unique?

Mohamed Salah Ahmed*

Abstract: In Somali, state rebuilding exertions has been attempting for the last two decades with the help of the international donors alongside, with the regional and Arab league countries. Turkey as a global donor has jointed this operation in 2011 after the visit of the President Erdoğan as the prime minister of Turkey at that time. Since then, the Turkey's assistance model and approach has been described a constructive and helpful scheme for a country which is recovering from conflict. Therefore, this paper seeks to explain the Turkey Somali relations particularly, the Turkey's involvement in Somalia by using Constructive Theory to explain the dynamics of the Turkey efforts to help Somalia in recovering from the conflict and political disagreements. Most importantly, the paper examines the uniqueness of Turkish mixed assistance model compared with their counterparts who also has been part of this endeavor. Analytical Method has been employed in this paper to determine the implementation methodology of Turkey to reach out and deliver their assistance ventures.

Keywords: Ottoman empire, Turkey, Somalia, Political integration, Assistance Model, Western Model.

* Ankara Yildirim Beyazit University, Department of Political Science and Public Administration
Conract: gaalkacyo.burtinle@gmail.com

Introduction

Somalia has its way to recover from more than two decades of civil and chaos, many countries from around the world are helping the recovering process, which is building a stable, secure and progressive Somalia. Recently, the country has elected new president and during his campaign he pledged many significant things, including, finding a solution for the security problems, and the elimination of corruption which has been the biggest threat of finding a highly effective government in Somalia.

It was August 19, 2011 when the Turkish Prime minister, the current President, Recep Tayyip Erdogan, visited Somali capital Mogadishu, accompanied by his wife, daughter and a host of Turkish politicians, business people, celebrities and journalists. After he landed at the airport he directly visited the camp of internally displaced Somalis while the country was facing the worst famine since 1991. And, President Erdogan became the first non-African President visited in Somalia in nearly two decades.

The visit appeared the headlines of the news all over the world not only that, it also marked the start of unprecedented Turkish engagement in Somalia. The visit occurred a time when much of the rest of the world was keeping an arm's length, largely engaging by remote control from offices in neighboring Kenya with the occasional short trip to Mogadishu's heavily fortified airport. Feeling ignored by the outside world, that their country had become by word for failed state; Somalis were energized by the visit (Wasuge, 2016).

The Erdogan's tour to Somalia was crucial for Mogadishu to receive an ambitious multi-dimensional support program from Ankara. However, the visit did not mark the beginning of the relationship; the two nations had already started forming closer ties with the motive force coming from Somali government at that time "The Somali government led by President Sheikh Sharif Sheikh Ahmed had for some time been trying to convince Ankara to adopt a kind of avuncular role towards Somalia. Senior Somali delegations visited Ankara three times before the Turkish leadership committed to engaging energetically with Somalia" (Wasuge, 2016).

Somalia has become a platform for Turkey to showcase its new brand of humanitarian and development assistance diplomacy. It was a risky choice given, the ongoing insecurity and the more than two decades of political strife, humanitarian crises and political fragmentation. The highly visible, unconventional nature of Turkey's involvement laid it open to international scrutiny. It was asked openly

would Turkey be able to achieve results where so many other foreign powers had faltered. In fact, the Turkish engagement in Somalia has accomplished achievements in a way that the western donor could not. Perhaps, this success has raised questions about the Turkish model of delivering their Humanitarian and development aid and most importantly, what is so unique in their approach to adopt in that short time of period in a country which experienced in their last two decades a political instability and fragmentation . Consequently, this paper has attempted to find answers for those questions.

The Role of History in Turkey's Engagement to Somalia

As history reveals parts of Africa was under Ottoman Empire administration while some others had a relationship with them and Somalia was part of that relationship. Some arguments say the relationship between Turkey and Somalia dates back to the Middle Ages and the ties between the Adal Sultanate and the Ottoman Empire. The two Administrations were allies during the Abyssinian–Adal conflict. The Adal sultanate was a multi-ethnic medieval Muslim state located in the Horn of Africa. It was founded by Sabrad-Din II after the fall of Sultanate of Ifat "The sultanate flourished from around 1415 to 1577" (Erlich, 2002).

The sultanate was established by the inhabitants of the Harar highland. There is an Abysininian-Adal war that happened in between the "Adel sultanate and Abysininian-in present day Ethiopia backed by Portuguese expeditionary forces in sixteenth century; it was the time that Ottomans came to Somalia to help Somalis in that war which the sultanate had the upper hand" (Lewis, 1980).

During the colonial partition, the Ottoman Empire did not engage the Somali Partition which unfortunately divided into five parts by the colonial powers. though, they were administrating with the most significant areas of Somaliland fortunately. they had no attention to involve that partition. Moreover, the clear history of Ottoman Empire on colonialism and oppression allowed Turkey to gain Somalis credibility and reliability and opposite to their western counterparts which colonized Somalia and left it a bad influence. The post-colonialism era, the relationship between the Republic of Turkey and Somali Democratic Republic was not formally existed, there was no embassy that two countries had exchanged until 1979, after Somalia left the Soviet Union, during that time Somalia opened its embassy at Ankara, and then the relationship between two countries became official.

The Somali state was collapsed in 199, as the clan rebels overthrew the military regime which controlled the country more than two decades. As a result the embassies in Mogadishu were closed as well as the Turkish Embassy. Furthermore, the state collapse resulted a severe civil war and Turkey came back to Somalia playing in a different role, in this time as a part of the UN operation which the main aim was the restoration of security, stability and the maintenance of law and order, in which their absence tackled the transportation of humanitarian aid efforts safely towards the draught victims and during that time the country was facing one of the worst draughts. In May 1993 Lieutenant General Çevik Bir was appointed the force commander of the UN Operation in Somalia "UNOSOMII" (International Crisis Group, 2012). Nevertheless, during the Somalia's civil war some Turkish civil society organizations such the Humanitarian Relief Foundation (IHH) provided assistance through partners" (International Crisis Group, 2012).

Somalia, since the collapse of Siyad Barre regime, the transitional federal governments that were ruling the county did not success to establish strong ties between Ankara and Mogadishu. Although during the President Yusuf's transitional government, the Prime Minister Erdogan the current President of Turkey met with him at the African union summit in Addis Ababa. And the Prime Minister invited a Somali delegation to present the government needs to Ankara unfortunately, the situation of the country did not allow the establishment of a new relationship between Ankara and Mogadishu.

The Second Transitional Federal Government President 'Sheikh Sharif' leading a huge delegation visited in Ankara to discuss the Turkish authorities the needs of their government and ask them a hand for the process of restoration, a strong and effective government. In fact, that visit literally brought a huge result; in a return the prime minister of the Turkey visited Mogadishu, in which was called the most dangerous city in the world, without the visit of any well-known leader in the last two decades. Most important, the visit drugged the attention of International Donors and the global powers to concern the Somali matter very seriously.

The Blessed Tour

In 2011 Somalia was hit by a huge and disastrous famine that damaged massively the nomads and farmers of the country. Tens of thousands of people fled from the famine in search of food. The government was sent a message to the international donors and told them the situation is getting worse and the victims of drought

need an emergency response to limit the damage of drought. The response of the international donors was not as it expected to be while the drought has passed to a famine stage and people started to die.

The involvement of Turkey in Somalia has been started in that time as a response to the famine the prime minister of Turkey visited in Somalia and launched different projects to assist the rebuilding of the Somali government and as a help of those who damaged the famine. The unprecedented involvement of Turkey in Somalia has emerged in two faces not only in humanitarian aid, but also development assistance which covers in different areas in terms of technical development, infrastructure development and etc.

The visit was viewed at internal and international levels as a purely humanitarian mission based on the idea of supplying short-term aid. Therefore, many of the traditional donors most unlikely believed that Ankara would soon realize the dire and complex issues that Somalia faces. Meanwhile, the criticism also came out inside of Turkey; while "the opposition parties claimed that the humanitarian aid initiative towards Somalia was being used as part of domestic policy propaganda" (Özkan, 2014). However, today, it is increasingly clear that Turkey's involvement in Somalia is no longer just a matter of humanitarian aid; instead, it is a political matter, which includes the nation-state rebuilding process. In fact, it was unforgettable trip that every Somali citizen still remembers, the day that prime minister of Turkey was landed in Mogadishu and traveled inside it while he visited the internally displaced people camp, hospitals and other places. Moreover, the visit has changed the attention of international donors towards Somalia, it allowed them to look in different glass that is totally different from the previous one in which the mainstream of Mogadishu was unsafe, dangerous, horror place to a place that most powerful leaders have visited.

After the visit of Prime Minister Erdoğan many leaders have visited Mogadishu and Mogadishu has been hosting many regional and international meetings, the former UN secretary Ban ki-moon as well as other Foreign Ministers visited to Mogadishu, including the United States Secretary of State and UK Foreign secretary and so on.

Since, the unprecedented engagement of Turkey in Somalia, there is at least two international meetings as part of the new deal process launched by the international community to ensure the coordination of international aid disbursement, enhance its effectiveness and reinforce Somali ownership with a view to

maintaining peace and state-building in Somalia. Remarkably, Istanbul hosted the last meeting of the new deal. The forum was attended by "50 countries and 12 international organizations as well as the Federal Government of Somalia and the leaders of Regional Somali governments" (Hürriyet Daily News, 2016).

Turkey's Foreign Policy Towards Sub-Saharan Countries

The Turkey's engagement in Somalia has been part of Turkey's Foreign Policy towards Africa particularly the Sub- Saharan region. The 1998 opening plan was aimed to bring vitality to Turkey's relationship with African states, including Somalia. However, "the coalitional confrontations and the economic crisis of 2000-2001that drifted Turkey into a significant political and economic turbulence restricted the Turkish policy makers' capacity to implement it on time" (Özkan and Akgün, 2010).

As the result of the general elections of 2002 the (Justice and Development Party-JDP) came the power and instantly the 1998 plan was revisited. With the support of business groups and civil society, "The Strategy for Developing Economic Relations with Africa" was prepared by `catalyst for the 1998 Plan222" (Kirişci and Kaptanoğlu, 2011).

Accordingly, the 1998 plan was focused on four components and the main aim was the improvement of those areas, the diplomat component was first priority in which consisted in a four main measures. Specifically the level of Turkey's diplomatic representation would be increased, existing infrastructures of Turkish embassies would be improved, and Turkish honorary consuls would be appointed in Africa. Last but not least; ambassadors to embassies in Africa would be given direct accreditation" (İpek, 2014).

Secondly, the political element was also part of the plan. According to the plan the political components have four main measures. To increase the mutual visits between Turkey and African countries, and in order to reach that goal, president Erdoğan has visited last year around ten African countries for intensification of their relations with Turkey including Somalia. Furthermore, the establishment of contact with African policy makers through international organization was also part of the political measurement. In addition, the political consultation mechanisms between two sides would be found and to provide peacekeeping and humanitarian assistance.

Thirdly, economic component was the third element of the plan and as matter of fact it was one of the most significant reasons that Turkey has been aimed to create this new engagement with sub-Saharan African countries. In this component there are nine measures "the foreign trade volume with African states would be increased; trade, economic and technical cooperation (TET) agreements with African states would be signed, government officials from Ministries of Trade, Industry, Health, Agriculture and Education in African states would be invited; short term training programs for African experts in the fields of health, agriculture, pharmaceutical industry, mining, water management would be organized, a special technical assistance fund would be established for African states, Turkey's membership to African Development Bank as a non-regional donor and to African exports and Imports Bank as a shareholder would be realized, Joint Business Councils or Chambers of Commerce with African states would be founded, communication and transportation links (both air and maritime) with African states would be set up, and finally Turkish contractors would be encouraged to enter African markets" (Hazar, 2000).

The cultural component was the fourth aspect of the plan, according to the action plan the most significant measures of this framework was the cultural agreement between two sides, a scholarship program granted by African students, the invitation of African scholars in some seminars and others events were included, trainings for African military and diplomatic personnel would be organized, and an Institute of African Studies would be found. In fact all this aspects seems to be reached, every year many African students have granted to scholarship education. In addition, Turkey government has been providing a military training for many African countries while the purpose is to eradicate the terrorist groups that have been operating in the continent.

Theorizing the Turkish Assistance Approach; A Constructive Perspective

Constructivists employ the process of identity construction to define the behavior of actors and their policies in the international arena. Their main focus on identity construction is shaped to transcend what has traditionally been posited as a mutually exclusive dichotomy between ideational and instrumentalist dynamics: the aim is to understand how actor's interest-based strategies are socially formed by longer-term values (Dipama, Belder and Dal, 2014).

Alexander Wendt (1994) argues that the international system is created and recreated in process of interaction and therefore, it is this inter-subjective rather than material aspect of structures which influences behavior. Social-constructivist approaches assume that a country's Foreign Policy agenda is not only shaped by material, but also essentially by immaterial factors such as ideas, role identities, norms, and values. And indeed, the Turkish unprecedented engagement to Somalia could be a good example for this argument. The two countries share a deep historical connection as historians agreed a part of Somaliland was under the Ottoman Empire administration. Perhaps that confirms the existence of cultural similarity in addition, the similarity of Muslim identity and value. However, it seems the immaterial factors argument works more merely when there is a different identity, so the actor would favor or would put all of its efforts to their identity friend. But, when the identities are similar the material factors are stronger and important than the immaterial factors. Again, we could take an example the case of Somalia, many Muslim countries need for help and definitely Turkey is not devoted as it has been to Somalia. Wendt states, "interests presuppose identities because an actor cannot know what it wants until it knows who it is" (A Wendt 1992: 231), which in turn depends on their social relationships (Ron Jepperson et al., 1996, p. 59).

However, constructivist analyses consider identities a crucial matter, because it provides the basis for interests "Actors do not have a 'portfolio' of interests that they carry around independent of social context; instead, they define their interests in the process of defining situations" (Wendt, 1992, p. 398). But, if the identities of actors are the basis of their interests, then, how do they acquire those identities? And the most important how would they define 'self' and 'other'? In order to explain identity construction, Wendt makes a distinction between the corporate and social identities of states. In this case, "Corporate identity refers to the intrinsic, self-organizing qualities that constitute actor individuality" (Wendt, 1994, p. 385).

This sort of identity produced from four basic interests: (1) physical security, (2) predictability in relationships to the world, (3) recognition as an actor by others, and (4) economic development (Wendt, 1994, p. 385). How each state satisfies these corporate interests, "depends on how it defines the self in relation to the other, which is a function of social identities at both domestic and systemic levels of analysis" (Wendt, 1994, p. 385). A social identity or (role identity) on the other hand, is defined as "a set of meanings that an actor attributes itself while taking perception of others, that is, a social object" (Wendt, 1994, p. 385). While actors have one corporate identity, they usually have several social identities. Social iden-

tities enable actors to determine who they are in a situation and exist only in relation to others. According to Wendt, interests and identities of actors emerge only in an interactive process. In short, constructivism regards international relations as norm-governed and state interests as constructed through a fluid and interactive process of identity formation" which leads to "particular norms coming to be seen as appropriate, that is genuinely embedded in belief systems rather than adhered to for merely instrumental reasons." (Youngs, 2001, p. 6). And indeed, the Turkish Development Policy towards Sub-Saharan Africa somehow resembles the constructive perspective, which argues the foreign policy of each state is defined by their identity and the ideas that are constructed through relations with other states. In this sense, Turkey foreign development assistance in globally or specifically Sub-Saharan countries mostly goes to the Muslim majority countries and more important were in the realm of Ottoman Empire.

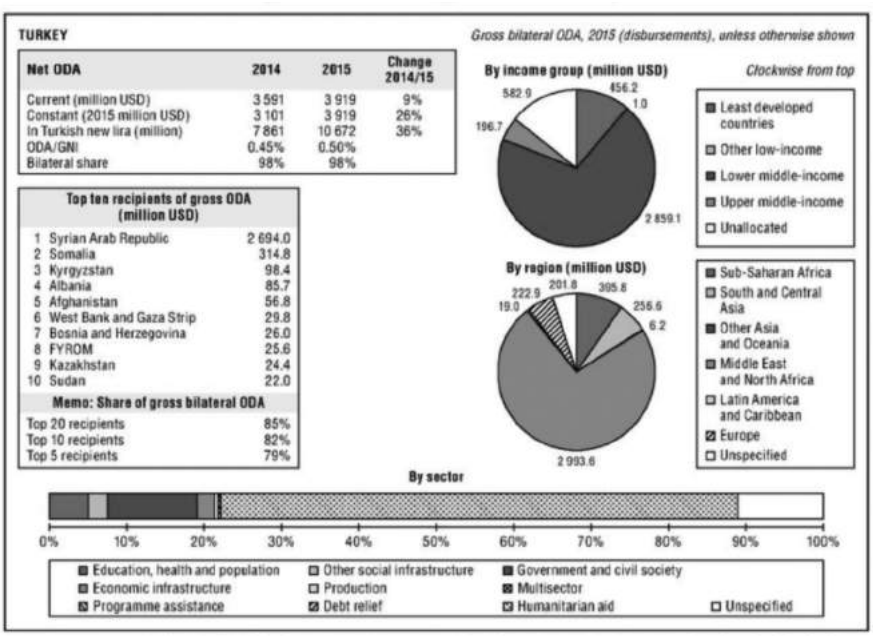

Source: OECD (2016i), "Turkey's official development assistance (ODA)", webpage, OECD, Paris, www.oecd.org/dac/dac-global-relations/turkeys-official-development-assistanceoda.htm.

Turkish development assistance statistics in 2015

As seen clearly in the figure the Turkey's development assistance given in between these years, the Muslim majority countries in the world was granted the highest quota of the development budget, as u see from the above figure Syria,

Somalia, Albania, Afghanistan, and Niger were given the highest distribution of Turkish Development Aid, in other words identity plays a very vital role for the allocation of Ankara development assistance.

The Turkish Development Assistance targets in a different countries and applies a numerous different sectors. For instance 2015 Turkey's Total Development Assistance (TDA) for 2015 has amounted to a total of 5.105 billion USD. This development assistance, which went to over 150 countries, and basically the projects were implemented at the request of the recipient countries and factually it's one of the factors that most of the recipient countries are acknowledging the Turkish Assistance Model. And those projects were provided by NGOs and private establishments, and by over 70 Turkish public bodies under the principles of the authentic Turkish Development Assistance Model (Tika Report, 2105). In fact, Turkey provided the largest share of its bilateral development co-operation to Syria, Somalia, Kyrgyzstan, Albania and Afghanistan. The main sectors for Turkey's bilateral development co-operation were humanitarian aid and refuge support, governance and civil society, education, health and population (OECD, 2017).

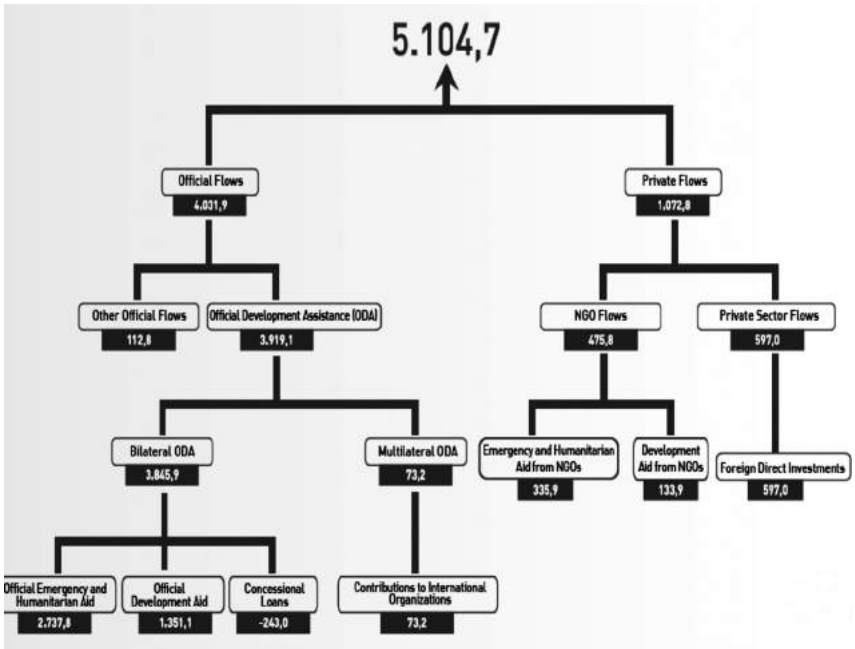

Total of Turkish Development Assistance in 2015

Figure2: illustrates the sources and distribution of Turkey's Development Assistance

Assessing to Turkey's engagement in Somalia, it has based on the 1998 foreign policy plan towards Africa especially sub-Saharan countries in which the post-Cold War international structural change along with the increasing economic globalization, are the international factors behind Turkey's enthusiasm in building closer relations with Sub-Saharan Africa. To achieve that agenda Turkey has been involving the east African countries; most of those countries Turkey have opened embassy in addition, extensive economic ties. For instance, the economic relations between Turkey, Ethiopia and Kenya are the most crucial one in the context of east Africa countries and Turkey relations.

Somalia receives the highest distribution of Sub-Saharan Countries in the meanwhile it holds the second largest country that benefits from the Turkish development assist globally. According to Tika Report 2015 the total amount of bilateral Turkish official development assistance that went to Sub-Saharan countries was 395, 77 million and perhaps Somalia received the largest amount 314, 82 million. And that quantity of Aid was used to improve the different sectors of the social life, education, health, water sanitation and hygiene, administrative and civil infrastructure and other social infrastructure and services.

Turkey has a diplomatic, economic, political and cultural relation with Somalia. Actually, the pattern of this relation is accordingly to 1998 plan. In diplomatic relations, Turkey has built their biggest embassy all around the world in Somalia. Optimistically, that indicates the long term strategy of relation that Turkey is trying to approach with Somalia. In the area of the economy there are bilateral economic agreements between the two countries; Turkish companies have been investing in the country while there is an improvement year after year. In the context of the political relation Turkey has been participated the state building of Somalia perhaps the Turkish model of state building is different from others. The tactic chosen by Turkey has been to put forward local Somali actors and strengthen them while supporting various projects relating to Emergency Aid and Developmental Assistance. Uniquely, the "state-building discourse," is not similar with the other donor's structure. The Somali administration has ability to make their own decisions without any pressuring from the Turkish government and to establish a mechanism that can allow them to stand on their own two-feet is equivalent to state-building.

The peace building and reconciliation has an important role for an effective state building, Turkey following that strategy realized the significant of internal

peace for Somali state building. In that framework the former president of Turkey Abdullah Gül met with the former President of the Federal Republic of Somalia, Hasan Sheikh Mahmud, and Somaliland's President, Ahmed Silanyo, on April 13, 2013 at the Presidential Palace in Çankaya" (Özkan, 2014). In fact, the meeting was literally resulted a political dialogue between the federal government and Somaliland an autonomy state that claimed the return of their sovereignty from Somalia.

Security which is one of the biggest problems that challenging Somalia, Turkey provides a supports for that area. Re-establishing the Somali National Army is part of the security support to reach that goal, Turkey already opened their biggest overseas military base in Somalia, while one of its priories is to provide training for Somali national army arguably and of course, the region. Culturally, the two sides have signed a cultural agreement and Turkey grants every year a scholarship to the Somali students. Furthermore, Turkish schools have been opened in Somalia as part of the cultural element.

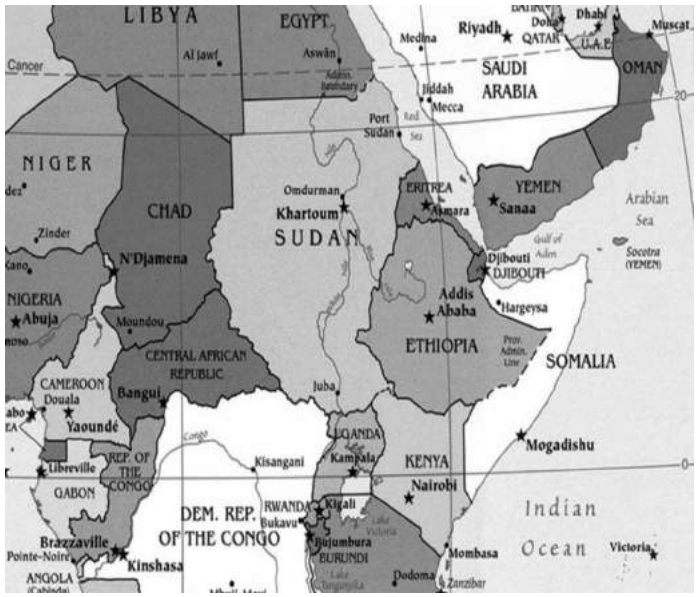

Coming to point, Turkey's engagement in Somalia suits with the components of Turkish Foreign Policy to Sub-Saharan countries but what makes unique and extra-ordinary from their countrerparts is both material and immaterial factors. As mentioned above, religious identity, the history connection and cultural commonality are the immaterial factors that made this engagement unrivaled.

Perhaps, the material factors should be also acknowledged, the geopolitical location of Somalia is the most significant factor of the material factors; Somalia locates a crucial geographical space of such strategic importance for trade, security and investment. Somehow, is the most strategic country in the Horn of Africa, it has the longest coastline in Africa and it's the reason that many global powers are involving the region by competing to one another. US, UK, Chine, Canada, Australia and Turkey have been showing their interest to this recovering nation. America has already opened hidden military bases in Somalia for the purpose of fighting terrorist group " Al-Shabaab" United Kingdom has hosted many international conferences to discuss the matter of Somalia and to regain the global attention towards the regions. However, bringing all those pieces together it explains the devotion of Turkey to Somalia and perhaps Turkey is not expecting something in return from the near time, the all Turkish interest to Somalia could be explained as a future strategy of their national interest as an emerging global power for the purposes of trade, security and investment reasons. Most import of all to expound their presence and humanitarian diplomacy for the international political arena.

Commercial purposes can also be listed as one of the material factors, the top key components of Turkey's foreign policy is establishing strong economic relationship with African nations and indeed Sub-Saharan countries have a big number of populations, so to establish those nations with an economic ties Turkey needs a strategic friend which can facilitate those economic agendas for Turkey. And all due respect for the neighboring countries the geopolitical location of Somalia would be given that opportunity and possibly it can be explained too, why Turkey is trying to establish a unique relationship with Somalia.

Turkish Institutions Operating In Somalia

The unlimited institutions operating in Somalia signifies the multidimensional and multi-agent relationship of Turkey and Somalia. The goal of virtually most Turkish NGOs and relevant government agencies in Somalia is to carry out projects for providing support. (Mehmet Özkan, 2014). The following is a list, albeit possibly not exhaustive, of Turkish organizations and institutions in Somalia:

List of major Governmental institutions that operate in Somalia is listed below.

- TIKA
- Diyanet Foundation
- Presidency of Religious Affairs
- Istanbul Metropolitan Municipality
- State Hydraulic Works
- State Airport Authority
- Ministry of Health
- The Presidency of Turks Abroad and Related Communities
- Anadolu Agency
- Turkish Red Crescent

List of Major Private Organizations that operate in Somalia

- Yardimeli
- IGMG Hasana Association
- Bashir Association
- Cansuyu
- The Deniz Feneri
- Ihlas Foundation
- The Africa Brotherhood and Solidarity Association (AFKAD)
- ISRA Association
- IHH Turkey
- Kimse Yok Mu
- The Charity Stone

Details and the mandate of all these organizations has not discussed in here, but what all these efforts are indicating is the unique relationship between the two countries. And how Turkey is devoted Somalis to help overcome the current challenges and proceed ongoing efforts to rebuild the Somali state.

The Uniqueness of Turkish Development Assistance Model in Somalia

The Turkish assistance model has become an extraordinary example for assisting the countries that are in the process of state rebuilding. In the case of Somalia, Turkey is providing a multidimensional model the humanitarian aid, development assistance, political support and state and peace building. The traditional donors in other words, the western countries are using similar components towards So-

malia but the uniqueness of the Turkish model is the impact of their assistance is visible, the projects are on the ground, and the Aid is on the time. Many Somali leaders were praised and acknowledged the mechanism of Turkish assistance the former Prime Minister of the Transitional Federal Government Abdiweli Gaas distinctly asserted the difference of Turkish model with other countries is that Turkey understands the best way to assist is to have a tangible presence on the ground, which he called "the Turkish model" He objected to traditional donors questioning Turkish intentions and efforts and thinks Western suspicion and apprehension are misplaced.

1. Speed versus Bureaucratization

The Turkish model is known by the remarkable speed of delivery in the humanitarian and development assistance, especially when compared with other donors. Most of the Somalis praised and acknowledged the Turkish assistance type. The description of Somalis on traditional donors model is a slow pace and over-bureaucratization, spend more time talking about aid projects than implementing them. For example, a Somali government official said, "If we ask the UN to do something it takes months. If we ask Turkey the same thing, it delivers the following week." Some western diplomats also praised Turkey's direct and efficient approach: "They get humanitarian aid to people and places others cannot. And they do it quickly.

2. Integration versus Isolation

One of the main measurements for Somalis to distinguish the Turkish assistance from other countries is that the Turks have opened offices in Mogadishu. In other words they are on the ground. The Turkish development and humanitarian organizations are operating inside Mogadishu directly without intermediaries. Comparing to the other donors, especially from the western and Arab worlds, most of them have been using intermediaries like NGOs which resulted in the lack of impact and without any touchable projects that community acknowledge and admire it. Most certainly, the Turkish workers in Somalia are living with community while the most of other countries workers stay at the airport. In fact, the Somali community in which was tired the less effectiveness of western donation and their isolation life from the community have admired these new way of integration between the donors and community.

3. Visibility versus Invisibility

The assistance model of the Turkish government to help to get highly effective government in Somalia, are much visible or touchable than the other countries assistance pattern. The invisibility of those countries projects allowed Turkish government to gain more credibility and trust from Somalis than others. In fact, the Turkish model focused on high-impact infrastructure development projects. For example, these included hospitals, an airport, and major roads. At the same the Turkish government has provided a direct and often unconditional assistance to the Somali government, Unlike the Western donors, Ankara gave direct budgetary assistance to the previous administration in Mogadishu. The Turkish government has also pledged to provide the budgetary assistance in a time of five months to the new government.

The cycle of long droughts and famines in Somalia has been going on for many decades. In 2017 a disastrous famine was hit the country and more than five million Somalis need immediate assistance in order to prevent another famine. "This drought has created the biggest displacement of people in the country" (Afyare Elmi, 2017). Certainly, as a strategy of facing the repeated famines that the country has been experiencing the Turkish model has employed to take over the management of internally displaced camp. Indeed, the Turkish Red Crescent has been managing the Rajo camp for the 29,000 internally displaced people in Mogadishu. The strategy has flattered most of the Somalis intellectuals and leadership by suggesting to the other donors specially the western the employment of this method "As Somalia faces yet another famine, donors should learn from the successful aid model Turkey employed in the country" (Afyare Elmi, 2017).

The visibility of Turkish model was helped by their system of operating in Somalia "unilateralism" while the other donors have worked by multilateralism system. In fact, Turkey has been receiving critics from the traditional donors for failing to associate with them, but Somali government officials and most of Somalis praised Turkey for going solo. A Somali minister that was given an interview said "it seems that Turkey is alone, and it does its own thing. It is quicker and more focused than all the others".

Conclusion

The western donor's model of assistance has failed to achieve much social, economic and political development of many countries including Somalia, Afghanistan and others. The western donors alongside with their Arab alliances have start-

ed their efforts to help the Somali people to rebuild their state in 1992. Since then, their contribution and efforts have been continuing with little of improvement compared with amounts used for this period. Ever since, many question have risen about their model and mechanism while many Somalis seen the western efforts a baloney without practice and commitment In other hand Turkey has joined the Somalis state rebuilding process recently but the success of their model has become a showcase to other global donors on the appropriate method of helping nation to rebuild their state again.

Perhaps there has been a shady on the future of this engagement to overcome that the Somali government must purpose an inclusive plan to benefit from the development assistance that Turkish has been given to Somalia, giving the most priority for the encouragement of Turkish business elites to invest the country in which can create an economic development, decrease the unemployment, it can also contribute to finding, a better security and the self esteem of the country. At the same time, the Somalis government should improve their ties with Ankara in other hand keeping their relationship with the traditional donors in which are also participating in the process even if their assistance is invisible to Somalis.

Perhaps Ankara has to establish a comprehensive cooperation framework with all Somali authorities and other international stakeholders. The collaboration with other global power must be taken seriously, countries like America and UK have a big involvement in Somalia too, so what interesting in here is would Turkey collaborate with those countries? Moreover, emerging Muslim powers like Saudi Arabia and UAE have realized the geopolitical location of Somalia and already started to involve the country another significant question would be how again Turkey would deal with these countries? Furthermore, many Somali states have begun to question the limit of Turkish assistance in the southern part of Somalia not outreached to the whole country. However, the security situation has drastically improved and there are some areas that the security situation can be trusted so Turk's has to expend their assistance to reach out those areas in which they could make investment projects including the natural resource.

Recommendations

1. The issue of security must have beyond the negotiation. Certainly, finding a solution to the security problems can participate the foreign investment in which would contribute the economic growth of the country. The Federal Government

must eliminate all security threats that come inside and outside, for instance, the terrorist group like al-Shabaab, the piracy issue which becomes an international threat to the global business transportation. Assuredly, the improvement of the security would help the Turkish assistance to move from the assistance stage to next stage.

2. Corruption is the biggest enemy of the development. Of course, the elimination of the corruption and placing the transparency and accountability on first priority allows any country to attract the eyes of the Foreign Investment. So far the Federal Government should have a clear strategy for the elimination of corruption.

3. The Federal Government of Somalia must propose an inclusive strategic plan that represents the needs of society and all Foreign Investments and Assistances should follow that strategic plan in which can be beneficial for the economic reconstruction of the country.

4. The temporary development projects have no longer would be a solution for Somali economic and social development. Considering that the Somali federal government must focus the long term strategy projects. Indeed, the government should prepare a vision for the long term and the most Foreign Assitances should take the long term development projects policy.

5. The assistance of Turkish has been praised both Somalis society and their leaders. Perhaps the Somali society has a great credibility and trust onto them. The Turkish government should promote their engagement to Somalia beyond assistance. Indeed the opportunity to help Somalis for creating themselves an inclusive economic development that can lead the country into self esteem, promote the employment and facilitates the reconstruction of the country is available so, Turkish government should have the opportunity for leading that project with the cooperation of the federal government and the trust of the society.

Bibliography

Akpınar, P. (2013). Turkey's peace building in Somalia: The limits of humanitarian diplomacy. *Turkish Studies, 14*(4), p. 735-757.

Ali, A. (2011). *Turkey's foray into Africa: A new humanitarian power? Insight Turkey, 13*(4), p. 65-73.

Bacık, G. and Afacan, İ. (2013). Turkey discovers Sub-Saharan Africa: The critical role of agents in the construction of Turkish foreign policy discourse. *Turkish Studies, 14*(3), p. 483-502.

Davutoğlu, A. (2013). Turkey's humanitarian diplomacy: Objectives, challenges and prospects. *The Journal of Nationalism and Ethnicity, 41*(6), p. 865-870.

Diyanet. (2013). First Latin American countries Muslim leaders summit ends. 15 November, http://www.diyanet.gov.tr/en/content/first-latin-american-countries-muslim-leaders-summit-ends/22358

Elmi, A. (2017). *Ending famine in Somalia the Turkish way*. Aljazeera English.

El-Moaddem, N. (2012). L'Afrique, eldorado de la Turquie. Slate Afrique, 25 May http://www.slateafrique.com/87411/afrique-eldorado-tous-azimuts-de-la-turquie

Erlich, H. (2002). The cross and the river: Ethiopia, Egypt and the Nile. *United States Of America Byrienner Publishers*.

Fidan, H. and Nurdun, R. (2008). Turkey's role in the global development assistance community-the case of TIKA. *Journal of Southern Europe and the Balkans, 10*(1), p. 93-111.

Harte, J. (2012). Turkey shocks Africa. *World Policy Journal, 29*(4), p. 27-38.

Haşimi, C. (2014). Turkey's Humanitarian Diplomacy and Development Cooperation. *Insight Turkey, 16*(1), p. 127-145.

Haşimi, C. (2014). Turkey's Humanitarian Diplomacy and Development Cooperation. *Insight Turkey, 16*(1), p. 127-145.

Hirsch, J. L. and Oakley, R. B. (1995). *Somalia and operation restore hope: Reflections on peace-making and peacekeeping*. Washington, DC, United States Institute of Peace.

Hürriyet Daily News. (2014). Turkey ranks 3rd most generous donor country, 4 October, http://www.hurriyetdailynews.com/turkey-ranks-3rd-most-generous-donor-country.aspx?PageID=238&NID=72519&NewsCatID=510

İpek, V. (2011). The landing of Turkey on Somalia: "The State to People" Aspect of Turkish Foreign Policy towards sub-Saharan Africa. *European Scientific Journal May 2014,* p. 412-428.

Jeferson, R., Wendt, A. and Katzenstein, P. (1996). Norms, identity, and culture in national security. P. Katzenstein (Eds.). In *The culture of national security*. New York: Colombia University Press.

Kardaş, Ş. (2013). Turkey's development assistance policy: How to make sense of the new guy on the block. *GMF Analysis on Turkey*, 4 February.

Kirişci, K. and Kaptanoğlu, N. (2011). The politics of trade and Turkish foreign policy. *Middle Eastern Studies, 47*(5), p. 705-724.

Majid, N. and McDowell, S. (2012). Hidden dimensions of the Somalia famine. *Global Food Policy, 1*(1), p. 36-42.

Munyar, V. (2011). Biz Avrupalılar gibi hammaddeyi goturmeyiz, buraya teknoloji getirir birlikte kazanmaya bakarız. Hurriyet, March 26, http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/17375276.asp

Özkan, M. (2008). Turkey discovers Africa: Implications and prospects. *SETA Policy Brief*, No: 22.

Özkan, M. (2010). Turkey's rising role in Africa. *Turkish Policy Quarterly, 9*(4), p. 93-105.

Özkan, M. (2012). Türkiye'nin Afrika'da artan rolü: Pratik çabalar ve söylem arayışları. *Ortadoğu Analiz, 4*(46), p. 19-28.

Özkan, M. (2013). Does rising power mean rising donor? Turkey's development aid in Africa. *Africa Review, 5*(2), p. 139- 147.

Özkan, M. (2013). Turkey's religious and socio-political depth in Africa. *LSE IDEAS Special Report*, No: 16, p. 45-50.

SES Turkiye. (2011). Turkey makes inroads into Africa. 19 November, <http://turkey.setimes.com/en_GB/articles/ses/articles/features/departments/world/2011/12/19/feature-01>

The Journal of Turkish Weekly (2009), 'Full-Text of Turkish President Abdullah Gul's Lecture On 'Turkish Foreign Policy In The New Era' At Usak', 16 December, http://www.turkishweekly.net/article/338/full-text-of-turkish-president-abdullah-Gul-39-s-lecture-on-39-turkish-foreign-policy-in-the-new-era-39-at-usak.html

Today's Zaman. (2012). Algeria divided after Prime Minister Ouyahia slams Turkey. 9 January, http://www.todayszaman.com/diplomacy_algeria-divided-after-prime-minister-ouyahia-slams-turkey_268075.html

Today's Zaman. (2013). Turkey sees in Africa friends and brothers, not diamonds, Erdoğan says. 8 January, http://www.todayszaman.com/national_turkey-sees-in-africa-friends-and-brothers-not-diamonds-erdogan-says_303450.html

Uchehara, K. E. (2008). Continuity and change in Turkish foreign policy toward Africa. *Akademik Bakış, 2*(3), p. 43-64

Wendt, A. (1994). Collective identity formation and the international state. *American Political Science Review, 88*(2), p. 384-396.

Wendt, A. (1999). *Social theory of international politics*. Cambridge: Cambridge University Press.

Westaway, K. (2013). Turkey is poised to cash in on a stable Somalia. *Slate Afrique*, September 17, http://qz.com/124918/turkey-ispoised-to-cash-in-on-a-stable-somalia

Wheeler, T. (2011). Ankara to Africa: Turkey's outreach since 2005. *South African Journal of International Affairs, 18*(1), p. 43-62

Yeşiltaş M. and Balcı, A. (2013). *A dictionary of Turkish foreign policy in the AK Party era: A conceptual map*. Center for Strategic Research, No: 7.

Youngs, R. (2001). *Democracy promotion: The case of European union strategy*. CEPS Working Paper, No. 167.

A Comparative Analysis of Indonesia and Turkey's Foreign Policy Toward The Middle East: The Case of Palestine Issue

Noor Fahmi Pramuji*

Abstract: This paper aims to perform a comparative analysis of Turkey and Indonesia's foreign policy on Palestine Issue. It will apply neoclassical realism as one of foreign policy theory. It will discuss changing dynamics and influential factors shaping Turkey and Indonesia's Palestine policies at the unit and systemic level of analysis. It summarises that the factors of leaders' perceptions upon international systemic changing trends and pressures, state power have become influential factors. During AK Party's eras in Turkey, its domestic politics has undergone domestic transformations namely public opinion and civil society's roles influencing foreign policy, the emergence of civilian leader as a new actor of foreign policy, leader factors, an increase of Islamic factor, the Israel-Palestine conflict perceived as the heart of regional instability resulted in Proactive Foreign policy including settlement of Palestine issue. Meanwhile, after reform eras in Indonesia, anti-colonialism spirit of 1945 Constitution has been continued as the historical background of Indonesia's engagement. Besides, an increase of Islamic factor in domestic politics namely Islamic oriented aspirations in domestic public opinion, Muslim groups as the moral force, an increasingly roles of Islamic parties, and new Indonesia's international orientation and identity at SBY's tenure have affected a continuity of non-recognition policy towards Israel and supporting Palestine in accordance with two-state solution. Indonesia's democratised foreign policy has been conducted through various diplomatic efforts.

Keywords: Foreign policy, Indonesia, Neoclassical realism, Palestine Issue, Turkey.

* Master Candidate, Uludag University, International Relations Department of Institute of Social Science. Contact: aura_olivera@yahoo.com

Introduction

As the world's Muslim-majority populated countries, Indonesia and Turkey have contributed on the settlement efforts of Muslim world-experienced issues. Both countries are the member and playing role as leading actors in the OIC. In historical context, the Ottoman Empire governed almost of areas that today is called Middle East. Meanwhile, the historical-bond of Indonesia-Middle East had begun in process of Islamic ideas' spreading to Indonesia by Arab people from the Middle East.

Palestine issue is one of the long-lasting issues among Muslim countries. Both countries have been playing various diplomatic efforts on to settle the conflict. According to Bayram Sinkaya (Sinkaya, 2016, p. 21), the Palestine issue in the Middle East could be seen in three dimensions. As the *first,* an Arab-Israeli issue. Almost all of Muslim countries do not recognize sovereignty of Israel and considers "occupied" lands of the Arabs. *Second* is the Palestinian-Israeli conflict. The conflict includes Palestinian identity living in "occupied" territories that are mostly in Gaza, the West Bank, and East Jerusalem since 1967, the ongoing Israeli occupation of East Jerusalem and West Bank, and the massive-constructions of settlement for Israelis that implied to the flee of Palestinian refugees abroad. *Third* is religious conflict, starting after the fell of Jerusalem, one of three Islam's holiest cities under Jewish occupation.

The case of Palestine issue in this paper will focus to the dimension of Palestine-Israeli conflict. The paper has aim at performing a comparative analysis of Indonesia and Turkey's foreign policy on the Palestine-Israeli conflict through neoclassical realism theory. It underlines the changing dynamics in Indonesia and Turkey's Palestine policies and examines the influential factors shaping foreign policies at the unit and systemic level of analyses.

The paper limits in both of certain government's countries. The case of Turkey undertakes during the AK Party government. Meanwhile, the Susilo Bambang Yudhoyono's era in Indonesia. The dramatical transformations undergoing of those periods become consideration why those are chosen. In particular, since AKP governement came to power, Turkey's Middle East policy has transformed significantly compared to the previous decades when the military has a much more influential role. Whereas, the SBY government was marked as the stability stance of Indonesia's democracy after passing the transition eras following the fall of Soeharto government. Since this period, Indonesia has begun the new broader international relations stepping away to turn into Middle East's engagement actively.

Theoretical Framework

Neoclassical realism is a foreign policy's theory that studying both structure of international system, domestic factors, and interplay of complex interactions. In understanding how states interpret and respond to external environment, should analyse how systemic pressures are translated by unit level of intervening variables namely foreign policy-makers' perceptions and domestic state power. However, foreign policy-makers are constrained by both international and domestic politics (Rose, 1998, p. 144-172). In other words, foreign policy of states depend on their position in international system as interpretation of state leaders and their relative power or domestic capabilities. For neoclassical realism also idea factor is important particularly when it is performed by powerful individuals (Schweller, 2003). For instance, capability and personality of specific state's leaders directly impact to states' foreign policy.

Neoclassical realism provides three variables such as relative power of states in anarchical international system as independent variable; structure of states (including constraints and motivations), perceptions and evaluations of policy-makers over relative power as intervening variables. And behavior of states as dependent variable (Lobell, 2009). Leaders perceive international events based on historical backgrounds and understandings, the evaluation of relative power and other states' intentions. In addition, state structures include civil society, political coalitions, organizational politics, military-civil relations and the process of bargaining with them as domestic constraints (Ripsman, 2009).

In conclusion, neoclassical realism helps leaders to measure of relations with other states, which impacts the domestic groups have on decision-making process, how decision-makers asses the international system and power of state while managing the crisis. The basic assumptions of neoclassical realism with its variables shortly is drawn in below graphic as follows:

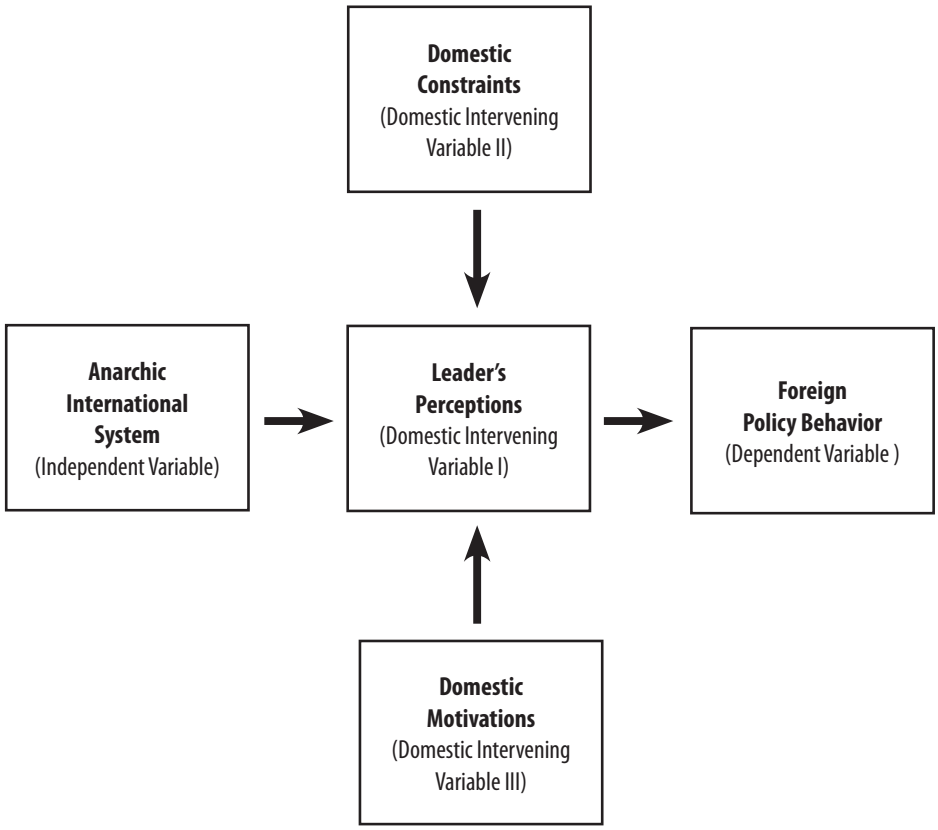

Changing Dynamics of Indonesia and Turkey's Palestine Policy

Indonesia's foreign policy is conducted in accordance with the ideals of Pancasila as a basis of national ideology and manifested into the principles of Independent and Active policy. That principles is a reflection of the Indonesia's 1945 Constitution that is embedded at the first and fourth paragraphes. It points out that Indonesia should pursue peace throughout the world and in case of Palestine-Israeli conflict, Indonesia has engaged to pursue peace as the mandate of Constitution and another factors following behind. Indonesia has still adopt a non-recognition policy towards Israel and supported Palestine in accordance with two-state solution. For further explanation, it will be continued in form of periodical of political regimes in both countries.

1. Indonesia

a. Soekarno Era

In the era of President Soekarno, Indonesia had actively proposed and led to support the independence of Palestine state through Asia-Africa Conference, Organization of Islamic Cooperation, Non-Alignment Movement. Yet, Indonesia's supports in that time was claimed as rhetoric due Indonesia was already in a post-war era and early phase of national development so that it could not able to give the real contributions to Palestine. He conducted the international diplomacy based on the spirit of anti-colonialism and Asia-Africa solidarity. The main pillar of Soekarno's policy was Asia-Africa conference held on April 1955 in Bandung, West Java.

The international situation was read by Soekarno as the era of colonialization of big powers and searching for less-power nations to be colonialized. In accordance with his live-principle ideas and background, he proposed anti-colonialism policy in Indonesian foreign policy. Indonesia's self-experienced occupied by foreign nations nearly 300 years as a domestic consideration, resulting in a non-recognition policy of state of Israel. Israel was also perceived as a colonial entity while occupying Palestinians' land.

b. Soeharto Era

Shifting of political power from old order to new order of political regime remained a much more economical and political problems. Indonesia's economic was vulnerable because of global economic crisis. In the aftermath of Soekarno's fell, Soeharto opted to close to the west power particularly U.S to counter Communism ideology-effect. For getting political support of regime survival, developmental foreign assistances and investments mostly from western donors, he proposed "westward" policy and introduced an "open-door policy". However, it was intended to national economic rehabilitation (Perwita, 2007, p. 14).

Indonesia's Middle East policy was limited particularly on engagement to Palestine-Israeli conflict's peaceful efforts. Islamist issue had not been seen in the foreign policy's agenda of Soeharto. It had participated in the OIC since 1972, but it was only as an observer. So, the basic consideration of Soeharto's Middle East policy was not a religous factor. Instead it was seen a much more as a strategic position of Indonesia in international political arena and an attempt to kept the Muslim constituent in order to survival regime.

However, the limited relations was conducted in 1989, Indonesia opened a Palestine Embassy in Jakarta that was marked as a Indonesia-Palestine's approach-

ment. Further, Indonesian Foreign Minister, Ali Alatas revealed that it firmly would never to recognize the state of Israel as long as no-willingness and real actions to recover relations with Middle East countries (Azra, 2006, p. 102). Unfortunately, in construction of the real diplomatic and supportive's efforts of Indonesia to Palestine was not significantly to foster both countries' bilateral relations.

c. Post-Soeharto/ Transition Era

Following the fell of Soeharto, Indonesia politics led to transtion era from authoritarian to democratic period. Indonesia could be categorised standing on unstable economically and politically during transition eras. In B.J. Habibie, Abdurrahman Wahid, and Megawati governments because of domestic instability, it was no meaningful diplomatic actions in order to improve Indonesia-Palestine relations.

d. Susilo Bambang Yudhayono Era

President SBY had attempted to show a pro-Islam image in foreign policy. In case of Palestine issue, Indonesia supported a democratic elected government based in Gaza, HAMAS that opposition to United States in particular. At the opening of D-8 conference held on June 14, 2006, he put more attention to more improve economic and politic cooperation of Indonesia-Middle East countries. Further, he pointed out Alwi Shihab as a special respresentative to pursue this diplomatic mission in the Middle East region.

During its position as a non-permanent member of Security Council of United Nations in 2007-2008 period, Indonesia actively promoted the right of Palestinians, legitimacy and sovereignty of Palestine state. Eventually it succeeded to convince Security Council to adopted a resolution No.1850 about peace process in the Middle East particularly on Palestine-Israeli conflict. It was first time since 2004 and ratified on December 16, 2008.

In the framework of NASSP Plus Conference on Capacity Building Project for PAlestine, Indonesia would train 1000 Palestinians in form of human-capacity building. Indonesia-Palestine agreed to foster relations in the areas of economy, capacity building, diplomacy and politics during 2008-2013 (Deplu, retrieved on Oct.31st, 2017). Besides, Indonesia assisted to built Islamic-based bank, hospital in Gaza as well as humanitarian assistances for Gaza-lived Palestinians.

As a host country, a series of meetings were held in a need to embrace international community's supports. Through a mandate of Committee on the Exercise

of the Inalienable Rights of the Palestinian People of United Nations hold United Nations Asian and Pacific Meeting on the Question of Palestine with theme "Strengthening International Consensus on The Urgency of Achieving a Two-State Solution" on June 8-10, 2009, then a public forum of United Nations Forum of Civil Society in Support of the Palestinian People on May 10, 2009 (Kemlu, retrieved on Oct.31st, 2017).

Since 2011, Indonesia had shown its efforts on statue's improvement of Palestine as a non-member state of United Nations. At the 16th Non-Alligned Movement (NAM) Ministerial Committee was hold in Bali on March 23-27, 2011, Indonesia called for supportive votes on Palestine as a non-member state of United Nations and approved by 112 countries (Embassy of Indonesia, retrieved on Oct.31st, 2017).

At the General Council Meeting of United Nations hold on November 29, 2012 in New York, Indonesian Foreign Minister, Marty Natalegawa delivered a speech of support and vote for a non-member state of United Nations from initial observer entity with representative of PLO. Indonesia played role as a co-sponsor of resolution. In short, Indonesia's Palestine policy in the era of SBY seemed as an improvement of foreign policy in form of real actions which was never occured previously. Both officially and unofficially, the real supports and assistances to Palestinians also came from the heart of Indonesia society.

2. Turkey

a. Ottoman Empire

The Ottoman Empire under Sultan Abdul Hamid II (1876-1909) governed Palestine lands for four centuries. In fact, since the Ottoman's victory over the Mamluks in the Marj Dabiq battle of 1516, Turkish-Palestinians relations have been cultivated. The Sultan Ottoman ruled with the principle of religious autonomy for citizens and served in civil services equally (Yazbak, 2014, p. 55). In the 1880s, the influx of Jewish settlers that came in large number and illegally, while intended to construct a national Jewish settlement-separated identity, Sultan opposed. For serving peace and stability in Al-Quds, he employed well established-restrictions on Jewish settlement in the early 1890s. During 1882-1914, the various policies for restriction and prevention of Jewish settlement in Palestine lands and Jerusalem in particular (Republic of Turkey, 2009, p. 17-19).

The new phase of Palestine's history was set after the fell of Ottoman Empire and western allies' victory. As the Sykes-Picot Agreement was approved on February 4, 1916, British started to occupy Palestine for 32 year (1917-1948). The

largest territorial portion of the original Palestine mandate was severed in 1922 to form the state of Transjordan. The Palestinian Arabs opposed the Balfour Declaration and the mandate. In conclusion, since the Ottoman Empire seems that the importance and sensitivity of Al-Quds was lived in the heart of Turks.

b. Prior to AKP Government

Since independence of 1923, Turkish foreign policy's orientation was firmly westward policy (Danfort, 2008, p. 87). In decades, Turkish Middle East policy was only considered as a west ally. During the Cold War, Turkish foreign policy particularly only more considered the statute and nature of Al-Quds. Besides, it also concerned the "permanent solution" of conflict though Turkey's real actions was not much more active.

Turkish policy-makers had harsh responded to the conflict in various events. For instances, in the building of Jerusalem settlement in East Jerusalem in 1967, the fire of Al-Aqsa Mosque in 1969, and the declaration of Jerusalem as Israel's eternal capital under the Basic Law of 1980. Further, since the mid-1960s, Turkey had shown its favours toward Palestinians. For examples, Turkey did not allow U.S. to use the air-base to send aids to Israel in 1967 and 1973. In 1965 to 1992, no Turkish ministers visited Israel. In converse, Turkey allowed PLO to open an office in Ankara in the 1970s. Following that events, the Likud Party of Israel downgraded diplomatic relations with Turkey in 1977 and in the aftermath of 1980 military coup, Turkey also did. In the 1980s was a decade of growing Turkish popular solidarity with Palestinians by all the Turkey's societal segments. In September 1980, National Salvation Party of Turkey launched a mass campaign in Konya titled "Free Al-Quds" against the Israeli annexation policy.

Since the Arab-Israeli rapprochement in the early 1990s, Turkish-Israeli relations could develop easily. In aim at managing the conflict, Turkey has established bilateral relations with Israel on various occasions. During the 1990s, Turkey signed several agreements with Israel primarily on economic and military cooperations. The reasons were a strategic calculation of foreign and domestic challenges (Tür, 2012, p. 47). In fact, by Turkey's facilitator role, the PLO and Israel signed the Oslo accords as the part of peace process (Sadrin, 2010, p. 10).

Following the Al-Aqsa Intifada of 2000, their relations was downgraded. Since the 2000 Intifada, Turkey's sympathy towards Palestinian was already growing. This event was considered as the main stage of a beginning of Turkish policy-makers to respond more vocally in favour of Palestinians.

c. During the AKP Government

1. First Term (2002- 2007)

Since the AKP came to power in 2002, Turkey has built the commitment to provide peace and stability in the Middle East. The AKP government perceives that there is no peace in the region without peace in Palestine. Therefore, in order to establish regional peace, Turkish foreign policy-makers should attempt to settle the Palestine-Israeli conflict. Thus, it has started to intensify the diplomatic involvement of peace process. In short, they view the conflict is the major obstacle to establish permanent peace and promote democracy in region (Aras, 2009, p. 5).

Turkey's active involvement has been considered as a responsibility to build a constructive role in the regional peace process (Yetim, 2014). Turkey stands for the two-state solution. Turkey played as a peace mediator. It still adopts a balancing policy. It strived to play role as a neutral peace mediator as possible. Turkey's priorities such as on the recognition of equal, respect and preservation of the sanctity, recognition of sovereign Palestine state, statute and nature of Al-Quds, and also the empowerment of Palestinians on every level to establish the state of Palestine (ORSAM, 2017, p. 4). But it was no longer since Freedom Flotilla incident occured.

To playing role as a neutral peace mediator as possible, Turkish attempted to balance relations with both parties and to keep parties' trust. For instance, in 2005 PM Erdogan made a rare visit to Israel met Ariel Sharon. Then, it was followed a balancing visit to the Palestinian Authority in Ramallah.

In several previously events, Turkey has shown its sensitivity of the conflict. For examples, Prime Minister Bulent Ecevit harshly reacted of the Israeli invasion of 2002 stated the *Jenin Operation of Israeli* as a "Genocide". Foreign Minister Erdogan criticised Israel as a "terror state" in response to the assassination of Sheikh Ahmad Yasin in 2004 and the heavy civilian casualties in the Rafah refugee camp (Onis, 2011, p. 52).

Besides, Turkey has also been proactive to the empowerment and state capacity building for Palestinians. For instances, in 2005, in the framework of Ankara forum, Turkey flourished the economic project through TOBB. Since a lack of progress in Gaza, the focus of forum moved to Jenin in the West Bank. TIKA has undertake various projects in the Palestinian-controlled territories.

2. Second Term (2007-2012)

Following the Israel's *Operation Cast Lead* to Gaza in 2008, Turkish leaders condemned and the government suspended facilitating role of Israel-Syria peace

talks. In dealing with Gaza situation, Turkey had two-stage strategic plans. *First*, to broker a ceasefire and provide supervision by international peacekeepers, including Arab-Turkish forces. *Second*, to achieve a compromise among conflicting Palestinian groups to stabilise Palestinian politics and ensure a commitment to peace.

In international level, by utilising Turkey's two-year terms as a non-permanent member of the United Nations Security Council, PM Erdogan welcomed to the Arab League initiative calling for a U.N. Resolution for a ceasefire. Other diplomatic activities conducted Ali Babacan, Minister of Foreign Affairs by attending the extraordinary meeting of OIC's foreign ministers on January 3, 2009. Ekmeleddin Ihsanoglu also called for immediate international action to end the Israel aggression in Gaza. The final statement of OIC meeting condemned "the ongoing barbaric Israeli assault on the Palestinian people in Gaza" (Benjamin, p.196). In the Global Economic Forum of 2009 of Davos were the stage of Turkey's rising involvement and the radical change occured. PM Erdogan walked out of the debate and firmly opposed to Israeli President, Shimon Peres in behalf of Israeli's injustice to Palestinians (Barker, 2012, p. 4).

The AKP peace-seeking efforts remained after Israel'Gaza occupation of 2008. In an attempt to open the Israeli's blockade over Gaza, Turkey sent a civil humanitarian aid flotilla. Unfortunately, there was occured a shoot incident by Israeli force to Freedom Flotilla in May 2010. Further, Turkey-Israeli relations was more halted. Turkey leaders see Hamas as a democratic elected and legitimated Palestinian actor. Thus, it should be included into peace talks. It does not see as a terror organisation as seen by Israel and U.S (World Buletin, retrieved on May 20th, 2017). Furthermore, in various occasions, Turkey toned up over Israeli injustice policies toward Palestinians to the international public.

3. Third Term (2012-2016)

Israel-Turkey normalised diplomatic relations after six years of Freedom Flotilla incident under Turkey provision of Israel with Israel paying compensation to Freedom Flotilla victim's families and allowing Turkey to carry out the humanitarian projects for Palestinians in Gaza (Independent Turkey, retrieved on May 20th, 2017).

Turkey's involvement reached at the level complexity which includes the intervention of regional alliances, diplomacy vis a vis with the U.S. and the E.U due Turkey proposes to include Hamas in the Palestinian political and peace process. Its aim is to persuade Hamas to declare the ceasefire and work for the political accommodation of different groups within Palestinian politics. Pursuing the Pal-

estinian political stability in order to step forward of the peace process. Turkey has already started to mediate Hamas and international actors while maintaining regular contacts with Fatah, the Palestinian Authority, U.S. and EU countries.

In the first annual conference of the Association of Parliamentarians for Al-Quds, held in Istanbul, President Erdogan called on all Muslims actively embraces the Palestinian issue and protect Al-Quds. He also asserted "a lasting peace in the Middle East can not be reached without a free Palestine based on 1967 borders, with East Jerusalem as the capital." He also voiced for fighting over the holy status of Jerusalem and the Al-Aqsa Mosque, following the Israeli government proposed a ban on the Islamic call to prayer in the Jerusalem (Daily Sabah, retrieved on May 19, 2017).

However, in recent years, a series of regional crisis (the refugee crisis, ongoing war against ISIS, and the failed state problems of Syrian and Iraq), Turkish efforts to settle conflict also challenged. Those have affected directly to national security, created instability and insecurity in the region. Besides, PKK terror attacks and the July 15 coup attempt have been challenging the capacity of the AKP to govern and provide national security. Therefore, those have delimited Turkish engagement and involvement in the Middle East (Keyman, 2017, p. 60). Following the crisis resulted of Arab Spring (ISIS, failed states, the refugee influx, etc) impacted Turkish proactive foreign policy immensely.

In last two years, the present nature of Turkish proactivity seems to be more selective, focused, globally limited. Today, the regional and global engagements including Turkey is a much more concern to Syria and Iraq, in Africa as well, and operate on the basis of security priorities. Another factor that also influences to Turkish role as a peace mediator is up-down of Turkish-Israel relations. Turkish-Israel had a much more deteriorated. Though rapprochement was conducted in 2016 with pointing out new ambassador of both countries, political relations, in particular, has remained halt. In short, Turkish peace mediating role further is not much more intensive than initial periods.

During three terms of the AKP government emphasises some critical points concerning the conflict as follows. *First,* the importance of Jerusalem (Al-Quds). *Second,* the settlement issue. *Third,* Solving the Palestinian-Israeli conflict will contribute to regional peace and stability or all regional conflicts basically. *Fourth,* concerning the Arab Peace Initiative calls for ending of Israel's occupation of Arab territory in return for peace with the Arab world. It results in a recognition and normalised relations with the Arab world in particular and Muslim world in gener-

al. *Fifth,* Turkey asserts the two-state solution of the 1967 borders. *Sixth,* Turkey emphasises that Hamas should be included in peace talks as a legitimate actor in Palestinian domestic politics.

Influential Factors Shaping Indonesia and Turkey's Policy on Palestine Issue: A Neoclassical Realism Analysis

1. Indonesia

a. Anti-Colonialism Spirit of 1945 Constitution

Since the era of Soekarno, Indonesia has conducted foreign policy towards Palestine as a mandate of 1945 Constitution with anti-colonialism spirit. The fundamental conception of Indonesian foreign policy reffers to the 1945 Constitution that is manifested at the fourth paragraph that containing the principles of Active and Independent. Independent means Indonesia should not involve in any foreign military alliance or security pact. It is firmly reveals that nationalism nature of Indonesia and refuse to engage and depend on foreign powers in order to prevent foreign intervention and serve for sovereignty. Active explains that Indonesia should fight in any sense of occupation in the world and pursue the world peace (Hatta, 2001, p. 469).

In implementation of principle of Active foreign policy, Indonesia supports to the independence of Palestine state. A spirit of anti-colonialism is embedded in 1945 Constitution at first paragraph. So, Indonesia has strongly commit to fight on any sense occupation in the world (Anwar, 1998). It is reflected frequently support to Palestine issue as an importance agenda of foreign policy in particular since the era of SBY that seems to contibute in the real actions.

b. An Increase of Islamist Factor in Domestic Politics

The factor of an increase of Islamist in domestic politics is described in form of the existent of Islamist-oriented aspirations of domestic public opinion, the emergence of Muslim groups as the moral force, and an increasingly role of Islamist parties.

Indonesia is inevitable for the inclusion of Islamist factor into the foreign policy's consideration. In terms of foreign policy formulation and implementation, Islam is considered as a societal factor within state. Indonesia government never claimed officially that its relations with Muslim issues in behalf on Islam or religious considerations. In fact, participations either in relations with Muslim world's issues or in response to Middle East conflicts, eventhough Islam as a soci-

etal and political factor is not considered as political ideology factor, it influences its foreign policy.

Domestically, Islam is paramount of social and political factors in shaping the Muslim political and social movements. Therefore, it embedded in Indonesia's foreign policy. In case of Palestine issue, particularly in dealing relations with Israel, Indonesia recognises the influence of Islam factors and Islamist forces prevalent in the country.

Analysing the increase of Islamist factor as a determinant factor in Indonesia's relations with Muslim world by exploring the existent of domestic forces influencing foreign policy. In case of Indonesia's domestic politics is formed by Muslim community and Islamist parties (political movements) as the representatives of majority population.

As the beginning of independence, officially Indonesia's foreign policy set Pancasila as national ideology. Since Pancasila is believed as the middle way and a compromise among inter-faith religion in Indonesia. National leaders putting the basic of Indonesia's active and independent forein policy principles, had not mentioned firmly a certain religion driving the orientation and objective of foreign policy (Arora, 1981, p. 273-292). However, Indonesia respects to Islamic values and succeess to bring the Islamist, modernism, and democracy especially in era of SBY government.

In the aftermath of Soeharto's fell, domestic political conjoncture has been turn to a more democratic. It has opened a much more opportunity for Islamist parties and Muslim groups to participate in domestic political arenas. They have started to play a influential role to influence decison-making process and foreign policy.

In case of Indonesian Palestine policy, since independence, Indonesia has adopted a continious of non-recognition policy towards Israel, as a form of solidarity to Palestinians officially. When President Wahid was intend to open diplomatic relations of Indonesia-Israel, domestic public opinion that was constructed of majority Muslim people harsly responded with a refusal of Muslim groups including the moderat Muslim groups represented by Nahdatul Ulama and Muhammadiyah as well as extremist Muslim groups. Because of getting a strong pressures of Muslim groups, Islamist parties, and the Council of Indonesian Ulama eventually the government canceled its intention (Panggabean, 2004, p. 33). This case indicates the influential roles of Islamist parties and Muslim civil society groups as the moral force or pressure group in influencing decision-making of foreign policy and playing a critical role in the conjonture of domestic politics.

President SBY reveled that Indonesia was ready to be a mediator of conflict. This was considerated as an attempt of leading initiative embracing Islamist aspect, a clear aside of solidarity to Muslim world, and an anomali position to intial government's periods. However, it was self-proclaimed by some political observers on Indonesian foreign policy such as Greg Fealy (Fealy, 2006, p. 26) stated that such policy was reflected in context of domestic political perspective as a strategy of serving Muslim constituents of its coalition government. Since the general election of 2004, the Democratic Party only reached 5% voters and in a need of supports of Islamist parties such as PKS, PPP, and PBB.

Indonesia has no diplomatic relations with Israel officially, so that its effort to be a peace mediator without the real political vehicle was likely unconsiderable. Eventually Islamist agenda is not be able yet as a essential component of Indonesia's foreign policy. However, compared to initial periods, Indonesia has shown the real contribution to Palestine issue and attempted to embrace the Islamist-oriented aspirations of domestic public opinion that got a much more limited response in Soeharto government.

c. Shifting to The New International Orientation and Identity

Shifting to a more democratic in Indonesia domestic politcs has impacted to emerged a democratised foreign policy. At the first official speech of orientation of Indonesian foreign policy in the meeting of Indonesian Council on World Affairs on May 19, 2005 in Jakarta, President SBY mentioned clearly a new national identity of Indonesia. He pointed out that Indonesia as a home of world's largest Muslim population where Islam, democracy and modernity running altogether (Yudhoyono, 2005, p. 124-125).

It was mainly marked as a turning point of a new orientation and identity of Indonesia's Muslim world policy. President SBY intended to reflect Indonesia a Muslim-moderate country in which bridging Islamic world and the west. Indonesia has Pancasila as a national ideology which plays as a foreign diplomatic tool bridging inter-faith religion dialogue. Compared to the intial long periods (particularly in the era of Soeharto) was limited to engage in the Muslim world's issues especially in Palestine-Israeli conflict.

Indonesia set clearly the orientation of foreign policy to commit actively in Muslim world especially in settlement of conflict in the Middle East since the SBY government. The governement intitutionally and regionally toned up the support-

ive actions on Palestine issue. Altogether, the Muslim groups intensively shown the solidarity to Palestinians especially post-Israel's Gaza invasion of 2008 and 2014.

Since shifting to a new foreign policy's orientation, Indonesia government and legislative council have significantly contributed to the effort of Palestine's independence in various diplomatic actions as follow establishing Kaukus parliament for Palestine, condemning to political intern-crisis, releasing petitions to free Palestinian legislative members of Israel's detention, raising public funding for Palestinian, building Indonesian hospital in North Gaza, sending volunteers and public rallies for the independence of Palestine, Indonesian representative of United Nations calling for stop over Gaza's blockade, firming the rights of Palestinian to get turn into homeland, Palestine national's rights for preventing and serving of Al-Aqsa mosque, condemning the Israel unjustice policy over Palestinians.

Indonesia's successful diplomatic actions for Palestinians in the level international parliament as follow supposing Palestine as a member of Inter-Parliamentarian Union, as a APA President Standing Committee on Political Standing Committee and Vice President PUIC (Parliamentary Union of the OIC Member States) 2010-2012 held "APA Troika Meeting" for addressing the conflict on May 31, 2010.

Indonesia always commits to consistently standing for freedom of Palestine over occupation, supporting a democratic government in Palestine, fully supports on reconciliation process in Palestine's domestic politics, proposing ASEAN member countries as well as the members of Non-Alignment Movement to recognise Palestine state.

2. Turkey

a. The Role of Public Opinion and Civil Society Influencing Foreign Policy

Since the AKP came to power, military has no longer the influential role and as a determinant factor of foreign and domestic policy. Instead domestic public opinion increasingly determines. In order to support the achievement of Turkish foreign policy, the AKP government has established state and non-state institutions as the public diplomacy tools of Turkish soft power (Cevik and Philip, 2015, p. 6).

Beyond state institutions, non-state actors namely NGOs emerged and get involved in succeding of foreign policy's objectives. The importance's rise of non-state actor, the existent of NGOs also should be accounted. They play role and establish cooperations with both state and non-state actors. Civil society such NGO

and think-tanks institutions plays on critical roles including as the peace mediator actor and serving as pressure groups into state's decision-making process particularly in the implementation phase. Civil society also influences to decision-making process for instances as adviser of governmental agency, conducting a series of policy-oriented academic research, and facilitate dialogue through international cooperations such as foreign think-tanks (Sancar, 2015, p. 28). The opinion leaders, has also impacted by taking parts in citizen diplomacy initiatives, promoting global causes, raising awareness to a certain political issue.

In case of Palestine, industrial community namely TOBB's reconstruction and rehabilitation projects in the Erez Industrial Area of Northen Gaza Strip and Jenin of West Bank. ORSAM, a Turkish think-tank which focuses to the Middle East-oriented researches, has contributed to advice the government in context of Turkish's Middle East policy including policy toward Palestine. IHH, a Turkish NGO, initiated the Freedom Gaza Flotilla that also embraced other states' humanitarian activists altogether brought aids to Gaza in response of Israel's siege of Gaza.

In the AKP government, domestic public opinion increasingly has emerged as a determinant factor shaping foreign policy (Kanat, 2014, p. 74). In the same line, foreign issue has also appeared as a main instrument influencing domestic public opinion. In case of the Palestine-Israeli conflict, re-emergence of common historical and cultural sense under Ottoman heritages in domestic public opinion have reshaped Turkish Middle East's engagement as a political reality and in settlement's efforts.

In fact, the Palestine issue is a sensitive issue in Turkish society for long decades. It also gains a large majority sympathy among the various groups of Turkish society that touches the heart. The main subject of Palestine issue for most of Turks is the status of holy place Al-Quds and who will control (Aras, 2002, p. 49). Turkish favours to Palestinians also came from a large segments of Turkish society that accumulated into domestic supportive public opinion. For instance, an anti-Israel sentiment emerging as a hard response of Turkish public opinion and domestic politics to Gaza tragedy of 2008 resulted in a cancelation policy of the joint military exercise and agreement with Israel (Balci and Kardas, 2012, p. 115) and as a political attitude of Turkish leader, PM Erdogan walked out of the Davos meeting in 2009. Those draw that domestic public opinion has influenced foreign decision, decision-maker's action and attitude in response to Israel invasion to Gaza.

b. The Emergence of Civilian Leader as A New Actor of Foreign Policy

A significant transformation in Turkish domestic politics compared to governments before the AKP government is the emergence of active civilian leadership and democratically elected officials. It gives a gain of an active civilian control over military in decision-making mechanism. It also affects to attempt of stabilising the domestic political structure in which the current decision-making process conducted by multi-actors (IGOs, NGOs, think tanks, etc). Those have become as new tool of Turkish soft power.

During the AKP government, Turkey seems trying to rebuild the domestic political structure especially in decision-making mechanism through slowly undermining the overwhelmingly military influence in Turkish domestic and foreign policy. Instead the emergence of multi-actor cultivating decision-making process. They raised to be a determinant decision-maker and the most important actor in national security and foreign policy.

For long years under military influences, it was tend to adopted the isolation policy that was mainly concern to domestic security, westward policy, and had "limited" relations with Middle East countries. It was altered as the transformation occured bringing the emergence of civilian leaderships. They seem to embrace the domestic public opinion including to actively engage into peace process of the conflict. The rise of civilian leadership consequently attracting international public opinion to pay attention to their policy and attitude, instead the official statement of Turkish military leader. So that, civil leaders also have been motivated to contribute and show their capacity to settle the conflict to international community particularly to the Palestine-Israeli conflict.

c. Leader Factors

At his tenure as Foreign Minister, Davutoglu pointed out that the Arab-Turkey rapprochement is a natural historical return. It is a continuation of Ottoman long history in the Middle East. He added that it makes Turki so possible to settle the Israeli-Palestinian conflict. Since the conflict has been and still is the main axis of regional security and Turkey will care for region's details (Mujani and Ahmed, 2015, p. 556). Turkish leaders also consider that no permanent peace can be found in the region without seeking solutions on the long decade's problems between Palestinian and Israeli. They already did not perceive its surrounded by unfriendly countries. Prior to Ozal administration, Turkish foreign policy was guided by the

principle of "Peace at Home, Peace Abroad", adopted isolationism (Perthes, 2010, p. 2). Further, they realised the strategic importance of Muslim world and Turkey need to re-engage on this world. This understanding contributed of Turkish Middle East's engagement.

The AKP with the identity of democratic-conservative perceives the Israel-Palestinian conflict in two dimensions. *First,* the conflict is a long decades conflict both in regional level and Muslim world particularly the status of Jerusalem (Al-Quds) and the Al-Aqsa mosque as a holy place for Muslim people. *Second* is Turkish-Israel relations. During the AKP rule, those relations are up and down. Even in order to settle the conflict, Turkey has taken risks in its relations with America and European countries. In the context of pursuing the permanent solution and the current real compromise solution for both parties is two-state solution of the 1967 borders.

In addition, Turkey proposes and emphasises to involve all parties including Hamas in peace talk. In consideration of Palestine politics' stability (with reconciliation of Hamas-Fatah faction) as a step forward of the peace process. Since Hamas is democratically elected government in Parliament election of Gaza strip since 2006.

d. An increase of Islamist Factor

The AK Party underlines itself a conservative-democratic party which respecting Islamic values, has brought successively Islam, secularism and democracy. In the same time involving Islamist groups into the political arena, in shaping Turkish national and foreign policy in order to serve a democratic equality for all parties of country. Those lead to the increasing role of Islamists in domestic politics.

The existent of civil society such as NGOs with a predominantly Islamist outlook has also been contributing to shape foreign policy. Their role might be considered as a political pressure group of decision makers in regard to Palestine issue. Since they might be perceived in regard to their strategic value's consideration as the AK Party's core conservative constituency. Their aspirations of Palestine issue have might be contributing to drive leader's perception and decision to engage in conflict's settlement. It also considers the sensitivity of Jerusalem status and nature as a holy city for all Muslim including in Turkish society for long years. It could be seen at the AKP leaders harshly reacted in any attempt of settlement buildings for Israeli in and around the holy city of Al-Quds (Jerusalem) as well as Israeli's unfair policies over Arab Palestinians.

e. Proactive Foreign Policy

In the end of the Cold war, Turkish foreign policy became more active in the Middle East. In the period of 2002-2010, Davutoglu's concept of "Strategic Depth", and his understanding of civilization mostly defined the basic parameters of Turkish foreign policy. It develops on the historical and geographical depth. Turkey should establish and provide security and stability in the region as its historical responsibility. Besides, it realised the strategic importance of region, so that it should engage to the region.

The AKP government has built commitment to provide peace and stability in the region. So that, Turkey has undergone a proactive foreign policy. By this foreign policy choice, Turkey should play an active role as a mediator, facilitator, etc including to settle the regional conflicts. Since they consider that no lasting regional peace without finding the permanent solution of the Israeli-Palestinian conflict, Turkey has engaged and get involved actively in the peace process.

Turkey's proactive foreign policy represents its vision, identity and strategy. Among of Turkey's visions are to establish Turkey as an influential regional actor and a peaceful regional order (Minitistry of Foreign Affairs Republic of Turkey, retrieved on Oct.30th, 2017). Thus, its foreign policy choice has represented an attempt of establishing peace and stability in the region. Turkey plays a role as the peace mediator including settlement of the Israeli-Palestinian conflict. Turkey should emphasise on dialogue and negotiation to settle the disputes and the adoption of a win-win approach (Carley, 1995, p. 20).

Conclusion

Turkey and Indonesia have conducted not only in various diplomatic efforts but also an active contributions of civil societies to settle the Palestine-Israeli conflict. Both countries stand for *the two-state solution* based on the borders of 1967. In dealing with Israel, Turkey has adopted the balancing policy in order to serve and succeed the role as mediator peace of the conflict. Whereas Indonesia still stands for a continuity of non-recognition policy towards the state of Israel.

Both leaders perceptions to the dynamics of international relations influencing to the decision-making process and what foreign decision they opt. However, the existent of domestic constraint variables such as civil society, political coalitions, organizational politics, pressure groups and military-civil relations of both countries as well as state's domestic motivations intervene the leaders behaviour and decision, decision-making process.

Since the AKP came to power, Turkey has undergone the significant transformations in domestic politics influencing Turkish' Palestine policy. Those are public opinion and civil society's roles influencing foreign policy, the emergence of civilian leader as a new actor of foreign policy, leader factors, an increase of Islamist factors, the Israel-Palestine conflict perceived as the heart of regional instability resulted in Proactive Foreign policy including the settlement of Palestine issue.

Meanwhile, in the SBY government of Indonesia, anti-colonialism spirit of 1945 Constitution has been continued as the historical background of Indonesia's engagement. Besides, an increase of Islamic factor in domestic politics namely Islamic oriented aspirations in domestic public opinion, Muslim groups as the moral force, an increasingly roles of Islamic parties, and new Indonesia's international orientation and identity as well as Indonesia's democratised foreign policy.

Sources

Anwar, D. F. (1998). *Hatta dan politik luar negeri.* Retrieved from www.kompas.com/kompas-cetak/0208/09/nasional/hatt39.htm

Aras, B. (2002). Turkey and Palestinian questions since Al-Aqsa Intifada. *Alternatives*, *1*(3), p. 49-63.

Aras, B. (2009). Davutoglu Era in Turkish Foreign Policy. *SETA Policy Brief,* No. 32.

Arora, B. D. (1981). Nature and Content of Indonesian Nonalignment. *International Studies, 20*(1-2), p. 273-292.

Azra, A. (2006). *Indonesia, Islam, and democracy. Dinamics in a global context*. Jakarta: Solstice Publishing.

Balci, A. and Kardas. (2012). The Changing Dynamic of Turkish Relations with Israel: An Analysis of Securitization. *Insight Turkey, 14*(2), p. 99-120.

Barker, H. J. (2012). The evolution of Turkish foreign policy in the Middle East. *TESEV*.

Benjamin, D. Turkey's Support for Hamas: A Bridge Too Far? *Journal of the Centre for the Study of Law & Public Policy at Oxford, 1*(2), p. 1-36.

Carley, P. (1995). *Turkey's role in the Middle East*. Washington: United States Institute of Peace.

Cevik, B. S. and Seib, P. (2015). Introduction: Why Turkey's public diplomacy. B. Senem Cevik and P. Seib (Eds.). In *Turkey's public diplomacy*. New York: Palgrave MacMillan.

Danfort, N. (2008). Ideology and pragmatism in Turkish foreign policy from Atatürk to the AKP. *Turkish Policy Quarter,* 7(3), p. 83-95.

Esber, R. M. (2014). The Palestinian Nakba (Catastrophe) of 1948. In *The Symposium on Palestine Since the Ottomans 28-29 November 2013, 2*. Ankara: Afsar Press.

Fealy, G. (2006). Islam and diplomacy in Southeast Asia: Less than it seems. In S. Harris and L. *Elliott* (Eds.). In *Religion, faith, and global politics*. Canberra: Australian National University.

Hatta, M. (2001). Dasar politik luar negeri Republik Indonesia. E. B. Ananda, S. Siregar and M. Joebhaar (Eds.). In *Karya lengkap bung hatta: Buku 3, perdamaian dunia dan keadilan sosial.* Jakarta: LP3ES.

http://independentturkey.org/decrypting-erdogans-palestine-policy/ (retrieved on May 21, 2017)

http://www.deplu.go.id/Pages/NewsKemlu.aspx?IDP=198&l=id,(retrieved on October 31, 2017)

http://www.kemlu.go.id/Pages/IIssueDisplay.aspx?IDP=15&l=id (retrieved on October 31, 2017)

http://www.mfa.gov.tr/interview-by-mr_-ahmet-davuto%C4%9Flu-published-in-auc-cairo-review-_egypt_-on-12-march-2012.en.mfa (retrieved on October 30, 2017).

http://www.worldbulletin.net/news-analysis/67997/palestinian-issue-and-turkish-viewpoint (retrieved on May 20, 2017).

https://www.dailysabah.com/politics/2016/11/29/middle-east-peace-impossible-without-free-palestine-president-erdogan-says (retrieved on May 19, 2017).

Kanat, K. B. (2014). Theorizing the transformation of Turkish foreign policy. *Insight Turkey, 16*(1), p. 65-84.

Keyman, E. F. (2017). A new Turkish foreign policy: Toward proactive moral realism. *Insight Turkey, 19*(1), p. 55-69.

Lobell, S. E., Ripsman N. M. and Taliaferro, J. W. (2009). *Neoclassical realism, the state and foreign policy*. New York: Cambridge University Press.

Mujani, W. K. and Ahmed Y. M. (2015). Speciality of relationship between Turkey and Palestine. *Mediterranean Journal of Social Science, 6*(4), p. 554-560.

Onis, Z. (2011). Multiple faces of the new Turkish foreign policy: Underlying dynamics and a critique. *Insight Turkey, 13*(1), p. 47-65.

ORSAM. (2017). Panel Middle East peace process in the new international setting: Palestinian and Turkish perspectives. *Meeting Evaluation,* No. 15.

Panggabean, S. R. (2004). Indonesia's responses. V. Hooker and A. Saikal (Eds.). In *Islamic perspectives on the new millenium.* Singapore: ISEAS.

Perthes, V. (2010). Turkey's roles in the Middle East: An outsider perspective. *Insight Turkey, 12*(4), p. 1-8.

Perwita, A. A. B. (2007). *Indonesia and the Muslim world. Islam Secularism in the foreign policy of soeharto and beyond*. Copenhagen: NIAS Press.

Republic of Turkey. (2009). *Palestine in Ottoman Documents*. Istanbul: General Directore of State Archives.

Ripsman, N. M. (2009). Neoclassical realism and domestic interest groups. J. W. Taliaferro, S. E. Lobell and N. M. Ripsman (Eds.). In *Neoclassical realism, the state and foreign policy.* Cambridge: Cambridge University Press.

Rose, G. (1998). Neoclassical realism and theories of foreign policy. *World Politics*, *51*(1), p. 144-172.

Sadrin, P. (2010). *Turkish foreign policy after the end of the cold war: From securitising to desecuritising actor*. London: University of Westminister.

Sancar, G. A. (2015). Turkey's public diplomacy: Its actors, stakeholders, and tools. B. Senem Cevik and P. Seib (Eds.). In *Turkey's public diplomacy.* New York: Palgrave MacMillan.

Schweller, R. L. (2003). The Progressiveness of Neoclassical Realism C. Elman and M. F. Elman (Eds.). In *Progress in international relations theory: Appraising the field.* Cambridge: MIT Press.

Sinkaya, B. (2016). Introduction to Middle East politics: Leading Factors, actors and dynamics. *ORSAM Resource,* No. 1.

Tür, Ö. (2012). Turkey and Israel in the 2000s-from cooperation to conflict. *Israel Studies*, 17(3).

www.embassyofindonesia.org/features/pdf/Diplomasi_2011.pdf (retrieved on October 31, 2017)

Yazbak, M. (2014). Voices crying in the wilderness? Palestinian responses to the zionist penetration of Palestine 1882-1917. In *The symposium on Palestine since the ottomans 28-29 November 2013, 2*. Ankara: Afsar Press.

Yetim, H. T. (2014). *The role of identity in Turkey's new Middle Est foreign policy: The Case of JDP's Palestine policy.* Sakarya: Sakarya University.

Yudhoyono, S. B. (2005). Independent and active foreign policy in the 21st Century. *Transforming Indonesia: Selected International Speeches*. Jakarta: Buana Ilmu Populer.

The Arab League's Role in the Syrian Civil War (2011–2016)

Petra Fruzsina Csorba*

Abstract: The present paper analyses the Arab League's policy towards the Syrian crisis (between the years 2011 and 2016). My research is aimed at finding answers to the following questions: Did the Arab League play an effective role in resolving the Syrian Civil War? Have the Arab Uprisings really signalise a radical change in the traditional passive and rather ineffective stance of the Arab League towards the intra- and inter-state conflicts in the region? My hypothesis is as follows: While taking on a more active role in conflict resolution compared to its previous poor performance, the initiatives of the Arab League have not been effective on the whole, and achieved only a partial success in resolving the Syrian Crisis. The research questions are answered through the systematical examination of the Arab League's policy initiatives, organising principles, legal limitations, as well as through the evaluation of the League's involvement in resolving the conflict. The results show that substantial effort has been exerted by the Arab League to resolve the Syrian crisis; although, its initiatives show a considerable variation in their degree of success. The League has also played an important part in placing the issue on the agenda of the international community – particularly the UN – by drafting peace plans. However, when looking from a wider perspective, it becomes evident that the Arab League has failed to gain considerable success during the Syrian Crisis, mainly due to its organisational characteristics – its overemphasis on sovereignty, and difficulties in decision making.

Keywords: Arab League, conflict resolution, Syrian Crisis, regional organisations.

* Graduate Student, Hacettepe University, Department of International Relations.
Contact: fruzsina.csorba@gmail.com.

Introduction

Founded on 19 March 1945, the League of Arab States, also known as the Arab League (AL), is the world's oldest regional and longest existing international organisation – even preceding the founding of the UN by several months. The League, essentially growing out of the idea of pan-Arabism, was founded in Cairo by seven Arab countries -Egypt, Iraq, Lebanon, Saudi Arabia, Syria, Transjordan (today's Jordan), and Yemen- and has 22 member states at present with Syria's membership suspended since 2011.

The AL has had a general reputation of being an ineffective and inactive regional organisation. As an effect of lacking impact and initiating power, throughout its 72 years of existence, it has gained respect neither in the region nor throughout the world. In the wake of the Arab Uprisings, even the League's former Secretary General Nabil al-Araby joined the frustration of the Arab public, and described the organisation as "impotent" (Ahram Online, 2011). Several inter-state conflicts of the region (see e.g. the first and second Golf War) clearly show this ineffectiveness as the AL was neither able to prevent foreign invasion of a member state nor could it appease conflict among fractions. Its tendency to avoid involvement in most of the inter- or intra-state conflicts in its member states drew the attention of several observers to look for the reasons behind it. The AL's ineffectiveness is claimed to have its roots in its overemphasis on and protection of state sovereignty as an organising principle, in its organisational weakness, difficulties in decision making, and lack of credibility.

The Arab Spring, however, marked a turning point in the history of the AL. Especially in the case of Libya and Syria, the AL has taken on an active and decisive initiating role. The League has broken with its traditional attitude of non-interference in internal affairs of its members; along with various other initiatives, its decision to offer Syria's seat to the opposition is to be considered a major break with its past practices (Beck, 2013, p. 2). Furthermore, with the suspension of Syria's membership on 12 November 2011, it ignored its Charter regulation in relation to the fact that unanimity is needed when deciding on the suspension of a member state. For many observers, this change has marked a turning point in the history of the AL, signalising the "rebirth of a dead organisation".

This paper aims to offer a comprehensive overview of the policy initiatives taken by the AL during the first five years of the Syrian Crisis (between 2011 and 2016). My research is aimed at finding answers to the following questions: Did

the Arab League play an effective role in resolving the Syrian Civil War? Have the Arab Uprisings really signalise a radical change in the traditional passive and rather ineffective stance of the Arab League towards the intra- and inter-state conflicts in the region? For collecting data in order to reconstruct and systematically analyse the policy initiatives of the Arab League taken during the Syrian Civil war between 2011 and 2016, I mainly used various news websites and reports. A primary source of data has been the Charter of the Arab League that offered a basis for understanding the organisational, institutional and legal limitations of the League. In evaluating the effectiveness of the League, I took into account not only the outcome of each initiative but also the results of the academic literature that measured systematically how effective the Arab League has been in managing past conflicts in the region.

Legal Limitations of the Arab League and Its Charter

Certain provisions of the Charter of the Arab League create clear obstacles for its engagement in conflict resolution in times of inter- and intra-state conflicts. The Charter emphasizes peaceful settlement of disputes and non-use of force but does not establish specific mediation mechanisms (Youssef, 2013, p. 300). It does not mention any role that the Secretary General or an individual member state of the League can play in such mechanisms; it only refers to the Council of the AL which only consists of foreign ministers of member states. Furthermore, it has no mechanism to compel members' compliance with its resolutions.

Article VI of the Charter mentions that in case of aggression or threat of aggression the state which has been attacked or threatened with aggression may demand the immediate convocation of the Council (League of Arab States, 1945). It also states that, by unanimous decision, the Council shall determine the appropriate measures; however, it fails to specify what exact conflicts or acts are to be labelled as "aggression". Due to this ambiguity, most conflicts were presumed as aggression and dealt with but had to undergo long processes of consensus building. Moreover, the suggestion to create an Arab Court of Justice remains so far unachieved due to lack of consensus among members.

One of the core principles of the Charter which is widely identified as one of the main structural problems of the League is its overemphasis on sovereignty (Lynch, 2012). Preserving the sovereignty of member states, thus, has a special place among the main objectives of the AL. As Article II of the Charter points out,

The League has as its purpose the strengthening of the relations between the member-states, the coordination of their policies in order to achieve co-operation between them and to safeguard their independence and sovereignty; and a general concern with the affairs and interests of the Arab countries. (League of Arab States, 1945).

In addition, special emphasis is laid on the principle of non-intervention in members' internal affairs, too. Article VIII of the Charter formulates a clear stance against intervention in members' internal affairs by stating that "each member-state shall respect the systems of government established in the other member-states and regard them as exclusive concerns of those states. Each shall pledge to abstain from any action calculated to change established systems of government." (League of Arab States, 1945).

In practice, the AL's reliance on unanimity gives every member state veto rights, and effectively deprives its bodies of any substantive power to impose their decisions on member states. Article VII of the Charter states, for instance, that decisions reached by a majority "shall be binding only upon those states which have accepted them" (League of Arab States, 1945), which, again, highlights the importance of national sovereignty and limits the League's ability to take collective action. While some actions are taken under the aegis of the Arab League, they are often executed only by a small group of states.

Article XVIII's provision on the need to reach unanimity in case of membership suspension is articulated as follows: "the Council of the League may consider any state which fails to fulfil its obligations under the Charter as separated from the League, this to go into effect upon a unanimous decision of the states, not counting the state concerned." (League of Arab States, 1945). In Chapter III each of these provisions are going to be examined more in detail in order to understand in what extent they were taken into consideration when deciding on the policy initiatives towards the Syrian crisis and how much they affected the League's efficiency in resolving the crisis in Syria.

The Arab League's Policy Initiatives towards the Syrian Crisis

With the outbreak of the uprisings in the Arab world in 2010–2011 the whole region was shaken. And so was the AL. It displayed a silent and inactive attitude towards the growing number of protests in Syria between March and October 2011. This taciturnity can well be explained by the general turmoil in the region. On

the one hand, the political ambiguity in Egypt after the overthrowing of Mubarak and the NATO operation in Libya kept the attention away from the Syrian crisis (Küçükkeleş, 2012, p. 6). On the other hand, the Gulf countries were preoccupied with cracking down on demonstrations in their own territories: in Bahrain, Yemen, and Saudi Arabia.

As the Assad regime failed to fulfil its reform promises, protests grew and spread across the whole country. The regime responded to the demonstrations violently, while many Arab countries condemned it for its heavy use of weapons against the civilian population. The turning point in the attitude of the League was the Arab League Foreign Ministers' Meeting in October 2011. The League called on Assad to stop the violence, and demanded the initiation of talks between the regime and the opposition forces in order to bring about a national dialogue under the auspices and guidance of the AL within 15 days. The AL proposed the two sides to meet at the League's headquarters in Cairo. The resolution was endorsed by all member states; however, the Syrian government expressed reservations.

In order to guide and coordinate the process with both the Syrian government and the opposition, the AL set up a Syrian Committee. The Committee was headed by Qatar and included Secretary General Nabil al-Araby and delegates from Algeria, Egypt, Oman, and Sudan, as well.

The Syrian Committee's delegation visited President Assad in Damascus on 26 October 2011. The Syrian government expressed its commitment to work with the committee to reach solution. On 2 November, the government accepted and signed the Arab League initiative to immediately halt violence, free prisoners, and open dialogue with the opposition. Syria's representative also told the AL that the government would agree to release detainees, withdraw its tanks and armoured vehicles from cities and hold talks with the opposition within two weeks. Syria also agreed to allow Arab and international observers and media into the country.

The day after the government signed the plan, Nabil al-Araby met with the Syrian National Council, and informed its members of the action plan. However, the Syrian regime's failure to open dialogue with the opposition within the AL's prescribed timeline triggered intense debates about measures against the Syrian government ranging from suspension of Syria's AL membership to imposing diplomatic and economic sanctions. The AL held an emergency meeting with its 22 members on 12 November 2011 in Cairo, and agreed on suspending Syria from the AL over its failure to end the bloodshed caused by brutal government crackdowns

on protests. The AL noted that the suspension would last until Syria implements the terms of the peace plan to stop violence. In addition, the AL imposed economic and political sanction on Syria, and appealed to its member states to withdraw their ambassadors from Syria. The country's suspension that came into effect on 16 November was backed by 18 member states, with Lebanon, Yemen and Syria voting against, and Iraq abstaining.

Syria's AL membership suspension came hand in hand with economic sanctions that were meant to cripple the country's economy. The sanctions that were due to take effect immediately, included cutting off transactions with the Syrian central bank, halting funding by Arab governments for projects in Syria, a travel ban on senior Syrian officials to other Arab countries, a freeze on assets related to the Assad government. At the a news conference in Cairo, Qatari Prime Minister and Foreign Minister Sheikh Hamad bin Jassim al-Thani also called on Arab central banks to monitor transfers to Syria, with exception of remittances from Syrians abroad. The AL also imposed a ban on commercial flights between Syria and AL member states and an end to all commercial exchanges with the Syrian government. Iraq and Lebanon abstained from the vote on imposing economic sanctions, partly due to their extensive trade relations with Syria.

As social unrest and conflict escalated in Syria in December 2011, the AL introduced the Arab League Protocol (also known as Peace Plan). The Syrian government, at first, was reluctant to accept it, emphasising that it violates Syria's sovereignty. Yet, after being challenged by the increasing pressure from regional and Western countries, the government accepted and signed the Protocol on 18 December 2011 in Cairo. The deal included the end of violence, the withdrawal of Syrian security forces from towns and villages, and the initiation of negotiations with the opposition under the auspices of the AL. At the same time, it called for allowing human rights workers, journalists and AL observers into the country.

According to the agreement, observers, having a one-month mandate that could be extended by another month if both sides agree, were free in their movements and under the protection of the Syrian government. However, they were not allowed to visit sensitive military sites. 60 observers of the AL delegation went to Damascus to begin their mission on 24 December. The number of observers increased from 60 to 165 during the mission (Al-Dabi, 2012). They visited cities determined by the Syrian government including the protest hubs of Damascus, Daraa, Hama, and Homs. At the same time, they got in touch with both government and opposition groups to the limited extent permitted by the regime.

However, al-Dabi's statements on the situation in Syria resulted in increasing confusion as, in contrast to the reports by opposition groups, he declared that although some parts of Homs were in poor condition there is nothing frightening in the city. He also added that at least during their stay there, things were calm and there were no clashes. Together with al-Dabi's dubious role in Darfur, his statements resulted in human rights groups calling for the withdrawal of observers from Syria.

The same criticism was shared by several Arab countries, too, which sent observers to the mission. In the League's closed meeting on 22 January 2012 when the observer report was reported, the AL criticized the Syrian government for not fully implementing the protocol and demanded to increase the number of observers and to prolong the mission. Saudi Arabia opposed the extension of the observer mission, and withdrew its observers from Syria in January 2012. Following Saudi Arabia, other Gulf countries also withdrew their observers from the delegation. As a result, the mission's size in Syria decreased to 110.

In a meeting held on 22 January 2012 in Cairo, the AL presented a peace plan to be taken to the UN. The plan called on President Assad to hand over power to his deputy, demanded the establishment of a national unity government with the opposition within two months, and, among others, called for early elections. The plan was backed by all AL members except for Lebanon. The members, however, disagreed on whether to take the plan to the UN Security Council. Algeria, for instance, supported the plan but opposed to take it to the Security Council arguing that otherwise the issue would be under the initiative of external actors.

Qatari Prime Minister Sheik Hamad bin Jassem al-Thani and AL Secretary General Nabil al-Araby wrote to Ban Ki-moon requesting a meeting to seek the UN Security Council's support for the issue, and asked him for technical help. At the same time, AL delegates in close coordination with Western countries such as France and the UK prepared a draft resolution to be submitted to the UN. As a result, Syria reacted against the AL initiative to bring the issue before the international community, and approved the AL's decision to prolong the observer mission by one month, although, it declared that it will not approve the League's proposal of Assad transferring power. All the more, it rejected the whole peace plan arguing that the AL's call for a national unity government is a clear violation of Syrian sovereignty and interference in the country's internal affairs. As a response, the AL suspended its observer mission on 28 January.

AL–UN meetings started on 31 January and continued until 4 February. The draft resolution that was submitted by Morocco to the UN Security Council called for the Syrian government to put an end to all human rights violations and violence, protect its population, release all arbitrarily detained persons, withdraw all Syrian military and armed forces from cities and towns, guarantee the freedom of peaceful demonstrations, launch a dialogue process involving all political groups, and hold free elections. At the same time, it demanded President Assad to transfer executive power to his vice-president, and called on the UN to take the necessary measures to support Arab League efforts to find a political solution to the Syrian crisis. During the meetings, Arab and Western countries expressed their support for the draft resolution; however, Russia was concerned that the decision would be a potential violation of Syria's sovereignty and would enable Western military intervention. As a result, on 4 February 2012, both China and Russia vetoed the draft resolution.

As a next policy initiative, in its meeting on 11 February 2012 in Cairo, the AL decided to sever diplomatic relations with Syria over Assad's crackdown on protests. The AL called on its members to expel Syrian ambassadors, sever diplomatic relations and economic dealings with Syria until the regime complies with the demands of the Syrian people.

The foreign ministers of AL members met in Cairo to find new ways to end the Syrian conflict. The ministers adopted a resolution asking the UN Security Council to authorize a joint AL-UN peacekeeping force to the country in order to supervise the execution of a cease-fire. According to the resolution, the AL supported opening channels of communication with the Syrian opposition and providing all forms of political and financial support to it. Algeria and Lebanon approved the decision but they opposed the provision on deploying peacekeeping forces. Syria refused to recognize the decision.

Qatar and Saudi Arabia took the Syrian issue to the UN General Assembly. The draft resolution called for an end to the violence by all sides, though it laid blame primarily on the Syrian authorities, which were strongly condemned for continued, widespread and systematic violations of human rights and fundamental freedoms. At the same time, it called on the UN to support Arab initiatives on the Syrian issue. The resolution was approved by 137 member states; however, being a UN General Assembly resolution, it was non-binding and had no legal force.

On 12 November, the AL recognized the newly formed Syrian opposition bloc as legitimate. The Syrian National Coalition thus became Syria's legitimate representative and its main interlocutor with the AL. The AL called on the rest of the opposition to join the national coalition in order to bring together all segments of the Syrian people. Following the recognition of the Syrian opposition, it was granted Syria's Summit seat in the AL on 26 March 2013. The National Coalition took Syria's empty seat at the Arab League Summit the same day in Doha. Granting Syria's seat to the opposition was inevitably an important symbolic step of recognition; however, opposition from Algeria, Lebanon and Egypt has prevented the Syrian opposition from taking the seat in the long term. They have threatened to suspend their own membership if the Coalition takes over Syria's seat.

In February 2012, former UN Secretary General Kofi Annan was appointed as joint UN-AL envoy on the Syrian crisis. Annan's task as UN-AL special envoy was to provide good offices aimed at bringing an end to all violence and human rights violations, and promoting a peaceful solution to the Syrian crisis. On 16 March 2012, Annan submitted a six-point peace plan to the UN Security Council. He asked the Syrian government to address the legitimate aspirations and concerns of the Syrian people, stop fighting, pullback military concentrations from towns. At the same time, the envoy sought similar commitments from the Syrian opposition. On 27 March, Bashar al-Assad accepted the peace plan and said that he would be working to implement it. A few weeks later, the Syrian government promised to withdraw its security forces and heavy weaponry from major towns, and complete the withdrawal by 10 April. In the following days, Annan announced that in case the cease-fire was successful, an unarmed UN monitoring mission of some 200 to 250 observers could be sent to Syria. On 14 April, the UN Security Council meeting adopted Resolution 2042 authorizing an advance team to monitor ceasefire in Syria.

The UN Supervision Mission in Syria (UNSMIS) was an unarmed UN peacekeeping mission in Syria, set up in April 2012. It was commanded by the Norwegian major general Robert Mood. UNSMIS was fully operational on 30 May; as of 30 June, it had 278 military observers at its Damascus headquarters and eight team sites -in Aleppo, Damascus, Deir-ez-Zor, Hama, Homs, Idlib, Deraa and Tartus-, and 121 civilian staff addressing political and civil affairs and human rights matters, administration and support at Mission headquarters, with mixed military-civilian teams at five of the sites. The mandate of the UNSMIS came to an end on 19 August 2012.

An "action group" conference (also referred to as Geneva I Conference on Syria) was held on 30 June 2012 in Geneva, initiated by Kofi Annan. Annan, issuing a communiqué, said that the conference agreed on the need for a transitional government body with full executive powers which could include members of the present Syrian government and of the opposition. Nevertheless, on 2 August 2012, Kofi Annan announced to step down as UN-Arab League mediator in Syria. He pointed to the Syrian government's refusal to implement the six-point plan, the escalating military campaign of the Syrian opposition and the lack of unity in the UN Security Council as causes for the bloodshed to continue.

A fortnight later, on 17 August 2012, Lakhdar Brahimi was appointed to the post of the UN-AL special envoy to Syria. He started to prepare an international conference on ending Syria's civil war, in close cooperation with Russia and the United States. The main objective of the Geneva II conference was to bring one delegation representing the Syrian government and one representing the Syrian opposition together to discuss how to implement the Geneva Communiqué of 30 June 2012, end the war, and start a process toward a new Syrian Republic. The conference started on 22 January 2014 in Montreux. The two-week-long rounds have produced no actual negotiations on resolving the conflict. As a result, Brahimi announced his resignation as joint UN-AL special envoy to Syria on 13 May 2014. He expressed his regret for his inability to forge a coherent international response to, what he called, the world's worst humanitarian crisis. His successor on the post was Staffan de Mistura, appointed on 10 July 2014. In contrast to his predecessors who were representatives of both the UN and the AL, de Mistura has been only acting on behalf of the UN.

Assessing the Effectiveness of the Arab League

In evaluating the initiatives taken by the AL some obvious problems appear that shed light to whether and why the initiatives were effective or ineffective in their outcomes. In the case of the Observer Mission, Mustafa al-Dabi's appointment as its head raised serious questions about the reliability of the delegation. Al-Dabi, who served as head of military intelligence service, head of external security and deputy chief of army staff for military operations under Sudan's President Omar al-Bashir, was accused of being involved in the war crimes in Darfur. Some, therefore, argued that the observer mission had failed even before it began. Al-Dabi's statements on the situation in Syria resulted in increasing confusion because,

in contrast to the reports by opposition groups, he declared that although some parts of Homs were in poor condition, there is nothing frightening in the city. He also added that at least during their stay there, things were calm and there were no clashes. Together with al-Dabi's dubious role in Darfur, his statements resulted in human rights groups calling for the withdrawal of observers from Syria. Disagreements in the Arab League countries also surfaced after the observer report was presented in the League's closed meeting on 22 January 2012. As a result, and also because some members claimed that the Syrian government did not execute any of the elements of the Arab resolution plan, Saudi Arabia, as well as other Gulf countries withdrew their observers. It needs to be pointed out that there were a number of evident shortcomings in the observer mission as a result of institutional challenges and the lack of experience in these kinds of missions. However, efforts are said to be being made to raise the preparedness of the AL to address possible future needs of a similar nature in cooperation with the UN and the EU.

The policy initiative of granting the opposition (the Syrian National Coalition) Syria's Summit seat highlighted other problems regarding institutional cohesion. The National Coalition took Syria's empty seat at the Arab League Summit on 26 March 2013 in Doha. Granting Syria's seat to the opposition was inevitably an important symbolic step of recognition; however, opposition from Algeria, Lebanon and Egypt has prevented the Syrian opposition from taking the seat in the long term. They have threatened to suspend their own membership if the Coalition takes over Syria's seat. This issue sheds light to the clear internal tensions and disagreements among member states preventing the League to adopt a clear stance and, eventually, to increase its efficiency in conflicts.

Assessing the AL's policy initiatives in the light of its Charter provides some interesting results regarding some of its provisions. The Charter is usually claimed to pose serious restrictions on the League to engage in a more effective manner in regional conflicts. Its overemphasis on state sovereignty and unanimity is generally mentioned as such. As mentioned more in detail above, according to Article II of the Charter the safeguarding of the independence and sovereignty of member states constitutes a crucial organising principle of the League. Article VIII of the Charter, on the other hand, formulates a clear stance against intervention in members' internal affairs. In conducting my research it became clear that both Articles II and VIII have been violated by some of the policy initiatives taken by

the League during the Syrian Crisis. By imposing economic sanctions on Syria, for instance, the League made it clear that it's ready to intervene in its member's internal affairs when such action is demanded. The Arab League Peace Plan -that, among others, called for Bashar al-Assad to hand over power to his deputy, and establish a national unity government- is another example for the departure of the Arab League's traditional policy of non-interference. Thus, with the call for peaceful transfer of authority, the AL indicated that the intervention of the member states will not only include sanctions but may also result in regime changes.

Another point in the Charter provided a basis for further debates. Article XVIII of the Charter clearly articulates the need to reach unanimity in case of membership suspension. Approval of the decision to suspend Syria's membership despite the fact that Lebanon and Yemen voted against, and to adopt the Arab League Peace Plan with Lebanon opposing it, gave rise to further debates that the Charter has been violated. Yet, the Arab League has not responded to these debates or explained the regulation on which the decision was based.

In order to adequately evaluate the role of the AL in the Syrian crisis and to determine whether its policy initiatives taken during the crisis mark its rebirth, it is useful to examine and compare them to its past achievements in terms of conflict resolution. Scholars like Joseph Nye, Mark Zacher, Ibrahim Awad, and Marco Pinfari attempted to measure systematically how effective the AL has been in some of its main areas of activity – for instance, the management of conflicts and wars –, and came to similar conclusions.

Marco Pinfari, extending Awad's coverage of conflictual situations to the year 2008, found that the AL mediated in 19 out of 56 conflicts or crimes that developed in the region between 1945 and 2008, achieving full success on only five occasions (Pinfari, 2009, p. 10). His study also showed that the League tends to be more effective in managing minor disputes between its "core" membership (especially Lebanon, Jordan, and Iraq) and that, in contrast to the expectation that regional organisations act as first port of call for regional disputes, other organisations (in the first place, the UN) are often called upon immediately by the parties involved (Pinfari, 2009, p. 10-14). Thus, the involvement of the League as an active mediator normally follows the failure of these other bodies in dealing with a dispute.

A closely related but conceptually different approach initiated in recent years changes the research question addressed by scholars who inquired about the effi-

cacy of regional organisations in the Middle East, and asks not whether they have been successful or unsuccessful but rather why they performed the way they did. Scholars pointed at the regional organisations' reliance on unanimity which, in practice, gives every member veto rights, and effectively deprives these bodies of any substantive power to impose its decisions on the member states.

An alternative view, associated primarily with the work of Michael Barnett and Etel Solingen, suggests that the institutional weakness of the AL is rather the intentional outcome of political decisions aimed at keeping regional bodies as weak as possible. In their view, the problem with the AL may not be "a failure of design" but rather that it was "designed to fail" (Barnett-Solingen, 2007, p. 181–182). This argument is based on highlighting the tension between two types of nationalism in the Middle East: pan-Arab nationalism and state-based patriotism. Barnett and Solingen argue that "the politics of Arab nationalism and a shared identity led Arab states to embrace the rhetoric of Arab unity in order to legitimize their regimes, and to fear Arab unity in practice because it would impose greater restrictions on their sovereignty." (Barnett-Solingen, 2007, p. 181). Thus, institutional weakness is the result of Arab leaders wanting an Arab multilateral forum and, at the same time, wanting it to be weak. This view can be considered as confirmed in the light of Laurie Nathan's conclusion that "an organisation's peacemaking effectiveness depends largely on whether its members want the organisation to be effective and on whether they have the political trust and cohesion that are needed to make it effective in the realm of peace and security." (Nathan, 2010, p. 3).

This approach also helps one understand why the AL seems to be almost unreformable. Marco Pinfari points at two unresearched topics in this regard: institutional overlap and regime types (Pinfari, 2016, p. 13-15). Among others, he reveals that the weakness of bodies like the Arab Parliament of the AL should not be surprising when most member states lack working parliaments of their own. As for the problem of institutional overlap, he highlights that the AL and the African Union had different positions as mediators in several local conflicts such as Western Sahara, Darfur, and Somalia, and the opposing parties in these conflicts were able to side with the regional mediator that showed more sympathy to their concerns rather than being forced to compromise on the basis of a single, shared initiative.

Conclusion

The political and diplomatic stance taken by the AL in the Arab Spring was initially accompanied by a wave of optimism and suggestions about the "rebirth of a dead organisation". However, as Martin Back pointed out, it soon became clear that such increased activism happened primarily at the "declaratory" level and that its intervention in Syria was "most ineffective" (Beck, 2015, p. 197).

Despite its failures, the AL has, indeed, played a more active role in the Syrian crisis compared to its previous poor performance in inter- and intra-state conflicts in the Middle East. Sending an observer mission, imposing economic and political sanctions, and working on various peace plan frameworks are all evidence of that. At the same time, the AL has played an important part in placing the issue on the agenda of the international community (particularly the UN) by drafting peace plans. However, when looking from a wider perspective, it becomes evident that the AL has failed to gain considerable success during the Syrian crisis, mainly due to its organisational characteristics its overemphasis on sovereignty, and difficulties in decision making. The lack of central institutional courts and bodies to enforce its provisions is also argued to be the result of its overemphasis on sovereignty (Şahin Mencütek, 2014, p. 93). Although the problem of unanimity is usually listed among the AL's obstacles to function efficiently, in the case of the Syrian crisis we cannot regard it as relevant since it was not taken into consideration when deciding on the suspension of Syria's membership.

Thus, it can be argued that substantial effort has been exerted by the Arab League to resolve the Syrian crisis; although, its initiatives show a considerable variation in their degree of success. Barnett and Solingen's "designed to fail" concept seems to provide an adequate explanation for the League's shortcomings, however, as Pinfari suggests, the right approach would rather be to question what are the chances for Middle Eastern multilateral institutions to bring about more effective regional regimes for conflict prevention and conflict resolution in the region (Pinfari, 2009, p. 19). Institutional reform and the development of closer ties among regional organisations can both increase the effectiveness of the League in the future and eliminate the reasons for its apparent failure to resolve conflicts like the Syrian crisis.

References

Ahram Online (2011). Arab League leader calls his group impotent. Available at: http://english.ahram.org.eg/News/21159.aspx [Accessed: 26 October 2017].

Al-Dabi, M. A. M. (2012). *Report of the Head of the League of Arab States Observer Mission to Syria for the period from 24 December 2011 to 18 January 2012*. Available at: http://www.columbia.edu/~hauben/Report_of_Arab_League_ Observer_Mission.pdf [Accessed: 3 November 2017].

Barnett, M. and Solingen, E. (2007). Designed to Fail or Failure of Design? The Sources and Institutional Effects of the Arab League. A. I. Johnson and A. Acharya (Eds.). In *Crafting cooperation: Regional institutions in comparative perspective*. New York: Cambridge University Press, 180–220.

Beck, M. (2013). The Arab League: A New Policy in the Making? *Center for Mellemøststudier*. Available at: https://www.sdu.dk/-/media/files/om_sdu/centre/ c_mellemoest/videncenter/nyheder/2013/mb0413.pdf [Accessed: 4 November 2017].

Beck, M. (2015). The End of Regional Middle Eastern Exceptionalism? The Arab League and the Gulf Cooperation Council after the Arab Uprisings. *Democracy and Security, 11*(2), p. 190-207.

League of Arab States (1945). *Charter of the Arab League*. Available at: http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b3ab18.html [Accessed: 24 October 2017].

Küçükkeleş, M. (2012). The Arab League's Syrian Policy, *SETA Policy Brief.* April 2012, Brief Number 56. Available at: http://file.setav.org/Files/Pdf/arab-league%E99%80%2s-syrian-policy.pdf [Accessed: 4 November 2017].

Nathan, L. (2010). The Peacemaking Effectiveness of Regional Organisations. *Crisis States Working Papers Series,* No. 2, Working Paper No. 81. Available at: http://www.lse.ac.uk/international-development/Assets/Documents/PDFs/csrc-working-papers-phase-two/wp81.2-peacemaking-effectiveness-of-regional-organisations.pdf [Accessed: 3 November 2017].

Pinfari, M. (2009). Nothing but Failure? The Arab League and the Gulf Cooperation Council as Mediators in the Middle Eastern Conflicts. *Crisis States Working Papers Series* No. 2, Working Paper No. 45. Available at: http://www.lse.ac.uk/international-development/Assets/Documents/PDFs/csrc-working-papers-phase-two/wp45.2-nothing-but-failure.pdf [Accessed: 3 November 2017].

Pinfari, M. (2016). *Regional Organizations in the Middle East*. Oxford Handbooks Online. Available at: http://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/ 9780199935307.001.0001/oxfordhb-9780199935307-e-86?print=pdf [Accessed: 4 November 2017].

Şahin Mencütek, Z. (2014). 'The Rebirth of a Dead Organization? Questioning the Role of the Arab League in the Arab Uprisings Process. Perceptions, 2)19), p. 112-83. Available at: http://sam.gov.tr/wp-content/uploads /112-83/01/2015-zeynep-sahin-mencutek.pdf [Accessed: 4 November 2017].

Toffolo, C. E. (2008). *Global organizations: The Arab League*. New York: Infobase Publishing.

Youssef, H. (2013). Mediation and Conflict Resolution in the Arab World: The Role of the Arab League. IFSH (Eds.). In *Yearbook on the organization for security and cooperation in Europe (OSCE).* London: Bloomsbury, p. 310-299.

Prioritizing Ethnical Rights Over Children's Rights "Two School Under One Roof" Phenomenon

Senada Zatagic*

Abstract: Existence of two separate school administration, curricula and separate conduction of classes followed by scheduling students' class attendance in different time in order to avoid contact between students of different ethnical groups is known as a "two school under one roof" phenomenon. This practice which was never supposed to be legalized and long-time solution but just a temporary and unavoidable arrangement in first years of post-Dayton weak educational system in Bosnia and Herzegovina is still operating in thirty four primary and secondary schools in Federation of Bosnia and Herzegovina. Since 2002, when Bosnia and Herzegovina became a member of European Council and obliged to abolish this practice, nothing significant has been done. Country's complicated internal organization makes problem's solving more difficult. Ministry of Science and Education of Federation of Bosnia and Herzegovina has a minor role in bringing and implementing educational politics – cantons adopt its laws and regulations in this area what creates very different educational systems and politics in areas as small as cities. Hence, this practice was never legalized by any law or other legal act of any level of organization in Bosnia and Herzegovina. Except poor argument of „protecting rights of ethnical groups" no other valid argument supports this practice while it also brings financial burden to education authorities – costs for building, administrative and teaching personnel are doubled. Using interpretative approach method and legal document analysis it shall be proved that this discriminative practice is harmful for children as one of most vulnerable groups.

Keywords: "Two School under One Roof", Segregation, Human Rights, Ethnical Rights, Rights of Children, Bosnia and Herzegovina.

* Postgraduate, Selçuk Universiy, International Relations.
Contact: senada.zatagic@gmail.com

One of main demands of Dayton Peace Agreement for Bosnia and Herzegovina was a return of refugees to their pre-war settlements (Annex 7-Agreement on Refugees and Displaced Persons). "The right freely to return to their homes of origin" was guaranteed in Article I, line 1 of the agreement as well as "the right to have restored to them property of which they were; deprived in the course of hostilities since 1991 and to be compensated for any property that cannot be restored to them". The complicated issue of refugee return had many different and complicated consequences for returnees, from obtaining possession of their homes, reparation of damage etc. Although it was a responsibility of parties of Dayton Peace Agreement (The Republic of Bosnia and Herzegovina, the Federation of Bosnia and Herzegovina, and the Republika Srpska) to ensure refugees and displaced persons' safe return, without risk of harassment, intimidation, persecution, or discrimination, particularly on account of their ethnic origin, religious belief, or political opinion it was not a rare case that their lives were in danger, they were often attacked and frightened as well as threatened not to return to their homes. Comparing to these problems, education of returnees' children might had been considered to be a minor problem in post-Dayton Bosnia and Herzegovina. Nonetheless it was an important one.

As a newly established country, state of Bosnia and Herzegovina was legal successor of Republic of Bosnia and Herzegovina which declared its independence in 1992. But since then a lot of things had changed, including state's internal organization, authorities' distribution etc. The constitution from Dayton (Annex 4 to Dayton Peace Agreement-Constitution) did not recognize citizens but constitutive nations as a basic constitutional category. Ethnic groups of Bosniaks (former Muslims in Yugoslavia), Serbs and Croats got exclusive rights and protection through the constitution while others who did not identify themselves with any of these ethnic groups or who were members of minorities became second class citizens of new Bosnia and Herzegovina, deprived of certain rights (such as right to be elected as a member of Presidency of Bosnia and Herzegovina). Dayton Peace Agreement and new constitution were giving a high importance to human rights' protection (Annex 6-Agreement on Human Rights), but if we keep in mind above mentioned categorisation we can easily say it stayed only a dead letter. This claim proved true many times, especially with the European Human Rights Court's decisions which stated that some of the constitution's provisions are discriminatory (cases Sejdic-Finci, Zornic and Pilav).

As soon as first returnees were to send their children to school problems emerged - in which language education process shall be conducted, according to which curriculum and where the classes shall be held. These were the main problems in education process of returnees' children.

The importance of education process for reconciliation and state building process is enormous because especially through primary and secondary education future citizens' capabilities for empathy and respect for different can be developed. Educating a nation is very important task, mass education is an instrument of modern states (Tolomelli, 2015, p. 91). That is why the problem of segregation in education in Bosnia and Herzegovina is not only a minor problem but has a great significance for overall state of country as well as its future.

Historical Background of the Problem

Usually taking place in cities in Federation of Bosnia and Herzegovina where Bosniaks were minorities and were returning to their homes in places with dominantly Croatian population the 'two school under one roof' phenomenon is used to describe an education system where in ethnically mixed environment children of different ethnical origin attend classes according to two different curricula, in same building but physically separated in a way that they either have different entrances to the school or their classrooms are at different floors while the classes are also held in different time and even their breaks are scheduled at different times. It is not a rare case that one part of school is in very bad condition, namely, the part reserved for Bosniak children. According Tolomelli (2015, p. 89), this practice is 'the worst example of discrimination within the educational environment of BiH'.

When refugee returns just started, soon after peace negotiations ended and peace agreement was signed, returnees' children had no alternative but to attend classes in existing schools. Usually dominantly attended by children of Croatian ethnical background these schools' education was conducted in Croatian language and according to curriculum from neighbour country. Besides, the books of geography and history often contained wrong and hatred causing information. It is estimated that nowadays at least thirty four (according to some sources the number is fifty two or even fifty seven)[1] schools in Federation of Bosnia and Herzegovina

1 According to Barbieri, Vrgova & Bliznakovski (2013, p. 4) thirty four schools are operating as a 'two school under one roof' and seventeen schools have one administration but different national group of classes conducted.

still operate as two school under one roof and they are mostly located in three cantons of Federation of Bosnia and Herzegovina where population is ethnically mixed: Central Bosnia canton, Zenica-Doboj canton and Herzegovina-Neretva canton. The practice does not seem to be abandoned soon as no will for it is shown neither by parents nor by the authorities. The number of schools operating this way does not seem to decrease, on contrary, this year it was attempted to establish one additional two school under one roof modelled school in Jajce which was supposed to start operating in current academic year. Upon student's protests held in Jajce and later in Travnik, where cantonal government has its offices, cantonal government withdraw the relevant decision (Sito-Sucic, 2017). Students gathered in Travnik emphasized their aim to end this practice in other places as well. On October 15, 2017 the Association of high school students of Bosnia and Herzegovina organized gathering and protest walk to Parliament Assembly building aiming abolishment of two school under one roof practice.

Another less emphasized problem is that certifications in schools with majority students of Croatian ethnical background are issued with the coat of arms of Herceg Bosna, legally non-existing administrative unit of Croats in Bosnia and Herzegovina.[2]

Legal Perspective

When refugee returns just begin the fear that minority children could stay totally out of school prevailed potential dangers of separate classes conduction. As a solution, OHR in 1997 initiated negotiations and as a temporary solution „two school under one roof" system was established. But system is actually figured out and introduced by politicians and Ministry of Education in Federation of Bosnia and Herzegovina (Russo, 2000, p. 962). Important emphasize is that this was intended to be temporary solution and has no basis in positive law. But, obviously, nationalist politicians found that this practice was in their favour and so did not do anything in order to find more appropriate solution for this problem and actually supported it and even advocated its further application. It is interesting how this issue is ignored in media and by politicians. Except in one case, when a student from high school in Jajce complained about this issue to the education authorities on cantonal and federal level but it did not produce any effect.[3]

2 Founded in 1991 and abolished in 1994 with the signature of Washington Agreement.

3 https://www.slobodna-bosna.ba/vijest/49024/ili_legalan_grb_bih_ili_nista_odbila_svjedochanstvo_s_grbom_tzv_herceg_bosne.html

Before discussing legal dimension of this problem it is important to make a few remarks about educational system of Bosnia and Herzegovina. It reflexes complicated state organisation of Bosnia and Herzegovina itself. There are many levels of education politics implementation (state, entity, district, canton and municipality level). At the state level authority for education is given to a Ministry for Civil Affairs (beside education it is in charge of health, sport, science and culture, citizenship and travel documents, employment and social security etc.) coordinates activities, harmonizes entity body's plans and defines strategies on international level. Ministry also takes part in work of international organisations and implements international obligations as well as perform preparations for conclusion of an international agreements in the area of education. But creation of education politics is left for lower administration levels. Article III of the Constitution transferred all powers "not expressly assigned" to state institutions to the entities and education is one of them.

Section III, Article 4(b) of the Constitution of Federation of Bosnia and Herzegovina gives the cantons responsibility for "making education policy, including decisions concerning the regulation and provision of education". Federation has a decentralized educational system where ten cantonal ministries for education have authority to formulate educational politics including adopting of education regulations and providing education in each canton separately. Federal Ministry for Science and Education has only a coordinative role for planning and implementing of activities regarding educational politics in Federation of Bosnia and Herzegovina. In Republika Srpska, Bosnia and Herzegovina's entity with Serb majority, education system is centralized and entity ministry is the highest administrative authority in the area of education. Although this entity has seven regional authorities they do not have authority in education. And Brčko District also has its own educational system. This way Dayton Peace Agreement "created an immensely institutionally complex structure that has made the task of educational reform not merely difficult but gargantuan" (Magill, 2010, p. 29).

As a result, in small country of only 3.7 million people there exist a thirteen (13) different education authorities and eventually, different laws on every level of education. Additionally, in 2008 a new educational body was formed – Conference of Ministers of Education in Bosnia and Herzegovina, as a permanent and highest advisory body with aim to give advises and recommendations for harmonisation of educational politics and strategic education development plans and education legislations. This short overview of educational bodies and authorities shows how

complicated and fragmentised education is in Bosnia and Herzegovina. Despite this fact, there is a practice of further fragmentation, of further division and separation along ethnic lines represented by two school under one roof phenomenon.

Very important remark is that there is no legal basis for existence of the 'two school under one roof'. Both state frame law and federation law on education prescribe that this practice will be eliminated. Sadly, it still does not happen.

In 2002, when becoming a member of Council of Europe, Bosnia and Herzegovina obliged to abolish this practice. In same year "Temporary Agreement on Fulfilment of Special Needs and Rights of Returnee's Children" was adopted and it enabled returnee's children to study "national group" of classes but same time obliged the authorities to find a permanent solutions for the issue. Classes considered as a national group of classes are mother tongue language, history, geography and eventually religious education classes.

"Strategic directions of education development in Bosnia and Herzegovina with implementation plan 2008-2015" adopted by Council of Ministers of Bosnia and Herzegovina was prescribing that "Two School under One Roof" phenomenon was supposed to be eliminated until 2010. European Commission against Racism and Intolerance-ECRI's report from 2010 was also warning on this issue and need for its urgent solving.

Arguments

Although justifying this practice could be considered as a discriminatory and even racist attitude, those who do that usually emphasize two main arguments: language issue and fear of assimilation and loosing ethnical identity.

Constitution of Bosnia and Herzegovina prescribes that official languages in Bosnia and Herzegovina are Bosnian, Croatian and Serbian. But is it possible to talk about language issue at all – how much these languages are actually different if everyone understand everyone else without any problem? In that sense, recent Declaration on the Common Language attracted a lot of attention and approval among citizens of four states of ex-Yugoslavia. It is argued that "people in the four ex-Yugoslav republics actually speak a polycentric language - a language which has several different standardised versions in different countries" (Milekic, 2017). The declaration was drafted by 30 linguists from all four countries, after a series of regional conferences in Belgrade, Sarajevo, Podgorica and Split were held. Signed

by over 200 linguists, writers, scientists, activists and other public figures from all over the region it aims on raising awareness on common characteristics of people in region and among others "could potentially lead to the end of the phenomenon of schools being divided according to which language the pupils speak, as happens in some places in Croatia and Bosnia" (Ibid). As expected, politicians in region did not find this declaration neither meaningful nor needed. Beside religion, language is one of basis for building national identity in Bosnia and Herzegovina-Bosniaks speak Bosnian language and are Muslims, Croats are Catholics and speak Croatian language while Serbs are Orthodox and speak Serbian language. Others, who do not identify themselves like this are discriminated and deprived of any privileges. Obviously argument of assimilation and loosing national identity is based on this logic – attending classes with children who speak "different" language especially if teacher speaks also that language is clear danger to stop speaking "own" language and loose national identity. Magill (2010, p. 33) argues that in a post-war context multiple identity groups are competing for power, the language issue not only explains the relationship between education and identity formation, but also "the political significance of this connection".

When defending language argument for existence of "two school under one roof" some even make a comparison with Switzerland (where French, German and Italian languages are spoken) and Belgium (where French and Dutch languages are spoken), which is not appropriate as differences between the languages in these countries are not that as small as those between the languages of Bosnia and Herzegovina which used to be one language (with two variations) at the time. At the same time, by invoking various human rights instruments Dayton Agreement opened a way for conduct of education in different languages in Bosnia and Herzegovina. Language issue caused other cases of discrimination in educational process[4] in Bosnia and Herzegovina and that is reason more why it should be solved as soon as possible. Perry (2014, p. 9) sees this as another try to further deepen ethnical divisions in the country and deny existence of common national identity and language as such.

4 Bosniac students had problems in Republika Srpska when it was ordered that in their certifications shall not be written Bosnian language but "language of Bosniac people" and they protested by not attending classes. Also, recently in Sarajevo Canton it was decided that parents shall fill up a questionaire and answer to a question in which of three language official language of Bosnia and Herzegovina their children shall be educated.

On the other hand, an argument against this practice is also the fact that it represents open segregation and breach of national and international human rights instruments as well as financial burden for government.

Many international human rights documents contain provisions that define right to education. Below, the most important ones shall be given and analysed.

The Universal Declaration of Human Rights, in Article 26 establishes right to education:

(1) Everyone has the right to education. Education shall be free, at least in the elementary and fundamental stages. Elementary education shall be compulsory. Technical and professional education shall be made generally available and higher education shall be equally accessible to all on the basis of merit.

(2) Education shall be directed to the full development of the human personality and to the strengthening of respect for human rights and fundamental freedoms. It shall promote understanding, tolerance and friendship among all nations, racial or religious groups, and shall further the activities of the United Nations for the maintenance of peace.

(3) Parents have a prior right to choose the kind of education that shall be given to their children.

This provision gives a right to parents to choose "the kind of education" for their children but also insists what quality education shall have. It is doubtful that creators of the declaration could have considered discriminatory education practices as such. In that sense it is important to mention the UN Special Reporter on Cultural Rights, Farida Shaheed's opinion expressed in her report-she claims that in situation when there is only one national school attended by children of same ethnic origin or one-national school attended by children of another national origin there cannot be talked about parents' rights to choose. Basically, parents of children who wish their children to be raised in multi-cultural environment are being discriminated this way.[5]

Article 13, line 1 of International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights define right to education as follows:

5 Report of the Special Rapporteur in the Field of Cultural Rights, Farida Shaheed-Mission to Bosnia and Herzegovina (13-24 May 2013) A/HRC/25/49/Add.1, (UN Human Rights Council, 3. 3. 2014), paragraf 44.

> The States Parties to the present Covenant recognize the right of everyone to education. They agree that education shall be directed to the full development of the human personality and the sense of its dignity, and shall strengthen the respect for human rights and fundamental freedoms. They further agree that education shall enable all persons to participate effectively in a free society, promote understanding, tolerance and friendship among all nations and all racial, ethnic or religious groups, and further the activities of the United Nations for the maintenance of peace.

Also, Convention on the Rights of the Child in its Articles 28, 29 and 30 defines right to education:

Article 28: (Right to education):

> All children have the right to a primary education, which should be free. Wealthy countries should help poorer countries achieve this right. Discipline in schools should respect children's dignity. For children to benefit from education, schools must be run in an orderly way – without the use of violence. Any form of school discipline should take into account the child's human dignity. Therefore, governments must ensure that school administrators review their discipline policies and eliminate any discipline practices involving physical or mental violence, abuse or neglect. The Convention places a high value on education. Young people should be encouraged to reach the highest level of education of which they are capable.

Article 29 (Goals of education):

> Children's education should develop each child's personality, talents and abilities to the fullest. It should encourage children to respect others, human rights and their own and other cultures. It should also help them learn to live peacefully, protect the environment and respect other people. Children have a particular responsibility to respect the rights their parents, and education should aim to develop respect for the values and culture of their parents. The Convention does not address such issues as school uniforms, dress codes, the singing of the national anthem or prayer in schools. It is up to governments and school officials in each country to determine whether, in the context of their society and existing laws, such matters infringe upon other rights protected by the Convention.

Article 30 (Children of minorities/indigenous groups):

> Minority or indigenous children have the right to learn about and practice their own culture, language and religion. The right to practice one's own culture, language and religion applies to everyone; the Convention here highlights this right in instances where the practices are not shared by the majority of people in the country.

From all these provisions and definitions given within it is easy to conclude that right to education is one of most important human and children's rights and that protection of one's ethnical, cultural or other identity cannot be more important than that right.

Besides, keeping two school administrations doubles teaching personnel and sometimes maintenance of two building means if not double than definitely significantly higher costs and high financial burden for the government. Although the practice of two schools under one roof exists for twenty years in more than fifty schools in Federation of Bosnia and Herzegovina the analysis of costs of the existence of these schools was never done. Still, even if we consider that the costs of buildings and its maintenance are not to count, the costs of doubled administration and teaching personnel is not to be neglected.[6]

Reactions and opinions of parents and students as well as government officials and school staff are important in understanding this issue. In some places where this practice exist parents turned out not to give too much importance to its continuation. This is case with academically educated parents in Sarajevo. But in smaller places, where ethnical conflicts took its harsher form and still are not forgotten situation is little different – both parents and students still either support the segregated education directly or consider the issue being political and not in their domain (Eastmond-Cukur, 2004).

Towards Elimination of 'Two School under One Roof Practice' -Change is (im) possible?

Municipality Court in Mostar, on April 27, 2012 brought a decision upon an application of Association "Vaša prava BiH" (representing parents of children attending schools in Stolac and Čapljina) in order to „determine discrimination and breaking of principle of equal treatment because of segregation based on ethnicity through the so called „two school under one roof" system. By this court decision it is stated that Ministry of Education, Science, Culture and Sport of Herzegovina-Neretva Canton by organising ethnical based schools did discrimination and ordered to the Ministry to take necessary actions prescribed by the law in order to stop further discrimination and to establish „unitary integrated multicultural educational institutions with single curricula" until September 01, 2012.

This decision was abolished by the decision of Cantonal Court in Mostar on June 19, 2013. This decision was obviously political and not legal decision (Ivankovic-Tamamovic, 2013, p. 3). Supreme Court of Federation of Bosnia and Herzegovina declared the first instance decision valid on August 28, 2014. Unfortunately, up to now there was no steps taken on this decision's implementation.

6 http://www.diskriminacija.ba/teme/koliko-ko%C5%A1ta-segregacija

The decision of Municipality court in Travnik which was rejecting the action concerning the same issue was rejected but second instance court in Novi Travnik brought a decision by which law was not applied properly and send the case back to first instance court.

Some school directors and some politicians openly supported the idea of two school under one roof model schools and do not see any problem in their further existence. These people are appointed to their positions by nationalist parties (SDA and HDZ). Former Federal Minister of Education and Science was supporting cantonal ministries to solve this problem and newly appointed minister is declaring its support to eliminate this practice as soon as possible. Dennis Gratz (Naša stranka), Member of House of Representatives in Parliament of Federation of Bosnia and Herzegovina proposed a draft Law on Prohibition of Segregation in Education after students' protests in July 2017. The proposal was supported by Federal government but is not sure how Parliament could vote as generally national parties' representatives in places where this practice exists were supporting it. International community also has a responsibility to solve this issue but its action is well described in following lines:

> International organizations operating in BiH suffer from the same weaknesses that the international community showed during the last war in the Balkans: no institutional memory, no coordination, nor any vision for the future. Goals set and agreements achieved on a high level do not reach the population and have no effect on their everyday lives (Tolomelli, 2015, p. 95).

The problem of creating new curricula and textbooks is not impossible to solve. As Low-Beer (2000, p. 6) write, such a problem had already been solved in other post-conflict societies:

> In Northern Ireland for instance the government, through twenty years of ongoing conflict, has developed multi-perspectivity in history teaching, and the themes of education for mutual understanding and common cultural heritage are cornerstones of the whole curriculum. The Georg Eckert Institute has worked successfully with bilateral groups, German-Polish, Israeli-Palestinian, to reduce offensive stereotyping of 'the other' in textbooks. Such things are not achieved quickly and require some local and political support.

Also, under the current setting students are formally learning according twelve different curricula, without counting Brčko District. But essentially, there are three different national curricula – they differ by language name (Bosnian/Croatian/Serbian) and so called national group of classes (Trkulja, 2017, p. 7).

There is an impression that not enough is talked about this topic. Parents as well as students and also politicians shall be informed about damages of this practice. Changing discourse could also be a good solution-according to Barbieri, Vrgova and Bliznakovski (2013, p. 9) a shift in terminology from "integration" to "reformation" might make discussion about the issue easier, at least in the local environments. This way an atmosphere of cooperation could be created and a negative perception and fear could be decreased. Once this is achieved clearly defined work plan and activities shall be defined and followed by competent authority.

Conclusion

The fact that discriminatory practice of two school under one roof phenomenon exists for twenty years and that still there are no signs about its soon abolishment is defying fact. This proves that in Bosnia and Herzegovina respect for human rights is just dead letter and that rule of law does not exist.

The practice which was established by representatives of international community in Bosnia and Herzegovina in post-war period should have been also abolished by the Office of High Representative directly or by ordering to Federation of Bosnia and Herzegovina as one of the parties to Agreement on Refugees and Displaced Persons to respect its duty from the agreement regarding non-discrimination of returnees. Instead, it was left to nationalistic parties' ministers to deepen the problem by continuing this practice for twenty years and not doing anything on its abolishment. As a last resort, NGOs' filed a lawsuits at the court and try to force an abolishment of this practice. But in Bosnia and Herzegovina even legally binding court decisions mean nothing. They also stay dead letter, even if they are brought in Strasbourg. All solutions depend on political will, namely, nationalistic parties on power who do not seem to have anything against of existence of this practice.

Two schools under one roof practice is opposite to the provisions of The Universal Declaration of Human Rights, Convention on the Rights of the Child, recommendations of UN and EC bodies, provisions of the Constitution of Bosnia and Herzegovina, Law on prohibition of discrimination, laws on education in Bosnia and Herzegovina and relevant final court decisions. This practice, opposite to the rules of both national and international law, is a problematic issue and there is only one solution to it - abolition of "two school under one roof" and establishment of joint classes with integral curriculum. Continuation of applying this practice is not only going to harm children's capabilities for accepting and respecting different as normal but will destroy their future together with future of Bosnia and

Herzegovina. Because education is not only the potential tool for reconciliation and international peace but maybe the only hope left to Bosnia and Herzegovina. Because, the situation as it is cannot be changed until new people are present and if they will be educated in segregated school than there is no hope at all any more.

School is the place where children shall be taught that difference is not a danger but opportunity, that only when we are truly able to understand and expect others' being different and not perceiving it as something negative, dangerous and bad we can truly find respect for human rights and quality life with dignity. Because of this, the problem must be urgently solved, schools must be built on new and different principles-of coexistence and respect, and teachers, school management and politicians must finally stop playing with children's future in order to earn some miserable votes on next elections. Public schools must be open to all, inclusive, and classes have to be conducted by qualified teachers. Ethnic background cannot be a ground for discrimination neither of students in teaching process nor the teachers in employment process. Politicians at all levels of government in Federation of Bosnia and Herzegovina as well as international actors must find a way to secure this, legally and in practice. One national curriculum, suitable to all students, the one that shall neither discriminate nor exaggeratedly victimize one nation without being objective is the only solution. At the end, as Bowder and Perry (2014, p. 157) write:

However, an approach to teaching students that is based less on exclusive ideological training and more on critical thinking and analytical skills, can at least begin to equip students to partake in democratic processes, to exist as citizens and individuals, to live in a country governed by human rights and rule of law, and to live in a diverse Europe and a globalized society that is increasingly heterogeneous. Such an approach can demonstrate the potential for complex identity that moves beyond the narrow construction of identity that has paralyzed politics in BiH for almost two decades, and left a legacy of ethnic cleanse in its awake. Rather than seeing a government serving 'a people', students can see that it exists to serve 'the people.

And authors do correctly identify the education problem as "both the cause and potential solution to Bosnia and Herzegovina's political problems, social tensions and identity crisis" (Bowder-Perry, 2014, p. 160).

References

Annex 4 to Dayton Peace Agreement-Constitution (of the State of Bosnia and Herzegovina).

Annex 6 to Dayton Peace Agreement – Agreement on Human Rights. (http://www.ombudsmen.gov.ba/documents/obmudsmen_doc2013041003183431eng.pdf)

Annex 7 to Dayton Peace Agreement-Agreement on Refugees and Displaced Persons.

Barbieri, S., Vrgova, B. and Bliznakovski, J. (2013). Overcoming ethnic-based segregation: How to integrate public schools in Macedonia and Bosnia and Herzegovina. Retrieved from: https://dgap.org/sites/default/files/article_downloads/zasto_ne_bosnia-herzegovina_idscs_macedonia_overcoming_ethnic-based_segregation.pdf

Bowder, M. and Perry, M. (2013). Returnees and challenges for education reform in Bosnia and Herzegovina. In S. Ellison and A. Smith (Eds.). *Education and internally displaced persons education as humanitarian response*. 2013, p. 142-164. London: Bloomsbury.

Eastmond, M. and Cukur, M. (2004). *Education and the relevance of national identities: Responses to post-war curricula in two local settings in Bosnia-Herzegovina*. Göteborg, Socialantropologiska institutionen, GU, Legacy of War and Violence-Working Paper Series No 12, Rapport 2004, p. 1-19. Retrieved from: http://www.globalstudies.gu.se/digitalAssets/809/809977_WP12EastmondCukur.pdf

Ivankovic-Tamamovic, A. (2013). *Nastavak diskriminacije pravosudnim sredstvima: logičke akrobacije i apsurdi drugostepene sudske odluke u predmetu Dvije škole pod jednim krovom, Centar za drustvena istrazivanja*. Retrieved from: http://www.analitika.ba/sites/default/files/publikacije/komentar__dvije_skole_pod_jednim_krovom_final_18jul2013.pdf

Law on Prohibition of Discrimination, Official Gazette of Bosnia and Herzegovina, No. 59/09, published on 28 July 2009, entered into force on 5 August 2009.

Law on the Human Rights Ombudsman of Bosnia and Herzegovina, Official Gazette of Bosnia and Herzegovina, No. 32/00, 35/04, 32/06. (http://www.ombudsmen.gov.ba/Default.aspx?id=14&lang=EN)

Low-Beer, A. (2000). *Politics, school textbooks and cultural identity: The struggle in Bosnia and Hercegovina*. Paradigm 2/3. Retrieved from: http://faculty.education.illinois.edu/westbury/Paradigm/LOW-BEER.PDF

Magill, C. (2010). *Education and fragility in Bosnia and Herzegovina*. Paris: International Institute for Educational Planning

Milekic, S. (2017). Post-Yugoslav 'common language' declaration challenges nationalism. Balkan insight. Retrieved from: http://www.balkaninsight.com/en/article/post-yugoslav-common-language-declaration-challenges-nationalism-03-29-2017.

Perry, V. (2014). The permanent interim: Bosnia and Herzegovina's ongoing educational crisis. E-International Relations, 12 October 2014. Retrieved from: http://www.e-ir.info/2014/10/12/the-permanent-interim-bosnia-and-herzegovinas-ongoing-educational-crisis/

Russo, C. J. (2000). Religion and Education in Bosnia: Integration Not Segregation? *2000 Brigham Young University Law Review*, No. 945, p. 945-966

Sito-Sucic, D. (2017). Bosnian students keep up their protest against segregated schools. *Reuters*. Retrieved from: http://www.reuters.com/article/us-bosnia-protests-students/bosnian-students-keep-up-their-protest-against-segregated-schools-idUSKBN19B26P.

Tolomelli, A. (2015). "Two schools under one roof". The role of education in the reconciliation process in Bosnia and Herzegovina. *Journal of Theories and Research in Education 10, 1. Special Issue. Religion, Conflict and Education.* Edited by Stephen McKinney and Federico Zannoni, pp. 89-108

Trkulja, A. (2017). *Dvije skole pod jednim krovom u Bosni i Hercegovini-(Ne)razumijevanje problema i moguca rjesenja*. Analitika – Centar za drustvena istrazivanja. Osvrt 4/2017. Retrieved from: http://www.analitika.ba/sites/default/files/dvije_skole_pod_jednim_krovom_-_osvrt_web_17.10.2017.pdf.

The National Interest: The Secret Behind The Power of The Isis Terrorist Group

Sylvain Medessoukou*

Abstract: Up to dates, the ISIS terrorist group still continues controlling some areas in Iraq and Syria despites the Global Coalition of more than 60 countries led by USA fighting the group. The ISIS has also taken responsibility for many terrorist attacks across the globe. How does the group manage to continue resisting this Global Coalition forces despites all the efforts that are being put into the fight; the air strikes, boots on the ground, cutting supplies, take the fight against the group online etc. Let's simplify our question: Why does each country (of the global coalition) raised the war against the group and how is it fighting the terrorist organization (ISIS)? The answer is simple; every coalition country is fighting for its "National Interest" first. This article will illustrate in short how these different national interests of more than 60 countries make it far more difficult to win and eradicate the ISIS terrorist group thence become the main power machine that the group is using to continue its strikes and propaganda.

Keywords: Terrorism, national interest, global coalition, ISIS.

* Master, Dokuz Eylül University, Department of Sosial Science.
Contact: steevetheboss@icloud.com

Introduction

The idea of measuring the power of the ISIS terrorist group here is not based on its equipment; its militants, the weapons they possess, the territories they have conquered, the atrocities they have committed and their way of functioning but it is measured based on their resistance against the Coalition Forces that are fighting against the group. Being powerful can be explained in many ways based on the circumstances and contexts. Considering our context here, we can treat being powerful as being able to get what you want despite the obstacles around it. Max Weber defined power as "the ability of an individual or a group to achieve their own goals or aims while others are trying to prevent them from realizing them". In the case of ISIS, this would be attempting to create a caliphate. This is a state ruled by Islamic Sharia law-Islamic legal system.

The Genesis of the ISIS Terrorist Group

Many decades back, the world has seen many terrorist groups, but the eras of ISIS group has changed the history of terrorism due to its tactics. How is ISIS group borne? We cannot explain the foundation (the beginning) of ISIS terrorist group without referring to the regime change, powered by United States and her allies, which occurred in Iraq during the Saddam Hussein reign.

The group calling itself the Islamic State poses a grave threat not just to Iraq and Syria but to the region more broadly and to the United States, as well as its global coalitions partners. A deadly and adaptive foe the Islamic State seemed to come out of nowhere in June 2014, when it conquered Mosul, Iraq's second-largest city. However, the Islamic States of today is the direct descendant of a group that Iraq, United States and their partners once fought as al-Qaeda in Iraq then as the Islamic State of Iraq (Shatz and Johnson, 2015).

ISIS began as a group called Jam'at al-Tawhid wal-Jihad. They were a collection of Sunni Muslim resistance fighters fighting in Iraq and Jordan. The group formed in 1999 and became a major force during the 2003 Iraq war. Before the war a minority of Sunni Muslim ruled over the majority of Shia Muslim. In Iraq, the Sunni had been in charge since 1920s. However when the United States and United Kingdom entered the country to take out Sunni dictator Saddam Hussein in 2003, they handed over power to a Shia government. The Sunni who had mostly boycotted this process, were not happy. The group joined other Iraqi rebels fight-

ing Western Forces. Eventually they joined Islamist group Al-Qaeda and their fight against the west. In 2006 they and other Islamist groups created the Mujahedeen Shura Council, which later rebranded as ISIS.

How the ISIS Terrorist Group Become the Center of The World's Attention

ISIS emerged in the "global consciousness in June 2014 when its fighters seized Mosul, Iraq's second-largest city, after moving into Iraq from [its original] base in Syria." The terrorist group is attempting to redraw the map of the Middle East and establish an Islamic caliphate led by Abu Bakr al-Baghdadi, the self-appointed caliph. In territories throughout both Iraq and Syria, ISIS has been swiftly expanding its control by seizing towns along supply routes, critical infrastructure, and border crossings. Most recently, ISIS fighters have seized control of Ramadi, the capital of Iraq's Anbar province, and the historic city of Palmyra in central Syria. The Central Intelligence Agency estimates that ISIS has between 20,000 and 31,500 fighters in Iraq and Syria, and approximately 15,000 of the jihadists are foreign recruits. ISIS has also gained support from a number of important jihadist groups, including Boko Haram in Nigeria and Ansar Bayt al-Maqdis in Egypt. Both terrorist groups have pledged allegiance to ISIS and are now considered official affiliates of ISIS (Gurule, 2016).

The acts of brutality committed by ISIS include the beheadings of two American journalists; the torture and ruthless slaughter of civilians; the persecution of minorities; and gross violations of human rights that constitute war crimes, crimes against humanity, and genocide. ISIS uses mass executions, public beheadings, rape, and symbolic crucifixion displays to terrorize the population into submission and 'purify' the community.... "On June 10, 2014, members of the extremist group systematically executed some 600 male inmates from a prison outside the northern Iraqi city of Mosul." On October 31, 2014, the United Nations Security Council condemned ISIS's kidnapping and murder of "scores" of Sunni tribesmen in the Anbar province. Media reports of this incident suggest that more than 300 bodies were found in mass graves. After seizing Badoush Prison, the gunmen from ISIS separated the Sunni and Shia inmates and then forced the Shia men to kneel along the edge of a ravine before executing them with assault rifles and automatic weapons. The day after the Mosul massacre, ISIS carried out the mass killing of Shia soldiers in the city of Takrit. In this event, ISIS claimed to have executed 1700

Shia troops and uploaded videos on the Internet showing their gunmen slaying the captives. Further, the sectarianism ISIS foments is worsening Shi'a-Sunni tension and poses a grave threat to Middle East stability (Gurule, 2016).

Finally, ISIS's ability to use social media to influence "lone wolf" terrorist attacks should not be underestimated. On October 22, 2014, a terrorist attack in Ottawa, Canada, resulted in the death of a Canadian soldier. The terrorist proceeded to attack the Centre Block parliament building, where members of the Canadian Parliament were present.31 The Prime Minister of Canada characterized the incident as a terrorist attack. A French magazine, Charlie Hebdo, was attacked in Paris on January 7, 2015, in a deadly shooting claimed by a branch of al Qaeda. The next day, a small kosher grocery store in Paris was attacked, resulting in the death of four innocent civilians. The gunman in the grocery store terrorist incident claimed to be a member of ISIS. In Copenhagen, on February 15, 2015, a gunman opened fire at a cultural center holding a free speech debate, killing two victims. He had sworn allegiance to ISIS on his Facebook page before the shooting. The President of France and the Prime Minister of Denmark labeled both the incident in Paris and Copenhagen as terrorist attacks, respectively (Gurule 2016). These attacks are also followed by many other attacks in the soil of Turkey including the Istanbul Airport terrorist attack in June 2016 and the 15 July failed coup which Turkish Government claims the ISIS and Kurdish group have a link to the Attacks. But ahead before that, Turkey home security has been treated by many terrorists attacks some decades back (Öcal and Yıldırım, 2010).

These different attacks and atrocities operated by the ISIS terrorist group raised the world awareness about the threat to the "Global Peace" thence urging a necessity to the world to set up a Global Coalition that will fight to eradicate the group and its ideology from the surface of the earth.

The Global Coalition

We have more than 60 countries that formed the Global Coalition to fight against ISIS terrorist group. The goal here is not to list all the 60 plus countries but we can highlight the main characters in this fight as the following: The United States and its allies (France, Germany, UK etc.); Turkey; Saudi Arabia and Gulf allies; Iran; Russia and Syrian Government. However, the above mentioned countries share something in common that might help us figure out in the first place one the reasons why they all engaged in fighting against the ISIS terrorist group.

A-Why Individual Country Is Fighting the ISIS Terrorist Group

When you think of ISIS, you think of Iraq, Syria and Middle East, but ISIS is not a piece of land. It is an ideology that has reached most extreme part of the globe. While ISIS threatens regional security in the Middle East, the terror group also poses a serious threat to United States "National Security Interests". According to a recent United Nations Security Council report, foreign recruits fighting in Iraq and Syria originate from more than eighty countries, including the United States. The risk of future terrorist attacks may increase when the foreign fighters return home. These battle-hardened and militarily-trained jihadists may be deliberately tasked by terror cells to commit terrorist attacks on the homeland (Gurule 2016). The same idea (national security interests) goes as well with the other nations after observing many attacks that took place in Turkey; France; UK; Germany etc.

Within the above context, there seems to be a common interest but it is related to each country's reality and personal interest thence giving a room to a personal-developed strategies that we will observe among these countries in the fight against the ISIS terrorist group.

B-How Each Country is Fighting the ISIS Terrorist Group

Many ideologies have been developed to fight the ISIS terrorist group base on the "National Interest" of individual state forming the Global Coalition considering the subgroups individual state categorizes itself in. Most of the above mentioned main characters in the fight against the ISIS group in the above lines, back in the history, have "the conflict of interest" that we should consider in this subject to better understand the division we are observing among the Global Coalition in the fight against the ISIS terrorist group (Breault, 2015).

The position of Syria in the Middle East represents the cross-road of the deposit of hydrocarbon. In 2009, during a forum in Turkey, the Syria President revealed the "Four Seas Strategies". Syria is holding on the dream of being the number one in the field of energy trade. "We are the link between Mediterranean Sea, Caspian Sea, the Golf and the Black Sea, when we connect these four seas we are not only important in the Middle East, we become the center of the world" Bashar El Assad.

The Syrian strategy is to become the center of gas and oil transit in the region. The Syrian President multiply his diplomatic trip share his idea (project) with anyone who is interested: Saudi Arabia; Iran; Turkey; Qatar and Iraq. In 2009, Qatar re-

quests to start its pipe line project that starts from the chamber of its deposit from Nosdome crossing: Saudi Arabia; Syria; Jordan and Turkey to supply the European Market. At the same time, Iran launched its "Islamic Pipe Line" that starts from Iran crossing Iraq to reach Syrian sea. The aim is the gas export from Syria littoral to the Europe. In July 2011, Damascus signed the project of Islamic Pipe Line with Tarrant, the choice that will change the face of the old Syria to the a new Syria with raise of ISIS terrorist group (Yann, 2015). The Islamic Pipe Line will export Iranian gas without passing through Turkey in the first hand penalizes Turkey's national interest, in the other hand jeopardize the Saudi Arabia and Qatar national interest.

Shortly after signing the project of Islamic Pipe Line with Iran, we observed the rise of rebellion in 2011 supported by some countries (mostly those who have their national interest jeopardize by the choice of Damascus) against the Syrian Government. This chaos generated by the conflict between anti-Assad and pro-Assad creates a room for ISIS terrorist to expand their territory from Iraq to Syria thus creating a complex situation that the world is yet to solve (Yann, 2015).

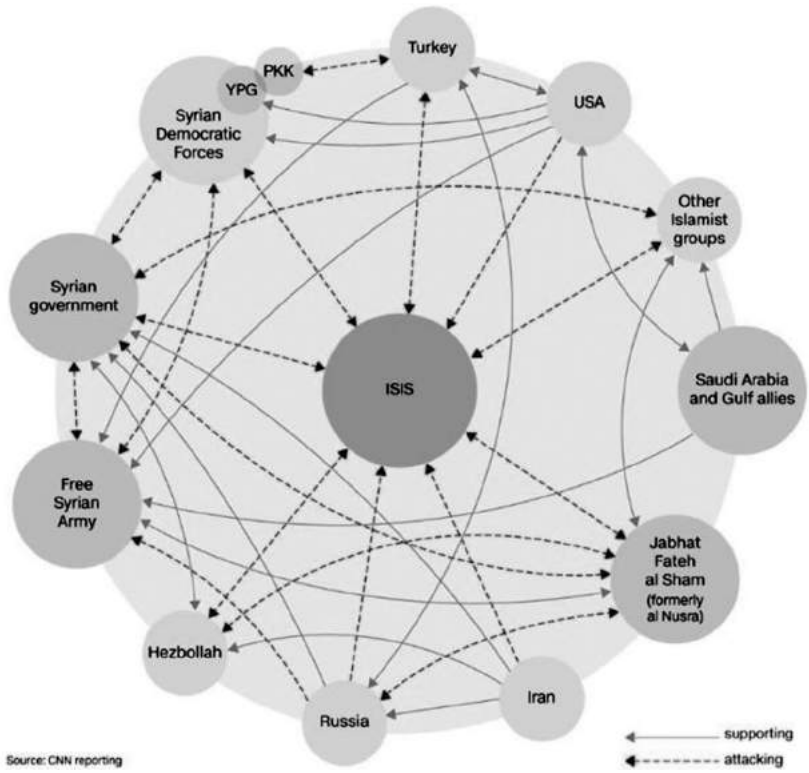

Turkey

Turkey, in the battle against the ISIS has found itself in a very complex situation where its has to use one stone to kill two birds (PKK terrorist and ISIS terrorist) due to the association of the United States (NATO member with Turkey) with the PKK Kurdish party which all along has been accused of many terrorist attack that took place in Turkey. Month after the Iraq war, a remarkable number of Turks express concern that U.S. behavior can be a treat to Turkey. There is a wide spread anecdotal evidence that these perceptions have been reinforced by the terrorist bombings in Istanbul–events that many Turks views as spillovers from U.S. and British policy in the Middle East (Cheryl, 2004). From this perspective, we can understand the obligation of Turkey collaborating with U.S. as NATO member state and at the same time backing Russia in its fight against ISIS. On the other hand, Turkey is also supporting the Free Syrian Army, which is fighting against the Syrian Government.

According to F. Stephen Larrabee (2010) Turkey was one of the biggest losers of the U.S. invasion of Iraq. The invasion had four important consequences for Turkish security–all of them negative. First, in Iraq, the invasion led to an increase in sectarian violation and the fragmentation of the central government's control over the country. Second, the invasion resulted in an increase of Iranian influence both in Iraq and in the region more broadly. Third, and most important from the Turkey point of view, as a result of the invasion, the Iraqi Kurds' drive for autonomy and eventual independence gained greater momentum. Turkish officials feared that the creation of a Kurdish state on Turkey's southern border could exacerbate separatist pressures in the country and pose a threat to its territorial integrity. Fourth, in the aftermath of the invasion, Turkey was confronted with an upsurge of violence perpetrated by the PKK. The PKK insurgency has resulted in the death of more than 35,000 Turks and Kurds since 1984. After the capture of PKK leader Abdullah Ôcalan in 1999 the PKK declared a unilateral ceasefire, and the violence temporarily subsided. However, the PKK took up arms again in June 2004 and has since launched repeated attacks on Turkish territory from sanctuaries in the Kandil Mountains in northern Iraq. These attacks have resulted in the death of several hundred Turkish security personel.

United States of America

The U.S here in the fight against the ISIS is like the Commander in chief and the leader of the Global Coalition. However it demonstrate a strong attachment with

Syrian Democratic Forces who are in another word the YPG affiliated to PKK who is considered as terrorist by Turkish Government (Stephen, 2010). As the PKK attack increased, Erdogan government came under growing domestic pressure to take military action to halt the PKK threat, and it is repeatedly requested U.S. military assistance to help eliminate PKK training camps in northern Iraq. However Washington was reluctant to take military action against the PKK because an assault against the PKK would have diverted troops needed to combat the insurgency in Baghdad and other parts of Iraq. U.S. officials also feared that military action against the PKK would destabilize northern Iraq, which was relatively calm compared to the rest of Iraq. The Iraqi Kurds were the staunchest backers of U.S. policy in Iraq, and U.S. administration officials regarded Kurdish support as essential to maintaining a unified Iraq. For this reason U.S. has giving a strong support of arms and war tanks to the YPG as its own strategy to fight the ISIS.

Saudi Arabia and Gulf Allies

In addition to what has been emphasized above regarding the jeopardized interest of Saudi Arabia and Gulf Allies, according to David (2008) foremost among the concerns of Saudi Arabia and other Gulf Cooperation Council (GCC) states is the impact of a Shi'a-dominated Iraq on Shi'a aspiration in the Gulf. This is closely tied to their alarm over an emboldened, assertive Iran. Riyadh, in particular, perceives the empowerment of Iraq's Shi'a majority not only as a Trojan horse for Persian expansionism in the Gulf but also as a threat to the continued survival of Sunni Arab monarchies across the region. The potential for escalated confrontation between Saudi Arabia and Iran is especially high in a future in which Iraq slips toward greater decentralization and sectarian strife and embattled Iraqi Sunni enclaves look to Saudi Arabia for patronage to match Iranian support for Iraqi Shi'a.

These reasons explain without doubt the reason why Saudi Arabia and Gulf Allies take the same position with U.S. to fight the ISIS terrorist group.

Russia

Of courses, the Russians have a small port base in Tartous (their last one abroad) Syria is also a customer in the field of armament which works in the favor of the Russian national interest but the will to support Bashar al-Assad is more largely guided by the desire to circumscribe the field of action of the main powers of NATO (Dimitri, 2015). In the summer 2007 at the conference in Munich the pre-

cise moment when resistance to U.S. unilateralism become an explicit goal of Russian foreign policy can be traced back. Scenarios of territorial partition (such as the one imposed on Serbia), as well as military attack and summary executions of heads of state (Iraq and Libya) should no longer be repeated. The stability of the international order is at stake. This is a point of view that Russia shares with China and many others like Iran. In the Syria file Russia certainly want to demonstrate that it has means to defend its allies which it does in the UN Security Council by blocking all the resolutions calling for action against the regime of Bashar al-Assad. But the pressure to abandon her best friend in the region is strong.

This division we have observed among the Global Coalition in the fight against the ISIS terrorist group has given a free space and more room to the group to become unstoppable. Even before ISIS reemerge in 2013 analysts in 2010 and 2011 were nothing that Sunni exclusion from Iraqi state could create "space" for extremists and political dysfunction would benefit ISIS. They also noted that conditions were evolving to the benefit of ISIS. Sunni-Shia tension were growing, elements of Iraq security forces were becoming more deeply aligned with ethno-sectarian group rather than giving their primary loyalty to the state, and large-scales release of detainees were returning dangerous people to society. These conditions gave the ISIS the political space to reemerge .Well before ISIS swept into Mosul in June 2014 its sleeper cells had infiltrated the city (Howard and Elisabeth, 2015). In addition, the battle against the ISIS has to focus less on the national interest of the states who are involved (Global Coalition). The accusation of Russia and Assad of using the chemical weapons by other parties and accusations of U.S. airstrikes bombarding the civilians has made focus less on the target thus giving a free space to the group making winning the ISIS another unsolved equation.

References

Dimitri, T. (2015). Putin's Syria gambit aims at something bigger than Syria. *Carnegie Moscow*, October 13, 2015.

Gurule, J. (2016). The Need to Refocus the U.S. Government's Post-9/11 Counter-Terrorist Financing Strategy Directed at al Qaeda to Target the Funding of ISIS. *Journal Articles, 50*, p. 493-518. http://scholarship.law.nd.edu/law_faculty_scholarship/1255

https://www.youtube.com/watch?v=C4XB8qpB8vo

Larrabee, F. (2003). The Middle East in the Shadow of Afghanistan and Iraq. In *The Middle East in the Shadow of Afghanistan and Iraq,* 2003, p. 1-12. Santa Monica, CA; Arlington, VA; Pittsburgh, PA: RAND Corporation. Retrieved from http://www.jstor.org/stable/10.7249/cf191cmepp-gcsp.3

Larrabee, F. (2008). Security challenges. In *Turkey as a U.S. security partner,* 2008, p. 7-16. Santa Monica, CA; Arlington, VA; Pittsburgh, PA: RAND Corporation. Retrieved from http://www.jstor.org/stable/10.7249/mg694af.9.

Larrabee, F. (2008). Security Challenges. In *Turkey as a U.S. Security Partner,* 2008, p. 7-16). Santa Monica, CA; Arlington, VA; Pittsburgh, PA: RAND Corporation. Retrieved from http://www.jstor.org/stable/10.7249/mg694af.9

Larrabee, F. (2010). Conclusion: Revitalizing the U.S.-Turkish Relationship. In *Troubled Partnership: U.S.-Turkish Relations in an Era of Global Geopolitical Change,* 2010, p. 119-126). Santa Monica, CA; Arlington, VA; Pittsburgh, PA: RAND Corporation. Retrieved from http://www.jstor.org/stable/10.7249/mg899af.17

Larrabee, F. (2010). Iraq and the Kurdish challenge. In *Troubled partnership: U.S.-Turkish relations in an era of global geopolitical change,* 2010, p. 11-32. Santa Monica, CA; Arlington, VA; Pittsburgh, PA: RAND Corporation. Retrieved from http://www.jstor.org/stable/10.7249/mg899af.10

Lesser, I. (2004). Turkey: "Recessed" Islamic Politics and Convergence with the West. In Rabasa A., Benard C., Chalk P., Fair C., Karasik T., Lal R., et al. (Ed.). *The Muslim World After, 9*(11), p. 175-206. RAND Corporation. Retrieved from http://www.jstor.org/stable/10.7249/mg246af.1

Lesser, I. (2004). Turkey: "Recessed" Islamic Politics and Convergence with the West. In Rabasa A., Benard C., Chalk P., Fair C., Karasik T., Lal R., et al. (Ed.). *The Muslim World After 9*(11), p. 175-206. RAND Corporation. Retrieved from http://www.jstor.org/stable/10.7249/mg246af.13

Lowe, R. (2015). Crisis on Turkey's Southern Borders: What' s at Stake? *Journal of Global Faultlines, 2*(2), p. 40-43. Retrieved from http://www.jstor.org/stable/10.13169/jglobfaul.2.2.0040.

Nadir Öcal and Jülide Yıldırım (2010). Regional effects of terrorism on economic growth in Turkey: A geographically weighted regression approach. *Journal of Peace Research, 47*(4), p. 477-489. http://www.jstor.org/stable/20752202.

Shatz, H. and Johnson, E. (2015). The Islamic State We Knew: Insights Before the Resurgence and Their Implications. In *The Islamic State We Knew: Insights Before the Resurgence and Their Implications,* 2015, p. 1-24. RAND Corporation. Retrieved from http://www.jstor.org/stable/10.7249/j.ctt19w73d7.1.

Thaler, D., Karasik, T., Kaye, D., Moroney, J., Wehrey, F., Younossi, O., Guffey, R. (2008). Perspectives on potential threats to stability and security in Iraq, Afghanistan, and the surrounding regions. In *Future U.S. Security Relationships with Iraq and Afghanistan: U.S. Air Force Roles,* 2008, p. 19-46. RAND Corporation. Retrieved from http://www.jstor.org/stable/10.7249/mg681af.9

The conflict of interest in middle east by France 2

Yann, B. (2015). La dimension geo-energétique de la guerre en Syrie. Décryptage D'osintpol,.

Zubaida, S. (2011). International affairs. *Royal Institute of International Affairs 1944-, 87*(3), p. 747-749. Retrieved from http://www.jstor.org/stable/20869744.